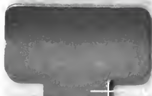

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
201
10 F
20

GRAMMAIRE

ANALYTIQUE ET PRATIQUE

DE LA

LANGUE POLONAISE

A L'USAGE DES FRANÇAIS

GRAMMAIRE

ANALYTIQUE ET PRATIQUE

DE LA

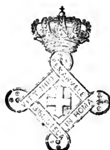
LANGUE POLONAISE

A L'USAGE DES FRANÇAIS

PAR

N. ORDA

> Służmy poczciwéj sprawie, a jako kto może,
> Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże.
>
> JAN KOCHANOWSKI.
>
> Faire aimer le travail, répandre le savoir,
> C'est propager le bien, et remplir son devoir.
>
> D'ESCODECA DE BOISSE.

PARIS

IMPRIMERIE DE L. MARTINET

RUE MIGNON, 2.

1856.

A MON FILS WITOLD.

J'ai écrit cette Grammaire pour t'apprendre la langue polonaise; mais le savant orientaliste, l'abbé Bertrand d'Herblay, l'ayant parcourue et corrigée, a trouvé cette langue si belle et ma méthode si facile, qu'il m'encouragea à la publier. Je me suis laissé aller à cet amour-propre, uniquement pour faire connaître aux étrangers cette langue qui, par sa nature, ressemble aux langues classiques. — Je la publie donc, et je te l'offre, espérant que tu mettras autant de zèle à l'apprendre que j'ai apporté de soins à disposer cette méthode de manière à la graver dans ta mémoire, en ôtant aux règles, aux exceptions et au style ce qu'ils ont de sec et d'aride, afin de t'en rendre l'étude plus facile et plus agréable.

Paris, le 5 juin 1856.

Herblay, le 23 avril 1856.

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous retourner la première partie du manuscrit de votre *Grammaire polonaise*. Il y a plaisir et profit à la lire. Elle ne ment pas à son titre comme tant d'autres; elle est véritablement pratique. En la lisant avec attention, on se trouve graduellement et presque à son insu initié à toutes les règles de la langue; car, en faisant marcher de front les principes, les tableaux, l'analyse grammaticale, la phraséologie comparée, en signalant successivement les exceptions, vous forcez, pour ainsi dire, le lecteur sérieux à apprendre comme malgré lui la langue polonaise, ce brillant rameau de la grande famille slave.

La méthode que vous avez adoptée n'est malheureusement pas assez suivie en France; de là sans doute la difficulté qu'éprouvent les Français à apprendre, ou plutôt à parler les langues étrangères, principalement celles du Nord. Je ne doute pas que, votre système une fois adopté, il n'y ait bien des difficultés vaincues.

Ce serait donc rendre à la philologie un service réel que de publier votre grammaire. La langue polonaise est à peu près inconnue en France; car où trouver un Français qui parle et entende le polonais, s'il n'a pas vécu en Pologne? Mais la faute n'en est-elle pas au défaut de livres élémentaires rationnellement rédigés?

Pour obtenir les mêmes résultats que vous, il faudrait, sans doute, être placé dans les mêmes conditions. Vous avez conçu et exécuté votre plan admirable, complétement en dehors de toute préoccupation d'auteur, n'ayant en vue que votre fils, Français par la naissance et par sa mère, mais à qui vous ne voulez pas laisser ignorer la riche littérature de ses ancêtres du côté paternel. Voilà tout votre secret; mais en publiant cet intéressant ouvrage, d'autres seraient à même de profiter de votre travail.

Quant à ceux qui n'auraient pas l'intention d'étudier le polonais de manière à pouvoir l'entendre et le parler, ils liront cependant votre grammaire avec fruit, car ils pourront y constater une analogie frappante entre cette langue et les langues classiques qui leur sont familières. Les orientalistes surtout reconnaîtront à chaque page, et presque à chaque ligne, les racines et les éléments constitutifs des idiomes antiques de l'Inde et de l'Arrie.

Je ne saurais donc vous engager trop vivement, monsieur, à mettre la dernière main à ce curieux travail que vous venez de terminer, et à le livrer à l'impression le plus tôt possible; ce sera un éminent service rendu à vos compatriotes et aux miens.

Veuillez agréer, monsieur, l'assurance de ma respectueuse considération.

L'abbé BERTRAND,
de la Société asiatique de Paris.

PREMIÈRE LEÇON
PIERWSZA LEKCYA.

ALPHABET POLONAIS.

La langue polonaise se compose de 45 sons élémentaires.

Pour exprimer ces sons, elle emploie 25 lettres simples, et 20 lettres accentuées ou composées.

Les lettres simples sont :

	Prononciation.		Prononciation.		Prononciation.
A a	a	I i	i	P p	p
B b	b	J j	ye	R r	r
C c	tsé	K k	k	S s	s
D d	d	L l	l	T t	t
E e	è	Ł ł	eou	U u	ou
F f	f	M m	m	W w	v
G g	gué	N n	n	X x	x
H h	ha	O o	o	Y y	y
				Z z	z

Les lettres accentuées ou composées sont :

Ą ą	*comme* on	Dz	*son particulier*, dz
Ę ę	*comme* in	Dż	*comme* dj
É é	*presque comme* é	Ch	*comme l'allemand* ch
Ó ó	*presque comme* ou	Rz et Ż	*comme* j
Cz	*comme l'italien* ce	Sz	*comme* che.

Enfin, les lettres accentuées adoucies sont :

b', ć, dź, m', ń, p', ś, w', ź.

La prononciation de ces dernières est très adoucie et doit être apprise de vive voix.

LECTURE

CZYTANIE.

DES VOYELLES.

§ 1. *a* La voyelle *a* se prononce très-ouverte, comme en français *là*. Ex.: *sam*, seul.

e La voyelle *e* se prononce comme en français dans le mot *terre*, (*ziemia*). Ex. : *teraz*, à présent.

i La voyelle *i* se prononce comme en français. Avec d'autres voyelles elle se prononce comme l'*y* en français. Ex.: *pili*, ils ont bu; *nie*, non (nyé) *.

o La voyelle *o* se prononce comme dans les mots français : *pot* (*garnek*). Ex.: *pogoda*, beau temps.

u La voyelle *u* se prononce comme ou en français. Ex.: *cud*, miracle (tzoude); cependant précédée de la voyelle *i* et adoucie par cette lettre, elle se prononce comme en français. Ex.: *wiun* (viunn), loche d'étang, poisson; *dziura*, le trou (dziura).

y La voyelle *y* s'articule tout autrement que la voyelle *i*. En la prononçant il faut approcher la langue du palais, afin de rendre le son plus sourd. Ex.: *byli*, ils ont été; *bili*, ils ont battu. Dans ces deux mots le son est tout différent, et beaucoup plus sourd dans *byli* que dans *bili*.

ą La voyelle *a*, avec une cédille, ne se met jamais au commencement d'un mot. Elle se prononce d'un son moins nasal qu'en français les deux lettres ON. Ex.: *jadą*, ils partent, il faut prononcer *yadon*.

ę La voyelle *e* avec une cédille ne se met jamais au commencement d'un mot. Elle se prononce comme le français IN. Ex.: *będę*, je serai (*bindin*).

é Se prononce avec un son moelleux tenant le milieu entre *e* et *i*. Ex.: *chléb*, pain.

ó La voyelle *o*, avec un accent, tient le milieu entre o et ou. Ex.: *Bóg*, Dieu.

* Les mots entre parenthèse représentent la prononciation française.

j La lettre *j* se nomme *yota*. Cette lettre tient le milieu entre *i* et *y*; elle est plus brève dans la prononciation que *i*, et se joint à d'autres voyelles sans perdre sa nature de son, ni de durée. Ex.: *stryj*, oncle paternel; dans ce mot, il faut prononcer *y* d'un son sourd et *j* très court.

DES CONSONNES.

§ 2. *b* La lettre *b* se prononce comme en français. Ex.: *ryba*, poisson.

c La lettre *c* se prononce à peu près comme *tz*, *ts*; elle n'a jamais le son de *k* ni de *s*. Ex.: *co?* quoi? elle se prononce comme le *z* en italien dans le mot *zerlina* ou *zio*, ou comme en allemand *zahlen*.

d La lettre *d* se prononce comme en français. Sa nature n'admet pas l'*i* après elle; elle demande l'*y*.

f Cette lettre se prononce comme en français.

g Se prononce comme dans le français *guerre*, *guide*. Ex.: *gadam*, je parle; *ginę* (guinin), je péris; *gonię* (gognin), je poursuis. Le *g* n'admet jamais la voyelle *e* après lui qu'adoucie par l'*i*. Ex.: *zgiełk* (zguełk), tumulte. Elle n'admet pas non plus *y* après elle.

ch Son guttural, comme le *ch* allemand ou le *j* des Espagnols. Ex.: *kocham*, j'aime.

h Se prononce comme en français dans les mots *hâbleur*, *héros*. Ex.: *hetman*, connétable.

k Se prononce comme en français. Ex. : *kij* (quille), bâton; il n'admet jamais la voyelle *e* après lui qu'adoucie par la voyelle *i*, et ne se joint jamais à *y*.

l Se prononce comme en français. Ex.: *lato*, été. Cette lettre ne peut jamais être suivie de l'*y*.

ł Cette lettre particulière à la langue polonaise se prononce comme *l*, en frappant les dents du bout de la langue; elle admet après elle toutes les voyelles, excepté l'*i*. Ex.: *łamać*, rompre.

m Se prononce comme en français. Ex.: *matka*, mère.

n Se prononce comme en français. Ex.: *noga*, pied.

p Se prononce comme en français. Ex.: *palec* (paletz), doigt.

r Se prononce comme en français. Ex.: *rok*, année. Cette lettre n'admet pas après elle la voyelle *i*.

s Se prononce comme en français. Ex.: *sam*, seul. Cette lettre ne change pas de son entre deux voyelles.

t Comme en français, sauf qu'il ne prend jamais *i* après lui. Ex.: *ten*, celui; *ta*, celle.

w Comme en français *v*. Ex.: *Wilno*, Vilna; *witam*, je salue.

x Cette lettre a été introduite plus tard dans l'alphabet primitif; on le remplace par *ks*. Ex.: *xiąże*, prince; on peut écrire *książe*.

z Se prononce comme dans les mots français *Zoé*, *Zénon*.

ż Cette lettre, avec un point au-dessus, se prononce comme le *g* en français devant *e*, *i*, comme *génie*, *gibier*. Ex.: *żaba*, grenouille; *jeżeli*, si; *żyję*, je vis (jyin).

Les lettres accentuées *ć*, *f'*, *m'*, *ń*, *b'*, *ś*, *ź*, *p'* *w'*, se prononcent avec un son moelleux et se mettent à la fin des mots. Dans les déclinaisons, elles perdent l'accent et sont suivies de la lettre *i*.

Il est essentiel de bien observer les accents des consonnes et des voyelles, sans quoi non-seulement on prononcerait mal, mais on confondrait souvent les différentes significations des mots. Ex.: *jedz*, mange, et *jedź*, pars (iedz^{i}); *leż*, couche (lej), *leź*, monte (lez^{i}); *stan*, état, et *stań*, arrête-toi (stagne); *piec*, four (piets), et *pięć*, cinq (piegntz^{i}); *kos*, merle, et *kość*, fauche (kos^{i}).

§ 3. Les deux voyelles *ai*, *ao*, *ei*, *au*, *eo*, *eu*, *oi*, *ou*, *ui*, *uo*, *yi*, *yo*, *yu*, se prononcent séparément. Ex.: *nauka*, *Europa*.

Les deux voyelles *ia*, *ie*, *io*, *iu*, ne doivent former qu'un son. Ex.: *miara*, *ziemia*, *dziura* (mĭara, zĭemĭa, dzíura).

TABLE DES SYLLABES

AVEC L'INDICATION DES EXCEPTIONS CI-DESSUS ÉNONCÉES.

§ 4.	a	ą	e	ę	é	i	o	ó	u	y
	ba	bą	be	bę	bé	bi	bo	bó	bu	by
	ca	cą	ce	cę	cé	ci	co	có	cu	cy
	da	dą	de	dę	dé	—	do	dó	du	dy
	ga	gą	—	gę	—	gi	go	gó	gu	—

ha	hą	he	hę	hé	—	ho	hó	hu	hy
ka	ką	—	kę	—	ki	ko	kó	ku	—
la	lą	le	lę	lé	li	lo	ló	lu	—
ma	mą	me	mę	mé	mi	mo	mó	mu	my
na	ną	ne	nę	né	ni	no	nó	nu	ny
pa	pą	pe	pę	pé	pi	po	pó	pu	py
ra	rą	re	rę	ré	—	ro	ró	ru	ry
sa	są	se	sę	sé	si	so	só	su	sy
ta	tą	te	tę	té	—	to	tó	tu	ty
wa	wą	we	wę	wé	wi	wo	wó	wu	wy
za	zą	zę	ze	zé	zi	zo	zó	zu	zy
ża	żą	że	że	żé	—	żo	żó	żu	ży

§ 5. La nature des consonnes variables *d*, *ł*, *r*, *t*, *ch*, ne permet pas de les faire suivre de la voyelle *i*.

Da	dą	dę	de	dé	—	do	dó	du	dy
Ła	łą	łę	łe	łé	—	ło	łó	łu	ły
Ra	rą	rę	re	ré	—	ro	ró	ru	ry
Ta	tą	tę	te	té	—	to	tó	tu	ty
Cha	chą	chę	che	ché	—	cho	chó	chu	chy

Dans le cas où l'*i* et l'*e* doivent suivre les lettres *d*, *ł*, *r*, *t*, *ch*, elles forcent ces consonnes à se changer en *dz*, *l*, *rz*, *c*, *sz*, *s*.

Exemple :

Naród, peuple ;	*dół*, fossé ;	*mur*, le mur ;	*brat*, frère ;	*monarcha*, monarque ;
Narodzie —	*dole* —	*murze* —	*bracie* —	*monarsze* —

§ 6. Dans l'articulation de la langue polonaise il y a des consonnes qui ne varient pas dans leurs combinaisons avec d'autres lettres, mais qui sont seulement adoucies par la voyelle *i*. De cette nature sont les consonnes *b*, *m*, *n*, *p*, *w*.

Exemple :

Ryba, poisson ;	*brama*, porte ;	*baran*, mouton ;	*sierp*, faucille ;	*drzewo*, arbre ;
Rybie —	*bramie* —	*baranie* —	*sierpie* —	*drzewie* —

§ 7. Les consonnes *ć*, *l*, *ń*, *ś*, *ż*, *ź*, *cz*, *dz*, *dź*, *dż*, *rz*, *rż*, *ść*, *scz*, *sz*, sont invariables et ne sont jamais adoucies par la voyelle *i*.

§ 8. Les consonnes *c*, *g*, *k*, *s*, *z*, admettent après elles la voyelle *i* et peuvent se changer en d'autres lettres :

c		*g*		*k*		*s*		*z*	
ci, ć, cz,		gi, dz, z,		ki, c,		si, ś, sz,		zi, ż, ż.	
ca	cą	ce	cę	cé	ci	co	có	cu	cy
ga	są	se	sę	sé	si	so	só	su	sy
ka	zą	ze	zę	zé	zi	zo	zó	zu	zy
sa	gą	—	gę	—	gi	go	gó	gu	—
za	ką	—	kę	—	ki	ko	kó	ku	—

§ 9. Par ce tableau on voit que le *g* et le *k* ne se joignent jamais aux voyelles *e*, *é*, *y*. Dans les cas où la voyelle *e* doit suivre les consonnes *g*, *k*, il faut intercaler un *i* avant l'*e*. Ex. :

Rolnik, agriculteur; *Bóg*, Dieu;
Rolnikiem — *Bogiem* —.

§ 10. *Syllabaire des consonnes composées.*

Dza	dzą	dze	dzę	dzé	dzi	dzo	dzó	dzu	dzy
Dża	dżą	dze	dżę	dżé	—	dżo	dżó	dżu	dży
Cza	czą	cze	czę	czé	—	czo	czó	czu	czy
Sza	szą	sze	szę	szé	—	szo	szó	szu	szy
Rza	rzą	rze	rzę	rzé	—	rzo	rzó	rzu	rzy
Scza	sczą	scze	sczę	sczé	—	sczo	sczó	sczu	sczy

Quand les consonnes composées rencontrent des voyelles avec lesquelles elles ne s'accordent pas, elles se transforment en d'autres consonnes. Ex. : *starszy*, ancien, se change au pluriel en *starsi*, au lieu de *starszi*, les anciens.

§ 11. En résumé, les syllabes que la langue polonaise n'admet pas sont :

Ge, gé, gy, ke, ké, ky, di, li, ri, ti, chi, ći, ńi, śi, źi, dźi, dźy, śći, śćy, ća, ńa, śa, źa, cą, ńą, śą, źą, će, ćé, ćę, ńe, ńé, śé, źe, ćo, ćó, ńo, śo, śó, źo, źu, liu, ću, ńu, śu, żu, ly, ćy, ńy, śy, źi, zi, czi, rzi, rżi, szi, sczi.

Des changements des voyelles accentuées.

§ 12. Pour introduire dans un mot les consonnes qui forment

la partie caractéristique de la langue polonaise, on emploie des voyelles. Mais comme les voyelles ne sont qu'un accessoire :

1° On les ajoute ou on les retranche;

2° On ne met jamais les voyelles ensemble;

3° On les sépare généralement par la lettre *j*.

§ 13. Les voyelles *a*, *ą*, *ę*, *o*, *ó*, changent dans la composition des mots, dans les cas des déclinaisons ou dans les temps et les personnes des verbes.

Du changement des voyelles a, o, ó *en* e.

§ 14. Si les voyelles *a*, *o*, *ó*, en conséquence du changement des cas, se trouvent placées entre les lettres molles, ou si elles sont séparées par une des consonnes *t*, *g*, *k*, *b*, *dź*, *f*, *dz*, *ż*, *ź*, *sz*, *ś*, *c*, *cz*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *w*, *z*, elles se changent en *e*. Ex.: *biały*, blanc; *bieli*, blancs; *las*, forêt; *w lesie*, dans la forêt; *proszony*, prié; *proszeni*, invités; *niósł*, il portait; *nieśli*, ils portèrent.

La voyelle revient à son état primitif quand la cause du changement disparaît.

Du changement des voyelles e *et* é.

§ 15. La voyelle *e* devient accentuée et prend un son plus muet quand elle est placée devant les consonnes *b*, *dz*, *g*, *j*, *r*, *rz*; ce son tient le milieu entre *e* et *i*. Ex.: *chléb*, pain; *pogrzéb*, enterrement; *śledź*, hareng; *brzég*, bord; *oléj*, huile; *sér*, fromage; *kołnierz*, collet; *miédź*, cuivre.

Du changement de la voyelle ó *accentuée.*

§ 16. On accentue *o* quand il est suivi des lettres *b*, *d*, *g*, *n*, *z*, *ż*, *rz*, *dz*, *dź*, *h*, *l*, *ł*, *r*, *j*; on le prononce moins dur que ou en français. Ex. : *głód*, la disette; *rów*, le fossé; *wóz*, la charrette; *nóż*, le couteau; *stróż*, le gardien; *módz*, pouvoir; *strój*, le costume; *bób*, la fève; *rój*, l'essaim.

Mais quand les lettres ci-dessus indiquées se joignent à d'autres lettres pour former une syllabe, la voyelle *o* perd son accent. Ex. : *nóż*, couteau; *noża*, du couteau; *stół*, table; *stołu*, de la table.

Du changement de la voyelle nasale ą *en* ę.

§ 17. La voyelle *ą* se change en *ę* :

1° Dans la dernière syllabe des substantifs, quand on les transforme en adjectifs en ajoutant *ny* ou *y*. Ex. : *mosiądz*, le cuivre ; *mosiężny*, de cuivre ; *miesiąc*, le mois ; *miesięczny*, mensuel ; *zając*, lièvre ; *zajęczy*, de lièvre ; *ksiądz*, le prêtre ; *księży*, de prêtre.

2° Dans les adjectifs de deux syllabes devant la terminaison *szy*. Ex. : *skąpy*, avare ; *skępszy*, plus avare ; *gorący*, chaud ; *gorętszy*, plus chaud ; *mądry*, sage ; *mędrszy*, plus sage ; *wąski*, étroit ; *węższy*, plus étroit.

3° Dans les changements des mots, quand la consonne qui suit la voyelle *ą* se lie avec d'autres lettres pour former une syllabe. Ex. : *rząd*, rang ; *rzędu*, du rang ; *gołąb'*, pigeon ; *gołębia*, du pigeon ; *ząb*, la dent ; *zębaty*, denté ; *dąb*, le chêne ; *dębowy*, de chêne.

Du changement de la lettre ę *en* ą.

§ 18. La voyelle *ę* se change en *ą* :

1° Quand la consonne qui suit la voyelle *ę* et qui commençait une syllabe distincte, devient finale par le retranchement des lettres suivantes. Ex. : *gęba*, la bouche ; *gąb*, des bouches ; *kurczęta*, les poulets ; *kurcząt*, des poulets ; *ręka*, la main ; *rąk*, des mains ; *cielęta*, les veaux ; *cieląt*, des veaux.

2° Quand on forme les mots modifiés des substantifs en ajoutant la finale *ka*, les lettres *ć*, *ś*, se changent en *t*, *s*, et la voyelle *ę* en *ą*. Ex. : *pieczęć*, le sceau ; *pieczątka*, le cachet ; *gęś*, l'oie ; *gąska*, l'oison.

Du changement des lettres e, o, ó *en* a.

§ 19. Ces lettres se changent en *a* dans la formation des verbes fréquentatifs. Ex. : *jeść*, manger ; *jadać*, manger souvent ; *zaprosić*, inviter ; *zapraszać*, inviter souvent ; *zamówić*, engager ; *zamawiać*, engager souvent.

De la lettre e.

§ 20. Quand on retranche d'un mot la lettre *e*, la consonne douce qui la précédait se change en une consonne dure. Ex. : *dzień*, jour ; *dnia*, du jour.

DE LA PROSODIE (*).

§ 21. Dans les mots de deux syllabes, l'avant-dernière est toujours longue. Ex. : *głowa ojca boli*, *Witold*.

Dans les mots de trois syllabes ou davantage, l'avant-dernière est longue; mais dans les mots qui reçoivent les terminaisons des personnes du verbe *śmy*, *ście*, la syllabe longue garde toujours sa place. Ex. : byli*ście*, komu*śmy*, jesli*ście*.

Les mots étrangers gardent leur prosodie primitive. Ex. : *Wenera*, *fizyka*, *Nestora*, *Sekwana*.

Les adjectifs et les adverbes composés ont un double accent. Ex. : *Złotołuki*, *prędkonogi*.

Dans les substantifs composés il faut suivre l'usage général. Ex. : *Władysław*, *pędziwiatr*.

Les mots de quatre syllabes peuvent avoir un double accent. Ex. : *doświadczenie*, *przekonanie*.

On peut placer dans la même catégorie les mots qui ont pour finale la terminaison des personnes du verbe, et qui offrent des mots de plusieurs syllabes. Ex. : *chcielibyśmy*, *pisalibyśmy*, *jeżelibyśmy*, *jeżelibyście*.

DEUXIÈME LEÇON

DRUGA LEKCYA.

LE PÈLERIN A DOBROMIL (**)

PIELGRZYM W DOBROMILU.

Traduction alternative.

Niedaleko Krakowa mieszkał Non loin de Krakovie demeurait	Non loin de Krakovie, dans
we wsi, zwanéj Dobromil, dans village nommé Dobromil,	un village nommé Dobromil,

(*) — Signe d'une syllabe longue. ◡ Signe d'une syllabe brève.

(**) Le texte est tiré d'un ouvrage d'éducation attribué à la princesse de Wurtemberg, née princesse Czartoryska.

Bira, rolnik i gospodarz Bira, cultivateur et agronome	demeurait Bira, cultivateur et
dobry. Ta wieś była w bon. Ce village était dans	bon agronome. Ce village était
pięknėm położeniu, rozmaite belle position, diverses	dans une belle position, il avait
miała dogodności; grunta avait commodités; terres	diverses commodités, de bonnes
dobre, łąk wiele, sady bonnes, prairies beaucoup, jardins	terres, beaucoup de prairies, de
duże, lasy bliskie, góry vastes, forêts proches, montagnes	vastes jardins, des forêts tout
od północy, rzeczkę od du nord, petite rivière du	auprès, des montagnes au nord,
południa. sud.	et au sud une petite rivière.

Prononciation approximative.

Niedâléko Krakova mĭéchkâł vé vsi zvanéy Dobromil, Bira, rolnik i gospodâje dobry. Ta vĭes[1] v pĭenknémm połojenĭou, rozmaïté mĭałà dogodnostzi, grountâ dobré, łouk vĭélé, sady doujé, lassy bliskĭé, goury od poułnotzy, jetchkin od połoudnía (*).

Après avoir fait le mot à mot rigoureux, nous donnerons la traduction alternative du polonais en français, puis du français en polonais.

Pour bien connaître les mots, nous ferons l'analyse de chaque leçon.

Traduction comparée.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Non loin de Krakovie habitait Bira, 2. dans un village nommé Dobromil,	1. Non loin de Krakovie, habitait Bira, 2. dans village nommé Dobromil.	1. Niedaleko Krakowa mieszkał Bira, 2. we wsi zwanej Dobromil.

(*) Dans la prononciation l'avant-dernière syllabe est généralement longue. La lettre ł se prononce approximativement comme *ou*, d'après l'indication du § 2. Les lettres *ś*, *ć*, doivent être très courtes en faisant sentir leur son adouci. *Ch*, comme en allemand ou comme un *h* aspiré.

3. Bira cultivateur et bon agriculteur.	3. Bira, cultivateur et agriculteur bon.	3. Bira rolnik i gospodarz dobry.
4. Ce village était dans une belle position;	4. Ce village était dans belle position;	4. Ta wieś była w pięknem położeniu,
5. il avait diverses commodités,	5. diverses avait commodités,	5. rozmaite miała dogodności;
6. de bonnes terres,	6. terres bonnes,	6. grunta dobre,
7. beaucoup de prairies,	7. prairies beaucoup,	7. łąk wiele,
8. de vastes jardins,	8. jardins vastes,	8. sady duże,
9. des forêts tout auprès,	9. forêts proches,	9. lasy bliskie,
10. des montagnes au nord,	10. montagnes du nord,	10. góry od północy,
11. au sud une petite rivière.	11. petite rivière du sud.	11. rzeczkę od południa.

Conversation.

1. Qui demeurait dans ce village?	1. Bira.
2. Qui était Bira?	2. Rolnik i gospodarz.
3. Où demeurait Bira?	3. We wsi.
4. Où se trouvait ce village?	4. Niedaleko Krakowa.
5. Comment s'appelait ce village?	5. Dobromil.
6. Qu'est-ce qu'avait ce village?	6. Rozmaite miała dogodności.
7. Quelles étaient ses commodités?	7. Grunta dabre, łąk wiele, sady duże.
8. Qu'avait-il encore au nord?	8. Góry.
9. Et au sud?	9. Rzeczkę.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Druga, seconde, nombre ordinal féminin s'accordant avec *lekcya*.

Lekcya, leçon, substantif féminin, nominatif singulier.

Pielgrzym, pèlerin, substantif masculin, au nominatif; prononcez *Pielgjyme.*

§ 22. *W*, *we*, préposition : en, dans, pendant, durant; elle régit l'accusatif quand le verbe indique le mouvement vers le lieu, et le locatif pour exprimer le lieu ou la situation.

Dobromilu, locatif singulier du substantif masculin *Dobromil*; la pénultième syllabe *mi* est longue; *u* se prononce comme *ou* en français.

Niedaleko, non loin, adverbe composé; il est formé de l'adverbe *daleko*, loin, et de la négation *nie*, non, sous-ent. *od*, de.

Krakowa, Krakovie, substantif masc. (6), génitif de *Kraków*.

Mieszkał, demeurait, 3me personne du singulier de l'imparfait de l'indicatif de *mieszkać*, demeurer. — Verbe intransitif qui demande l'instrum. ou le locatif; présent *mieszkam*, passé *mieszkałem*.

Wsi, village, locatif singulier de *wieś*, substantif féminin.

Zwanej, nommée, locatif de l'adjectif féminin *zwana*, nommée; masculin *zwany*; neutre *zwane*.

Bira, nom propre (5); substantif masculin au nominatif.

Rolnik, cultivateur, substantif masculin (9); au nominatif singulier.

I, et, conjonction.

Gospodarz, agronome, substantif masculin, au nominatif singulier; génitif *gospodarza*.

Dobry, bon, adjectif masculin, au nominatif singulier; *dobra*, féminin; *dobre*, neutre.

Ta, cette, pronom démonstratif féminin, nominatif singulier; masculin *ten*; neutre *to*.

Była, était, imparfait, 3me personne du singulier de *być*, être, verbe substantif auxiliaire irrégulier; prés. *jestem*, passé *byłem*.

Pięknem, beau, locatif singulier, de l'adjectif neutre *piękne*; m. *piękny*, féminin *piękna*.

Położeniu, position, substantif neutre, au locatif singulier de *położenie*; génitif *położenia*.

Rozmaite, diverses, accusatif pluriel de l'adjectif féminin *rozmaita*; masculin *rozmaity*; neutre *rozmaite*.

Miała, avait, 3me personne du singulier féminin de l'imparfait du verbe *mieć*, avoir; présent *mam*, passé *miałem*.

Dogodności, commodités, accusatif pluriel du substantif féminin *dogodność*; génitif *dogodności*.

Grunta, champs, terres, accusatif pluriel du substantif masculin *grunt*; génitif *gruntu*; locatif *gruncie* (5).

Łąk, prairies, génitif pluriel du substantif féminin *łąka*; génitif *łąki*; datif *łące* (8).

Wiele, beaucoup, adverbe; il demande le génitif.

Sady, vergers, accusatif pluriel du substantif masculin *sad*; génitif *sadu*; locatif *sadzie* (5).

Duże, vastes, accusatif pluriel de l'adjectif masculin *duży*; féminin *duza*; neutre *duże*.

Lasy, forêts, accusatif pluriel du substantif masc. *las*; génitif *lasu*; locatif *lesie* (14).

Bliskie, proches, accusatif pluriel de l'adjectif masculin *bliski*; féminin *bliska*; neutre *bliskie*.

Góry, montagnes, accusatif pluriel (5) du substantif féminin *góra*; génitif *góry*; datif *górze* (5).

§ 23. *Od*, *ode*, de, préposition. Ce mot régit le génitif et sert à marquer un rapport de départ, de séparation, d'origine et de durée.

Północy, nord, génitif singulier du substantif féminin *północ*. C'est un mot composé de *pół*, demi, et *noc*, nuit; il signifie aussi *minuit*.

Rzeczkę, petite rivière, accusatif singulier (8) du substantif féminin *rzeczka*, qui est un diminutif de *rzeka*, rivière; génitif *rzeczki*; diminutif *rzeczce* (8).

Południa, sud, génitif singulier du substantif neutre *południe*. Ce mot signifie aussi *midi*. C'est un mot composé de *pół*, demi, et de *dzień*, jour.

GRAMMAIRE.

Il y a en polonais dix parties du discours :

1. *Rzeczownik* ou *imie*, substantif ou nom ;
2. *Przymiotnik*, adjectif ;
3. *Liczebnik*, nombre ;
4. *Zaimek*, pronom ;
5. *Słowo*, verbe ;
6. *Imiesłów*, participe ;
7. *Przyimek*, préposition ;
8. *Przysłówek*, adverbe ;
9. *Spójnik*, conjonction ;
10. *Wykrzyknik*, interjection.

Il y a trois genres : *męzki*, le masculin ; *żeński*, le féminin, et *niejaki*, le neutre.

Les noms, les pronoms, les nombres, les adjectifs et les participes se déclinent, excepté les participes terminés en *ąc* et *szy*.

Les verbes se conjuguent.

Quelques adverbes ont des degrés de comparaison et se déclinent.

Il n'y a point d'article dans la langue polonaise.

Les différents cas des mots s'expriment comme en latin par la différence des terminaisons. Ainsi dans quelque ordre que se présentent les mots d'une phrase, leurs rapports sont clairement indiqués par leurs terminaisons.

L'adjectif s'accorde avec son substantif en genre, en nombre et en cas ; il se met indistinctement avant ou après le substantif : *dobry gospodarz* ou *gospodarz dobry*, bon agriculteur.

De la déclinaison.

La déclinaison polonaise a sept cas.

§ 24. 1° Le *nominatif*, qui sert à nommer ou à énoncer l'être dont on rapporte une action ou dont on exprime quelque attribution. Le nominatif désigne le sujet du verbe.

§ 25. 2° Le *génitif* indique entre deux personnes ou deux choses, ou même deux actions, un rapport de descendance, de succession ou d'appartenance.

§ 26. 3° *Le datif* indique la personne à qui une chose appartient, à qui on donne, ou le but dans lequel on fait quelque chose.

§ 27. 4° L'*accusatif* indique l'objet de l'action du verbe ou le but vers lequel se dirige un mouvement.

§ 28. 5° Le *vocatif* s'emploie pour appeler, invoquer, interpeller.

§ 29. 6° L'*instrumental* indique le point de départ, la cause d'une action, le moyen, l'instrument dont on se sert, le lieu où l'on se trouve dans son état de repos relatif et celui d'où l'on s'éloigne ; il répond à la question *avec qui? avec quoi? par qui? par quoi? de qui? de quoi?*

§ 30. 7° Le *locatif* indique le lieu où se passe l'action ; il répond à la question *dans qui? dans quoi? en quel lieu?*

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira demeurait dans un village.	1. Bira mieszkał we wsi (*l*).
2. Ce village avait de bonnes terres.	2. Ta wieś miała dobre grunta (*a*)
3. Il avait beaucoup de forêts.	3. Miała lasy (*a*) duże.
4. Dobromil était un village non loin de Krakovie.	4. Dobromil była wieś (*a*) niedaleko Krakowa (*g*).
5. Le village était au sud.	5. Wieś była od południa (*g*).
6. Il avait diverses commodités.	6. Miała rozmaite dogodności (*a*).
7. L'agriculteur demeurait au nord.	7. Rolnik mieszkał od północy (*g*).
8. Le bon cultivateur demeurait non loin de Krakovie.	8. Gospodarz dobry mieszkał niedaleko Krakowa.
9. Le village avait une petite rivière.	9. Wieś miała rzeczkę (*a*).
10. Ce village avait des jardins tout auprès, et beaucoup de prairies.	10. Miała ta wieś sady (*a*) bliskie, i łąk (*g*) wiele.
11. Le village était dans une belle position.	11. Wieś była w piękném położeniu (*l*).

TROISIÈME LEÇON

TRZECIA LEKCYA.

Bira, człowiek pracowity, Bira, homme laborieux,	Bira, homme laborieux, culti-
sam koło roli chodził, sam seul autour champ marchait, seul	vait seul son champ, et fauchait
łąkę kosił; zawsze czynny prairie fauchait; toujours actif,	seul sa prairie; toujours actif,
a zatem zawsze zdrów, par conséquent toujours bien portant,	par conséquent toujours bien
żył szczęśliwy z Małgorzatą, vivait heureux avec Marguerite,	portant, il vivait heureux avec
żoną swoją, i z dziećmi épouse sienne, et avec enfants	Marguerite sa femme, et ses
których miał czworo. desquels avait quatre.	quatre enfants.

Prononciation approximative.

Bira tchłoviék pratzovity, sam koło roli hodził, sam łonkin kosił, zavché tchynny azatémm zavché zdrouv, jił chtchinslivy z Małgojaton jonon svoyon i z dzíetzmi, ktouryh miał tchvoro.

(*) Les cas de la déclinaison : *nominatif, génitif, datif, accusatif, vocatif, instrumental, locatif,* seront indiqués par les lettres *n, g, d, a, v, i, l.*

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Bira, homme laborieux,	1. Bira, homme laborieux,	1. Bira, człowiek pracowity,
2. cultivait seul son champ,	2. seul autour du champ marchait,	2. Sam koło roli chodził,
3. fauchait seul sa prairie;	3. seul prairie fauchait;	3. Sam łąkę kosił,
4. toujours actif,	4. toujours actif.	4. Zawsze czynny.
5 par conséquent toujours bien portant,	5. par conséquent toujours bien portant,	5. A zatem zawsze zdrów,
6. il vivait heureux avec Marguerite sa femme	6. vivait heureux avec Marguerite femme sa	6. Żył szczęśliwy z Małgorzatą, żoną swoją
7, 8. et ses quatre enfants.	7. et avec enfants	7. I z dziećmi,
	8. desquels avait quatre	8. Których miał czworo.

CONVERSATION.

1. Que faisait Bira?	1. Sam łąkę kosił, sam koło roli chodził.
2. Quelle qualité avait Bira?	2. Bira był człowiek pracowity.
3. Avec qui vivait Bira?	3. Żył z Małgorzatą żoną swoją.
4. Avec qui encore?	4. Z dziećmi których miał czworo.
5. Où habitait Bira?	5. Mieszkał w Dobromilu.
6. Comment était situé le village?	6. Wieś była w pięknem położeniu.
7. Où était situé Dobromil?	7. Niedaleko Krakowa.
8. Que possédait ce village?	8. Miała rozmaite dogodności, dobre grunta, duże lasy, wiele łąk.
9. Qu'était Bira?	9. Bira był rolnik i gospodarz dobry.
10. Comment s'appelait la femme de Bira?	10. Małgorzata.
11. Combien avait-il d'enfants?	11. Miał czworo dzieci.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Swój, son, pronom masculin possessif; *swoja*, féminin; *swoje*, neutre; son, sa, se, se mettent indistinctement en polonais avant ou après le substantif.

On dit en polonais *koło roli chodził*, marchait autour du champ, c'est-à-dire qu'il s'occupait à cultiver son champ.

§ 31. *Koło*, autour, préposition; *około*, auprès, près, régit le génitif.

Zdrów, ou *zdrowy*, bien portant, adj. du subst. neutre *zdrowie*, santé; f. *zdrowa*, n. *zdrowe*.

Czworo, quatre, nombre collectif. Quatre, *cztery*, est un nombre cardinal. *Czworo* est pris substantivement. Ex.: *Czworo dzieci*.

Roli, champ, génit. sing. du subst. féminin *rola*.

Kosił, fauchait, 3e pers. sing. de l'imparfait du verbe *kosić*, faucher; présent *koszę*, passé *kosiłem*.

Człowiek, homme (24), subst. irrég. masc. au nomin. singulier; gén. *człowieka*; pluriel, *ludzie*,

Pracowity, laborieux (24), adj. masc.; féminin *pracowita*; neutre *pracowite*, formé de *praca*, travail.

Sam, seul (24), adj. masc.; *sama*, fém.; *same*, neutre.

Chodził, marchait, 3e pers. masc. sing. du passé du verbe *chodzić*, marcher; présent *chodzę*; passé *chodziłem*.

Czynny, actif (24), adj. masc.; *czynna*, fém.; *czynne*, neutre; *pracowity* et *czynny* se rapportent à Bira.

A zatem, par conséquent, conjonction.

Żył, vivait, 3e pers. masc. sing. du passé du verbe *żyć*, vivre; prés. *żyję*; passé, *żyłem*.

Szczęśliwy, heureux (24), adj. masc.; *szczęśliwa*, fém.; *szczęśliwe*, neutre, formé du subst. neutre *szczęście*, bonheur.

Z, avec, préposition; elle régit l'instrum. et le génitif.

Żoną, épouse (29), instr. du subst. fém. *żona*; gén. *żony*; dat. *żonie*, régi par la préposition *z*.

Dziećmi, enfants (29), instr. plur. du subst. n. irrég. *dziecko*.

Których, desquels (27), gén. pl. du pronom relatif *który*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Le village nommé Dobromil avait beaucoup de commodités.	1. Wieś zwana Dobromil miała wiele dogodności (*a*).
2. Dans les forêts voisines.	2. W bliskich lasach (*l*).
3. La montagne était dans une belle position.	3. Góra była w piękném położeniu.
4. Diverses terres.	4. Rozmaite grunta (*n*).
5. Le cultivateur marchait près d'une petite rivière.	5. Rolnik chodził około rzeczki (*g*).
6. Sa femme avait un village non loin de Krakovie.	6. Żona jego miała wieś (*a*) niedaleko Krakowa (*g*).
7. Bira vivait dans les montagnes avec ses enfants.	7. Bira żył ze swojemi dziećmi (*i*) w górach (*l*).

8. Bira avait ses forêts dans une saine position.
9. Marguerite était la femme de Bira.
10. Les forêts au nord de Krakovie.
11. Bira avait quatre enfants.
12. Le village avait toujours une petite rivière au nord.
13. Marguerite était toujours bien portante, et par conséquent heureuse.
14. Le cultivateur vivait avec ses enfants, non loin d'un village nommé Dobromil.

8. Bira miał swoje lasy (*a*) w zdrowem (*l*) położeniu.
9. Małgorzata była żoną (*i*) Biry (*g*).
10. Lasy od północy (*g*) Krakowa.
11. Bira miał czworo dzieci (*a*).
12. Wieś miała zawsze rzeczkę (*a*) od północy (*g*).
13. Małgorzata była zawsze zdrową (*i*) azatem była szczęśliwą.
14. Gospodarz żył z dziećmi (*i*) niedaleko wsi (*g*) zwanej Dobromil.

QUATRIÈME LEÇON
CZWARTA LEKCYA.

Jednego wieczora Bira
D'un soir Bira

zgrabiwszy siano, które
ayant râtelé le foin lequel

już podsychało na łące,
déjà commençait à sécher sur prairie

widząc słońce blisko zachodu,
voyant soleil près couchant

wracał do domu ścieżką
revenait à maison par sentier

ubitą nad brzégiem rzeczki,
battu sur bord petite rivière

którą osłaniały z obu
laquelle ombrageaient de deux

stron drzewa stare i krzaki
côtés arbres vieux et buissons

kwitnące.
fleuris.

Un soir Bira ayant râtelé le foin, qui commençait à sécher sur la prairie, et voyant le soleil près de se coucher, revenait à la maison par un sentier battu sur le bord de la petite rivière, qu'ombrageaient des deux côtés de vieux arbres et des buissons fleuris.

Prononciation approximative.

Yédnégo vïetchora Birâ zgrâbivchy sïano ktouré youj podsyhało na łontzé, vidzontz słogncé blisko zahôdou, vratzał do domou stzïéjkon oubiton nad bjegïémm jetchki, ktourou osłaniały z obou strone djevâ staré i kjaki kvitnontzé.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Un soir,	1. D'un soir,	1. Jednego wieczora,
2. Bira ayant râtelé le foin,	2. Bira ayant râtelé le foin,	2. Bira zgrabiwszy siano,
3. qui commençait à sécher sur la prairie,	3. lequel commençait à sécher sur prairie,	3. które podsychało na łące,
voyant le soleil près de se coucher,	4. voyant le soleil près du couchant,	4. widząc słońce blisko zachodu,
5. revenait à la maison par un sentier battu	5. revenait à maison par un sentier battu	5. wracał do domu ścieżką ubitą,
6. sur le bord de la petite rivière,	6. sur le bord de la petite rivière,	6. nad brzegiem rzeczki,
7. qu'ombrageaient des deux côtés	7. que ombrageaient des deux côtés	7. którą osłaniały z obu stron,
8. de vieux arbres et des buissons fleuris.	8. arbres vieux et buissons fleuris.	8. drzewa stare i krzaki kwitnące.

CONVERSATION.

1. Que faisait Bira?	1. Bira wracał do domu.
2. Après avoir fait quoi?	2. Zgrabiwszy siano.
3. Quand revenait Bira?	3. Jednego wieczora.
4. Par où revenait-il?	4. Wracał ścieżką ubitą nad brzegiem rzeczki.
5. Qu'est-ce qui ombrageait la petite rivière?	5. Drzewa stare i krzaki kwitnące.
6. Comment la rivière était-elle ombragée?	6. Z obu stron.
7. Pourquoi Bira revenait-il à la maison?	7. Widząc już słońce blisko zachodu.
8. En quel état était le foin dans la prairie?	8. Podsychało siano na łące.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

§ 32. *Questions auxquelles répondent les cas des substantifs.*

	Pour les personnes.	*Pour les objets.*
1. *Nominatif.*	*Kto?* qui?	*Co?* quoi?
2. *Génitif.*	*Kogo?* de qui? m. *Czyj?* à qui? f. *Czyja?* n. *Czyje?*	*Czego?* de quoi? m. *Czyj?* de quoi? f. *Czyja?* n. *Czyje?*
3. *Datif.*	*Komu?* à qui?	*Czemu?* à quoi?
4. *Accusatif.*	*Kogo?* qui?	*Co?* quoi? que?
5. *Vocatif.*		
6. *Instrum.*	*Kim?* par qui? avec qui? de qui?	*Czym? czém?* par quoi? avec quoi? de quoi?
7. *Locatif.*	*W kim?* dans qui?	*W czym? w czém?* de quoi?

Pour exprimer le temps pendant lequel une chose se passe, on emploie le génitif. Ex. : Quand Bira revenait-il? *Jednego wieczora*. Quand as-tu été? *Drugiego dnia*.

Podsychało est l'imparfait du verbe *podsychać*, commencer à sécher. On dit aussi impersonnellement *podsycha*, il commence à faire sec; prés. *podsycham*, passé *podsychałem*.

§ 33. *Nad* ou *nade*, au-dessus, préposition qui gouverne l'instrumental ou l'accusatif.

Wracał, 3ᵉ pers. du sing. du verbe *wracać*, revenir; prés. *wrócę*; passé *wróciłem*.

Drzewa, arbres, subst. neutre; nom. pluriel.

Stare, vieux, adj., nom. pluriel; m. *stary*, f. *stara*, n. *stare*.

Krzaki, buissons, subst. masc., nom. pl., de *krzak*, buisson.

Kwitnące, adj. de *kwitnący*, fleuri; f. *kwitnąca*, n. *kwitnące*.

Łące, prairie, loc. de *łąka*, subst. fém.; gén. *łąki*; dat. *łące* (8).

Widząc, en voyant, part. invariable de *widzieć*, voir; prés. *widzę*; passé *widziałem*.

Słońce, soleil, subst. neutre; gén. *słońca*.

Zachodu, couchant, génitif de *zachód*, subst. masculin; locatif *zachodzie* (8).

Domu, maison, gén. de *dom*, subst. masculin.

Ścieżką, sentier, instr. de *ścieżka*, subst. fém.; dat. *ścieżce* (8).

Brzégiem, bord, instr. de *brzég*, subst. masc.

§ 34. *Na*, sur, prép. qui gouverne le locatif quand on veut exprimer simplement le lieu où se trouve l'objet dont on parle; elle gouverne l'accusatif quand on veut exprimer le mouvement vers quelque lieu. Ex. : *Na domie* (30) (6), sur la maison; *na wieki* (27), éternellement, dans tous les siècles.

§ 35. Le verbe actif régit l'accusatif. Il régit le génitif quand il est accompagné de la négation *nie*.

Osłaniały, ombrageaient, 3ᵉ pers. pl. du passé; verbe impersonnel *osłaniać*, ombrager; présent *osłaniam*; passé *osłaniałem*.

Zgrabiwszy, ayant râtelé, participe passé, invariable du verbe *zgrabić*, râteler. Il se forme de la 3ᵉ pers. du passé *zgrabił*, en changeant *ł* en *szy*; futur *zgrabię*; passé *zgrabiłem*.

§ 36. *Do*, à, préposition; elle régit le génitif et marque la tendance directe vers le lieu. Ex. : *do Paryża*, à Paris.

Obu, de deux, gén. du nombre collectif *oba.*

Siano, foin, subst. neutre; *siano*; loc. *sianie* (6).

Blisko, près, préposit.; près de quelque chose; il demande le génitif.

Rzeczki, petite rivière (29), subst. fém.; *rzeczka*, diminutif de *rzeka*, rivière; gén. *rzeczki*; datif *rzeczce* (8).

QUESTIONS.

A quel cas est *Krakowa*? (25) A quelle partie du discours appartient *niedaleko?* A quel cas est *wsi*? (30) Pourquoi? (22) Pourquoi le mot *północy* est-il au génitif? (23) A quel cas est *Małgorzatą*? (29) Avec quel mot s'accorde *swoją*? A quelle partie du discours appartient *miała*?

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira fauchait les prairies près de Dobromil.	**1. Bira kosił łąki (*a*) blisko Dobromila (*g*).**
2. Les montagnes ombrageaient les vieux arbres et les buissons fleuris.	**2. Góry osłaniały drzewa (*a*) stare i kwitnące krzaki.**
3. Bira marchait par un sentier battu autour de la prairie.	**3. Bira chodził ścieżką (*i*) ubitą około łąk (*g*).**
4. La femme avec les enfants après avoir râtelé le foin revenait à la maison.	**4. Żona z dziećmi (*i*) zgrabiwszy siano (*a*) na łące (*l*) wracała do domu (*g*).**
5. Marguerite habitait près de la maison.	**5. Małgorzata mieszkała blisko rzeczki (*g*).**
6. Bira, toujours bien portant et toujours heureux, fauchait lui-même la prairie.	**6. Bira zawsze zdrów i zawsze czynny sam łąkę (*a*) kosił.**
7. Ce village avait de chaque côté un sentier battu.	**7. Wieś ta miała z obu (*g*) stron ścieżkę (*a*) ubitą (*a*).**
8. Bira avait des arbres sur la prairie.	**8. Bira miał drzewa (*a*) na łące (*l*).**
9. Les montagnes avaient le soleil au couchant.	**9. Góry miały słońce od zachodu (*g*).**
10. Près de la petite rivière, il y avait un village nommé Dobromil.	**10. Blisko rzeczki (*g*) była wieś zwana Dobromil.**
11. Non loin de Krakovie, Bira habitait dans un village avec Marguerite.	**11. Niedaleko Krakowa (*g*) Bira z Małgorzatą (*i*) mieszkał we wsi (*l*).**
12. Par conséquent il était heureux.	**12. A zatem był szczęśliwy.**

13. Le foin commençait à sécher dans une belle position.	13. Siano podsychało w pięknėm położeniu (*l*).
14. Le village était non loin de la montagne.	14. Wieś była niedaleko góry (*g*).
15. Cette prairie avait des buissons fleuris.	15. Ta łąka miała kwitnące krzaki (*a*).

DES SUBSTANTIFS.

O RZECZOWNIKACH.

Règles générales des Substantifs masculins singuliers.

Les substantifs terminés par une consonne, ainsi que les diminutifs des substantifs qui désignent les hommes et qui se terminent en *o*, sont généralement du genre masculin.

Il y a trois formes de déclinaison pour les substantifs masculins.

Première forme.

§ 37. A la première forme appartiennent tous les mots qui se terminent par les consonnes dures *b*, *m*, *f*, *p*, *w*, *d*, *ł*, *n*, *r*, *s*, *t*, *z*.

Dans la déclinaison de ces substantifs, il faut examiner si la consonne finale est une des consonnes *b*, *m*, *n*, *p*, *w*; dans ce cas il faut, au vocatif et au locatif, l'adoucir par la voyelle *i*; et si la finale est une des autres lettres ci-dessus indiquées, il faut la changer suivant les règles données sur la nature des consonnes (§ 1 à 11).

Exemple de la première forme.

SINGULIER.

	Pour les êtres vivants.	*Pour les choses inanimées.*	*Pour les êtres vivants.*	*Pour les choses inanimées.*
N.	la lettre finale.		*Pielgrzym*, le pèlerin.	*Głos*, la voix.
G.	a	u	*Pielgrzyma*, du pèlerin.	*Głosu*, de la voix.
D.	owi	owi	*Pielgrzymowi*, au pèlerin.	*Głosowi*, à la voix.
A.	a	comme le nom.	*Pielgrzyma*, le pèlerin	*Głos*, la voix.
V.	ie (*e* après *ł*, *r*,)	ie	*Pielgrzymie*, pèlerin.	*Głosie*, voix.
I.	em	em	*Pielgrzymem*, avec le, par le, du pèlerin.	*Głosem*, avec, par, de la voix.
L.	ie (*e* après *ł*, *r*,)	ie	*Pielgrzymie*, dans le pèlerin.	*Głosie*, dans la voix.

PLURIEL.

	Pour les hommes.	*Pour les êtres vivants et objets inanimés.*	*Pour les hommes.*	*Pour les êtres vivants et les choses inanimées.*
N.	y	y	*Pielgrzymy*, les pèlerins.	*Głosy*, les voix.
G.	ów	ów	*Pielgrzymów*, des pèlerins.	*Głosów*, des voix.
D.	om	om	*Pielgrymom*, aux pèlerins.	*Głosom*, aux voix.
A.	ów	y	*Pielgrzymów*, les pèlerins.	*Głosy*, les voix.
V.	y	y	*Pielgrzymy*, pèlerins.	*Głosy*, voix.
I.	ami	ami	*Pielgrzymami*, avec les, par les, des pèlerins.	*Głosami*, avec les, par les, des voix.
L.	ach	ach	*Pielgrzymach*, dans les pèlerins	*Głosach*, dans les voix.

Deuxième forme.

§ 38. La deuxième forme comprend tous les substantifs masculins qui se terminent en *b' f' m' p' w' rz*, *dź*, *ń*, *ś*, *ć*, *ź*, *j*. Ex. : *koń*, cheval ; *wuj*, oncle maternel.

SINGULIER.

	Animés.	*Inanimés.*		
N.	la lettre finale		*Koń*, le cheval.	*Cień*, l'ombre.
G.	ia, a	iu	*Konia*, du cheval.	*Cienia*, de l'ombre.
D.	iowi, owi	iowi	*Koniowi*, au cheval.	*Cieniowi*, à l'ombre.
A.	ia, a	comme le *N.*	*Konia*, le cheval.	*Cień*, l'ombre.
V.	iu, u	iu	*Koniu*, cheval.	*Cieniu*, ombre.
I.	iem, em	iem	*Koniem*, avec le, par, le, du cheval.	*Cieniem*, avec l', par l', de l'ombre.
L.	iu, u	iu	*Koniu*, dans le cheval.	*Cieniu*, dans l'ombre.

PLURIEL.

	Pour les hommes.	*Pour les êtres animés et p. les objets inanimés.*	*Pour les hommes.*	*Pour les êtres animés et pour les objets inanimés.*	
N.	ie	ie, e	*Wuje* ou *Wujowie*, les oncles.	*Konie*, les chevaux.	*Cienie*, les ombres.
G.	iów	iów	*Wujów*, des oncles.	*Koniów*, des chev.	*Cieniów*, des ombres.
D.	iom	iom	*Wujom*, aux oncles.	*Koniom*, aux chev.	*Cieniom*, aux ombres.
A.	iów	ie, e	*Wujów*, les oncles.	*Konie*, les chevaux.	*Cienie*, les ombres.
V.	ie	ie, e	*Wuje* ou *Wujowie*, oncles.	*Konie*, les chavaux.	*Cienie*, les ombres.
I.	iami	iami, ami	*Wujami*, avec, par les oncles.	*Koniami*, avec, par les chavaux.	*Cieniami*, avec les, par les, des ombres.
L.	iach	iach, ach	*Wujach*, dans les oncles.	*Koniach*, daus les chevaux.	*Cieniach*, dans les ombres.

Troisième forme.

§ 39. La troisième forme comprend tous les substantifs qui se terminent en *g*, *k*, *ch*, *dź*, *dz*, *ż*, *c*, *cz*, *sz*, *ź*, *ł*, *j*, *l*.

SINGULIER.

	Êtres animés.	Inanimés.		
N.	le lettre finale.		*Rolnik*, le cultivateur.	*Brzeg*, le bord.
G.	a	u	*Rolnika*, du cultivateur.	*Brzegu*, du bord.
D.	owi	owi	*Rolnikowi*, au cultivateur.	*Brzegowi*, au bord.
A.	a	comme le *N.*	*Rolnika*, le cultivateur.	*Brzeg*, le bord.
V.	u	u	*Rolniku*, cultivateur.	*Brzegu*, bord.
I.	em	em	*Rolnikiem*, avec le, par le, du cultivateur.	*Brzegiem*, avec le, par le, du bord.
L.	u	u	*Rolniku*, dans le cultivateur.	*Brzegu*, dans le bord.

PLURIEL.

	Pour les hommes.	*Pour les êtres animés et p. les objets inanimés.*	*Pour les hommes.*	*Pour les choses inanimées.*
N.	e, i, après g, k;	y, apr. ch, h.	*Rolniki*, les cultivateurs.	*Brzegi*, les bords.
G.	ów	ów	*Rolników*, des cultivateurs.	*Brzegów*, des bords.
D.	om	om	*Rolnikom*, aux cultivateurs.	*Brzegom*, aux bords.
A.	ów	comme le *N.*	*Rolników*, les cultivateurs.	*Brzegi*, les bords.
V.	e, i, y,	e, i, y,	*Rolniki*, cultivateurs.	*Brzegi*, bords.
I.	ami	ami	*Rolnikami*, avec les, par les, des cultivateurs.	*Brzegami*, avec les, par les, des bords.
L.	ach	ach	*Rolnikach*, dans les cultivat.	*Brzegach*, dans les bords.

Observations générales sur le singulier masculin.

§ 40. Les substantifs terminés au génitif singulier en *a* sont :

1° Ceux qui désignent les êtres vivants ou les parties du corps;

2° Les noms des villes et des villages slaves;

3° Les noms grammaticaux, ceux des mois, des fleurs, des fruits, des légumes;

4° Tous les substantifs terminés en *eń*;

5° Tous les substantifs diminutifs en *ek*, ou terminés en *ik*, *yk*.

§ 41. Les substantifs terminés au génitif singulier en *u* sont :

1° Les noms des minéraux, des corps chimiques, des liquides, des mets, des épiceries et des boissons;

2° Les noms des villes étrangères terminés par une consonne dure;

3° Les noms des montagnes et des rivières;

4° Beaucoup de noms collectifs, et enfin les noms auxquels l'usage a imposé cette terminaison.

§ 42. Le datif singulier se contracte souvent quand il est précédé de la préposition *ku*. Ex. : *ku Bogu*, vers Dieu, au lieu de *ku Bogowi.*

§ 43. Dans les substantifs collectifs animés, dans les noms des saints, quand on désigne le jour de leur fête, et dans tous les substantifs inanimés l'accusatif est semblable au nominatif. Ex. : *naród*, peuple; *rząd*, gouvernement.

§ 44. Les substantifs terminés par les consonnes dures, *b*, *f*, *m*, *d*, *g*, *k*, *ch*, *h*, *ł*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *w*, *z*, ont le vocatif et le locatif en *e*. Ex. : *czas*, temps, *czasie*; *stół*, table, *stole*.

§ 45. Les substantifs terminés en *g*, *k*, *ch*, *h*, *dz*, *l*, *ń*, *rz*, *ś*, *ć*, *ż*, *j*, *b'*, *f'*, *m'*, *p'*, *w'*, *dż*, *dź*, *ź*, *c*, *cz*, *sz*, ont le vocatif et le locatif en *u*. Ex. : *król*, roi, *królu*; *strach*, peur, *strachu*.

Les substantifs terminés en *ec*, ont le vocatif en *cze* et le locatif en *cu*. Ex. : *ojciec*, père, *ojcze*, *ojcu*.

Règles sur le pluriel masculin des substantifs.

§ 46. Le nominatif et le vocatif pluriels se terminent en *owie* ou en *ny* :

1° Dans les substantifs ayant rapport aux hommes;

2° Dans les noms de baptême et dans les noms propres;

3° Dans les noms étrangers polonisés. Ex. :

N. *Janowie*, les Jeans; G. *Janów*, des Jeans; D. *Janom*, aux Jeans; A. *Janowie*, les Jeans; V. *Janowie*, Jeans; I. *Janami*, avec les Jeans; L. *Janach*, dans les Jeans.

§ 47. Les substantifs terminés en *ch*, *d*, *n*, *p*, *s*, *t*, *z*, ont les 1er, 4e et 5e cas en *i*. Ex. : *sąsiad*, voisin; *sąsiedzi*, les voisins; *Żyd*, Juif; *Żydzi*, les juifs.

§ 48. Les substantifs en *r* ont les 1er, 4e et 5e cas du pluriel en *y*. Ex. : *huzar*, hussard; *huzary*, les hussards; *piwowar*, brasseur; *piwowary*, les brasseurs.

§ 49. Les substantifs des êtres animés (excepté les hommes) terminés en *b'*, *dź*, *f'*, *dz*, *ż*, *ź*, *sz*, *c*, *cz*, *l*, *m'*, *ń*, *p'*, *rz*, *ś*, *ć*, *w'*, ont les 1er, 4e, 5e cas du pluriel en *e*. Ex. : *śledź*, hareng, *śledzie*; *koń*, cheval; *konie*.

§ 50. Les substantifs terminés en *b*, *d*, *f*, *h*, *ch*, *ł*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *ł*, *w*, *z*, ont les 1er, 4e et 5e cas du pluriel en *y*. Ex. : *okręt*, vaisseau, *okręty*; *staw*, l'étang, *stawy*.

§ 51. Les substantifs terminés en *g*, *k*, ont les 1er, 4e et 5e cas du pluriel en *i*. Ex. : *róg*, corne, *rogi*; *łuk*, arc, *łuki*.

§ 52. Les substantifs en *anin* ont le génitif pluriel en *anów*. Ex. : *Amerykanin*, l'Américain, génitif *Amerykanów*; *poganin*, payen, génitif *poganów*, des payens.

§ 53. Souvent le génitif se termine de deux façons, en *ów* ou en *i*, *y*, surtout dans les substantifs terminés en *l*, *rz*. Ex. : *nauczyciel*, professeur, génitif *nauczycielów* ou *nauczycieli*.

§ 54. L'accusatif des objets inanimés et des animaux se termine comme le nominatif pluriel. Ex. : *konie*, les chevaux, *psy*, les chiens, *stoły*, les tables.

§ 55. Les noms de costumes, de métiers, beaucoup de substantifs qui expriment des objets inanimés et auxquels l'usage a fait faire exception à la règle générale, ont le génitif en *a*, au lieu de *u*; l'accusatif reste invariable. Ex. :

N. *Nóż*, couteau.	G. *Noża*.
Chléb, pain.	*Chleba*.
Lichtarz, bougeoir.	*Lichtarza*.
Kamień, pierre.	*Kamienia*.
Styczeń, janvier.	*Stycznia*.
Pamiętnik, mémoire.	*Pamiętnika*.
Nos, nez.	*Nosa*.

§ 56. Les substantifs masculins terminés par les voyelles *i*, *a*, *y*, ou qui expriment des dignités ou des fonctions, se déclinent sur la forme des substantifs féminins, mais seulement au singulier; au pluriel ils se déclinent sur celle des substantifs masculins.

Exemple :

N. *Organista*, l'organiste.	*Orda*, Orda.
G. *Organisty*, de l'organiste.	*Ordy*, d'Orda.
D. *Organiście*, à l'organiste.	*Ordzie*, à Orda.
A. *Organistę*, l'organiste.	*Ordę*, Orda.
V. *Organisto*, organiste.	*Ordo*, Orda.
I. *Organistą*, avec l', par l', de l'org.	*Ordą*, avec, par, d'Orda.
L. *Organiście*, dans l'organiste.	*Ordzie*, dans Orda.

La lettre *t* au datif et au locatif se change dans le premier exemple en *ci* devant la lettre *e* (5).

Dans le second exemple la lettre *d* au datif et au locatif se change en *dz*, parce que *t* et *d* ne peuvent se mettre avec l'*i*.

N. *Bira*, Bira.
G. *Biry*, de Bira.
D. *Birze*, à Bira.
A. *Birę*, Bira.
V. *Biro*, Bira.
I. *Birą*, avec, par, de Bira.
L. *Birze*, dans Bira.

Dans cet exemple nous voyons que la lettre *r* se change au datif et au locatif en *rz* (5).

Il y a quelques substantifs qui ont une double terminaison au génitif, et qui, par conséquent, ont une double signification.

Exemple :

NOMINATIF.	GÉNITIF.	NOMINATIF.	GÉNITIF.
Lipiec, Juillet.	*Lipca.*	*Lipiec*, espèce de miel.	*Lipcu.*
Ładunek, charge d'un fusil.	*Ładunka.*	*Ładunek*, charge d'un bateau.	*Ładunku.*
Merkuryjusz, le dieu Mercure.	*Merkuryjusza.*	*Merkuryjusz*, vif-argent.	*Merkuryjuszu.*
Zamek, serrure.	*Zamka.*	*Zamek*, château.	*Zamku.*
Maj, Mai.	*Maja.*	*Maj*, couleur (verdure).	*Maju.*
Granat, grenade (boulet).	*Granata.*	*Granat*, couleur bleu foucée.	*Granatu.*
Bat, fouet.	*Bata.*	*Bat*, bateau.	*Batu.*
Duch, esprit.	*Ducha.*	*Duch*, respiration.	*Duchu.*

Règles sur la déclinaison des substantifs féminins.

§ 57. Dans les substantifs féminins, il faut faire attention à la consonne qui précède la voyelle *a*, laquelle indique généralement le genre féminin.

Il y a des substantifs féminins qui se terminent en consonnes, en *i*, et aussi en *y*, *iny*, *ymy;* mais ces derniers n'ont que le pluriel. Ex. : *obłóczyny*, prise d'habit, *urodziny*, jour de la naissance, *Inflanty*, Livonie.

Première forme.

A la première forme appartiennent ceux qui ont pour terminaison une des consonnes *b' f', m', p', w', dź, l, ń, rz, ś, ć, ź, dz, dż, ż, cz, c, sz, z, j.* Ex. : *dłoń*, le creux de la main ; ***krew'***, **sang ; *miedź***, cuivre ; et les substantifs terminés en *ni*. **Ex. : *Pani*, Madame.**

§ 58. *Tableau des substantifs féminins terminés en consonnes accentuées.*

SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N. la finale	ie	*Gałęź*, la branche.	*Gałęzie*, les branches.
G. i	i	*Gałęzi*, de la branche.	*Gałęzi*, des branches.
D. i	iom	*Gałęzi*, à la branche.	*Gałęziom*, aux branches.
A. la finale	ie	*Gałęź*, la branche.	*Gałęzie*, les branches.
V. i	ie	*Gałęzi*, branche.	*Gałęzie*, branches.
I. ią	iami	*Gałęzią*, avec la, par la, de la branche.	*Gałęziami*, avec les, par les, des branches.
L. i	iach	*Gałęzi*, dans la branche.	*Gałęziach*, dans les branches.

§ 59. *Tableau des substantifs féminins en* ni.

SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N. ni	nie	*Gospodyni*, la ménagère.	*Gospodynie*, les ménagères.
G. ni	ń	*Gospodyni*, de la ménagère.	*Gospodyń*, des ménagères.
D. ni	niom	*Gospodyni*, à la ménagère.	*Gospodyniom*, aux ménagères.
A. nią	nie	*Gospodynią*, la ménagère.	*Gospodynie*, les ménagères.
V. ni	nie	*Gospodyni*, ménagère.	*Gospodynie*, ménagères.
I. nią	niami	*Gospodynią*, avec la, par la, de la ménagère.	*Gospodyniami*, avec les, par les, des ménagères.
L. ni	niach	*Gospodyni*, dans la ménagère.	*Gospodyniach*, dans les mén.

§ 60. *Tableau des substantifs féminins terminés en consonnes qui prennent* y *dans la déclinaison.*

SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N. la finale	e	*Północ*, le nord ou minuit.	*Północe*, les nords.
G. y	y	*Północy*, du nord.	*Północy*, des nords.
D. y	om	*Północy*, au nord.	*Północom*, aux nords.
A. la finale	e	*Północ*, le nord.	*Północe*, les nords.
V. y	e	*Północy*, nord.	*Północe*, nords.
I. ą	ami	*Północą*, avec le, par le, du nord.	*Północami*, avec les, par les, des nords.
L. y	ach	*Północy*, dans le nord.	*Północach*, dans les nords.

§ 61. Les substantifs féminins en *el*, *eść*, *eć*, *esz*, *eś*, *ew'*, gardent la voyelle *e* au nominatif et à l'accusatif seulement. Exemple : *Żołkiew*, nom propre, *Żołkwi*, — *cześć*, hommage; *czci*, de l'hommage; — *wesz*, pou, *wszy*; — *wieś*, village, *wsi*, du village; — *płeć*, sexe, *płci*, du sexe.

§ 62. Les substantifs féminins terminés en *ć*, ont les 1er, 4e et 5e cas du pluriel en *i* ou *y*, au lieu de *e*. Ex. : *nić*, fil; *nici*, les fils; — *kość*, os; *kości*, les os.

Deuxième forme.

§ 63. Dans la seconde forme sont placés les substantifs féminins qui ont, avant les voyelles finales *a*, *e*, les consonnes suivantes : *b'*, *f'*, *m'*, *p' w'*, *dz*, *l*, *ń*, *rz*, *ź*, *ć*, *ś*, *dź*, *dz*, *ż*, *c*, *cz*, *sz*, [illegible], *j*. Ex. : *Szyja*, cou ; *dusza*, âme ; *tarcza*, bouclier.

§ 64. *Tableau des substantifs féminins qui ont* ia *au nominatif.*

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	ia	ie	*Kania*, le milan.	*Kanie*, les milans.
G.	i	la consonne	*Kani*, du milan.	*Kań*, des milans.
D.	i	iom	*Kani*, au milan.	*Kaniom*, aux milans.
A.	ię	ie	*Kanię*, le milan.	*Kanie*, les milans.
V.	io	ie	*Kanio*, milan.	*Kanie*, milans.
I.	ią	iami	*Kanią*, avec le, par le, du milan.	*Kaniami*, avec les, par les, des milans.
L.	i	iach	*Kani*, dans le milan.	*Kaniach*, dans les milans.

§ 65. *Tableau des substantifs féminins qui ont les consonnes* b', m', p', w', dź, l, ń, rz, ś, ć, ź, *devant la finale* a.

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	a	e	*Rola*, le champ.	*Role*, les champs.
G.	i	la consonne	*Roli*, du champ.	*Rol*, des champs.
D.	i	iom	*Roli*, au champ.	*Rolom*, aux champs.
A.	ę	e	*Rolę*, le champ.	*Role*, les champs.
V.	o	e	*Rolo*, champ.	*Role*, champs.
I.	ą	ami	*Rolą*, avec le, par le, du champ.	*Rolami*, avec les, par les, des champs.
L.	i	ach	*Roli*, dans le champ.	*Rolach*, dans les champs.

§ 66. *Tableau des substantifs féminins qui ont avant la voyelle finale les consonnes* dź, dz, ż, c, cz, sz, ź, j, *et qui prennent l'*y *aux génitif, datif et locatif.*

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	a	e	*Praca*, le travail.	*Prace*, les travaux.
G.	y	la consonne	*Pracy*, du travail.	*Prac*, des travaux.
D.	y	om	*Pracy*, au travail.	*Pracom*, aux travaux.
A.	ę	e	*Pracę*, le travail.	*Prace*, les travaux.
V.	o	e	*Praco*, travail.	*Prace*, travaux.
I.	ą	ami	*Pracą*, avec le, par le, du travail.	*Pracami*, avec les, par les, des travaux.
L.	y	ach	*Pracy*, dans le travail.	*Pracach*, dans les travaux.

§ 67. Les substantifs féminins pris des langues étrangères ont l'accusatif en *ą*. Ex. : *familia*, famille, *familią*; *Francya*, France, *Francyą; linia*, règle, *linią*.

§ 68 Tous les substantifs féminins en *la* et *nia*, ont l'accusatif en *ą* Ex. : *grobla*, digue, *groblą; studnia*, puits, *studnią*.

§ 69. Les substantifs diminutifs féminins ou masculins, ont le vocatif en *u*. Ex : *Józia*, *Józiu*, petite Joséphine; *Staś*, *Stasiu*, petit Stanislas.

§ 70. Les substantifs féminins terminés en *nia* et *la*, prennent *i* au génitif pluriel, quand les terminaisons *nia* ou *la* sont précédées d'une consonne quelconque, excepté *r*. Ex : *grobla*, digue, *grobli*, des digues; *kuźnia*, la forge, *kuźni*, des forges.

Les substantifs féminins terminés en *nia*, précédé des consonnes *l*, *r*, ou d'une voyelle, ont au génitif pluriel la consonne découverte. Ex. : *pralnia*, buanderie, *pralń*, des buanderies; *świnia*, cochon, *świń*, des cochons.

Troisième forme.

§ 71. A la troisième forme appartiennent les substantifs féminins qui ont avant l'*a* final les consonnes dures, *b*, *f*, *m*, *p*, *w*, *d*, *ł*, *n*, *r*, *s*, *t*, *z*, *g*, *h*, *ch*.

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	a	y	*Żona*, l'épouse.	*Żony*, les épouses.
G.	y	la consonna	*Żony*, de l'épouse.	*Żon*, des épouses.
D.	ie	om	*Żonie*, à l'épouse.	*Żonom*, aux épouses.
A.	ę	y	*Żonę*, l'épouse.	*Żony*, les épouses.
V.	o	y	*Żono*, épouse.	*Żony*, épouses.
I.	ą	ami	*Żoną*, avec l', par l', de, l'épouse.	*Żonami*, avec les, par les, des épouses.
L.	ie	ach	*Żonie*, dans l'épouse.	*Żonach*, dans les épouses.

§ 72. *Tableau des substantifs féminins qui ont les consonnes* g, k *devant la finale.*

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	a	i	*Łąka*, la prairie.	*Łąki*, les prairies.
G.	i	la consoone	*Łąki*, de la prairie.	*Łąk*, des prairies.
D.	e	om	*Łące*, à la prairie.	*Łąkom*, aux prairies.
A.	ę	i	*Łąkę*, la prairie.	*Łąki*, les prairies.
V.	o	i	*Łąko*, prairie.	*Łąki*, prairies.
I.	ą	ami	*Łąką*, avec la, par la, de la prairie.	*Łąkami*, avec les, par les, des prairies.
L.	e	ach	*Łące*, dans la prairie.	*Łąkach*, dans les prairies.

§ 73. Les substantifs féminins d'une seule syllabe prennent *e* au génitif pluriel devant la finale. Ex. : *łza*, larme, *łez*, des larmes; *grą*, jeu; *gier*, des jeux.

§ 74. Les substantifs féminins qui ont *ł*, *k*, précédés d'une autre consonne devant la voyelle finale, prennent *e* au génitif pluriel entre les deux consonnes. Ex. : *igła*, aiguille, *igieł*, des aiguilles; *miotła*, balais, *mioteł*, des balais.

NB. Le substantif *woda*, eau, a au datif et au locatif singulier *wodzie* (5).

Łąka a au datif et au locatif *łące;* car la nature de la langue polonaise n'admet pas la lettre *i* immédiatement après le *d* (5), ni l'*e* après le *k* (8).

Règles des substantifs neutres.

§ 75. A cette forme appartiennent tous les substantifs neutres qui se terminent en *o*, précédé des consonnes dures : *b*, *m*, *n*, *p*, *w*, *ć g*, *s*, *z*, *d*, *ł*, *r*, *t*, *ch;* ou terminés en *e*, précédé des consonnes douces : *dz*, *dź*, *l*, *rz*, *c*, *cz*, *sz*, *ź*, *ż*, *j*.

§ 76.

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	o, e	*a*, p. les êtres animés *ęta*	*Siano*, le foin.	*Siana*, les foins.
G.	a	la consonne	*Siana*, du foin.	*Sian*, des foins.
D.	u	om	*Sianu*, au foin.	*Sianom*, aux foins.
A.	o, e	a	*Siano*, le foin.	*Siana*, les foins.
V.	o, e	a	*Siano*, foin.	*Siana*, foins.
I.	em	ami	*Sianem*, avec la, par le, du foin.	*Sianami*, avec les, par les, des foins.
L.	ie, u	ach	*Sianie*, dans le foin.	*Sianach*, dans les foins.

§ 77. *Tableau des substantifs neutres en ę, pour les êtres animés.*

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	ę	ęta	*Cielę*, le veau.	*Cielęta*, les veaux.
G.	cia	la consonne	*Cielęcia*, du veau.	*Cieląt*, des veaux.
D.	ciu	om	*Cielęciu*, au veau.	*Cielęt m*, aux veaux.
A.	ę	ęta	*Cielę*, le veau.	*Cielęta*, les veaux.
V.	ę	ęta	*Cielę*, veau.	*Cielęta*, veaux.
I.	em	ami	*Cielęciem*, avec le, par le, du veau.	*Cielętami*, avec les, par les, des veaux.
L.	u	ach	*Cilęciu*, dans le veau.	*Cielętach*, dans les veaux.

§ 78. *Tableau des substantifs neutres en ę pour les objets inanimés*

	SINGULIER.	PLURIEL.	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	ę	ona	*Brzemię*, la brassée.	*Brzemiona*, les brassées.
G.	nia	la consonne	*Bremienia*, de la brassée.	*Brzemion*, des brassées.
D.	u	om	*Brzemieniu*, à la brassée.	*Brzemionom*, aux brassées.
A.	ę	ona	*Brzemię*, la brassée.	*Brzemiona*, les brassées.
V.	ę	ona	*Brzemię*, brassée.	*Brzemiona*, brassées.
I.	em	ami	*Brzemieniem*, avec la, par la, de la brassée.	*Brzemionami*, avec les, par les, des brassées.
L.	u	ach	*Brzemieniu*, dans la brassée.	*Brzemionach*, dans les brass.

§ 79. Les substantifs neutres terminés en *o* ou en *e*, précédés d'une consonne dure ont le locatif singulier en *e*. Ex. : *słowo*, verbe, *słowie; siano*, foin, *sianie* (6).

§ 80. Les substantifs neutres terminés en *o* ou en *e*, précédés d'une consonne douce ou des lettres *k* et *ch*, ont le locatif en *u*. Ex. : *pole*, champ, *polu; słońce*, soleil, *słońcu*.

§ 81. Dans les substantifs qui ont pour avant-dernières lettres *k*, *sk*, *ł*, *r*, on intercale la lettre *e* au génitif pluriel entre les deux dernières consonnes. Ex. : *wiosła*, les rames, *wioseł*, des rames; *okienka*, les petites fenêtres, *okienek*, des petites fenêtres; *wiadra*, les seaux, *wiader*, des seaux.

Les substantifs neutres augmentatifs terminent leur pluriel en *ów*. Ex. : *chłopczysko*, grand garçon, *chłopczyska*, les grands garçons, *chłopczysków*, des grands garçons.

LES JOURS DE LA SEMAINE.

Niedziela, dimanche, formé de *Nie*, non, et *działać*, agir.

Poniedziałek, lundi, formé de *Po*, après, et *Niedziela*, signifie le jour d'après le dimanche.

Wtorek, mardi, formé de *Wtóry*, second, signifie le second jour.

Środa, mercredi, formé de *Środek*, milieu, signifie le milieu de la semaine.

Czwartek, jeudi, formé de *Czwarty*, quatrième, signifie le quatrième jour.

Piątek, vendredi, formé de *Piąty*, cinquième, signifie le cinquième jour.

Sobota, samedi, formé de *Sabat*, repos, mot hebreu.

Les substantifs *Poniedziałek*, *Wtorek*, *Czwartek*, *Piątek*, sont du genre masculin et se déclinent sur la 3ᵉ forme, § 39.

Les substantifs *Niedziela* (65), *Środa* (71), *Sobota* (71), sont du genre féminin.

LES MOIS DE L'ANNÉE.

Styczeń, janvier, formé de *styczność*, contact, signifie le commencement d'une année qui touche la fin de l'année qui est passée (38).

Luty, février, formé d'un ancien mot polonais *luty*, rigoureux, grand froid, se décline sur la forme des adjectifs.

Marzec, Mars; sa signification est la même que dans la langue française (38).

Kwiecień, avril, formé de *kwiat*, fleur; mois des fleurs (38).

Maj, mai, du latin *maius* (38); de ce mot vient le nom de la couleur *majowy*, verdâtre.

Czerwiec, juin, formé de *Czerw'*, kermès, cochenille de Pologne que l'on récolte dans ce mois (38).

Lipiec, juillet, de *Lipa*, tilleul; dans ce mois le tilleul est en fleurs et on récolte le miel nommé *lipiec* (38).

Sierpień, août, formé de *sierp'*, faucille, le mois de la moisson (38).

Wrzesień, septembre, formé de *wrzos*, bruyère; dans ce mois la bruyère est en fleurs et donne un bon pâturage (38).

Październik, octobre, formé de *paździerz*, chénevotte ou tuyau de chanvre; c'est le mois pendant lequel on récolte et on travaille le chanvre (39).

Listopad, novembre, formé de *liść*, feuille, et *padać*, tomber; le mois pendant lequel les arbres perdent leurs feuilles (37).

Grudzień, décembre, formé de *gruda*, motte de terre durcie par le froid (38).

CINQUIÈME LEÇON

PIĄTA LEKCYA.

Niedaleko Krakowa mieszkał we wsi, zwanéj Dobromil, Bira, rolnik i gospodarz dobry. Ta wieś była w piękném położeniu, rozmaite miała dogodności; grunta dobre, łąk wiele, sady duże, lasy bliskie, góry od północy, rzeczkę od południa. Bira, czlowiek pracowity, sam koło roli chodził, sam łąkę kosił: zawsze czynny, a zatem zawsze zdrów, żył szczęśliwy z Małgorzatą, żoną swoją i z dziećmi, których miał czworo. Jednego wieczora Bira zgrabiwszy siano które już podsychało na łące, widząc słońce bliskie zachodu, wracał do domu ścieżką ubitą nad brzegiem rzeczki, którą osłaniały z obu stron drzewa stare i krzaki kwitnące.

L'élève, qui a fait connaissance avec tous les mots du texte, traduira cette leçon de mémoire.

CONVERSATION SUR LES LEÇONS PRÉCÉDENTES.

1. Qui habitait Dobromil?	1. Bira.
2. Où habitait Bira?	2. W Dobromilu.
3. Où était placé Dobromil?	3. Niedaleko Krakowa.
4. Qui était Bira?	4. Był człowiek pracowity.
5. Qu'est ce que ce village avait de particulier?	5. Ta wieś była w piękném położeniu.
6. Quelle qualité avait Bira?	6 Był rolnik i gospodarz dobry.
7. Avec qui vivait Bira?	7. Żył z Małgorzatą żoną swoją.
8. Avec qui vivait-il heureux?	8. Żył szczęśliwy z żoną swoją.
9. Que faisait-il seul?	9. Łąkę kosił.
10. Par où revenait Bira?	10. Ścieżką ubitą.
11. Où revenait-il?	11. Wracał do domu.
12 Pourquoi revenait-il à la maison?	12. Widząc słońce blisko zachodu.
13. Après avoir fait quoi?	13. Zgrabiwszy siano.
14. Qu'est ce qui ombrageait la petite rivière?	14. Drzewa stare i krzaki kwitnące.
15. Où était le sentier?	15. Nad brzegiem rzeczki.
16. Pourquoi Bira était-il heureux?	16. Bira był zawsze czynny, a zatem zawsze zdrów.

NB. Si l'élève étudie seul, il faut qu'il dérobe à ses yeux la colonne de gauche, prononce à haute voix les mots polonais et les traduise en français et vice versâ.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Chcąc, en voulant; *widząc*, en voyant; *dziwiąc się*, en s'étonnant. Participes présents invariables des verbes continuatifs (niedokonane).

Schodzący, descendant; *zbliżający się*, s'approchant. Participes présents variables; ils se déclinent sur la forme des adjectifs.

Zgrabiwszy, ayant râtelé; *dobywszy*, ayant retiré; *odgarnąwszy*, ayant écarté. Participes passés invariables des verbes complétifs (dokonane).

Zmordowany, fatigué; *wstrzymany*, retenu; *ubity*, battu; *kwitnący*, fleuri; *zbliżony*, approché. Participes passés passifs; ils se déclinent sur la forme des adjectifs.

QUESTIONS.

A quelle partie du discours appartient *wieś?* De quel genre est-il? (61) Déclinez (58). — A quel cas est *we wsi?* (30) Pourquoi? (22) — A quel cas est Bira? (24) — Avec quel mot s'accorde *zwanéj?* A quel cas est *położeniu?* (30) Pourquoi? (22) — A quelle partie du discours appartient *rozmaite?* Avec quel mot s'accorde t-il? — A quel cas est *dogodności?* (27), (62) — A quel cas est *łące?* (30), (8) Pourquoi? (34) — Pourquoi *k* se change-t-il en *c*? (8) — A quel cas est *z Małgorzatą?* (30) — Parce que la préposition *z* régit l'*Instr.* — A quel cas est *jednego wieczora?* (25) (Voyez la 4e leçon) — *wracał ścieżką ubitą.*) (29) — A quoi se rapporte *którą?* A quel cas est *blisko zachodu?* (25) — A quel cas est *nad brzegiem?* (29), (8) — Qu'est ce que *Kosił?* Qu'est ce que *osłaniały?* — A quel cas est *z obu stron?* (25).

PHRASÉOLOGIE.

1. Un soir Bira marchait avec Marguerite sur le bord de la petite rivière.	1. Jednego wieczora (*g*) Bira z Małgorzatą (*i*) chodził nad brzegiem (*i*) rzeczki (*g*).
2. L'homme laborieux fauchait le foin au-dessus de la petite rivière.	2. Pracowity człowiek kosił siano (*a*) nad rzeczką (*i*).
3. Bira ayant râtelé le foin revenait à Krakovie.	3. Bira zgrabiwszy siano (*a*) wracał do Krakowa (*g*).

4. Marguerite revenait du nord avec ses enfants.	4. Małgorzata wracała z dziećmi (*i*) od północy (*g*).
5. Cette prairie était dans une bonne position, elle avait beaucoup de foin qui séchait près du bois.	5. Ta łąka była w dobrém położeniu (*l*) miała wiele siana (*g*) które podsychało blisko lasu (*g*).
6 Bira voyant le soleil près de se coucher, revenait heureux à la maison.	6. Bira widząc słońce blisko zachodu wracał szczęśliwy do domu (*g*)
7. Marguerite ayant râtelé le foin avec les enfants, revenait heureuse à Dobromil.	7. Małgorzata zgrabiwszy siano (*a*) z dziećmi (*i*), wracała szczęśliwa do Dobromila (*g*).
8. L'actif cultivateur était toujours bien portant, et par conséquent il était toujours heureux.	8. Gospodarz (*n*) czynny zawsze, był zdrów, a zatem zawsze szczęśliwy.
9. Le bon cultivateur marchait par un sentier battu, sur le bord de la forêt.	9. Rolnik dobry chodził ścieżką (*i*) nad brzegiem (*i*) lasu.
10. Le village, appelé Dobromil, avait des montagnes des deux côtés.	10. Wieś zwana Dobromil miała z obu (*g*) stron góry.
11. Les vieux arbres et les buissons fleuris ombrageaient la maison de Bira.	11. Stare drzewa i kwitnące krzaki osłaniały dom (*a*) Biry (*g*).
12. Bira seul habitait à Krakovie.	12. Bira sam mieszkał w Krakowie (*l*)
13. Près du champ était une petite rivière, qu'ombrageaient des montagnes.	13. Koło roli była rzeczka którą (*a*) góry osłaniały.
14. Dans le village était la maison de Bira.	14. We wsi był dom Biry (*g*).
15. Bira vivait dans une maison au midi.	15. Bira żył w domu (*l*) od południa (*g*).
16. Le vieux cultivateur qui avait des prairies fleuries, habitait à Krakovie.	16. Mieszkał w Krakowie stary rolnik, który miał kwitnące łąki (*a*).

§ 82. *Questions auxquelles répondent les cas des adjectifs.*

SINGULIER.

	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N.	Jaki? quel.	Jaka? quelle?	Jakie? quel?
G.	Jakiego? de quel?	Jakiéj? de quelle?	Jakiego? de quel?
D.	Jakiemu? à quel?	Jakiéj? à quelle?	Jakiemu? à quel?
A.	Jakiego? / Jaki? } quel?	Jakę? quelle?	Jakie? quel?
V.	Jaki? quel?	Jaka? quelle?	Jakie? quel?
I.	Jakim? avec, par, de, quel?	Jaką? avec, par, de, quelle?	Jakiem? avec, par, de, quel?
L.	Jakim? dans quel?	Jakiéj? dans quelle?	Jakiem? dans quel?

PLURIEL.

	Pour les hommes seulement.	*Pour tous les genres.*
N.	Jacy? quels?	Jakie? quels? quelles?
G.	Jakich? de quels?	Jakich? de quels? de quelles?
D.	Jakim? à quels?	Jakim? à quels? à quelles?
A.	Jakich? quels?	Jakie? quels? quelles?
V.	Jakie? quels?	Jakie? quels? quelles?
I.	Jakimi? avec, par, de quels?	Jakiemi? avec, par, quels? quelles?
L.	Jakich? dans quels?	Jakich? dans quels? dans quelles?

L'accusatif du masculin singulier en *ego* s'emploie pour les êtres animés, et celui en *i* pour les objets inanimés.

§ 83. *Tableau de la déclinaison des adjectifs.*

SINGULIER.

	MASCULIN.		FÉMININ.		NEUTRE.	
N.	i, y,	*Słaby człowiek*, l'homme faible.	a	*Słaba kobieta*, la femme faible.	e	*Słabe dziecko*, l'enfant faible.
G.	ego	*Słabego*, du faib.	éj	*Słabéj*, de la faible.	ego	*Słabego*, du faible.
D.	emu	*Słabemu*, au faib.	éj	*Słabéj*, à la faible.	emu	*Słabemu*, au faible.
A.	*animés* } ego *inanimés* } i, y	*Słabego*, le f. *Słaby*, le faib.	ą	*Słabą*, la faible.	e	*Słabe*, le faible.
V.	i, y	*Słaby*, faible.	a	*Słaba*, faible.	e	*Słabe*, faible.
I.	im, ym	*Słabym*, avec le, par le, du faible.	ą	*Słabą*, avec la, par la, de la faible.	ém	*Słabém*, avec le, par le, du faible.
L.	im, ym	*Słabym*, dans le f.	éj	*Słabéj*, dans la faible.	ém	*Słabém*, dans le faible.

PLURIEL.

	MASCULIN. *Pour les hommes seulement.*		MASCULIN, FÉMININ ET NEUTRE.		*Exemple de l'accusatif.*
N.	i. y	*Słabi*, les faibles.	e	*Słabe.*	*Miałem słabego konia.* J'avais un chevai faible.
G.	ich, ych	*Słabych*, des faib.	ich, ych	*Słabych.*	*Miałem słaby powróz.* J'avais une corde faible.
D.	im, ym	*Słabym*, aux faib.	im, ym	*Słabym.*	*Miałem słabą żonę.* J'avais une femme faible.
A.	ich, ych	*Słabych*, les faib.	e	*Słabe.*	*Miałem słabe dziecko.* J'avais un enfant faible.
V.	i, y	*Słabi*, faibes.	e	*Słabe.*	*Miałem słabych ludzi.* J'avais des hommes faibles.
I.	imi, ymi	*Słabymi*, avec les, par les, des faibles.	emi	*Słabemi.*	*Miałem słabe konie.* J'avais des chevaux faibles.
L.	ich, ych	*Słabymi*, dans les faibles.	ich, ych	*Słabych.*	*Miałem słabe dzieci.* J'avais des enfants faibles.

L'adjectif masculin qui ne désigne pas la qualité des hommes, se décline comme le neutre et le féminin au pluriel.

DES ADJECTIFS.

O PRZYMIOTNIKACH.

§ 84. Les adjectifs polonais ont les trois genres.

Ils se terminent au masculin en *i*, *y*, et quelques uns peuvent se terminer par la consonne qui est placée avant la finale; mais dans ce cas on la fait précéder de la voyelle *e*, et si la consonne est dure, on l'adoucit. Ex.: *gódny*, digne, on peut dire *godzien*; — *pewny*, sûr, *pewien*, certain; — *wolny*, libre, *wolen*, libre.

Mais ces différentes terminaisons présentent souvent un sens différent. Ex. : *człowiek pewny*, signifie un homme sûr; *pewien człowiek*, un certain homme; — *mocen jestem*, j'ai le pouvoir; *mocny jestem*, je suis fort.

De la formation des adjectifs.

§ 85. Il y a bien peu d'adjectifs primitifs; la plupart sont formés des substantifs, des adjectifs, des pronoms, des verbes, des adverbes, en ajoutant une terminaison, selon la qualité que l'on veut exprimer.

§ 86. Les adjectifs terminés en *lny*, et qui sont formés des verbes, désignent la qualité qui se déduit du verbe dont ils sont formés. Ex. : *sypialny*, du verbe *sypiać*, dormir souvent; *pokój sypialny*, chambre a coucher.

On ajoute la lettre *l* pour ne pas confondre l'adjectif avec le participe *sypiany*, du verbe fréquentatif *sypiać*.

§ 87. Les adjectifs en *awy*, formés des substantifs et des adjectifs représentent la qualité renfermée dans les noms dont ils sont dérivés. Ex. : *krwawy*, sanglant, de *krew'*, sang; — *ruchawy*, remuant, de *ruch*, mouvement; — *słodkawy*, doucereux, de *słodki*, doux.

§ 88. En ajoutant *aki* ou *y* au nombre collectif, on exprime la quantité d'une chose ou son espèce différente. Ex. : *jednaki*, uniforme, *jedyny*, unique, de *jedno*, un; *pięcioraki* ou *pięciory*, de *pięcioro*, les cinq; — *pięcioraki gatunek*, de cinq espèces; — *dwojaki człowiek*, un homme double, auquel on ne peut se fier.

§ 89. Les adjectifs en *owy*, formés des substantifs, indiquent

la qualité d'un objet formé d'une matière désignée par le substantif; ou la qualité appartenant à ce substantif. Ex. : *sosnowy*, de *sosna*, sapin ; *stół sosnowy*, une table de sapin ; — *karabinowy*, de carabine, de *karabin*, carabine ; *ogień karabinowy*, le feu de carabine.

§ 90. Les adjectifs en *liwy*, *iwy*, *ywy* se forment en changeant la terminaison de l'infinitif d'un verbe en *liwy*, *iwy*, *ywy*, ou en ajoutant *liwy*, *iwy*, *ywy* a un substantif de chose inanimée. Ex. : *litościwy*, compatissant, de *litość*, pitié; *litościwy człowiek*, un homme compatissant;—*chciwy*, avide, de *chcieć*, vouloir; *chciwy człowiek*, un homme avide.

§ 91. Les adjectifs en *owny* se forment des verbes terminés en *ować*. Ex.: *zbytkowny*, plein de luxe, de *zbytkować*, faire des dépenses folles. Il y a peu d'adjectifs en *owny* formés des substantifs.

Les adjectifs en *elny* se forment des verbes en *ić*, *yć*, en changeant *ć* en *t*. Ex. : *skazitelny*, corruptible, de *skazić*, gâter, corrompre.

§ 92. Les adjectifs en *czy*, qui sont formés de quelques verbes et de substantifs, en changeant les deux dernières lettres de l'infinitif en *czy*, désignent le savoir, la capacité ou la destination. Ex.: *buntowniczy*, rebelle, du substantif *buntownik*, rebelle ; — *podawczy*, de présentation, de *podawać*, donner, présenter ;— *stanowczy*, décisif, de *stanowić*, décider ; — *dzielczy*, de partage, de *dzielić*, partager ; — *rolniczy*, appartenant au labour, de *rolnik*, laboureur.

§ 93. Les adjectifs en *i*, *y*, qui sont formés des personnes, des nombres, des substantifs, des verbes, et même des adjectifs composés de deux mots, et qui ont pour avant dernière lettre un *g*, un *k* ou une lettre accentuée, changent la finale en *i* ou en *y*. Mais ces adjectifs ne sont employés que par les poëtes. Ex. : *jednozęby* (17), d'une dent, de *jeden*, un, et *ząb*, dent ; — *krzywousty*, bouche de travers, de *krzywy*, courbe, et *usta*, lèvres ; — *dwógłowny*, à deux têtes, de *dwie*, deux, et *głowa*, tête. Ex. : *Rossya i Austrya mają za herb dwógłownego orła*, la Russie et l'Autriche ont pour armes l'aigle a deux têtes.

§ 94. Les adjectifs en *owity* désignent la capacité, le talent, la possession, ou la ressemblance avec la qualité renfermée dans

le substantif, dont l'adjectif est formé. Ex. : *pracowity*, laborieux, de *praca*, travail; — *chorowity*, maladif, de *choroba*, maladie.

§ 95. Les adjectifs en *aty*, *owaty*, *isty*, *ysty*, se forment des substantifs et des adjectifs; ils expriment la ressemblance ou la possession. Ex. : *brodaty*, barbu, de *broda*, barbe; — *rogaty*, cornu, de *rogi*, cornes; — *głupowaty*, niais, de *głupi*, imbécile; — *włosisty*, chevelu, de *włos*, cheveux; — *ojczysty*, paternel; de *ojczyzna*, patrie; — *żonaty*, marié, de *żona*, épouse.

Les adjectifs en *alny*, *iczny*, *yczny*, *in*, *yn*, *ow*, *cy*, *czy*, *i*, *y*, *ski*, *cki*, *dzki*, *zki*, expriment la possession.

§ 96. A) La terminaison *alny* s'emploie pour la plupart des adjectifs formés du latin ou du grec. Ex.: *dyjecezalny*, diocésain, de *dyjocez*, diocèse; — *centralny*, central, de *centrum*, centre; — *licejalny*, lycéen, de *lyceum*, lycée.

§ 97. B) Les terminaisons *iczny*, *yczny* s'emploient pour les adjectifs formés des mots latins et grecs, terminés en *icus*. Ex. : *anatomiczny*, anatomique; — *historyczny*, historique; — *filozoficzny*, philosophique; — *atmosferyczny*, atmosphérique.

§ 98. C) Les terminaisons *in*, *yn*, *ów*, s'emploient pour les dajectifs formés des substantifs féminins ou masculins en *a*, *i*, *y*, qui appartiennent aux hommes ou aux femmes. Ex.: *panin*, de madame, de *pani*, madame; — *mamin*, maternel, de *mama*, maman; — *siostrzyn*, de sœur, de *siostra*, sœur; — *sędzin*, de juge, de *sędzia*, juge.

§ 99. D) La terminaison *cy* se joint aux substantifs féminins terminés en *ta*, et à tous les substantifs des trois genres terminés en *ę*. Ex. : *kobiecy*, de femme, de *kobieta*, femme; — *chłopięcy*, d'enfant, de *chłopię*, enfant.

§ 100. Il y a peu d'adjectifs terminés en *czy*. Ex. : *młodzieńczy*, juvénil, de *młodzieniec*, jeune homme; — *owczy*, de brebis, de *owca*, brebis; — *wieśniaczy*, champêtre, de *wieśniak*, villageois; — *zwodniczy*, trompeur, de *zwodnik*, séducteur.

§ 101. Les adjectifs en *cki*, *dzki*, *ski*, *zki* expriment la participation ou la dependance. Ex. : *pański*, du seigneur, de *pan*, seigneur; — *sielski*, de village, de *sioło*, village; — *trybunalski*,

de tribunal, de *trybunał*, tribunal; — *ludzki*, humain, de *ludzie*, les hommes; — *niemiecki*, allemand, de *Niemiec*, Allemand; — *koński*, de cheval, de *koń*, cheval; — *młyński*, de moulin, de *młyn*, moulin; — *Żmudzki*, samogitien; de *Żmudź*, Samogitie.

§ 102. De cette forme sont dérivés la plupart des noms propres tirés des terres, propriétés, donations. Ex. : *Krakowski*, de *Kraków*; — *Parczewski*, de *Parczew*; — *Wileński*, de *Wilno*; — *Modliński*, de *Modlin*.

Il y en a qui ont pour racine des noms tirés de différents objets. Ex. : *Paprocki*, de *paproć*, fougère; — *Fijołkowski*, de *fijałek*, violette; — *Kamieński*, de *kamień*, pierre; — *Różycki*, de *róża*, rose.

§ 103. Les adjectifs en *ny* se forment des substantifs masculins ou féminins terminés par une consonne. Les consonnes accentuées perdent leur accent et deviennent dures. Ex. : *jesienny*, d'automne, de *jesień*, automne; — *czeladny*, de domestique, de *czeladź*, domestiques de ferme; *miłośny*, d'amour, de *miłość*, amour.

Les substantifs terminés par une voyelle changent la voyelle finale en *ny*. Ex. : *groźny*, menaçant, de *groza*, menace; — *rybny*, poissonneux, de *ryba*, poisson.

Les noms ou les verbes qui ont *c*, *dz*, *g*, *k*, *ł*, *ch* pour pénultième, les adoucissent ou les accentuent avant la terminaison de l'adjectif en *ny*. Ex. : *konieczny*, nécessaire, de *koniec*, fin; — *brzeżny* de bord, de *brzég*, bord; — *silny*, fort, de *siła*, force; — *urodzajny*, fertile, de *urodzaj*, bonne récolte.

§ 104. Il y a des adjectifs dont la terminaison est la même que celle des participes. Ex. : *czerwony*, rouge; — *zielony*, vert; — *słony*, salé; — *mały*, petit; — *biały*, blanc; — *uczony*, instruit.

§ 105. La terminaison du masculin singulier se modifie au pluriel de la manière suivante :

by	*en*	bi	hy	*en*	si	sy	*en*	si
cy		czy	ły		li	ty		ci
czy		czy	my		mi	wy		wi
dy		dzi	ny		ni	szy		si
gi		dzy	py		pi	zy		zi
chy		si	ry		rzy	ki		cy

Exemples : *bogaty*, riche, *bogaci*, riches ; — *gruby*, gros, *grubi*, gros ; — *stary*, vieux, *starzy*, vieux ; — *łagodny*, doux, *łagodni*, doux.

Des degrés de comparaison des adjectifs.

	Positif.	Comparatif.	Superlatif.
M.	*Piękny*, beau ;	*Piękniejszy*, plus beau ;	*Najpiękniejszy*, le plus beau.
F.	*Piękna*, belle ;	*Piękniejsza*, plus belle ;	*Najpiękniejsza*, la plus belle.
N.	*Piękne*, beau ;	*Piękniejsze*, plus beau ;	*Najpiękniejsze*, le plus beau.

Le comparatif et le superlatif se déclinent sur la forme du positif.

§ 106. Il y a des adjectifs qui n'ont pas de degrés de comparaison ; ce sont :

1° Les adjectifs qui désignent la possession. Ex. : *ojcowski*, paternel, de *ojciec*, père ; — *synowski*, filial, de *syn*, fils ; — *dzienny*, journalier, de *dzień*, jour ; — *miesięczny*, mensuel, de *miesiąc*, mois.

§ 107. 2° Les adjectifs qui expriment les infirmités. Exemples : *niemy*, muet ; — *głuchy*, sourd ; — *kulawy*, boiteux.

§ 108. 3° Les adjectifs qui expriment la destination d'une chose. Ex. : *sypialny pokój*, chambre à coucher ; — *pożegnalny wyraz*, le mot d'adieu.

§ 109. 4° Les adjectifs qui désignent la matière dont une chose est faite, ou sa couleur. Ex. : *marmurowy stół*, une table de marbre, de *marmur*, marbre ; — *ceglany dom*, une maison de briques, de *cegła*, brique.

§ 110. 5° Les adjectifs qui modifient la signification des mots dont ils dérivent. Ex. : *żółty*, jaune ; *żółtawy*, jaunâtre ; — *biały*, blanc ; *białawy*, blanchâtre ; — *czarny*, noir ; *czarniawy*, noirâtre ; — *zielony*, vert ; *zielonawy*, verdâtre.

Comparatif.

§ 111. Le comparatif se termine de deux manières : en *ejszy* et en *szy*. Ex. : *biały*, blanc, *bielszy*, plus blanc ; — *biegły*, habile, *biegléjszy*, plus habile ; — *tani*, bon marché, *tańszy*, meilleur marché ; — *czarny*, noir, *czarniéjszy*, plus noir.

§ 112. Les adjectifs qui ne sont que de deux syllabes, généralement changent la voyelle *ą* en *ę* au comparatif. Ex. : *skąpy*, avare, *skępszy*, plus avare ; — *mądry*, sage, *mędrszy*, plus sage ; *wązki*, étroit, *węższy* plus étroit.

§ 113. Quand l'avant-dernière lettre est une des consonnes *k*, *ł*, *n*, *r*, *w*, précédées elles-mêmes d'une autre consonne, le comparatif est en *ejszy*. Ex. : *ścisły*, serré, *ściślejszy*, plus serré ; — *ostry*, tranchant, *ostrzejszy*, plus tranchant.

§ 114. Tous les adjectifs terminés en *i*, *y* ont leur comparatif en *szy*. Ex. : *głupi*, sot, imbécile, *głupszy*, plus imbécile.

Superlatif.

§ 115. Le superlatif se forme en ajoutant devant le comparatif la syllabe *naj*. Ex. : *tani*, bon marché, *tańszy*, *najtańszy*.

§ 116. On obtient aussi la gradation des adjectifs en changeant la dernière syllabe. Exemples :

POSITIF.	*utki*, *uchny*,	*drobniutki*, *drobniuchny*,	mignon,	*milutki*, *miluchny*,	agréable, aimable.
COMPARATIF.	*uleńki*, *usieńki*,	*drobniuleńki*, *drobniusieńki*,	plus mignon.	*miluleńki*, *milusieńki*,	plus aimable.
SUPERLATIF.	*uleczki*, *ulenieczki*, *usienieczki*,	*drobniuleczki*, *drobniulenieczki*, *drobniusienieczki*,	très mignon.	*miluleczki*, *milulenieczki*, *milusienieczki*,	très aimable.

Mais comme cette manière de graduer ne peut être employée que dans le sens de cajoler ou de caresser, elle ne peut servir que pour les adjectifs qui comportent ce sens. On dit aussi *drobniuśki*, *miluśki*.

§ 117. Il y a un autre moyen de graduer les adjectifs, c'est en employant des mots qu'on peut ajouter à tous les degrés pour augmenter leur qualité.

On place devant les positifs les mots suivants :

Arcy,	beaucoup.	*Arcy dobry*,	très bon.
Bardzo,	—	*Bardzo dobry*,	—
I jak,	—	*I jak dobry*,	—
Nader,	—	*Nader dobry*,	—
Za,	beaucoup trop.	*Za dobry*,	beaucoup trop bon.
Nieco,	un peu.	*Nieco dobry*,	un peu bon.
Wcale,	assez.	*Wcale dobry*,	assez bon.
Co, *to*,	—	*Co dobry to dobry*,	—

Zupełnie,	tout à fait.	*Zupełnie dobry,*	tout-à-fait bon.
Ze wszystkiem,	—	*Ze wszystkiem dobry,*	—
Nadto,	beaucoup trop.	*Nadto dobry,*	trop bon.
Nadzwyczaj,	—	*Nadzwyczaj dobry,*	—
Nazbyt,	—	*Nazbyt dobry,*	—
Wielce,	—	*Wielce dobry,*	—
Zbyt,	—	*Zbyt dobry,*	—
Niezmiernie,	immensément,	*Niezmiernie dobry,*	excessivement
Niesłychanie,	excessivement.	*Niesłychanie dobry,*	— bon.
Osobliwie,	—	*Osobliwie dobry,*	—
Zanadto,	—	*Zanadto dobry,*	—

Tous ces mots augmentent la qualité de *dobry*, bon; par conséquent le sens en reçoit quelques modifications.

§ 118. Les mots suivants servent pour exprimer le comparatif :

Daleko, wcale, jeszcze, mało co, nieco, trochę, nierównie.

Ex. : *daleko lepszy, wcale lepszy, jeszcze lepszy,* meilleur; *mało co lepszy, nieco lepszy, nierównie lepszy,* assez bon.

§ 119. Les mots *co, jak, prze,* expriment le superlatif. Ex. : *Co najlepszy, jak najlepszy,* excellent; *wyborny,* excellent; *przewyborny,* exquis.

§ 120. Comme tous ces mots augmentent la qualité de l'adjectif, les adverbes suivants, placés avant le positif, s'emploient pour la diminuer. Ex. : *dosyć dobry,* assez bon ; — *niedość dobry,* pas assez bon ; — *mniej dobry,* moins bon ; — *trochę dobry,* un peu bon.

§ 121. Avec les adjectifs qui n'ont pas de degrés de comparaison on emploie les adverbes suivants pour augmenter la qualité :

Bardzo, beaucoup; — *bardziej,* trop, plus; — *najbardziej,* par trop, d'autant plus; — *najwięcej,* excessivement; — *wiele,* beaucoup; — *więcej,* plus.

Pour diminuer la qualité, on emploie :

Mało, peu ; — *mniej,* moins ; — *najmniej,* le moins. Ex. :

Bardzo kulawy, très boiteux ;— *bardziej kulawy,* plus boiteux; — *mało kulawy,* peu boiteux ; — *mniej kulawy,* moins boiteux ; —

najmniej kulawy, le moins boiteux; — *najbardziej kulawy*, *najwięcej kulawy*, *wiele kulawy*, *więcej kulawy*, le plus boiteux.

§ 122. Les adjectifs en *y* précédés de *g*, *k*, *r*, adoucissent ces lettres au nominatif, à l'accusatif et au vocatif masculin du pluriel en changeant *g* en *dz*, *k* en *c*, *r* en *rz*. Ex. : *ubogi*, pauvre, *ubodzy*; — *wysoki*, haut, *wysocy*; — *stary*, vieux, *starzy*.

Le comparatif et le superlatif masculin au nominatif, à l'accusatif et au vocatif du pluriel, sont toujours en *si*, pour les hommes seulement; en *sze*, pour les autres substantifs. Ex. : *słabi ludzie*, les hommes faibles; — *słabsi ludzie*, les hommes plus faibles; — *najsłabsi ludzie*, les hommes les plus faibles.

Des mots qui se déclinent sur les formes des substantifs et des adjectifs.

1° Les noms de titres. Ex. : *hrabia*, comte; *margrabia*, margrave; *murgrabia*, murgrave, intendant de château; *burgrabia*, burgrave; *sędzia*, juge, etc.

Exemple.

SINGULIER.	PLURIEL.
N. *Sędzia*, le juge.	*Sędziowie*, les juges.
G. *Sędziego*, du juge.	*Sędziów*, des juges.
D. *Sędziemu*, au juge.	*Sędziom*, aux juges.
A. *Sędziego*, le juge.	*Sędziów*, les juges.
V. *Sędzio*, juge.	*Sędziowie*, juges.
I. *Sędzią*, avec le, par le, du juge.	*Sędziami*, avec les, par les, des juges.
L. *Sędzim*, dans le juge.	*Sędziach*, dans les juges.

Nous voyons par cet exemple que le génitif, le datif et l'accusatif du singulier ont la terminaison de l'adjectif, le reste se décline sur la forme du substantif.

2° Les noms propres masculins en *cki*, *dzki*, *ski*, *zki*, et les noms féminins en *cka*, *dzka*, *ska*, se déclinent dans les deux nombres sur la forme des adjectifs. Ex. *Potocki*; — *Parczewski*; — *Czartoryska*; — *Domaradzka*; — *Zawadzka*.

De la déclinaison des mots féminins en owa, na.

§ 123. Les noms propres féminins, qui sont formés des noms

masculins par la terminaison en *owa*, *na*, se déclinent au pluriel sur la forme des adjectifs. Ex. : *król*, roi ; — *królowa*, reine ; — *sędzia*, juge ; — *sędzina*, la femme du juge.

Exemple.

	SINGULIER.		PLURIEL.	
N.	*Królowa*, la reine.	*Sędzina*, la femme du juge.	*Królowe*, les r.,	*Sędzine*, les femmes les j.
G.	*Królowy*, de la r.	*Sędziny*.	*Królowych*,	*Sędzin*.
D.	*Królowy*, à la r.	*Sędziny*.	*Królowym*,	*Sędzinom*.
A.	*Królową*, la r.	*Sędzinę*.	*Królowe*,	*Sędzine*.
V.	*Królowa*, r.	*Sędzina*.	*Królowe*,	*Sędzine*.
I.	*Królową*, avec la	*Sędziną*.	*Królowami*,	*Sędzinami*.
L.	*Królowy*, dans la	*Sędziny*.	*Królowach*,	*Sędzinach*.

De la déclinaison des noms propres étrangers.

§ 124. Les noms propres qui se terminent en *e* muet se déclinent sur la forme des substantifs en retranchant l'*e* muet. Ex. : Voltaire, *Wolter*.

Les noms terminés en *a* se déclinent sur la forme des substantifs féminins. Ex. : *Numa*, Numa, *Numie*, à Numa.

Les noms terminés en *o* se déclinent sur la forme des substantif masculins, en ajoutant dans les cas la lettre *n*. Ex. : *Cycero*, Cicéron, *Cycerona*, de Cicéron.

Les noms terminés en *es* retranchent cette finale. Ex. : Hérodes, en latin *Herod*, *Heroda*, d'Hérode; quelquefois ils la conservent. Ex. : *Achilles*, Achille, *Achillesa*, d'Achille.

Les noms terminés en *us* changent *us* en *usz*. Ex. : *Wirgiliusz*, Virgile.

§ 125. Les noms propres étrangers de femmes s'expriment, soit en ajoutant un mot qui désigne la qualité, soit en terminant le nom propre en *owa*. Ex. : *Pani Bugle*, ou *Buglowa*, madame Bouglé; — *Pani Lamartyn*, ou *Lamartynowa*, madame Lamartine.

§ 126. On forme de même les noms des filles par la terminaison *owna*. Ex. : *Panna Bugle*, ou *Buglówna*, mademoiselle Bouglé; — *Panna Lamartyn*, ou *Lamartynówna*, mademoiselle Lamartine.

Quand le nom se termine en *g*, ou en *ha*, on forme le nom de la fille en *żanka*. Ex. : *Herzog*, *Herzożanka*; — *Ostrorog*, *Ostrożanka*; — *Sapieha*, *Sapieżanka*.

SIXIÈME LEÇON

SZÓSTA LEKCYA.

Bira, całodzienną pracą
Bira, do jour entier travail
zmordowany, w pół drogi
fatigué, dans moitié chemin
chcąc spocząć, usiadł pod
voulant se reposer, s'assit sous
dawnego buku cieniem, a
ancien hêtre ombre et
dobywszy z kobiałki chléba
ayant tiré de panier pain
i séra, smaczno zajadał. Po
et fromage, avec appétit mangeait. Après
chwili gdy już zamyślał do
moment, quand déjà se proposait à
domu wracać, usłyszał
maison retoorner, entendit
w oddaleniu głośne ale
dans lointain élevé mais
przyjemne śpiewanie, które się
agréable chant, qui se
pomiędzy górami rozlegało.
entre montagnes retentissait.

Bira, fatigué par le travail de la journée, voulant se reposer à moitié chemin, s'assit à l'ombre d'un vieux hêtre, et ayant tiré d'un panier du pain et du fromage, il mangea avec appétit. Un moment après, quand déjà il se proposait de retourner à la maison, il entendit dans le lointain un chant élevé mais agréable, qui retentissait dans les montagnes.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Bira, fatigué par le travail de la journée,	1. Bira du jour entier par travail fatigué,	1. Bira, całodzienną pracą zmordowany,
2. voulant se reposer à moitié chemin,	2. dans moitié du chemin en voulant se reposer,	2. w pół drogi chcąc spocząć,
3. s'assit à l'ombre d'un vieux hêtre,	3. s'assit sous d'un ancien hêtre d'ombre,	3. usiadł pod dawnego buku cieniem,
4. et ayant tiré d'un panier du pain et du fromage,	4. et ayant tiré du panier d'osier du pain et du fromage,	4. a dobywszy z kobiałki chleba i séra,
5. il mangea avec appétit.	5. avec appétit mangeait.	5. smaczno zajadał.

6. Un moment après, quand il se proposait de retourner à la maison,	6. Après moment, quand déjà se proposait à la maison retourner,	6. Po chwili gdy już zamyślał do domu wracać,
7. il entendit dans le lointain un chant élevé mais agréable,	7. entendit dans lointain élevé mais agréable chant,	7. usłyszał w oddaleniu głośne ale przyjemne śpiewanie,
8. qui retentissait dans les montagnes.	8. lequel se entre des montagnes retentissait.	8. które się pomiędzy górami roziegało.

CONVERSATION.

1. De quoi Bira était-il fatigué?	1. Całodzienną pracą.
2. Où voulait-il se reposer?	2. W pół drogi.
3. Où Bira s'était-il assis?	3. Pod dawnego buku cieniem.
4. Que faisait-il après s'être assis?	4. Smaczno zajadał.
5. Quelle action faisait-il avant de manger?	5. Dobywszy z kobiałki chléba i séra.
6. Quand se proposait-il de retourner à la maison?	6. Po chwili.
7. Que se proposait-il de faire?	7. Do domu wracać.
8. Qu'avait-il entendu?	8. Głośne ale przyjemne śpiewanie.
9. Où avait-il entendu le chant?	9. W oddaleniu.
10. Comment le chant se produisait-il aux oreilles de Bira?	10. Rozlegało się pomiędzy górami.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Zmordowany, fatigué, participe passif du verbe *zmordować*, fatiguer; futur *zmorduję*, passé *zmordowałem*.

Całodzienny, de toute la journée, adjectif; (103) c'est un mot composé de *cały*, entier, tout, et *dzienny*, adjectif de *dzień*, jour.

Chcąc, en voulant, participe invariable du verbe *chcieć*, vouloir; présent *chcę*, passé *chciałem*.

§ 127. *Pod*, dessous, préposition. Elle régit l'accusatif à la suite d'un verbe indiquant le mouvement. Ex. : *oddać pod czyje dowództwo*, placer sous le commandement de quelqu'un.

Elle régit l'instrumental après un verbe qui marque le repos. Ex. : *usiadł pod cieniem buku*, il s'assit à l'ombre d'un hêtre.

§ 128. *Z*, avec, préposition. Elle régit le génitif :

1° Quand elle présente un rapport de qualification. Ex. : *sukno z wełny*, le drap de laine.

2° Quand elle présente un rapport d'éloignement. Ex. : *jadę z Paryża*, je viens de Paris; — *wziąść chléb z kobiałki*, prendre le pain du panier.

Elle régit l'instrumental quand elle marque société, participation ou jonction. Ex. : *z bratem*, *z przyjacielem*, avec le frère, avec l'ami.

§ 129. *Po*, après, par, dans, préposition. Elle régit le datif, l'accusatif et le locatif :

1° Elle régit le datif pour exprimer, à la manière, à la façon. Ex. : *po swojemu*, à sa manière; — *po francuzku*, en français.

2° Elle régit l'accusatif pour exprimer un terme au delà duquel on ne passe pas. Ex. : *po dziś dzień*, jusqu'aujourd'hui.

3° Elle régit l'instrumental pour exprimer qu'une chose est accomplie. Ex. : *po obiedzie*, après dîner; — *po chwili*, après un moment; pour indiquer le lieu où se fait le mouvement (en, dans, par). Ex. : *po świecie*, par le monde.

§ 130. *Pomiędzy*, *między*, entre, parmi. C'est une des prépositions qui s'emploie quelquefois avec la préposition *z*. Exemple : *z pomiędzy ich*, d'entre eux.

Elle régit l'instrumental lorsqu'elle sert à désigner le lieu où se trouve une chose. Ex. : *jest między drzewami*, il est parmi les arbres. Elle régit l'accusatif lorsqu'elle marque le mouvement vers le lieu : *idzie między drzewa*, il va entre les arbres.

A, conjonction. Elle s'emploie comme la conjonction *i*; quelquefois elle sert pour marquer opposition, contraste. Ex. : *ja byłem, a mój brat nie był*, j'y étais, et mon frère n'y était pas.

Smaczno ou *smacznie*, avec appétit, adverbe.

Gdy, quand, conjonction marquant la circonstance du temps, ou plutôt celle de l'occasion.

Już, déjà, adverbe. *Już* peut aussi être employé dans le sens de : certes, à la vérité, ensuite, etc.

Ale, mais, conjonction restrictive, en réponse à une demande.

Pół, demie, moitié, substantif masculin; il ne s'emploie qu'au nominatif et à l'accusatif du singulier, et au pluriel *poły*.

Pracą, travail, instrumental de *praca*, substantif féminin; génitif *pracy*.

Drogi, chemin, génitif de *droga*, substantif féminin; génitif *drogi*, datif *drodze* (72) (8)

Spocząć, reposer, verbe; futur *spoczne*, passé *spocząłem*.

Usiadł, s'assit, 3ᵉ pers. imp. du verbe *usiąść*; futur *usiądę*, passé *usiadłem*.

Dawnego, ancien, génit. masc. de *dawny*; adject. fém. *dawna*, neutre *dawne*.

Buku, hêtre, génitif de *buk*, subst. masc. (39)

Cieniem, ombre, inst. de *cień*, subst. masc. génit. de *cienia*. (38)

Dobywszy, ayant retiré, part. invar. du verbe *dobyć*, retirer; futur *dobędę*, passé *dobyłem*.

Kobiałki, panier d'osier, génit. de *kobiałka*, subst. fém. (72) (8)

Chléba, pain, génit. de *chléb*, subst. masc. (37) (6)

Séra, fromage, génit. de *sér*, subst. masc. (37) (5)

Zajadał, mangea, 3ᵉ personne imparf. du verbe *zajadać*; prés. *zajadam*, passé *zajadałem*.

Chwili, moment, i[illegible]. de *chwila*, subst. fém. (65)

Zamyślał, songea, 3ᵉ pers. imparfait de verbe *zamyślać*; prés. *zamyślam*, passé *zamyślałem*.

Wracać, revenir, verbe; prés. *wracam*, passé *wracałem*.

Usłyszał, entendit, 3ᵉ pers. imparf. de *usłyszeć*; futur *usłyszę*, passé *usłyszałem*.

Oddaleniu, lointain, loc. de *oddalenie*, subst. neutre; génitif *oddalenia* (76)

Głośne, haut, élevé, retentissant, adj. neut.; *głośny* masc., *głośna* féminin.

Przyjemne, agréable, adj. neut.; *przyjemny* masc., *przyjemna* f.

Śpiewanie, chant, subst. neutre; génitif *śpiewania*. (76).

Rozlegało, répandait, 3ᵉ personne impers. du verbe réfléchi *rozlegać się*; prés. *rozlegam się*, passé *rozlegałem się*.

QUESTIONS.

A quel cas est *pracą?* (29) Avec quoi s'accorde *całodzienną?* (29) A quel cas est *chléba* et *séra?* (27) Pourquoi? (35) *Dobyć* demande le 2ᵉ ou le 4ᵉ cas. — A quel cas est *cieniem?* (29) Pourquoi? (127) A quel cas est *oddaleniu?* (30) Pourquoi? (22) A quel cas est *chwili?* (30) Pourquoi? (129) A quel cas est *górami?* (29) Pourquoi? (130)

PHRASÉOLOGIE.

1. Le bon agronome fatigué par le travail de toute la journée.	1. Gospodarz dobry całodzienną pracą (*i*) zmordowany.
2. Bira voulant se reposer avec sa femme.	2. Bira chcąc spocząć z żoną (*i*) swoją.
3. Le village appelé Dobromil était à l'ombre d'un vieux hêtre.	3. Wieś zwana Dobromil, była pod starego buku cieniem (*i*).
4. L'homme fatigué s'assit sur le bord de la petite rivière.	4. Człowiek zmordowany usiadł nad brzegiem (*i*) rzeczki (*g*).
5. Bira, ayant tiré du pain du panier, mangea avec ses enfants.	5. Bira dobywszy z koszałki (*g*) chleba (*g*) zajadał z dziećmi (*i*).
6. Marguerite mangea avec appétit à l'ombre d'un hêtre.	6. Małgorzata smaczno zajadała pod buku (*g*) cieniem (*i*).
7. Bira après un moment s'assit non loin du chemin.	7. Bira po chwili (*l*) usiadł niedaleko drogi (*g*).
8. Le cultivateur se proposait de revenir par un sentier battu.	8. Rolnik zamyślał wracać ścieżką (*i*) ubitą.
9. L'agronome entendait un chant agréable.	9. Gospodarz usłyszał śpiewanie (*a*) przyjemne.
10. Entre les montagnes, il y avait un village qu'ombrageaient des buissons fleuris.	10. Pomiędzy górami (*i*) była wieś (*a*) którą (*a*) osłaniały krzaki kwitnące.
11. A l'ombre d'un hêtre, Bira entendit un chant élevé.	11. Pod buku (*g*) cieniem (*i*) Bira (*n*) usłyszał głośne śpiewanie (*a*).
12. Bira se proposait de revenir à la maison avec ses quatre enfants.	12. Bira (*n*) zamyślał wracać do domu (*g*) z dziećmi (*i*) których (*g*) miał czworo (*a*).
13. Le cultivateur ayant râtelé le foin qui commençait à sécher non loin de Krakovie, revenait avec Marguerite à la maison.	13. Rolnik zgrabiwszy siano (*a*) które podsychało niedaleko (*a*) Krakowa wracał z Małgorzatą (*i*) do domu (*g*).
14. L'agriculteur voyant le soleil près de se coucher, voulant se reposer, s'assit à moitié chemin.	14. Gospodarz widząc słońce (*a*) blisko zachodu (*g*) usiadł chcąc spocząć w pół drogi (*a*).

DES NOMBRES.

O LICZEBNIKACH.

§ 131. Il y a six espèces de nombres :

1. Les nombres cardinaux, *liczby głowne*. Ex. : *jeden*, un.

2. Les nombres ordinaux, *liczby porządkowe*. Ex. : *pierwszy*, premier.

3. Les nombres collectifs, *liczby zbiorowe*. Ex. : *dwoje*, *troje*, les deux, les trois.

4. Les nombres relatifs, *liczby stosunkowe*. Ex. : *dwojaki*, double.

5. Les nombres partitifs, *liczby ułamkowe*. Ex. : *jedna trzecia*, un tiers.

6. Les nombres fréquentatifs, *liczby wielokrotne*. Ex. : *jedno-krotny*, d'une fois.

§ 132. *Nombres cardinaux.*

1. *Jeden.*
2. *Dwa.*
3. *Trzy.*
4. *Cztéry.*
5. *Pięć.*
6. *Sześć.*
7. *Siedm.*
8. *Ośm.*
9. *Dziewięć.*
10. *Dziesięć.*
11. *Jedenaście.*
12. *Dwanaście.*
13. *Trzynaście.*
14. *Cztérnaście.*
15. *Piętnaście.*
16. *Szesnaście.*
17. *Siedmnaście.*
18. *Ośmnaście.*
19. *Dziewiętnaście.*

Depuis *jedenaście*, onze, jusqu'à *dwadzieście*, vingt, on ajoute *naście*.

§ 133. Pour exprimer les dizaines, on ajoute *dzieście* ou *dzieści* depuis vingt, *dwadzieścia*, jusqu'à cinquante, *pięćdziesiąt*. Ex. :

20. *Dwadzieścia.* 30. *Trzydzieści.* 40. *Cztérdzieści.*

§ 134. Depuis 50 jusqu'à 100 on ajoute la terminaison *dziesiąt*.

50. *Pięćdziesiąt.* 60. *Sześćdziesiąt.* 70. *Siedemdziesiąt.*
80. *Ośmdziesiąt.* 90. *Dziewięćdziesiąt.*

§ 135. Depuis le nombre *dwadzieście*, vingt, après avoir exprimé la dizaine, on ajoute les nombres cardinaux simples comme en français :

21. *Dwadzieścia jeden.*
35. *Trzydzieści pięć.*
59. *Piędziesiąt dziewięć.*
68. *Sześdziesiąt ośm.*
77. *Siedemdziesiąt sześć.*
87. *Ośmdziesiąt siedm.*
92. *Dziewiędziesiąt dwa.*
44. *Czterdzieści cztéry.*

§ 136. Après les centaines, on ajoute les nombres inférieurs.

115. *Sto piętnaście.*
127. *Sto dwadzieścia siedm.*
159. *Sto piędziesiąt dziewięć.*
200. *Dwieście.*
300. *Trzysta.*
400. *Czterysta.*
500. *Pięćset.*
600. *Sześćset.*
700. *Siedemset.*
800. *Ośmset.*
900. *Dziewięćset.*
1000. *Tysiąc.*

§ 137. Les multiples de mille s'expriment toujours avant le mot *Tysiąc*, mille, comme en français :

2,000. *Dwa tysiące.* — 3000. *Trzy tysiące*, etc.

Depuis 10,000, *dziesięć tysięcy*, on change *e* en *y*, *tysięcy* : 200,000. *Dwieście tysięcy.* — 300,000. *Trzysta tysięcy*, et ainsi de suite jusqu'à 1,000,000, *Milion.*—2,000,000. *Dwa miliony.*— 5,000,000. *Pięć milionów.* — 9,000,000. *Dziewięć milionów.*— 9,563874. *Dziewięć milionów pięćset sześćdziesiąt trzy tysiące ośmset siedmdziesiąt cztéry.*

Quand le nombre est composé de plusieurs chiffres, on décline les dizaines et les unités; les autres nombres restent invariables. Ex. : L'an 1854, *Tysiąc ośmset pięćdziesiątego czwartego roku.*

§ 138. *De la déclinaison des nombres cardinaux.*

Les nombres depuis *jeden*, un, jusqu'à *cztéry*, quatre, sont des adjectifs qui se déclinent en nombre et en genre comme les adjectifs. *Jedne* a le pluriel *jedni* au masculin, et *jedne* pour le féminin et le neutre.

MASCULIN.		FÉM.	NEUT.	FÉM. et NEUT.
Singulier.	Pluriel.	Singulier.		Pluriel.
N. *Jeden*, un.	*Jedni.*	*Jedna*, une.	*Jedno*, un.	*Jedne.*
G. *Jednego*, d'un.	*Jednych.*	*Jednéj*,	*Jednego*,	*Jedne.*
D. *Jednemu*, à un.	*Jednym.*	*Jednéj*,	*Jednemu*,	*Jednym.*
A. *Jeden*, un.	*Jedni.*	*Jednę*,	*Jedno*,	*Jedne.*
V. *Jeden*, un.	*Jedni.*	*Jedna*,	*Jedno*,	*Jedne.*
I. *Jednym*, a. p. d'	*Jednymi.*	*Jednéj*,	*Jednėm*,	*Jednemi.*
L. *Jednym*, dans	*Jednych*,	*Jedną*,	*Jednėm*,	*Jednych.*

§ 139. *Dwa*, deux, est irrégulier et se décline de quatre manières, suivant qu'il s'accorde :

1° Avec les personnes du genre masculin;

2° Avec les personnes du genre féminin;

3° Avec les substantifs neutres et masculins exprimant des animaux et des choses inanimées;

4° Avec les substantifs neutres exprimant des êtres animés très-jeunes.

	1. Masculin.	2. Féminin.	3. Animaux et choses inanim.	4. Êtres animés très jeunes.
N.	*Dwaj bracia*, deux frères.	*Dwie żony*, deux épouses.	*Dwa słońca*, deux soleils.	*Dwoje zrzebiąt*, deux poulains.
G.	*Dwóch braci.*	*Dwóch żon.*	*Dwóch słońc.*	*Dwojga zrzebiąt.*
D.	*Dwóm braciom.*	*Dwóm żonom.*	*Dwóm słońcom.*	*Dwojgu zrzebiętom.*
A.	*Dwóch braci.*	*Dwie żony.*	*Dwa słońca.*	*Dwoje zrzebiąt.*
V.	*Dwaj bracia.*	*Dwie żony.*	*Dwa słońca.*	*Dwoje zrzebiąt.*
I.	*Dwoma braćmi.*	*Dwiema żonami.*	*Dwoma słońcami.*	*Dwojgiem zrzebiętami.*
L.	*Dwóch braciach.*	*Dwóch żonach.*	*Dwóch słońcach.*	*Dwojgu zrzebiętach.*

§ 140. *Trzy*, trois, se décline dans les trois genres d'une manière irrégulière.

	Pour les personnes du genre masculin. (Il est adjectif.)	Pour tous les autres substantifs. (Il est adjectif.)	Pour les êtres animés très jeunes. (Il est substantif.)
N.	*Trzej bracia*, trois frères.	*Trzy kamienie*, trois pierres.	*Troje dzieci*, trois enfants.
G.	*Trzech braci.*	*Trzech kamieni.*	*Trojga dzieci.*
D.	*Trzem braciom.*	*Trzem kamieniom.*	*Trojgu dzieciom.*
A.	*Trzech braci.*	*Trzy kamienie.*	*Troje dzieci.*
V.	*Trzej bracia.*	*Trzej, Trzy kamienie.*	*Troje dzieci.*
I.	*Trzema braćmi.*	*Trzema kamieniami.*	*Trojgiem dziećmi.*
L.	*Trzech braciach.*	*Trzech kamieniach.*	*Trojgu dzieciach.*

§ 141. *Cztéry*, quatre, se décline irrégulièrement de trois manières d'après la règle du nombre *trzy*, trois; il est adjectif pour les deux premières formes, et il est substantif pour la troisième.

	Pour les personnes du genre masculin.	Pour tous les autres substantifs.	Pour les êtres animés très jeunes.
N.	*Cztérej rolnicy*, quatre agriculteurs.	*Cztéry łąki*, quatre prairies.	*Czworo dzieci*, quatre enfants.
G.	*Cztérech rolników.*	*Cztérech łąk.*	*Czworga dzieci.*
D.	*Cztérem rolnikom.*	*Cztérem łąkom.*	*Czworga dzieciom.*
A.	*Cztérej rolnicy.*	*Cztéry łąki.*	*Czworo dzieci.*
V.	*Cztérej rolnicy.*	*Cztéry łąki.*	*Czworo dzieci.*
I.	*Cztérema rolnikami.*	*Cztérema łąkami.*	*Czworgiem dziećmi.*
L.	*Cztérech rolnikach.*	*Cztérech łąkach.*	*Czworgu dzieciach.*

§ 142. *Pięć*, cinq, et les nombres suivants jusqu'à *dziesięć*, dix, se déclinent de trois manières, seulement au singulier.

Pour les personnes du genre masculin.	Pour tous les autres subst. et les subst. collect.	Pour les êtres animés très jeunes.
N. *Pięciu żołnierzy*, cinq militaires.	*Pięć kobiet*, cinq femmes.	*Pięcioro dzieci*, cinq enfants.
G. *Pięciu żołnierzów.*	*Pięciu kobiet.*	*Pięciorga dzieci.*
D. *Pięciu żołnierzom.*	*Pięciu kobietom.*	*Pięciorgu dzieciom.*
A. *Pięciu żołnierzy.*	*Pięć kobiet.*	*Pięcioro dzieci.*
V. *Pięciu żołnierzy.*	*Pięć kobiet.*	*Pięcioro dzieci.*
I. *Pięcią, oma żołnierzami.*	*Pięcią, pięcioma kobietami*	*Pięciorgiem dziećmi.*
L. *Pięciu żołnierzach.*	*Pięciu kobietach.*	*Pięciorgu dzieciach.*

§ 143. Les nombre *dwoje*, *troje*, *czworo*, *pięcioro*, etc., sont des substantifs neutres.

Les nombres *pięć*, cinq, et les suivants, sont des substantifs, car ils ne s'accordent pas avec d'autres substantifs. Exemple : *pięć* (n.) *franków* (g.), cinq francs.

Depuis cinq, *pięć*, les nombres cardinaux demandent avec les 1er, 4e et 5e cas le substantif au génitif pluriel.

§ 144. Les nombres depuis *jedenaście*, onze, jusqu'à *cztérdzieście*, quarante, se déclinent sur la forme de *pięć*, cinq. Ils ont trois formes de déclinaison. Les finales *cie*, *ci*, se changent en *tu* et en *cioro*. Ex. :

Première forme pour les pers. du genre masculin.	*Deuxième f.* pour les autres subst. et les subst. coll.	*Troisième forme* pour les êtres animés très jeunes.
N. *Cztérdziestu*,	*Cztérdzieście*,	*Cztérdzieścioro.*
G. *Cztérdziestu*,	*Cztérdziestu*,	*Cztérdzieściorga.*
D. *Cztérdziestu*,	*Cztérdziestu*,	*Cztérdzicściorgu.*
A. *Cztérdziestu*,	*Cztérdzieście*,	*Cztérdzieścioro.*
V. *Cztérdziestu*,	*Cztérdzieścic*,	*Cztérdzieścioro.*
I. *Cztérdziestą, oma*,	*Cztérdziestą, oma*,	*Cztérdzieściorgiem.*
L. *Cztérdziestu*,	*Cztérdziestu*,	*Cztérdzieściorgu.*

§ 145. Depuis *pięćdziesiąt*, cinquante, jusqu'à *dziewięćdziesiąt*, quatre-vingt-dix, les nombres se déclinent comme *pięć*, cinq. Ils ont trois formes de déclinaison. La finale *ą* se change en *ęciu* et *ęcioro*. Ex. :

Première forme pour les pers. du genre masculin.	*Deuxième f.* pour les autres subst. et les subst. coll.	*Troisième forme* pour les êtres animés très jeunes.
N. *Pięćdziesięciu*,	*Pięćdziesiąt*,	*Pięćdziesięcioro.*
G. *Pięćdziesięciu*,	*Pięćdziesięciu*,	*Pięćdziesięciorga.*
D. *Pięćdziesięciu*,	*Pięćdziesięciu*,	*Pięćdziesięciorgu*,

A.	*Piędziesięciu,*	*Piędziesiąt,*	*Piędziesięcioro.*
V.	*Piędziesięciu,*	*Piędziesiąt,*	*Piędziesięcioro.*
I.	*Piędziesięcią, oma,*	*Piędziesięcią, oma,*	*Piędziesięciorgiem.*
L.	*Piędziesięciu,*	*Piędziesięciu,*	*Piędziesięciorgu.*

§ 146. *Sto*, cent, se décline irrégulièrement comme le subst. neutre singulier. Il a deux formes pour le singulier.

	Première forme pour les pers. du genre masc. SINGULIER.	*Deuxième forme* pour tous les autres subst.	PLURIEL.
N.	*Stu,*	*Sto*, cent.	*Sta*, cents.
G.	*Stu, Sta,*	*Stu*, de cent.	*Set*, des cents.
D.	*Stu,*	*Stu*, à cent.	*Stom*, aux cents.
A.	*Stu,*	*Sto*, cent.	*Sta*, cents.
V.	*Stu,*	*Sto*, cent.	*Sta*, cents.
I.	*Stem, Stema,*	*Stem, Stema*, a. p. de	*Stami*, a., p., de cents.
L.	*Stu,*	*Stu*, dans cent.	*Stach*, dans cents.

Kroć, fois, subst. féminin indéclinable. Il s'emploie avec les nombres cardinaux. Ex. : *Dwakroć*, deux fois; *trzykroć*, trois fois. Ainsi on exprime 300,000, *trzykroć sto tysięcy*; 600,000, *sześćkroć sto tysięcy*.

§ 147. Depuis *dwieście*, deux cents, jusqu'à *dziewięć set*, neuf cents, on décline le nombre cardinal, et on ajoute *set* invariable. Dans la *première forme* on prend pour le génitif celui du nombre cardinal. Ils ont deux formes.

	Première forme pour les personnes du genre masculin.		*Deuxième forme* pour les autres substantifs, et les substantifs collectifs.	
N.	*Dwustu,*	*Dwóchset,*	*Dwieście*, deux cents.	
G.	*Dwustu,*	*Dwóchset,*	*Dwóchset,*	*Dwustu*, de deux cents.
D.	*Dwóchset,*	*Dwómset,*	*Dwómset,*	*Dwóchset*, à deux cents.
A.	*Dwustu,*	*Dwóchset,*	*Dwieście,*	deux cents.
V.	*Dwustu,*	*Dwóchset,*	*Dwieście*. deux cents.	
I.	*Dwómaset,*		*Dwiemaset*, avec, par, de deux cents.	
L.	*Dwustu.*	*Dwóchset,*	*Dwóchset,*	*Dwustu*, dans deux cents

§ 148. Le nombre *tysiąc*, mille, se décline au singulier et au pluriel comme le substantif dans tous les genres et dans tous les cas. Le génitif pluriel est *tysięcy* au lieu de *tysiąców*.

	SINGULIER.	PLURIEL.
N.	*Tysiąc*, mille.	*Tysiące*, mille.
G.	*Tysiąca*, de mille.	*Tysięcy*, des mille.

D. *Tysiąc*, *owi*, à mille.	*Tysiącom*, aux mille.
A. *Tysiąc*, mille.	*Tysiące*, les mille.
V. *Tysiąc*, *u*, mille.	*Tysiące*, mille.
I. *Tysiącem*, a., p., de mille.	*Tysiącami*, avec, par, des mille.
L. *Tysiącu*, dans mille.	*Tysiącach*, dans les mille.

§ 149. *Nombres ordinaux.*

MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
1er *Pierwszy*,	*Pierwsza*,	*Pierwsze*.
2e *Drugi*,	*Druga*,	*Drugie*.
3e *Trzeci*,	*Trzecia*,	*Trzecie*.
4e *Czwarty*,	*Czwarta*,	*Czwarte*.
5e *Piąty*,	*Piąta*,	*Piąte*.
6e *Szósty*,	*Szósta*,	*Szóste*.
7e *Siódmy*,	*Siódma*,	*Siódme*.
8e *Ósmy*,	*Ósma*,	*Ósme*.
9e *Dziewiąty*,	*Dziewiąta*,	*Dziewiąte*.
10e *Dziesiąty*,	*Dziesiąta*,	*Dziesiąte*.
11e *Jedenasty*,	*Jedenasta*,	*Jedenaste*.
20e *Dwódziesty*,	*Dwódziesta*,	*Dwódzieste*.
21e *Dwódziesty pierwszy*,	*Dwódziesta pierwsza*,	*Dwódzieste pierwsze*.
50e *Pięćdziesiąty*,	*Pięćdziesiąta*,	*Pięćdziesiąte*.
52e *Pięćdziesiąty drugi*,	*Pięćdziesiąta druga*,	*Pięćdziesiąte drugie*.
64e *Sześćdziesiąty czwarty*,	*Sześćdziesiąta czwarta*,	*Sześćdziesiąte czwarte*.
500e *Pięćsetny*,	*Pięćsetna*,	*Pięćsetne*.
1000e *Tysiączny*,	*Tysiączna*,	*Tysiączne*.
1,000,000e *Milionowy*,	*Milionowa*,	*Milionowe*.

Les autres nombres ordinaux suivants se forment en ajoutant *tysiączny* ou *milionowy*. Ex. : 11,690, *jedenasto tysięczny sześćsetny dziewięćdziesiąty* ; — 12,000,000, *dwónasto milionowy*.

On décline les deux nombres ordinaux en genres et en cas.

§ 150. Les nombres ordinaux se déclinent comme les adjectifs. Ex. : *pierwszy*, premier ; — *drugi*, second ; — *setny*, centième ; — *tysiączny* millième ; — *milionowy*, millionième, et ont les nombres singulier et pluriel ; les autres nombres ordinaux ne peuvent être employés qu'au singulier quand ils se rapportent aux substantifs masculins animés.

Exemple de *Drugi*.

SINGULIER.

MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N. *Drugi*, le second.	*Druga*, la seconde.	*Drugie*, le second.
G. *Drugiego*, du second.	*Drugiéj*, de la seconde.	*Drugiego*, du second.
D. *Drugiemu*, au second.	*Drugiéj*, à la seconde.	*Drugiemu*, au second.
A. *Drugiego*, *drugi*, le second.	*Drugą*, la seconde.	*Drugie*, le second.
V. *Drugi*, second.	*Druga*, seconde.	*Drugie*, second.
I. *Drugiemu*, avec le, par le, du second.	*Drugą*, avec, par, de la seconde.	*Drugiém*, avec le, par le, du second.
L. *Drugim*, dans le second.	*Drugiéj*, dans la seconde.	*Drugiém*, dans le second.

PLURIEL.

Pour les hommes.	Pour tous les genres.
N. *Drudzy*,	*Drugie*, les seconds.
G. *Drugich*,	*Drugich*, des seconds.
D. *Drugim*,	*Drugim*, aux seconds.
A. *Drudzy*,	*Drugich*, les seconds.
V. *Drudzy*,	*Drugie*, seconds.
I. *Drugiemi*,	*Drugiemi*, avec les, par les, des seconds
L. *Drugich*,	*Drugich*, dans les seconds.

Exemple de *Oba* et de *Obadwa.*

	MASC.	FÉM.	MASC.	FÉM.	
N.	*Oba*,	*Obie*,	*Obadwa*,	*Obiedwie*,	les deux.
G.	*Obu*,	*Obu*,	*Obudwóch*,	*Obudwóch*,	des deux.
D.	*Obóm*,	*Obóm*,	*Obudwóm*,	*Obudwóm*,	aux deux.
A.	*Obu*,	*Obie*,	*Obadwa*,	*Obiedwie*,	deux.
V.	*Oba*,	*Obie*,	*Obadwa*,	*Obiedwie*,	deux.
I.	*Obóma*,	*Obiema*,	*Obudwoma*,	*Obiedwiema*,	avec les, par les, des deux.
L.	*Obu*,	*Obu*,	*Obudwóch*,	*Obudwóch*,	dans les deux.

Les nombres sont :

1° Définis comme : *dwa*, deux, *dwoje*, les deux ; — *trzy*, trois; *troje*, les trois ; — *Pięć*, cinq ; — *czworo*, les quatre.

2° Indéfinis comme : *wielu*, *wiele*, beaucoup ; — *kilka*, *kilkoro*, plusieurs.

Les nombres indéfinis se partagent en :

1° Nombres tout à fait indéfinis; ce sont ceux qui représentent une quantité indéterminée. Ex. : *wielu*, *wiele*, plusieurs ; *tloraki*, *wieloraki*, de plusieurs sortes.

2° Et nombres qui indiquent une quantité à peu près limitée. Ex. : *kilka*, *kilkoro*, *kilkoraki*, quelques, ou plusieurs. — Ces nombres indéfinis ne s'emploient que depuis 2 jusqu'à 9.

Kilkanaście, *kilkanaścioro*, plusieurs. — Ces nombres sont limités depuis 10 jusqu'à 20.

Kilkadziesiąt, plusieurs dizaines. — Ce nombre s'emploie depuis 20 jusqu'à 90.

Kilka set, plusieurs centaines ; — *kilka tysięcy*, plusieurs milliers ; — *kilkadziesiąt tysięcy*, plusieurs dizaines de milliers.

A tous les cas de *kilka*, on ajoute les mots *kroć*, *naście*, *dziesiąt*, *set*. Ex. : *kilkakroć*, quelques fois ; — *kilkaset*, quelques centaines ; — *kilkadziesiąt*, quelques dizaines Dans les nombres

composés de *naście*, *dziesiąt* et *set*, les deux parties du mot se déclinent; ainsi on dit *kilkunastu*, *kilkudziesięciu*, *kilkustu*.

§ 151. *Nombres collectifs* (zbiorowe).

Dwoje, les deux.	*Dwoje koni*, deux chevaux.
Troje, les trois.	*Troje dzieci*, trois enfants.
Czworo, les quatre.	*Czworo dziewcząt*, quatre filles.
Kilkoro, *Kilkanaścio*, } plusieurs.	*Kilkoro sług*, plusieurs domestiques. *Kilkanaścioro gołębi*, plusieurs pigeons.

Les nombres collectifs demandent au génitif les substantifs qu'ils déterminent, comme les exemples ci-dessus nous l'indiquent.

Il y a des substantifs collectifs qui suivent les mêmes règles.

Ex.: *Dwójka*, les deux.	*Dwójka zaprzężonych koni*, une paire de chevaux attelés.
Trójka, les trois. *Czwórka*, les quatre.	*Trójka*, *Czwórka karych koni*, les trois, les quatre chevaux noirs.

§ 152. *Nombres relatifs* (stosunkowe).

Les nombres relatifs s'emploient pour indiquer la qualité du nombre ou d'une espèce. Ex. :

Jednaki, *pojedynczy*, pareil, uniforme, seul.—*Zawsze jednaki*, toujours le même. — *Człowiek pojedynczy*, un homme seul.

Dwojaki, *dwoisty*, *podwójny*, de deux sortes, double.— *Dwojakim sposobem*, de deux manières; *krok podwójny*, pas redoublé.

Trojaki, *troisty*, *potrójny*, de trois sortes, triple. — *Trojakim sposobem*, de trois manières; *potrójny powróz*, corde à trois cordons.

Wieloraki, *iloraki*, *kilkoraki*, de plusieurs sortes. — *Kto powie ilorakie jest kłamstwo?* qui peut dire de combien de sortes est le mensonge? — *Ten wyraz ma kilkorakie znaczenie*, ce mot a plusieurs significations différentes.

§ 153. *Nombres fréquentatifs multiples* (wielokrotne).

Les nombres fréquentatifs servent à indiquer un certain nombre de fois.

Jednokrotny, d'une fois; *dwókrotny*, de deux fois; *stokrotny*,

de cent fois; *wielokrotny*, *kilkakrotny*, de plusieurs fois. — **Ex.** : *Kilkakrotny przejazd*, un fréquent passage.

§ 154. *Nombres partitifs* (ułamkowe).

Les nombres partitifs s'emploient pour indiquer le partage ou la fraction d'une chose.

Po jednym, par un; *po jednéj*, par une; *po dwa*, *po dwie*, par deux. Exemples : *Dał po jedném jabłku*, il a donné une pomme à chacun; *dał po dwie gruszki każdemu*, il a donné à chacun deux poires; *jedna trzecia*, un tiers; *cztéry piąte*, quatre cinquièmes; *dwie dziesiąte*, deux dizaines; *dziewięć dwódziestych*, neuf vingtièmes, sous-entendu *części*, parts.

§ 155. Pour exprimer la moitié d'une chose, on ajoute le substantif invariable *pół* au nombre ordinal.

Pół trzeciéj, deux et demi. Ex. : *Pół trzeciéj beczki*, deux tonneaux et demi.

Pół piątéj, quatre et demi. Ex. : *Pół pięta metra*, quatre mètres et demi.

En parlant de l'heure, on dit : *pół do piątéj* (sous-entendu *godziny*), quatre heures et demie; *pół do pierwszéj*, midi et demi.

Le substantif *pół*, demi, après le nombre *dwadzieście*, vingt, se met après le nombre et se joint avec la conjonction *i*, Ex. : *dwadzieścia i pół*, vingt et demi.

Les nombres peuvent être composés du pronom *sam*, et d'un nombre ordinal pour exprimer le concours d'une chose ou d'une personne. *Samowtór*, *samotrzeć*, *samodziesiąt*. — Ex. : *samowtór poszli*, ils sont allés tous deux.

§ 156. On forme les adverbes d'ordre en plaçant la préposition *po* devant les nombres ordinaux. Ex. :

Powtóre, secondement; *potrzecie*, troisièmement; *poczwarte*, quatrièmement; *popiąte*, cinquièmement.

Les adverbes dérivés de ces nombres sont :

Pojedynczo, uniquement; *podwójnie* ou *w dwójnasób*, doublement; *potrójnie* ou *w trójnasób*, triplement; *poczwórnie* ou *w czwórnasób*, quadruplement.

§ 157. Quand les nombres sont considérés comme des sub-

stantifs neutres, ils se déclinent seulement au singulier; le verbe, employé au temps passé, se met au neutre. Ex.:

Dwóch ludzi było, il y avait deux hommes; *sześcioro koni biegało*, six chevaux couraient.

§ 158. Les nombres, depuis *pięć*, cinq, jusqu'à *cztérysta*, quatre cents, ainsi que les nombres indéfinis *wiele*, *kilka*, *kilkanaście*, devant les substantifs masculins qui désignent les personnes, se terminent en *u* au nominatif. Ex. :

Stu uczniów do szkoły chodziło, cent élèves fréquentaient l'école.

§ 159. Avant les substantifs collectifs ou neutres, les nombres ne varient pas leur nominatif. Ex. :

Dwadzieścia pułków wyszło, vingt régiments sont sortis; *sześć cieląt zdechło*, six veaux sont morts.

§ 160. Le nombre collectif *wiele*, après les verbes *być*, être, et les autres verbes, devient adverbe et demande le génitif; c'est pour cela qu'il est terminé en *e* devant les substantifs masculins. Ex. :

Było wiele kobiet w ogrodzie, il y avait beaucoup de femmes dans le jardin.

§ 161. Les nombres adjectifs sont :

Jednaki, d'une fois.	*Kilkoraki*, de plusieurs fois.
Dwojaki, double.	*Drugi*, second.
Czworaki, quadruple.	*Podwójny*, double.
Wieloraki, de plusieurs fois.	*Potrójny*, triple.

§ 162. Les nombres adverbes sont :

Dwojako, de deux manières.	*Dwakroć*, deux fois.
Trojako, de trois manières.	*Dwukrotnie*, de deux fois.
Kilkorako, *Kilkakrotnie*, } de plusieurs manières.	*Trzykroć*, trois fois.
	Trzykrotnie, de trois fois.
Stokroć, cent fois.	*Stokrotnie*, une centaine de fois.

163. Les nombres définis et indéfinis se terminent au datif en *om*, quand ils sont placés seuls, c'est-à-dire quand la chose désignée par le nombre est sous-entendue. Ex.:

Dał pięciom, il a donné aux cinq; — *pożytek kilkom*, le profit à quelques-uns; — *wielom się oprze*, il s'opposera à plusieurs.

Mais avec le substantif il faut dire :

Dał pięciu ludziom, il a donné à cinq hommes; — *pożytek kilku narodom*, le profit à quelques nations; — *oprze się wielu nieprzyjaciołom*, il s'opposera à plusieurs ennemis.

§ 164. L'instrumental en *omą* se remplace souvent par la terminaison en *ą*; on peut dire également : *między sześcią osobami*, et *między sześcioma osobami*, entre six personnes.

On terminait anciennement *kilka* à l'instrumental en *em*, au lieu de *ą*. Ex. : *z kilkiem osobami został*, — *z kilką osobami został*, il est resté avec quelques personnes.

Avec les nombres au datif, à l'instrumental et au locatif, le substantif se met aux mêmes cas que le nombre, au lieu de se mettre au génitif. Ex. : *wielu panom*, à beaucoup de maîtres; — *z wielu niewolnikami*, avec beaucoup de prisonniers; — *w pięciu domach*, dans les cinq maisons.

On emploie souvent des nombres invariables. Exemple : *dla sześćdziesiąt żołnierzy*, ou *dla sześćdziesięciu żołnierzy*, pour soixante soldats.

SEPTIÈME LEÇON

SIÓDMA LEKCYA.

Mimowolnie wstrzymany, Involontairement retenu	Retenu involontairement, il
słuchał ciekawie, dziwiąc écoutait curieusement, étonnant	écoutait avec curiosité, s'éton-
się, nie bez przyczyny, że se, non sans raison, que	nant, non sans raison, qu'il se
taki głos w Dobromilu się telle voix dans Dobromil se	trouvât une pareille voix à
znajduje, gdzie był pewny trouve, où était certain	Dobromil, où il était certain,
że oprócz organisty, który que excepté organiste, lequel	qu'excepté l'organiste, qui
przez nos śpiewał, żadnego par nez chantait aucun	chantait du nez, il n'y avait
innego śpiewaka nie było. autre chanteur ne était.	aucun autre chanteur. Ayant

Odgarnąwszy gałęzie, postrzegł Ayant écarté branches, aperçut	écarté les branches, il aperçut
schodzącego z gór descendant de montagnes	un pèlerin qui descendait des
pielgrzyma, który ku niemu pèlerin, qui vers lui	montagnes, et qui paraissait
zdawał się dróżką kroki swe paraissait se petite route pas ses	diriger ses pas vers lui par la
kierować. diriger.	petite route.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Retenu involontairement, il écoutait avec curiosité,	1. Involontairement retenu, écoutait curieusement,	1. Mimowoioie wstrzymany, słuchał ciekawie,
2. s'étonnant, non sans raison,	2. en s'étonnant, non sans raison,	2. dziwiąc się nie bez przyczyny
3. qu'il se trouvât une pareille voix à Dobromil,	3. que telle voix, dans Dobromli se trouve,	3. że taki głos, w Dobromiiu się znajduje,
4. où il était certain	4. où était certain (sûr)	4. gdzie był pewny,
5. qu'excepté l'organiste,	5. que excepté de l'organiste,	5. że oprócz organisty,
6. qui chantait du nez,	6. lequel par le nez chantait,	6. który przez nos śpiewał,
7. Il n'y avait aucun autre chanteur.	7. d'aucun d'autre chanteur non était.	7. żadnego innego śpiewaka nie było.
8. Ayant écarté les branches,	8. Ayant écarté les branches,	8. Odgarnąwszy gałęzie,
9. il aperçut un pèlerin qui descendait des montagnes,	9. aperçut descendant des montagnes pèlerin,	9. postrzegł schodzącego z gór pielgrzyma.
10. et qui paraissait diriger ses pas vers lui par la petite route.	10. qui vers lui paraissait se par la petite route, pas ses diriger.	10. który ku niemu zdawał się dróżką kroki swoje kierować.

CONVERSATION.

1. Qui était involontairement retenu?	1. Bira.
2. Que faisait Bira?	2. Słuchał ciekawie.
3. Qu'est-ce qu'il écoutait?	3. Przyjemne śpiewanie.
4. Quoi encore?	4. Dziwiąc się nie bez przyczyny.
5. De quoi s'étonnait Bira?	5. Że taki głos w Dobromilu się znajduje.
6. De quoi était-il sûr?	6. Że oprócz organisty, żadnego innego śpiewaka nie było.
7. Comment chantait l'organiste?	7. Śpiewał przez nos.

8. Qu'est-ce qu'aperçut Bira?	8. Postrzegł zchodzącego z gór pielgrzyma.
9. Comment l'aperçut-il?	9. Odgarnąwszy gałęzie.
10. Où se dirigeait le pèlerin?	10. Zdawał się ku niemu kroki swe kierować.
11. Par où dirigeait-il ses pas?	11. Dróżką.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Mimowolnie, involontairement, adverbe.

Nie, non adverbe négatif.

§ 165. *Bez*, sans, préposition qui gouverne le génitif.

Taki, tel, adjectif. *Taki*, masc., *taka*, fém., *takie*, neut.

Się, se, pronom qui n'a pas de nominati.—*Się*, est un pronom réfléchi de la troisième personne; mais cette forme s'emploie toujours en polonais dès que le pronom se rapporte au sujet du verbe; on le traduit en français par ME, MOI, TE, TOI, SE, SOI, NOUS, VOUS, ILS, selon la personne du verbe. Ex. : *ubieram się*, je m'habille; *znajduje się*, il se trouve; — *ubieracie się*, vous vous habillez.

Nie było, il n'y avait, impersonnel du verbe *być*, être. *Nie było* régit le génitif (35). Un verbe précédé de la négation *nie* doit être suivi d'un génitif.

§ 166. Les verbes impersonnels généralement demandent le génitif.

Że, que, conjonction.

§ 167. *Oprócz*, outre, hormis, excepté, préposition qui régit le génitif.

§ 168. *Ku*, vers, préposition qui régit le datif.

Dróżką, petite route, subst. féminin à l'instrumental, régi par le verbe *kierować*; génit. *dróżki*; dat. *dróżce* (8).

§ 169. *Przez*, par, préposition qui régit l'accusatif.

Wstrzymany, retenu, part. passif du verbe *wstrzymać*, retenir; futur *wstrzymam*; passé, *wstrzymałem*.

Słuchał, écoutait, troisième personne imparf. du verbe *słuchać*, écouter; présent, *słucham*; passé, *słuchałem*.

Ciekawie, avec curiosité, adv. formé du subst. fém. *ciekawość*, curiosité.

Dziwiąc się, en s'étonnant, partic. invar. du verbe pronominal *dziwić się*, s'étonner; présent, *dziwię się*; passé, *dziwiłem się*.

Głos, voix, subst. masc.; génitif, *głosu* (37).

Znajduje się, se trouve, troisième pers. du présent du verbe pronominal *znajdować się*, se trouver; présent, *znajduję się*; passé, *znajdowałem się*.

Pewny, sûr, certain, adjectif; *pewna*, fém.; *pewne*, neut.

Nos, nez, subst. masc.; génit. *nosa* (37).

Śpiewał, chantait, troisième pers. imparf. du verbe *śpiewać*, chanter; présent, *śpiewam*; passé *śpiewałem*.

Śpiewaka, chanteur, génit. de *śpiewak*, subst. masc. (39).

Odgarnąwszy, ayant écarté, part. invar. du verbe *odgarnąć*, écarter; futur, *odgarnę*; passé, *odgarnąłem*.

Postrzegł, aperçut, troisième pers. imparf. du verbe *postrzedz*, apercevoir; futur, *postrzegę*; passé, *postrzegłem*.

Schodzącego, descendant, part. présent du verbe *schodzić*, descendre; présent, *schodzę*; passé, *schodziłem*.

Zdawał się, parut, troisième pers. imp. du verbe pronominal *zdawać się*, paraître; présent, *zdaję się*; passé, *zdawałem się*.

Kroki, pas, accusatif pluriel, de *krok*, subst. masc.; génitif, *kroku* (39).

Kierować, diriger, infinitif; prés., *kieruję*; passé, *kierowałem*.

Przyczyna, cause, raison, subst. fém.; génitif, *przyczyny* (71).

QUESTIONS.

A quel cas est *przyczyny?* (25) Pourquoi? (165)—Qu'est-ce que *ciekawie?* — Qu'est-ce que *głos?* Déclinez. (37) (8) — Qu'est-ce que *organisty?* (56) Pourquoi est-il au génitif? (167) — Qu'est-ce que *który?*— Qu'est-ce que *nos?* (55) Déclinez (37).—Pourquoi *żadnego śpiewaka* est-il au génitif? (166) — Pourquoi *niemu* est-il au datif? (168)—A quel cas est *dróżką?* (29)—Quel cas régit *do?* (36 *g.*) —Quel cas régit *nad?* (33 *a. i.*) — Quel cas régit *pod?* (127 *a. i.*) — Quel cas régit *po?* (129 *d. a. l.*) — Quel cas régit *bez?* (165 *g.*)

Substantifs qui se trouvent dans les leçons précédentes.

L'élève déclinera ces substantifs :

MASCULINS.

Kraków (40) (37), Krakovie, génit. *Krakowa*.
Dobromil (40), Dobromil, génit. *Dobromila*.
Bira (56), Bira, génit. *Biry*, dat. *Birze*.

Rolnik (39) (9), agriculteur, génit. *rolnika.*
Gospodarz (39), agronome, maître de la maison, g. *gospodarza.*
Grunt (37) (5), champ, génit. *gruntu.*
Sad (37) (5), verger, génit. *sadu.*
Las (37) (8), forêt, génit. *lasu*, voc. et loc., *lesie.*
Człowiek (39) (9), homme, génit. *człowieka.*
Wieczór (37) (5), soir, génit. *wieczora.*
Dom (37) (6), maison, génit. *domu.*
Brzég (39) (9), bord, génit. *brzegu.*
Krzak (39) (9), buisson, génit. *krzaku.*
Buk (39) (9), hêtre, génit. *buku.*
Cień (38) (2), ombre, génit. *cieniu*, *cienia.*
Chléb (37) (55), pain, génit. *chleba.*
Sér (37) (5), fromage, génit. *séra.*
Głos (37) (8), voix, génit. *głosu.*
Organista (56), organiste, génit. *organisty.*
Nos (55) (8), nez, génit. *nosa.*
Śpiewak (39) (9), chanteur, génit. *śpiewaka.*
Pielgrzym (37) (6), pèlerin, génit. *pielgrzyma.*
Krok (39) (9), pas, génit. *kroku.*
Zachód (37) (5), couchant, génit. *zachodu.*

FÉMININS.

Wieś (61), village, génit. *wsi.*
Dogodność (59), commodité, génit. *dogodności.*
Łąka (65) (8), prairie, génit. *łąki*, dat. *łące.*
Góra (71) (5), montagne, génit. *góry*, dat. *górze.*
Północ (60), nord, minuit, génit. *północy.*
Rzeczka (72) (8), petite rivière, génit. *rzeczki*, dat. *rzeczce.*
Rola (65) (8), champ labouré, génit. *roli.*
Małgorzata (71) (5), Marguerite, génit. *Małgorzaty*, dat. *Mał-*
Żona (71), épouse, génit. *żonie.* [*gorzacie.*
Strona (71), côté, génit. *strony.*
Praca (66), travail, génit. *pracy.*
Droga (72) (8), chemin, génit. *drogi*, dat. *drodze.*
Kobiałka (72) (8), cabat d'osier, génit. *kobiałki*, dat. *kobiałce.*
Chwila (65), moment, génit. *chwili.*
Przyczyna (71), cause, génit. *przyczyny.*
Ścieżka (72) (8), sentier, génit. *ścieżki*, dat. *ścieżce.*

Gałęź (59), branche, génit. *gałęzi*.
Dróżka (72) (8), petit sentier, génit. *dróżki*, dat. *drózce*.

NEUTRES.

Położenie (76), position, génit. *położenia*.
Południe (76), sud, midi, génit. *południa*.
Dziecko (76), enfant, génit. *dziecka*.
Siano (76) (79), foin, génit. *siana*.
Słońce (76) (80), soleil, génit. *słońca*.
Drzewo (76), arbre, génit. *drzewa*.
Oddalenie (76), éloignement, génit. *oddalenia*.
Śpiewanie (76), chant, génit. *śpiewania*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira écoutait un soir, avec Marguerite, un chant agréable.

1. Bira z Małgorzatą (*i*) słuchał jednego wieczora (*g*) przyjemne śpiewanie.

2. Involontairement retenu, il s'assit sous un vieux hêtre.

2. Mimowolnie wstrzymany, usiadł pod starym bukiem (*i*).

3. Il se trouve à Krakovie un organiste dont le chant retentissant se répandait parmi les buissons.

3. Znajduje się w Krakowie (*l*) organista którego głośne śpiewanie rozlegało się pomiędzy krzakami (*i*).

4. Marguerite était sûre que l'organiste chantait du nez.

4. Małgorzata była pewną (*i*) że organista przez nos (*a*) śpiewał.

5. Bira, s'étonnant, non sans cause, revenait par le petit chemin à la maison.

5. Bira dziwiąc się nie bez przyczyny, wracał dróżką (*i*) do domu.

6. Le pèlerin aperçut Bira descendant de la montagne, qui paraissait diriger ses pas vers la prairie.

6. Pielgrzym postrzegł Birę (*a*) schodzącego z góry, który ku łące (*d*) zdawał się kroki swoje kierować.

7. L'enfant ayant écarté les branches.

7. Dziecko odgarnąwszy gałęzie (*a*).

8. Bira, ayant écarté beaucoup de branches, aperçut le chanteur descendant sur le bord de la petite rivière.

8. Bira odgarnąwszy wiele gałęzi (*g*), postrzegł schodzącego nad brzegiem rzeki śpiewaka.

9. Bira revenait à la maison, et écoutait avec curiosité le chant de l'organiste.

9. Bira wracał do domu (*g*) i słuchał ciekawie śpiewanie organisty (*g*).

10. L'agronome, ayant écarté les branches, revenait à Krakovie où le pèlerin paraissait diriger ses pas.

11. L'organiste, à moitié chemin, ayant tiré du panier un fromage, mangea avec appétit.

12. Le chant du cultivateur ne se répandait pas parmi les forêts.

13. Le pèlerin, toujours bien portant, marchait par un sentier entre les champs.

14. Excepté le pèlerin, il n'y avait aucun autre chanteur.

15. Krakovie avait des buissons fleuris, et un organiste qui chantait du nez.

16. Dans le panier, il y avait du pain et du fromage.

17. L'agronome, après un moment, ayant écarté les branches, s'assit sous le hêtre.

18. Bira, s'étonnant qu'il n'y eût pas d'autre pèlerin à la maison, écoutait un chant agréable entre les montagnes.

10. Gospodarz odgarnąwszy gałęzie (*a*) wracał do Krakowa (*g*) gdzie pielgrzym kroki (*a*) swoje zdawał się kierować.

11. Organista w pół drogi (*a*), dobywszy z kobiałki (*g*) séra, smaczno zajadał.

12. Rolnika śpiewanie nie rozlegało się pomiędzy lasami (*i*).

13. Pielgrzym zawsze zdrów chodził ścieżką (*i*) pomiędzy rolami (*i*).

14. Oprócz pielgrzyma nie było innego śpiewaka (*g*).

15. Kraków miał krzaki (*a*) kwitnące i organistę (*a*) który przez nos (*a*) śpiewał.

16. W kobiałce był sér (*a*) i chléb.

17. Gospodarz po chwili (*l*) odgarnąwszy gałęzie (*a*) usiadł pod bukiem (*i*).

18. Bira dziwiąc się że nie było innego pielgrzyma (*g*) w domu, słuchał przyjemne śpiewanie (*a*) pomiędzy górami (*i*).

DES PRONOMS.

O ZAIMKACH.

Les pronoms sont :

1.) *Pierwotne*, primitifs.

Mnie,	moi.
Ciebie,	toi.
Siebie,	soi.
Nas,	nous.
Was,	vous.

2.) *Pochodnie*, dérivés.

Mój,	mon.
Twój,	ton.
Swój,	son.
Nasz,	notre.
Wasz,	votre.

3.) *Niezłożone*, simples.

Ten,	celui.
Ta,	celle.
To,	cela.

4.) *Złożone*, composés.

Tamten,	celui-ci.
Tamta,	celle-là.
Tamto,	cela.

Kto? qui?	*Ktokolwiek*, quiconque.
Co? que?	*Cokolwiek*, quelconque.
Jaki? quel?	*Jakikolwiek*, id.

§ 170. *Des pronoms substantifs définis.*

Osobiste, personnels.	*Zwrótne*, réfléchis.
Ja, je, moi.	*Siebie*, se, soi.
Ty, tu, toi.	*Się*, id.
On, il, lui.	*Sobie*,
Ona, elle, lui.	*Sobą*,
Ono, il, lui.	

§ 171. *Déclinaison des pronoms personnels de la 1re et 2e personne.*

SINGULIER.

	1re pers.	2e pers.
N.	*Ja*, je, moi.	*Ty*, tu, toi.
G.	*Mnie*, *mię*, de moi.	*Ciebie*, *cię*, de toi.
D.	*Mnie*, *mi*, à moi.	*Tobie*, *ci*, à toi.
A.	*Mnie*, *mię*, me, moi.	*Ciebie*, *cię*, te, toi.
V.	— —	*Ty*, toi.
I.	*Mną*, a., p., de moi,	*Tobą*, a., p., de toi.
L.	*Mnie*, dans moi.	*Tobie*, dans toi.

PLURIEL.

N.	*My*, nous.	*Wy*, vous.
G.	*Nas*, de nous.	*Was*, de vous.
D.	*Nam*, à nous.	*Wam*, à vous.
A.	*Nas*, nous.	*Was*, vous.
V.	*My*, nous.	*Wy*, vous.
I.	*Nami*, a., p., de nous.	*Wami*, a., p., de vous.
L.	*Nas*, dans nous.	*Was*, dans vous.

§ 172. *Déclinaison du pronom de la troisième personne.*

SINGULIER.

	Masculin.			*Féminin.*		*Neutre.*		
	Ordin.	Plus court.	Après la prépos.	Ordin.	Après la préposit.	Ordin.	Plus court.	Après la prépos.
N.	*On*, lui.	—	—	*Ona*, elle.	—	*Ono*, lui.	—	—
G.	*Jego*, de lui.	*go*,	*niego*,	*Jéj*, d'elle.	*niéj*,	*Jego*, de lui.	*go*,	*niego*.

	Ordin.	Plus court	Après la prépos.	Ordin.	Après la préposit.	Ordin.	Plus court.	Après la prépos.
D.	*Jemu*, à lui.	*mu*,	*niemu*.	*Jéj*, à elle.	*niéj*,	*Jemu*, à lui.	*mu*,	*niemu*,
A.	*Jego*, lui.	*go*,	*niego*;	*Ją*, elle.	*nią*;	— lui.	*je*,	*nie*,
V.	—	—	—	—	—	—	—	—
I.	— avec, par, de lui.	—	*nim*,	— a., p., d'elle,	*nią*,	— a., p., de lui.	—	*niém*,
L.	— dans lui.	—	*nim*,	— dans elle.	*niéj*,	— dans lui.	—	*niém*,

PLURIEL.

N.	*Oni*, ils,	*ony*, eux.	*one*,	*Ony*, elles.	*one*,	*Ony*, ils, eux.	—	—
G.	*Ich*, d'eux.	—	*nich*,	*Ich*, — d'elles.	*nich*,	*Ich*, d'eux.	—	*nich*,
D.	*Im*, à eux.	—	*nim*,	*Im*, — à elles.	*nim*,	*Im*, à eux.	—	*nim*,
A.	*Ich*, eux.	—	*nich*,	*Je*, — elles.	*nie*,	*Je*, eux.	—	*nie*,
V.	—	—	—	— —	—	—	—	—
I.	— a., p., d'eux.	—	*niemi*, [*nimi*,	— — a., p., d'elles.	*niemi*,	— a., p., d'eux.	—	*niemi*,
L.	— dans eux.	—	*nich*,	— — dans elles.	*nich*,	— dans eux.	—	*nich*,

§ 173. Les pronoms *mnie*, *ciebie*, *tobie*, *jego*, *jemu*, s'emploient:

1° En réponse à la question à qui? *komu?* Ex. : *Komu dał książkę? mnie*, à qui a-t-il donné le livre? à moi.

2° Après les prépositions. Ex. : *Chodź do mnie*, viens à moi.

3° Avant le verbe, quand on veut appuyer la question. Ex. : *Nie mnie, ale jemu winien*, il doit à lui et non pas à moi.

§ 174. 4° Les pronoms *mię*, *cię*, *mi*, *ci*, *go*, *mu*, se mettent après les verbes, et il est plus élégant de les employer que les pronoms *mnie*, *jego*, *tobie*, *jemu*. Ex. : *Zawołano mnie*, on m'a appelé; — *proszono go*, on l'a prié; — *dam ci*, je te donnerai; — *daruję mu*, je lui ferai cadeau.

§ 175. 5° Ils peuvent se mettre avant le verbe, quand celui-ci est précédé d'un mot. Ex.: *Gdy mię* ou *mnie wzięto w niewolę*, quand on m'a fait prisonnier. — *Wiele ci dano?* combien t'a-t-on donné?

§ 176. 6° Mais ils ne peuvent pas être employés avec la négation *nie*, ni la conjonction *i*. Ex. : *ja go widziałem*, je l'ai vu; — *ja mu książkę oddałem*, je lui ai rendu le livre; — *ja jemu książki nie oddałem*, je ne lui ai pas rendu le livre.

§ 177. 7° On emploie la lettre *n* quand on met le pronom après la préposition. Ex. : *pójdę z nim do kościoła*, j'irai avec lui à l'église; — *pójdę do niego*, j'irai chez lui.

§ 178. 8° Le datif *ci* se contracte en la lettre *ć*, et se joint au mot quand il finit par une voyelle. Ex. : *nie radzęć*, pour *nie radzę ci*, je ne te conseille pas.

§ 179. 9° L'instrumental au singulier et au pluriel commence par la lettre *n* dans tous les genres. Ex. : *gardzę nią*, je la dédaigne; — *pójadę z nim*, je partirai avec lui.

§ 180. 10° Le pronom *niego* se contracte au génitif et à l'accusatif, et se lie avec la préposition, mais seulement pour le genre masculin. Ex. : *idź poń*, pour *idź po niego*, va le chercher.

§ 181. 11° Les prépositions terminées par une consonne prennent la lettre *e* devant les pronoms *mnie*, *mną*. Ex. : *beze mnie* pour *bez mnie*, sans moi; — *ze mną* pour *z mną*, avec moi; — *we mnie* pour *w mnie*, dans moi.

Du pronom siebie, się.

§ 182. Quand on veut exprimer que l'action d'une des trois personnes se rapporte à elle-même, on emploie en polonais le pronom *siebie*, *się*, se, soi. Ex. : *odmaluję siebie*, *odmaluję się*, je me peindrai. — Il s'emploie aussi pour rendre les verbes pronominaux.

§ 183. Ce pronom est des deux nombres et se décline comme il suit :

N. —	V. —
G. *Siebie*, *się*, soi.	I. *Sobą*, a., p., de soi.
D. *Sobie*, à soi.	L. *Sobie*, dans soi.
A. *Siebie*, *się*, soi.	

§ 184. Comme les noms réfléchissent alors l'action sur eux-mêmes, les pronoms *siebie*, *się* ne varient pas et servent pour toutes les personnes, tous les nombres et tous les genres. Ex. :

Przekonam *Przekonasz* *Przekona* *Przekonamy*	*siebie, się.*	Je me convaincrai. Tu te convaincras. Il se convaincra. Nous nous convaincrons.
Czytałem *Czytałeś* *Czytał* *Czytaliście*	*sobie.*	Je lisais pour moi. Tu lisais pour toi. Il lisait pour lui. Vous lisiez pour vous.
Panuję *Panujesz* *Panuje* *Panujemy*	*nad sobą.*	Je me domine. Tu te domines. Il se domine. Nous nous dominons.
Mam ufność *Masz ufność* *Mają ufność* *Mamy ufność*	*w sobie.*	J'ai confiance en moi. Tu as confiance en toi. Ils ont confiance en eux. Nous avons confiance en nous.

Des pronoms indéfinis.

Les pronoms indéfinis sont :

§ 185. 1° Les pronoms interrogatifs, *pytające*. Exemples : *kto?* qui? *co?* quoi?

§ 186. 2° Affirmatifs, *twierdzące*. Exemples : *ktokolwiek*, quiconque; — *cokolwiek*, quelconque; — *ktobądź*, n'importe lequel; — *cobądź*, n'importe quoi.

§ 187. 3° Affirmatifs avec incertitude, *twierdzące z niepewnością*. Ex. : *ktoś*, quelqu'un ; — *coś*, quelque chose; — *jakiś*, un certain.

§ 188. 4° Négatifs, *zaprzeczające*.
Pour les êtres animés : *nikt*, personne.
Pour les choses inanimées : *nic*, rien.
Pour les choses animées et inanimées : *żaden*, aucun.

§ 189. Pronoms interrogatifs. Pronoms négatifs.

N.	*Kto?* qui?	*Co?* quoi? que?	*Nikt*, personne.	*Nic*, rien.
G.	*Kogo?* de qui?	*Czego?* de quoi?	*Nikogo*, de personne.	*Niczego*, de rien.
D.	*Komu?* à qui?	*Czemu?* à quoi?	*Nikomu*, à personne.	*Niczemu*, à rien.

A.	*Kogo?* qui?	*Co?* quoi?	*Nikogo,* personne.	*Nic,* rien.
V.	*Kto?* qui?	*Co?* quoi?	—	—
I.	*Kim?* a., p., de qui?	*Czém?* a., p., de quoi?	*Nikim,* a., p., de pers.	*Niczém,* a., p., de rien.
L.	*Kim?* dans qui?	*Czém?* dans quoi?	*Nikim,* dans pers.	*Niczém,* dans rien.

§ 190. Le pronom *kto* devient pronom relatif quand il se rapporte à une phrase où il y a le pronom *ten*. Ex. : *Kto mocniejszy ten lepszy*, celui qui est le plus fort est le meilleur.

Des pronoms adjectifs définis.

§ 191. Les pronoms adjectifs définis sont :

1° Démonstratifs, *wskazujące.*

MASCULIN.

On, lui. *Ow*, celui-là. *Ten*, celui-ci. *Tamten*, l'autre.

FÉMININ.

Ona, elle. *Owa*, celle-là. *Ta*, celle-ci. *Tamta*, l'autre.

NEUTRE.

Ono, lui. *Owo*, cela. *To*, ceci. *Tamto*, l'autre.

§ 192. 2° Relatifs, *względne.*

Który, masc., *która*, fém., *które*, neut., qui? — *Co?* quoi?

§ 193. 3° Possessifs, *dzierżawcze.*

M.	F.	N.	M.	F.	N.
Mój, mon.	*Moja,* ma.	*Moje,* mien.	*Jego,* de lui.	*Jéj,* d'elle.	*Jego,* de lui.
Nasz, notre.	*Nasza,* —	*Nasze,* —	*Ich,* leur,	—	—
Twój, ton.	*Twoja,* ta.	*Twoje,* tien.	*Swój,* son.	*Swoja,* sienne.	*Swoje,* sien.
Wasz, votre.	*Wasza,* —	*Wasze,* —	*Czyj,* à qui.	*Czyja,* —	*Czyje,* —

§ 194. Possessifs interrogatifs, *dzierżawcze pytające.* **Ex. :** *czyj?* m., *czyja?* f., *czyje?* n., à qui?

Pronoms démonstratifs.

§ 195. Les pronoms démonstratifs se déclinent comme les adjectifs; mais à l'accusatif féminin singulier, ils se terminent en *ę*, *tę*.

	SINGULIER.			PLURIEL.	
	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.	MASCULIN.	FÉMININ ET NEUTRE.
N.	*On*, il, lui.	*Ona*, elle.	*Ono*, il, lui.	*Oni*, ils, eux.	*One*, ils, elles.
G.	*Onego*, de lui.	*Onéj*, d'elle.	*Onego*, de lui	*Onych*, d'eux.	*Onych*, d'eux, d'elles.
D.	*Onemu*, à lui.	*Onéj*, à elle.	*Onemu*, à lui.	*Onym*, à eux.	*Onym*, à eux, à elles.
A.	*Onego*, lui, le.	*Onę*, elle.	*Ono*, lui.	*Onych*, eux, les.	*One*, d'eux, d'elles.
V.	—	—	—	—	—
I.	*Onym*, avec, par, de lui.	*Oną*, avec, par, d'elle.	*Oném*, avec, par, de lui.	*Onymi*, avec, par, d'eux.	*Onemi*, avec, par, dans.
L.	*Onym*, dans l.	*Onéj*, dans elle.	*Oném*, dans lui.	*Onych*, dans e.	*Onych*, dans eux.

§ 196. *Ow*, m., *owa*, f., *owo*, n., se décline de la même manière.

§ 197.

	SINGULIER.			PLURIEL.	
	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.	MASCULIN.	FÉMININ ET NEUTRE.
N.	*Ten*, ce, cet.	*Ta*, cette.	*To*, ce.	*Ci*, ceux.	*Te*, celles.
G.	*Tego*, de ce.	*Téj*, de cette.	*Tego*, de ce.	*Tych*, de c.	*Tych*, de ceux, de celles.
D.	*Temu*, à ce.	*Téj*, à cette.	*Temu*, à ce.	*Tym*, à ceux.	*Tym*, à ceux, à celles.
A.	*Tego*, *ten*, ce.	*Tę*, cette.	To, ce.	*Tych*, ceux.	*Te*, celles.
V.	—	—	—	—	—
I.	*Tym*, avec, par, de ce.	*Tą*, avec, par, de cette.	*Tém*, avec, par, de ce.	*Tymi*, de ceux.	*Temi*, de celles.
L.	*Tym*, dans ce.	*Téj*, dans cette.	*Tém*, dans ce.	*Tych*, dans c.	*Tych*, dans ceux, celles.

§ 198. Le pronom *tamten*, m., *tamta*, f., *tamto*, n., celui-là, celle-là, se décline de la même manière. — Ce pronom étant composé de *tam*, là, et *ten*, *ta*, *to*, celui, celle, ce, la première syllabe reste invariable. Ex. : *tamtego*, de celui.

§ 199. Entre les pronoms *ten*, *ów*, *tamten*, celui, celui-là, il y a cette différence que le pronom *ten* indique la personne ou la chose la plus proche, et les pronoms *ów*, *tamten*, représentent la personne ou la chose la plus éloignée.

Pronoms relatifs, względne.

§ 200. Le pronom relatif *który*, m., *która*, f., *które*, n., se décline sur la forme de l'adjectif.

§ 201.

SINGULIER.

	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N.	*Który*, lequel, qui.	*Która*, laquelle, qui.	*Które*, lequel, qui.
G.	*Którego*, duquel, de qui.	*Któréj*, de laquelle, de qui.	*Którego*, duquel, de qui.
D.	*Któremu*, auquel, à qui.	*Któréj*, à laquelle, à qui.	*Któremu*, auquel, à qui.
A.	*Którego*, *który*, lequel, que.	*Którą*, laquelle, que.	*Które*, lequel, que.
V.	*Który*, lequel, qui.	*Która*, laquelle, qui.	*Które*, lequel, qui.
I.	*Którym*, avec, par, duquel, de qui.	*Którą*, avec la, par la, de laquelle, qui.	*Którém*, avec, par, duquel, qui.
L.	*Którym*, dans laquel, qui.	*Któréj*, dans laquelle, qui.	*Którém*, dans lequel, qui.

PLURIEL.

	MASCULIN.	FÉMININ ET NEUTRE.
N.	*Którzy*, lesquels, qules.	*Które*, lesquelles, quels.
G.	*Których*, desquals.	*Których*, desquelles, quels.
D.	*Którym*, auxquels.	*Którym*, à quelles, auxquels.
A.	*Których*, lesquels, quels.	*Które*, lesquelles, quels.
V.	*Którzy*, quels.	*Które*, desquelles, quels.
I.	*Którymi*, avec les, par les, desquels.	*Któremi*, avec, par, desquelles, quels.
L.	*Których*, dans lesquels.	*Których*, dans lesquelles, lesquels.

§ 202. Le pronom relatif *co* se met souvent à la place du pronom *który*, qui. Il se rapporte au substantif ou au pronom de la proposition. Ex. : *Widziałem człowieka co* (*który*) *mi list przyniósł*, j'ai vu l'homme qui m'a apporté la lettre.

Le pronom *co* est invariable, et quand il remplace le pronom relatif *który*, m., *która*, f., *które*, n., il s'adjoint le pronom personnel *on*, m., *ona*, f., *ono*, n., pour distinguer le genre.

§ 203.

	SINGULIER.			PLURIEL.	
	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.	*Pour les hommes.*	*Pour les 3 genres.*
N.	*Co*, qui, lequel.	*Co*, qui, laquelle.	*Co*, qui, lequel.	*Co*, qui, lesquels.	*Co*, qui, lesquels.
G.	*Co jego*, *co go*,	*Co jéj*,	*Co jego*, *co go*,	*Co ich*,	*Co ich*,
D.	*Co mu*,	*Co jéj*,	*Co mu*,	*Co im*,	*Co im*,
A.	*Co go*,	*Co ją*,	*Co je*,	*Co ich*,	*Co je*,
V.	—	—	—	—	—
I.	*Co nim*,	*Co nią*,	*Co niém*,	*Co nimi*,	*Co niémi*,
L.	*Co na nim*, *co o nim*,	*Co na niéj*, *co o niéj*,	*Co na niém*, *co o niem*,	*Co na nich*, *co o nich*,	*Co na nich*, *co o nich*.

Exemple : *Uwierzył co mu nu co jéj mówiłem*, il a cru ce que je lui ai dit.

§ 204. Quand le pronom relatif *co* se rapporte à un verbe

qui régit une préposition, on met la préposition entre *co*, et le pronom *on*, m., *ona*, f., *ono*, n.

Co z nim robisz.	Ce que tu fais avec lui.
Co przed nią stoi.	Ce qui est devant elle.
Co w nim widzisz.	Ce que tu vois dans lui.
Co o nim myślisz.	Ce que tu penses de lui.

Pronoms possessifs.

§ 205. Les pronoms possessifs ont les trois genres, et se déclinent sur la forme de l'adjectif.

Pronom de la première personne.

§ 206. SINGULIER : *Mój*, m., mon, mien; *moja*, f., ma, mienne; *moje*, n., mon, mien.

PLURIEL : *Nasz*, m., notre; *nasza*, f., notre; *nasze*, n., notre.

Pronom de la deuxième personne.

SINGULIER : *Twój*, m., ton, tien; *twoja*, f., ta, tienne; *twoje*, n., ton, tien.

PLURIEL : *Wasz*, m., votre; *wasza*, f.; *wasze*, n., votre.

Pronom de la troisième personne.

SINGULIER : *Jego*, m., son, sien; *jéj*, f., sa, sienne; *jego*, n., son, sien.

PLURIEL : *Ich*, m., leurs; *ich*, f.; *ich*, n., leurs.

§ 207. Le pronom possessif de la troisième personne s'exprime par le génitif singulier ou pluriel du pronom personnel *on*, *ona*, *ono*, selon le genre ou le nombre du nom; pour les cas il est invariable. Exemples :

Jego, jéj, ich brat.	*Jego, jéj, ich bratu.*
Son frère, leur frère.	A son frère, à leur frère.
Jego, jéj, ich siostra.	*Jego, jéj, ich siostrze.*
Ta sœur, leur sœur.	A sa sœur, à leur sœur.
Jego, jéj, ich dziecko.	*Jego, jéj, ich dziecku.*
Son enfant, leur enfant.	A son enfant, à leur enfant.

§ 208. Le pronom possessif *swój*, m., *swoja*, f., *swoje*, n., ressemble dans son emploi au pronom réfléchi *sobie*, *się*.

§ 209. SINGULIER.

MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N. *Mój*, mon, le mien.	*Moja*, *ma*, ma, la mienne.	*Moje*, *me*, mon, le mien.
G. *Mojego*, *mego*, de mon, du mien.	*Mojéj*, *méj*, de ma, de la mienne.	*Mojego*, *mego*, de mon.
D. *Mojemu*, *memu*, à mon, au mien.	*Mojéj*, *méj*, à ma, à la mienne.	*Mojemu*, *memu*, à mon.
A. *Mojego*, *mego*, *Mój*, } mon, le mien.	*Moję*, *mą*, ma, la mienne.	*Moje*, *me*, mon.
V. *Mój*, mon, mien.	*Moja*, *ma*, ma, mienne.	*Moje*, *me*, mon.
I. *Moim*, *mym*, a. p. de mon.	*Moją*, *mą*, avec, par, de ma.	*Mojém*, *mém*, a. p. de mon.
L. *Moim*, *mym*, dans mon.	*Mojéj*, *méj*, dans ma.	*Mojém*, *mém*, dans mon.

PLURIEL.

POUR LES HOMMES.	POUR LES TROIS GENRES.
N. *Moi*, mes, les miens.	*Moje*, *me*, mes, miens.
G. *Moich*, *mych*, de mes, des miens.	*Moich*, *mych*, de mes, des miennes.
D. *Moim*, *mym*, à mes, aux miens.	*Moim*, *mym*, à mes, aux miennes.
A. *Moich*, *mych*, mes, les miens.	*Moje*, *me*, mes, les miennes.
V. *Moi*, mes, miens.	*Moje*, *me*, mes, miennes.
I. *Moimi*, *mymi* a. p. de mes.	*Mojemi*, *mémi*, avec les, par les, des miennes.
L. *Moich*, *mym*, dans mes.	*Moich*, *mych*, dans mes, dans les miennes.

La contraction du pronom *mój* se met indistinctement; on l'emploie ordinairement en poésie quand le sujet ou la mesure l'exige.

§ 210. SINGULIER.

MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N. *Nasz*, notre.	*Nasza*, notre.	*Nasze*, notre.
G. *Naszego*, de notre.	*Naszéj*, de notre.	*Naszego*, de notre.
D. *Naszemu*, à notre.	*Naszéj*, à notre.	*Naszemu*, à notre.
A. *Naszego*, *Nasz*, } notre.	*Naszę*, notre.	*Nasze*, notre.
V. *Nasz*, notre.	*Nasza*, notre.	*Nasze*, notre.
I. *Naszym*, a. p. de notre.	*Naszą*, a. p. de notre.	*Naszém*, a. p. de notre.
L. *Naszym*, dans notre.	*Naszéj*, dans notre.	*Naszém*, dans notre.

PLURIEL.

POUR LES HOMMES.	POUR LES TROIS GENRES.
N. *Nasi*, nos.	*Nasze*, nos.
G. *Naszych*, de nos.	*Naszych*, de nos.

POUR LES HOMMES.	POUR LES TROIS GENRES.
D. *Naszym*, à nos.	*Naszym*, à nos.
A. *Nasi*, nos.	*Nasze*, nos.
V. *Nasi*, nos.	*Nasze*, nos.
I. *Naszymi*, avec, par, de nos.	*Naszemi*, avec, par, de nos.
L. *Naszych*, dans nos.	*Naszych*, dans nos.

Les pronoms *twój*, *twoja*, *twoje*, et *swój*, *swoja*, *swoje*, se déclinent sur la forme de *mój*, *moja*, *moje*.

Les pronoms *wasz*, m., *wasza*, f., *wasze*, n., votre, au pluriel *wasi*, m., *wasze*, f. et n., vos, se déclinent sur la même forme.

Les accusatifs masculins *mojego*, *mego*, *naszego*, *waszego*, s'emploient pour tous les êtres animés ; — *mój*, *nasz*, *wasz*, pour tous les objets inanimés.

§ 211. *De l'emploi des pronoms possessifs.*

Quand une chose possédée appartient au sujet de la phrase, dans ce cas on emploie sans distinction de personne, de nombre et de genre le pronom *swój*, m., *swoja*, f., *swoje*, n., son, sa, le faisant accorder en genre, en nombre et en cas avec la chose possédée.

Les langues étrangères rapportent la chose possédée au sujet par les pronoms *mój*, mien, *twój*, tien, *nasz*, notre, *wasz*, votre, *ich*, leur. Aussi d'après la nature de la langue polonaise on peut dire :

Ja byłem	*u swego brata.*	J'étais chez mon frère.
Ty byłeś		Tu étais chez ton frère.
On był		Il était chez son frère.

Ja mam swój dom, au lieu de *Ja mam mój dom*, j'ai ma maison.

Macie swoje zatrudnienia, au lieu de *Macie wasze zatrudnienia*, vous avez vos occupations.

Mają swoją ojczyznę, au lieu de *Mają ich ojczyznę*, ils ont leur patrie.

Ludzie żyją swoją pracą, au lieu de *Ludzie żyją ich pracą*, les hommes vivent par leur travail.

§ 212. Les pronoms possessifs interrogatifs *czyj?* m., *czyja?* f., *czyje?* n., à qui? se déclinent sur la forme de l'adjectif.

	SINGULIER.		PLURIEL.
MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.	POUR LES TROIS GENRES.
N. *Czyj?* à qui?	*Czyja?*	*Czyje?*	*Czyje?*
G. *Czyjego?* d'à qui?	*Czyjéj?*	*Czyjego?*	*Czyich?*
D. *Czyjemu?* à qui?	*Czyjéj?*	*Czyjemu?*	*Czyim?*
A. *Czyjego? czyj?* à qui?	*Czyję?*	*Czyje?*	*Czyje?*
V. *Czyj?* à qui?	*Czyja?*	*Czyje?*	*Czyje?*
I. *Czyim?* a. p. de, à qui?	*Czyją?*	*Czyjem?*	*Czyjemi?*
L. *Czyim?* dans qui?	*Czyjéj?*	*Czyjem?*	*Czyich?*

Pronoms indéfinis.

§ 213. Les pronoms adjectifs indéfinis sont :

1° Interrogatifs, *pytające*. *Jaki*, m., *Jaka*, f., *Jakie*, n., quel? quelle?

§ 214. SINGULIER.

	MASCULIN.	FÉMININ.	NEUTRE.
N.	*Jaki?* quel?	*Jaka?* quelle?	*Jakie?* quel?
G.	*Jakiego?* de quel?	*Jakiéj?* de quelle?	*Jakiego?* de quel?
D.	*Jakiemu?* à quel?	*Jakiéj?* à quelle?	*Jakiemu?* à quel?
A.	*Jakiego?* *Jaki?* } quel?	*Jaką?* quelle?	*Jakie?* quel?
V.	*Jaki?* quel?	*Jaka?* quelle?	*Jakie?* quel?
I.	*Jakim?* avec, par, de quel?	*Jaką?* avec, par, de quelle?	*Jakiem?* avec, par, de quel?
L.	*Jakim?* dans quel?	*Jakiéj?* dans quelle?	*Jakiem?* dans quel?

PLURIEL.

	Pour les hommes.	*Pour les trois genres.*
N.	*Jacy?* quels?	*Jakie?* quels? quelles?
G.	*Jakich?* de quels?	*Jakich?* de quels? de quelles?
D.	*Jakim?* à quels?	*Jakim?* à quels? à quelles?
A.	*Jakich?* quels?	*Jakie?* quels? quelles?
V.	*Jakie?* quels?	*Jakie?* quels? quelles?
I.	*Jakimi?* avec, par, de quels?	*Jakiemi?* avec, par, quels? quelles?
L.	*Jakich?* dans quels?	*Jakich?* dans quels? dans quelles?

§ 215. Le pronom *jaki*, *jaka*, *jakie*, devient pronom relatif quand il se rapporte au pronom affirmatif *taki*, m., *taka*, f., *takie*, n. Ex. : *Jaki pan, taki sługa*, tel maître, tel valet.

§ 216. 2° Affirmatifs, *twierdzące* :

Jakibądź, *Jakikolwiek*, *Którybądź*, quelconque, quel qu'il soit.	*Niektóry*, quelqu'un.	*Owaki*, de telle sorte, de cette façon.
	Inny, *Inszy*, autre.	*Sam*, soi-même, tout seul.
		Taki, tel.
Którykolwiek, quiconque.	*Każdy*, chaque, chacun.	*Wszelaki*, *Wszy*, *Wszystek*, tout.
Czyjkolwiek, à quiconque.	*Niejaki*, un certain.	
Ladajaki, tel quel, un vaurien.	*Nijaki*, ni tel ni quel.	

§ 217. Dans les pronoms composés *jakibądź*, *jakikolwiek*, *którybądź*, *którykolwiek*, *czyjkolwiek*, les pronoms *jaki*, *który*, *czyj*, se déclinent en nombre et en genre, et la terminaison reste invariable. Ex. : *jakiegobądź*, *któregokolwiek*, etc.

§ 218. En ajoutant aux pronoms *czyj*, *jaki*, *który*, la finale *ś*, on leur donne un sens vague. Ex. :

Czyjegoś, *czyjemuś*, *jakiś*, *którymś*.

3° Négatifs, *przeczące* :

Niczyj, m.	*Niczyja*, f.	*Niczyje*, n. à personne.
Niejaki, m.	*Niejakie*, f.	*Niejakie*, n. aucun, aucune.
Żaden, m.	*Żadna*, f.	*Żadne*, n. aucun, aucune.

HUITIÈME LEÇON
ÓSMA LEKCYA.

Jak już zbliżonego lepiéj Quand déjà rapproché mieux	Quand il fut plus rapproché,
słyszeć można było, Bira te entendre pouvait était, Bira ces	et qu'on put mieux l'entendre,
słowa uchwycił, które po paroles saisit, lesquelles après	Bira, saisit ces paroles, qu'il
każdéj strofie powtarzał: Jesteś chaque couplet répétait : Tu es	répétait après chaque couplet :
Bogiem, Jesteś Ojcem, zmiłuj Dieu, Tu es Père, aie pitié	Tu es Dieu, tu es Père; aie
się nad nami! Bira to słysząc, se sur nous! Bira cela entendant,	pitié de nous! Bira, entendant
przekonał się i nie wątpił, convainquit se et non doute,	cela, se convainquit et ne douta
że ten pielgrzym, którego już que ce pèlerin, lequel déjà	plus que ce pèlerin qu'il voyait
zbliżającego się widział, approchant se voyait,	s'approcher ne dût être hon-

pewnie poczciwym i
à coup sûr honnête et

bogobojnym być musi, i
pieux être doit, et

zwykłym u nas zwyczajem
habituel chez nous usage

powitał go temi słowy : Niech
saluait lui de ces paroles : Que

będzie pochwalony Jezus
soit loué Jésus

Chrystus! Na co pielgrzym
Christ! Sur quoi pèlerin

odpowiedział : Na wieki,
répondit : Sur siècles,

Amen.
Amen.

nête et pieux ; et par un usage habituel chez nous, il le salua de ces paroles : Que Jésus-Christ soit loué! Sur quoi le pèlerin répondit : Dans tous les siècles. Amen.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Quand il fut plus rapproché, et qu'on put mieux l'entendre,	1. Quand déjà rapproché mieux entendre pouvait était,	1. Jak już zbliżonego lepiéj słyszeć można było,
2. Bira saisit ces paroles qu'il répétait après chaque couplet :	2 Bira ces paroles saisit, lesquelles après chaque couplet répétait :	2. Bira te słowa uchwycił, które po każdéj strofie powtarzał :
3. Tu es Dieu, tu es Père; aie pitié de nous!	3. Tu es Dieu, tu es Père: aie pitié sur sur nous!	3. Jesteś Bogiem, jesteś Ojcem, zmiłuj się nad nami!
4. Bira, entendant cela,	4. Bira, cela entendant,	4. Bira to słysząc,
5. se convainquit et ne douta plus,	5. se convainquit et ne douta	5. przekonał się i nie wątpił,
6. que ce pèlerin qu'il voyait s'approcher,	6. que ce pèlerin que déjà s'approchant il voyait,	6. że ten pielgrzym, którego już zbliżającego się widział
7. ne dût être honnête et pieux,	7. sans doute honnête et pieux être doit,	7. pewnie poczciwym i bogobojnym być musi,
8. et par un usage habituel chez nous,	8. et par habituel chez nous d'usage,	8. i zwykłym u nas zwyczajem,
9. il le salua de ces paroles :	9. salua lui de ces paroles :	9. powitał go temi słowy :
10. Que Jésus-Christ soit loué!	10. Que soit loué Jésus-Christ!	10. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!
11. Sur quoi le pèlerin répondit :	11. Sur quoi pèlerin répondit :	11. Na co pielgrzym odpowiedział :
12. Dans tous les siècles. Amen.	12. Aux siècles. Amen.	12. Na wieki. Amen.

CONVERSATION.

1. Quand Bira saisit-il les paroles?	1. Jak już zbliżonego słyszeć lepiéj można było (sous-entendu pielgrzyma).
2. Qui entendit les paroles?	2. Bira.
3. Quelles paroles répétait le pélerin?	3. Jesteś Bogiem, jesteś Ojcem, zmiłuj się nad nami!
4. Quand les répétait-il?	4. Po każdéj strofie.
5. De quoi se convainquit Bira?	5. Że ten pielgrzym być musi poczciwym i bogobojnym człowiekiem.
6. Comment voyait-il le pélerin?	6. Którego zbliżającego się widział.
7. Que fit Bira en l'abordant?	7. Zwykłym u nas zwyczajem powitał go temi słowy:
8. Quelles furent les paroles de Bira?	8. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus.
9. Qui doit être loué?	9. Jezus Chrystus.
10. Que répondit le pélerin?	10. Na wieki. Amen.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

§ 219. *Jak*, quand, comme, tel, adv. de comparaison. Il marque toujours la comparaison d'égalité et il a son corrélatif *tak*. Ex. : *Człowiek tak dobry jak ty*, un homme aussi bon que toi.

Lepiéj, mieux, adv. comparatif de *dobrze*, bien.

Można, on peut, adv. formé du verbe *módz*, pouvoir; *można było*, on pouvait, impersonnel.

§ 220. *Było*, était, 3e pers. passé du verbe *być*, être. Après le verbe *być*, être, les substantifs qui expriment l'état ou la manière d'être se mettent toujours à l'instrumental. Ex. : *być musi poczciwym człowiekiem*, il doit être honnête homme.

Słyszeć entendre, verbe actif, prés. *słyszę*, passé *słyszałem*.

Uchwycił, saisit, 3e pers. passé du verbe *uchwycić*; futur *uchwycę*, passé *uchwyciłem*.

Strofie, couplet, locat. de *strofa*, subst. fém. (71) génit. *strofy*.

Powtarzał, répétait, 3e pers. passé du verbe *powtarzać*; prés. *powtarzam*, passé *powtarzałem*.

Jesteś, tu es, 2e pers. du verbe *być*.

Zmiłuj się, aie pitié, impératif du verbe *zmiłować się*, avoir pitié; futur *zmiłuję się*, passé *zmiłowałem się*.

Przekonał się, se convainquit, 3e pers. passé du verbe *przekonać się*; prés. *przekonam się*, passé *przekonałem się*.

Wątpił, douta, 3e pers. passé du verbe *wątpić*; prés. *wątpię*, passé *wątpiłem*.

Zbliżającego się, s'approchant, partic. du verbe *zbliżać się*; présent *zbliżam się*, passé *zbliżałem się*.

Widział, voyait, 3e pers. passé du verbe *widzieć*; présent *widzę*, passé *widziałem*.

Musi, doit, 3e pers. prés. du verbe *musieć*; être contraint, être obligé; prés. *muszę*, passé *musiałem*. Ex. : *musi być*, doit être.

Zwykłym, habituel, adject. à l'instrumental; *zwykły*, m., *zwykła*, f., *zwykłe*, n.

§ 221. *U*, chez, où, à la, aux, préposition qui régit le génitif. Ex. : *u rolnika*, chez l'agriculteur; *u nas*, chez nous.

Ojciec, père, subst. masc., génit. *ojca*, datif *ojcu*, voc. *ojcze*.

Zwyczajem, habitude, instrum. de *zwyczaj*, subst. masc. (38).

Przywitał, salua, 3e pers. passé du verbe *przywitać*; prés. *przywitam*, passé *przywitałem*.

Słowy, mots, instrum. pour *słowami*, de *słowo*, subst. neutre.

§ 222. *Niech* ou *niechaj*, que, particule de commandement, d'imprécation; elle est employée pour exprimer l'impératif. Ex.: *niech będzie szczęśliwy*, qu'il soit heureux.

Pochwalony, vénéré, loué, adj.; *pochwalona*, f., *pochwalone*, n.

Jezus Chrystus, Jésus-Christ, subst. Il ne s'emploie qu'au singulier; on dit au vocatif : *Jezu Chryste*.

Odpowiedział, répondit, 3e pers. passé du verbe *odpowiedzieć*; futur *odpowiem*, passé *odpowiedziałem*.

Na wieki, sur les siècles, aux siècles, se traduit dans les siècles.

QUESTIONS.

A quel cas est *zbliżonego?* (27) Pourquoi? (35) — A quel cas est *strofie?* (29) Pourquoi? (129) — De quel genre est *strofa?* (71) Déclinez. — Qu'est-ce que *nad?* (33) Quel cas régit-il? — Qu'est-ce que *zwyczajem?* (38), de quel genre et à quel cas? — Qu'est-ce que *na?* (34) Quel cas régit-il? — A quel cas est *wieki?* (39) Déclinez. — Quel cas régit *w?* (22 a. l.) — Quel cas régit *od*, *ode?* (23 g.) — Quel cas régit *koło?* (31 g.) — Quel

cas régit *oprócz?* (167 g.) Quel cas régit *przez?* (169 a.) — Quel est le régime du verbe actif? (35)

Adjectifs qui se trouvent dans les leçons précédentes.

L'élève s'exercera à les décliner.

SINGULIER.			PLURIEL.	
Masculin.	*Féminin.*	*Neutre.*	*Masc.*	*Fé. et N.*
Zwany, *nommé.*	Zwana.	Zwane.	ni	ne
Dobry, *bon.*	Dobra.	Dobre.	rzy	re
Piękny, *beau.*	Piękna.	Piękne.	ni	ne
Rozmaity, *divers.*	Rozmaita.	Rozmaite.	ci	te
Duży, *vaste, grand, fort.*	Duża.	Duże.	ży	że
Bliski, *proche.*	Bliska.	Bliskie.	cy	kie
Pracowity, *laborieux.*	Pracowita.	Pracowite.	ci	te
Czynny, *actif.*	Czynna.	Czynne.	ni	ne
Zdrowy, *bien portant.*	Zdrowa.	Zdrowe.	wi	we
Szczęśliwy, *heureux.*	Szczęśliwa.	Szczęśliwe.	wi	we
Stary, *vieux.*	Stara.	Stare.	rzy	re
Całodzienny, *de toute la journée.*	Całodzienna.	Całodzienne.	ni	ne
Dawny, *ancien.*	Dawna.	Dawne.	ni	ne
Głośny, *haut, retentissant.*	Głośna.	Głośne.	ni	ne
Przyjemny, *agréable.*	Przyjemna.	Przyjemne.	ni	ne
Pewny, *sûr, certain.*	Pewna.	Pewne.	ni	ne
Żadny, żaden, *aucun.*	Żadna.	Żadne.	ni	ne
Inny, *autre.*	Inna.	Inne.	ni	ne
Poczciwy, *honnête.*	Poczciwa.	Poczciwe.	wi	we
Bogobojny, *pieux.*	Bogobojna.	Bogobojne.	ni	ne
Zwykły, *habituel.*	Zwykła.	Zwykłe.	li	łe
Pochwalony, *loué, vénéré.*	Pochwalona.	Pochwalone.	eni	ne
Młody, *jeune.*	Młoda.	Młode.	dzi	de
Wesoły, *gai.*	Wesoła.	Wesołe.	eli	łe
Spokojny, *tranquille.*	Spokojna.	Spokojne.	ni	ne
Święty, *saint.*	Święta.	Święte.	ci	te
Łatwy, *facile.*	Łatwa.	Łatwe.	wi	we
Wszystki, wszystek, *tout.*	Wszystka.	Wszystkie.	cy	tkie

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira, ayant écarté les branches, aperçut le chanteur.	1. Bira odgarnąwszy gałęzie, spostrzegł śpiewaka (*a*).
2. Marguerite saisit ces mots que l'organiste chantait du nez.	2. Małgorzata uchwyciła te słowa (*a*) które organista przez nos (*a*) śpiewał.
3. Bira s'aperçut que son épouse doit être honnête et pieuse.	3. Bira postrzegł że żona jego poczciwą (*i*) i bogobojną (*i*) być musi.

4. Le pèlerin répondit à sa femme qu'il avait salué Bira, suivant l'usage habituel chez nous, dans la prairie, non loin de Krakovie.

5. Sur quoi Marguerite répondit : Que Jésus-Christ soit loué !

6. Le village n'avait pas d'autre chanteur que le pèlerin.

7. L'organiste aperçut l'honnête agriculteur qui revenait à la maison

8. Depuis des siècles, de vieux arbres ombrageaient les prairies voisines.

9. La femme de Bira, s'étonnant qu'une telle voix se trouvât dans le village, paraissait diriger ses pas vers la maison, par le petit chemin.

10. Quand déjà il entendit celui qui descendait de la montagne, il s'assit sous un buisson fleuri.

11. Bira, pieux agriculteur, après chaque strophe répétait ces mots : Que Dieu soit loué!

12. Le pèlerin doit être bon agronome.

13. Le village, dans une belle position, n'avait pas d'autre chanteur.

14. Beaucoup d'agriculteurs ayant retiré du pain du panier.

15. Il écouta curieusement le pèlerin sur le bord de la petite rivière.

16. L'homme laborieux entendit sous le hêtre un chant élevé; mais, fatigué par le travail de la journée, et voyant le soleil près du couchant, il revenait au village qui était près de Krakovie.

4. Pielgrzym odpowiedział jego żonie (*d*) że na łące (*l*) niedaleko Krakowa (*g*) powitał Birę zwykłym u nas zwyczajem

5. Na co Małgorzata odpowiedziała : Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

6. Wieś oprócz pielgrzyma (*g*) nie miała innego śpiewaka.

7. Organista postrzegł poczciwego rolnika (*a*) który wracał do domu (*g*).

8. Przez wieki (*a*) stare drzewa osłaniały łąki (*a*) bliskie.

9. Żona Biry (*g*) dziwiąc się że taki głos (*a*) we wsi się znajduje, zdawała się dróżką (*i*) do domu (*g*) swoje kroki (*a*) kierować.

10. Jak już schodzącego (*a*) z góry (*g*) usłyszał, usiadł pod krzakiem (*i*) kwitnącym.

11. Bira, bogobojny rolnik, po każdéj strofie (*l*) te słowa (*a*) powtarzał: Niech będzie Bóg pochwalony!

12. Pielgrzym być musi dobrym gospodarzem (*i*).

13. Wieś w piękném położeniu (*l*), nie miała innego śpiewaka (*a*).

14. Wiele rolników (*g*) dobywszy, z kobiałki (*g*) chleba (*g*).

15. On ciekawie słuchał pielgrzyma (*a*) nad brzegiem (*i*) rzeczki (*g*).

16. Człowiek pracowity usłyszał pod bukiem (*i*) głośne śpiewanie, ale całodzienną pracą (*i*) zmordowany, i widząc słońce (*a*) blisko zachodu (*g*), wracał do wsi, która była niedaleko Krakowa (*g*).

DES VERBES.

O SŁOWACH.

§ 223. La langue polonaise partage les verbes en :

1° Actifs, *czynne*, qui dans leur nature ressemblent aux verbes actifs français. Ex. : *jeść*, manger.

2° Passifs, *bierne*. Ces verbes comme en français se conjuguent au moyen du participe ajouté au verbe *być*, être. Ex. : *jestem kochany*, je suis aimé.

3° Neutres, *niejakie*, qui ressemblent dans leur nature aux verbes neutres français. Ex. : *spać*, dormir.

4° Réfléchis, *zwrotne*. Ces verbes sont ceux qui en prenant le pronom *się*, sont employés pour exprimer l'action ou l'état se rapportant au sujet. Ex : verbe actif, *biję*, je bats; *biję się*, je me bats.

5° Pronominaux, *zaimkowe*. Ex. : *bać się*, avoir peur. Ils s'emploient toujours avec le pronom *się*.

Outre ces cinq classes, communes aux autres langues, la langue polonaise a plusieurs subdivisions qui sont particulières à toutes les langues slaves.

1° Complétifs, *dokonane*, verbes qui expriment l'action accomplie. Ex. : *zjadłem*, j'ai fini de manger.

2° Continuatifs, *niedokonane*, qui expriment la durée continue de l'action ou de l'état. Ex. : *jém*, je mange encore.

3° Intensitifs, *poczynające*, verbes qui expriment une action croissante. Ex. : *starzeję się*, je vieillis.

4° Fréquentatifs, *częstotliwe*, qui expriment une action ou un état plusieurs fois répétés. Ex. : *jadam*, je mange quelquefois.

5° Primitifs, *pierwotne*. Ex. : *pić*, boire.

6° Dérivatifs, *pochodne*, qui se forment :

a.) Des substantifs. Ex. : de *król*, roi, *królować*, régner.

b.) Des adjectifs. Ex. : de *biały*, blanc, *bielić*, blanchir.

c.) Des nombres. Ex. : de *wtóry*, second, *wtórować*, accompagner.

d.) Des pronoms. Ex. : de *swój*, sien, *oswoić*, apprivoiser.

e.) Des verbes. Ex. : de *pisać*, écrire, *pisywać*, écrire souvent, *podpisać*, signer, *wpisać*, inscrire.

7° Impersonnels, *nieosobiste*. Ces sont ceux qui, comme en français, s'emploient impersonnellement à la 3e personne. Ex. : *to je się*, cela se mange, *grzmi*, il tonne.

§ 224. *Des prépositions qui entrent dans la formation des verbes.*

Do, ajouté au verbe, exprime le rapprochement du but ou l'accomplissement de l'action. Ex. : *bić*, battre, DO*bić*, frapper jusqu'à l'extrémité ; *jechać*, partir, DO*jechać*, arriver en approchant du but.

Na, exprime : 1° la direction vers quelque lieu. Ex. : *pływać*, flotter, nager, NA*pływać*, affluer; 2° l'agglomération. Ex. : *kupić*, acheter, NA*kupić*, acheter beaucoup; 3° l'excès Ex. : *jeść*, manger, NA*jeść się*, manger tout son soûl.

Nad, *nade*, exprime : 1° l'exagération. Ex. : *dać*, donner, NAD*dać*, trop donner; 2° l'accès. Ex. : *jechać*, voyager, NAD*jechać*, arriver; 3° le commencement d'une action. Ex. : *psuć*, gâter, NAD*psuć*, commencer à gâter.

O, *od*, *ode*, exprime : 1° l'éloignement. Ex. : *jechać*, partir, OD*jechać*, partir, en s'éloignant de l'endroit; 2° la restitution. Ex. : *dać*, donner, OD*dać*, rendre; 3° le renouvellement. Ex. : *budować*, bâtir, OD*budować*, rebâtir.

Po, exprime : 1° la continuation d'une action. Ex. : *bielić*, blanchir, PO*bielić*, blanchir tout; 2° l'action dirigée successivement sur tous les objets d'une même espèce. Ex. : *oddalić*, éloigner, PO*oddalać*, congédier successivement tout le monde; 3° l'accomplissement d'une action. Ex. : *dziękować*, remercier, PO*dziękować*, accomplir l'action de remercier.

O, *ob*, *obe*, exprime : 1° l'accomplissement d'une action sur un objet. Ex. : *siodłać*, seller un cheval, O*siodłać*, finir de seller; 2° l'action d'entourer quelque chose. Ex. : *wiązać*, lier, OB*wiązać*, lier en entourant.

Pod, exprime : 1° l'idée de sous ou DESSOUS. Ex. : *pisać*, écrire, POD*pisać*, signer; 2° progrès insensible. Ex. : *rość*, croître, POD*rość*, croître un peu; 3° l'action faite en cachette. Ex. : *rzucić*, jeter, POD*rzucić*, jeter en cachette; *słuchać*, écouter, POD*słuchać*, être aux écoutes.

Prze, exprime : 1° l'action entièrement accomplie. Ex. : *czytać*, lire, PRZE*czytać*, lire d'un bout à l'autre; 2° l'emploi de quelque chose en petite quantité. Ex. : *kąsać*, mordre, PRZE*kąsać*, manger un peu en passant; 3° l'action instantanée. Ex. : *mówić*, parler, PRZE*mówić*, parler à l'improviste; 4° le changement de position. Ex. : *nieść*, porter, PRZE*nieść*, transporter; 5° l'excès d'une action. Ex. : *lać*, verser, PRZE*lać*, transborder.

Przy, exprime : 1° la proximité. Ex. : *biedz*, courir, PRZY*biedz*, accourir; 2° l'accompagnement. Ex. : *śpiewać*, chanter, PRZY*śpiewać*, accompagner en chantant; 3° elle diminue l'intensité. Ex. : *gasić*, éteindre, PRZY*gasić*, éteindre un peu.

Roz, exprime la répétition. Ex. : *pisać*, écrire, ROZ*pisać*, écrire plusieurs lettres en beaucoup d'endroits; *rzucić*, jeter, ROZ*rzucić*, répandre. Avec les verbes pronominaux elle exprime l'excès. Ex. : *pić*, boire, ROZ*pić się*, devenir ivrogne.

U, exprime : 1° l'éloignement du lieu ou du temps. Ex. : *lecieć*, voler, U*lecieć*, s'envoler; 2° la diminution. Ex. : *łamać* casser, U*łamać*, casser un morceau; 3° l'accomplissement d'une action. Ex. : *prosić*, prier, U*prosić*, obtenir après avoir prié. 4° Avec les verbes pronominaux, elle exprime l'accomplissement d'une action jusqu'à la satiété. Ex. : *śmiać się*, rire, U*śmiać się*, rire aux larmes.

W, *we*, exprime la direction vers l'intérieur de quelque chose. Ex. : *chodzić*, marcher, W*chodzić*, entrer quelque part. *We* s'emploie pour adoucir la prononciation lorsque le mot qui y est joint commence par plus de deux consonnes. Exemple : WE*sprzeć*, secourir.

Wy exprime : 1° l'action ou la direction en dehors de quelque chose. Ex. : *wołać*, appeler, WY*wołać*, appeler quelqu'un d'un endroit ; 2° l'effet obtenu. Ex. : *prosić*, prier, WY*prosić*, obtenir à force de prier ; 3° avec les verbes pronominaux elle exprime l'accomplissement d'une action jusqu'à l'excès. Ex. : *spać*, dormir, WY*spać się*, se bien reposer en dormant.

Wz, *ws*, *wez*, *wes*, *wsz*. Ces prépositions jointes aux verbes, et qui se composent des prépositions *w* et *z*, expriment la direction vers le haut. Ex. : *nosić*, porter, WZ*nosić*, porter en haut.

Z, *ze*. Ces prépositions avant les verbes commençant par des consonnes expriment : 1° la jonction. Ex. : *bić*, frapper, *zbić*, joindre quelque chose en frappant ; 2° la direction vers le bas. Ex. : *pchnąć*, pousser, ZE*pchnąć*, pousser en bas ; 3° le mouvement pour partir d'un lieu ou d'un endroit. Ex. : *lecieć*, voler, *zlecieć*, s'envoler ; 4° l'accomplissement parfait d'une action. Ex. : *jeść*, manger, *zjeść*, manger quelque chose entièrement.

Za, exprime : 1° l'opposition. Ex. : *biegać*, courir, ZA*biegać*, courir dans le sens opposé ; 2° l'action dirigée sur quelqu'un. Ex. : *mówić*, parler, ZA*mówić*, engager quelqu'un ; 3° l'effet dans l'accomplissement d'une action. Ex. : *robić*, faire, ZA*robić*, gagner en travaillant.

Exemples de verbes composés avec les prépositions.

Infinitif.	Indicatif présent.
Łamać, casser, briser.	*Daję*, je donne.
Nałamać, casser beaucoup.	*Dodaję*, j'ajoute.
Nadłamać, casser un peu.	*Nadaję się*, je suis utile.
Obłamać, casser une partie à l'entour.	*Naddaję*, j'ajoute au delà.
Odłamać, casser une partie.	*Oddaję*, je rends.
Połamać, casser en plusieurs morceaux.	*Podaję*, je remets, je présente.
Podłamać, casser un peu sans briser entièrement.	*Poddaję*, je soumets.

Przełamać, casser par moitié.	*Przedaję*, je vends.
Przełamać się, se briser par moitié.	*Przydaję*, j'ajoute, j'additionne.
Przyłamać, casser un peu.	*Rozdaję*, je distribue.
Rozłamać, casser par morceaux.	*Udaję*, je contrefais, je feins.
Rozłamać się, se casser par morceaux.	*Udaję się*, je m'adresse.
Ułamać, casser un petit morceau.	*Wydaję*, je livre, je dépense.
Ułamać się, se casser en un endroit.	*Wdaję się*, je m'en mêle.
Wyłamać, casser en déracinant.	*Zadaję*, j'impute, j'objecte.
Złamać, briser.	*Zdaję*, je cède, je rends.
Załamać, casser un peu sans briser.	*Zdaję się*, je suis bon à quelque chose, je remets mes affaires à quelqu'un.

Les verbes polonais ont à l'infinitif les terminaisons en *ać* ou en *ć* précédées de toutes sortes de consonnes.

ać,	*bać*,	*pać*,	*sać*,	*chłać*,	*kłać*,	*płać*,	*otać*,
dać,	*jać*,	*kać*,	*łać*,	*mać*,	*rać*,	*ować*,	*tać*,
zać,	*ąć*,	*nąć*,	*ć*,	*ść*,	*źć*,	*eć*,	*ić*,
yć,	*iwać*,	*ywać*,	etc., etc.				

Nous avons vu la formation des verbes par l'adjonction des prépositions aux verbes primitifs; maintenant nous allons expliquer la formation des verbes dérivés :

§ 225. 1° Des substantifs.

Ces verbes sont généralement terminés en *ować*, *ić*, *eć*. Ex. : *król*, roi, *królować*, régner; *kamień*, pierre, *kamienieć*, pétrifier, *ukamienować*, lapider.

2° Des adjectifs, des nombres, des pronoms :

Ces verbes se terminent en *ić*, *yć*, et les neutres en *eć* ou *ować*, Ex. : *biały*, blanc, *bielić*, blanchir; *wtóry*, second, *powtórzyć*, répéter; *swój*, sien, *oswoić*, apprivoiser; *biały*, blanc, *bieléć*, blanchir.

3° Des verbes.

Ces verbes se terminent en *wać*. Ex. : *dać*, donner, *dawać*, donner souvent.

§ 226. Les verbes complétifs, *dokonane*, sont généralement formés d'un verbe continuatif, *niedokonane*, et d'une préposition. Ex. : *pisać*, écrire, PRZE*pisać*, copier. Il n'y a qu'un petit nombre de verbes de cette nature qui soient simples.

Les verbes continuatifs, *niedokonane*, ne deviennent complétifs qu'en y ajoutant une préposition. Ex. : *chodzić*, marcher, w*chodzić*, entrer.

Aux verbes continuatifs, *niedokonane*, il faut ajouter les verbes intensitifs, *poczynające*, car ils expriment un état qui va toujours croissant. Ex. : *starzeję się*, je vieillis; *słabnę*, je faiblis. Ces verbes se terminent généralement à l'infinitif en *eć* ou *ąć*. Ex. : *starzeć się*, vieillir; *słabnąć*, faiblir. En y ajoutant la préposition, on les transforme en verbes complétifs, *dokonane*. Ex. : *kamienieć*, se pétrifier, z*kamienieć*, achever de se pétrifier; *starzeję się*, je vieillis, ZE*starzeję się*, je deviendrai vieux.

§ 227. Les verbes fréquentatifs, *częstotliwe*, se forment des verbes continuatifs, complétifs et intensitifs, en changeant la terminaison en *wać* ou *ywać*. Ex. : *czytać*, lire, *czytywać*, lire souvent. Mais il y a des verbes qui ne souffrent pas cette transformation. Ex. : *kochać*, aimer.

Les verbes d'origine étrangère se terminent en *ować*. Ex. : *celebrować*, célébrer.

DE LA CONJUGAISON

O CZASOWANIU.

Les verbes polonais se conjuguent par modes, temps, nombres, personnes et aux temps passés par genres.

Il y a six formes de conjugaisons.

Chaque conjugaison a cinq modes.

§ 228. 1° Le mode infinitif, *tryb bezokoliczny*. L'infinitif exprime l'état ou l'action, sans déterminer ni nombres ni personnes. Ex. : *kochać*, aimer.

2° Le mode indicatif, *tryb oznajmujący*, affirme d'une manière certaine et absolue. Ex. : *kocham*, j'aime.

3° Le mode impératif, *tryb rozkazujący*, joint à la significa-

tion du verbe l'idée de commandement. Les verbes continuatifs expriment le mode impératif présent, et les verbes complétifs l'impératif futur. Ex. : *kochaj*, aime, *niech kocha*, qu'il aime.

4° Le mode subjonctif, *tryb łączący*, sert à exprimer une action incertaine, ou le désir qu'elle soit accomplie. En polonais on ajoute *żeby*, *ażeby*, *iżby* à la troisième personne du passé indicatif. Ex. : *żebym kochał*, que j'aime.

5° Le mode conditionnel, *tryb warunkowy*, suppose une condition. La langue polonaise emploie *by*, *gdyby*, *aby*, avec la 3e personne du temps passé indicatif du verbe *być*, être, ou bien l'on ajoute tout simplement *by* a la 3e personne du passé d'un verbe quelconque; mais alors la particule *by* prend la terminaison des personnes. Ex. : *kochałbym*, j'aurais aimé.

6° Le mode optatif, *tryb życzący*, n'existe pas dans la langue française. Il s'emploie en polonais pour exprimer l'idée du désir, du souhait, comme par ces mots : puissé-je! puissiez-vous! plût à Dieu! On emploie en polonais la conjonction *obym*, avec la 3e personne du passé. Ex. *obym list odebrał*, puissé-je recevoir la lettre!

§ 229. Les modes subjonctif, conditionnel et optatif ne peuvent jamais s'employer seuls, on les joint à d'autres membres de phrases. Ils dépendent entièrement des verbes placés avant la conjonction. Aussi, si le verbe placé avant la conjonction est au présent, ou passé, ou au futur, le temps subjonctif, conditionnel ou optatif, bien qu'il soit au passé, exprime le temps présent, passé ou futur.

Présent.

Proszę cię ŻEBYŚ PISAŁ, je te prie que tu écrives.

Passé.

Prosiłem cię ŻEBYŚ PISAŁ, je te priais que tu écrivisses.

Futur.

Będę cię prosił ŻEBYŚ PISAŁ, je te prierai que tu écrives.

Passé défini.

Uprosiłem cię ŻEBYŚ NAPISAŁ, je t'ai prié que tu écrivisses.

Futur passé.

Uproszę cię ŻEBYŚ NAPISAŁ, je t'aurai prié que tu écrivisses.

Le mode indicatif, *tryb oznajmujący*, a le temps présent, le passé, le plus que-passé, le futur et le futur antérieur.

Les modes subjonctif, conditionnel et optatif n'ont que le temps passé, et le passé défini, peu usité.

§ 230. D'après l'usage, la conjugaison des verbes se simplifie beaucoup, et malgré un grand nombre de temps, on exprime généralement dans les verbes continuatifs, *niedokonane*, le passé de l'indicatif par le passé indéfini, et pour exprimer le passé défini, on se sert du temps passé du verbe complétif, *dokonane*. Ex. : *łamać*, rompre, *złamałem*, j'ai rompu ; les autres temps du passé ne sont guère employés.

De la même manière on prend le futur du verbe continuatif pour le futur présent, et le futur du verbe complétif pour le futur antérieur. Ex. : *łamać będę*, je romprai, *złamię*, j'aurai rompu.

§ 231. *De la formation des temps et des participes.*

Dans les conjugaisons le mode infinitif et le temps passé de l'indicatif sont les plus essentiels, car c'est de ceux-là que se forment les autres temps.

De l'infinitif se forment :

§ 232. 1° Le temps présent dans les verbes continuatifs, *niedokonane*, en changeant *ć* en *m*. Ex. : *kochać*, aimer, *kocham*, j'aime.

§ 233. 2° Le temps passé en changeant *ć* en *łem*, masculin ; en *łam*, féminin ; en *łom*, neutre. Ex. : *kochać*, aimer, *kochałem*, j'aimais. Dans les verbes terminés en *ść*, on retranche *ś*, et le *ć* se change en *łem*, *łam*, *łom*, et ils prennent les lettres *b*, *d*, *t*. Ex. : *kłaść*, placer, *kładłem*, je plaçais. Dans quelques verbes en *nąć*, on change *ć* en *łem*. Ex. : *ciągnąć*, traîner, *ciągnąłem*, je traînais. Dans quelques verbes en *nąć*, on retranche *ną* et la lettre *ć* se change en *łem*. Ex. : *przywyknąć*, s'habituer, *przywykłem*, je me suis habitué.

3° Le temps plus-que-passé de tous les modes est formé du temps passé du verbe, en ajoutant la 3e personne du temps passé du verbe auxiliaire *być*, être. Ex. : *kochałem*, j'aimais ; *kochałem był*, j'avais aimé ; *kochałbym*, j'aimerais ; *kochałbym był*, j'aurais aimé ; *obym kochał*, puissé-je aimer ; *obym był kochał*, que n'ai-je aimé ; *żebym kochał*, que j'aime ; *żebym był kochał*, que j'eusse aimé.

§ 234. Le temps futur, en ajoutant à l'infinitif ou à la 3e pers. du passé du verbe le futur du verbe auxiliaire *być*, être. Ex. : *będę kochać* ou *będę kochał*, j'aimerai.

§ 235. Le mode impératif, *tryb rozkazujący*, se forme de la 3e personne singulier du présent des verbes continuatifs, *niedokonane*, et du futur des complétifs, *dokonane*, en ajoutant *j*. Ex. : *kocha*, il aime; *kochaj*, aime. A la 2e pers. sing., et à la 3e pers. du sing. et du plur., on ajoute le mot *niech* ou *niechaj*.

§ 236. De la 3e pers. plur. du présent on forme le participe invariable en ajoutant *c*. Ex. : *kochają*, ils aiment; *kochając*, en aimant.

§ 237. Du participe invariable se forme le participe présent en ajoutant *y*. Ex. : *kochając*, *kochający*, aimant.

§ 238. De la 3e pers. sing. du passé on forme les participes :

1° Le participe invariable des verbes complétifs, *dokonane*, en ajoutant *szy*. Ex. : *kładł*, il plaçait, *kładłszy*, ayant placé ;

2° Le participe neutre complétif, *dokonane*, en changeant la finale *o* de la troisième personne neutre du temps passé en *ły*. Ex. : *dojrzało*, il a mûri, *dojrzały*, mûri.

§ 239. Les participes passifs et neutres se terminent généralement en *any*, *ony*, *ty*, *ły*. Ex. : *kochany*, aimé; *proszony*, invité, prié; *zabity*, tué; *były*, été.

§ 240. Les verbes réfléchis, *zwrotne*, ont le participe passif en *ny* ou *ty*; mais on retranche le pronom *się*. Ex. : *zasmucić się*, se chagriner, *zasmucony*, chagriné.

§ 241. Du participe en *ny* on forme :

1° Le temps passé impersonnel passif, en changeant *y* en *o*. Ex. : *kochany*, aimé; participe impersonnel, *kochano*, on aimait;

2° Les substantifs en changeant *y* en *ie*. Ex. *kochany*, aimé; subst., *kochanie*, action d'aimer;

3° Le participe futur se forme du participe présent du verbe *mieć*, et de l'infinitif du verbe. Ex. : *mający kochać*, ayant aimé.

---

§ 242. CONJUGAISON DU VERBE AUXILIAIRE *BYĆ*, ÊTRE.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas tèraźniejszy. — Présent.

Być, être.

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. *Jestem*, je suis.	2. *Jesteś*, tu es.	3. *Jest*, il est.

PLURIEL.

1. *Jesteśmy*, nous sommes.	2. *Jesteście*, vous êtes.	3. *Są*, ils sont.

Czas przeszły. — Passé.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Byłem*, j'étais, je fus, j'ai été.	*Byłam*,	*Byłom*,
2. *Byłeś*,	*Byłaś*,	*Byłoś*,
3. *Był*.	*Była*.	*Było*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Byliśmy*,	*Byłyśmy*,	*Byłyśmy*,
2. *Byliście*,	*Byłyście*,	*Byłyście*,
3. *Byli*.	*Były*.	*Były*.

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Byłem był*, j'avais été.	*Byłam była*,	*Byłom było*,
2. *Byłeś był*,	*Byłaś była*,	*Byłoś było*,
3. *Był był*.	*Była była*.	*Było było*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Byliśmy byli*,	*Byłyśmy były*,	*Byłyśmy były*,
2. *Byliście byli*,	*Byłyście były*,	*Byłyście były*,
3. *Byli byli*.	*Były były*.	*Były były*.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

1. *Będę*, je serai.	2. *Będziesz*.	3. *Będzie*.

PLURIEL.

1. *Będziemy*.	2. *Będziecie*.	3. *Będą*.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Le mode conditionnel se forme de la 3e personne singulier du passé du verbe et de la conjonction *by;* les finales *m*, *ś*, *śmy*, *ście*, sont les terminaisons qui désignent les personnes. Le temps présent manque.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Byłbym*, je serais, j'aurais été.	*Byłabym*,	*Byłobym*,
2. *Byłbyś*,	*Byłabyś*,	*Byłobyś*,
3. *Byłby*.	*Byłaby*.	*Byłoby*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Bylibyśmy*,	*Byłybyśmy*,	*Byłybyśmy*,
2. *Bylibyście*,	*Byłybyście*,	*Byłybyście*,
3. *Byliby*.	*Byłyby*.	*Byłyby*.

Czas zaprzeszły. Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Byłbym był*, j'eusse été.	*Byłabym była*,	*Byłobym było*,
2. *Byłbyś był*,	*Byłabyś była*,	*Byłobyś było*,
3. *Byłby był*.	*Byłaby była*.	*Byłoby było*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Bylibyśmy byli*,	*Byłybyśmy były*,	*Byłybyśmy były*,
2. *Bylibyście byli*,	*Byłybyście były*,	*Byłybyście były*,
3. *Byliby byli*.	*Byłyby były*.	*Byłyby były*.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Le subjonctif se forme de la 3e personne du passé et de la conjonction *żeby*; les finales *m*, *ś*, *śmy*, *ście*, désignent les personnes. Le temps présent manque.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Żebym był*, que je sois, que je fusse, que j'aie été.	*Żebym była*,	*Żebym było*,
2. *Żebyś był*,	*Żebyś była*,	*Żebyś było*,
3. *Żeby był*.	*Żeby była*.	*Żeby było*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Żebyśmy byli,*	*Żebyśmy były,*	*Żebyśmy były,*
2. *Żebyście byli,*	*Żebyście były,*	*Żebyście były,*
3. *Żeby byli.*	*Żeby były.*	*Żeby były.*

Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Żebym był był,* que j'eusse [été.	*Żebym była była,*	*Żebym było było,*
2. *Żebyś był był,*	*Żebyś była była,*	*Żebyś było było,*
3. *Żeby był był.*	*Żeby była była.*	*Żeby było było.*

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Żebyśmy byli byli,*	*Żebyśmy były były,*	*Żebyśmy były były,*
2. *Żebyście byli byli,*	*Żebyście były były,*	*Żebyście były były,*
3. *Żeby byli byli.*	*Żeby były były.*	*Żeby były były.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Le mode optatif se forme de la 3ᵉ personne du passé et de la conjonction *oby;* les finales *m*, *ś*, *śmy*, *ście*, désignent les personnes. Le temps présent manque.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Obym był,* puissé-je être!	*Obym była,*	*Obym było,*
2. *Obyś był,*	*Obyś była,*	*Obyś było,*
3. *Oby był.*	*Oby była.*	*Oby było.*

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Obyśmy byli,*	*Obyśmy były,*	*Obyśmy były,*
2. *Obyście byli,*	*Obyście były,*	*Obyście były,*
3. *Oby byli.*	*Oby były.*	*Oby były.*

Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Obym był był,* puissé-je etre, que n'ai-je été.	*Obym była była,*	*Obym było było,*
2. *Obyś był był,*	*Obyś była była.*	*Obyś było było,*
3. *Oby był był.*	*Oby była była.*	*Oby było było.*

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Obyśmy byli byli,*	*Obyśmy były były,*	*Obyśmy były były.*
2.	*Obyście byli byli,*	*Obyście były były,*	*Obyście były były.*
3.	*Oby byli byli.*	*Oby były były.*	*Oby były były.*

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.

2. *Bądź!* sois! *Bądźże!*
3. *Niech* ou *niechaj będzie.* *Niechże* ou *niechajże będzie.*

PLURIEL.

1. *Bądźmy,* *Bądźmyż,*
2. *Bądźcie,* *Bądźcież,*
3. *Niech* ou *niechaj będą.* *Niechże* ou *niechajże będą.*

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	fém.	neut.
Będący, étant.	*Będąca.*	*Będące.*

Przeszły. — Passé.

masc.	fém.	neut.
Były, été.	*Była.*	*Było.*

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający być, devant être.	*Mająca być.*	*Mające być.*

Nieodmienny niedokonany. — Invariable continuatif.

Będąc, en étant.

Nieodmienny dokonany. — Invariable complétif.

Bywszy, ayant été.

SUBSTANTIF DU VERBE.

Bycie, l'être, l'existence.

VERBE *MIEĆ*, AVOIR.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Mieć, avoir.

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. *Mam*, j'ai.	2. *Masz*, tu as.	3. *Ma*, il a.

PLURIEL.

1. *Mamy*, nous avons.	2. *Macie*, vous avez.	3. *Mają*, ils ont.

Czas przeszły. — Passé.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Miałem*, j'avais, j'eus.	*Miałam*, j'ai eu.	*Miałom*,
2. *Miałeś*,	*Miałaś*,	*Miałoś*,
3. *Miał*.	*Miała*.	*Miało*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Mieliśmy*,	*Miałyśmy*,	*Miałyśmy*,
2. *Mieliście*,	*Miałyście*,	*Miałyście*,
3. *Mieli*.	*Miały*.	*Miały*.

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Miałem był*, j'eus eu.	*Miałam była*, j'avais eu.	*Miałom było*,
2. *Miałeś był*,	*Miałaś była*,	*Miałoś było*,
3. *Miał był*.	*Miała była*.	*Miało było*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Mieliśmy byli*,	*Miałyśmy były*,	*Miałyśmy były*,
2. *Mieliście byli*,	*Miałyście były*,	*Miałyście były*,
3. *Mieli byli*.	*Miały były*.	*Miały były*.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. *Będę miał* ou *mieć*, j'aurai.	*Będę miała* ou *mieć*,	*Będę miało* ou *mieć*,
2. *Będziesz miał* ou *mieć*,	*Będziesz miała* ou *mieć*,	*Będziesz miało* ou *mieć*,
3. *Będzie miał* ou *mieć*.	*Będzie miała* ou *mieć*.	*Będzie miało* ou *mieć*.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. *Będziemy mieli* ou *mieć*,	*Będziemy miały* ou *mieć*,	*Będziemy miały* ou *mieć*,
2. *Będziecie mieli* ou *mieć*,	*Będziecie miały* ou *mieć*,	*Będziecie miały* ou *mieć*,
3. *Będą mieli* ou *mieć*.	*Będą miały* ou *mieć*.	*Będą miały* ou *mieć*.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Miałbym*, j'aurais, j'aurais eu.	*Miałabym*,	*Miałobym*,
2.	*Miałbyś*,	*Miałabyś*,	*Miałobyś*,
3.	*Miałby*.	*Miałaby*.	*Miałoby*.

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Mielibyśmy*,	*Miałybyśmy*,	*Miałybyśmy*,
2.	*Mielibyście*,	*Miałybyście*,	*Miałybyście*,
3.	*Mieliby*.	*Miałyby*.	*Miałyby*.

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Miałbym był*, j'eusse eu.	*Miałabym była*,	*Miałobym było*,
2.	*Miałbyś był*,	*Miałabyś była*,	*Miałobyś było*,
3.	*Miałby był*.	*Miałaby była*.	*Miałoby było*.

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Mielibyśmy byli*,	*Miałybyśmy były*,	*Miałybyśmy były*,
2.	*Mielibyście byli*,	*Miałybyście były*,	*Miałybyście były*,
3.	*Mieliby byli*.	*Miałyby były*.	*Miałyby były*.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Żebym miał*, que j'aie, que j'eusse, que j'aie eu.	*Żebym miała*,	*Żebym miało*,
2.	*Żebyś miał*,	*Żebyś miała*,	*Żebyś miało*,
3.	*Żeby miał*.	*Żeby miała*.	*Żeby miało*.

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Żebyśmy mieli*,	*Żebyśmy miały*,	*Żebyśmy miały*,
2.	*Żebyście mieli*,	*Żebyście miały*,	*Żebyście miały*,
3.	*Żeby mieli*.	*Żeby miały*.	*Żeby miały*.

Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Żebym był miał*, que j'eusse eu.	*Żebym była miała*,	*Żebym było miało*,
2.	*Żebyś był miał*,	*Żebyś była miała*,	*Żebyś było miało*,
3.	*Żeby był miał*.	*Żeby była miała*.	*Żeby było miało*.

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Żebyśmy byli mieli,*	*Żebyśmy były miały,*	*Żebyśmy były miały,*
2.	*Żebyście byli mieli,*	*Żebyście były miały,*	*Żebyście były miały,*
3.	*Żeby byli mieli.*	*Żeby były miały.*	*Żeby były miały.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Obym miał,* puis-je avoir.	*Obym miała,*	*Obym miało,*
2.	*Obyś miał,*	*Obyś miała,*	*Obyś miało,*
3.	*Oby miał.*	*Oby miała.*	*Oby miało.*

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Obyśmy mieli,*	*Obyśmy miały,*	*Obyśmy miały,*
2.	*Obyście mieli,*	*Obyście miały,*	*Obyście miały,*
3.	*Oby mieli.*	*Oby miały.*	*Oby miały.*

Plus-que-passé (peu usité).

SINGULIER.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Obym był miał,* puissé-je avoir, que n'ai-je eu !	*Obym była miała,*	*Obym było miało,*
2.	*Obyś był miał,*	*Obyś była miała,*	*Obyś było miało,*
3.	*Oby był miał.*	*Oby była miała.*	*Oby było miało.*

PLURIEL.

	masc.	fém.	neut.
1.	*Obyśmy byli mieli,*	*Obyśmy były miały,*	*Obyśmy były miały,*
2.	*Obyście byli mieli,*	*Obyście były miały,*	*Obyście były miały,*
3.	*Oby byli mieli.*	*Oby były miały.*	*Oby były miały.*

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.

2.	*Miej!* aie!	*Miejże!*
3.	*Niech* ou *niechajże ma,*	*Niechże* ou *niechajże ma.*

PLURIEL.

1.	*Miejmy,*	*Miejmyż,*
2.	*Miejcie,*	*Miejcież,*
3.	*Niech* ou *niechaj mają.*	*Niechże* ou *niechajże mają.*

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	fém.	neut.
Mający, ayant.	*Mająca.*	*Mające.*

Przeszły. — Passé.

masc.	fém.	neut.
Miany, eu.	*Miana.*	*Miane.*

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający mieć, devant avoir.	*Mająca mieć.*	*Mające mieć.*

Nieodmienny niedokonany. — Invariable continuatif.

Mając, en ayant.

Nieodmienny dokonany. — Invariable complétif.

Miawszy, ayant eu.

SUBSTANTIF DU VERBE.

Mienie, l'avoir, la possession.

NEUVIÈME LEÇON

DZIEWIĄTA LEKCYA.

Już tém samém Déjà par seul	Après avoir déjà fait con-
zaznajomili się — Bira chcąc ils ont fait connaissance. — Bira en voulant	naissance par cela même, —
bardziej jeszcze znajomość plus encore connaissance	Bira voulant encore se lier
zagruntować, wskazał mu consolider, indiqua à lui	davantage, lui montra une
kamień mchem obrosły, na pierre par la mousse revêtue, sur	pierre revêtue de mousse;
którym gdy oba siedli, Bira laquelle quand tous deux s'assirent, Bira	quand ils s'y furent assis tous
zapytał się pielgrzyma, kto demanda se pèlerin, qui	deux, Bira demanda au pèle-
on jest, zkąd i dokąd idzie? lui est, d'où et à où va?	rin qui il était, d'où il venait,
Ten mu tak na to Celui à lui ainsi sur ce	et où il allait? Celui-ci ré-
zapytanie odpowiedział : question répondit :	pondit ainsi à ces questions :
Jestem szlachcic, zowię się Je suis noble, je m'appelle	Je suis noble, je m'appelle
Chwalibóg. Chwalibog.	Chwalibog.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Après avoir déjà fait connaissance par cela même,	1. Déjà par cela même ils ont fait connaissance,	1. Już tém samém zaznajomili się,
2. Bira voulnat encore se lier davantage,	2. Bira voulant plus encore connaissance fonder,	2. Bira ohcąc bardziej jeszcze znajomość zagruntować,
3. lui indiqua une pierre revêtue de mousse.	3. indiqua à lui la pierre par la mousse revêtue,	3. wskazał mu kamień mchem obrosły,
4. Quand ils s'y furent assis tous deux,	4. sur laquelle quand tous les deux s'assirent,	4. na którym gdy oba siedli,
5. Bira demanda au pèlerin	5. Bira demanda se du pèlerin,	5. Bira zapytał się pielgrzyma,
6. qui il était, d'où il venait, et où il allait?	6. qui il est, d'où et où il va?	6. kto on jest, zkąd i dokąd idzie?
7. Celui-ci répondit ainsi à ces questions :	7. Celui-ci à lui ainsi sur cette question répondit :	7. Ten mu tak na to zapytanie odpowiedział :
8. Je suis noble,	8. Je suis noble,	8. Jestem szlachcic,
9. je m'appelle Chwalibog.	9. je m'appelle Chwalibog.	9. nazywam się Chwalibóg.

CONVERSATION.

1. Que voulait faire Bira?	1. Znajomość bardziéj zagruntować.
2. Qu'est-ce que Bira montra au pèlerin?	2. Kamień mchem obrosły
3. Que demanda-t-il?	3. Kto on jest, zkąd i dokąd idzie.
4. Quand le lui demanda-t-il?	4. Gdy oba siedli.
5. A qui le demanda-t-il?	5. Zapytał się pielgrzyma.
6. Que répondit le pèlerin?	6. Jestem szlachcic; zowię się Chwalibóg.
7. Comment fit-il connaissance?	7. Już tém samém zaznajomili się.
8. Qu'est-ce que Bira voulait encore?	8. Znajomość zagruntować.
9. Sur quoi se sont-ils assis tous deux?	9. Na kamieniu.
10. Qui demanda au pèlerin qui il était?	10. Bira.
11. Qui a répondu à Bira?	11. Ten (pielgrzym) jemu odpowiedział.
12. A quoi le pèlerin a-t-il répondu?	12. Na to zapytanie.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Kamień, pierre, subst. masc. (39). Déclinez : génit. *kamienia.*

§ 243. *Bardzo*, fort, très, adv.; il se met avant ou après le verbe; placé devant un adjectif ou un adverbe, il affirme à un haut degré la qualité indiquée par l'adjectif ou l'adverbe; FORT répond assez bien à l'adverbe *bardzo*. Ex. : *Bardzo dobrze*, fort bien. Cet adverbe a le comparatif *bardziéj*, mieux, et le superlatif *najbardziej*, beaucoup mieux.

Wiek, âge, subst. masc., génit. *wieku* (39).

Jeszcze, encore, adverbe de temps.

Zkąd, d'où, adv.; *dokąd*, où, indique le mouvement. Ex. : *Dokąd idziesz?* où vas-tu? *Zkąd idziesz*, d'où viens-tu?

Zapytanie, demande, question, subst. neut. formé du verbe *zapytać*, demander (76), génit. *zapytania*.

Szlachcic, noble, subst. masc. (39), génit. *szlachcica*.

Zowię się, je m'appelle, 1re pers. sing. du présent du verbe irrég. *zwać się*, s'appeler, passé *zwałem się*.

Znajomość, connaissance, subst. fém. (58), génit. *znajomości*.

Młodych latach, jeune âge, au locatif plur. de *lato*, été, subst. neut. On ne l'emploie qu'au pluriel pour exprimer l'âge.

Już tém samém, par cela même.

Zagruntówać, consolider, fonder, infinitif, *zagruntować znajomość*, se lier davantage, futur *zagruntuję*, passé *zagruntowałem*.

Mu, à lui, pronom; c'est une contraction de *jemu*.

Mech, mousse, subst. masc.; *mchem* est à l'instr. Ce substantif supprime la voyelle *e* dans tous les cas; il ne la conserve qu'à l'accusatif et au vocatif du singulier.

Kto on jest, zkąd idzie, dokąd idzie; en polonais on emploie l'indicatif : qui il était, d'où il venait, où il allait.

Tak, comme cela, adverbe affirmatif.

Jestem szlachcic, je suis noble. *Szlachcic* est au nominatif parce que le verbe *być*, être, exprime l'existence. Si le verbe *być* exprimait le sens de DEVENIR, le subst. se mettrait à l'instr. Ex. : *będę żołnierzem.*

Zaznajomić się, faire connaissance, verbe réfléchi formé de *za* (224), et *znajomić się* du subst. *znajomość*, connaissance, futur *zaznajomię się*, passé *zaznajomiłem się*.

Wskazał, montra, 3e pers. passé du verbe *wskazać*, futur *wskażę*, passé *wskazałem*.

Obrosły, couvert, participe du verbe *obrosnąć*, formé de OB (224) et *rosnąć*, croître, futur *obrosnę*, passé *obrosłem*.

Zapytał się, demanda, 3e pers. passé du verbe *zapytać się*, formé de ZA (224) et *pytać się*, demander; futur *zapytam się*, passé *zapytałem się*.

Odpowiedział, répondit, 3e pers. passé du verbe *odpowiedzieć*, formé de OD (224) et *powiedzieć*, dire; futur *odpowiem*, passé *odpowiedziałem*:

QUESTIONS.

A quel cas est *którym?* (201, 29) Pourquoi? (34) — A quel cas est le pronom *on?* (172, 24) — A quel cas est *pielgrzym?* (27, 37)—A quel cas est *ten?* (24, 197) Déclinez. —A quel cas est *mu?* (172, 26) Déclinez.— Qu'est-ce que *na?* (34) —Qu'est-ce que *to?* (197) —A quel cas est *szlachcic?* Déclinez. (39, 24)—Qu'est-ce que *już?* — Qu'est-ce que *tem?* (197) A quel cas? (29) — Qu'est-ce que *gdy?* —Qu'est-ce que *się?* (184) — A quel cas est *kamień?* (40, 27)— Pourquoi? (35) Déclinez. (38)

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira et le pèlerin firent connaissance.	1. Bira z pielgrzymem zaznajomill się.
2. Déjà par cela même, Bira retenu involontairement, s'assit non loin du chemin.	2. Już tém samém, Bira mimowolnie wstrzymany, usiadł niedaleko drogi (*g*).
3. L'organiste, voulant se reposer plus à son aise, s'assit sous une pierre près du bois.	3. Organista chcąc bardziéj spocząć, usiadł pod kamieniem (*i*) blisko lasu (*g*).
4. Le bord de la rivière, revêtu de mousse, avait de vieux arbres.	4. Brzeg rzeki mchem obrosły miał stare drzewa (*a*).
5. Dans le champ où Bira et le pèlerin s'assirent tous deux, il y avait un buisson fleuri.	5. Na polu (*l*), gdzie Bira z pielgrzymem oba siedli, był krzak kwitnący.
6. Le pèlerin demanda à Marguerite qui elle était, et où elle allait.	6. Pielgrzym zapytał Małgorzatę (*a*): kto ona jest i dokąd idzie.

7. Elle répondit par un usage habituel chez nous : Je suis Marguerite.
8. Le noble entendit dans le lointain l'organiste qui revenait vers lui par le petit chemin.
9. Non loin de la pierre, il y avait une maison que les vieux arbres ombrageaient.
10. Est-ce loin de Krakovie?
11. A cette demande, Chwalibog répondit :
12. Tu es à moitié chemin.
13. Cette prairie avait du foin qui commençait à y sécher.
14. L'honnête agronome, avec les enfants, mangeait avec appétit le pain et le fromage.
15. Le pieux laboureur salua la femme par ces mots : Que Jésus-Christ soit loué !
16. D'où revenait l'organiste?
17. Où revenait Bira?
18. Il revenait de Krakovie, où le pèlerin chantait agréablement avec l'organiste.
19. L'homme heureux s'assit sur la pierre, s'étonnant que le soleil fût près de se coucher.
20. Bira, ayant déjà râtelé le foin, revenait à Dobromil par le même bord.
21. Cet homme lui indiqua le petit chemin que les buissons ombrageaient.
22. La prairie fleurie avait une petite rivière au midi.
23. Les grandes montagnes du nord ombrageaient Krakovie.
24. Tu es la femme du laborieux agriculteur qui fauchait lui-même la prairie.
25. L'heureux enfant indiqua à sa mère le petit sentier battu.

7. Ona, zwykłym u nas zwyczajem (i), odpowiedziała : Jestem Małgorzata.
8. Szlachic w oddaleniu usłyszał organistę (a), który ku niemu dróżką (i) wracał.
9. Niedaleko kamienia (g), był dom który osłaniały stare drzewa.
10. Jak daleko do Krakowa (g).
11. Na to zapytanie, Chwalibóg odpowiedział :
12. Jesteś w pół drogi (g).
13. Ta łąka miała siano, które tam podsychało.
14. Poczciwy gospodarz z dziećmi (i) chleb i ser (a) smaczno zajadał.
15. Bogobojny rolnik przywitał żonę (a) temi słowy : Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus !
16. Zkąd wracał organista?
17. Dokąd Bira wracał ?
18. Z Krakowa (g) wracał, gdzie pielgrzym z organistą (i) przyjemnie śpiewał.
19. Szczęśliwy człowiek usiadł na kamieniu, dziwiąc się że słonce było blisko zachodu (g).
20. Bira już zgrabiwszy siano (a), wracał tym samym brzegiem do Dobromila.
21. Ten człowiek wskazał mu dróżkę (a) którą krzaki osłaniały.
22. Kwitnąca łąka miała rzeczkę (a) od południa (g).
23. Wielkie góry od północy (g) osłaniały Kraków.
24. Jesteś żoną (i) pracowitego rolnika (a), który sam łąkę kosił.
25. Szczęśliwe dziecko wskazało swojéj matce (d) ubitą ścieszkę (a).

§ 244. PREMIÈRE CONJUGAISON.

A la première conjugaison appartiennent généralement tous les verbes continuatifs, *niedokonane*, qui ont *a* pour avant-dernière lettre au présent de l'indicatif, de même que les verbes complétifs, *dokonane*, l'ont au futur. Cette lettre ne change jamais, et prend après elle la terminaison des personnes. Ex. : *kochać*, aimer, *kocham*, *kochasz*, *ukocham*, *ukochacie*.

Terminaisons.

Singulier : *am*, *asz*, *a*. Pluriel : *amy*, *acie*, *ają*.

Tous les verbes terminés en *ać* à l'infinitif sont de la première conjugaison, à l'exception des verbes terminés en *bać*, *pać*, *sać*, *chtać*, *ktać*, *ptać*, *otać*.

A cette forme appartiennent la plupart des verbes dérivés d'autres verbes, et généralement les verbes continuatifs, *niedokonane*. Ainsi *robić*, faire, n'appartient pas à cette forme; mais le verbe *rabiać*, faire souvent, est de la 1re conjugaison.

§ 245. Le temps présent se forme de l'infinitif en changeant *ć* en *m*. Ex. : *kochać*, aimer, *kocham*, j'aime; *władać*, gouverner, *władam*, je gouverne.

Le verbe *dać*, donner, se conjugue irrégulièrement : présent, *daję*, je donne; passé, *dałem*, j'ai donné; futur, *dam*, je donnerai; impératif, *daj*, donne; participes, *dając*, en donnant; *dający*, donnant; *dawszy*, ayant donné; *dany*, donné.

Pour ne pas fatiguer la mémoire de l'élève qui étudie la langue par cette méthode pratique, nous allons indiquer seulement les règles principales de chaque forme. Dans chaque analyse l'élève trouve le présent et le passé de tous les verbes; par ce moyen, il lui sera plus facile d'apprendre les conjugaisons et d'observer les exceptions.

---

§ 246. MODÈLE DE LA PREMIÈRE CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Kochać, *aimer.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Kocham, *j'aime.*	2. Kochasz.	3. Kocha.

PLURIEL.

1. Kochamy, *nous aimons.*	2. Kochacie.	3. Kochają.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochałem, *j'aimais, j'ai aimé.*	Kochałam,	Kochałom,
2. Kochałeś,	Kochałaś,	Kochałoś,
3. Kochał.	Kochała.	Kochało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochaliśmy,	Kochałyśmy,	Kochałyśmy,
2. Kochaliście,	Kochałyście,	Kochałyście,
3. Kochali.	Kochały.	Kochały.

Czas zaprzeszły niedokonany. — Plus-que-passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochałem był, *j'avais aimé.*	Kochałam była,	Kochałom było,
2. Kochałeś był,	Kochałaś była,	Kochałoś było,
3. Kochał był.	Kochała była.	Kochało było.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochaliśmy byli,	Kochałyśmy były,	Kochałyśmy były,
2. Kochaliście byli,	Kochałyście były,	Kochałyście były,
3. Kochali byli.	Kochały były.	Kochały były.

MODÈLE DE LA PREMIÈRE CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Ukochać, *aimer.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas le temps présent; car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Ukochałem, *j'ai aimé.*	Ukochałam,	Ukochałom,
2. Ukochałeś,	Ukochałaś,	Ukochałoś,
3. Ukochał.	Ukochała.	Ukochało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Ukochaliśmy,	Ukochałyśmy,	Ukochałyśmy,
2. Ukochaliście,	Ukochałyście,	Ukochałyście,
3. Ukochali.	Ukochały.	Ukochały.

Czas zaprzeszły dokonany. — Plus-que-passé défini.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Ukochałem był, *j'eus aimé.*	Ukochałam była,	Ukochałom było,
2. Ukochałeś był,	Ukochałaś była,	Ukochałoś było,
3. Ukochał był.	Ukochała była.	Ukochało było.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Ukochaliśmy byli,	Ukochałyśmy były,	Ukochałyśmy były,
2. Ukochaliście byli,	Ukochałyście były,	Ukochałyście były,
3. Ukochali byli.	Ukochały były.	Ukochały były.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Będę kochał *ou* kochać, *j'aimerai.*	Będę kochała *ou* kochać,	Będę kochało *ou* kochać,
2. Będziesz kochał *ou* kochać,	Będziesz kochała *ou* kochać,	Będziesz kochało *ou* kochać,
3. Będzie kochał *ou* kochać.	Będzie kochała *ou* kochać.	Będzie kochało *ou* kochać.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Będziemy kochali *ou* kochać,	Będziemy kochały *ou* kochać,	Będziemy kochały *ou* kóchać,
2. Będziecie kochali *ou* kochać,	Będziecie kochały *ou* kochać,	Będziecie kochały *ou* kochać,
3. Będą kochali *ou* kochać.	Będą kochały *ou* kochać.	Będą kochały *ou* kochać.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Kochaj, *aime.*	Kochajże,
3. Niech *ou* niechaj kocha.	Niechże *ou* niechajże kocha.

PLURIEL.	
1. Kochajmy,	Kochajmyż,
2. Kochajcie,	Kochajcież,
3. Niech *ou* niechaj kochają.	Niechże *ou* niechajże kochają.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Żebym kochał, *que j'aime.*	Żebym kochała,	Żebym kochało,
2. Żebyś kochał,	Żebyś kochała,	Żebyś kochało,
3. Żeby kochał.	Żeby kochała.	Żeby kochało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Żebyśmy kochali,	Żebyśmy kochały,	Żebyśmy kochały,
2. Żebyście kochali,	Żebyście kochały,	Zebyście kochały,
3. Żeby kochali.	Żeby kochały.	Żeby kochały.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Żebym był kochał, *que j'aie aimé.*	Żebym była kochała,	Żebym było kochało,
2. Żebyś był kochał,	Żebyś hyla kcchała,	Żebyś hyło kochało,
3. Żeby był kochał.	Żeby była kochała.	Żeby było kochało.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Ukocham, *j'aurais aimé.*
2. Ukochasz,
3. Ukocha.

PLURIEL.

1. Ukochamy,
2. Ukochacie,
3. Ukochają.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Ukochaj, *aime.*	Ukochajże,
3. Niech *ou* niechaj ukocha.	Niechże *ou* niechajże ukoaha.
PLURIEL.	
1. Ukochajmy,	Ukochajmyż,
2. Ukochajcie,	Ukochajcież,
3. Niech *ou* niechaj ukochają.	Niechże *ou* niechajże ukochają.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym ukochał, *que j'aimasse.*	Żebym ukochała,	Żebym ukochało,
2. Żebyś ukochał,	Żebyś ukochała,	Żebyś ukochało,
3. Żeby ukochał.	Żeby ukochała.	Żeby ukochało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy ukochali,	Żebyśmy ukochały,	Żebyśmy ukochały,
2. Żebyście ukochali,	Żebyście ukochały,	Żebyście ukochały,
3. Żeby ukochali.	Żeby ukochały.	Żeby ukochały.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym był ukochał, *que j'eusse aimé.*	Żebym była ukochała,	Żebym było ukochało,
2. Żebyś był ukochał,	Żebyś była ukochała,	Żebyś było ukochało,
3. Żeby był ukochał.	Żeby była ukochała.	Żeby było ukochało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy byli kochali,	Żebyśmy były kochały,	Żebyśmy były kochały,
2. Żebyście byli kochali,	Żebyście były kochały,	Żebyście były kochały,
3. Żeby byli kochali.	Żeby były kochały.	Żeby były kochały.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym kochał, *j'aimerais.*	Byłabym kochała,	Byłobym kochało,
2. Byłbyś kochał,	Byłabyś kochała,	Byłobyś kochało,
3. Byłby kochał.	Byłaby kochała.	Byłoby kochało.
	OU	
masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochałbym,	Kochałabym,	Kochałobym,
2. Kochałbyś,	Kochałabyś,	Kochałobyś,
3. Kochałby.	Kochałaby.	Kochałoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy kochali,	Byłybyśmy kochały,	Byłybyśmy kochały,
2. Bylibyście kochali,	Byłybyście kochały,	Byłybyście kochały,
3. Byliby kochali.	Byłyby kochały.	Byłyby kochały.
	OU	
masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochalibyśmy,	Kochałybyśmy,	Kochałybyśmy,
2. Kochalibyście,	Kochałybyście,	Kochałybyście,
3. Kochaliby.	Kochałyby.	Kochałyby.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym był kochał, *j'eusse aimé.*	Byłabym była kochała,	Byłobym było kochało
2. Byłbyś był kochał,	Byłabyś była kochała,	Byłobyś było kochało,
3. Byłby był kochał.	Byłaby była kochała.	Byłoby było kochało.
	OU	
masc.	*fém.*	*neut.*
1. Kochałbym był,	Kochałabym była,	Kochałobym było,
2. Kochałbyś był,	Kochałabyś była,	Kochałobyś było,
3. Kochałby był.	Kochałaby była.	Kochałoby było.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy byli kochali,	Byłybyśmy były kochały,	Byłybyśmy były kochały,
2. Bylibyście byli kochali,	Byłybyście były kochały,	Byłybyście były kochały,
3. Byliby byli kochali.	Byłyby były kochały.	Byłyby były kochały.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Żebyśmy byli ukochali,	Żebyśmy były ukochały,	Żebyśmy były okochały,
2.	Żebyście byli ukochali,	Żebyście były ukochały,	Żebyście były ukochały,
3.	Żeby byli ukochali.	Żeby były okochały.	Żeby były ukochały.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Byłbym ukochał, *j'aurais aimé.*	Byłabym ukochała,	Byłobym ukochało,
2.	Byłbyś ukochał,	Byłabyś ukochała,	Byłobyś ukochało,
3.	Byłby ukochał.	Byłaby ukochała.	Byłoby ukochało.

OU

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Ukochałbym,	Ukochałabym,	Ukochałobym,
2.	Ukochałbyś,	Ukochałabyś,	Ukochałobyś,
3.	Ukochałby.	Ukochałaby.	Ukochałoby.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Bylibyśmy ukochali,	Byłybyśmy ukochały,	Byłybyśmy ukochały,
2.	Bylibyście ukochali,	Byłybyście ukochały,	Byłybyście ukochały,
3.	Byliby ukochali.	Byłyby ukochały.	Byłyby ukochały.

OU

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Ukochalibyśmy,	Ukochałybyśmy,	Ukochałybyśmy,
2.	Ukochalibyście,	Ukochałybyście,	Ukochałybyście,
3.	Ukochaliby.	Ukochałyby.	Ukochałyby.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Byłbym był ukochał, *j'eusse aimé.*	Byłabym była ukochała,	Byłobym było ukochało.
2.	Byłbyś był ukochał,	Byłabyś była ukochała,	Byłobyś było ukochało·
3.	Byłby był ukochał.	Byłaby była ukochała.	Byłoby było okochało.

OU

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Ukochałbym był,	Ukochałabym była,	Ukochałobym było,
2.	Ukochałbyś był,	Ukochałabyś była,	Ukochałobyś było,
3.	Ukochałby był.	Ukochałaby była.	Ukochałoby było.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Bylibyśmy byli ukochali,	Byłybyśmy były ukochały,	Byłybyśmy były ukochały,
2.	Bylibyście byli ukochali,	Byłybyście były ukochały,	Byłybyście były ukochały,
3.	Byliby byli ukochali.	Byłyby były ukochały.	Byłyby były ukochały.

TRYB ZYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obym kochał, *puissé-je aimer !*	Obym kochała,	Obym kochało,
2. Obyś kochał,	Obyś kochała,	Obyś kochało,
3. Oby kochał.	Oby kochała.	Oby kochało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obyśmy kochali,	Obyśmy kochały,	Obyśmy kochały
2. Obyście kochali,	Obyście kochały,	Obyście kochały,
3. Oby kochali.	Oby kochały.	Oby kochały.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obym był kochał, *que n'ai-je aimé!*	Obym była kochała,	Obym było kochało,
2. Obyś był kochał,	Obyś była kochała,	Obyś było kochało,
3. Oby był kochał.	Oby była kochała.	Oby było kochało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obyśmy byli kochali,	Obyśmy były kochały,	Obyśmy były kochały,
2. Obyście byli kochali,	Obyście były kochały,	Obyście były kochały,
3. Oby byli kochali.	Oby były kochały.	Oby były kochały.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	*fém.*	*neut.*
Kochający, *aimant.*	Kochająca.	Kochające.

Przyszły. — Futur.

masc.	*fém.*	*neut.*
Mający kochać, *ayant aimé.*	Mająca kochać.	Mające kochać.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Kochając, *en aimant.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	*fém.*	*neut.*
Kochany, *aimé.*	Kochana.	Kochane.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Kochanie, *action d'aimer.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas téraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym ukochał, *puissé-je aimer!*	Obym ukochała,	Obym ukochało,
2. Obyś ukochał,	Obyś ukochała,	Obyś ukochało,
3. Oby ukochał.	Oby ukochała.	Oby ukochało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy ukochali,	Obyśmy ukochały,	Obyśmy ukochały,
2. Obyście ukochali,	Obyście ukochały,	Obyście ukochały,
3. Oby ukochali.	Oby ukochały.	Oby ukochały.

Czas zaprzeszły lub zaprzyszły. — Plus-que-passé ou futur antérieur (peu usité).

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym był ukochał, *que n'ai-je aimé!*	Obym była ukochała,	Obym było ukochało.
2. Obyś był ukochał,	Obyś była ukochała,	Obyś było ukochało,
3. Oby był ukochał.	Oby była ukochała.	Oby było ukochało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy byli ukochali,	Obyśmy były ukochały,	Obyśmy były ukochały,
2. Obyście byli ukochali,	Obyścia były ukochały,	Obyścia były ukochały,
3. Oby byli ukochali.	Oby były ukochały.	Oby były ukochały.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający ukochać, *ayant aimé.*	Mająca ukochać.	Mające ukochać.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Ukochawszy, *ayant aimé.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Ukochany, *aimé.*	Ukochana.	Ukochane.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Ukochanie, *action d'aimer.*

VERBES DE LA PREMIÈRE CONJUGAISON.

CONTINUATIFS, *NIEDOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Mieszkać, *habiter.*	Mieszkam.	Mieszkałem.	Mieszkać będę.	Mieszkaj.	Mieszkając.	Mieszkający, a, e.	Mieszkany, a, e.
Podsychać, *commencer à sécher.*	Podsycham.	Podsychałem.	Podsychać będę.	Podsychaj.	Podsychając.	Podsychający, a, e	Podsychany, a, e.
Wracać, *revenir.*	Wracam.	Wracałem.	Wracać będę.	Wracaj.	Wracając.	Wracający, a, e.	Wracany, a, a.
Osłaniać, *couvrir.*	Osłaniam.	Osłaniałem.	Osłaniać będę.	Osłaniaj.	Osłaniając.	Osłaniający, a, e.	Osłaniany, a, e.
Zajadać, *manger toujours.*	Zajadam.	Zajadałem.	Zajadać będę.	Zajadaj.	Zajadając.	Zajadający, a, e.	Zajadany, a, e.
Zamyślać, *imaginer.*	Zamyślam.	Zamyślałem.	Zamyślać będę	Zamyślaj.	Zamyślając.	Zamyślający, a, e.	Zamyślany, a, e.
Słuchać, *écouter.*	Słucham.	Słuchałem.	Słuchać będę.	Słuchaj.	Słuchając.	Słuchający, a, e.	Słuchany, a, e.
Śpiewać, *chanter.*	Śpiewam.	Śpiewałem.	Śpiewać będę.	Śpiewaj.	Śpiewając.	Śpiawający, a, e.	Śpiewany, a, e.
Postrzegać, *apercevoir.*	Postrzegam	Postrzegałem.	Postrzegać będę.	Postrzegaj.	Postrzegając.	Postrzegający, a, e.	Postrzegany, a, e.
Powtarzać, *répéter.*	Powtarzam.	Powtarzałem.	Powtarzać będę.	Powtarzaj.	Powtarzając.	Powtarzający, a, e.	Powtarzany, a, e.
Wymierać, *mourir.*	Wymieram.	Wymierałem.	Wymierać będę.	Wymieraj.	Wymierając.	Wymierający, a, e.	—
Uważać, *observer.*	Uważam.	Uważałem.	Uważać będę.	Uważaj.	Uważając.	Uważający, a, e.	Uważany, a, e.
Odzywać się, *se faire entendre.*	Odzywam się.	Odzywałem się.	Odzywać się będę	Odzywaj się.	Odzywając się.	Odzywający, a, e się	Odzywany, a, e,
Igrać, *jouer, badiner.*	Igram.	Igrałem	Igrać będę.	Igraj.	Igrając.	Igrający, a, e.	—
Rozlegać się, *retentir, s'étendre.*	Rozlegam się.	Rozlegałem się.	Rozlegać się będę	Rozlegaj się.	Rozlegając się.	Rozlegający, a, e się	—
Dawać, *donner souvent.*	Dawam.	Dawałem.	Dawać będę.	Dawaj.	Dawając.	Dawający, a, e.	Dawany, a, e.
Uciekać, *se sauver.*	Uciekam.	Uciekałem.	Uciekać będę.	Uciekaj.	Uciekając.	Uciekający, a, e.	—

COMPLÉTIFS, *DOKONANE.*

Przekonać się, *se convaincre.*	—	Przekonałem się.	Przekonam się.	Przekonaj się.	Przekonawszy się.	—	Przekonany, a, e.
Powitać, *saluer.*	—	Powitałem.	Powitam.	Powitaj.	Powitawszy.	—	Powitany, a, e.
Zapytać, *demander.*	—	Zapytałem.	Zapytam.	Zapytaj.	Zapytawszy.	—	Zapytany, a, e.
Nazbierać, *ramasser.*	—	Nazbierałem.	Nazbieram.	Nazbieraj.	Nazbierawszy.	—	Nazbierany, a, e.

DIXIÈME LEÇON

DZIESIĄTA LEKCYA.

W młodych latach moich, Dans jeunes années mes,	Dans mes jeunes années,
chodziłem do szkół, potem j'allais à école, ensuite	j'allais à l'école, ensuite j'ai été
byłem w wojsku; biłem się j'étais dans armée; je battais me	à l'armée. Je me suis battu
za ojczyznę, póki mi Bóg pour patrie, tant à moi Dieu	pour la patrie, tant que Dieu
sił dodawał; ale dwa razy forces donnait; mais deux fois	m'en a donné la force; mais
cięty w głowę, nogę mając coupé dans tête, pied ayant	blessé deux fois à la tête,
przestrzeloną, przytem już transpercé, avec cela déjà	ayant eu la jambe transpercée,
i wiekiem przyciśniony, et par âge accablé,	et en outre étant accablé par
potrzebuję odpoczynku. — j'ai besoin repos. —	l'âge, j'ai besoin de repos. —
Podziękowałem dla tego za J'ai remercié pour cela pour	C'est pourquoi j'ai quitté le
służbę, i wróciłem do tego service, et je suis revenu à celui	service, et je suis revenu à cet
kąta, gdziem się urodził. coin, où je se naquit.	endroit où je suis né.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Dans mes jeunes années, j'allais à l'école,	1. Dans des jeunes années, j'allais aux écoles,	1. W młodych latach chodziłem do szkół,
2. ensuite j'ai été à l'armée.	2. ensuite j'étais dans l'armée.	2. potem byłem w wojsku,
3. Je me suis battu pour la patrie,	3. Je me suis battu pour la patrie,	3. biłem się za ojczyznę,
4. tant que Dieu m'en a donné la force;	4. tant que à moi Dieu les forces donna (ajouta);	4. póki mi Bóg sił dodawał;
5. mais blessé deux fois à la tête,	5. mais deux fois coupé dans la tête,	5. ale dwa razy cięty w głowę,
6. ayant eu la jambe transpercée,	6. le pied ayant transpercé,	6. nogę mając przestrzeloną,

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
7. et en outre étant accablé par l'âge,	7. avec cela déjà par l'âge accablé,	7. przytem już wiekiem przyciśniony,
8. j'ai besoin de repos.—	8. j'ai besoin de repos.	8. potrzebuję odpoczynku.
9. C'est pourquoi j'ai quitté le service,	9. J'ai remercié pour cela pour le service,	9. Podziękowałem dla tego za służbę,
10. et je suis revenu à cet endroit	10. et je suis revenu à ce coin,	10. I wróciłem do tego kąta,
11. où je suis né.	11. où je me suis né.	11. gdziem się urodził.

CONVERSATION.

1. Comment répondit le pèlerin?	1. Chodziłem do szkół.
2. Pour qui me suis-je battu?	2. Za ojczyznę.
3. Quand étais-je à l'école?	3. W młodych latach.
4. Qu'est-ce que je fis pour la patrie?	4. Biłem się.
5. Qu'est-ce que je fis, après avoir quitté l'école?	5. Potém byłem w wojsku.
6. Jusqu'à quelle époque me suis-je battu?	6. Póki mi Bóg sił dodawał.
7. Dans quel état me trouvais-je alors?	7. Dwa razy będąc cięty w głowę.
8. Comment étais-je blessé?	8. Nogę miałem przestrzeloną.
9. Pourquoi ai-je quitté le service?	9. Przytém już wiekiem przyciśniony.
10. De quoi ai-je besoin?	10. Potrzebuję odpoczynku.
11. Comment ai-je fait pour quitter l'armée?	11. Podziękowałem za służbę.
12. Où me suis-je rendu après avoir quitté le service?	12. Wróciłem do tego kąta.
13. En quel endroit?	13. Gdziem się urodził.
14. Qu'ai-je quitté?	14. Służbę.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Bóg, Dieu, subst. masc. *Bóg* est une exception à la règle générale de la déclinaison. On dit *Bogu*, au lieu de *Bogowi*, vocatif *Boże*, au lieu de *Bogu*.

Dwa, deux, nombre cardinal.

Razy, fois, subst. masc. au nombre pluriel.

Cięty, coupé, participe passif du verbe *ciąć*, prés. *tnę*, passé *ciąłem*.

Przestrzelony, traversé par un coup de feu, participe passé du verbe complétif *przestrzelić*, formé de PRZE (224) et *strzelić*, tirer un coup de fusil; futur *przestrzelę*, passé *przestrzeliłem*,

Przytem, avec cela, adverbe composé de *przy* et *tem*.

Przyciśniony, pressé, participe passif du verbe complétif *przycisnąć*, formé de PRZY (224) et *cisnąć*, serrer; futur *przycisnę*, passé *przycisnąłem*.

Potrzebuję, j'ai besoin, 1re pers. de l'indicatif du verbe continuatif *potrzebować*, passé *potrzebowałem*.

Odpoczynku, de repos, génit. sing. du subst. masc. *odpoczynek* (39).

Potem, après, adverbe pour le temps passé.

Ojczyznę, patrie, accus. du subst. féminin *ojczyzna*, (71) génit. *ojczyzny*, dat. *ojczyznie*.

Póki, tant que, adv. de temps.

§ 247. *Dla*, pour, à cause, prép. qui régit le génit.; elle indique la cause ou la destination.

Służbę, accus. du subst. fém. *służba*, service; génit. *służby*, dat. *służbie* (8).

Wróciłem, je suis revenu, 1re pers. du passé du verbe complétif *wrócić*, futur *wrócę*, passé *wróciłem*; on l'emploie aussi avec le pronom *się* comme verbe pronominal.

Gdziem, où, adv. La lettre finale *m* est pour indiquer la 1e pers. du verbe, pour *gdzie urodziłem się*.

Urodził się, naquit, 3e pers. du passé du verbe complétif *urodzić się;* formé de U (224) et *rodzić się;* futur *urodzę się*, passé *urodziłem się*.

Kąt, coin, subst. masc. (37, génit. *kąta*, datif *kącie* (5).

Wojsko, armée, subst. neut. (76), génit. *wojska*.

Lata, âge, subst. neut. irrég., employé au pluriel; génit. pluriel, *lat;* au singulier, *rok*.

Głowa, tête, subst. fémin. (71), génit. *głowy*, dat. *głowie*.

Noga, pied, subst. fémin. (72) (9), génit. *nogi*, dat. *nodze*.

Wiek, âge, siècle, subst. masc. (39), génit. *wieku*.

Siła, force, subst. fémin. (71) (5), génit. *siły*.

Dodawał, ajoutait, 3e pers. du passé de l'indic. du verbe *dodawac*, ajouter; verbe composé de DO (224) et *dawać*, donner, present *dodaję*, passé *dodawałem*.

§ 248. *Za*, pour, pendant, préposit. qui régit les 2e, 4e et 6e cas, selon que le verbe dont elle est le complément indique le mouvement ou la situation:

1° Le génitif pour exprimer durant, pendant. Ex. : *za mego panowania*, durant mon règne.

2° L'accusatif pour exprimer dans, d'ici, dans l'espace de, pour. Ex. : *za godzinę*, dans une heure; *za ojczyznę*, pour la patrie.

3° L'instrumental, pour exprimer avec, par, en conséquence de, d'après, sur. Ex. : *za łaską Boga*, par la grâce de Dieu. La préposition *za* devant l'adjectif ou l'adverbe indique surabondance, excès. Ex. : *za wielki*, trop grand; *za prędko*, trop vite.

QUESTIONS.

A quel cas est *młodych latach?* (30) Pourquoi? (22) — A quel cas est *moich?* (30) Déclinez (209). — Quel cas régit *do?* (36) — A quel cas est *wojsku?* (30) Déclinez (76). — A quel cas est *mi?* (26) Pourquoi y a-t-il contraction? (175). — A quel cas est *głowę?* (27) Pourquoi? (22) Déclinez (71). — A quel cas est *nogę?* (27) Pourquoi? (35). — A quel cas est *wiekiem?* (29) régi par le verbe *przycisnąć*. Déclinez *wiek* (39). — A quel cas est *służbę?* (27) Pourquoi? (35) — A quel cas est *sił?* (27) Pourquoi? (35)

PHRASÉOLOGIE.

1. Dans ses jeunes années, Bira revenait toujours à Krakovie par un sentier battu au bord de la prairie.	1. W młodych latach, Bira zawsze wracał do Krakowa (*g*) ścieżką (*i*) ubitą nad brzegiem (*i*) łąki (*g*).
2. Je me suis battu avec l'organiste qui était dans l'armée.	2. Biłem się z organistą (*i*) który był w wojsku (*l*).
3. Dieu me donnait la force, tant que j'allais à Dobromil.	3. Bóg mi dodawał sił (*a*) póki chodziłem do Dobromila (*g*).
4. Dans les écoles, le pèlerin écoutait un beau chant.	4. W szkołach pielgrzym słuchał pięknego śpiewania (*g*).
5. Deux fois Marguerite, ayant écarté les branches, revint à son coin.	5. Dwa razy Małgorzata odgarnąwszy gałęzie wróciła do swego kąta (*g*).
6. Le repos sur le petit sentier.	6. Odpoczynek nad brzegiem (*i*) ścieżki (*g*).
7. J'ai besoin d'être un homme pieux et un travailleur.	7. Potrzebuję być bogobojnym i pracowitym człowiekiem (*i*).
8. Bira doutait que cet homme fût né dans le village de Dobromil.	8. Bira wątpił że ten człowiek urodził się we wsi (*l*) Dobromil.

9. Cet homme se convainquit qu'il avait été blessé deux fois à la jambe.

10. L'agriculteur avait la tête traversée d'une balle.

11. Le pèlerin saisit la branche qui était près du sentier.

12. Mais entendant deux fois un chant élevé, en outre accablé par l'âge, il se convainquit qu'il avait besoin de repos.

13. L'agronome voyait le pèlerin qui se battait pour la patrie.

9. Ten człowiek przekonał się że był dwa razy cięty w nogę (*l*).

10. Rolnik miał głowę (*a*) przestrzeloną.

11. Pielgrzym uchwycił gałęź (*a*) która była blisko ścieżki (*g*).

12. Ale słysząc dwa razy głośne śpiewanie (*a*), przytém przyciśniony wiekiem (*i*), przekonał się że potrzebuje odpoczynku (*g*).

13. Gospodarz widział pielgrzyma (*a*) który bił się za ojczyznę (*a*).

DEUXIÈME CONJUGAISON.

§ 249. D'après cette forme se conjuguent tous les verbes qui adoucissent la consonne pénultième au présent des verbes continuatifs (*niedokonane*), et au futur des verbes complétifs (*dokonane*). Ex. : *pisać*, écrire, *piszę*, *zapisać*, inscrire, *zapiszę*, *zapiszesz*.

Terminaisons.

SING *ę*, *sz*, *ze*. PLUR. *emy*, *ecie*, *ą*.

Les verbes de la deuxième conjugaison se terminent à l'infinitif en *bać*, *pać*, *sać*, *chtać*, *ktać*, *ptać*, *otać*.

Le présent des verbes continuatifs (*niedokonane*) se forme de l'infinitif, en adoucissant les lettres qui précèdent la finale. Exemples :

Mazać, barbouiller, *Mażę*, je barbouille (8).
RąBać, couper le bois, *RąBię*, je coupe (6).
DepTać, piétiner, *DepCzę*, je piétine (5).
Kąsać, mordre, *Kąszę*, je mords (8).

Le futur des verbes complétifs (*dokonane*) se forme de l'infinitif complétif d'après le même principe. Ex. : *podpisać*, signer, *podpiszę*, je signerai.

Il y a peu de verbes fréquentatifs (*częstotliwe*), et continuatifs (*niedokonane*), qui puissent se former des verbes des deux premières conjugaisons. On les forme en changeant *ać* en *iwać* après les lettres *k* et *g*; et en *ywać* après les autres lettres. Ex. : *Oszukać*, tromper, *oszukiwać*, tromper souvent; *pisać*, écrire, *pisywać*, écrire souvent.

§ 249 *bis.* MODÈLE DE LA DEUXIÈME CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Pisać, *écrire.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Piszę, *j'écris.*	2. Piszesz.	3. Pisze.

PLURIEL.

1. Piszemy, *nous écrivons.*	2. Piszecie.	3. Piszą.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Pisałem, *j'écrivais, j'ai écrit.*	Pisałam,	Pisałom,
2. Pisałeś,	Pisałaś,	Pisałoś,
3. Pisał.	Pisała.	Pisałoś.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Pisaliśmy,	Pisałyśmy,	Pisałyśmy,
2. Pisaliście,	Pisałyście,	Pisałyście,
3. Pisali.	Pisały.	Pisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będę pisał *ou* pisać, *j'écrirai, j'aurai écrit.*	Będę pisała *ou* pisać,	Będę pisało *ou* pisać,
2. Będziesz pisał *ou* pisać,	Będziesz pisała *ou* pisać,	Będziesz pisało *ou* pisać,
3. Będzie pisał *ou* pisać.	Będzie pisała *ou* pisać.	Będzie pisało *ou* pisać.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będziemy pisali *ou* pisać,	Będziemy pisały *ou* pisać,	Będziemy pisały *ou* pisać,
2. Będziecie pisali *ou* pisać,	Będziecie pisały *ou* pisać,	Będziecie pisały *ou* pisać,
3. Będą pisali *ou* pisać.	Będą pisały *ou* pisać.	Będą pisały *ou* pisać.

MODÈLE DE LA DEUXIÈME CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Napisać, *avoir écrit.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas le temps présent; car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Napisałem, *j'ai écrit.*	Napisałam,	Napisałom,
2. Napisałeś,	Napisałaś,	Napisałoś,
3. Napisał.	Napisała.	Napisało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Napisaliśmy,	Napisałyśmy,	Napisałyśmy,
2. Napisaliście,	Napisałyście,	Napisałyście,
3. Napisali.	Napisały.	Napisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Napiszę, *j'écrirai, j'aurai écrit.*
2. Napiszesz,
3. Napisze.

PLURIEL.

1. Napiszemy,
2. Napiszecie,
3. Napiszą.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER. (avec force.)

2. Pisz, *écris.*	Piszże.
3. Niech *ou* niechaj pisze.	Niechże *ou* niechajże pisze.

PLURIEL.

1. Piszmy,	Piszmyż,
2. Piszcie,	Piszcież,
3. Niech *ou* niechaj piszą.	Niechże *ou* niechajże piszą.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Żebym pisał, *que j'écrive, que j'écrivisse.*	Żebym pisała,	Żebym pisało,
2. Żebyś pisał,	Żebyś pisała,	Żebyś pisało,
3. Żeby pisał.	Żeby pisała.	Żeby pisało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Żebyśmy pisali,	Żebyśmy pisały,	Żebyśmy pisały,
2. Żebyście pisali,	Żebyście pisały,	Żebyście pisały,
3. Żeby pisali.	Żeby pisały.	Żeby pisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Byłbym pisał, *j'écrirais, j'aurais écrit.*	Byłabym pisała,	Byłobym pisało,
2. Byłbyś pisał,	Byłabyś pisała,	Byłobyś pisało,
3. Byłby pisał.	Byłaby pisała.	Byłoby pisało.

OU

masc.	fém.	neut.
1. Pisałbym,	Pisałabym,	Pisałobym,
2. Pisałbyś,	Pisałabyś,	Pisałobyś,
3. Pisałby.	Pisałaby.	Pisałoby.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Bylibyśmy pisali,	Byłybyśmy pisały,	Byłybyśmy pisały,
2. Bylibyście pisali,	Byłybyście pisały,	Byłybyście pisały,
3. Byliby pisali.	Byłyby pisały.	Byłyby pisały.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Napisz, *écris.*	Napiszże.
3. Niech *ou* niechaj napisze.	Niechże *ou* niechajże napisze.

PLURIEL.

1. Napiszmy,	Napiszmyż,
2. Napiszcie,	Napiszcież,
3. Niech *ou* niechaj napiszą.	Niechże *ou* niechajże napiszą.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym napisał, *que j'eusse écrit, que j'aie écrit.*	Żebym napisała,	Żebym napisało,
2. Żebyś napisał,	Żebyś napisała,	Żabyś napisało,
3. Żeby napisał.	Żeby napisała.	Żeby napisało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy napisali,	Żebyśmy napisały,	Żebyśmy napisały,
2. Żebyście napisali,	Żebyście napisały,	Żebyście napisały,
3. Żeby napisali.	Żeby napisały.	Żeby napisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym napisał, *j'écrirais, j'aurais écrit.*	Byłabym napisała,	Byłobym napisało,
2. Byłbyś napisał,	Byłabyś napisała,	Byłobyś napisało.
3. Byłby napisał.	Byłaby napisała.	Byłoby napisało.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Napisałbym,	Napisałabym,	Napisałobym,
2. Napisałbyś,	Napisałabyś,	Napisałobyś,
3. Napisałby.	Napisałaby.	Napisałoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy napisali,	Byłybyśmy napisały,	Byłybyśmy napisały,
2. Bylibyście napisali,	Byłybyście napisały,	Byłybyście napisały,
3. Byliby napisali.	Byłyby napisały.	Byłyby napisały.

OU

masc.	fém.	neut.
1. Pisalibyśmy,	Pisałybyśmy,	Pisałybyśmy,
2. Pisalibyście,	Pisałybyście,	Pisałybyście,
3. Pisaliby.	Pisałyby.	Pisałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły.— Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym pisał, *que j'écrivisse, puissé-je écrire.*	Obym pisała,	Obym pisało,
2. Obyś pisał,	Obyś pisała,	Obyś pisało,
3. Oby pisał.	Oby pisała.	Oby pisało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy pisali,	Obyśmy pisały,	Obyśmy pisały,
2. Obyście pisali,	Obyście pisały,	Obyście pisały,
3. Oby pisali.	Oby pisały.	Oby pisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	fém.	neut.
Piszący, *écrivant*,	Pisząca.	Piszące.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający pisać, *devant écrire.*	Mająca pisać.	Mające pisać.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Pisząc, *en écrivant.*

BIERNY.— PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Pisany, *écrit.*	Pisana.	Pisane.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Pisanie, *action d'écrire.*

ou

masc.	fém.	neut.
1. Napisalibyśmy,	Napisałybyśmy,	Napisałybyśmy,
2. Napisalibyście,	Napisałybyście,	Napisałybyście,
3. Napisaliby.	Napisałyby.	Napisałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas téraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym napisał, *que j'écrivisse, puissé-je écrire.*	Obym napisała,	Obym napisało,
2. Obyś napisał,	Obyś napisała,	Obyś napisało,
3. Oby napisał.	Oby napisała.	Oby napisało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy napisali,	Obyśmy napisały,	Obyśmy napisały,
2. Obyście napisali,	Obyście napisały,	Obyście napisały,
3. Oby napisali.	Oby napisały.	Oby napisały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający napisać, *devant écrire.*	Mająca napisać.	Mające napisać.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Napisawszy, *après avoir écrit.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Napisany, *écrit.*	Napisana.	Napisane.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Napisanie, *action d'écrire.*

VERBES DE LA DEUXIÈME CONJUGAISON.

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE IAVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Rąbać, *couper du bois.*	Rąbię.	Rąbałem.	Rąbać będę.	Rąbaj.	Rąbiąc.	Rąbiący, a, e.	Rąbany, a, e.
Kąpać, *baigner.*	Kąpię.	Kąpałem.	Kąpać będę.	Kąpaj.	Kąpiąc.	Kąpiący, a, e.	Kąpany, z, e.
Szeptać, *chuchoter.*	Szepcę.	Szeptałem.	Szeptać będę.	Szeptaj.	Szepcąc.	Szepcący, a, e.	Szeptany, a, e.
Bełkotać, *balbutier.*	Bełkocę.	Bełkotałem.	Bełkotać będę.	Bełkotaj.	Bełkocząc.	Bełkocący, a, e.	Bełkotany, a, e.
Drapać, *gratter.*	Drzpię.	Drapałem.	Drapąć będę.	Drapaj.	Drapiąc.	Drapiący, a, e.	Drapany, a, e.
Czesać, *peigner.*	Czeszę.	Czesałem.	Czesać będę.	Czesaj.	Czesząc.	Czeszący, a, e.	Czesany, a, e.
Deptać, *fouler.*	Depcę.	Deptałem.	Deptać będę.	Deptaj.	Depcąc.	Depcący, a, e.	Deptany, a, e.
Krajać, *couper.*	Krzję.	Krajałem.	Krajać będę.	Krajaj.	Krająć.	Krający, a, e.	Krzjany, a, e.
Łajać, *gronder.*	Łaję.	Łajałem.	Łajać będę.	Łaj.	Łająć.	Łający, a, e.	Łajany, a, e.
Brukać, *salir.*	Bruczę.	Brukałem.	Brukać będę.	Brukaj.	Brncząc.	Brnczący, a, e.	Brnkany, a, e.
Głaskać, *caresser.*	Głaszczę.	Głaskałem.	Głaskać będę.	Głaskaj.	Głaszcząc.	Głaszczący, a, e.	Głaskany, a, e.
Klaskać, *applaudir, battre des mains.*	Klaszczę.	Klaskałem.	Klaskać będę.	Klaskaj.	Klaszcząc.	Klaszczący, a, e.	—
Płakać, *pleurer.*	Płaczę.	Płakałem.	Płakać będę.	Płakaj.	Płacząc.	Płaczący, a, e.	Płakany, a, e.
Płnkać, *rincer.*	Płnczę.	Płukałem.	Płukać będę.	Płnkaj.	Płucząc.	Płuczący, a, e.	Płukany, a, e.
Skakać, *sauter.*	Skaczę.	Skakałem.	Skakać będę.	Skakaj.	Skacząc.	Skaczący, a, e.	Skakany, a, e.
Drzémać, *sommeiller.*	Drzémię.	Drzémałem.	Drzémać będę.	Drzémaj.	Drzémiąc.	Drzémiący, a, e.	—
Kłamać, *mentir.*	Kłamię.	Kłamałem.	Kłamać będę.	Kłaniaj.	Kłamiąc.	Kłamiący, a, e.	Kłamany, a, e.
Łamać, *rompre.*	Łamię.	Łamałem.	Łamzć będę.	Łamaj *ou* łam.	Łamiąc.	Łamiący, a, e.	Łamany, a, e.
Karać, *punir.*	Karzę.	Karałem.	Karać będę.	Karaj.	Karząc.	Karzący, a, e.	Karany, a, e.
Orać, *labourer.*	Orzę.	Orałem.	Orać będę.	Oraj.	Orząc.	Orzący, a, e.	Orany, a, e.
Szemrać, *murmurer.*	Szemrzę.	Szemrałem.	Szemrać będę.	Szemraj.	Szemrząc.	Szemrzący, a, e.	—
Żebrać, *mendier.*	Żebrzę.	Żeb:ałem.	Żebrać będę.	Żebraj.	Żebrząc.	Żebrzący, a, e.	Żebrany, a, e.
Swistać, *siffler.*	Świszczę.	Świstałem.	Świztać będę.	Świstaj.	Świszcząc.	Świszczący, a, e.	Świztany, a, e.
Wiązać, *lier.*	Wiążę.	Wiązałem.	Wiązać będę.	Wiązaj *ou* wiąż.	Wiążąc.	Wiążący, a, e.	Wiązany, a, e.

ONZIÈME LEÇON

JEDENASTA LEKCYA.

Już żadnego tam nie zna-
Déjà aucun là ne j'ai
lazłem z tych, co mi dobrze
trouvé de ceux, qui à moi bien
życzyli; jedni wymarli,
souhaitaient; les uns moururent,
drudzy się porozchodzili.
les autres se dispersèrent.
Domek, w którym się
La petite maison, dans laquelle se
wyhodowałem, zniszczony;
je suis élevé détruite;
lipa nawet, pod którą
le tilleul même, sous lequel
spędziłem wiek mój młody,
j'ai passé âge mon jeune,
zwalona i spróchniała na
abattu et pourri sur
ziemi leży! Cóż miałem tam
terre couché! Quoi j'avais là
robić? Zapłakawszy na grobie
faire? Ayant pleuré sur tombe
rodziców i przyjaciół, ułożyłem
parents et amis, j'ai résolu
sobie po świecie chodzić, póki
à soi sur monde marcher, tant que
nie znajdę przytulku w którym
ne je trouverai d'asile dans lequel
bym mógł życie zakończyć.
je puisse vie finir.

Je n'ai plus trouvé là aucun de ceux qui me voulaient du bien; les uns sont morts, les autres dispersés. La petite maison dans laquelle j'ai été élevé est détruite; le tilleul même sous lequel j'ai passé mon jeune âge est renversé et pourri sur la terre! Qu'avais-je à faire là? Après avoir pleuré sur la tombe de mes parents et de mes amis, j'ai pris la résolution de parcourir le monde, tant que je ne trouverai pas d'asile où je puisse finir ma vie.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Je n'ai plus trouvé là aucun de ceux	1. Déjà d'aucun là ne j'ai trouvé de ceux,	1. Już żadnego tam nie znalazłem z tych,
2. qui me voulaient du bien;	2. qui à moi bien souhaitaient;	2. co mi dobrze życzyli;
3. les uns sont morts,	3. les uns moururent,	3. jedni wymarli,

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
4. les autres dispersés.	4. les autres se dispersérent (s'en allèrent).	4. drudzy się porozchodzili.
5. La petite maison dans laquelle j'ai été élevé est détruite;	5. La petite maison dans laquelle se j'élevais détruite;	5. Domek, w którym się wyhodowałem zniszczony;
6. le tilleul même sous lequel j'ai passé mon jeune âge	6. le tilleul même sous lequel j'ai passé âge mon jeune,	6. lipa nawet pod którą spędziłem wiek mój młody
7. est renversé, pourri et couché sur la terre!	7. renversé et, pourri sur la terre couché!	7. zwalona i spróchniała na ziemi leży!
8. Qu'avais-je à faire là?	8. Quoi donc j'avais là faire?	8. Cóż miałem tam robić?
9. Après avoir pleuré sur la tombe de mes parents et de mes amis,	9. Ayant pleuré sur la tombe des parents et des amis,	9. Zapłakawszy na grobie rodziców i przyjaciół,
10. j'ai pris la résolution de parcourir le monde,	10. j'ai résolu à soi par le monde marcher,	10. ułożyłem sobie po świecie chodzić,
11. tant que je ne trouverai pas d'asile	11. tant que ne je trouve d'asile	11. póki nie znajdę przytułku
12. dans lequel je puisse finir ma vie.	12. dans lequel je puisse la vie finir.	12. w którymbym mógł życie zakończyć.

CONVERSATION.

1. Pourquoi n'ai-je trouvé personne?	1. Jedni wymarli.
2. Qu'étaient devenus les autres?	2. Drudzy porozchodzili się.
3. Comment ai-je trouvé ma petite maison?	3. Domek zniszczony.
4. Qu'ai-je regretté?	4. Domek w którym się wychowałem?
5. Comment se trouve le tilleul?	5. Lipa zwalona i spróchniała na ziemi leży.
6. Où ai-je passé ma jeunesse?	6. Pod lipą spędziłem wiek młody.
7. Quelle exclamation fit le pèlerin?	7. Cóż miałem tam robić?
8. Quelle détermination ai-je prise?	8. Ułożyłem sobie po świecie chodzić.
9. Après avoir fait quoi?	9. Zapłakawszy na grobie rodziców.
10. Jusqu'à quand parcourrai-je le monde?	10. Póki nie znajdę przytułku.
11. Quel genre d'asile cherchai-je?	11. W którym bym mógł życie zakończyć.
12. En revenant à la maison qui n'ai-je pas trouvé?	12. Żadnego tam nie znalazłem z tych co mi dobrze życzyli.
13. Qu'ai-je fait dans ma jeunesse?	13. W młodych latach chodziłem do szkół.
14. Où suis-je revenu?	14. Gdziem się urodził.
15. Pour qui me suis-je battu?	15. Biłem się za ojczyznę.
16. Jusqu'à quand me suis-je battu pour la patrie?	16. Póki mi Bóg sił dodawał.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Żaden ou *żadny*, aucun, pron. indéfini négatif, *żadna* fém., *żadne* neut.; il se décline en genre, en nombre et en cas; génitif *żadnego*.

Tam, là, en ce lieu, adverbe de lieu.

Nieznalazłem, je n'ai pas trouvé, 1re pers. passé indicatif, verbe complétif *znaleść*, trouver, avec la négation NIE (35); futur *nieznajdę*, passé *nieznalazłem*.

Co, quoi, pronom interrogatif, il se met souvent pour *który*, ou au pluriel *którzy*, qui (202).

Mi, à moi, pour, *mnie*, pronom (175).

Życzyć, souhaiter, verbe contin.; prés. *życzę*, passé *życzyłem*.

Wymarli, moururent l'un après l'autre, 3e pers. du plur. du passé indicatif du verbe *wymierać*; prés. *wymieram*, passé *wymierałem*, inusité dans les premières et secondes personnes.

Jedni i drudzy, les uns et les autres, sont des nombres qui se déclinent comme les adjectifs (150).

Porozchodzili się, se dispersèrent, 3e pers. du pluriel du passé de l'indic. du verbe *porozchodzić się*, composé de PO-ROZ (224), et du verbe *chodzić*; futur *porozchodzą się*.

Domek, petite maison, maisonnette, subst. masc. C'est un diminutif de *dom*, maison; ce subst. a au 7e cas *domku*, au lieu de *domkie*.

§ 250. Les substantifs diminutifs se forment en ajoutant *ek* pour le masculin, en changeant *a* final en *ka* pour le féminin, et *ko* pour le neutre. Les consonnes dont la nature exige le changement dans les déclinaisons (ce qui a été indiqué depuis le § 4 jusqu'au § 20) demandent le même changement en prenant la terminaison du diminutif. Les substantifs diminutifs neutres font quelquefois exception à cette règle. Au pluriel, les substantifs qui finissent en *k* ne changent pas.

Rodziców, parents, génit. plur. de *rodzic*, subst. masc., *rodzica*, fém. Il ne s'emploie qu'au pluriel.

Życie, vie, subst. neut. (76), génit. *życia*.

Przyjaciół, des amis, génit. plur. du subst. masc, *przyjaciel*;

au pluriel il est irrégulier : 1. *przyjaciele*, 2. *przyjaciół*, 3. *przyjaciołom*, 4. *przyjaciele*, 5. *przyjaciele*, 6. *przyjaciołami*, 7. *przyjaciołach*.

Wyhodowałem się, j'ai été élevé, 1re pers. passé du verbe complétif réfléchi *wyhodować się*, formé de WY (224) et *hodować się*, être élevé; futur *wyhoduję się*, passé *wyhodowałem się*.

Zniszczony, détruit, participe passif du verbe complétif *zniszczyć*, formé de z (224) et *niszczyć*, futur *zniszczę*, passé *zniszczyłem*.

Nawet, même, adv.

Spędziłem, j'ai passé, 1re pers. du passé du verbe complétif *spędzić*, chasser en bas, forcer de descendre, futur *spędzę*, passé *spędziłem*. On dit *spędzę życie*, je passerai la vie, formé de s (224) et *pędzić*, chasser.

Zwalona, renversée, part. passé au fém. du verbe complétif *zwalić*, futur *zwalę*, passé *zwaliłem*, formé de z (224) et *walić*, renverser.

Lipa, tilleul, sing. fém. (66), génit. *lipy*, loc. *lipie* (6).

Spróchniała, pourrie, vermulue, part. passé au fém. du verbe complétif *spróchnieć*, formé de s (224) et *próchnieć*, futur *spróchnieję*, passé *spróchniałem*.

Cóż, quoi, pronom interrogatif, quoi donc? Il se décline comme *co*, sans changer *ż*, seulement à l'instrum. il fait *czemże*.

Grób, tombe, subst. masc. (37), génit. *grobu*, datif *grobie*.

Zapłakawszy, ayant pleuré, part. invar. du verbe complétif *zapłakać*, formé de ZA (224) et *płakać;* futur *zapłaczę*, passé *zapłakałem*.

Ułożyłem, j'ai arrangé, j'ai résolu, 1re pers. du passé du verbe complétif *ułożyć*, formé de U (224) et *łozyć*, employer; futur *ułożę*, passé *ułożyłzm*.

Sobie, à soi, dat. du pronom *siebie*, *się*.

Przytułku, refuge, asile, accus. du sing. masc. *przytułek;* la lettre *e* se retranche dans les cas de la déclinaison (39).

§ 251. *Nie*, non, ne, négation. Elle se met toujours avant le verbe; en polonais comme en latin, on l'emploie comme négation. Ex. : *nie znajdę*, je ne trouverai pas.

Świat, monde, subst. masc. (37), génit. *świata*, ou *świata*, datif *świecie* (5).

QUESTIONS.

A quel cas est *żadnego?* (25) Pourquoi? (35) — A quel cas est *z tych?* (25) la préposition *z* demande le génitif. — A quel cas est *w którym?* (30) Pourquoi? (22) — A quel cas est *ziemi?* (29) Pourquoi? (34) — A quel cas est *grobie?* — A quel cas est *przyjaciół?* (25)

PHRASÉOLOGIE.

1. Je n'ai déjà plus trouvé là aucun homme.	**1.** Już tam żadnego człowieka (*g*) nieznalazłem.
2. Bira voulait se reposer sous le tilleul; mais ayant écarté les branches, il aperçut le pèlerin descendant qui chantait du nez.	**2.** Pod lipą (*i*) chciał Bira spocząć, ale odgarnąwszy gałęzie (*a*) postrzegł schodzącego pielgrzyma (*a*) który przez nos (*a*) śpiewał.
3. Tant que je ne trouverai pas d'asile, je demeurerai non loin de la petite maison d'où j'allais à l'école.	**3.** Póki nieznajdę przytułku (*g*), będę mięszkał niedaleko domku (*g*), zkąd chodziłem do szkół (*g*).
4. Je pourrais finir ma vie à Krakovie, mais qu'y ferais-je? Je suis blessé (coupé) à la tête; il me faut du repos. Ayant pleuré sur la tombe de mes parents, je suis revenu à la maison.	**4.** Mógłbym życie zakończyć w Krakowie (*l*), ale cóż mam tam robić? Jestem cięty w głowę (*a*), potrzebuję odpoczynku (*g*). Zapłakawszy na grobie (*l*) rodziców (*g*), wróciłem do domu (*g*).
5. Je remerciai le pèlerin pour le très-beau chant.	**5.** Podziękowałem pielgrzymowi (*d*) za bardzo piękne śpiewanie (*a*).
6. La maison pourrie est couchée par terre.	**6.** Spróchniały domek leży na ziemi (*l*).
7. Dans le tilleul pourri.	**7.** W spróchniałéj lipie (*l*).
8. Bira revenait au tilleul renversé.	**8.** Wracał Bira do zwalonéj lipy (*g*).
9. Par un usage habituel chez nous, je revenais à ce coin où j'ai passé mon jeune âge.	**9.** Zwykłym u nas zwyczajem (*i*) wróciłem się do tego kąta (*g*) gdzie spędziłem wiek (*a*) młody.
10. Mes parents sont morts, ceux qui me voulaient du bien sont dispersés. Après avoir pleuré, je suis revenu au village.	**10.** Moi rodzice wymarli, ci co mi dobrze życzyli porozchodzili się. Zapłakawszy wróciłem się do wsi (*g*).
11. Je me suis proposé de saluer l'honnête Bira, qui revenait par le sentier au tombeau de ses parents.	**11.** Ułożyłem sobie przywitać poczciwego Birę (*a*) który ścieżką (*i*) wracał do grobu (*g*) swoich rodziców (*g*).

12. L'organiste salua l'homme le plus heureux par ces mots : Que Jésus-Christ soit loué !	12 Najszczęśliwszego człowieka (*a*) przywitał organista temi słowy (*i*) : Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus !
13. Bira, par une agréable soirée, revenait à la vieille petite maison que le tilleul ombrageait; mais ayant aperçu sa bonne femme, il s'assit à l'ombre d'un beau hêtre.	13. Bira przyjemnym wieczorem (*i*), wracał do starego domku (*g*) który lipa osłaniała; ale postrzegłszy swoją dobrę żonę (*a*), usiadł pod cieniem (*i*) pięknego buku (*g*).
14. Le chant le plus sonore se répandait entre les montagnes.	14. Najgłośniejsze śpiewanie rozlegało się pomiędzy górami (*i*).
15. Involontairement arrêtée, la femme de Bira demanda au pèlerin où il allait; celui-ci lui répondit ainsi : Je suis bon chanteur, et par conséquent je me proposais de parcourir le monde.	15. Mimowolnie żona Biry wstrzymana, zapytała się pielgrzyma dokąd idzie? ten jéj tak odpowiedział : Jestem dobry śpiewak (*n*), azatem ułożyłem sobie po świecie (*l*) chodzić.
16. Les bonnes femmes se sont dispersées dans les bois environnants.	16. Poczciwe kobiety porozchodziły się po bliskich lasach (*l*).
17. Les bons agronomes désiraient avoir chez eux un pieux chanteur, qui mangeait sur la montagne un morceau du pain avec appétit.	17. Dobrzy gospodarze życzyli mieć u siebie bogobójnego śpiewaka (*a*), który smaczno chléb na górze zajadał.
18. Les heureux amis du pèlerin se dispersèrent dans les bois voisins.	18. Szczęśliwi przyjaciele pielgrzyma porozchodzili się po bliskich lasach (*l*).
19. Je trouverai ma bonne femme dans la petite maison.	19. Znajdę moją dobrą żonę (*a*) w małym domku (*l*).
20. J'ai passé mon jeune âge avec mes parents	20. Z mojemi rodzicami (*db*) spędziłem mój wiek młody (*a*).
21. Chwalibóg donnait du courage à ses amis.	21. Chwalibóg dodawał sił (*g*) swoim przyjaciołom (*d*).
22. J'étais élevé sur le bord de la petite rivière qui était non loin de la petite maison.	22. Wyhodowałem się nad rzeczką (*i*) która była niedaleko domku (*g*).
23. Mon plus proche ami était l'homme le plus laborieux au monde.	23. Mój najbliższy przyjaciel (*n*) był człowiek najpracowitszy na świecie.
24. Le pèlerin avec son ami était chez mes parents.	24. Pielgrzym ze swoim przyjacielem (*i*) był u moich rodziców (*g*).

25. Je m'étais proposé d'aller par le sentier non loin de la petite rivière avec les parents du pèlerin.

26. Ma maison couverte de mousse, (sur laquelle la mousse avait poussé) était couchée par terre.

27. Le noble répondit : je suis agriculteur ; je m'appelle Bira.

28. Que le soleil soit beau !

29. L'organiste le salua de ces mots : Que Dieu soit loué !

30. Sur quoi Bira lui répondit deux fois : Dans tous les siècles, Amen.

31. J'ai quitté le service, et voyant le soleil près de se coucher, je suis revenu à la maison.

32. Jusqu'à cet âge, j'avais une belle femme et quatre enfants.

33. Tant que le beau soleil était près de se coucher.

34. J'allais par le bois.

35. Non loin de la belle prairie, le pèlerin le salua.

36. Près de la montagne, le vieil homme fauchait la prairie.

25. Ułożyłem sobie chodzić ścieżką (*i*) niedaleko rzeczki (*g*) z rodzicami pielgrzyma (*i*).

26. Mój dom (*a*) mchem obrosły leżał na ziemi (*l*).

27. Szlachcic odpowiedział : jestem rolnik (*n*) ; zowię się Bira (*n*).

28. Niech będzie piękne słońce (*n*).

29. Organista powitał go temi słowy : Niech będzie Bóg pochwalony !

30. Na co mu Bira dwa razy odpowiedział : Na wieki, Amen.

31. Podziękowałem za służbę (*a*) i widząc słońce blisko zachodu, wróciłem do domu (*g*).

32. Do tego wieku (*g*), miałem piękną żonę (*a*) i czworo dzieci (*a*).

33. Póki piękne słońce było blisko zachodu (*g*).

34. Przez las (*a*) chodziłem.

35. Niedaleko pięknéj łąki (*g*) przywitał go pielgrzym.

36. Blisko góry (*g*) stary człowiek kosił łąkę (*a*).

TROISIÈME CONJUGAISON.

§ 252. A cette forme appartiennent les verbes qui gardent l'avant-dernière consonne sans l'adoucir, à la 1re personne du singulier et à la 3e personne du pluriel seulement du présent de l'indicatif, dans les verbes continuatifs (*niedokonane*), et au futur des verbes complétifs (*dokonane*). Ex. : *kła*DĘ, je pose, *kła*DZIESZ (5), tu poses, *kła*DĄ, ils posent ; *zeschn*NĘ, je dessécherai, *zesch*NIESZ tu dessécheras (6), *zesch*NĄ, ils dessécheront ; *mo*GĘ, je puis, *mo*ŻESZ, tu peux, *mo*GĄ, ils peuvent.

Les verbes terminés à l'infinitif en *gć*, *nąć*, *ć*, *dz*, *ść*, *źć*, sont de la troisième conjugaison, ainsi que les verbes d'une syllabe terminés en *rzeć*. Ex. :

Terminaisons.

SINGULIER : *ę*, *iesz*, *ie*. PLURIEL : *iemy*, *iecie*, *ą*.

Il y a quelques verbes terminés en *ać* qui sont de cette forme, mais ils sont souvent irréguliers. Ex. : *brać*, prendre, *biorę* (14), je prends, *bierzesz*, tu prends ; *prać*, laver du linge, *piorę* (14), je lave, *pierzesz*, tu laves.

Les verbes terminés à l'infinitif en *ąć* perdent leur pénultième *ą* au présent et au futur, et prennent à sa place *m* ou *n* avant la terminaison de ces deux temps. Ex. : *dąć*, souffler, *dmę*, je souffle, *dmiesz* ; *żąć*, couper le blé, *żnę*, je coupe le blé, *żniesz*.

Dans la langue polonaise, à part le grand nombre de verbes terminés en *ować*, Il y en a qui se terminent en *nąć*. Ils sont de trois natures :

1° Les verbes qui sont composés avec des prépositions. Ex. : *uprzątnąć*, arranger une chambre.

2° D'autres qui sont tantôt composés, tantôt simples. Ex. : *ciągnąć*, tirer ; WY*ciągnąć*, tirer de quelque chose.

3° Les verbes simples, exprimant un action continue. Ex. : *rosnąć*, croître, ou l'action une fois accomplie. Ex. : *Runąć*, se renverser, tomber.

Il y a des verbes intensitifs ou inchoatifs (*poczynające*) qui expriment une action toujours croissante ou décroissante. Ex. : *chudnąć*, maigrir ; *twardnąć*, durcir. Ces verbes sont généralement de la 3e conjugaison. Ils sont formés des substantifs ou des adjectifs. Ex. : *chudnąć* de *chudy*, maigre ; *twardnąć* de *twardy*, dur.

Le verbes de cette terminaison diffèrent dans la manière de former le passé. Ainsi les verbes intensitifs perdent la syllabe *ną*. Ex. : *gasnąć*, s'éteindre ; le passé est *gasłem*, *gasłeś*, *gasł*.

Il y a aussi des verbes qui conservent la voyelle *ną* au masculin, et la perdent au féminin et au neutre. Ex. : *gwizdnąć*, siffler, passé masculin *gwizdnąłem*, féminin *gwizdła*, neutre *gwizdło*.

Le présent dans les verbes continuatifs (*niedokonane*), et le futur dans les verbes complétifs (*dokonane*), se forment en

changeant *c* en *k*, et *dz* en *g* et *ż*, et ces lettres s'adoucissent devant *e*. Ex. : *tłuc*, piler, *tłukę*, je pile, *tłuczesz*, tu piles, *tłucze*, il pile, *tłuką*, ils pilent; *módz*, pouvoir, *mogę*, je puis, *możesz*, *może*, *mogą*.

Dans les verbes terminés en *ść*, la lettre *ś* se change au présent en *d*, et le *ć* en *ę*. Ex. : *iść*, marcher, *idę*, je vais; *kłaść*, placer, *kładę*, je place. Quelques verbes font exception à ces règles. Ex. : *jeść*, manger; présent *jem*, je mange; passé *jadłem*, j'ai mangé.

§ 253. *Formation des verbes continuatifs* (niedokonane), *et des verbes fréquentatifs* (częstotliwe) *de cette conjugaison.*

Les verbes en *ąć* se transforment en changeant *ąć* en *imać*, *ywać*, ou [illegible]*ać*, *ymać*, et ils sont de la première conjugaison. Ex.: *jąć*, saisir, *imać*, saisir souvent, *rozdąć*, gonfler, *rozdymać*, gonfler souvent.

Dans les verbes en *nąć*, on change cette terminaison en *ać*, en introduisant la voyelle *y*. Ex. : *uschnąć*, sécher entièrement, *usychać*, continuer à sécher.

Dans les verbes en *c*, *dz*, on change cette terminaison en *kać* ou *gać*, et ils deviennent de la 1re conjugaison. Ex. : *uciec*, s'enfuir, se sauver, *uciekać*, se sauver toujours; *zaprządz*, atteler, *zaprzęgać*, atteler souvent.

Dans les verbes en *ść*, on change *ść* en *ać*, et l'on ajoute les lettres *b*, *d*, *t*. Ex. : *grześć*, enterrer, *grzebać*, enterrer souvent; *jeść*, manger, *jadać*, manger souvent.

Il y a d'autres formes que l'usage apprendra.

---

§ 254. MODÈLE DE LA TROISIÈME CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Tłuc, *casser.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Tłukę, *je casse.*	2. Tłuczesz	3. Tłucze.

PLURIEL.

1. Tłuczemy.	2. Tłuczecie.	3. Tłuką.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Tłukłem, *je cassais.*	Tłukłam,	Tłukłom,
2. Tłukłeś,	Tłukłaś,	Tłukłoś,
3. Tłukł.	Tłukła.	Tłukło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Tłukliśmy,	Tłukłyśmy,	Tłukłyśmy,
2. Tłukliście,	Tłukłyście,	Tłukłyście,
3. Tłukli.	Tłukły.	Tłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będę tłukł *ou* tłuc, *je casserai,*	Będę tłukła *ou* tłuc,	Będę tłukło *ou* tłuc,
2. Będziesz tłukł *ou* tłuc,	Będziesz tłukła *ou* tłuc.	Będziesz tłukło *ou* tłuc,
3. Będzie tłukł *ou* tłuc.	Będzie tłukła *ou* tłuc.	Będzie tłukło *ou* tłuc.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będziemy tłukli *ou* tłuc,	Będziemy tłukły *ou* tłuc,	Będziemy tłukły *ou* tłuc,
2. Będziecie tłukli *ou* tłuc,	Będziecie tłukły *ou* tłuc,	Będziecie tłukły *ou* tłuc.
3. Będą tłukli *ou* tłuc.	Będą tłukły *ou* tłuc.	Będą tłukły *ou* tłuc.

MODÈLE DE LA TROISIÈME CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Stłuc, *briser.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas de temps présent; car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Stłukłem, *j'ai brisé, j'avais brisé.*	Stłukłam,	Stłukłom,
2. Stłukłeś,	Stłukłaś,	Stłukłoś,
3. Stłukł.	Stłukła,	Stłukło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Stłukliśmy,	Stłukłyśmy,	Stłukłyśmy,
2. Stłukliście,	Stłukłyście,	Stłukłyście,
3. Stłukli.	Stłukły.	Stłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Stłukę, *je briserai, j'aurai brisé.*
2. Stłuczesz,
3. Stłucze.

PLURIEL.

1. Stłuczemy,
2. Stłuczecie,
3. Stłuką.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

	SINGULIER.	(avec force.)
2.	Tłucz, *casse*.	Tłuczże,
3.	Niech *ou* niechaj tłucze.	Niechże *ou* niechajże tłucze.
	PLURIEL.	
1.	Tłuczmy,	Tłuczmyż,
2.	Tłuczcie,	Tłuczcież
3.	Niech *ou* niechaj tłuką.	Niechże ou niechajże tłuką.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Żebym tłukł, *que je casse*.	Żebym tłukła,	Żebym tłukło,
2.	Żebyś tłukł,	Żebyś tłukła,	Żebyś tłukło,
3.	Żeby tłukł.	Żeby tłukła.	Żeby tłukło.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Żebyśmy tłukli,	Żebyśmy tłukły,	Żebyśmy tłukły,
2.	Żebyście tłukli,	Żebyście tłukły,	Żebyście tłukły,
3.	Żeby tłukli.	Żeby tłukły.	Żeby tłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Byłbym tłukł, *je casserais*,	Byłabym tłukła,	Byłobym tłukło,
2.	Byłbyś tłukł,	Byłabyś tłukła,	Byłobyś tłukło,
3.	Byłby tłukł.	Byłaby tłukła.	Byłoby tłukło.
		OU	
	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Tłukłbym,	Tłukłabym,	Tłukłobym,
2.	Tłukłbyś,	Tłukłabyś,	Tłukłobyś,
3.	Tłukłby.	Tłukłaby.	Tłukłoby.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Bylibyśmy tłukli,	Byłybyśmy tłukły,	Byłybyśmy tłukły,
2.	Bylibyście tłukli,	Byłybyście tłukły,	Byłybyście tłukły,
3.	Byliby tłukli.	Byłyby tłukły.	Byłyby tłukły.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER. (avec force.)

2. Stłucz, *casse.*	Stłuczże,
3. Niech *ou* niechaj stłucze,	Niechże *ou* niechajże stłucze.

PLURIEL.

1. Stłuczmy,	Stłuczmyż,
2. Stłuczcie,	Stłuczcież,
3. Niech *ou* niechaj stłuką,	Niechże *ou* niechajże stłuką.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym stłukł, *que je brisasse.*	Żebym stłukła,	Żebym stłukło,
2. Żebyś stłukł,	Żebyś stłukła,	Żebyś stłukło,
3. Żeby stłukł,	Żeby stłukła,	Żeby stłukło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy stłukli,	Żebyśmy stłukły,	Żebyśmy stłukły,
2. Żebyście stłukli,	Żebyście stłukły,	Żebyście stłukły,
3. Żeby stłukli.	Żeby stłukły.	Żeby stłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym stłukł, *je briserais.*	Byłabym stłukła,	Byłobym stłukło,
2. Byłbyś stłukł,	Byłabyś stłukła,	Byłobyś stłukło,
3. Byłby stłukł.	Byłaby stłukła.	Byłoby stłukło.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Stłukłbym,	Stłukłabym,	Stłukłobym,
2. Stłukłbyś,	Stłukłabyś,	Stłukłobyś,
3. Stłukłby.	Stłukłaby.	Stłukłoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy stłukli,	Byłybyśmy stłukły,	Byłybyśmy stłukły,
2. Bylibyście stłukli,	Byłybyście stłukły,	Byłybyście stłukły,
3. Byliby stłukli.	Byłyby stłukły.	Byłyby stłukły.

ou

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Tłuklibyśmy,	Tłukłybyśmy,	Tłukłybyśmy,
2. Tłuklibyście,	Tłukłybyście,	Tłukłybyście,
3. Tłukliby.	Tłukłyby.	Tłukłyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ZYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły.— Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obym tłukł, *puissé-je casser.*	Obym tłukła,	Obym tłukło,
2. Obyś tłukł,	Obyś tłukła,	Obyś tłukło,
3. Oby tłukł.	Oby tłukła.	Oby tłukło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obyśmy tłukli,	Obyśmy tłukły,	Obyśmy tłukły,
2. Obyście tłukli,	Obyście tłukły,	Obyście tłukły,
3. Oby tłukli.	Oby tłukły.	Oby tłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	*fém.*	*neut.*
Tłukący, *cassant.*	Tłukąca.	Tłukące.

Przyszły. — Futur.

masc.	*fém.*	*neut.*
Mający tłuc, *devant casser.*	Mająca tłuc.	Mające tłuc.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Tłukąc, *en cassant.*

BIERNY.— PASSIF.

masc.	*fém.*	*neut.*
Tłuczony, *cassé.*	Tłuczona.	Tłuczone.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Tłuczenie, *action de casser*

OU

masc.	fém.	neut.
1. Stłuklibyśmy,	Stłukłybyśmy,	Stłukłybyśmy,
2. Stłuklibyście,	Stłukłybyście,	Stłukłybyście,
3. Stłukliby.	Stłukłyby.	Stłukłyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym stłukł, *puissé-je briser.*	Obym stłukła,	Obym stłukło,
2. Obyś stłukł,	Obyś stłukła,	Obyś stłukło
3. Oby stłukł.	Oby stłukła.	Oby stłukło.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy stłukli,	Obyśmy stłukły,	Obyśmy stłukły,
2. Obyście stłukli,	Obyście stłukły,	Obyście stłukły,
3. Oby stłukli.	Oby stłukły.	Oby stłukły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający stłuc, *devant briser.*	Mająca stłuc,	Mające stłuc.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Stłuczywszy, *ayant brisé.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Stłuczony, *brisé.*	Stłuczona.	Stłuczone.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Stłuczenie, *action de briser,*

VERBES DE LA TROISIÈME CONJUGAISON.

CONTINUATIFS, *NIEDOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Cisnąć, *presser, comprimer.*	Cisnę.	Cisnąłem.	Cisnąć będę.	Ciśnij.	Cisnąc.	Cisnący, a, e.	Ciśniony, a, e.
Ciągnąć, *traîner, allonger.*	Ciągnę.	Ciągnąłem.	Ciągnąć będę.	Ciągnij.	Ciągnąc.	Ciągnący, a, e.	Ciągniony, a, e.
Prząść, *filer.*	Przędę.	Prządłem.	Prząść będę.	Prządź.	Przędąc.	Przędzący, a, e.	Przędzony, a, e.
Rosnąć, *croître.*	Rosnę.	Rosłem.	Rosnąć będę.	Rośnij.	Rosnąc.	Rosnący, a, e.	—
Siedzieć, *être assis.*	Siedzę.	Siedziałem.	Siedzieć będę.	Siedź.	Siedząc.	Siedzący, a, e.	—
Płynąć, *nager.*	Płynę.	Płynąłem.	Płynąć będę.	Płyń.	Płynąc.	Płynący, a, e.	Płynący, a, e.
Miąć, *froisser.*	Mnę.	Miąłem.	Miąć będę.	Mnij.	Mnąc.	Mnący, a, e.	—
Biedz, *courir.*	Biegnę.	Biegłem.	Biegać będę.	Biegnij.	Biegnąc.	Bieżący, a, e.	Biegany, a, e.
Trząść, *secouer.*	Trzęsę.	Trząsłem.	Trząść będę.	Trzęś.	Trzęsąc.	Trzęsący, a, e.	Trząsiony, a, e.
Łgać, *mentir.*	Łgę.	Łgałem.	Łgać będę.	Łżyj.	Łgąc.	Łgący, a, e.	Łgany, a, e.
Rwać, *arracher.*	Rwę.	Rwałem.	Rwać będę.	Rwij.	Rwąc.	Rwący, a, e.	Rwany, a, e.
Brać, *prendre.*	Biorę.	Brałem.	Brać będę.	Bierz.	Biorąc.	Biorący, a, e.	Brany, a, a.
Drżeć, *trembler.*	Drżę.	Drżałem.	Drżeć będę.	Drżyj.	Drżąc.	Drżący, a, e.	—
COMPLÉTIFS, *DOKONANE.*							
Obrosnąć, *se couvrir d'herbe.*	—	Obrosnąłem.	Obrosnę.	Obrośnij.	Obrosnąwszy.	—	Obrosły, a, e.
Obrać, *choisir.*	—	Obrałem.	Obiorę.	Obierz.	Obrawszy.	—	Obrany, a, e.
Przycisnąć, *presser,*	—	Przycisnąłem.	Przycisnę.	Przyciśnij.	Przycisnąwszy.	—	Przyciśniony, a, e.
Siąść, *s'asseoir.*	—	Siedziałem.	Siądę.	Siądź.	Siedziawszy.	—	Siedziany, a, e.
Usiąść, *s'asseoir.*	—	Usiadłem.	Usiądę.	Usiądź.	Usiadłszy.	—	—
Nabrać, *prendre beaucoup.*	—	Nabrałem.	Nabiorę.	Nabierz.	Nabrawszy.	—	Nabrany, a, e.
Wyciągnąć, *retirer.*	—	Wyciągnąłem.	Wyciągnę.	Wyciągnij.	Wyciągnąwszy.	—	Wyciągniony, a, e.
Wybrać, *choisir.*	—	Wybrałem.	Wybiorę.	Wybierz.	Wybrawszy.	—	Wybrany, a, e.
Zanieść, *passer.*	—	Zaniosłem.	Zaniosę.	Zanieś.	Zaniosłszy.	—	—
Zacząć, *commencer.*	—	Zacząłem.	Zacznę.	Zacznij.	Zacząwszy.	—	Zaczęty, a, e.
IRRÉGULIERS, *NIEREGULARNE.*							
Iść, *aller.*	Idę.	Szedłem.	Iść będę.	Idź.	Idąc.	Idący, a, e.	—
Ciąć, *couper.*	Tnę.	Ciąłem.	Ciąć będę.	Tnij.	Ciąwszy.	Tnący, a, e.	Cięty, a, e.
Znaleść, *trouver.*	—	Znalazłem.	Znajdę.	Znajdź.	Znalazłszy.	—	Znaleziony, a, e.

DOUZIÈME LEÇON

DWUNASTA LEKCYA.

Chciałbym wesołego Je voudrais gai	Je voudrais un site gai,
położenia, izdebkę ciepłą, a de la position, petite chambre chaude, et	une petite chambre chaude, et
najbardziej ludzi spokojnych. beaucoup plus des hommes tranquilles.	surtout des hommes tranquilles.
Już ośm miesięcy wędruję, Déjà huit mois je rôde,	Je voyage depuis huit mois,
bom chciał pierwéj święte car je voulais premièrement saints	car je voulais d'abord visiter
miejsca obejść; byłem u endroits parcourir; j'étais chez	les lieux saints; j'ai été à Notre-
Najświętszéj Panny Sokalskiéj, la plus Sainte Vierge de Sokal,	Dame de Sokal et à Saint-
u Świętego Antoniego, chez Saint Antoine	Antoine de Rodecznica, puis
w Rodecznicy, potem dans Rodecznica, puis	à Częstochowa, et à présent je
w Częstochowie, a teraz dans Częstochowa, et à présent	vais à Krakovie. Déjà mes pieds
idę do Krakowa. Już mi nogi je vais à Krakovie. Déjà à moi pieds	se fatiguent; je voudrais du
ustają; chciałbym spoczynku s'arrêtent; je voudrais repos	repos, et j'en demande à Dieu.
i Boga o to proszę. Odzienie et Dieu de cela je prie. Habit	J'ai choisi le costume de pèle-
pielgrzyma obrałem, bo de pèlerin j'ai choisi, parce que	rin, car avec ce vêtement j'ai
wszędzie w téj sukni łatwiejszy partout habit plus facile	partout un accès plus facile, et
mam przystęp, a wędrując accès	en parcourant le monde il me
po świecie, zdaje się, że mam il paraît	semble que j'y ai droit. Dans ma
do niéj prawo. W torbie droit besace	besace, je porte des images pour
noszę obrazki dla dzieci, je porte images enfants,	les enfants, des chapelets pour

paciorki dla matek, szkaplerze chapelets mères, scapulaires dla ojców. pères.	les mères, des scapulaires pour les pères.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Je voudrais avoir un site gai, une chambre chaude,	1. Je voudrais de gai site, une petite chambre chaude,	1. Chciałbym wesołego położenia, izdebkę ciepłą,
2. et surtout des hommes tranquilles.	2. et le plus des hommes tranquilles.	2. A najbardziej ludzi spokojnych.
3. Je voyage depuis huit mois,	3. Déjà huit mois je voyage (je rôde) à pied,	3. Już ośm miesięcy wędruję,
4. car je voulais d'abord visiter les lieux saints;	4. car je voulais premièrement les saints lieux faire le tour;	4. bom chciał pierwej święte miejsca obejść;
5. j'ai été à Notre-Dame de Sokal, et à Saint-Antoine de Rodecznica, puis à Częstochowa,	5. j'ai été chez la Très-Sainte Vierge de Sokal, chez Saint Antoine dans Rodecznica, après dans Częstochowa,	5. byłem u Najświętszéj Panny Sokalskiéj, u Świętego Antoniego w Rodecznicy, potem w Częstochowie,
6. et à présent je vais à Krakovie.	6. et à présent je vais à Krakovie.	6. a teraz idę do Krakowa.
7. Déjà mes pieds se fatiguent;	7. Déjà à moi les pieds s'arrêtent;	7. Już mi nogi ustają;
8. je voudrais du repos et j'en demande à Dieu.	8. je voudrais du repos et le Dieu de cela je prie.	8. chciałbym spoczynku i Boga o to proszę.
9. J'ai choisi le costume de pèlerin,	9. L'habit de pèlerin j'ai choisi,	9. Odzienie pielgrzyma obrałem,
10. car avec ce vêtement j'ai partout un accès plus facile,	10. car partout dans ce vêtement plus facile j'ai accès,	10. bo wszędzie w téj sukni łatwiejszy mam przystęp,
11. et en parcourant le monde,	11. et rôdant par le monde,	11. a wędrując po świecie,
12. il me semble que j'y ai droit.	12. il semble que j'ai à lui le droit.	12. zdaje mi się że mam do niéj prawo.
13. Dans ma besace je porte des images pour les enfants, des chapelets pour les mères, des scapulaires pour les pères.	13. Dans la besace, je porte les images pour les enfants, les chapelets pour les mères, et les scapulaires pour les pères.	13. W torbie noszę obrazki dla dzieci, paciorki dla matek, szkaplerze dla ojców.

CONVERSATION.

1. Que voudrais-je?	1. Chciałbym wesołego położenia i izdebkę ciepłą.
2. Mais que désirerais-je plus encore?	2. Chciałbym (sous-entendu *mieć*) ludzi spokojnych.

3. Depuis combien de temps suis-je en voyage?	3. Już ośm miesięcy wędruję.
4. Pourquoi ai-je voyagé si longtemps?	4. Bom chciał pierwéj święte miejsca obejść.
5. Où suis-je déjà allé?	5. Byłem u Najświętszéj Panny Sokalskiéj.
6. Et où encore?	6 U Świętego Antoniego.
7. Où se trouve Saint-Antoine?	7. W Rodecznicy.
8. Après avoir visité ces endroits, où suis-je allé?	8. Potem byłem w Częstochowie.
9. Où vais-je à présent?	9. Idę teraz do Krakowa.
10. Qu'est-ce que je désire?	10. Chciałbym spoczynku.
11. Qu'est-ce que je fais pour cela?	11. Boga o to proszę.
12. Pourquoi désiré-je le repos?	12. Już mi nogi ustają.
13. Qu'ai-je fait pour voyager?	13. Obrałem odzienie pielgrzyma.
14. Pourquoi me suis-je mis en pèlerin?	14. Bo wszędzie w téj sukni mam łatwiejszy przystęp.
15. Qu'est-ce que je crois?	15. Zdaje mi się że mam do niéj prawo.
16. Quand ai-je droit de porter ce costume?	16. Wędrując po świecie.
17. Qu'est-ce que je porte?	17. Noszę obrazki.
18. Où est-ce que je porte les images?	18. W torbie.
19. A qui destiné-je les images?	19. Dla dzieci.
20. Qu'est-ce que je porte encore?	20. Paciorki i szkaplerze.
21. Pour qui les chapelets?	21. Dla matek.
22. Pour qui les scapulaires?	22. Dla ojców.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Chciałbym, je voudrais, 1re personne du subjonctif du verbe *chcieć*, vouloir; prés. *chcę*, passé *chciałem*.

Wesołego, gai, adject.; génit. de *wesoły*, gai; fém. *wesoła*, neut. *wesołe*.

§ 255. Quand on parle d'une manière indéterminée, et quand le verbe est sous-entendu, on met le substantif au génit., bien que le verbe actif régisse l'accusatif. On dit *chciałbym mieć wesołe położenie*, ou *chciałbym wesołego położenia*.

Izdebkę, petite chambre, subst. fém., de *izba* (71), chambre. Ce substantif est une exception pour la formation du diminutif (72); génit. *izbetki*, dat. *izbetce* (8).

Ciepłą, chaude, adject. du fém. *ciepła*, chaude; masc. *ciepły*, neut. *ciepłe*.

Ludzi, des hommes, accusatif pluriel du subst. irrégulier qui ne s'emploie qu'au pluriel *ludzie;* le singulier est *człowiek*, homme, ou *człek;* voc. *człowieku* ou *człowiecze*, *człeku* ou *człecze*, nom. *ludzie*, génit. *ludzi*, dat. *ludziom*, accus. *ludzi*, voc. *ludzie*, instr. *ludźmi*, loc. *ludziach*.

Miesięcy, mois, subst. masc., de *miesiąc*, mois. Le singulier se décline sur la forme § 39; au pluriel la lettre *ą* au génit. se change en *ę* (39), génit. *miesiąca*.

Wędruję, je parcours, je voyage, 1re pers. indic. prés. du verbe *wędrować*, voyager à pied, rôder; prés. *wędruję*, passé *wędrowałem*.

Miejsce, endroit, place, subst. neut. (76), génit. *mieisca*.

Bom, parçe que moi, est un composé de *bo* et de la lettre finale *m*, de la 1re pers. du sing. du verbe. On dit :

Bom chciał, car je voulais,	pour *Bo chciałem*.
Boś chciał, car tu voulais,	pour *Bo chciałeś*.
Bośmy chcieli, car nous voulions,	pour *Bo chcieliśmy*.
Boście chcieli, car vous vouliez,	pour *Bo chcieliście*.

Odzienie, habillement, subst. neutre (76), génit. *odzienia*.

Prawo, droit, subst. neutre (76), génit. *prawa*.

Spokojnych, tranquilles, adject. au génit. plur., de *spokojny;* fém. *spokojna*, neut. *spokojne*.

Łatwiejszy, plus facile, adject. au comparatif, de *łatwy;* fém. *łatwa*, neut. *łatwe*.

Pierwéj, premièrement, d'abord, adverbe.

Obejść, faire le tour, verbe composé irrégulier, de OBE-*iść* (224); futur *obejdę*, passé *obszedłem*.

Sokalskiéj, de Sokal; est le génit. de l'adjectif féminin formé du substantif *Sokal* (101), nom propre de ville.

Teraz, à présent, adverbe de temps.

Idę, je vais, 1re pers. présent de l'indicatif du verbe irrég. *iść*, aller; prés. *idę*, passé *szedłem*.

Ustają, s'arrêtent, 3e pers. plur. prés. indicatif du verbe *ustać*, cesser, s'arrêter; prés. *ustaję*, passé *ustałem*, formé de u (224) et *stać*, rester debout.

Spoczynku, du repos, génit. du subst. masc. *spoczynek*, repos (39).

Proszę, je prie, 1re pers. passé indic. du verbe *prosić*, prier; passé *prosiłem*.

Obrałem, j'ai choisi, 1re pers. indic. du verbe complétif irrég. *obrać*, choisir, formé de o (224) et *brać*, prendre; futur *obiorę*.

Wszędzie, partout, adverbe de lieu.

Sukni, habit, loc. du subst. fém. *suknia*, habit (64); génit. *sukni*.

Przystęp, accès, subst. masc. (37); génit. *przystępu*.

Po świecie, dans le monde. On dit en polonais, par le monde.

Zdaję się, il paraît, verbe impers. continuatif *zdawać się*, paraître; prés. *zdaję się*, passé *zdawało się*.

Torbie, dans la besace, loc. du subst. fém. *torba* (71), génit. *torby*.

Obrazki, les images, accus. plur. du subst. masc. *obrazek*, image; aux génit., dat., instr. loc. du singulier, ainsi qu'à tous les cas du plur., on retranche la lettre *e* devant *k* (39); génit. *obrazka*.

Noszę, je porte, 1re pers. indic. du verbe *nosić*, porter; passé *nosiłem*.

Paciorki, chapelets, accus. plur. du subst. fém. *paciorek*, grain de chapelet.

Matek, mères, génit. plur. du subst. fém. *matka*, mère; au pluriel on ajoute *e* entre *t* et *k*, car le génit. *matk* est impossible à prononcer; génit. *matki*, dat. *matce* (8).

Szkaplerze, scapulaires, accus. plur. du subst. masc. *szkaplerz*, le scapulaire (38); génit. *szkaplerza*.

Ojców, pères, génit. plur. du subst. masc. *ojciec*, père; génit. *ojca*, dat. *ojcu*, voc. *ojcze*. Le nominatif pluriel est *ojcowie*, les pères (38).

Dla, pour, préposition qui régit le génitif.

QUESTIONS.

A quel cas est *wesołego?* (25) Avec quoi s'accorde-t-il? — A quel cas est *izdebkę?* (27) — A quel cas est *ciepłą?* (27) Pourquoi? (35) — A quel cas est *spokojnych?* (25) — Qu'est-ce que *ośm?* — (132) A quel cas est *Najświętszéj Panny?* (25) Pourquoi? (221) — A quel cas est *mi?* (26) — A quelle déclinaison appartient *noga?* (72) — A quel cas est *spoczynku?* (25) Déclinez. — A quel cas est *niéj?* (25) Déclinez. — A quel cas est *torbie?* (30) Pourquoi? (22) Déclinez. — A quel cas est *matek?* (25) Pourquoi? (247) — A quel cas est *ojców?* (25) Déclinez. — A quel cas est *szkaplerz?* (27) Déclinez.

PHRASÉOLOGIE.

1. Le village de Sokal était dans une belle position; ses habitants étaient tranquilles et bienveillants.
2. Je voudrais passer ma vieillesse dans une petite chambre chaude, car j'ai la jambe transpercée.
3. J'ai voyagé très longtemps avant d'arriver à Notre-Dame de Sokal.
4. J'irai à Częstochow, et j'y resterai, car j'ai besoin de repos.
5. Je prie Dieu de me donner des forces pour visiter mon père à Rodecznica.
6. Il y a déjà huit mois que je suis sorti de la maison de mes parents.
7. Mon costume de pélerin me donne accès dans les maisons des gens pieux.
8. Je dois revenir à l'endroit où je suis né; mon âge exige déjà du repos.

1. Wieś Sokal była w pięknèm położeniu (*l*); ludzie w niéj (*l*) byli spokojni i uprzejmi.
2. Chciałbym spędzić moją starość (*a*) w ciepléj izdébce (*l*), bo mam nogę przestrzeloną (*a*).
3. Wędrowałem bardzo długo nim doszedłem do Najświętszéj Panny Sokalskiéj (*g*).
4. Pójdę do Częstochowy, (*g*) i tam zostanę, bo potrzebuję odpoczynku (*g*).
5. Boga proszę aby mi dał sił (*g*) odwiedzić mojego ojca (*a*) w Rodecznicy (*l*).
6. Już ośm miesięcy jak wyszedłem z domu (*g*) moich rodziców (*g*).
7. Moja suknia pielgrzymska daje mi przystęp do domów (*g*) ludzi bogobojnych (*g*).
8. Mam wrócić do kąta gdziem się urodził; wiek (*a*) mój już potrzebuje spoczynku (*a*).

9. Le pélerin donna aux enfants les images qu'il portait dans sa besace.
10. Ils le remercièrent gracieusement.
11. Marguerite pria le pèlerin de lui donner les chapelets qu'il avait dans sa besace.
12. Bira portait dans son jeune âge des scapulaires.
13. J'allais à l'école à Dobromil avec le pèlerin.
14. Étant dans l'armée, je me suis battu près de Krakovie pour la défense de ma patrie.
15. J'ai passé mon jeune âge à l'école.
16. Mes parents sont morts, et ceux qui me voulaient du bien se sont dispersés.
17. Ayant pris le costume de pèlerin, je me suis décidé à parcourir le monde.
18. Les enfants de Bira s'assirent sous le tilleul pourri, et ayant retiré du sac, du pain et du fromage, ils mangèrent avec appétit.
19. Le pélerin les aborda et les salua ainsi : Que Dieu soit loué!

9. Pielgrzym dał dzieciom obrazki (*a*) które nosił w torbie.
10. One mu pięknie podziękowały.
11. Małgorzata prosiła pielgrzyma aby on jéj dał paciorki które miał w kobiałce (*l*).
12. Bira w młodych latach (*l*) nosił szkaplerze (*n*).
13. Chodziłem z pielgrzymem do szkół (*g*) w Dobromilu (*l*).
14. Będąc w wojsku (*l*) biłem się pod Krakowem (*ab*) broniąc mojéj ojczyzny (*g*).
15. Spędziłem mój wiek (*a*) młody w szkołach (*l*).
16. Moi rodzice (*n*) wymarli, a ci co mi dobrze życzyli, porozchodzili się.
17. Wziąwszy suknię (*a*) pielgrzyma (*g*) poszedłem wędrować po świecie (*l*).
18. Dzieci Biry usiadły pod spruchniałą lipą (*i*), i dobywszy z torby (*g*) chleba (*g*) i séra, smaczno zajadały.
19. Pielgrzym zbliżył się do nich (*g*) i powitał temi słowy (*i*) ; Niech Bóg będzie pochwalony!

§ 256. DE LA QUATRIÈME CONJUGAISON.

A la quatrième forme appartiennent les verbes qui ajoutent la lettre *j* au présent des verbes continuatifs, *niedokonane*, et au futur des verbes complétifs, *dokonane*. Ex. : *czuć*, sentir, *czuję*, *czujesz*; — *uczuje*, je sentirai à l'instant, *uczujesz*; — *lać*, verser, *leję*, *lejesz*.

A la quatrième conjugaison appartiennent les verbes :

1° Inchoatifs, *poczynające*, qui se terminent en *eć*. Ex. : *bieleć*, blanchir, *bieleję*; *twardnieć*, durcir, *twardnieję*.

2° Dix verbes en *ać* :

Chwiać ébranler. *Wiać*, souffler, (en parlant du vent).
Dziać, agir. *Grzać*, chauffer.
Lać, verser. *Siać*, semer.
Piać, chanter, (en parlant du coq).
Śmiać się, rire, *Ziać*, essouffler.

3° Tous les verbes en *uć*. Ex. : *czuć*, sentir; *kuć*, forger.

4° Tous les verbes en *ić*. Ex. : *bić*, battre; *gnić*, pourrir; *pić*, boire; *wić*, dévider.

5° Huit verbes en *yć* :

Kryć, cacher. *Wyć*, hurler.
Myć, laver. *Żyć*, vivre.
Szyć, coudre. *Ryć*, fouir la terre (en parlant du porc).
Tyć, engraisser.

6° Tous les verbes en *ować*, ewać ; uwać etc.

7° Les verbes fréquentatifs en *iwać*, *ywać*.

Le temps présent des verbes continuatifs, *niedokonane*, et le futur des verbes complétifs, *dokonane*, se forment de l'infinitif.

Terminaisons.

SING. : *ję*, *jesz*, *je*. PLUR. : *jemy*, *jecie*, *ją*.

Les verbes qui se terminent à l'infinitif en *eć*, *ać*, *ić*, *yć*, *uć*, changent la finale *ć* en *j*, et après ils prennent la terminaison

des personnes. Ex. : *siwieć*, blanchir de cheveux, *siwieję*, je blanchis.

Les verbes terminés en *wać* changent toute la syllabe *wać* en *j*, et ils changent même toutes les voyelles, excepté *a*, *u*, qui se trouvent avant la finale *wać*. Ex. : *dawać*, donner souvent, *daję*, je donne; *budować*, construire, *buduję*, je construis.

Parmi les exceptions de cette forme il faut compter les verbes :

	PRÉSENT.	PASSÉ INDÉFINI.
Chcieć, vouloir,	*chcę*,	*chciałem*.
Wiedzieć, savoir,	*wiem*,	*wiedziałem*.
Śmieć, oser,	*śmiem*,	*śmiałem*.
Umieć, savoir,	*umiem*,	*umiałem*.
Rozumieć, comprendre,	*rozumiem*,	*rozumiałem*.
Odpowiedzieć, répondre,	*odpowiem*,	*odpowiedziałem*.

§ 257. *Formation des verbes continuatifs* (niedokonane), *et des verbes fréquentatifs* (częstotliwe), *de cette conjugaison*.

Les verbes continuatifs, *niedokonane*, et les verbes fréquentatifs, *częstotliwe*, se forment des verbes monosyllabiques en changeant *ać*, en *awać*, et en ajoutant un pronom suivant la nature du verbe (224), et ils deviennent de la première conjugaison. Ex. : *grzać*, chauffer, *ogrzéwać*, échauffer ; *śmiać się*, rire, *naśmiewać się*, se moquer.

Les verbes en *ić*, changent *ić* en *jać*. Ex. : *pić*, boire, *pijać*, boire souvent.

Dans les verbes en *yć*, on change *ć* en *wać*. Ex. : *myć*, laver, *mywać*, laver souvent.

§ 258. MODÈLE DE LA QUATRIÈME CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Siwieć, *grisonner, blanchir.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Siwieję, *je blanchis.*	2. Siwiejesz.	3. Siwieje.

PLURIEL.

1. Siwiejemy.	2. Siwiejecie.	3. Siwieją.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Siwiałem, *je blanchissais.*	Siwiałam,	Siwiałom,
2. Siwiałeś,	Siwiałaś,	Siwiałoś,
3. Siwiał.	Siwiała.	Siwiało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Siwialiśmy,	Siwiałyśmy,	Siwiałyśmy,
2. Siwialiście,	Siwiałyście,	Siwiałyście,
3. Siwiali.	Siwiały.	Siwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będę siwiał *ou* siwieć, *je blanchirai, j'aurai blanchi.*	Będę siwiała *ou* siwieć,	Będę siwiało *ou* siwieć,
2. Będziesz siwiał *ou* siwieć,	Będziesz siwiała *ou* siwieć,	Będziesz siwiało *ou* siwieć,
3. Będzie siwiał *ou* siwieć.	Będzie siwiała *ou* siwieć.	Będzie siwiało *ou* siwieć.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będziemy siwiali *ou* siwieć,	Będziemy siwiały *ou* siwieć,	Będziemy siwiały *ou* siwieć,
2. Będziecie siwiali *ou* siwieć,	Będziecie siwiały *ou* siwieć,	Będziecie siwiały *ou* siwieć,
3. Będą siwiali *ou* siwieć.	Będą siwiały *ou* siwieć.	Będą siwiały *ou* siwieć.

MODÈLE DE LA QUATRIÈME CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE*.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Osiwieć, *blanchir, grisonner.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas de temps présent; car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Osiwiałem, *j'ai blanchi.*	Osiwiałam,	Osiwiałom,
2. Osiwiałeś,	Osiwiałaś,	Osiwiałoś,
3. Osiwiał.	Osiwiała.	Osiwiało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Osiwialiśmy,	Osiwiałyśmy,	Osiwiałyśmy,
2. Osiwialiście,	Osiwiałyście,	Osiwiałyście,
3. Osiwiali.	Osiwiały.	Osiwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Osiwieję, *je blanchirai, j'aurai blanchi.*
2. Osiwiejesz,
3. Osiwieje.

PLURIEL.

1. Osiwiejemy,
2. Osiwiejecie,
3. Osiwieją.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Siwiéj, *blanchis.*	Siwiejże.
3. Niech *ou* niechaj siwieje.	Niechże *ou* niechajże siwieje.
PLURIEL.	
1. Siwiejmy,	Siwiejmyż,
2. Siwiejcie,	Siwiejcież,
3. Niech *ou* niechaj siwieją.	Niechże *ou* niechajże siwieją.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

masc.	*fém.*	*neut.*
SINGULIER.		
1. Żebym siwiał, *que je blanchisse, que j'aie blanchi.*	Żebym siwiała,	Żebym siwiało,
2. Żebyś siwiał,	Żebyś siwiała,	Żebyś siwiało,
3. Żeby siwiał.	Żeby siwiała.	Żeby siwiało.
PLURIEL.		
1. Żebyśmy siwiali,	Żebyśmy siwiały,	Żebyśmy siwiały,
2. Żebyście siwiali,	Żebyście siwiały,	Żebyście siwiały,
3. Żeby siwiali.	Żeby siwiały.	Żeby siwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

masc.	*fém.*	*neut.*
SINGULIER.		
1. Byłbym siwiał, *j'aurais blanchi.*	Byłabym siwiała,	Byłobym siwiało,
2. Byłbyś siwiał,	Byłabyś siwiała,	Byłobyś siwiało,
3. Byłby siwiał.	Byłaby siwiała.	Byłoby siwiało.
	OU	
masc.	*fém.*	*neut.*
1. Siwiałbym,	Siwiałabym,	Siwiałobym,
2. Siwiałbyś,	Siwiałabyś,	Siwiałobyś,
3. Siwiałby.	Siwiałaby.	Siwiałoby.
PLURIEL.		
masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy siwiali,	Byłybyśmy siwiały,	Byłybyśmy siwiały,
2. Bylibyście siwiali,	Byłybyście siwiały,	Byłybyście siwiały,
3. Byliby siwiali.	Byłyby siwiały.	Byłyby siwiały.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER. (avec force.)

2. Osiwiej, *blanchis.*	Osiwiejże.
3. Niech *ou* niechaj osiwieje.	Niechże *ou* niechajże osiwieje.

PLURIEL.

1. Osiwiejmy,	Osiwiejmyż,
2. Osiwiejcie,	Osiwiejcież,
3. Niech *ou* niechaj osiwieją.	Niechże *ou* niechajże osiwieją.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym osiwiał, *que je blanchisse, que j'aie blanchi.*	Żebym osiwiała,	Żebym osiwiało,
2. Żebyś osiwiał,	Żebyś osiwiała,	Żebyś osiwiało,
3. Żeby osiwiał.	Żeby osiwiała.	Żeby osiwiało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy osiwiali,	Żebyśmy osiwiały,	Żebyśmy osiwiały,
2. Żebyście osiwiali,	Żebyście osiwiały,	Żebyście osiwiały,
3. Żeby osiwiali.	Żeby osiwiały.	Żeby osiwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym osiwiał, *j'aurais blanchi.*	Byłabym osiwiała,	Byłobym osiwiało,
2. Byłbyś osiwiał,	Byłabyś osiwiała,	Byłobyś osiwiało,
3. Byłby osiwiał.	Byłaby osiwiała.	Byłoby osiwiało.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Osiwiałbym,	Osiwiałabym,	Osiwiałobym,
2. Osiwiałbyś,	Osiwiałabyś,	Osiwiałobyś,
3. Osiwiałby.	Osiwiałaby.	Osiwiałoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy osiwiali,	Byłybyśmy osiwiały,	Byłybyśmy osiwiały,
2. Bylibyście osiwiali,	Byłybyście osiwiały,	Byłybyście osiwiały,
3. Byliby osiwiali.	Byłyby osiwiały.	Byłyby osiwiały.

OU

masc.	fém.	neut.
1. Siwialibyśmy,	Siwiałybyśmy,	Siwiałybyśmy,
2. Siwialibyście,	Siwiałybyście,	Siwiałybyście,
3. Siwialiby.	Siwiałyby.	Siwiałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym siwiał, *puissé-je blanchir.*	Obym siwiała,	Obym siwiało,
2. Obyś siwiał,	Obyś siwiała,	Obyś siwiało,
3. Oby siwiał.	Oby siwiała.	Oby siwiało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy siwiali,	Obyśmy siwiały,	Obyśmy siwiały,
2. Obyście siwiali,	Obyście siwiały,	Obyście siwiały,
3. Oby siwiali.	Oby siwiały.	Oby siwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	fém.	neut.
Siwiejący, *blanchissant.*	Siwiejąca.	Siwiejące.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający siwieć, *devant blanchir.*	Mająca siwieć.	Mające siwieć.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Siwiejąc, *en blanchissant.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Siwiały, *blanchi.*	Siwiała.	Siwiałe.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Siwienie, *action de blanchir.*

OU

masc.	fém.	neut.
1. Osiwialibyśmy,	Osiwiałybyśmy,	Osiwiałybyśmy,
2. Osiwialibyście,	Osiwiałybyście,	Osiwiałybyście,
3. Osiwialiby.	Osiwiałyby.	Osiwiałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas téraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym osiwiał, *puissé-je blanchir.*	Obym osiwiała,	Obym osiwiało,
2. Obyś osiwiał,	Obyś osiwiała,	Obyś osiwiało,
3. Oby osiwiał.	Oby osiwiała.	Oby osiwiało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy osiwiali,	Obyśmy osiwiały,	Obyśmy osiwiały,
2. Obyście osiwiali,	Obyście osiwiały,	Obyście osiwiały,
3. Oby osiwiali.	Oby osiwiały.	Oby osiwiały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający osiwieć, *devant blanchir.*	Mająca osiwieć.	Mające osiwieć.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Osiwiawszy, *ayant blanchi.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Osiwiały, *blanchi.*	Osiwiała.	Osiwiało.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Osiwienie, *action de blanchir.*

VERBES DE LA QUATRIÈME CONJUGAISON.

CONTINUATIFS, *NIEDOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Znajdować się, *se trouver.*	Znajduję się.	Zoajdowałem się.	Znajdować się będę.	Znajduj się.	Znajdując się.	Znajdujący, a, e się.	Znajdowany, a, e.
Zdawać się, *paraître.*	Zdaję się.	Zdawałam się.	Zdawać się będę.	Zdawaj się.	Zdawając się.	Zdawający, a, e się.	Zdawany, a, e.
Kierować, *diriger.*	Kieruję.	Kierowałem.	Kiarować będę.	Kieruj się.	Kierując.	Kierujący, a, e.	Kierowany, a, e.
Bić, *battre.*	Biję.	Biłem.	Bić będę.	Bij.	Bifąc.	Bijący, a, e.	Bity, a, e.
Dodawać, *ajouter.*	Dodaję.	Dodawałem.	Dodawać będę.	Dodaj.	Dodając.	Dodający, a, e.	Dodany, a, e.
Potrzebować, *avoir besoin.*	Potrzebuję.	Potrzebowałem.	Potrzebować będę.	Potrzebuj.	Potrzebując.	Potrzebujący, a, e.	Potrzebowany, a, e.
Wędrować, *voyager.*	Wędruję.	Wędrowałem.	Wędrować będę.	Wędruj.	Wędrując.	Wędrujący, a, e.	Wędrowany, a, e.
Ustawać, *cesser.*	Ustaję.	Ustawałem.	Ustawać będę.	Ustawaj.	Ustawając.	Ustawający, a, e.	—
Okazywać, *témoigner.*	Okazuję.	Okazywałem.	Okazywać będę.	Okazuj	Okazojąc.	Okazujący, a, e.	Okazany, a, e.
Postępować, *avancer, progresser.*	Postępuję.	Postępowałem.	Postępować będę.	Postępuj.	Postępując.	Postępojący, a, e.	—
Utrzymywać, *entretenir.*	Utrzymuję.	Utrzymywałem.	Utrzymywać będę.	Utrzymuj.	Utrzymując.	Utrzymujący, a, e.	Utrzymywany, a, e.
Rabować, *piller.*	Rabuję.	Rabowałem.	Rabować będę.	Rabuj.	Rabując.	Rabujący, a, e.	Rabowany, a, e.
Pokazywać, *montrer.*	Pokazuję.	Pokazywałem.	Pokazywać będę.	Pokazuj.	Pokazojęc.	Rozkazujący, a, e.	Pokazywany, a, e.

COMPLÉTIFS, *DOKONANE.*

Zmiłować się, *avoir pitié.*	—	Zmiłowałem się.	Zmiłoję się.	Zmiłuj się.	Zmiłowawszy się.	—	—
Zagruntować, *fonder.*	—	Zagruntowałem.	Zagruntuję.	Zagruntuj.	Zagruntowawszy.	—	Zagruntowany, a, e.
Podziękować, *remercier.*	—	Podziękowałem.	Podziękuję.	Podziękuj.	Podziękowawszy.	—	—
Wyhodować, *élever.*	—	Wyhodowałem.	Wyhoduję.	Wyhoduj.	Wyhodowawszy.	—	Wybodowany, a, e.
Przenocować, *passer la nuit.*	—	Przenocowałem.	Przeoocuję.	Przenocuj.	Przenocowawszy.	—	Przenocowany, a, e.
Zmordować, *fatiguer.*	—	Zmordowałem.	Zmorduję.	Zmordoj.	Zmordowawszy.	—	Zmordowany, a, e.
Przykryć, *couvrir.*	—	Przykryłem.	Przykryję.	Przykryj.	Przykrywszy.	—	Przykryty, a, e.
Przyswoić, *apprivoiser.*	—	Przyswoiłem.	Przyswoję.	Przyswoj.	Przyswoiwszy.	—	Przyswojony, a, e.
Uszyć, *coudre.*	—	Uszyłem.	Uszyję.	Uszyj.	Uszywszy.	—	Uszyty, a, e.
Zbudować, *finir de bâtir.*	—	Zbudowałem.	Zbuduję.	Zbuduj.	Zbudowawszy.	—	Zbudowany, a, e.

TREIZIÈME LEÇON

TRZYNASTA LEKCYA.

Bira, oparty na kiju obiema
appuyé bâton
rękami, słuchał tego
par les mains, écoutait
wszystkiego z uszanowaniem,
de tout respect,
i z pod oka każde ruszenie
de dessous de l'œil chaque mouvement
staruszka pilnie uważał;
petit vieillard attentivement observait;
potem uchyliwszy czapki,
après ayant soulevé bonnet, casquette
zaprosił go do siebie:
invita lui à soi:
przenocuj Wasze u nas;
passez la nuit Votre seigneurie chez nous;
powiadając mu: ja się zowię
en disant à lui: je se appelle
Bira, jestem gospodarzem
je suis maître de la maison
w téj wsi co tu blisko
dans ce village que ici près
widać; moja kobiéta zowie
on voit; femme s'appelle
się Małgorzata, dobra i
bonne
poczciwa; mam kilkoro
honnête; j'ai plusieurs
dziatek. Wasze u nas
enfants. Votre seigneurie chez nous
przenocujesz, a da Bóg
passera, donnera
jutro, to obaczysz naszą
demain, alors tu verras
wieś, nasz Kościół, naszego
église,
Proboszcza, a może i naszą
Curé, peut-être

Bira, appuyé des deux mains sur son bâton, écoutait tout cela avec respect, et en dessous observait attentivement chaque mouvement du vieillard; après quoi, ayant soulevé sa casquette, il l'invita à entrer chez lui, en lui disant: Passez la nuit chez nous; je m'appelle Bira, je suis propriétaire dans ce village qu'on voit près d'ici; ma femme se nomme Marguerite, elle est bonne et honnête; j'ai plusieurs enfants. Vous passerez la nuit chez nous, et demain, si Dieu le permet, vous verrez notre village, notre église, notre curé, et peut-être notre petit

karczemkę.... No! kto wie
petit cabaret.... Eh! qui sait

co się z tego wyświeci?
quoi se de cela éclaircira?

Poczciwy Bira wieś swoją
Brave

nad wszystkie inne
au-dessus. tous les autres

przenosił; a zatem był
préférait; était

pewnym, że jak ją tylko
sûr, quand la seulement

Chwalibóg zobaczy, to o
verra, de

wszystkiem zapomni i daléj
tout oubliera plus loin

nie pójdzie. Pielgrzym
ne ira.

przystawszy na wszystko,
ayant consenti sur tout,

z Birą ku wsi się puścił.
vers poursuivit.

cabaret.... Eh! qui sait ce qui en adviendra? Le brave Bira préférait son village à tous les autres; ainsi il était sûr que quand Chwalibog le verrait, il oublierait tout le reste, et n'irait pas plus loin. Le pèlerin, ayant consenti à tout, poursuivit sa route avec Bira vers le village.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1. Bira, appuyé des deux mains sur son bâton,	1. Bira, appuyé sur le bâton des deux mains,	1. Bira oparty na kiju obiema rękami,
2. écoutait tout cela avec respect,	2. écoutait cela tout avec respect,	2. słuchał tego wszystkiego z uszanowaniem,
3. et en dessous observait attentivement chaque mouvement du vieillard;	3. et dessous de l'œil chaque mouvement du petit vieillard attentivement observait;	3. i z pod oka każde ruszenie staruszka pilnie uważał;
4. après quoi, ayant soulevé sa casquette, il l'invita à entrer chez lui,	4. après, ayant incliné le bonnet, invita lui à soi :	4. potem, uchyliwszy czapki, zaprosił go do siebie :
5. en disant : Passez la nuit chez nous;	5. Passez la nuit, votre seigneurie chez nous, disant à lui :	5. Przenocuj Wasze u nas; powiadając mu :
6. je m'appelle Bira, je suis propriétaire dans ce village qu'on voit près d'ici;	6. Je m'appelle Bira, je suis propriétaire dans ce village, que ici près voir;	6. Ja się zowię Bira, jestem gospodarzem w téj wsi, co tu blisko widać;
7. ma femme se nomme	7. ma femme se nomme	7. moja kobieta zowie

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
Marguerite, elle est bonne et honnête;	Marguerite, bonne et honnête (sous-entendu, est);	się Malgorzata, dobra i poczciwa (sous-entendu, jest);
8. j'ai plusieurs enfants.	8. j'ai plusieurs enfants.	8. mam kilkoro dzlatek.
9. Vous passerez la nuit chez nous,	9. Votre seigneurie chez nous tu passeras la nuit,	9. Wasze u nas przenocujesz,
10. et demain, si Dieu le permet, vous verrez notre village, notre église, notre curé et peut-être aussi notre petit cabaret.	10. et donnera Dieu demain, tu verras, notre village, notre église, notre curé, et peut-être notre petit cabaret.	10. a da Bóg jutro, to obaczysz naszą wieś, nasz kościół, naszego proboszcza, a może i naszą karczemkę.
11. Eh! qui sait ce qui en adviendra?	11. Eh! qui sait quoi de cela s'éclaircira?	11. No! kto wie co się z tego wyświeci?
12. Le brave Bira préférait son village à tous les autres;	12. Honnête Bira le village son au-dessus tous autres préférait;	12. Poczciwy Bira wieś swoją nad wszystkie inne przenosił;
13. ainsi il était sûr que, quand Chwalibóg le verrait,	13. par conséquent était sûr que quand la Chwalibóg verrait,	13. a zatem był pewnym, że jak ją tylko Chwalibóg zobaczy,
14. il oublierait tout le reste et n'irait pas plus loin.	14. de tout oublierait et plus loin n'irait pas.	14. to o wszystkiem zapomni i daléj nie pójdzie.
15. Le pélerin, ayant consenti à tout, poursuivit sa route avec Bira vers le village.	15. Le pélerin, ayant consenti sur tout, avec Bira vers le village poursuivait la route.	15. Pielgrzym przystawszy na wszystko, z Birą ku wsi się puścił.

CONVERSATION.

1. Dans quelle position était Bira?	1. Oparty na kiju oblema rękami.
2. Que faisait Bira étant appuyé?	2. Słuchał tego wszystkiego z uszanowaniem.
3. Et quoi encore?	3. Każde ruszenie uważał.
4. De qui observait-il le mouvement?	4. Staruszka.
5. Comment observait-il?	5. Z pod oka.
6. Que fit ensuite Bira?	6. Zaprosił go do siebie.
7. Qui invita-t-il?	7. Staruszka.
8. Comment l'invita-t-il?	8. Uchyliwszy czapki.
9. Que dit-il au vieillard?	9. Przenocuj Wasze u nas, powiadając mu.
10. Que lui dit-il ensuite?	10. Ja się zowię Bira, jestem gospodarzem w téj wsi.
11. Comment indiqua-t-il le village?	11. Co tu blisko widać.
12. Comment s'appelait sa femme?	12. Zowie się Malgorzata.

13. Quelle qualité avait-elle?	13. Dobra i poczciwa.
14. Combien avait-il d'enfants?	14. Miał kilkoro dzieci.
15. Comment Bira invita-t-il le pèlerin à passer la nuit?	15. Wasze u nas przenocujesz.
16. Que lui proposa-t-il pour le lendemain?	16. A da Bóg jutro, to obaczysz naszą wieś.
17. Que verrez-vous dans le village?	17. Nasz kościół, naszego proboszcza.
18. Que verrez-vous encore?	18. A może i naszą karczemkę.
19. Comment Bira exprima-t-il le doute?	19. No! kto wie, co się z tego wyświeci.
20. Comment le brave Bira aimait-il son village?	20. Poczciwy Bira wieś swoję nad wszystkie inne przenosił.
21. A quoi préférait-il son village?	21. Nad wszystkie inne.
22. De quoi était-il sûr?	22. Że jak ją zobaczy Chwalibóg.
23. Qui était sûr?	23. Bira był pewnym.
24. Que prévoyait-il?	24. Że Chwalibóg o wszystkiem zapomni i daléj nie pójdzie.
25. Que fit le pèlerin?	25. Pielgrzym przystał na wszystko.
26. Où se dirigèrent le pèlerin et Bira?	26. Pielgrzym z Birą ku wsi się puścili.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Oparty, appuyé, participe de verbe complét. *oprzeć*, appuyer; futur *oprę*, passé *oparłem*.

Kiju, bâton, loc. de *kij*, bâton, masc. subst. (38), génit. *kija*.

Rękami, des mains, instr. plur. de *ręka*, subst fém. — Aux 5ᵉ et 7ᵉ cas la lettre *k* se change en *c* (8); génit. *ręki*, dat. *ręce*.

Słuchał, écoutait, 3ᵉ pers. passé du verbe *słuchać*, écouter (246); présent *słucham*, passé *słuchałem*.

Wszystkiego, de tout, adj.; masc. *wszystek*, fém. *wszystka*, neut. *wszystkie*.

Z uszanowaniem, avec respect, instr. de *uszanowanie*, respect, subst. neut. (76), génit. *uszanowania*.

Pod, dessous, préposition qui régit l'accusatif et l'instr.

Oka, œil, génit. d'*oko*, subst. neut. (76); nom. plur. *oczy*.

Każde, chaque, adject.; *każdy*, *każda*, *każde* (83).

Poczciwa, honnête, au fém., adject.; masc. *poczciwy*, neut. *poczciwe*.

Ruszenie, mouvement, subst. neut. (76) du verbe *ruszać*, remuer; présent *ruszam*, passé *ruszałem*.

Staruszka, du vieillard. — On retranche *e* depuis le génitif sing. dans tous les cas tant au sing. qu'au pluriel (38).

Pilnie, attentivement, adverbe formé de l'adj. *pilny*, diligent; fém. *pilny*, neut. *pilne*.

Uchyliwszy, ayant incliné, participe invariable (238) du verbe complétif, *uchylić*, formé de u (224) et *chylić*, incliner; futur *uchylę*, passé *uchyliłem*.

Czapki, bonnet, génit. de *czapka*, subst. fém. (72) (9); dat. *czapce* (8).

Zaprosił, invita, 3ᵉ pers. du passé du verbe complétif *zaprosić* (259), formé de ZA et *prosić*, prier; futur *zaproszę*, passé *zaprosiłem*.

Przenocuj, impératif du verbe *przenocować*, passer la nuit; *przenocuję*, passé *przenocowałem*.

Wasze ou *Waszeć*. C'est une ancienne locution polonaise qui veut dire : Votre seigneurie, Vous.

Powiadając, en disant, participe invariable (236) du verbe continuatif *powiadać;* présent *powiadam*, passé *powiedziałem*.

Zowię się, je m'appelle, 1ʳᵉ pers. présent du verbe réfléchi *zwać się*, s'appeler; passé *zwałem się* (19).

Tu, ici, adverbe de lieu.

Kobieta, femme, subst. féminin (71); génit. *kobiety*, datif *kobiecie* (5). Dans le peuple on dit : *Moja kobiéta*, ma femme.

Kilkoro, quelques, nombre indéfini.

Dziatek, des enfants, génit. plur. du subst. diminutif *dziatki*, qui ne s'emploie qu'au pluriel. *Dziecko* ou *dziecię*, enfant, au pluriel *dzieci*, enfants (76).

Da, donnera, 3ᵉ pers. futnr du verbe irrégulier complétif *dać*, donner; prés. *dam*, passé *dałem*.

Jutro, demain, adverbe de temps.

Obaczysz, tu verras, 2ᵉ pers. futur du verbe complétif *obaczyć ;* futur *obaczę*, passé *obaczyłem*.

Zobaczy, il verra, 3ᵉ pers. futur du verbe complétif *zobaczyć* (262), formé de z (224) et *obaczyć;* futur *zobaczę*, passé *zobaczyłem*.

Kościół, église, subst. masc.; génit. *kościoła*, dat. *kościołowi*, vocat. et loc. *kościele*.

Proboszcza, curé, accusat. de *proboszcz*, subst. masc. (39); génit. *proboszcza.*

A moze, et peut-être, A : conjonction, *może*, adverbe.

Karczemkę, le petit cabaret, accus. de *karczemka*, diminutif de *karczma.* On forme le diminutif en ajoutant *e* entre *z* et *m* pour adoucir le concours de trois consonnes, et l'on change *a* en *ka* (72); génit. *karczemki*, dat. *karczemce* (8).

No! donc, interjection, eh! bien!

Wie, sait, 3ᵉ pers. prés. du verbe irrégulier *wiedzieć*; prés. *wiem*, passé *wiedziałem* (258).

Co, quoi, que, pronom interrogatif.

Wyświeci się, s'éclaircira, 3ᵉ pers. prés. impers. du verbe complétif *wyświecić* (224), composé de WY et *świecić*, éclairer; futur *wyświecę*, passé *wyświeciłem.*

Nad, au-dessus, préposition.

Przenosił, préférait, transportait, 3ᵉ pers. passé du verbe *przenosić*, formé de PRZE (224) et *nosić* porter; présent *przenoszę*, passé *przenosiłem.*

Że, que, conjonction.

Jak tylko, dès que, conjonction.

To, cela, adverbe.

O, de, préposition qui régit l'accusatif. Ex. : *o głowę większy*, plus grand de la tête.

Elle régit aussi le locatif. Ex. : *o wszystkiem zapomni*, il oubliera tout cela.

Dalej, plus loin, comparatif de l'adverbe de lieu *daleko*, loin.

Pójdzie, ira, 3ᵉ pers. futur du verbe complétif irrégulier *pójść*, s'en aller, formé de PO (224) et *iść*, aller; futur *pójdę*, passé *poszedłem.*

Przystawszy, ayant consenti, participe invariable du verbe complétif *przystać*, prés. *przystaję*, passé *przystałem*, formé de PRZY (224) et *stać*, rester debout.

Puścił się, il s'est lancé, 3ᵉ pers. passé du verbe *puścić się*, poursuivre le chemin; futur *puszczę się*, passé *puściłem się.*

QUESTIONS.

De quelle forme est *kij?* (38) Déclinez. — A quel cas est *obiema?* (29)—A quel cas est *tego?* (27) Déclinez. — A quel cas est

uszanowaniem? (29) Déclinez (76). — A quel cas est *oka?* (25) Pourquoi ? (128) Déclinez (76). — A quel cas est *go?* (27) (174) — A quel cas est *siebie?* (25) Pourquoi? (36) — A quel cas est *gospodarzem?* (29). A quel cas est *wsi?* (39) Pourquoi? (22) — A quel cas est *kościół?* (27) Déclinez (37) — Pourquoi *naszego proboszcza* est-il à l'accusatif? — A quel cas est *karczemkę?* (27) Déclinez (65). — A quel cas est *pewnym?* (29) Pourquoi? (220) — A quel cas est *ją?* (27) Pourquoi? (35) — Quel est le régime de *na?* (34) — A quel cas est *Birą?* (29) Pourquoi? (128) — Quel cas régit *ku?* (168)

PHRASÉOLOGIE.

1. Le pèlerin appuyé sur un bâton écoutait le chant de Bira.	1. Pielgrzym oparty na kiju (*l*) słuchał śpiewanie Biry.
2. Il fauchait la prairie avec les deux mains.	2. Obiema rękami (*l*) kosił łąkę.
3. Bira avait du respect pour le vieillard.	3. Bira miał uszanowanie dla staruszka (*g*).
4. Le bon vieillard écoutait l'enfant qui chantait entre les montagnes.	4. Staruszek słuchał dziecko, które śpiewało pomiędzy górami.
5. La femme avait ses enfants sous les yeux.	5. Kobiéta miała pod okiem (*i*) swoje dziatki.
6. Le père regardait en dessous le mouvement de sa femme.	6. Ojciec z pod oka uważał ruszenie swojéj żony (*g*).
7. Chaque homme ayant soulevé son chapeau, écoutait attentivement notre narration.	7. Każdy człowiek uchyliwszy czapki (*g*), słuchał pilnie naszej powieści (*a*).
8. La mère invita à la petite maison quelques enfants en disant : Notre village est non loin du hêtre.	8. Matka zaprosiła do domku (*g*) kilkoro dziatek, powiadając : Nasza wieś jest niedaleko buku (*g*).
9. Le maître de la maison invita chez l'excellent vieillard.	9. Gospodarz zaprosił do siebie (*g*) najlepszego staruszka (*a*).
10. Mon père! passez la nuit chez ma mère, car le soleil est déjà près de se coucher.	10. Ojcze! przenocuj u mojéj matki, bo słońce jest już blisko zachodu.
11. Les braves gens, ayant pleuré sur le tombeau de leurs parents, retournèrent à la maison.	11. Poczciwi ludzie zapłakawszy nad grobem swoich rodziców, wrócili do domu.

12. Je suis dans ce village depuis deux mois.	12. Jestem w téj wsi od dwóch miesięcy.
13. On voit près d'ici deux enfants.	13. Widać tu blisko dwoje dzieci.
14. L'homme et la femme firent connaissance et s'assirent sur une pierre couverte de mousse.	14. Człowiek z kobietą zaznajomili się, i usiedli na kamieniu mchem obrosłym.
15. Demain tu verras mon père et ma mère.	15. Jutro obaczysz mojego ojca i moją matkę.
16. Et dès que tu verras l'honnête Marguerite, tu oublieras tout.	16. A jak tylko zobaczysz poczciwą Małgorzatę, to zapomnisz o wszystkiem.
17. Le cinquième jour, tu passeras la nuit à Dobromil.	17. Piątego dnia przenocujesz w Dobromilu.
18. Bira, le plus honnête des hommes, invita le vieillard à l'église et ensuite au cabaret.	18. Bira najpoczciwszy z ludzi, zaprosił staruszka do Kościoła, a potem do karczemki.
19. Comment te portes-tu?	19. Jak się masz?
20. Je me porte bien.	20. Zdrów jestem?
21. Le père plus proche que la mère.	21. Bliższy ojciec jak matka.
22. Le cultivateur est plus sûr que Marguerite.	22. Pewniejszy gospodarz od Małgorzaty (*g*).
23. Bira n'ira pas plus loin, car fatigué par le travail, et appuyé sur son enfant, il oubliera le village et tout le reste.	23. Bira daléj nie pojdzie, bo zmordowany pracą (*ab*), oparty na swojem dziecku, zapomni o wsi (*l*) i o wszystkiem (*ab*).
24. Quand le soleil s'éclaircira, le vieillard verra le curé dans l'église.	24. Jak się słońce wyświeci, to staruszek zobaczy proboszcza (*a*) w kościele (*l*).
25. Chwalibóg n'ira pas chez toi, car il est parti pour Krakovie avec la femme de Bira.	25. Chwalibóg nie pójdzie do ciebie, bo z żoną Biry puścił się do Krakowa (*g*).
26. Le pèlerin salua avec le plus grand respect le père de Marguerite qui était le meilleur cultivateur du village.	26. Pielgrzym z największém uszanowaniem (*ab*) ojca (*a*) Małgorzaty (*g*) przywitał, który w téj wsi (*l*) był najlepszym gospodarzem (*b*).
27. Dans le petit cabaret, près de la forêt, il y avait une pierre sur laquelle les hommes se sont assis.	27. W karczemce (*l*) blisko lasu (*g*) był kamień (*a*), na którym (*i*) ludzie (*n*) usiedli.

CINQUIÈME CONJUGAISON.

§ 259. A cette forme appartiennent les verbes qui ont pour finale de l'infinitif *eć* ou *ić*, précédé d'une des consonnes *b*, *c*, *m*, *p*, *w*, *dz*, *l*, *n*, *r*, *s*, *t*, *z*. Ex. : *cierpieć*, souffrir, *cierpię*, *cierpisz*. Les verbes *bić*, *gnić*, *pić*, sont une exception à la règle.

Świerzbieć, démanger.	*Robić*, faire.
Myśleć, penser.	*Nosić*, porter.
Czynić, faire.	*Kleić*, coller.

Terminaisons du présent.

Sing. : *ę*, *isz*, *i*. Plur. : *imy*, *icie*, *ią*.

On forme le présent des verbes continuatifs, *niedokonane*, et le futur des verbes complétifs, *dokonane*, en changeant *ić* en *ę;* les lettres *ć*, *dź*, *ś*, *ść* *źdź*, se changent alors en *c*, *dz*, *sz*, *szcz*, *żdż*. Ex. : *Tracić*, perdre, *tracę;* — *sądzić*, juger, *sądzę;* — *prosić*, prier, *proszę;* — *puścić*, laisser échapper, *puszczę;* — *zagwoździć*, enclouer, *zagwożdżę*.

De la formation des verbes continuatifs, niedokonane, *et des verbes fréquentatifs*, częstotliwe.

Dans les verbes en *ić* qui ont devant cette terminaison *a*, *e*, *o*, après avoir changé *ić* en *ać*, on ajoute avant la terminaison *ać* la lettre *j*. Ex. : *utaić*, cacher, *utajać*, cacher souvent; *napoić*, abreuver, *napajać*, abreuver souvent; *kroić*, couper, trancher, *krajać*, couper ou trancher souvent.

MODÈLE DE LA CINQUIÈME CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Czynić, *agir.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Czynię, *j'agis.*	2. Czynisz.	3. Czyni.

PLURIEL.

1. Czynimy.	2. Czynicie.	3. Czynią.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Czyniłem, *j'agissais.*	Czyniłam,	Czyniłom,
2. Czyniłeś,	Czyniłaś,	Czyniłoś,
3. Czynił.	Czyniła.	Czyniło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Czyniliśmy,	Czyniłyśmy,	Czyniłyśmy,
2. Czyniliście,	Czyniłyście,	Czyniłyście,
3. Czynili.	Czyniły.	Czyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będę czynił, *j'agirai.*	Będę czyniła,	Będę czyniło,
2. Będziesz czynił,	Będziesz czyniła,	Będziesz czyniło,
3. Będzie czynił.	Będzie czyniła.	Będzie czyniło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będziemy czynili,	Będziemy czyniły,	Będziemy czyniły,
2 Będziecie czynili,	Będziecie czyniły,	Będziecie czyniły,
3. Będą czynili.	Będą czyniły.	Będą czyniły.

MODÈLE DE LA CINQUIÈME CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Uczynić, *faire.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas de temps présent, car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Uczyniłem, *j'ai fait.*	Uczyniłam,	Uczyniłom.
2. Uczyniłeś,	Uczyniłaś,	Uczyniłoś,
3. Uczynił.	Uczyniła.	Uczyniło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Uczyniliśmy,	Uczyniłyśmy,	Uczyniłyśmy,
2. Uczyniliście,	Uczyniłyście,	Uczyniłyście,
3. Uczynili.	Uczyniły.	Uczyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Uczynię, *je ferai.*
2. Uczynisz,
3. Uczyni.

PLURIEL.

1. Uczynimy,
2. Uczynicie,
3. Uczynią.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

	singulier.	(avec force.)
2.	Czyń, *agis.*	Czyńże,
3.	Niech *ou* niechaj czyni.	Niechże *ou* niechajże czyni.
	pluriel.	
1.	Czyńmy,	Czyńmyż,
2.	Czyńcie,	Czyńcież,
3.	Niech *ou* niechaj czynią.	Niechże *ou* niechajże czynią.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

singulier.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Żebym czynił, *que j'agisse.*	Żebym czyniła,	Żebym czyniło.
2.	Żebyś czynił,	Żebyś czyniła,	Żebyś czyniło,
3.	Żeby czynił.	Żeby czyniła.	Żeby czyniło.

pluriel.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Żebyśmy czynili,	Żebyśmy czyniły,	Żebyśmy czyniły,
2.	Żybyście czynili,	Żebyście czyniły,	Żebyście czyniły,
3.	Żeby czynili.	Żeby czyniły.	Żeby czyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

singulier.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Byłbym czynił, *j'agirais.*	Byłabym czyniła,	Byłobym czyniło,
2.	Byłbyś czynił,	Byłabyś czyniła,	Byłobyś czyniło,
3.	Byłby czynił.	Byłaby czyniła.	Byłoby czyniło.
		ou	
	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Czyniłbym,	Czyniłabym,	Czyniłobym,
2.	Czyniłbyś,	Czyniłabyś,	Czyniłobyś,
3.	Czyniłby.	Czyniłaby.	Czyniłoby.

pluriel.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Bylibyśmy czynili,	Byłybyśmy czyniły,	Byłybyśmy czyniły,
2.	Bylibyście czynili,	Byłybyście czyniły,	Byłybyście czyniły,
3.	Byliby czynili.	Byłyby czyniły.	Byłyby czyniły.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Uczyń, *fais*,	Uczyńże,
3. Niech *ou* niechaj uczyni.	Niechże *ou* niechajże uczyni.

PLURIEL.	
1. Uczyńmy,	Uczyńmyż,
2. Uczyńcie,	Uczyńcież,
3. Niech *ou* niechaj uczynią.	Niechże *ou* niechajże uczynią.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym uczynił, *que je fasse.*	Żebym uczyniła,	Żebym uczyniło,
2. Żebyś uczynił,	Żebyś uczyniła,	Żebyś uczyniło,
3. Żeby uczynił.	Żeby uczyniła.	Żeby uczyniło.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy uczynili,	Żebyśmy uczyniły,	Żebyśmy uczyniły,
2. Żebyście uczynili,	Żebyście uczyniły,	Żebyście uczyniły,
3. Żeby uczynili.	Żeby uczyniły.	Żeby uczyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym uczynił, *j'aurais fait.*	Byłabym uczyniła,	Byłobym uczyniło,
2. Byłbyś uczynił,	Byłabyś uczyniła,	Byłobyś uczyniło,
3. Byłby uczynił.	Byłaby uczyniła.	Byłoby uczyniło.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Uczyniłbym,	Uczyniłabym,	Uczyniłobym,
2. Uczyniłbyś,	Uczyniłabyś,	Uczyniłobyś,
3. Uczyniłby.	Uczyniłaby.	Uczyniłoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy uczynili,	Byłybyśmy uczyniły,	Byłybyśmy uczyniły,
2. Bylibyście uczynili,	Byłybyście uczyniły,	Byłybyście uczyniły,
3. Byliby uczynili.	Byłyby uczyniły.	Byłyby uczyniły.

ou

masc.	fém.	neut.
1. Czynilibyśmy,	Czyniłybyśmy,	Czyniłybyśmy,
2. Czynilibyście,	Czyniłybyście,	Czyniłybyście,
3. Czyniliby.	Czyniłyby.	Czyniłyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym czynił, *puissé-je agir.*	Obym czyniła,	Obym czyniło.
2. Obyś czynił,	Obyś czyniła,	Obyś czyniło,
3. Oby czynił.	Oby czyniła.	Oby czyniło.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy czynili,	Obyśmy czyniły,	Obyśmy czyniły,
2. Obyście czynili,	Obyście czyniły,	Obyście czyniły,
3. Oby czynili.	Oby czyniły.	Oby czyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	fém.	neut.
Czyniący, *agissant.*	Czyniąca.	Czyniące.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający czynić, *devant agir.*	Mająca czynić.	Mające czynić.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Czyniąc, *en agissant.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Czyniony, *agi.*	Czyniona.	Czynione.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Czynienie, *action d'agir.*

ou

masc.	fém.	neut.
1. Uczynilibyśmy,	Uczyniłybyśmy,	Uczyniłybyśmy,
2. Uczynilibyście,	Uczyniłybyście,	Uczyniłybyście,
3. Uczyniliby.	Uczyniłyby.	Uczyniłyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym uczynił, *puissé-je faire.*	Obym uczyniła,	Obym uczyniło.
2. Obyś uczynił,	Obyś uczyniła,	Obyś uczyniło,
3. Oby uczynił.	Oby uczyniła.	Oby uczyniło.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy uczynili,	Obyśmy uczyniły,	Obyśmy uczyniły,
2. Obyście uczynili,	Obyście uczyniły,	Obyście uczyniły,
3. Oby uczynili.	Oby uczyniły.	Oby uczyniły.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający uczynić, *devant faire.*	Mająca uczynić.	Mające uczynić.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Uczyniwszy, *ayant fait.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Uczyniony.	Uczyniona.	Uczynione.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Uczynienie, *action de faire.*

VERBES DE LA CINQUIÈME CONJUGAISON.

CONTINUATIFS, *NIEDOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Robić, *faire.*	Robię.	Robiłem.	Robić będę.	Rób.	Robiąc.	Robiący, a, e.	Robiony, a, e.
Chodzić, *marcher.*	Chodzę	Chodziłem.	Chodzić będę.	Chódź.	Chodząc.	Chodzący, a, e.	Chodzony, a, e.
Kosić, *faucher.*	Kossę.	Kosiłem.	Kosić będę.	Koś.	Kosząc.	Koszący, a, a.	Koszony, a, e.
Wątpić, *douter.*	Wątpię.	Wątpiłem.	Wątpić będę.	Wątp'.	Wątpiąc.	Wątpiący, a, e.	Wątpiony, a, e.
Przenosić, *transporter.*	Przenoszę.	Przanosiłem.	Przenosić będę.	Przenoś.	Przenosząc.	Przenoszący, a, e.	Przenoszony, a, a.
Prosić, *prier.*	Proszę.	Prosiłem.	Prosić będę.	Proś.	Prosząc.	Proszący, a, e.	Proszony, a, e.
Nosić, *porter.*	Noszę.	Nosiłem.	Nosić będę.	Noś.	Nosząc.	Noszący, a, e.	Noszony, a, e.
Zachodzić, *passer derrière.*	Zachodzę.	Zachodziłem.	Zachodzić będę.	Zachodź.	Zachodząc.	Zachodzący, a, e.	Zachodzony, a, e.
Krzywdzić, *faire tort.*	Krzywdzę.	Krzywdziłem.	Krzywdzić będę.	Krzywdź.	Krzywdząc.	Krzywdzący, a, e.	Krzywdzony, a, e.
Myślać, *penser.*	Myślę.	Myśliłem.	Myślić będę.	Myśl.	Myśląc.	Myślący, a, e.	Myślany, a, e.
Taić, *tenir une chose secrète.*	Taję.	Taiłam.	Taić będę.	Taj.	Tając.	Tający, a, e.	Tajony, a, e.
Widzieć, *voir.*	Widzę.	Widziałem.	Widzieć będę.	Widź.	Widząc.	Widzący, a, a.	Widziany, a, e.
Sądzić, *juger.*	Sądzę.	Sądziłem.	Sądzić będę.	Sądź.	Sądząc.	Sądzący, a, e.	Sądzony, a, a.

COMPLÉTIFS, *DOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Przestrzelić, *traverser d'un coup de feu.*	—	Przestrzeliłem.	Przestrzelę.	Przestrzel.	Przestrzeliwszy.	—	Przestrzelony, a, e.
Wyświecić, *éclaircir.*	—	Wyświeciłem.	Wyświecę.	Wyświeć.	Wyświeciwszy.	—	Wyświecony, a, e.
Zapomnić, *oublier.*	—	Zapomniałem.	Zapomnę.	Zapomnij.	Zapomniawszy.	—	Zapomniany, a, e.
Postąpić, *avancer.*	—	Postąpiłem.	Postąpię.	Postąp.	Postąpiwszy.	—	Postąpiony, a, e.
Oznajmić, *annoncer.*	—	Oznajmiłem.	Oznajmię.	Oznajm.	Oznajmiwszy.	—	Oznajmiony, a, a.
Przystawić, *approcher, mettre.*	—	Przystawiłem.	Przystawię.	Przystaw.	Przystawiwszy.	—	Przystawiony, a, e.
Umyślić, *imaginer.*	—	Umyśliłem.	Umyślę.	Umyśl.	Umyśliwszy.	—	Umyślony, a, e.
Zaprosić, *inviter.*	—	Zaprosiłam.	Zaproszę.	Zaproś.	Zaprosiwszy.	—	Zaproszony, a, e.
Uchwycić, *saisir.*	—	Uchwyciłam.	Uchwycę.	Uchwyć.	Uchwyciwszy.	—	Uchwycony, a, e.
Urodzić się, *naître.*	—	Urodziłem się.	Urodzę się.	Urodź się.	Urodziwszy się.	—	Urodzony, a, e.
Puścić się, *se lancer.*	—	Puściłam się.	Puszczę się.	Puść się.	Puściwszy się.	—	Puszczony, a, e.

QUATORZIÈME LEÇON

CZTERNASTA LEKCYA.

Przy zaszłém już słońcu,
Auprès de passait derrière

właśnie wtedy bydło z pola
précisément alors troupeau champ

wracało, fujarki się odzywały;
revenait, chalumeaux se faisaient entendre;

głos kobiet słychać było,
voix on entendait

wołających na gęsi, kury i
appelants oies, poules

gołębie. Śmiechy radośne
pigeons. Les rires joyeux

młodych parobków rozlegały
jeunes valets de ferme retentissaient

się po wsi, kiedy postąpiwszy
ayant avancé

daléj, pielgrzym ujrzał domy
plus loin, aperçu

dobre, zabudowania dość
constructions assez

porządne, ogrodzenia niezłe.
propres, clôtures pas mauvaises.

Przed chałupami na ławkach
Devant chaumières bancs

kobiety wiejskie przędły; koło
villageoises filaient

nich tymczasem dzieci drobne,
en ce temps petits,

wśród ulicy wesoło igrały.
au milieu rue gaiement jouaient.

Słowem, wszystko okazywało
En un mot, tout démontrait

byt dobry i życie spokojne.
bien-être tranquille.

Le troupeau revint des champs précisément lorsque le soleil se couchait; les chalumeaux résonnaient; on entendait les femmes appelant les oies, les poules et les pigeons. Les joyeux rires des jeunes valets de ferme retentissaient dans le village. Ayant avancé plus loin, le pèlerin aperçut d'assez bonnes maisons, des constructions assez convenables et des clôtures pas trop mauvaises. Sur les bancs, devant les chaumières, les femmes du village filaient; pendant ce temps là, les petits enfants jouaient gaiement autour d'elles au milieu de la rue. En un mot, tout dénotait le bien-être et une vie tranquille.

COMPARAISON.

Construction française.	*Construction polonaise.*	*Traduction.*
1, 2. Le troupeau revint des champs précisément lorsque le soleil se couchait;	1. Auprès passé déjà le soleil, 2. précisément alors le troupeau du champ revenait;	1. Przy zaszłém już słońcu, 2. właśnie wtedy bydło z pola wracało,
3. les chalumeaux résonnaient;	3. les chalumeaux se résonnaient;	3. fujarki się odzywały;
4. on entendait les femmes appelant les oies, les poules et les pigeons.	4. la voix des femmes entendue était, appelant sur les oies, les poules et les pigeons.	4. głos kobiét słychać było, wołających na gęsi, kury i gołębie.
5. Les joyeux rires des jeunes valets de ferme retentissaient dans le village.	5. Les rires joyeux des jeunes ouvriers de ferme se retentissaient dans le village.	5. Śmiechy radosne młodych parobków rozlegały się po wsi.
6. Ayant avancé plus loin, le pèlerin aperçut d'assez bonnes maisons,	6. Quand ayant avancé le pèlerin aperçut les maisons bonnes,	6. Kiedy postąpiwszy daléj pielgrzym ujrzał domy dobre,
7. des constructions assez conveuables, des clôtures pas trop mauvaises.	7. les constructions assez propres, les clôtures non mauvaises.	7. zabudowania dość porządne, ogrodzenia nie złe.
8. Sur les bancs, devant les chaumières, les femmes du village filaient;	8. Devant les chaumières sur les bancs, les femmes villageoises filaient;	8. Przed chałupami na ławkach kobiéty wiejskie przędły;
9. pendant ce temps là, les petits enfants jouaient gaiement autour d'elles au milieu de la rue.	9. autour d'elles en attendant les enfants petits au milieu de la rue jouaient.	9. koło nich tymczasem dzieci drobne wśród ulicy wesoło igrały.
10. En un mot, tout dénotait le bien-être et une vie tranquille.	10. En un mot, tout démontrait existence bonne et la vie tranquille.	10. Słowem, wszystko okazywało byt dobry i życie spokojne.

CONVERSATION.

1. A quel moment le troupeau revint-il?	1. Przy zaszłém już słońcu.
2. Quand revint le troupeau?	2. Właśnie wtedy.
3. D'où revint le troupeau?	3. Z pola.
4. Qu'est-ce qui revint des champs?	4. Bydło.
5. Qu'est-ce qu'on entendait?	5. Fujarki odzywały się.
6. Qu'entendait-on encore?	6. Słychać było głos kobiet wołających na gęsi, kury i gołębie.

7. Qu'est-ce qui se répandait dans le village?	7. Śmiechy radośne młodych parobków.
8. Où se répandaient les rires joyeux?	8. Po wsi.
9. De qui les rires joyeux se répandaient-ils?	9. Młodych parobków.
10. Qu'est-ce qui se répandait?	10. Śmiechy radośne.
11. Qu'apercevait le pèlerin?	11. Ujrzał domy dobre.
12. Quand apercevait-il de bonnes maisons?	12. Postąpiwszy daléj.
13. Qu'apercevait-il encore?	13. Zabudowania dość porządne, ogrodzenia nie złe.
14. Que faisaient les femmes villageoises?	14. Kobiéty wiejskie przędły.
15. Où étaient-elles assises?	15. Na ławkach.
16. Où étaient les bancs?	16. Przed chałupami.
17. Que faisaient les petits enfants?	17. Dzieci drobne wesoło igrały.
18. Où s'amusaient les enfants?	18. Koło kobiét wśród ulicy.
19. Qui s'amusait au milieu de la rue?	19. Drobne dzieci.
20. Qu'est-ce qui démontrait le bien-être.	20. Wszystko okazywało byt dobry i życie spokojne.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

§ 260. *Przy*, auprès, prépos. qui régit le locatif.

Zaszłem, participe passé *zaszły*, du verbe *zajść*, se placer derrière; verbe composé de **za** (224) *iść*, marcher. On dit: *słońce zachodzi*, le soleil se couche.

Fujarka, chalumeau, instrument, subst. fém. (72); génit. *fujarki*, dat. *fujarce* (8).

Właśnie, précisément, adv.; *wtedy*, alors.

Bydło, troupeau, subst. neut. collectif; *bydle*, animal, subst. neut. (76); génit. *bydła*, dat. *bydłu*.

Słychać, entendre, verbe impersonnel. *Co tam słychać*, qu'est-ce qu'on dit? qu'est-ce qu'on entend?

Wołających, appelant, participe prés. du verbe *wołać*, appeler; prés. *wołam*, passé *wołałem*.

Gęsi, oies, accusatif plur., subst. fém. *gęś* (58); génit. *gęsi*.

Kury, poules, accusatif plur. de *kura*, subst. fém. (71); génit. *kury*, dat. *kurze* (5).

Gołębie, accusatif plur. de *gołąb'*, pigeon. Ce subst. change *ą*

en *ę* dans les cas de la déclinaison, excepté à l'accusatif et au vocatif qui sont comme le nominatif (17); génit. *gołębia.*

Śmiechy, les rires, accus. plur. de *śmiech*, subst. masc., le rire (39); génit. *śmiechu.*

Radośne, gais, adj. qui se rapporte à *śmiechy;* masc. *radośny*, fém. *radośna*, neut. *radośne.*

Parobków, valets de ferme, génit. plur., subst. masc. *parobek.* Dans la déclinaison de ce substantif on retranche la voyelle *e* devant *k* (39); génit. *parobka.*

Postąpiwszy, ayant avancé, participe du verbe complétif *postąpić*, avancer; futur *postąpię*, passé *postąpiłem.*

Zabudowania, constructions, bâtisses, accusatif, subst. neut. *zabudowanie* (76), formé du verbe *zabudować*, construire.

Dość, assez, adverbe.

Porządne, propre, en ordre, adj. neut.; m. *porządny*, fém. *porządna.* Il se rapporte à *zabudowania.*

Ogrodzenia, clôtures, accus. plur., subst. neut. *ogrodzenie* (76); génit. *ogrodzenia*, formé du verbe *ogradzać*, entourer de palissades.

Zły, mauvais, adj., fém. *zła*, neut. *złe*, qui s'accorde avec *ogrodzenie.*

§ 261. *Przed* ou *przede*, devant, en avant, préposition qui demande :

1° L'instrumental, si le régime désigne seulement la situation, le lieu où se passe l'action exprimée par le verbe. Ex. : *Przed domem*, devant la maison.

2° L'accusatif, si le régime marque le but de l'action exprimée par le verbe. Elle sert également à marquer la priorité de temps; ainsi elle correspond aux deux prépositions françaises *devant*, *avant.* Ex. : *Iść przed sędziego*, aller devant le juge.

Chałupami, chaumières, instrum. plur., subst. fém. *chałupa* (71) (6); génit. sing. *chałupy*, dat. *chałupie.*

Ławkach, bancs, loc. plur. de *ławka*, subst. fém.; génit. *ławki*, le dat. et le loc. sing. sont *ławce* (72) (8).

Wiejskie, villageoises, adj.; masc. *wiejski*, fém. *wiejska*, neut. *wiejskie*, se rapporte à *kobiéty.* Cet adjectif est formé du

subst. *wieś*. On introduit la lettre *j* entre *e* et *s* pour rendre le son plus doux.

Przędły, filaient, 3ᵉ pers. plur. du verbe *prząść*, filer, prés. *przędę*, passé *prządłem*.

Tymczasem, pendant, dans ce temps, adv.

Drobne, petits, menus, adj.; masc. *drobny*, fém. *drobna*, neut. *drobne*, s'accordant avec *dzieci*.

Ulicy, rue, génit. sing., subst. fém. *ulica* (66).

Wśród, au milieu, adverbe qui demande le génitif.

Igrały, jouaient, 3ᵉ pers. plur. du passé du verbe *igrać*, prés. *igram*, passé *igrałem*.

Słowem, en un mot, adverbe.

Okazywało, prouvait, 3ᵉ pers. impers. du verbe *okazywać*, prés. *okazywam*, passé *okazywałem*.

Byt, existence, subst. masc. formé du verbe *być*.

QUESTIONS.

A quel cas est *słońcu?* (30). Pourquoi? (260) — A quel cas est *pola?* (25) Pourquoi? (128).—De quel genre est-il? Déclinez (72) — A quel cas est *fujarki?* (24) Déclinez (72). — A quel cas est *kobiét?* (25) (71) — A quoi se rapporte *wołających?* — A quel cas est *gęsi?* (27) Pourquoi? (34) — A quelle forme appartient *śmiech?* (39) — A quel cas est *domy?* (24) (37) — A quel cas est *zabudowania?* (27) (76) — A quel cas est *chałupami?* (29) Pourquoi? (261) Déclinez (71). — A quel cas est *ławkach?* (30) (34)

PHRASÉOLOGIE.

1. Près de la maison du pèlerin il y avait un beau bois.	1. Przy domie (*l*) pielgrzyma był las piękny (*n*).
2. Les hommes revenaient à la maison après le coucher du soleil.	2. Po zaszłém słońcu (*l*) ludzie wracali do domu (*g*).
3. Le troupeau revenait par le village, de la prairie où les jeunes femmes filaient.	3. Bydło przez wieś wracało z łąki (*g*) na której (*l*) młode kobiéty przędły.
4. Le son des chalumeaux se répandait dans les champs.	4. Głos fujarek (*g*) rozlegał się po polach (*l*).

5. On entendait les joyeux cris des oies, des poules et des pigeons.

6. Les jeunes enfants revenaient à la maison avec des chalumeaux.

7. Les rires des ouvriers villageois se répandaient entre les montagnes.

8. Le pèlerin montrait aux femmes joyeuses les constructions bien faites et les bons enclos autour de la ville.

9. Le père habitait avec sa femme dans une maison pas trop mauvaise.

10. Le pèlerin aperçut le pigeon qui mangeait des miettes de pain sur la pierre.

11. L'enceinte du bois était près de la ville.

12. Les enfants jouaient avec les poules autour de la chaumière du curé.

13. Près du cabaret, il y avait une chaumière dans laquelle on entendait les joyeux rires de l'organiste.

14. L'homme avec la femme revenait par la rue; pendant ce temps là, le pèlerin l'aperçut et l'invita au cabaret où tout démontrait le bien-être.

15. J'ai passé mon jeune âge près de l'église, dans une vie tranquille, avec mon jeune ouvrier.

16. Le petit vieillard, dans le costume de pèlerin, aperçut près des chaumières, les hommes, dont les rires joyeux résonnaient parmi les constructions.

5. Słychać było radosne śpiewy gęsi, kur i gołębi.

6. Młode dzieci z fujarkami (*i*) wracały do domu (*g*).

7. Śmiechy wiejskich parobków (*g*) rozlegały się pomiędzy górami (*ab*).

8. Radośnym kobiétom (*d*) pielgrzym wskazał zabudowania porządne i dobre ogrodzenia około miasta (*g*).

9. W nieźłym domie (*l*) mieszkał ojciec ze swoją żoną (*ib*).

10. Pielgrzym ujrzał gołębia (*a*) na kamieniu (*l*), który chléb (*a*) drobny zajadał.

11. Przy mieście (*l*) było ogrodzenie z drzewa.

12. Około chałupy proboszcza dzieci igrały z kurami (*i*).

13. Blisko karczmy (*g*) była chałupa (*g*) w któréj radośne śmiechy organisty słychać było.

14. Człowiek z kobietą (*ib*) wracał przez ulicę (*a*), tymczasem pielgrzym go postrzegłszy, zaprosił do karczemki (*g*), gdzie wszystko okazywało byt dobry.

15. Spędziłem wiek (*a*) mój młody przy kościele (*l*) w spokojném życiu (*l*) z moim młodym parobkiem (*ib*).

16. Przy chałupach staruszek w sukni (*l*) pielgrzymskiéj ujrzał ludzi, których radośne śmiechy rozlegały się pomiędzy zabudowaniami (*ib*).

SIXIÈME CONJUGAISON.

§ 262. A cette forme appartiennent les verbes terminés à l'infinitif en *eć* ou *yć*, précédé d'une des consonnes *dz*, *dż*, *ż*, *c*, *cz*, *rz*, *sz*, *j*.

Exemple : *Męczyć*, torturer, *męczę*, je torture.
Suszyć, sécher, *suszę*, je sèche.
Wierzyć, croire, *wierzę*, je crois.

Terminaisons du présent.

SINGULIER : *ę*, *ysz*, *y*. PLURIEL : *ymy*, *ycie*, *ą*.

Il faut en excepter les verbes *szyć*, coudre ; *żyć*, vivre.

Il y a des verbes de cette forme qui ont l'infinitif en *eć* et le passé en *ał*. Ex. : *beczeć*, beugler, *beczę*, je beugle, *beczał*, il beuglait.

Le présent des verbes continuatifs, *niedokonane*, et le futur des verbes complétifs, *dokonane*, se forment de l'infinitif en changeant *eć* ou *yć* en *ę*. Ex. : *słyszeć*, entendre, *słyszę*, j'entends.

Le verbes *patrzeć*, regarder, est irrégulier; *patrzę*, je regarde.

Formation des verbes continuatifs, niedokonane, *et des verbes fréquentatifs*, częstotliwe.

On change la terminaison de l'infinitif *eć* en *ać*, les consonnes molles qui la précèdent deviennent dures. Ex. : *słyszeć*, entendre, *słychać* (5) entendre toujours.

Dans les verbes terminés en *yć*, on change *yć* en *ać*. Ex. : *nauczyć*, instruire, *nauczać*, instruire souvent. Souvent à l'avant-dernière syllabe on change *y*, *o* en *a*. Ex. : *Otoczyć*, entourer, *otaczać*, entourer souvent.

MODELE DE LA SIXIÈME CONJUGAISON.

VERBE CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Drżeć, *trembler.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

SINGULIER.

1. Drżę, *je tremble.*	2. Drżysz.	3. Drży.

PLURIEL.

1. Drżymy.	2. Drżycie.	3. Drżą.

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Drżałem, *je tremblais.*	Drżałam,	Drżałom,
2. Drżałeś,	Drżałaś,	Drżałoś,
3. Drżał.	Drżała.	Drżało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Drżaliśmy,	Drżałyśmy,	Drżałyśmy,
2. Drżaliście,	Drżałyście,	Drżałyście,
3. Drżali.	Drżały.	Drżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas przyszły. — Futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będę drżał *ou* drżeć, *je tremblerai.*	Będę drżała *ou* drżeć,	Będę drżało *ou* drżeć,
2. Będziesz drżał *ou* drżeć,	Będziesz drżała *ou* drżeć,	Będziesz drżało *ou* drżeć,
3. Będzie drżał *ou* drżeć.	Będzie drżała *ou* drżeć.	Będzie drżało *ou* drżeć.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Będziemy drżali *ou* drżeć,	Będziemy drżały *ou* drżeć,	Będziemy drżały *ou* drżeć,
2. Będziecie drżali *ou* drżeć,	Będziecie drżały *ou* drżeć,	Będziecie drżały *ou* drżeć,
3. Będą drżali *ou* drżeć.	Będą drżały *ou* drżeć.	Będą drżały *ou* drżeć.

MODÈLE DE LA SIXIÈME CONJUGAISON.

VERBE COMPLÉTIF, *DOKONANE.*

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Zadrżeć, *tressaillir.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Les verbes complétifs n'ont pas de temps présent; car ils expriment l'action accomplie ou terminée.

Czas przeszły dokonany. — Passé défini.

SINGULIER.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Zadrżałem, *j'ai tressailli.*	Zadrżałam,	Zadrżałom,
2.	Zadrżałeś,	Zadrżałaś,	Zadrżałoś,
3.	Zadrżał.	Zadrżała.	Zadrżało.

PLURIEL.

	masc.	*fém.*	*neut.*
1.	Zadrżeliśmy,	Zadrżałyśmy.	Zadrżałyśmy.
2.	Zadrżeliście,	Zadrżałyście,	Zadrżałyście,
3.	Zadrżeli.	Zadrżały.	Zadrżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

Czas zaprzyszły. — Futur antérieur.

SINGULIER.

1. Zadrżę, *j'aurai tressailli.*
2. Zadrżysz,
3. Zadrży.

PLURIEL.

1. Zadrżemy,
2. Zadrżecie,
3. Zadrżą.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Drżyj, *tremble.*	Drżyjże.
3. Niech *ou* niechaj drży.	Niechże *ou* niechajże drży.
PLURIEL.	
1. Drżyjmy,	Drżyjmyż,
2. Drżyjcie,	Drżyjcież,
3. Niech *ou* niechaj drżą.	Niechże *ou* niechajże drżą.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym drżał, *que je tremble.*	Żebym drżała,	Żebym drżało,
2. Żebyś drżał,	Żebyś drżała,	Żebyś drżało,
3. Żeby drżał.	Żeby drżała.	Żeby drżało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy drżeli,	Żebyśmy drżały,	Żebyśmy drżały,
2. Żebyście drżeli,	Żebyście drżały,	Żebyście drżały,
3. Żeby drżeli.	Żeby drżały.	Żeby drżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym drżał, *je tremblerais.*	Byłabym drżała,	Byłobym drżało,
2. Byłbyś drżał,	Byłabyś drżała,	Byłobyś drżało,
3. Byłby drżał.	Byłaby drżała.	Byłoby drżało.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Drżałbym,	Drżałabym,	Drżałobym,
2. Drżałbyś,	Drżałabyś,	Drżałobyś,
3. Drżałby.	Drżałaby.	Drżałoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy drżeli,	Byłybyśmy drżały,	Byłybyśmy drżały,
2. Bylibyście drżeli,	Byłybyście drżały,	Byłybyście drżały,
3. Byliby drżeli.	Byłyby drżały.	Byłyby drżały.

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

SINGULIER.	(avec force.)
2. Zadrżyj, *tressaille.*	Zadrżyjże.
3. Niech *ou* niechaj zadrży.	Niechże *ou* niechajże zadrży.
PLURIEL.	
1. Zadrżyjmy,	Zadrżyjmyż,
2. Zadrżyjcie,	Zadrżyjcież,
3. Niech *ou* niechaj zadrżą.	Niechże *ou* niechajże zadrżą.

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebym zadrżał, *que je tressaille,*	Żebym zadrżała,	Żebym zadrżało,
2. Żebyś zadrżał,	Żebyś zadrżała,	Żebyś zadrżało,
3. Żeby zadrżał.	Żeby zadrżała.	Żeby zadrżało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Żebyśmy zadrżeli,	Żebyśmy zadrżały,	Żebyśmy zadrżały,
2. Żebyście zadrżeli,	Żebyście zadrżały,	Żebyście zadrżały,
3. Żeby zadrżeli.	Żeby zadrżały.	Żeby zadrżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Byłbym zadrżał, *j'aurais tressailli.*	Byłabym zadrżała,	Byłobym zadrżało,
2. Byłbyś zadrżał,	Byłabyś zadrżała,	Byłobyś zadrżało,
3. Byłby zadrżał.	Byłaby zadrżała.	Byłoby zadrżało.

OU

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Zadrżałbym,	Zadrżałabym,	Zadrżałobym,
2. Zadrżałbyś,	Zadrżałabyś,	Zadrżałobyś,
3. Zadrżałby.	Zadrżałaby.	Zadrżałoby.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Bylibyśmy zadrżeli,	Byłybyśmy zadrżały,	Byłybyśmy zadrżały,
2. Bylibyście zadrżeli,	Byłybyście zadrżały,	Byłybyście zadrżały,
3. Byliby zadrżeli.	Byłyby zadrżały.	Byłyby zadrżały.

ou

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Drżelibyśmy,	Drżałybyśmy,	Drżałybyśmy,
2. Drżelibyście,	Drżałybyście,	Drżałybyście,
3. Drżeliby.	Drżałyby.	Drżałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły.— Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obym drżał, *puissé-je trembler.*	Obym drżała,	Obym drżało,
2. Obyś drżał,	Obyś drżała,	Obyś drżało,
3. Oby drżał.	Oby drżała.	Oby drżało.

PLURIEL.

masc.	*fém.*	*neut.*
1. Obyśmy drżeli,	Obyśmy drżały,	Obyśmy drżały,
2. Obyście drżeli,	Obyście drżały,	Obyście drżały,
3. Oby drżeli.	Oby drżały.	Oby drżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

masc.	*fém.*	*neut.*
Drżący, *tremblant.*	Drżąca.	Drżące.

Przyszły. — Futur.

masc.	*fém.*	*neut.*
Mający drżeć, *devant trembler.*	Mająca drżeć.	Mające drżeć.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Drżąc, *en tremblant.*

BIERNY.— PASSIF.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Drżanie, *action de trembler, tremblement.*

OU

masc.	fém.	neut.
1. Zadrżelibyśmy,	Zadrżałybyśmy,	Zadrżałybyśmy,
2. Zadrżelibyścia,	Zadrżałybyście,	Zadrżałybyście,
3. Zadrżeliby.	Zadrżałyby.	Zadrżałyby.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

SINGULIER.

masc.	fém.	neut.
1. Obym zadrżał, *puissé-je tressaillir.*	Obym zadrżała,	Obym zadrżało,
2. Obyś zadrżał,	Obyś zadrżała,	Obyś zadrżało,
3. Oby zadrżał.	Oby zadrżała.	Oby zadrżało.

PLURIEL.

masc.	fém.	neut.
1. Obyśmy zadrżeli,	Obyśmy zadrżały,	Obyśmy zadrżały,
2. Obyście zadrżeli,	Obyścia zadrżały,	Obyścia zadrżały,
3. Oby zadrżeli.	Oby zadrżały.	Oby zadrżały.

NB. Le plus-que-passé comme dans la première conjugaison.

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Le participe présent manque.

Przyszły. — Futur.

masc.	fém.	neut.
Mający zadrżeć, *devant tressaillir.*	Mająca zadrżeć.	Mające zadrżeć.

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Zadrżawszy, *ayant tressailli.*

BIERNY. — PASSIF.

masc.	fém.	neut.
Zadrżany, *tressailli.*	Zadrżana.	Zadrżane.

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Zadrżanie, *action de tressaillir.*

VERBES DE LA SIXIÈME CONJUGAISON.

CONTINUATIFS, *NIEDOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Żyć, *vivre.*	Żyję.	Żyłem.	Będę żył.	Żyj.	Żyjąc.	Żyjący, a, e.	—
Słyszeć, *entendre.*	Słyszę.	Słyszałem.	Będę słyszał.	Słysz.	Słysząc.	Słyszący, a, e.	Słyszany, a, e.
Leżeć, *être couché.*	Leżę.	Leżałem.	Będę leżał.	Leż.	Leżąc.	Leżący, a, e.	—
Uczyć, *apprendre.*	Uczę.	Uczyłem.	Będę uczył.	Ucz.	Ucząc.	Uczący, a, e.	Uczony, a, e.
Służyć, *servir.*	Służę.	Służyłem.	Będę służył.	Służ.	Służąc.	Służący, a, e.	—
Smażyć, *frire.*	Smażę.	Smażyłem.	Będę smażył.	Smaż.	Smażąc.	Smażący, a, e.	Smażony, a, e.
Milczeć, *se taire.*	Milczę.	Milczałem.	Będę milczał.	Milcz.	Milcząc.	Milczący, a, e.	—
Należeć, *appartenir.*	Należę.	Należałem.	Będę należał.	Należ.	Należąc.	Należący, a, e.	Należny, a, e.
Męczyć, *tourmenter.*	Męczę.	Męczyłem.	Będę męczył.	Męcz.	Męcząc.	Męczący, a, e.	Męczony, a, e.
Suszyć, *sécher.*	Suszę.	Suszyłem.	Będę suszył.	Susz.	Susząc.	Suszący, a, e.	Suszony, a, e.
Wierzyć, *croire.*	Wierzę.	Wierzyłem.	Będę wierzył.	Wierz.	Wierząc.	Wierzący, a, e.	—
Jęczyć, *gémir.*	Jęczę.	Jęczałem.	Będę jęczał.	Jęcz.	Jęcząc.	Jęczący, a, e.	—
Tańczyć, *danser.*	Tańczę.	Tańczyłem.	Będę tańczył.	Tańcz.	Tańcząc.	Tańczący, a, e.	Tańczący, a, e.

COMPLÉTIFS, *DOKONANE.*

INFINITIF.	PRÉSENT.	PASSÉ.	FUTUR.	IMPÉRATIF.	PARTICIPE INVAR.	PARTICIPE PRÉSENT.	PARTICIPE PASSIF.
Pomarszczyć, *rider.*	—	Pomarszczyłem.	Pomarszczę.	Pomarszcz.	Pomarszczywszy.	Pomarszczający, a, e.	Pomarszczony, a, e.
Zakończyć, *finir, terminer.*	—	Zakończyłem.	Zakończę.	Zakończ.	Zakończywszy.	Zakończający, a, e.	Zakończony, a, e.
Usłyszyć, *entendre.*	—	Usłyszałem.	Usłyszę.	Usłysz.	Usłyszawszy.	—	Usłystany, a, e.
Obaczyć, *apercevoir, voir.*	—	Obaczyłem.	Obaczę.	Obacz.	Obaczywszy.	—	—
Położyć, *placer, mettre.*	—	Położyłem.	Położę.	Połóż.	Położywszy.	—	Położony, a, e.
Ułożyć, *mettre en ordre.*	—	Ułożyłem.	Ułożę.	Ułóż.	Ułożywszy.	—	Ułożony, a, e.
Dojrzeć, *surveiller.*	—	Dojrzałem.	Dojrzę.	Dojrzyj.	Dojrzawszy.	—	Dojrzany, a, e.
Ujrzeć, *apercevoir.*	—	Ujrzałem.	Ujrzę.	Ujrzyj.	Ujrzawszy.	—	Ujrzany, a, e.
Nauczyć, *apprendre.*	—	Nauczyłem.	Nauczę.	Naucz.	Nauczywszy.	Nauczający, a, e.	Nauczony, a, e.
Uderzyć, *frapper.*	—	Uderzyłem.	Uderzę.	Uderz.	Uderzywszy.	Uderzający, a, e.	Uderzony, a, e.

§ 263. Les terminaisons des deux premières personnes dans les deux nombres,

1re pers. sing. { *em*, masc. / *am*, fém. / *om*, neut.

2e pers. sing. { *eś*, masc. / *aś*, fém. / *oś*, neut.

1re pers. plur. *śmy*, pour les trois genres,

2e pers. plur. *ście*, pour les trois genres,

peuvent être détachées des verbes et placées à la fin du substantif, du nombre, de la conjonction, du pronom ou de l'adverbe. Dans ce cas on met ces mots devant les verbes. Ex. : *pięcieśmy wzięli*, pour *pięć wzięliśmy*, nous en avons pris cinq; *dobrzeście powiedzieli*, pour *dobrze powiedzieliście*, vous avez bien dit.

Ces terminaisons ne peuvent se joindre aux conjonctions *i*, *a*, *jakoto*, *to jest*.

§ 264. La conjonction *by* et ses composés *aby*, *gdyby*, *iżby*, *jeżeliby*, *niechby*, *oby*, *żeby*, *skoroby*, se lient toujours avec les terminaisons dont nous parlons. Ainsi on doit dire :

Bym miał, *Obyśmy napisali*, *Gdybyście dali*,

au lieu de

By miałem; *Oby napisaliśmy*, *Gdyby daliście*,

qui ne s'emploient jamais.

De la forme passive.

§ 265. Quoique les verbes aient des participes passifs qui peuvent être employés avec le verbe auxiliaire *być*, nous voyons que pour rendre l'idée passive, il est mieux de tourner la phrase par la voix active, ou d'employer la troisième personne du pluriel du présent ou du passé pris impersonnellement avec l'accusatif des pronoms *ja*, *ty*, *on*, *my*, *wy*, *oni*, ou d'un substantif; car la voix passive avec le verbe *être* répugne à la nature de la langue polonaise.

Ainsi, au lieu de :	Il faut dire :
Jestem od przyjaciół kochany,	*Przyjaciele mnie kochają.*
Je suis aimé des amis.	Les amis m'aiment.

Sprawiedliwość jest żądaną od wszystkich,	*Wszyscy żądają sprawiedliwości.*
La justice est désirée de tout le monde.	Tout le monde désire la justice.
Was zaproszą,	*Będziecie zaproszeni.*
Vous serez invités.	

Pour exprimer une action passée indéfinie, il est mieux d'employer le passé impersonnel.

Ainsi, au lieu de :	Il faut dire :
Oni byli zabijani,	*Zabijano ich.*
Ils étaient tués.	On les tuait.
Wy byliście wyganiani,	*Wyganiano was*,
Vous étiez chassés.	On vous chassait.

On exprime le temps passé défini par le temps passé impersonnel en *no*, *to*, pour le distinguer du temps passé indéfini. Ex.:

Temps passé indéfini : *Mnie zaproszono*, j'étais invité.
Temps passé défini : *Byłem zaproszony*, j'ai été invité.

Avec le participe passif complétif, *dokonany*, on emploie souvent le verbe *zostać*, rester, au passé. Ex. : *został zabity*, il a été tué.

§ 266. CONJUGAISON DE LA VOIX PASSIVE.

V. CONTINUATIF, *NIEDOKONANE.*		V. COMPLÉTIF, *DOKONANE.*	
CONTINUATIF.	CONTINUATIF fréquentatif.	COMPLÉTIF.	COMPLÉTIF fréquentatif.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

m. Być łamany,	Być łamywany,	Być złamany,	Być złamywany,
f. Być łamana,	Być łamywana,	Być złamana,	Być złamywana,
n. Być łamane,	Być łamywane,	Być złamane,	Być złamywane,
Être rompu.	*Être rompu souvent.*	*Être brisé.*	*Être brisé souvent.*

Czas przeszły. — Passé.

Było być łamanym, ą, ém,	Było być łamywanym, ą, ém,	Było być złamanym, ą, ém,	Było być złamywanym, ą, ém,
Avoir été rompu.	*Avoir été rompu souvent.*	*Avoir été brisé.*	*Avoir été brisé souvent.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Jestem łamany, a, e,	Jestem łamywany, a, e,	Jestem złamany, a, e,	Jestem złamywany, a, a,
Je suis rompu.	*Je suis rompu souvent.*	*Je suis brisé.*	*Je suis brisé souvent.*

Czas przeszły. — Passé.

Byłem łamany,	Byłem łamywany,	Byłem złamany,	Byłem złamywany,
Byłam łamana,	Byłam łamywana,	Byłam złamana,	Byłam złamywana,
Byłom łamane,	Byłom łamywane,	Byłom złamane,	Byłom złamywane,
J'étais rompu, *J'ai été rompu.*	*J'étais rompu* *J'ai été rompu* } *souvent.*	*J'étais brisé,* *J'ai été brisé.*	*J'étais brisé* *J'ai été brisé* } *souvent.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé.

Byłem był łamany,	Byłem był łamywany,	Byłem był złamany,	Byłem był złamywany.
am a a,	am a a,	am a a,	am a a,
om o e,	om o e,	om o e,	om o e,
J'avais été rompu, *J'eus été rompu.*	*J'avais été rompu* *J'eus été rompu* } *souvent.*	*J'avais été brisé,* *J'eus été brisé.*	*J'avais été brisé* *J'eus été brisé* } *souvent.*

Czas przyszły. — Futur.

Będę łamany, a, e,	Będę łamywany, a, e,	Będę złamany, a, e,	Będę złamywany, a, e,
Je serai rompu, *J'aurai été rompu.*	*Je serai rompu* *J'aurai été rompu* } *souvent.*	*Je serai brisé,* *J'aurai été brisé.*	*Je serai brisé* *J'aurai été brisé* } *souvent.*

TRYB ROZKAZUJĄCY, — IMPÉRATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent. *Czas przyszły.* — Futur.

Bądź łamany, a, e,	Bądź łamywany, a, e,	Bądź złanany, a, e,	Bądź złamywany, a, e,
Sois rompu.	*Sois rompu souvent.*	*Sois brisé.*	*Sois brisé souvent.*

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy, przeszły i przyszły.— Présent, passé et futur.

Żebym był łamany,	Żebym był łamywany,	Żebym był złamany,	Żebym był złamywany,
a a,	a a,	a a,	a a,
o e.	o e.	o e.	o e.
Que je sois rompu,	*Que je sois rompu souvent,*	*Que je sois brisé,*	*Que je sois brisé souvent,*
Que je fusse rompu.	*Que je fusse rompu souvent.*	*Que je fusse brisé.*	*Que je fusse brisé souvent.*

Czas mało używany. — Temps peu usité.

Żebym był był łamany,	Żebym był był łamywany,	Żebym był był złamany,	Żebym był był złamywany,
a a a,	a a a,	a a e,	a a e,
o o e.	o o e.	o o e.	o o e,
Que j'aie été rompu,	*Que j'aie été rompu souvent,*	*Que j'aie été brisé,*	*Que j'aie été brisé souvent,*
Que j'eusse été rompu.	*Que j'eusse été rompu souvent.*	*Que j'eusse été brisé.*	*Que j'eusse été brisé souvent.*

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy, przeszły i przyszły. — Présent, passé et futur.

Byłbym łamany,	Byłbym łamywany,	Byłbym złamany,	Byłbym złamywany,
Byłabym łamana,	Byłabym łamywana,	Byłabym złamana,	Byłabym złamywana,
Byłobym łamane.	Byłobym łamywane.	Byłobym złamane.	Byłobym złamywane.
Je serais rompu,	*Je serais rompu souvent,*	*Je serais brisé,*	*Je serais brisé souvent,*
J'aurais été rompu.	*J'aurais été rompu souvent.*	*J'aurais été brisé.*	*J'aurais été brisé souvent.*

Czas mało używany. — Temps peu usité.

Byłbym był łamany,	Byłbym był łamywany,	Byłbym był złamany,	Byłbym był złamywany,
Byłabym była łamana,	Byłabym była łamywana,	Byłabym była złamana,	Byłabym była złamywana,
Byłobym było łamane,	Byłobym było łamywane,	Byłobym było złamane,	Byłobym było złamywane,
J'eusse été rompu.	*J'eusse été rompu souvent.*	*J'eusse été brisé.*	*J'eusse été brisé souvent.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy, przeszły i przyszły. — Présent, passé et futur.

Obym był łamany,	Obym był łamywany,	Obym był złamany,	Obym był złamywany,
Obym była łamana,	Obym była łamywana,	Obym była złamana,	Obym była złamywana,
Obym było łamane.	Obym było łamywane.	Obym było złamane.	Obym było złamywane.
Puissé-je être rompu.	*Puissé-je être rompu souvent.*	*Puissé-je être brisé.*	*Puissé-je être brisé souvent.*

Czas mało używany. — Temps peu usité.

Obym był był łamany,	Obym był był łamywany,	Obym był był złamany,	Obym był był złamywany,
Obym była była łamana,	Obym była była łamywana,	Obym była była złamywana,	Obym była była złamywana,
Obym było było łame.	Obym było było łamywane.	Obym było było złamywane.	Obym było było złamywane.
Que j'eusse été rompu.	*Que j'eusse été rompu souvent.*	*Que j'eusse été brisé.*	*Que j'eusse été brisé souvent.*

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Teraźniejszy. — Présent.

Łamany, a, e.	Łamywany, a, e.	Złamany, a, e.	Złamywany, a, e.
Rompu.	*Rompu souvent.*	*Brisé.*	*Brisé souvent.*

Przyszły. — Futur.

Mający być łamany,	Mający być łamywany,	Mający być złamany,	Mający być złamywany,
Mająca być łamana,	Mająca być łamywana,	Mająca być złamana,	Mająca być złamywana,
Mające być łamane.	Mające być łamywane.	Mające być złamane.	Mające być złamywane.
Devant être rompu.	*Devant être rompu souvent.*	*Devant être brisé.*	*Devant être brisé souvent.*

Przeszły. — Passé.

Będąc łamany,	Będąc łamywany,	Będąc złamany,	Będąc złamywany,
Będąc łamana,	Będąc łamywana,	Będąc złamana,	Będąc złamywana,
Będąc łamane.	Będąc łamywane.	Będąc złamane.	Będąc złamywane.
Étant rompu.	*Étant rompu souvent.*	*Étant brisé.*	*Étant brisé souvent.*

QUINZIÈME LEÇON

PIĘTNASTA LEKCYA.

Wszedłszy do Biry, Małgo- Etant entré chez	Lorsqu'il fut entré chez Bira,
rzata przyjęła gościa mile a reçu hôte agréablement	Marguerite fit à son hôte un
i wesoło; co do dzieci, te gaiement; quant aux ceux	accueil agréable et gracieux;
w kątek się wbiwszy, ze dans petit coin se étant blottis, avec	quant aux enfants, s'étant
strachem na pielgrzyma peur sur	blottis dans un petit coin, ils
patrzały, jego twarz pracą i regardaient, visage travail	regardent le pèlerin avec
wiekiem pomarszczona, jego âge ridé	crainte. Son visage ridé par le
czoło dwa razy cięte; blizny front fois blessé; balafres	travail et par l'âge, son front
głębokie, kij ogromny w ręku, profondes, bâton énorme main,	deux fois blessé, ses profondes
a naostatek broda długa i enfin barbe longue	balafres, le bâton énorme qu'il
siwa, wszystko to zdawało grise, tout paraissait	tenait à la main, enfin sa barbe
się dzieciom strasznem i effrayant	longue et grise, tout cela
okropnem. terrible.	paraissait effrayant et terrible
	à ces enfants.

COMPARAISON.

Construction polonaise.	*Traduction.*
1. Étant entré chez Bira,	1. Wszedlszy do Biry,
2. Marguerite a reçu l'hôte agréablement et gaiement.	2. Malgorzata przyjęla gościa mile i wesolo.
3. Quant aux enfants, ceux dans le petit coin s'étant blottis,	3. Co do dzieci, te w kątek się wbiwszy,
4. avec peur sur le pèlerin regardaient.	4. ze strachu na pielgrzyma patrzaly.
5. Son visage par le travail et par l'âge ridé,	5. Jego twarz pracą i wiekiem pomarszczona,
6. son front deux fois coupé, les balafres profondes,	6. jego czolo dwa razy cięte, blizny głębokie,
7. le bâton énorme dans la main,	7. kij ogromny w ręku,
8. et enfin la barbe longue et grise,	8. A naostatek broda dluga i siwa,
9. tont cela paraissait aux enfants effrayant et terrible.	9. wszystko to zdawalo się dzieciom strasznem i okropnem.

CONVERSATION.

1. Qui est-ce qui entra chez Bira?	1. Pielgrzym.
2. Comment Marguerite le reçut-elle?	2. Malgorzata przyjęla mile i wesolo.
3. Quand fut-il reçu agréablement?	3. Wszedlszy do Biry.
4. Qui Marguerite reçut-elle gaiement?	4. Malgorzata przyjęla gościa.
5. Que faisaient les enfants?	5. Ze strachem patrzaly na pielgrzyma.
6. Après avoir fait quoi?	6. Wbiwszy się w kątek.
7. Comment était le visage du pèlerin?	7. Pomarszczona.
8. Qu'avait-il de ridé?	8. Twarz jego.
9. Ponrquoi était-il ridé?	9. Wiekiem i pracą.
10. Qu'avait le front du pèlerin?	10. Dwa razy cięte.
11. Qu'est-ce qui était blessé?	11. Jego czolo.
12. Qu'avait-il sur le front?	12. Blizny głębokie.
13. Qu'avait-il à la main?	13. Kij ogromny.
14. Où avait-il le bâton?	14. W ręku.
15. Qu'avait-il encore?	15. Naostatek broda dluga i siwa.
16. Qu'est-ce qui paraissait effrayant aux enfants?	16. To wszystko zdawalo się strasznêm i okropnêm.
17. A qui cela paraissait-il terrible?	17. Dzieciom.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Wszedłszy, étant entré, part. passé du verbe compl. irrég. *wejść*, entrer, formé de WE (224) et *iść*, marcher; futur *wejdę*, passé *wszedłem*.

Gościa, hôte, génit. de *gość*, subst. masc. (38).

Strach, peur, subst. masc. (39); génit. *strachu*.

Mile, agréablement, adv. formé de l'adj. *miły*, cher, aimé; fém. *miła*, neut. *miłe*.

Wesoło, gaiement, adv. formé de l'adj. *wesoły*, gai; fém. *wesoła*, neut. *wesołe*.

Co, que, pronom pris adverbialement, quant à.

Strachem, avec frayeur, instr. de *strach*, subst. masc. (39); génit. *strachu*.

Twarz, visage, subst. fém. (60); génit. *twarzy*.

Pomarszczona, ridé, part. passé au fém. du verbe compl. *pomarszczyć*, rider, formé de PO (224) et *marszczyć*; futur, *pomarszczę*, passé *pomarszczyłem*.

Czoło, front, subst. neut. (76); génit. *czoła*.

Blizny, balafres, de *blizna*, subst. fém. (71); génit. *blizny*, dat. *bliznie* (6).

Głębokie, profondes, adj. plur. de *głęboki*; fém. *głęboka*, neut. *głębokie*.

Naostatek, enfin, adverbe.

Broda, barbe, subst. fém. (71); génit. *brody*, dat. *brodzie*.

Długa, longue, adj. au fém.; masc. *długi*, neut. *długie*.

Siwa, grise, adj. au fém. (90); masc. *siwy*, neut. *siwe*.

Wszystko, tout, adv.

Zdawało się, il paraissait, 3e pers. impers. du verbe passé *zdawać się*; prés. *zdaje się*, passé *zdawało się*.

Strasznêm, effrayant, instr. de l'adj. masc. *straszny*; fém. *straszna*, neut. *straszne*.

Okropnêm, terrible, instr. de l'adject.; masc. *okropny*, fém., *okropna*, neut. *okropne*.

QUESTIONS.

A quel cas est *Biry?* (35). Pourquoi? (36). — Qu'est-ce que *te?* (197). — A quel cas est *pielgrzyma?* (27). Pourquoi? (34). —Qu'est-ce que *jego?* (172). Déclinez. — D'après quelle forme se décline *twarz?* (60). — A quel cas est *pracą?* (29). — D'après quelle forme se décline *kij?* (38). Déclinez *ogromny*. — A quel cas est *dzieciom?* (26).

PHRASÉOLOGIE.

1. Marguerite reçut l'hôte très agréablement.	1. Małgorzata gościa (*a*) bardzo mile przyjęła.
2. Bira, en entrant à l'église, salua affectueusement le curé.	2. Bira, wszedłszy do kościoła (*g*), mile przywitał proboszcza (*g*).
3. Les valets regardaient le pèlerin avec beaucoup d'effroi.	3. Z wielkim strachem parobki patrzyli na Pielgrzyma (*a*).
4. Les enfants jouaient, dans le coin, avec le bâton du père.	4. W kątku (*l*) dzieci igrały z kijem (*i*) ojca (*g*).
5. La femme de Bira avait la figure ridée.	5. Żona Biry (*g*) miała twarz (*g*) pomarszczoną.
6. Le père allait avec un énorme bâton autour des bonnes constructions.	6. Ojciec chodził z ogromnym kijem (*i*) około porządnych zabudowań (*g*).
7. Deux fois le curé saisit le valet par la main.	7. Dwa razy proboszcz uchwycił parobka (*a*) za rękę (*g*).
8. L'organiste et l'agriculteur avaient la barbe grise et longue.	8. Organista z rolnikiem (*ab*) mieli brody (*a*) siwe i długie.
9. L'agriculteur, ayant écarté les branches, regardait avec effroi dans la prairie et dans les champs.	9. Rolnik odgarnąwszy gałęzie (*a*), patrzał ze strachem (*i*) na łąki (*a*) i pola (*a*).
10. Les enfants regardaient avec effroi les images et les scapulaires, car tout cela leur paraissait terrible.	10. Dzieci ze strachem (*i*) patrzały na obrazki (*a*) i szkaplerze (*a*), bo to wszystko zdawało się im okropnem (*i*).
11. Tu verras l'horrible visage du pèlerin qui avait été trois fois blessé, et avait une profonde cicatrice sur la tête.	11. Obaczysz straszną twarz (*a*) pielgrzyma który był cięty trzy razy, i miał głęboką bliznę (*a*) w głowie (*l*).
12. Chez notre curé, il y avait, dans le coin, un énorme bâton.	12. U naszego proboszcza (*g*) był w kątku (*l*) kij (*n*) ogromny.
13. Tout présentait le bien-être à notre agriculteur.	13. Naszemu rolnikowi wszystko okazywało byt (*a*) dobry.

14. Nos hommes sont revenus au village; les valets sont restés au cabaret.	14. Nasi ludzie wrócili do wsi (*a*), a parobki w karczmie (*l*) zostali.
15. Le curé, en entrant dans la maison de Bira, le salua avec ces mots : Que Dieu soit loué !	15. Proboszcz wszedłszy do domku (*g*) Biry, przywitał go temi słowy (*i*) : Niech będzie Bóg pochwalony !

§ 267. DES VERBES IMPERSONNELS.

Les verbes impersonnels sont ceux qui ne s'emploient qu'à la troisième personne du singulier, et qui n'ont pas de sujet. Par ex. :

Grzmi, il tonne; *grzmiało*, il a tonné; *marźnie*, il gèle; *marzło*, il a gelé; *będzie marzło*, il gèlera.

Tous les verbes en général peuvent être employés impersonnellement, en ajoutant le pronom *się* à la troisième personne du présent, et à la troisième personne neutre du temps passé. Par ex. :

Robi się, il se fait; *robiło się*, il se faisait; *będzie się robić*, il se faira.

Il y a quelques verbes qui peuvent être employés impersonnellement sans le pronom *się*. Ex :

Być, être; *bywać*, être souvent. *Idzie*, il marche; *chodziło*, cela marchait. *Przyszło*, il arrivait. *Należy*, il faut. *Trzeba*, il faut.

Quand on veut exprimer, par le verbe *być*, être, la négation, alors, à la troisième personne du présent, au lieu de *nie jest*, on dit *nie masz*, *on nie ma*, il n'avait, avec le génitif du substantif ou du sujet. Ex. :

Jest ojciec, le père se trouve. *Nie masz*, *nie ma*, *nie było ojca*, le père n'y est pas, n'y était pas.

Il y a des verbes qui, par leur nature, ne se conjuguent qu'à la troisième personne dans les deux nombres, dans tous les genres et dans tous les temps. Mais le sujet doit être toujours au génitif. Ex.:

Boli	*mię*,	*cię*,	*go*	*głowa*,	j'ai,	tu as,	il a	mal à la tête.
Bolą	—	—	—	*nogi*,	—	—	—	aux jambes.
Bolał	—	—	—	*nos*,	—	—	—	au nez.
Bolała	—	—	—	*ręka*,	—	—	—	au bras.
Bolało	—	—	—	*oko*,	—	—	—	à l'œil.
Bolały	—	—	—	*zęby*,	—	—	—	aux dents.

On voit par cet exemple que le verbe *boleć*, souffrir, s'accorde en nombre et en genre avec son sujet.

Quoique les verbes neutres n'aient pas de participe passif, néanmoins ils s'emploient impersonnellement. Ex. :

Siedziano, on était assis; *spano*, on dormait; *skakano*, on sautait, etc.

Les Polonais ont encore une autre manière d'exprimer le verbe impersonnel : c'est de joindre à un substantif ou à un pronom la troisième personne singul. du verbe auxiliaire *być*. Au présent, il est sous-entendu ; dans les autres temps, il faut nécessairement l'exprimer. Ex. :

Żal mi,	Je regrette,
Żal ci będzie,	Tu auras de la peine,
Żal mu było,	Il avait de la peine,

On emploie aussi des adverbes. Ex. :

Ładnie ci,	Cela te sied bien.
Bolesno mu będzie,	Il aura de la peine.
Boleśnie mu było,	Il avait de la peine.

§ 268. Quand on parle impersonnellement avec les mots : *można*, on peut ; *potrzeba* ou *trzeba*, il faut; — on met le verbe à l'infinitif et l'on retranche les mots *można*, *potrzeba*, *trzeba*, qui deviennent sous-entendus. Ex. :

Milczeć było, ou bien, *milczeć trzeba było*, il fallait se taire.
Zostać było, ou bien, *zostać można było*, on pouvait rester.

§ 269. Après les conjonctions *aby*, *ażeby*, *byle*, ainsi qu'après *niewiedzieć*, on ne sait pas, le mot *można* se retranche. Ex. :

Aby naszą pracę skrócić, au lieu de *aby naszą pracę można skrócić*, pour finir notre travail. *Pojechał niewiedzieć dokąd*, au lieu de *pojechał nie można wiedzieć dokąd*.

§ 270. Le verbe *być* s'emploie impersonnellement :

1° Quand il est pris dans le sens de *godzi się*, convient-il? *należy*, il faut; *przystoi*, *wypada*, il convient. Ex. :

Gdy było robić próżnowałeś, au lieu de *gdy należało robić próżnowałeś*, quand il fallait travailler, tu ne faisais rien.

2° Quand il se met pour le temps passé personnel avec la conjonction : *jak*, *tylko*, *skoro*, *kiedy*, *jeżeli*, *gdy*. Ex. :

Było cię prosić, toś nie uczynił, pour *jak cię prosili, toś nie uczynił*, quand on t'en a prié, tu ne l'as pas fait.

§ 271. CONJUGAISON DES VERBES IMPERSONNELS.

VERBES ACTIFS.	VERBES PASSIFS.	VERBES NEUTRES.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Łamać było. *Il fallait rompre.*	Być łamany. *Être rompu.*	Było padać, *Il fallait tomber.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Łamie się, *il se brise.*	Łamią, *on rompt.*	Pada, *il tombe.*

Czas przeszły niedokonany. — Passé indéfini.

Łamało się, *il se brisait.*	Łamano, *on a rompu.*	Padało, *il tombait.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

Łamało się było, *Il s'était rompu.*	Łamano było, *On avait rompu.*	Padało było, *Il était tombé.*

Przyszły. — Futur.

Będzie się łamało *ou* łamać się będzie, *il se rompra.*	Będą łamać, *on rompra.*	Będzie padało *ou* padać będzie, *il tombera.*

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

Niech się łamie, *qu'il se rompe.*	Niech łamią, *qu'on rompe.*	Niech pada, *qu'il tombe.*

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

Żeby się łamało, *Qu'il se rompe.*	Żeby łamano, *qu'on rompe.*	Żeby padało, *qu'il tombe.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

Żeby się było łamało, *Qu'il se soit rompu.*	Żeby łamano było, *Qu'on eût rompu.*	Żeby było padało, *Qu'il fût tombé.*

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

Byłoby się łamało *ou* łamałoby się, *il se romprait.*	Byłoby łamano *ou* łamanoby, *on romprait.*	Byłoby padało *ou* padałoby, *Il tomberait.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

Byłoby się było łamało *ou* łamałoby się było,	Byłoby było łamano *ou* łamanoby było,	Byłoby było padało *ou* padałoby było,
Il se serait rompu.	*On aurait rompu.*	*Il serait tombé.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy, przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

Oby się łamało,	Oby łamano,	Oby padało,
Puisse-t-il se rompre.	*Puisse-t-on rompre.*	*Puisse-t-il tomber.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

Oby się było łamało,	Oby łamano było,	Oby było padało,
Qu'il se fût rompu.	*Qu'on eût rompu.*	*Qu'il fût tombé.*

SEIZIÈME LEÇON

SZESNASTA LEKCYA.

Bira oznajmił żonie, że starca (annonça)	Bira annonça à sa femme
tego przyjął na nocleg do (a reçu, pour la nuit)	qu'il avait reçu ce vieillard
siebie, a zatem, żeby mu jeść (par conséquent, manger)	pour la nuit, qu'ainsi elle eût
nagotowała, i wszelkie o nim (préparât, tout de)	à lui préparer à manger, et
miała staranie. Sam poszedłszy (eut soin. alla)	qu'elle eût bien soin de lui.
do stodoły, słomy i siana (grange, paille foin)	Il alla lui-même à la grange,
nabrał i do komory zaniosł; (a pris chambre apporta;)	prit de la paille et du foin,
tam usławszy niby łóżko, (là ayant arrangé comme lit;)	qu'il apporta dans la chambre;
przykrył je świeżo upranem (couvrit le fraîchement blanchi)	où, ayant arrangé cela en forme
prześcieradłem, a zwinąwszy (drap de lit, ayant roulé)	de lit, il le couvrit d'un drap
stary, co miał po ojcu żupan, (vieux que après père capote,)	récemment blanchi, et ayant

zrobił z niego wałek i
fit rouleau
w głowach położył. Tymczasem
dans la tête plaça. En attendant
gospodyni przystawiła spory
ménagère apportait grand
garnek kaszy, okrasy dodała,
pot de terre gruau, assaisonnement ajouta,
i w rynce kartofle smażyć
poêlon pommes de terre frire
zaczęła.
commença.

plié un vieil habit qu'il tenait de son père, il en fit un traversin qu'il plaça au chevet du lit. Et attendant, la ménagère apportait un grand pot de gruau, y ajoutait de l'assaisonnement, et commençait à faire frire des pommes de terre dans un poêlon.

COMPARAISON.

Construction polonaise.	*Traduction.*
1. Bira annonça à l'épouse que de vieillard ce a reçu pour la nuit chez lui.	1. Bira oznajmił żonie, że starca tego przyjął na nocleg do siebie.
2. Par conséquent qu'à lui manger préparât et tous de lui avait soin.	2. A zatém, żeby mu jeść nagotowała i wszelkie o nim miała staranie.
3. Lui seul alla à la grange, de la paille et du foin il prit, et à la chambre apporta.	3. Sam poszedł do stodoły, słomy i siana nabrał, i do komory zaniósł.
4. Là, ayant arrangé comme un lit il couvrit le fraichement avec blanchi drap de lit.	4. Tam usławszy niby łóżko, przykrył je świeżo upraném prześcieradłem.
5. Et ayant roulé le vieux qu'il avait après le père habit (capote), a fait de lui le rouleau, et dans les têtes plaça.	5. A zwinąwszy stary co miał po ojcu żupan, zrobił z niego wałek i w głowach położył.
6. En attendant, la ménagère mettait au feu un grand (vaste) pot de terre, du gruau, de l'assaisonnement du lard ajouta.	6. Tym czasem gospodyni przystawiła spory garnek kaszy, okrasy dodała.
7. Et dans le poêlon les pommes de terres frire commença.	7. A w ryuce kartofle smażyć zaczęła.

CONVERSATION.

1. Que fit Bira en entrant?	1. Bira oznajmił żonie.
2. Qu'annonça-t-il?	2. Że starca iego przyjął na nocleg do siebie.
3. A qui l'annonça-t-il?	3. Żonie.
4. Pourquoi prévint-il qu'il l'avait invité chez lui?	4. Żeby mu jeść nagotowała.
5 Pour quoi encore?	5. Żeby wszystkie o nim miała starania.
6. Que fit-il lui-même?	6. Sam poszedł do stodoły.
7. Que prit-il?	7. Słomy i siana.
8. Où apporta-t-il le foin?	8. Do komory zaniósł.
9. Qu'est-ce qu'il fit dans la chambre?	9. Usłał niby łóżko.
10. Comment arrangea-t-il le lit?	10. Przykrył świeżo upraném prześcieradłem.
11. Que fit-il après?	11. Zrobił wałek.
12. Avec quoi fit-il le rouleau?	12. Zwinąwszy stary żupan.
13. De qui tenait-il cette capote?	13. Który miał po ojcu.
14. Où plaça-t-il le traversin?	14. W głowach położył.
15. Que fit la ménagère?	15. Tymczasem gospodyni przystawiła spory garnek kaszy.
16. Que mit-elle dedans?	16. Okrasy dodała.
17. Qu'arrangea-t-elle encore?	17. Kartofle prażyć zaczęła.
18. Dans quoi fit-elle frire les pommes de terre?	18. W rynce.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Że, que, conjonction.

Nocleg, couchée, gîte, subst. masc. (39); génit. *noclega* ou *noclegu*.

Do siebie, chez lui. Voyez la règle sur le pronom *siebie* (208).

Żeby nagotowała, qu'elle préparât, 3ᵉ pers. du subj. du verbe complétif *nagotować*, futur *nagotuję*, passé *nagotowałem*.

Komory, chambre d'un paysan; génit. de *komora*, subst. fém. (71).

Usławszy, ayant arrangé un lit, partic. invariable du verbe compl. irrég. *usłać*, formé de *u* (224) et *słać*; futur *uściele*, passé *usłałem*.

Jeść, manger, verbe actif; présent *jem*, passé *jadłem* (19).

Staranie, soin, subst. neutre (76); génit. *starania*.

O, de, préposit. qui gouverne : 1° L'accusatif, quand elle répond à la question *o co?* de quoi? Ex. : *O głowę wyższy*, plus grand de la tête.

2° L'instrumental, quand elle répond à la question *o kim?* de qui? Ex. : *Mieć staranie o ojcu*, avoir soin du père.

Niby, comme si, adverbe.

Zwinąwszy, ayant roulé, part. invariable du verbe compl. *zwinąć*, futur *zwinę*, passé *zwinąłem*.

Stary, vieux, adject. (93), fém. *stara*, neut. *stare*.

Żupan, habit, capote: c'est une capote qui descendait jusqu'aux genoux, dans l'ancien costume polonais; subst. masc. (37) génit. *żupana*.

Wszelkie, de toute sorte, adject., masc. *wszelki*, fém. *wszelka*, neut. *wszelkie*.

Sam, lui-même, adjectif masc., fém. *sama*, neut. *same*.

Stodoły, grange, génit. de *stodoła*, subst. fém. (71); génit. *stodoły*, dat. *stodole*.

Słomy, paille, accus. plur. de *słoma*, subst. fém. (71); génit. *słomy*, dat. *słomie* (6).

Nabrał, prendre beaucoup, 3° pers. passé du verbe *nabrać*, formé de NA (224) et *brać*, prendre; futur *nabiorę*, passé *nabrałem*.

Tam, là, en ce lieu, adverbe.

Łóżko, lit, accus. subst. neut. (76); génit. *łóżka*.

Przykrył, recouvrit, 3° pers. passé du verbe compl. *przykryć*, formé de PRZY (224) et *kryć* couvrir; futur *przykryję*, passé *przykryłem*..

Świeżo, fraîchement, adverbe formé de l'adjectif masc. *świeży*, fém. *świeża*, neut. *świeże*, frais.

Upraném, blanchi, lavé, instr. du participe passif du verbe *uprać* formé de U et *prać*, laver; futur *upiorę*, passé *uprałem*.

Prześcieradłem, drap de lit, instr. de *prześcieradło*, subst. neut. (76), génit. *prześcieradła*, dat. *prześcieradle*.

Wałek, rouleau, traversin, subst. masc. (39), génit. *wałka*.

Tymczasem, en attendant, adverbe.

Gospodyni, ménagère, subst. fém. (59), génit. *gospodyni*.

Przystawiła, appliquer, mettre au feu, 3° pers. passé fém.

du verbe complétif *przystawić*, formé de PRZY (224) et *stawić*, placer, mettre debout; futur *przystawię*, passé *przystawiłem*.

Spory, assez grand, considérable, adject., fém. *spora*, neut. *spore*.

Garnek, pot de terre, subst. masc. (39); génit. *garnka*.

Żona, épouse, subst. fém. (71), génit. *żony*, dat. *żonie*.

Kaszy, gruau bouilli, génitif de *kasza*, subst. fém. (66), génit. *kaszy*.

Okrasy, assaisonnement avec du lard, génit. de *okrasa*, subst. fém. (71), dat. *okrasie*.

Dodała, 3ᵉ pers. fém. passé du verbe *dodać*, verbe composé de *do - dać*, ajouter; futur *dodam*, passé *dodałem*.

Rynce, poêlon, locat. de *rynka*, subst. fém. (72), génit. *rynki*, dat. *rynce*.

Kartofle, pommes de terre, nomin. pluriel de *kartofel*, subst. masc. (38), génit. *kartofla*.

QUESTIONS.

A quel cas est *starca?* (27). Déclinez (38). — Qu'est-ce que *tego?* (197). — Quel cas régit *do?* (36). — Déclinez l'adject. *stary?* (82). — A quel cas est *niego?* (172). Pourquoi *niego* au lieu de *jego?* (177). — A quel cas est *słomy?* (27). Déclinez (71).

PHRASÉOLOGIE.

1. La ménagère annonça à son mari que le pèlerin avait placé du gruau dans le pot.	1. Gospodyni oznajmiła mężowi (*d*) że pielgrzym przystawił kaszę (*a*) w garnku.
2. L'agriculteur avait soin des enfants de la femme de son valet.	2. Rolnik miał staranie o dzieciach (*i*) żony (*g*) parobka.
3. Le valet, ayant arrangé le lit, alla à la maison du vieillard.	3. Parobek usławszy łóżko (*a*), poszedł do domku starca (*g*).
4. L'habit de Bira n'allait que jusqu'aux genoux.	4. Żupan Biry (*g*) był krótki po kolana (*a*).
5. La femme villageoise fit un rouleau du drap nouvellement blanchi.	5. Kobieta wiejska zrobiła wałek (*a*) z prześcieradła (*g*) świeżo upranego.

6. La paille et le foin étaient dans la grange de l'agriculteur de Dobromil.

7. Le père, avec la maîtresse de la petite maison, étant allé à la ville, rencontra le vieillard non loin du chemin, sur le bord de la petite rivière.

8. Le valet chantait avec les femmes en attendant, et leurs voix et leurs rires joyeux retentissaient agréablement et gaîment dans les enclos du village.

9. L'enfant plaça le poêlon avec les pommes de terre, et commença à les faire frire, après y avoir ajouté de l'assaisonnement.

10. L'organiste montrait un grand pot de gruau qu'il avait trouvé non loin de la pierre.

11. La mère de Marguerite apporta le pot, et le couvrit avec l'habit de son ami.

12. La vie tranquille du vieillard lui donnait beaucoup de santé.

13. Bira écoulait la demande du pèlerin avec attention.

14. Les oies et les pigeons revenaient le soir à la maison.

15. Le bétail allait avec les poules autour des constructions.

16. On entendait les flûtes des valets près du village.

6. Słoma i siano (n) było w stodole Dobromilskiego gospodarza (g).

7. Ojciec z gospodynią (i) domku (g) poszedłszy do miasta, spotkał starca nie daleko drogi (g) nad brzegiem rzeczki (i).

8. Tymczasem parobek z kobietami(i) śpiewał, a głos(n) i ich śmiechy radośne rozlegały się mile i wesoło pomiędzy ogrodzeniami (i) wiejskiemi.

9. Dziecko przystawiło rynkę (a) z kartoflami (i), i smażyć zaczęło dodawszy do nich (g) okrasy (g).

10. Organista wskazał spory garnek (a) kaszy, który znalazł nie daleko kamienia (g).

11. Matka Małgorzaty przyniosła garnek (a) i przykryła go żupanem swego przyjaciela.

12. Spokojne życie staruszka dawało mu dużo zdrowia (g).

13. Bira słuch[illegible]pilnie zapytania pielgrzy[illegible].

14. Gęsie i gołębie wracały wieczorem do domu.

15. Bydło z kurami (ab) chodziło około zabudowania.

16. Fujarki parobków (g) słychać było blisko wsi.

DE L'EMPLOI DES VERBES DANS LES PÉRIPHRASES.

§ 272. Dans les périphrases on emploie, en polonais, le verbe *mieć*, avoir, avec le verbe qui doit être toujours à l'infinitif.

CONJUGAISON DES VERBES EN PÉRIPHRASE.

VERBES ACTIFS.		VERBES PASSIFS.	

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Temps futur à l'égard du présent.

CONTINUATIF.	COMPLÉTIF.	CONTINUATIF.	COMPLÉTIF.
Mam łamać,	**Mam złamać,**	**Mam być łamany, łamana, łamane,**	**Mam być złamany, złamana, złamane.**
Je dois rompre.	*Je dois briser.*	*Je dois être rompu.*	*Je dois être brisé.*
Masz łamać,	**Masz złamać,**	**Masz być łamany, łamana, łamane.**	**Masz być złamany, złamana, złamane.**
Ma łamać,	**Ma złamać,**	**Ma być łamany, łamana, łamane.**	**Ma być złamany, złamana, złamane.**
Mamy łamać,	**Mamy złamać,**	**Mamy być łamani, łamane.**	**Mamy być złamani, złamane.**
Macie łamać,	**Macie złamać,**	**Macie być łamani, łamane.**	**Macie być złamani, złamane.**
Mają łamać.	**Mają złamać.**	**Mają być łamani, łamane.**	**Mają być złamani, złamane.**

Temps futur à l'égard du passé.

Miałem, łam, łom łamać.	**Miałem, łam, łom złamać.**	**Miałem, am, om być łamany, ana, ane.**	**Miałem, am, om być złamany, ana, ane.**
Je devais rompre.	*Je devais briser.*	*Je devais être rompu.*	*Je devais être brisé.*
Miałeś, łaś, łoś łamać.	**M[illegible]łoś złamać.**	**Miałeś, łaś, łoś być łamany, ana, ane.**	**Miałeś, łaś, łoś być złamany, ana, ane.**
Miał, ła, ło łamać.	**Miał, ła, ło złamać.**	**Miał, ła, ło być łamany, ana, ane.**	**Miał, ła, ło być złamany, ana, ane.**
Mieliśmy, miałyśmy łamać.	**Mieliśmy, miałyśmy złamać.**	**Mieliśmy, miałyśmy być łamani, ane.**	**Mieliśmy, miałyśmy być złamani, ane.**
Mieliście, miałyście łamać.	**Mieliście, miałyście złamać.**	**Mieliście, miałyście być łamani, ane.**	**Mieliście, miałyście być złamani, ane.**
Mieli, miały łamać.	**Mieli, miały złamać.**	**Mieli, miały być łamani, łamane.**	**Mieli, miały być złamani, złamane.**

Temps futur à l'égard du plus-que-parfait.

Miałam był, miałam była, miałom było łamać.	**Miałam był, miałam była, miałom było złamać.**	**Miałem był, miałam była, miałom było być łamany, łamana, łamane.**	**Miałam był, miałam była, miałom było być złamany, złamana, złamane.**
J'ai dû rompre.	*J'ai dû rompre souvent.*	*J'ai dû être brisé.*	*J'ai dû être brisé souvent.*
Miałeś był, miałaś była, miałoś było łamać.	**Miałeś był, miałaś była, miałoś było złamać.**	**Miałeś był, miałaś była, miałoś było być łamany, łamana, łamane.**	**Miałeś był, miałaś była, miałoś było być złameny, złamana, złamane.**
Miał był, miała była, miało było łamać.	**Miał był, miała była, miało było złamać.**	**Miał był, miała była, miało było być łamany, łamana, łamana.**	**Miał był, miała była, miało było być złamany, złamana, złamana.**

Temps futur à l'égard du futur.

Będę mieł, e, o, łamać.	Będę mieł, e, o, być łemeny, ena, ane.	Będę miał, a, o, być złemeny, ana, ane.
Je devrai rompre.	*Je devrai être rompu.*	*Je devrai être brisé.*
Będziesz miał, a, o, łamać.	Będziesz miał, a, o, być łameny, ana, ane.	Będziesz miał, a, o, być złemeny, ana, ane.
Będzie mieł, a, o, łamać.	Będzie miał, a, o, być łamany, ene, ane.	Będzie miał, a, o, być złameny, ene, ane.
Będziemy mieli, miały łamać.	Będziemy mieli, miely być łemeni, ene.	Będziemy mieli, miały być złamani, ane.
Będziecia mieli miały łamać.	Będziecie mieli, miały być łamani, ane.	Będziecie mieli, miały być złameni, ane.
Będą mieli, miały łemać.	Będą mieli, miały być łemani, ane.	Będą mieli, miały być złameni, ane.

§ 273. CONJUGAISON DES VERBES RÈFLÉCHIS. (*ZWROTNE*).

RÉFLÉCHI continuatif.	RÉFLÉCHI fréquentatif.	RÉFLÉCHI compiétif.	RÉFLÉCHI compiétif fréquentatif.

TRYB BEZOKOLICZNY. — INFINITIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Łemać się,	Łamywać się,	Złemać się,	Złamywać się,
Se rompre.	*Se rompre souvent.*	*Se briser.*	*Se briser souvent.*

Czas przeszły. — Passé.

Było się łemeć,	Było się łemyweć,	Było się złameć,	Było się złamyweć,
S'être rompu.	*S'être rompu souvent.*	*S'être brisé.*	*S'être brisé souvent.*

TRYB OZNAJMUJĄCY. — INDICATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent.

Łamię się,	Łamywam się,		Złamywam się,
Je me romps.	*Je me romps souvent.*		*Je me brise souvent.*

Czas przeszły. — Passé.

m. Łemełem się,	Łamywełem się,	Złemełem się,	Złamywałem się,
f. Łemałam się,	Łamywałam się,	Złemałam się,	Złamywełam się,
n. Łemałom się,	Łamywałom się,	Złamełom się,	Złemywałom się,
Je me rompais.	*Je me rompais souvent.*	*Je me brisais.*	*Je me brisais souvent.*
Je me suis rompu.	*Je me suis rompu souvent.*	*Je me suis brisé.*	*Je me suis brisé souvent.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé.

m. Łamałem się był,	Łamywałem się był,	Złamałem się był,	Złamywałem się był.
f. Łamałam się była,	Łamywałam się była,	Złamałam się była,	Złamywałam się była.
n. Łamałom się było,	Łamywałom się było,	Złamałom się było,	Złamywałom się było.
Je me fus rompu.	*Je me fus rompu souvent.*	*Je me fus brisé.*	*Je me fus brisé souvent.*
Je m'étais rompu.	*Je m'étais rompu souvent.*	*Je m'étais brisé.*	*Je m'étais brisé souvent.*

Czas przyszły. — Futur.

m. Łamać się będę ou	Łamywać się będę, ou	Złamię się,	Złamywać będę ou
m. Będę się łamał,	Będę się łamywał,		Będę złamywał,
f. Będę się łamała,	Będę się łamywała,		Będę złamywała,
n. Będę się łamało,	Będę się łamywało,		Będę złamywało,
Je me romprai.	*Je me romprai souvent.*	*Je me briserai.*	*Je me briserai souvent.*
Je me serai rompu.	*Je me serai rompu souvent.*	*Je me serai brisé.*	*Je me serai brisé souvent.*

TRYB ROZKAZUJĄCY. — IMPÉRATIF.

Czas teraźniejszy. — Présent. *Czas przyszły.* — Futur.

Łam się,	Łamywaj się,	Złam się,	Złamywaj się,
Romps-toi, lutte.	*Romps-toi souvent.*	*Brise-toi*	*Brise-toi souvent.*

TRYB ŁĄCZĄCY. — SUBJONCTIF.

Czas teraźniejszy przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

m. Żebym się łamał,	Żebym się łamywał,	Żebym się złamał,	Żebym się złamywał,
f. Żebym się łamała,	Żebym się łamywała,	Żebym się złamała,	Żebym się złamywała.
n. Żebym się łamało,	Żebym się łamywało,	Żebym się złamało,	Żebym się złamywało.
Que je me rompe.	*Que je me rompe souvent.*	*Que je me brise.*	*Que je me brise souvent.*
Que je me rompisse.	*Que je me rompisse souvent.*	*Que je me brisasse.*	*Que je me brisasse souvent.*
Que je me sois rompu.	*Que je me sois rompu souvent.*	*Que je me sois brisé.*	*Que je me sois brisé souvent.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

m. Żebym był się łamał,	Żebym był się łamywał,	Żebym był się złamał,	Żebym był się złamywał,
f. Żebym była się łamała,	Żebym była się łamywała,	Żebym była się złamała,	Żebym była się złamywała,
n. Żebym było się łamało,	Żebym było łamywało,	Żebym było się złamało,	Żebym było się złamywało,
Que je me fusse rompu.	*Que je me fusse rompu souvent.*	*Que je me fusse brisé.*	*Que je me fusse brisé souvent.*

TRYB WARUNKOWY. — CONDITIONNEL.

Czas teraźniejszy, przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

m. Byłbym się łamał,	Byłbym się łamywał,	Byłbym się złamał,	Byłbym się złamywał,
f. Byłabym się łamała,	Byłabym się łamywała,	Byłabym się złamała,	Byłabym się złamywała,
n. Byłobym się łamało,	Byłobym się łamywało,	Byłobym się złamało,	Byłobym się złamywało,
OU	*OU*	*OU*	*OU*
m. Łamałbym się,	Łamywałbym się,	Złamałbym się,	Złamywałbym się,
f. Łamałabym się,	Łamywałabym się,	Złamałabym się,	Złamywałabym się,
n. Łamałobym się,	Łamywałobym się,	Złamałobym się,	Złamywałobym się,
Je me romprais.	*Je me romprais souvent.*	*Je me briserais.*	*Je me briserais souvent.*
Je me serais rompu.	*Je me serais rompu souvent.*	*Je me serais brisé.*	*Je me serais brisé souvent.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

m. Byłbym był się łamał,	Byłbym był się łamywał,	Byłbym się był złamał,	Byłbym się był złamywał,
f. Byłabym była się łamała,	Byłabym była się łamywała,	Byłabym się była złamała,	Byłabym się była złamywała,
n. Byłobym było się łamało,	Byłobym się było łamywało,	Byłobym się było złamało,	Byłobym się było złamywało,
Je me fusse rompu.	*Je me fusse rompu souvent.*	*Je me fusse brisé.*	*Je ma fusse brisé souvent.*

TRYB ŻYCZĄCY. — OPTATIF.

Czas teraźniejszy, przeszły lub przyszły. — Présent, passé ou futur.

m. Obym się łamał,	Obym się łamywał.	Obym się złamał,	Obym się złamywał.
f. Obym się łamała,	Obym się łamywała,	Obym się złamała,	Obym się złamywała,
n. Obym się łamało,	Obym się łamywało,	Obym się złamało,	Obym się złamywało,
Puissé-je me rompre.	*Puissé-je me rompre souvent.*	*Puissé-je me briser.*	*Puissé-je me briser souvent.*

Czas zaprzeszły. — Plus-que-passé (peu usité).

m. Obym był się łamał,	Obym się był łamywał,	Obym się był złamał,	Obym się był złamywał,
f. Obym była się łamała,	Obym się była łamywała,	Obym się była złamała,	Obym się była złamywała,
n. Obym było się łamało,	Obym się było łamywało,	Obym się było złamało,	Obym się było złamywało,
Que je me fusse rompu.	*Que je me fusse rompu souvent.*	*Que je me fusse brisé.*	*Que je me fusse brisé souvent.*

IMIESŁOWY. — PARTICIPES.

Czas teraźniejszy. — Présent.

m. Łamiący się,	Łamywający się,
f. Łamiąca się,	Łamywająca się,
n. Łamiące się,	Łamywająca się,
Se rompant.	*Se rompant souvent.*

NIEODMIENNY. — INVARIABLE.

Łamiąc się,	Łamywając się,	Złamawszy się,	Złamywawszy się,
En se rompant.	*En se rompant souvent.*	*En se brisant. S'étant brisé.*	*En se brisant souvent. S'étant brisé souvent.*

Czas przyszły. — Futur.

m. Mający się łamać,	Mający się łamywać,	Mający się złamać,	Mający się złamywać,
f. Mająca się łamać,	Mająca się łamywać,	Mająca się złamać,	Mająca się złamywać,
n. Mające się łamać,	Mające się łamywać,	Mające się złamać,	Mające się złamywać,
Devant se rompre.	*Devant se rompre souvent.*	*Devant se briser.*	*Devant se briser souvent.*

RZECZOWNIK SŁOWNY. — SUBSTANTIF DU VERBE.

Łamanie się,	Łamywanie się,	Złamanie się,	Złamywanie się,
Action de se rompre.	*Action de se rompre souvent.*	*Action de se briser.*	*Action de se briser souvent.*

DES PARTICIPES.

O IMIESŁOWACH.

§ 274. Les participes sont employés pour abréger la phrase; ainsi nous avons des participes en :

ąc. Ex. : *Będąc we wsi*, étant dans le village; pour : *Gdym był we wsi*, quand j'étais dans le village.

szy. Ex : *Spostrzegłszy pielgrzyma*, ayant aperçu le pèlerin; pour : *Gdym spostrzegł pielgrzyma*, quand j'ai aperçu le pèlerin.

Masc. fém. neutr.

ący, a, ce. Ex. : *Kwitnący krzak*, le buisson fleuri; pour : *Krzak który kwitnie*, le buisson qui est fleuri.

any, a, e. Ex. : *Kochany ojciec*, le père chéri; pour : *Ojciec którego kochają*, le père qu'on aime.

ony, a, e. Ex. : *Utopiony ojciec*, le père noyé; pour : *Ojciec którego utopiono*, le père qui était noyé.

ty, ta, te. Ex. : *Oparty dom*, la maison appuyée ; pour : *Dom który oparto*, la maison qu'on a appuyée.

ły, ła, łe. Ex. : *Spróchniały, dom*, la maison délabrée ; pour : *Dom który spróchniał*, la maison qui est délabrée.

Les participes, excepté ceux qui sont terminés en *ąc* et en *szy*, se déclinent, en nombre et en genre, comme les adjectifs.

D'après la valeur des verbes, les participes sont actifs ou neutres.

Les participes actifs se terminent en :

ący m., *ąca* f., *ące* n. Ex. : *Kochający, kochająca, kochające*, aimant, aimante.

Les participes passifs se terminent en :

any m., *ana* f., *ane* n. Ex. : *Wstrzymany, wstrzymana, wstrzymane*, retenu, retenue.

ony m., *ona* f., *one* n. Ex. : *Zniszczony, zniszczona, zniszczone*, détruit, détruite.

ty m., *ta* f., *te* n. Ex. : *Ubity, ubita, ubite*, battu, battue.

Les participes neutres se terminent en :

ący m., *ąca* f., *ące* n. Ex. : *Siedzący, siedząca, siedzące*, assis, assise.

any m., *ana* f., *ane* n. Ex. : *Zaspany, zaspana, zaspane*, somnolent, somnolente.

ony m., *ona* f., *one* n. Ex. : *Spocony, spocona, spocone*, couvert de sueur, couverte de sueur.

ły m., *ła* f., *łe* n. Ex. : *Osiwiały, osiwiała, osiwiałe*, blanc de vieillesse, blanche de vieillesse.

Les participes terminés en *ąc* représentent l'action qui continue.

Les participes en *szy* représentent l'action passée.

§ 275. *Nuances d'un verbe continuatif.*

(1)	*Łamać*, rompre,	verbe continuatif.
(2)	*Łamywać*, rompre souvent,	verbe fréquentatif.
(3)	*Łamać było*, il fallait rompre,	verbe impersonnel.
(4)	*Łamywać było*, il fallait rompre souvent,	verbe imperson. fréquent.
(5)	*Łamać się*, se rompre, lutter,	verbe réfléchi.
(6)	*Łamać się było*, il fallait se rompre,	verbe réfléchi impersonnel.

(7) *Łamywać się*,	se rompre souvent,	verbe réfléchi fréquentatif.
(8) *Łamywać się było*,	il fallait se rompre souvent,	verbe réfléchi fréq. impers.
(9) *Być łamany*,	être rompu,	voix passive.
(10) *Być łamywany*,	être rompu souvent.	voix passive fréquentative.

On voit, par l'étude des verbes polonais, qu'on emploie des verbes continuatifs selon l'idée qu'on veut exprimer. Ainsi, pour dire : Je prends aujourd'hui le chapeau, mais demain je ne le prendrai pas, au complétif il faut dire : *Dziś biorę* (v. contin.) *kapelusz, ale go jutro nie wezmę* (v. compl.). On ne pourrait pas dire *będę brał*, car l'idée étant déterminée, elle demande le temps futur du verbe complétif. La même observation est applicable à l'impératif. Ex. : *Pisz list dzisiaj, a jutro niech brat twój napisze*, écris la lettre aujourd'hui, et demain que ton frère écrive.

Verbes continuatifs et fréquentatifs (223) renfermés dans les trente leçons de cette Grammaire, en regard de leurs verbes complétifs qu'il faut employer au futur, au passé et à d'autres temps, pour exprimer une idée complète ou déterminée.

CONTINUATIF.	COMPLÉTIF.
Bić, *battre*,	zbić.
Brać, *prendre*,	wziąść.
Bronić, *défendre*,	zabronić.
Burzyć, *bouleverser*,	zburzyć.
Cisnąć, *presser*,	ścisnąć.
Ciągnąć, *traîner*,	ściągnąć.
Ciąć, *couper*,	ściąć.
Chwycić, *saisir*,	uchwycić.
Chodzić, *marcher*,	pójść.
Czytać, *lire*,	przeczytać.
Chwalić, *louer*, *vanter*,	pochwalić.
Czynić, *faire*,	uczynić.
Czcić, *honorer*,	uczcić.
Ciosać, *tailler du bois*, *équarrir*,	ociosać.
Chować, *garder*,	zachować.
Dawać, *donner*,	dać.
Dodawać, *ajouter*,	dodać.
Dokładać, *faire l'addition*,	dołożyć.
Darowywać, *faire cadeau*,	darować.
Dowodzić, *démontrer*,	dowieść.
Dotrzymywać, *tenir*, *retenir*,	dotrzymać.
Dziękować, *remercier*,	podziękować.
Dzielić, *partager*,	podzielić.
Gruntować, *sonder*,	zgruntować.
Godzić się, *s'accorder*,	zgodzić się.
Gruchać, *roucouler*,	gruchnąć.
Ganić, *blâmer*,	zganić.
Gardzić, *mépriser*,	pogardzić.
Gotować, *cuire*, *préparer*,	zgotować.
Gubić, *perdre*,	zgubić.
Hodować się, *s'élever*,	wychodować się.
Iść, *marcher*,	pójść.
Jeść, *manger*,	zjeść.
Kąpać, *baigner*,	wykąpać.
Kąsać, *mordre*,	ukąsić.
Kierować, *diriger*,	skierować.
Krzywdzić, *faire tort*,	skrzywdzić.
Kłaść, *poser*,	położyć.
Kończyć, *finir*,	skończyć.
Kryć, *cacher*,	skryć.

CONTINUATIF.	— COMPLÉTIF.
Korzystać, *profiter*,	skorzystać.
Kiwać, *gesticuler*, *branler*,	kiwnąć.
Karać, *punir*,	ukarać.
Kosić, *faucher*,	skosić.
Kazać, *ordonner*,	rozkazać.
Łączyć, *joindre*,	złączyć.
Mieszkać, *habiter*,	zamieszkać.
Miłować się, *avoir pitié*,	zmiłować się.
Marszczyć, *rider*,	zmarszczyć.
Mordować, *fatiguer*,	zmordować.
Mówić, *parler*,	powiedzieć.
Mianować, *citer*,	zamianować.
Nieść, *apporter*,	zanieść.
Nazywać, *nommer*,	nazwać.
Nagradzać, *récompenser*,	nagrodzić.
Niszczyć, *détruire*,	zniszczyć.
Nawracać, *convertir*,	nawrócić.
Namawiać, *persuader*,	namówić.
Nosić, *porter*,	znieść.
Nocować, *passer la nuit*,	przenocować.
Nabierać, *prendre beaucoup*,	nabrać.
Osłaniać, *recouvrir*,	osłonić.
Obierać, *choisir*,	obrać.
Okazywać, *témoigner*,	okazać.
Oznajmywać, *annoncer*,	oznajmić.
Otwierać, *ouvrir*,	otworzyć.
Opisywać, *faire la description*,	opisać.
Obrastać, *se couvrir de végétation*,	obrosnąć.
Otaczać, *entourer*,	otoczyć.
Obstępować, *environner*,	obstąpić.
Obdarzać, *combler*,	obdarzyć.
Opowiadać, *raconter*,	opowiedzieć.
Oświadczać, *déclarer*,	oświadczyć.
Odstępować, *s'éloigner*,	odstąpić.
Ofiarować, *offrir*,	zaofiarować.
Obracać, *tourner*,	obrócić.
Odmawiać, *refuser*,	odmówić.
Oganiąć, *écarter*,	ogonić.
Odrzucać, *rejeter*,	odrzucić.

CONTINUATIF.	— COMPLÉTIF.
Okrywać, *couvrir*,	okryć.
Oddalać, *éloigner*,	oddalić.
Odbraniać, *défendre*,	odbronić.
Oświecać, *éclairer*,	oświecić.
Odmalowywać, *peindre*,	odmalować.
Opatrywać, *chercher*, *choisir*,	opatrzyć.
Odzywać się, *se faire entendre*,	odezwać się.
Postrzegać, *apercevoir*,	postrzedz.
Powtarzać, *répéter*,	powtórzyć.
Pytać, *demander*,	zapytać.
Prząść, *filer*,	sprząść.
Przyjmować, *recevoir*,	przyjąć.
Puszczać się, *se lancer en avant*,	puścić się.
Przyciskać, *serrer*,	przycisnąć.
Postępować, *avancer*,	postąpić.
Pokazywać, *montrer*,	pokazać.
Przyswajać, *apprivoiser*,	przyswoić.
Przenosić, *transporter*,	przenieść.
Przystawiać, *placer*,	przystawić.
Prosić, *prier*,	zaprosić, uprosić.
Patrzeć, *regarder*,	zobaczyć.
Prać, *blanchir*, *laver*,	uprać.
Przykrywać, *couvrir*,	przkryć.
Pozwalać, *permettre*,	pozwolić.
Przystawać, *consentir*,	przystać.
Poznawać się, *faire connaissance*,	poznać się.
Powierzać, *confier*,	powierzyć.
Powiadać, *dire*,	powiedzieć.
Podawać, *présenter*, *donner*,	podać.
Pamiętać, *se souvenir*,	spamiętać.
Przekonywać się, *se convaincre*,	przekonać się.
Przypominać, *se souvenir*,	przypomnieć.
Przysuwać się, *s'approcher*,	przysunąć się.
Polecać, *confier*,	polecić.
Przyrzucać, *ajouter*,	przyrzucić.
Przyznawać *avouer*,	przyznać.

CONTINUATIF. —	COMPLÉTIF.
Pisać, *écrire*,	napisać.
Poddawać się, *se soumettre*,	poddać się.
Przyrzekać, *promettre*,	przyrzec.
Przyczyniać się, *contribuer*,	przyczynić się.
Poznawać, *reconnaître*,	poznać.
Przytaczać, *citer*,	przytoczyć.
Panować, *dominer*,	opanować.
Pomagać, *aider*,	pomódz.
Powystawywać, *ériger*,	powystawiać.
Podsychać, *commencer à sécher*,	podeschnąć.
Rąbać, *couper du bois*,	zrąbać.
Rosnąć, *croître*,	wyrosnąć.
Rozchodzić się, *s'en aller*,	porozchodzić się.
Rodzić się, *naître*,	urodzić się.
Rabować, *piller*,	zrabować.
Robić, *faire*,	zrobić.
Rozumieć, *comprendre*,	zrozumieć.
Rwać, *arracher*,	porwać.
Rozlegać się, *se répandre*,	rozlegnąć się.
Rumienić, *rougir*,	zarumienić.
Szeptać, *chuchoter*,	wyszeptać.
Siedzieć, *s'asseoir*,	usiąść.
Słyszeć, *entendre*,	usłyszeć.
Służyć, *servir*,	usłużyć.
Stawić, *placer debout*,	postawić.
Smażyć, *frire*,	usmażyć.
Strzelić, *tirer un coup de feu*,	przestrzelić.
Skrzywdzać, *faire tort*,	skrzywdzić.
Spać, *dormir*,	zasnąć.
Szukać, *chercher*,	poszukać.
Słuchać, *écouter*,	posłuchać.
Śpiewać, *chanter*,	zaśpiewać.
Spotykać, *rencontrer*,	spotkać.
Sunąć, *pousser*,	podsunąć.
Święcić, *sanctifier*,	poświęcić.
Stwarzać *créer*,	stworzyć.
Stosować się, *se conformer*,	zastosować się.
Syllabizować, *épeler*,	wysyllabizować.

CONTINUATIF. —	COMPLÉTIF.
Schnąć, *sécher*,	zeschnąć.
Stanowić, *déterminer*,	postanowić.
Trzepać, *secouer*,	przetrzepać.
Tłumaczyć, *expliquer*,	wytłumaczyć.
Układać, *mettre en ordre*,	ułożyć.
Uczyć, *apprendre*,	nauczyć.
Uciekać, *fuir*,	uciec.
Uzierać, *apercevoir*,	ujrzeć.
Umyślać, *imaginer*,	umyślić.
Używać, *user*,	użyć.
Utrzymywać, *entretenir*,	utrzymać.
Umieszczać, *placer*,	umieścić.
Uznawać, *reconnaître*,	uznać.
Ustawać, *cesser*,	ustać.
Wyjmować, *retirer*,	wyjąć.
Wracać, *revenir*,	wrócić.
Witać, *saluer*,	powitać.
Wskazywać, *désigner*,	wskazać.
Wędrować, *voyager*,	powędrować.
Wiedzieć, *savoir*,	dowiedzieć się.
Wybierać, *choisir*,	wybrać.
Widzieć, *voir*,	obaczyć.
Wyprowadzać, *conduire dehors*,	wyprowadzić.
Wątpić, *douter*,	zwątpić.
Wyświecać, *éclaircir*,	wyświecić.
Wzbudzać, *exciter*,	wzbudzić.
Wspominać, *faire mention*,	wspomnieć.
Wznaszać, *élever*,	wznosić.
Wzywać, *appeler*,	wezwać.
Wymierać, *mourir*,	wymrzeć.
Wypracowywać, *élaborer*,	wypracować.
Wyciągać, *retirer*,	wyciągnąć.
Wyznawać *avouer*,	wyznać.
Wołać, *appeler*,	zawołać.
Wodzić, *conduire*,	powieść.
Wybawiać, *délivrer*,	wybawić.
Władać, *gouverner*,	owładać.
Wierzyć, *croire*,	uwierzyć,
Wymawiać *prononcer*,	wymówić.
Wychowywać, *élever*,	wychować.
Wystarczać, *suffire*,	wystarczyć.
Zachowywać, *conserver*,	zachować.

CONTINUATIF. — COMPLÉTIF.		CONTINUATIF. — COMPLÉTIF.	
Zmyślać, *imaginer*,	zmyślić.	Żyć, *vivre*,	dożyć.
Zbierać, *ramasser*,	nazbierać.	Zawierać, *renfermer*, *comprendre*,	zawrzeć.
Znajdować, *trouver*,	znaleść.	Żegnać się, *faire le signe de la croix*,	przeżegnać się.
Zbliżać się, *s'approcher*,	zbliżyć się.	Zajmować, *contenir*,	zająć.
Zabawiać się, *s'amuser*,	zabawić się.	Zniewalać, *contraindre*,	zniewolić.
Zachodzić, *passer derrière*,	zajść.	Znać, *connaître*,	poznać.
Zapraszać, *inviter*,	zaprosić.	Zamykać, *renfermer*,	zamknąć.
Zwijać, *rouler*,	zwinąć.	Zostawać, *rester*,	zostać.
Zwierzać się, *se confier*,	zwierzyć się.	Znaszać, *apporter*,	znosić.
Zazdrościć, *envier*,	pozazdrościć.	Zaślepiać, *aveugler*,	zaślepić.
Zaczynać, *commencer*,	zacząć.	Zabijać, *tuer*,	zabić.
		Zapominać, *oublier*,	zapomnieć.

DIX-SEPTIÈME LEÇON

SIEDMNASTA LEKCYA.

Pielgrzym widząc Birę i Małgorzatę zajętych, umyślił dzieci tymczasem przyswoić; wyjąwszy z kieszeni garstkę orzechów, które był w lesie nazbierał, zdaleka im te orzeszki pokazywał. Najstarsza dziewczynka, odważywszy się postąpić kilka kroków, wyciągnęła rękę, porwała orzechy i co prędzéj do kąta uciekła. Chwalibóg to widząc, innego użył sposobu. Otworzywszy torbę swoją, zaczął z niéj wybierać szkaplerze, paciorki, a naostatek obrazki rozmaitego gatunku.

Le pèlerin, voyant Bira occupé ainsi que Marguerite, imagina, en attendant, d'apprivoiser les enfants; ayant retiré de sa poche une poignée de noisettes qu'il avait ramassées dans le bois, il les leur montra de loin. La petite fille, la plus âgée, ayant osé approcher de quelques pas, avança la main, saisit les noisettes, et s'enfuit au plus vite dans son coin. Ce que voyant Chwalibóg, il s'y prit d'une autre manière. Il ouvrit sa besace, et se mit à en retirer des scapulaires, des chapelets, et enfin des images de différentes sortes.

COMPARAISON.

1. Le pèlerin, en voyant Bira avec Marguerite occupé,	1. Pielgrzym widząc Birę z Malgorzatą zajętych,
2. Imagina les enfants en attendant apprivoiser;	2. Umyślił dzieci tymczasem przyswoić;
3. Ayant ôté de sa poche une poignée de noisettes,	3. Wyjąwszy z kieszeni garstkę orzechów,
4. Lesquelles a dans le bois ramassées.	4. Które był w lesie nazbierał,
5. De loin à eux ces petites noisettes montrait.	5. Zdaleka im te orzeszki pokazywał.
6. La plus âgée petite fille, ayant osé approcher quelques pas,	6. Najstarsza dziewczynka, odważywszy się postąpić kilka kroków,
7. Avança la main, a saisi les noisettes, et le plus vite au coin s'enfuit.	7. Wyciągnęła rękę, porwała orzechy i co prędzéj do kąta uciekła.
8. Chwalibóg cela voyant, d'autre usa manière.	8. Chwalibóg to widząc, innego użył sposobu.
9. Ayant ouvert le sac son, commença de lui retirer les scapulaires et les chapelets,	9. Otworzywszy torbę swoję, zaczął z niéj wybierać szkaplerze i paciorki,
10. Et enfin, les images de différent genre.	10. A naostatek obrazki rozmaitego gatunku.

CONVERSATION.

1. Que fit le pèlerin, voyant Bira occupé?	1. Umyślił dzieci przyswoić.
2. Comment voulut-il apprivoiser les enfants?	2. Zdaleka orzechy im pokazywał.
3. D'où tira-t-il les noisettes?	3. Z kieszeni one wyjąwszy.
4. Où avait-il ramassé ces noisettes?	4. Które był w lesie nazbierał.
5. Qui osa s'approcher?	5. Najstarsza dziewczynka.
6. Comment osa-t-elle s'approcher?	6. Postąpić kilka kroków.
7. Que fit-elle?	7. Wyciągnęła rękę.
8. Que fit-elle en avançant la main?	8. Porwała orzechy.
9. Que fit-elle après avoir saisi les noisettes?	9. Co prędzéj do kąta uciekła.
10. Quel autre moyen le pèlerin employa-t-il?	10. Otworzywszy torbę, zaczął wybierać.
11. Que retira-t-il?	11. Szkaplerze, paciorki i obrazki.
12. Quelles images?	12. Różnego gatunku.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Umyślić, imaginer, se proposer, verbe compl.; futur *umyślę*, passé *umyśliłem*, formé de u (224) et *myśleć*, penser.

Zajęty, occupé, part. passé du verbe compl. *zająć*, formé de za (224) et *jąć*, prendre, saisir; futur *zajmę*, passé *zająłem*.

Inny, autre, adject. fém. *inna*, neut. *inne*.

Tymczasem, en attendant, adverbe.

Kieszeń, poche, subst. fém. (58), génit. *kieszeni*.

Garstka, une poignée, subst. dimin. de *garść*, subst. fém. (69), génit. *garstki*, dat. *garstce* (8).

Orzech, noisette, subst. masc. (39), génit. *orzecha*.

Zdaleka, de loin, adverbe.

Orzeszek, petite noisette, subst. dimin. de *orzech* noisette, subst. masc. (39), génit. *orzeszka*.

Najstarsza, la plus âgée, adject. au superlatif. Il n'a pas de positif, *starszy* (114), plus âgé.

Dziewczynka, fillette, dimin. de *dziewczyna*, subst. fém., jeune fille; génit. *dziewczynki*, dat. *dziewczynce*; on dit *dziewczę* au nominatif et au vocatif.

Kilka, quelques, nombre depuis deux jusqu'à dix (151).

Co prędzéj, le plus vite, adv. au comparatif de *prędko*, vite.

Sposób, moyen, subst. masc. (37), génit. *sposobu*, dat. *sposobie*.

Torba, sac, besace, subst. fém. (71), génit. *torby*, dat. *torbie* (6).

Gatunek, espèce, subst. masc. d'origine allemande (39).

Rozmaity, différent, adject. (113), fém. *rozmaita*, neut. *rozmaite*.

Naostatek, enfin, adverbe.

Widzieć, voir, verbe contin., prés. *widzę*, passé *widziałem*.

Przyswoić, apprivoiser, verbe compl., futur *przyswoję*, passé *przyswoiłem*, formé du pron. *swój*, sien, avec la prép. przy (224).

Wyjąć, retirer, verbe compl., futur *wyjmę*, passé *wyjąłem*. formé de wy (224) et *jąć*, prendre, saisir.

Nazbierać, ramasser, verbe compl., futur *nazbieram*, passé *nazbierałem*, formé de na (324) et *zbierać*, ramasser.

Pokazać, montrer, verbe compl., futur *pokażę*, passé *pokazałem*.

Odważyć się, oser, prendre courage, verbe compl., futur *odważę się*, passé *odważyłem się*, formé du subst. fém. ODWAGA, courage.

Wyciągnąć, retirer, verbe compl., futur *wyciągnę*, passé *wyciągnąłem*, formé de WY (224) et *ciągnąć*, tirer.

Porwać, saisir, verbe compl., futur *porwę*, passé *porwałem*, formé de PO (224) et *rwać*, arracher.

Uciekać, s'enfuir, verbe contin., prés. *uciekam*, passé *uciekałem*.

Użyć, employer, verbe compl., futur *użyję*, passé *użyłem*.

Zacząć, commencer, verbe compl., futur *zacznę*, passé *zacząłem*.

Wybierać, retirer, choisir, verbe contin., prés. *wybieram*, passé *wybierałem*.

Wdzięczny, reconnaissant, adject., fém. *wdzięczna*, neutre *wdzięczne*.

QUESTIONS.

A quel cas est *zajętych?* (25, 83). — A quel temps et à quelle personne est *umyślił?* (233). — Qu'est-ce que *widząc?* (236). — Formez le temps passé de *przyswoić* (233). — Quel est l'infinitif de *wyjąwszy?* — A quel cas est *kieszeni?* (25). — A quel cas est *orzechów?* (25). — Formez le futur du verbe complétif *nazbierać* (234). — A quel cas est *orzeszki?* (27). Pourquoi? (35). — Formez l'optatif du verbe continuatif *pokazywał* (228). — Quel est l'infinitif de *odważywszy się?* — Le verbe complétif *postąpić* a-t-il un temps présent? — Formez le temps plus-que-parfait de *wyciągnąć?* — Quel est l'infinitif du verbe complétif *porwała?* Pourquoi y a-t-il *z niéj*, et non pas *z jéj?* (177). — Formez le conditionnel du verbe continuatif *wybierać?* (228). — A quel cas est *szkaplerze*, *paciórki?* (27). Pourquoi? (35).

PHRASÉOLOGIE.

1. Les enfants convinrent qu'ils apprivoiseraient les oies, les poulets et les pigeons.	1. Dzieci umyśliły przyswoić gęsi, kury i gołębie (*a*).
2. Bira, voyant les femmes du village, leur montra de loin de belles noisettes.	2. Bira widząc kobiety wiejskie, pokazywał im (*d*) zdaleka piękne orzechy (*a*).

3. Le pèlerin, ayant pris une poule de sa besace, la donna à Marguerite.

3. Pielgrzym wyjąwszy kurę (*a*) z kobiałki (*g*), oddał ją (*a*) Małgorzacie (*d*).

4. L'agriculteur, occupé dans la grange, appela les valets qui étaient non loin de l'église.

4. Gospodarz zajęty w stodole (*l*), wołał na parobków którzy byli niedaleko kościoła (*g*).

5. La petite fille, la plus âgée, ayant pris courage, avança de vingt pas et salua le pèlerin.

5. Najstarsza dziewczynka odważywszy się, postąpiła dwadzieścia kroków i przywitała pielgrzyma (*a*).

6. Le vieillard, ayant pris quelques noisettes, les donna aux enfants qui jouaient au milieu de la rue.

6. Starzec wziąwszy kilka orzechów (*g*), dał one dzieciom, które igrały wsród ulicy (*g*).

7. La femme, ayant avancé la main, prit trente noisettes et s'en alla dans un coin.

7. Kobieta wyciągnąwszy rękę (*a*), wzięła trzydzieście orzechów i poszła w kątek (*a*).

8. Bira montra de loin à sa femme le vieillard qui descendait de la montagne.

8. Z daleka Bira pokazał żonie (*d*) schodzącego z gór staruszka (*g*).

9. Le pèlerin attira à lui les enfants avec une poignée de noisettes.

9. Garstką (*db*) orzechów (*g*) przywabił dzieci do siebie.

10. Le valet montra aux femmes qui filaient devant la chaumière les images et les scapulaires.

10. Parobek pokazywał obrazki (*a*) i szkaplerze (*a*) kobietom (*d*) które przędły pod chałupą (*db*).

11. L'agronome ramassa dans le bois beaucoup de petites noisettes.

11. W lesie gospodarz nazbierał wiele orzeszków (*g*).

12. Marguerite saisit avec la main la poule par la tête et s'enfuit le plus vite possible à la maison.

12. Małgorzata porwała kurę (*a*) za głowę (*a*) i co prędzéj do domu uciekła.

13. Marguerite se proposa d'inviter chez elle la fille la plus agée.

13. Małgorzata umyśliła najstarszą dziewczynkę do siebie zaprosić.

14. Bira, voyant le pèlerin occupé des enfants, revint au village par le sentier.

14. Bira widząc pielgrzyma zajętego (*g*) dziećmi (*ab*), wrócił ścieżką (*ab*) do wsi (*g*).

15. Passe la nuit chez nous, vieillard! car la maîtresse approche du feu un grand pot de pommes de terre.

15. Przenocuj u nas staruszku (*a*), bo gospodyni przystawie spory garnek kartofli do ognia.

DES ADVERBES.

§ 276. Il y a dix catégories d'adverbes.

1° *Adverbes affirmatifs.*

Bezwątpienia, *sans doute*. Jest to bezwątpienia, *c'est sans doute*.

Istotnie, *certainement*. Istotnie to ci mówiłem, *je te l'ai dit certainement*.

Prawdziwie, *en vérité*. Prawdziwie nie pojmuję tego, *en vérité je ne comprends pas cela*.

Rzeczywiście, *réellement*. Mówiłeś mi o tém rzeczywiście, *tu m'en as parlé réellement*.

Tak, *oui*. Mówiłem tobie że tak jest, *je t'ai dit que oui*.

Tak jest, *comme cela, oui*. Tak jest, zaręczam cię, *oui, je t'en assure*.

Tak i owak, *comme ci, comme ça*. Mówiono mi tak i owak, *on me parlait de ceci et de cela*.

Zaiste, *certes*. Zaiste powinieneś był mi wierzyć, *certes, tu devais me croire*.

Zapewnie, w saméj rzeczy, *véritablement, pour sûr, en vérité*. Zapewnie on ci to zrobi, *pour sûr il te le fera*. W rzeczy saméj ja tego nie pojmuję, *en vérité je ne le comprends pas*.

Oczywiście, *visiblement*. Oczywiście o tém się przekonał, *il en est visiblement convaincu*.

Niewątpliwie, *sans doute, indubitablement*. Niewątpliwie pójdę do ciebie, *j'irai sans nul doute chez toi*.

Nieinaczéj, *non, pas autrement*. Nieinaczéj z nim postąp, *n'agis pas différemment avec lui*.

§ 277.— 2° *Adverbes négatifs.*

Nie, ni, *non*, ani, *ni*. Nie mów mi ani o nim ni o niéj, *ne me parle ni de lui ni d'elle*.

Ba, *oh!* Ba, co chcesz, *oh! que veux-tu*.

Bynajmniéj, *le moins du monde, nullement*. Bynajmniéj o tém nie myślę, *je n'y pense nullement*.

Inaczéj, *autrement*. Inaczéj o tém sądziłem, *j'en ai jugé autrement*.

Jakożywo, *de par le Dieu vivant, pardieu!* Jakożywo o tém nie myślałem, *pardieu! je n'y ai pas pensé.*

Nigdzie, *nulle part.* Nigdzie nie pójdę, *je n'irai nulle part.*

Zniskąd, *de nulle part.* Zniskąd nie przychodzą, *ils ne viennent de nulle part.*

Nigdy, *jamais.* Nigdy ci nie dam, *je ne te donnerai jamais.*

Przeciwnie, *contrairement.* Przeciwnie z tobą postąpię, *je me comporterai avec lui différemment.*

Ni to ni owo, *ni l'un ni l'autre.* Mówisz mi ni to ni owo, ni tak ni owak, *tu ne me dis ni d'une façon ni d'autre.*

Ni tak ni owak, *ni d'une façon ni d'autre.*

§ 278. — 3° *Adverbes interrogatifs.*

Questions d'état ou d'action.

Aza, azaż, azali, azaliż, *si, est-ce que.* Azaż mi źle było? *ai-je eu du mal?* Azali *ou* azaliż przyjdzie? *viendra-t-il?*

Abo, albo, czy, czyż, czyliż, *si, est-ce que, ou bien.* Albo to nie boli? *est-ce que cela ne fait pas mal?* Albo on dba o to? *est-ce qu'il s'en soucie?* Czy byłeś? *as-tu été?* Czyż ci nie mówiłem? *ne t'ai-je pas dit?* Czyliż napisał? *a-t-il écrit?*

Questions de lieu.

Gdzie? *où?* Gdzie byłeś? *où as-tu été?*

Kędy, którędy? *par où?* Kędy chodziłeś? *par où marchais-tu?* którędy przyjdziesz? *par où viendras-tu?*

Dokąd, *où?* Dokąd idziesz? *où vas-tu?*

Odkąd, skąd? *d'où?* Skąd przychodzisz? *d'où viens-tu?*

§ 279. — 4° *Adverbes de doute.*

Podobno, pono, może, *peut-être.* Może, pono, podobno byłeś u mnie, *tu as peut-être été chez moi.*

Zapewne, *sans doute.* Zapewne zapomniałeś, *tu as sans doute oublié.*

Snadź, *apparemment.* Snadź zapomniałeś, *apparemment tu as oublié.*

§ 280. — 5° *Adverbes de comparaison.*

Tak, *comme, aussi.* Mój kapelusz tak duży jak twój, *mon chapeau est aussi grand que le tien.*

Jak, *comment.* Jak w niebie tak i na ziemi, *dans le ciel comme sur la terre.*

Jednako, jednakowo, *également.* Jednako *ou* jednakowo ciężki, *également lourd.*

Równie, *de la même façon.* Równie cię kocham, *je t'aime de la même façon.*

Niż, niźli, niżli, aniżeli, *que.* Kocham cię więcéj niż, niżeli, aniżeli mojego brata, *je t'aime plus que mon frère.*

Nietak, *pas autant, pas comme cela.* Nietak trzeba było robić, *il ne fallait pas faire comme cela.*

Tak dalece, *aussi, aussi loin que, au point que.* Tak dalece byłem zapomniał, *j'ai tellement oublié*, ou *j'ai oublié à tel point que.*

Quand un verbe ou un autre mot se répète après les adverbes *jak*, *tak*, ils cessent d'être adverbes de comparaison, et ils servent à affirmer la réalité d'une action ou d'un état. Ex. : *Jak ubogi tak ubogi*, c'est-à-dire qu'il est continuellement pauvre.

§ 281. — 6° *Adverbes de temps.*

Pour le temps présent.

Dziś, dzisiaj, *aujourd'hui.* Dziś wrócę *ou* dzisiaj wrócę, *je reviendrai aujourd'hui.*

Teraz, *à présent.* Teraz daj mi, *donne-moi à présent.*

Pour le temps passé.

Dopiéro, *tout à l'heure.* Dopiéro wyszedł, *il est parti tout a l'heure.*

Dawno, *longtemps.* Dawno tu nie był, *il y a longtemps qu'il n'est venu ici.*

Dawniéj, *anciennement, autrefois.* Dawniéj byłeś zdrowszy, *tu étais mieux portant il y a quelque temps.*

Niegdyś, onegdaj, ongi, *il y a quelque temps, jadis.* Niegdyś mi o tém mówiłeś, *jadis tu m'en as parlé.* Onegdaj dom jego się spalił, *il y a quelque temps que sa maison a été brûlée.* Ongi rycerze wracali, *jadis les chevaliers revenaient.*

Przedtem, *auparavant*. Przedtem mówiłem ci, *je te le disais auparavant.*

Wczoraj, *hier*. Wczoraj był dzień piękny, *hier il faisait beau.*

Przedwczoraj, zawczoraj, *avant-hier*. Przedwczoraj deszcz padał, *avant-hier il pleuvait*. Zawczoraj była pogoda, *avant-hier il a fait beau temps.*

Kiedy niekiedy, *de temps à autre.*

Powoli, *doucement*. Idzie powoli, *il marche doucement.*

Pour le temps futur.

Codzień, *de jour en jour*. Codzień ma się lepiéj, *il se porte mieux de jour en jour.*

Jutro, *demain*. Jutro pojadę, *je partirai demain.*

Pojutrze, *après-demain*. Pojutrze napiszę, *j'écrirai après-demain.*

Nazajutrz, *le lendemain*. Będę u ciebie nazajutrz, *je serai le lendemain chez toi.*

Pour le temps indéfini.

Aż, aż tu, *jusque, quand*. Dam ci aż tu przyjdziesz, *je te donnerai quand tu viendras.*

Blisko, *près*. Blisko wody, *près de l'eau.*

Ciągle, *continuellement*. Ciągle cierpiący, *toujours souffrant.*

Często, *souvent*. Często zapomina, *il oublie souvent.*

Długo, *longtemps*. Długo pisze, *il écrit longtemps.*

Dopiéro, *tout à l'heure*. Dopiéro powrócił, *il est revenu tout à l'heure.*

Dokąd, dopokąd, *quand, depuis quand*. Dokąd *ou* dopokąd tu byłeś, *depuis que tu as été ici.*

Dopóty, *jusqu'ici*. Dopóty ci pokaże, *je te montrerai jusque-là.*

Jak, *quand*. Jak tu zajdziesz, *quand tu viendras.*

Jeszcze, *encore*. Jeszcze ci nie dam, *je ne te donnerai pas encore.*

Już, *déjà*. Już napisałem, *j'ai déjà écrit.*

Kiedy, kiedybądź, *quand*. Kiedy *ou* kiedybądź mi oddasz, *quand me rendras-tu.*

Kiedyśindziéj, *ailleurs*. Kiedyśindziéj to cię widziałem, *je t'ai vu ailleurs.*

Kiedy niekiedy, *quelquefois*. Kiedy niekiedy zapominałeś, *tu oubliais quelquefois.*

Kiedykolwiek, *toutes les fois que*. Kiedykolwiek mi dasz, *quelquefois tu me donneras.*

Kiedyś, kiedyśkolwiek, *jadis, il y a quelque temps*. Kiedyś ou kiedyśkolwiek cię widziałem, *je t'ai vu il y a quelque temps.*

Kiedyż, *quand, donc*. Kiedyż napiszesz? *quand donc écriras-tu?*

Nagle, *subitement*. Nagle wrócił, *il est revenu subitement.*

Natenczas, *à ce temps, alors*. Natenczas powiedział, *il a dit alors.*

Natychmiast, *tout de suite*. Natychmiast powrócę, *je reviendrai tout de suite.*

Niegdyś, *jadis*. Niegdyś mi to dano, *on me l'a donné jadis.*

Niekiedy, *quelquefois*. Niekiedy tu bywałem, *j'étais ici quelquefois.*

Niezwłocznie, *sans retard*. Niezwłocznie tu wrócę, *je reviendrai ici sans retard.*

Nigdy, *jamais*. Nigdy tego nie zapomnę, *je ne l'oublierai jamais.*

Podczas, *pendant*. Podczas burzy, *pendant l'orage.*

Pokąd, *autant que*. Pokąd tu nie przyjdziesz, *tant que tu ne reviendras pas ici.*

Póki, *tant que*. Póki nie wrócisz, *jusqu'à ce que tu reviennes.*

Pour le temps passé défini.

Potąd, *jusqu'alors*. Potąd byłem u ciebie, *jusqu'alors j'étais chez toi.*

Potém, *après*. Potém wyszedłem, *je suis sorti après.*

Póty, *tant, jusqu'à*. Póty będę u ciebie aż nie wrócisz, *je resterai chez toi jusqu'à ton arrivée.*

Późno, *tard*. Powróciłeś późno do domu, *tu es rentré tard à la maison.*

Prędko, *vite*. Prędko chodzi, *il marche vite.*

Przededniem, *avant le jour*. Wstał przededniem, *il s'est levé avant le jour.*

Rzadko, *rarement*. Rzadko przybywasz, *tu viens rarement.*

Wkrótce, *sous peu, bientôt*. Wkrótce wrócę, *je reviendrai bientôt.*

Wnet, wraz, zaraz, *tout de suite*. Wnet, wraz, zaraz przyjdę, *je reviendrai tout à l'heure*.

Zawsze, zawżdy, *toujours*. Zawsze zapominasz, *tu oublies toujours*. Zawżdy roztrzepany, *toujours étourdi*.

§ 282. — 7° *Adverbes de lieu.*

Gdzie? *où?* Gdzie mieszkasz? *où habitez-vous?*

Gdzież? *où donc?* Gdzież pojdziesz? *où donc irez-vous?*

Gdzieś, gdziebądź, *quelque part*. Gdzieś pójdę, *j'irai quelque part*. Gdziebądź zajdę, *j'entrerai n'importe où*.

Gdzieindziéj, *autre part*, *ailleurs*. Gdzieindziéj miałem być, *j'avais le projet d'aller ailleurs*.

Gdziekolwiek, *quelque part*, *où*. Gdziekolwiek się obrócę, *quelque part que je me retourne*.

Gdzieniegdzie, *par-ci par-là*. Gdzieniegdzie to widziałem, *j'en ai aperçu quelque part*.

Nigdzie, *nulle part*. Nigdzie o tém nie słyszałem, *je n'en ai rien entendu nulle part*.

Kędy, kędyż? *par où?* Kędy wrócisz? *par où reviendras-tu?*

Kędyś? kędybądź, *quelque part*. Kędyś bywał? *où as-tu été?* Kędybądź będę chodził, *je me promènerai quelque part*.

Kędykolwiek, *quelquefois*. Kędykolwiek cię spotkam, *je te rencontrerai quelquefois*.

Nigdzie, *nulle part*. Nigdzie nie będę, *je ne serai nulle part*.

Blisko, *près*. Blisko godziny, *il est près de l'heure*.

Bliżéj, *plus près*. Bliżéj roku, *près d'une année*.

Daleko, *loin*. Daleko stąd do domu? *y a-t-il loin d'ici à la maison?*

Daléj, *plus loin*. Pójdę stąd daléj, *j'irai plus loin d'ici*.

Opodal, *à quelque distance*. Opodal mostu, *loin du pont*.

Podle, *à côté*, *près de*. Podle domu, *à côté* ou *près de la maison*.

Powyż, powyżéj, *en haut*. Powyż drzew, *au-dessus des arbres*. Powyżéj lasu, *au-dessus du bois*.

Powzwyż, wzwyż, *plus haut*. Powzwyż domu, *plus haut que la maison*. Wzwyż góry, *au-dessus de la montagne*.

Poniż, niżéj, *en bas*. Niżéj drogi, *au-dessous de la route*.

Poniżéj, *plus bas*. Poniżéj drogi, *plus bas que le chemin*.

Indziéj, *autre part*. Widziałem go gdzieś indziéj, *je l'ai vu autre part*.

Owdzie, *là bas*. Chodził owdzie, *il marchait par là*.

Tu i owdzie, *par-ci par-là*. Włóczył się tu i ówdzie, *il vagabondait par-ci par-là*.

Wszędy, wszędzie, *partout*. Wszędzie był, *il a été partout*.

Tu, tutaj, *ici*. Przyjdź tu *ou* tutaj, *viens ici*.

Tuż, *tout près*. Tuż go widziałem, *je l'ai vu de près*.

Tuż tuż, *à un cheveu près*. Biegłem tuż tuż za nim, *j'ai couru tout près derrière lui*.

Już już, już tuż, *voici voilà*. Już już miałem go schwycić, *je pouvais presque le saisir*. Już tuż przyjdę, *à peine arriverai-je*.

Tam, *là*. Widziałem tam człowieka, *j'ai vu l'homme là-bas*.

Pour prépositions adverbiales.

Którędy, którędykolwiek, *par où*. Którędy tu przyjdziesz? *par où viendras-tu?* Którędykolwiek ujrzę ciebie? *par où pourrai-je t'apercevoir?*

Którędyś, *on ne sait par où*. Którędyś jechał? *par où as-tu voyagé?*

Tędy, *par ici*. Wejdę tędy, *j'entrerai par ici*.

Owędy, *par-ci par-là*. Pójdę owędy, *j'irai par-ci par-là*.

Tamtędy, *par là*. Szedłem tamtędy, *j'ai marché par là*.

Tędy i owędy, *par-ci par-là*. Chodził tędy i owędy, *il allait par-ci par-là*.

Dokąd, *où*. Dokąd szedłeś? *où es-tu allé?*

Pókąd, *jusqu'à, jusqu'ici*. Czekaj pokąd tu nie wrócę, *attends jusqu'à mon arrivée*.

Dotąd, *jusqu'à présent*. Dotąd nie znalazłem, *jusqu'à présent je n'ai rien trouvé*.

Dopokąd, *jusqu'à ce que*. Będę szukał dopokąd nie znajdę, *je chercherai jusqu'à ce que je le trouve*.

Dokądkolwiek, *quelque part que*. Dokądkolwiek pójdę, *j'irai quelque part*.

Póty, dopóty, *jusque-là, jusqu'à ce temps*. Przeczytaj dopóty, *relis jusque-là*.

Póki, *tant que*. Póki sił mieć będę, *tant que j'aurai des forces*.

Nazad, *en arrière*. Wrócę nazad do domu, *je retournerai à la maison*.

Naprzeciw, *en avant*. Naprzeciw stoi drzewo, *l'arbre est en avant*.

Naprzeciwko, *vis-à-vis*. Naprzeciwko mieszka proboszcz, *vis-à-vis habite le curé*.

Odkąd, *depuis quel endroit, d'où?* Odkąd idziesz? *d'où viens-tu?*

Odtąd, *d'ici, de ce lieu, depuis*. Odtąd go nie widziałem, *je ne l'ai point vu depuis*.

Skąd, skądże, *d'où, d'où donc?* Skąd *ou* skądże wracasz? *d'où reviens-tu donc?*

Skądsiś, *de quelque part*. Skądsiś mi to przywiózł, *il me l'apporta de quelque part*.

Skądkolwiek, *n'importe d'où*. Skądkolwiek przyjdzie, *n'importe d'où il arrive*.

Niskąd, zniskąd, *de nulle part*. Niskąd *ou* zniskąd nic nie odebrałem, *je n'ai rien reçu de nulle part*.

Stąd, *d'ici*. Czy daleko stąd do Krakowa? *y a-t-il loin d'ici à Krakovie?*

Stamtąd, *de là*. On przyszedł stamtąd, *il est venu de là-bas*.

Ni stąd ni zowąd, *ni de çà ni de là, hors de propos*. Ni stąd ni zowąd mi to powiedział, *il me l'a dit hors de propos*.

Skądinąd, *d'autre part*. Skądinąd przychodzisz, *tu reviens d'autre part*.

Zewsząd, *de tous côtés*. Zewsząd odebrałem wiadomości, *j'ai reçu des nouvelles des tous côtés*.

§ 283. — 8° *Adverbes d'ordre et de conséquence*.

Zwykle, *ordinairement*. Zwykle dni piękne, *ordinairement des beaux jours*.

Naprzód, *d'abord*. Naprzód mi powiedz o tém, *dis-moi d'abord*.

Wprzód, *avant*. Wprzód zapytaj, *demande-moi avant*.

Pierwéj, *premièrement*. Pierwéj zrozumiej, *comprends premièrement*.

Daléj, *plus loin*. Nie idź dalej, *ne va pas plus loin*.

Potém, *après*. Potem rozważ, *réfléchis après*.

Następnie, *ensuite*. Następnie rozmyśl, *pense ensuite*.

Znowu, *de nouveau*. Znowu ci dałem, *je t'ai donné de nouveau*.

Nakoniec, *enfin*. Nakoniec cię poznałem, *enfin je t'ai reconnu*.

Ledwie, zaledwie, *à peine*. Ledwie *ou* zaledwie wróciłem, *je suis à peine revenu*.

§ 284. — 9° *Adverbes de quantité.*

Ile, *combien*. Ile to kosztuje, *combien cela coûte-t-il?*

Ilebądź, ilekolwiek, *combien* (*avec doute*). Ilebądź zapłać, *paye ce que tu veux*. Ilekolwiek odmierz, *mesure une certaine quantité*.

Wiele, *combien*. Wiele masz jabłek? *combien as-tu de pommes?*

Tyle, *tant*. Tyle miał pieniędzy że aż nie wiedział co robić, *il avait tant d'argent qu'il ne savait qu'en faire*.

Dosyć, *assez*. Dosyć mi tego, *j'en ai assez*.

W trójnasób, *trois fois autant*. W trójnasób ci zapłacę, *je te payerai le triple*.

W dwójnasób, *deux fois autant*. W dwójnasób ci oddam, *je te rendrai au double*.

Nadto, *par trop, en sus*. Dajesz mi zanadto, *tu m'en donnes trop*.

Aż nadto, *c'est par trop*. Aż nadto tego, *plus qu'il n'en faut*.

Bardzo, *beaucoup, trop*. Bardzo miło mi jest cię widzieć, *j'ai beaucoup de plaisir à te voir*.

Nader, *très*. Nader piękny, *il est très joli*.

Mało, *peu*. Mało waży, *il pèse peu*.

Zbyt, *trop*. Zbyt drogi, *il est trop cher*.

Nazbyt, aż nazbyt, *par trop*. Nazbyt ciężki, *c'est par trop lourd*. Aż nazbyt bogaty, *il est par trop riche*.

§ 285. — 10° *Adverbes de moyen.*

Jakoś, *comme cela*. Jakoś to się zrobi, *cela se fera comme cela se pourra*.

Jakokolwiek, *passablement, bien que*. Mówi po francuzku jakokolwiek, *il parle français passablement*.

Pokornie, *humblement*. Pokornie proszę pana, *je vous prie humblement*.

Szybko, *vite*. Szybko idzie, *il va vite*.

Zrozumiale, *intelligemment*. Zrozumiale mówi, *il parle intelligemment*.

Znowu, *de nouveau*. Zbliżyły się znowu, *ils se rapprochèrent de nouveau*.

Adverbes substantifs.

§ 286. Les adverbes substantifs sont des substantifs employés à l'instrum., qui accompagnent les verbes et qui indiquent la circonstance ou le moyen. Ex. : *Przyszedł wieczorem*, il est venu le soir. *Wieczorem* est employé adverbialement.

Adverbes adjectifs.

§ 287. Les adverbes adjectifs sont ceux qui se composent des adjectifs en changeant la terminaison de l'adjectif en *e* ou en *o*. Ex. : *wesoły*, gai, *wesoło*, gaiement.

Quand l'avant-dernière lettre de l'adjectif est une lettre molle au neutre, on forme l'adverbe en changeant *e* en *o*. Ex. : *głupie*, imbécile, *głupio*, bêtement.

Les adverbes qui se terminent en *ie* se forment des adjectifs qui dans le genre neutre ont une lettre dure à la pénultième. Ex. : *pewne*, sûr, *pewnie*, sûrement; *niesłychane*, inouï, *niesłychanie*, extrêmement.

Il y a des adverbes qui ont une double terminaison. Ex. : *śmiało*, *śmiele*, courageusement.

DES DEGRÉS DE COMPARAISON DES ADVERBES.

Comparatif.

§ 288. Les adverbes formés des adjectifs qui sont employés pour exprimer le temps, la quantité, la comparaison et qualité ont un comparatif.

1° Tous les adverbes terminés en *e* forment leur comparatif en ajoutant la lettre *j*. Ex. : *skromnie*, modestement, *skromniéj*, plus modestement.

2° Les adverbes terminés en *o*, *oko*, ou *ko*, forment le comparatif en changeant *o*, *ko*, *oko*, en *ej*. Ex. : *rzadko*, rarement, *rzadziéj*, plus rarement; *głęboko*, profondément, *głębiéj*, plus profondément; *śmiało*, courageusement, *śmieléj*, plus courageusement.

Ceux qui ont pour l'avant-dernière lettre *b*, *k*, *p*, *r*, *n*, changent la terminaison *o* en *éj*, et la lettre *k* se change en *cz*. Ex. :

szybko, vite, *szybczéj*, plus vite; *równo*, également, *równiéj*, plus également.

Ceux qui ont *z* avant *ko*, changent *z* en *ż*, et *ko* en *éj*. Ex. : *blisko*, près, *bliżéj*, plus près.

Superlatif.

§ 289. Le superlatif se forme en ajoutant *naj* au commencement du comparatif. Ex. : *pięknie*, beau, *piękniéj*, *najpiękniéj*.

On obtient aussi le comparatif et le superlatif en ajoutant à l'adverbe un autre adverbe. Ex. : *wysoko*, haut, *niezmiernie wysoko*, très haut; *wiele*, beaucoup, *za wiele*, trop.

§ 290. On forme aussi des comparatifs et des superlatifs en sens inverse, c'est-à-dire dans le sens diminutif: le premier degré se termine en *uchno*, *uczko*, *utko*. Ex. : *mało*, peu, *maluchno*, *maluczko*, *malutko*, très peu.—Comparatif : *uteńko*, *usieńko*. Ex. : *maluteńko*, *malusieńko*, un peu moins. — Superlatif : *uteczko*, *utenieczko*, *usienieczko*. Ex. : *maluteczko*, *malutenieczko*, *malusienieczko*, très peu.

Adverbes de nombre.

§ 291. Dwojako, *doublement*. Dwojako odważył, *il a pesé double*.

Trojako, *triplement*. Trojako wymierzył, *il a mesuré au triple*.

Czworako, *quadruplement*. Czworako widział, *il a vu de quatre fois*.

Pojedyncze, *simplement*, *un à un*. Pojedynczo poszli, *ils s'en sont allés un à un*.

Podwójnje, *deux fois*. Podwójnie mu to wytłómaczył, *il lui a expliqué deux fois*.

Potrójnie, *triplement*. Potrójnie zapłacił, *il a payé triplement*.

Poczwórnie, *quatre à la fois*. Poczwórnie konie zaprzągł, *il a attelé quatre chevaux*.

DANS LE STYLE ÉLEVÉ.

Dwókrotnie, *deux fois*. Dwókrotnie wywdzięczył się, *il a montré doublement sa reconnaissance*.

Trzykrotnie, *trois fois*. Trzykrotnie kichnął, *il a éternué trois fois*.

Stokrotnie, *cent fois.* Stokrotnie mu życzył, *il lui a souhaité cent fois.*

Wielokrotnie, *plusieurs fois.* Wielokrotnie obiecał, *il lui a promis plusieurs fois.*

Kilkakrotnie, *quelquefois.* Kilkakrotnie go widziałem, *je l'ai vu quelquefois.*

Adverbes prépositions.

§ 291. Les adverbes prépositions sont ceux qui sont formés des substantifs, des adjectifs, des nombres et même des adverbes, en y ajoutant une préposition.

Bezwątpienia, *sans doute.* Przyjdzie bezwątpienia, *il viendra sans doute.*

Naprędce, *à la hâte.* Naprędce odpowiedział, *il lui a répondu à la hâte.*

W okamgnieniu, *en un clin d'œil.* W okamgnieniu wróci, *il reviendra dans un instant.*

Zazwyczaj, *habituellement, ordinairement.* Zazwyczaj rozumny, *ordinairement sage.*

Po francuzku, *en français.* Po francuzku mówi, *il parle français.*

Po królesku, *à la royale.* Po królesku żyje, *il vit comme un roi.*

Z pańska, *à la manière d'un maître.* Z pańska go wita, *il le salue comme un seigneur.*

Z daleka, *de loin.* Widać z daleka, *on voit de loin.*

Znagła, *à l'improviste.* Znagła go zapytał, *il lui demanda à l'improviste.*

Zlekka, *légèrement, doucement.* Zlekka go uderzył, *il le frappa légèrement.*

§ 292. On forme des adverbes d'un adjectif ou d'un pronom en y ajoutant la préposition PO, et en changeant sa terminaison en *u* ou *emu.* Ex. : *ludzki*, humain, *po ludzku*, humainement; *mój*, mon, *po mojemu*, à ma façon.

§ 293. Les adjectifs terminés en *cki, ski, zki* se transforment en adverbes en y ajoutant la préposition z et en changeant la terminaison *i* en *a.* Ex. : *grecki*, grecque, *z grecka*, à la grecque; *bliski*, près, *z bliska*, de près.

Des enclitiques. — O Przyrostkach.

§ 294. On ajoute *ć*, *to*, *ćto*, *cito*, à quelques mots pour appuyer sur leur valeur. Ex. : *ojciecto*, c'est bien le père; *boćto*, car en effet.

On met *ś*, *siś*, *kolwiek*, *bądź*, à la fin des pronoms interrogatifs ou des adverbes de temps et de lieu. Ex. : *ktośkolwiek*, quiconque.

Ś, *siś*, ajoutés aux mots, expriment l'incertitude. Ex. : *któryś*, quelqu'un, un certain.

Kolwiek, *bądź*, ajoutés aux mots, expriment la certitude.

To, joint à un substantif, un adjectif, un pronom, un adverbe ou au verbe *być*, leur donne plus de force. Ex. : *być to musi*, cela doit être.

Li, *lito*, *liż*, *ż*, *żto*, *że*, *żeto*, ajoutés à un mot quelconque, expriment une question ou une incertitude. Ex. : *wieszli*, le sais-tu?

DIX-HUITIÈME LEÇON

OŚMNASTA LEKCYA.

Ciekawość zniewoliła bojaźliwych : powoli zaczęły się dzieci przysuwać, i nie uważając na marszczki, na blizny, nawet i na brodę, ławkę otoczyły i obstąpiły pielgrzyma. Starzec każdemu darował obrazek, a dzieci w największéj radości z krzykiem do matki pobiegły, dla pokazania darowanych im obrazków. Małgorzata wdzięczna że tak pielgrzym dzieci obdarzył, dodała	La curiosité enhardit les timides : peu à peu les enfants commencèrent à s'approcher, et ne faisant plus attention aux rides, aux balafres, ni même à la barbe du pèlerin, ils entourèrent son banc et firent cercle autour de lui. Le vieillard donna à chacun une image, et les enfants, pleins de joie, volèrent avec des cris vers leur mère, pour lui montrer les images qui leur avaient été

nieznacznie słoniny do kaszy, a do rynki kilka kartofli przyrzuciła.

données en présent. Marguerite, reconnaissante de ce que le pèlerin faisait ainsi des cadeaux aux enfants, ajouta en cachette du lard au gruau, et quelques pommes de terre dans la poêle.

COMPARAISON.

Construction polonaise.	*Traduction.*
1. La curiosité contraignit des timides,	1. Ciekawość zniewoliła bojaźliwych,
2. tout doucement commencèrent se les enfants approcher,	2. powoli zaczęły się dzieci przysuwać,
3. et ne faisant pas attention sur les rides, sur les balafres, même et sur la barbe,	3. I nie uważając na marszczki, na blizny, nawet i na brodę,
4. le banc entourèrent et firent cercle du pèlerin.	4. ławkę otoczyły, i obstąpiły pielgrzyma.
5. Le vieillard à chacun donna en présent l'image,	5. Starzec każdemu darował obrazek,
6. et les enfants dans la plus grande joie, avec le cri, à la mère volèrent,	6. a dzieci w największéj radości, z krzykiem do matki pobiegły,
7. pour montrer données en cadeau à eux des images.	7. dla pokazania darowanych im obrazków.
8. Marguerite reconnaissante que ainsi le pèlerin les enfants comblât,	8. Małgorzata wdzięczna że tak pielgrzym dzieci obdarzył,
9. ajouta d'une manière inaperçue le lard au gruau,	9. dodała nieznacznie słoniny do kaszy,
10. et à la poêle quelques pommes de terre jeta.	10. a do rynki kilka kartofli przyrzuciła.

CONVERSATION.

1. Que produisit la curiosité?	1. Zniewoliła bojaźliwych.
2. Que firent les enfants?	2. Powoli zaczęły przysuwać się.
3. Qui commença à s'approcher?	3. Dzieci.
4. A quoi ne firent-ils plus attention?	4. Na marszczki, na blizny, nawet i na brodę pielgrzyma.
5. Qui est-ce qu'ils entourèrent?	5. Otoczyły ławkę.
6. Et qui encore?	6. Obstąpiły pielgrzyma.
7. Que fit le vieillard?	7. Darował każdemu obrazek.

8. A qui offrit-il?	8. Każdemu dziecku.
9. Qui offrit les images?	9. Starzec.
10. Que firent les enfants?	10. Pobiegły z krzykiem do matki.
11. Comment coururent-ils vers leur mère?	11. W największéj radości.
12. Pourquoi coururent-ils?	12. Dla pokazania obrazków.
13. Quelles étaient ces images?	13. Darowanych im.
14. Comment Marguerite exprima-t-elle sa reconnaissance?	14. Małgorzata dodała słoniny do kaszy.
15. Pourquoi Marguerite ajouta-t-elle du lard?	15. Wdzięczna że tak pielgrzym dzieci obdarzył.
16. Qu'ajouta-t-elle à la poêle?	16. Przyrzuciła kilka kartofli.
17. Dans quoi mit-elle des pommes de terre?	17. Do rynki.
18. Comment ajouta-t-elle tout cela?	18. Nieznacznie.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Ciekawość, curiosité, subst. fém. (58), génit. *ciekawości*.

Zniewolić, contraindre, verbe complétif (259), régit le génit.; futur *zniewolę*, passé *zniewoliłem*.

Bojaźliwy, craintif, adj. (90) (25), f. *bojaźliwa*, n. *bojaźliwe*.

Powoli, tout doucement, adv. de temps.

Radość, contentement, subst. fém. (58), génit. *radości*.

Zacząć, commencer, verbe compl., fut. *zacznę*, passé *zacząłem*.

Przysuwać się, s'approcher, conjug. réfléchie du verbe *przysuwać*, approcher, formée de PRZY (224) et de *suwać się*, se traîner souvent; futur *przysunę się*, passé *przysunąłem się*.

Nieuważać, ne pas faire attention, verbe composé de la négation NIE et du verbe *uważać*, formé du subst. fém. *uwaga*, attention; prés. *nie uważam*, passé *nie uważałem*.

Marszczka, ride, subst. fém. (72) (9), génit. *marszczki*.

Blizna, balafre, subst. fém. (71), génit. *blizny*.

Broda, barbe, subst. fém. (71) (5), génit. *brody*.

Ławka, banc, subst. fém. (72) (9), génit. *ławki*.

Otoczyć, environner, verbe complétif, formé de O (224) et *toczyć*, tourner; futur *otoczę*, passé *otoczyłem*.

Obstąpić, entourer, verbe complétif, formé de OB (224) et de *stąpać*, marcher.

Krzyk, cri, subst. masc. (38), génit. *krzyku*.

Polecieć, s'envoler, verbe complétif, formé de PO (224) et *lecieć*, voler; futur *polecę*, passé *poleciałem*.

Pokazać, montrer, verbe; futur *pokażę*, passé *pokazałem*.

Obdarzyć, combler de présents, verbe complétif formé de OB (224) et de *darzyć*, faire cadeau; futur *obdarzę*, passé *obdarzyłem*.

Dodać, ajouter, verbe, formé de DO (224) et *dać*, donner; prés. *dodam*, passé *dodałem*.

Słonina, lard, subst. fém. (71), génit. *słoniny*.

Przyrzucić, ajouter, verbe complétif, formé de PRZY (224) et *rzucić*, jeter; futur *przyrzucę*, passé *przyrzuciłem*.

QUESTIONS.

A quel cas est *bojaźliwych?* (25) — A quel temps et à quel personne est *zaczęły się?* — Qu'est-ce que *nie uważając?* — A quel cas est *brodę?* (27) Pourquoi? (34) — A quel cas est *ławkę?* (27) Pourquoi? (35) — De quel genre est *obstąpiły?* — A quel cas est *pielgrzym?* (27) — A quel cas est *obrazek*? Déclinez. — Qu'est-ce que *największy?* (114) — A quel cas est *krzykiem?* (29) Pourquoi? (128) — A quel cas est *matki?* (25) Déclinez. — Qu'est-ce que *darowanych?* (270) — *Pokazanie* est un subst. fém. formé du verbe *pokazać*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Bira z parobkiem (*i*) ciekawością zniewoleni, zatrzymali się niedaleko kamienia (*g*) starém drzewem (*i*) ocienionego.
2. Bojaźliwe kury i gołębie z krzykiem (*i*) odleciały.
3. Chciałbym zacząć wam moje opowiadanie (*a*) o pięknych (*i*) obrazkach, które darowałem najstarszéj dziewczynie (*d*).
4. Nie uważaj na moje blizny które mam na mojém czole (*i*).
5. Proszę cię żebyś został w mojéj chałupie (*l*).
6. Prosiłem ojca Małgorzaty aby otoczył mój dom (*a*) porządném ogrodzeniem (*i*).
7. Prosiłbym ciebie (*g*) abyś obdarzył moje dzieci szkaplerzami.
8. Będę bardzo szczęśliwym (*i*) gdybym cię mógł zaprosić do siebie (*g*).
9. Przyjąłbym cię mile i wesoło, ale

Małgorzata poszła z dziećmi (*i*) do kościoła (*g*).
10. Bira pokazał swojéj żonie obrazki (*a*) co pielgrzym darował był dzieciom (*d*).
11. Zacznij powoli dzieci do siebie przyswajać, a one cię (*a*) otoczą.
12. Pielgrzym darował Birze (*d*) dom który był mchem (*i*) przykryty.
13. Śmiechy radosne dzieci i kobiet (*g*) wiejskich słychać było zdaleka.
14. Nie uważałbym na marszczki starego żołnierza (*a*), ale on mi je sam pokazał.
15. Zaprosił Bira wiejską kobietę (*a*) do siebie żeby mu (*d*) opowiadała o pielgrzymie.
16. Małgorzata wdzięczna byłaby Birze żeby on wcześnie wrócił do chaty (*g*).
17. Dziecko dodało słoniny (*g*) do kaszy i przyrzuciło kilka kartofli.
18. Kasza ze słoniną była przystawioną do ognia (*g*).
19. Proszę cię dodaj mi trochę kartofli (*g*).
20. Pokazałbym ci piękny obrazek (*a*).

DES PRÉPOSITIONS.

O PRZYSŁÓWKACH.

§ 295. *Prépositions qui régissent le génitif.*

Elles désignent le manque ou l'exclusion.

Bez, *sans*. Bez przyczyny, *sans raison*.

Prócz, oprócz, *excepté*. Oprócz ciebie, *sans vous*.

Krom, okrom, *hors*, *hormi*, *outre*, *excepté*. Krom ciebie, *excepté vous*, *à l'exception de vous*.

Elles désignent la proximité.

Blisko, *près*. Blisko Krakowa, *près de Krakovie*.

Koło, około, dokoła, naokoło, wokoło, *autour*, *aux environs*. Koło domu, *autour de la maison*; naokoło lasu, *autour du bois*; w około łąki, *autour de la prairie*.

Obok, podle, *à côté*. Obok brata, *près du frère*; podle drogi, *près de la route*.

Wedle, *selon*. Wedle rozmowy, *selon le discours*.

Elles signifient l'éloignement, le but, la distinction, le terme du temps.

Do, *à*, *au*. Dojdę do wsi, *j'irai au village*.

Od, *de*. Nie daleko od miasta, *non loin de la ville*.

Śród, pośród, wśród, *au milieu*, *dedans*, *dans*. Śród ulicy, *dans la rue*.

Na ukos, ukosem, *en biais*. Dom stoi na ukos *ou* ukosem, *la maison est en biais.*

Nawspak, *à rebours.* Nawspak pisze, *il écrit à rebours.*

Poprzek, *à travers.* Poprzek drogi, *à travers le chemin.*

Wewnątrz, *en dedans.* Wewnątrz ogrodzenia, *dans l'enceinte.*

Zewnątrz, *en dehors.* Zewnątrz zabudowania, *en dehors du bâtiment.*

Wszerz, *à travers.* Wszerz rzeki, *par le travers de la rivière.*

Wzdłuż, *au long.* Wzdłuż rzeki, *au long de la rivière.*

La cause, la distinction, le but.

Dla, *à, pour.* Dla ojca, *pour le père.*

Względem, *à l'égard.* Względem ciebie, *à l'égard de toi.*

L'échange.

Zamiast, *au lieu.* Zamiast chustki, *au lieu d'un mouchoir.*

La conformité.

Podług, według, *selon.* Podług twego życzenia, *selon ton désir*; według twojéj rady, *selon ton conseil.*

La réunion ou la localité.

U, *chez.* Był u twego ojca, *il a été chez ton père*; siedzi u stołu, *il est assis à table.*

§ 296. *Prépositions qui régissent le datif.*

Gwoli, *selon, au gré.* Gwoli wiatrom, *au gré des vents.*

Ku, *vers.* Ku miastu, *vers la ville.*

Wbrew, *contre.* Wbrew woli, *contre la volonté.*

Préposition qui régit l'accusatif.

Przez, *par, à travers.* Przez rzekę, *à travers la rivière*; przez okno, *par la fenêtre.*

§ 297. *Prépositions qui régissent le génitif ou le datif.*

Przeciw, przeciwko, naprzeciw, naprzeciwko, *devant, contre, vis-à-vis,* régissent le génitif quand il n'y a pas mouvement. Ex. : Przeciw zabudowania, *devant le bâtiment;* przeciw woli rodziców, *contre la volonté des parents;* naprzeciw kościoła,

vis-à-vis de l'église; mieszka naprzeciwko nas, *il habite vis-à-vis de nous.*

Les mêmes prépositions régissent le datif après un verbe de mouvement. Ex. : Iść naprzeciw matce, *aller au-devant de la mère.*

§ 298. *Prépositions qui régissent le génitif ou l'accusatif.*

Mimo, pomimo, *de côté, à l'écart*, gouvernent le génitif avec un verbe qui exprime le mouvement. Ex. : Szedłem mimo wsi, *je marchais à côté du village, en laissant de côté le village;* kula poszła mimo, *la balle s'est écartée, a passé à côté;* idź mimo, *passez outre.*

Les mêmes prépositions régissent l'accusatif quand elles ne sont pas accompagnées d'un verbe de mouvement. Ex. : Mimo woli ojca, *contre la volonté du père;* pomimo przestróg, *malgré les avertissements.*

§ 299. *Prépositions qui régissent le génitif ou l'instrumental.*

Z, ze, *de*, régissent le génitif pour exprimer la cause, l'origine, le lieu d'où part le mouvement. Ex. : Cieszy się ze zdolności syna, *il se réjouit de l'aptitude du fils;* wróbel wyleciał ze stodoły, *le moineau s'envola de la grange.*

Z, ze, *avec*, régissent l'instrumental pour exprimer la jonction. Ex. : Idę z ojcem, *je vais avec le père;* ze mną, *avec moi.*

§ 300. *Prépositions qui régissent l'accusatif ou l'instrumental.*

Nad, *au-dessus*, régit l'accusatif quand il sert à exprimer la supériorité dans la comparaison. Ex. : Nic nad siłę, *rien au-dessus de la force.*

Nad, ponad, *au-dessus*, gouvernent l'instrumental pour exprimer la position d'une chose au-dessus d'une autre. Ex. : Paryż nad Sekwaną, *Paris sur la Seine;* ponad nami, *au-dessus de nous.*

Między, pomiędzy, *entre*, gouvernent l'accusatif quand ils répondent à la question *dokąd?* où? et qu'ils indiquent la direction. Ex. : Idzie między drzewa, *il va entre les arbres;* pomiędzy wami, *entre vous.*

Ils gouvernent l'instrumental quand ils répondent à la question *gdzie?* où? et qu'ils désignent le lieu. Ex. : Jest między drzewami, *il est parmi les arbres;* pomiędzy nimi, *entre eux.*

Pod, *sous*, gouverne l'accusatif quand il exprime la destination ou l'époque prochaine. Ex. : Grunt pod przenicę, *le champ pour le blé;* koń pod jeźdzca, *le cheval pour le cavalier;* pod jesień, *vers l'automne.*

Il gouverne l'instrumental quand il exprime la condition ou la position. Ex. : Pod domem, *sous la maison;* pod przysięgą, *sous le serment;* pode drzwiami, *sous les portes.*

Przed, *devant*, gouverne l'accusatif quand il exprime un mouvement vers quelque chose. Ex. : Poszedł przed wieś, *il est allé en avant du village;* przedemną, *devant moi.*

Il gouverne l'instrumental quand il exprime l'action de devancer dans un lieu ou dans un temps. Ex. : Umarł przed rokiem, *il est mort avant l'année;* idzie przed wojskiem, *il marche devant l'armée;* przyjdzie przed zimą, *il arrivera avant l'hiver.*

§ 301. *Prépositions qui régissent l'accusatif et le locatif.*

Na, nad, ponad, *sur*, *au-dessus*, gouvernent l'accusatif quand ils répondent à la question *dokąd?* où? et qu'ils indiquent la direction. Ex. : Leci na dach, nad, ponad dach, *il vole sur le toit, au-dessus du toit.*

Ils gouvernent l'instrumental quand ils répondent à la question *gdzie?* où? et qu'ils n'expriment pas de mouvement. Ex. : Nad miastem, *au-dessus de la ville;* ponad głowami, *au-dessus des têtes;* siedzi na ławce, *il est assis sur le banc;* stoi na nogach, *il est debout sur ses pieds.*

O, *contre*, *à*, *de*, gouverne l'accusatif quand il répond aux questions *o kogo?* de qui? *o co?* de quoi? *o ile?* combien? *jak daleko?* est-ce loin? Ex. : Uderzył o kamień, *il a frappé contre la pierre;* stara się o rękę, *il fait la cour pour obtenir la main;* o frank drogi, *du prix d'un franc;* o milę drogi, *à une lieue de chemin.*

Il gouverne l'instrumental après les verbes qui circonscrivent l'action ou qui expriment la manière de vivre. Ex. : Myślę o czem innem, *je pense à autre chose;* mówił o tobie, *il a parlé de toi;* pisze o pokoju, *il écrit de la paix;* myśli o synu, *il pense au fils;* pójdę o żebranym chlebie, *j'irai en mendiant mon pain.*

Po, *jusqu'à*, *au*, gouverne l'accusatif quand il indique le but ou le terme. Ex. : Po uszy, *jusqu'aux oreilles;* po wszystkie lata, *pour toutes les années;* poszedł po ojca, *il est allé chercher le père.*

Il gouverne l'instrumental quand il exprime le mouvement à l'égard du lieu où l'action se passe; le moyen par lequel on reconnaît quelque chose; la succession. Ex. : Chodzi po łące, *il marche sur la prairie;* poznał po głosie, *il a reconnu par la voix;* majątek po ojcu, *le bien après le père.*

Po, poza, *en dehors*, gouvernent l'accusatif quand ils expriment l'accomplissement d'une action. Ex. : po radości smutek, *après la joie vient la tristesse;* po napisaniu listu, *après avoir écrit la lettre*; poza domem, *en dehors de la maison.*

W, we, *sur*, *dans*, *avec*, gouvernent le locatif quand ils désignent le lieu, la chose ou la personne vers laquelle l'action est dirigée; un groupe de personnes ou de choses. Ex. : Uderzył w głowę, *il a frappé à la tête;* iść w las, *aller dans le bois;* włożył w kapelusz, *il a mis dans le chapeau*; poszli w pięciu, *ils sont allés cinq;* w tysiąc koni, *avec mille chevaux.*

Ils gouvernent le génitif quand ils expriment l'endroit où quelque chose se trouve, et qu'ils répondent à la question *kiedy?* quand? Ex. : Zostawił majątek w złocie, *il a laissé sa fortune en or;* w mgnieniu oka, *en un clin d'œil;* we wsi, *dans le village;* byłem u ciebie w zimie, *j'étais chez toi pendant l'hiver.*

§ 302. *Prépositions qui régissent le génitif, l'accusatif et l'instrumental.*

Za, *pendant*, *dont*, gouverne le génitif, quand il répond à la question *kiedy?* quand? Ex.: Za życia mego to widziałem, *pendant ma vie j'ai vu cela;* za rok przyjadę, *je reviendrai dans un an;* za miesiąc będziemy mieli pokój, *dans un mois nous aurons la paix.*

Il gouverne l'accusatif, et signifie *derrière*, *hors*, *à*, *pour*, après les verbes qui expriment le mouvement ou pour indiquer l'échange d'une chose contre une autre. Ex.: Idę za las, *je vais derrière le bois;* idę za miasto, *je vais hors la ville;* pojechał za granicę, *il est parti pour l'étranger;* uchodzi za poczciwego, *il passe pour honnête;* wziął mię za kogo innego, *il m'a pris pour un autre.*

Il gouverne l'instrumental quand il exprime la postériorité. Ex.: Mieszkam za domem, *je demeure derrière la maison;* stoi za lasem, *il reste après le bois;* idzie za natchnieniem, *il agit selon l'inspiration;* krok za krokiem, *pas à pas.*

§ 303. *Préposition qui régit le locatif.*

Przy, *près*, *au*, exprime la proximité. Ex. : Stoi przy ojcu, *il reste près de son père ;* jest przy rządzie, *il est au gouvernement.*

Les préfixes, ou prépositions simples *ob*, *o*, *prze*, *roz*, *wy*, ne régissent aucun cas et ne s'emploient qu'en composition et dans la formation des verbes. Ex. : o*bić*, fouetter, PRZE*żyć*, survivre, OB*rąbać*, tailler à l'entour, ROZ*mnożyć*, multiplier, WY*suszyć*, dessécher.

Il y en a qui sont composées, comme *poza*, *poroz*, *poprze*, *powy*, POZA*ludniać*, peupler tout, POROZ*rzucać*, jeter successivement, POPRZE*ciągać*, faire passer successivement, POWY*latać*, s'envoler successivement.

Les prépositions composées et qui commencent par *z*, se mettent toujours avec le génitif. Ex. : *z nad góry*, d'au-dessus de la montagne ; *z za lasa*, de derrière le bois ; *z pod ziemi*, de dessous la terre.

Les autres prépositions composées se mettent avec les cas qui sont régis par la dernière préposition. Ex. : *naokoło miasta*, autour de la ville ; *oprócz siostry*, excepté la sœur ; *ponad rzeką*, au-dessus de la rivière.

Les prépositions *nad*, *od*, *pod*, *przed*, *w*, *z*, *bez*, prennent *e* à la fin quand elles sont placées devant les mots qui commencent par quelques consonnes. Ex. : *nadedrzwiami*, au-dessus de la porte ; *podedrzwiami*, au-dessous de la porte ; *we wsi* ; dans le village ; *bezemnie*, sans moi ; *zemną*, avec moi ; *przedemną*, devant moi ; *odemnie*, de moi.

DIX-NEUVIÈME LEÇON

DZIEWIĘTNASTA LEKCYA.

Dzieci już bez trwogi zbliżyły się znowu do pielgrzyma, w nadziei że im coś jeszcze daruje, lecz staruszek zapytał się starszych, czy znają choć jednego z tych świętych których na obrazkach mają. Przyznały się szczerze że o żadnym nic niewiedzą. Na to im Chwalibóg powiedział, że jeżeli się w téj wsi zabawi, to im o tych świętych bardzo ciekawe różne wypadki opowiadać będzie, bo tego wieczora będąc zmordowanym, musi to na inny dzień odłożyć. W tém Bira wszedł do izby, a Małgorzata kaszę i kartofle na stół postawiła. Smaczno zjadłszy wieczerzę, spać poszli.

Les enfants, ayant mis de côté toute crainte, s'approchèrent de nouveau du pèlerin, dans l'espoir qu'il leur donnerait encore quelque chose; mais le vieillard demanda aux plus âgés s'ils connaissaient au moins un de ces saints qu'ils avaient sur leurs images. Ils avouèrent sincèrement qu'ils n'en connaissaient aucun. Sur cela Chwalibóg leur dit, que s'il restait dans ce village quelque temps, il leur raconterait différents événements très curieux au sujet de ces saints, car étant fatigué ce soir-là, il devait remettre cela à un autre jour. En ce moment Bira entra dans la chambre, et Marguerite plaça sur la table le gruau et les pommes de terre. Après avoir bien soupé, ils allèrent dormir.

COMPARAISON.

Construction polonaise.	*Traduction.*
1. Les enfants déjà sans peur, s'approchèrent de nouveau vers le pèlerin,	1. Dzieci już bez trwogi zbliżyły się znowu do pielgrzyma,
2. dans l'espoir que à eux quelque chose encore donnera en cadeau;	2. w nadziei że im coś jeszcze daruje;
3. mais le petit bon vieillard demanda les plus âgés,	3. lecz staruszek, zapytał się starszych,
4. si connaissent du moins un des ces saints,	4. czy znają choć jedngo z tych świętych,

5. lesquels sur les images ils ont.
6. Ils avouèrent sincèrement que d'aucun rien ils ne savent.
7. Sur cela à eux Chwalibóg dit,
8. que si se dans ce village restera,
9. que à eux de ceux saints beaucoup curieux différents événements il racontera;
10. car de ce soir en étant fatigué,
11. il doit cela sur autre jour remettre.
12. Dans ce Bira entra dans la chambre
13. et Marguerite le gruau et les pommes de terre sur la table plaça.
14. Après avec appétit avoir mangé le souper,
15. dormir s'en allèrent.

5. których na obrazkach mają.
6. Przyznały się szczerze że o żadnym nic nie wiedzą.
7. Na to im Chwalibóg powiedział,
8. że jeżeli się w téj wsi zabawi,
9. to im o tych świętych bardzo ciekawe różne wypadki opowiadać będzie,
10. bo tego wieczora będąc zmordowanym,
11. musi to na inny dzień odłożyć.
12. W tém Bira wszedł do izby,
13. a Małgorzata kaszę i kartofle na stół postawiła.
14. Smaczno zjadłszy wieczerzę,
15. spać poszli.

CONVERSATION.

1. Que firent les enfants?
2. Qui est-ce qui s'approcha du pèlerin?
3. Comment s'approchèrent-ils?
4. Pourquoi s'approchèrent-ils?
5. Que fit le vieillard?
6. Que demanda-t-il?
7. Quels saints?
8. Que répondirent les enfants?
9. Qu'avouèrent-ils?
10. Que répondit Chwalibóg?
11. Que devait-il faire en restant au village?
12. Que devaient être ces récits?
13. Pourquoi ne voulut-il pas les raconter?
14. Que dut-il faire, étant fatigué?
15. Que fit Bira?
16. Où Bira entra-t-il?
17. Qu'apporta Marguerite?
18. Où plaça-t-elle les pommes de terre?

1. Zbliżyły się znowu do pielgrzyma.
2. Dzieci.
3. Bez trwogi.
4. W nadziei że im coś jeszcze daruje.
5. Zapytał się starszych dzieci.
6. Czy znają jednego z tych świętych.
7. Których na obrazkach mają.
8. Przyznali się szczerze.
9. Że o żadnym nic nie wiedzą.
10. Że jeżeli się w téj wsi zabawi,
11. Że im różne wypadki opowiadać będzie.
12. Bardzo ciekawe.
13. Bo tego wieczora był zmordowanym.
14. Musi to na inny dzień odłożyć.
15. W tém Bira wszedł.
16. Do izby.
17. Kaszę i kartofle.
18. Na stół postawiła.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Trwoga, crainte, subst. fém. (72).

Zbliżyć się, s'approcher, verbe compl. transitif; prés. *zbliżę się*, passé *zbliżyłem się*.

Znowu, de nouveau, adv. de temps indéfini.

Coś, quelque chose; la lettre *ś* ajoutée indique une incertitude.

Jeszcze, encore, adv. de temps indéfini.

Starszy, plus âgés, adj. au comparatif.

Znać, connaître, verbe continuatif; prés. *znam*, passé *znałem*.

Jeden, un, nombre cardinal (132).

Przyznać się szczerze, avouer sincèrement; prés. *przyznaję się*, passé *przyznałem się*.

Że, que, conjonction.

O, de, préposition, régit l'accusatif et l'instrumental.

Żaden, aucun, adj. indéfini.

Wiedzieć, savoir, verbe continuatif irrég.; prés. *wiem*, je sais, passé *wiedziałem*, je savais.

Powiedzieć, dire, verbe complétif; il est irrégulier comme le verbe *wiedzieć*; futur *powiem*, passé *powiedziałem*.

Zabawić się, s'amuser, verbe transitif complétif; il est employé souvent pour dire rester quelque part; futur *zabawię się*, passé *zabawiłem się*.

Bardzo ciekawc, très curieux, (116) au superlatif.

Różny, différent, divers, adj. (103).

Wypadek, événement, subst. masc. (39).

Opowiadać, raconter, verbe continuatif; prés. *opowiadam*, passé *opowiadałem*.

Będąc zmordowanym, étant fatigué, participe passif du verbe *zmordować*, fatiguer.

Musieć, être contraint, obligé, forcé, devoir, verbe neutre; prés. *muszę*, je dois, passè *musiałem*, je devais.

Odłożyć, remettre, verbe complétif, formé de OD (224) et *łożyć*, mettre, placer; futur *odłożę*, passé *odłożyłem*.

W tém, dans cela, adv. composé de la préposition w, et de *to*, pronom démonstratif.

Też, aussi, adv.
Wchodzić, entrer dedans, verbe continuatif irrégulier ; prés. *wchodzę*, passé *wszedłem*.
Stół, table, subst. masc. (37).
Postawić, placer, verbe complétif, formé de PO (224) et *stawić;* futur *postawię*, passé *postawiłem*.
Nadzieja, espérance, subst. fém. (58), génit. *nadziei*.
Święty, saint, adj., fém. *święta*, neut. *święte*.
Zjeść, manger, verbe complétif irrégulier ; futur *zjem*, passé *zjadłem*, verbe composé de z et de *jeść*.
Wieczerza, souper, subst. fém.
Spać pójść, aller se coucher.
Pójść, s'en aller, verbe complétif, composé de PO (224) et *iść*, aller; futur *pójdę*, passé *poszedłem*.
Izba, chambre commune, subst. fém. (71), génit. *izby*.
Ciekawy, curieux, adj., fém. *ciekawa*, neut. *ciekawe*.

QUESTIONS.

A quel cas est *trwogi?* (25) Pourquoi? (165) — A quel cas est *pielgrzyma?* (25) Pourquoi? (36) — Pourquoi *nadziei* est-il au locatif? (22) — A quel cas est *im?* (26) — A quel temps et à quelle personne est *zapytał się?* — A quel cas est *starszych?* (27) — A quelle personne est *znają?* — A quel cas est *jednego?* (27) A quel cas est *tych?* (27) (197). — A quoi se rapporte *tych?* — Déclinez *który*. — A quel cas est *obrazkach?* (30) Pourquoi? (34) — A quel cas est *żadnym?* (29) Il est régi par la préposition *o*. — A quel cas est *wypadki?* (27).

PHRASÉOLOGIE.

1. Dziecko Biry (*g*) mieszkało w domu (*i*) co był na drodze (*ab*) do Dobromila (*g*).
2. Piękne słońce podsuszało ścieszkę (*a*) niedaleko rzeczki (*g*).
3. Parobek ze starszą dziewczynką (*i*) grał wśród ulicy (*g*) a niedaleko chałupy (*g*) ich matka przędła.
4. W izbie (*i*) było bardzo wiele obrazków (*g*) które staruszek wybrał z kieszeni (*g*).
5. Parobki przyznali się szczerze że niewidzieli proboszcza (*a*) w kościele (*d*).
6. Proboszcz zapytał kobiét (*g*) czy znają wypadki o świętych (*i*).

7. One mu (*d*) odpowiedziały że niewiedzą.
8. Rolnik w nadziei (*i*) że staruszek u niego przenocuje, postawił garnek (*a*) kaszy (*g*) na stole (*i*).
9. W chałupie (*l*) Biry (*g*) dzieci igrały, smażąc kartofle w rynce (*l*).
10. Żona parobka (*g*) przędła przed domem (*i*) a jéj synek Wojtuś biegał po ulicy (*i*).
11. Proboszcz z kumą (*i*) Biry (*g*) wracając z Krakowa (*g*) zaszedł do domu gospodarza.
12. Przed domem (*i*) leżał kamień (*a*) mchem (*i*) okryty, na którym (*i*) siedzieli przyjaciele (*n*) proboszcza (*g*).
13. Ludzie pracowici chodzili około lasu (*g*) z przyjaciołami (*i*) proboszcza (*g*).
14. Nazbieraj w lesie (*i*) dużo orzechów (*g*) i przynieś je twojemu przyjacielowi (*d*).
15. Przy stodole niedaleko zgromadzenia (*g*) była ławka (*n*) na któréj (*i*) usiadł staruszek (*n*) zmordowany pracą (*ab*).
16. Starzec postawił kij (*n*) w kątku, (*i*) z torby (*g*) wyjął szkaplerze (*a*) i darował one dzieciom (*d*).
17. Czy znasz ciekawe wypadki o ojcu (*i*) Małgorzaty? (*g*)
18. Nie będę ci o nim (*a*) opowiadał bo jestem zmęczony; odłożę to na inny dzień (*a*).
19. Tego wieczora (*g*) poczciwy starzec usiadł na słomie (*ab*) przed chałupą (*i*) i zaczął opowiadać dzieciom (*d*) różne wypadki o Krakowie (*ab*) i Dobromilu (*i*).
20. W tem ojciec wszedł wśród nich (*g*) i darował im (*d*) piękne obrazki (*a*).
21. Najstarsze dziecko smaczno i bez trwogi zajadało kartofle (*a*) które przed chwilą (*i*) matka była postawiła na stole (*ab*).
22. Daruj mi piękny obrazek (*a*).

DES CONJONCTIONS.

O SPÓJNIKACH.

Les conjonctions se divisent en .

§ 304. 1° Conjonctions copulatives, *spójniki łączące*, servant à lier les deux membres d'une proposition. Exemples :

I, *et* Ojciec i syn, *le père et le fils.*

Także, też, *aussi*. Także też, *aussi bien*; przebaczasz mi, ja ci także przebaczam, *tu me pardonnes, je te pardonne aussi;* miałeś nagrodę ja też ją otrzymam, *tu avais la récompense, j'en aurais une aussi.*

Tudzież, *de même*. Czytaniem książek, tudzież ciągłą pracą, nauczysz się naszego języka, *par la lecture des livres, de même que par un travail continuel, tu apprendras notre langue.*

Oraz, *ainsi que*, *à la fois*, *aussi*. Ubogi i oraz chory, *pauvre et malade à la fois*.

§ 304. 2° Conjonctions adversatives, *spójniki przeciwnicze*, exprimant opposition. Exemples :

A, ale, atoli, zaś, lecz, *mais*.

Choć, chociaż, *quoique*. Chociaż tak mówisz, jednak tak nie zrobisz, *quoique tu dises, cependant tu ne le feras pas ainsi*. Aczkolwiek młody, dał przecież dowód znakomitego rozsądku, *quoique jeune, il a donné pourtant une preuve d'une grande prudence*.

Jednak, *cependant;* aczkolwiek, *bien que;* wszakże, *cependant*.

Lubo, pomimo, przecież, przecie, *pourtant*. Twierdzą że posiadają cnotę, wszakże według niéj nieżyją, *ils soutiennent qu'ils possèdent la vertu, pourtant ils ne vivent pas d'après elle*.

§ 305. 3° Conjonctions disjonctives, *spójniki wyłączające*. Exemples :

Albo, lub, bąć-bąć, ani-ani, to-to, nietylko, nic, ni, lub, *ou;* czy, czyli, *soit*. Przyjdę jutro albo pojutrze, *je viendrai demain ou après-demain*. Wszystko jedno czy zrana czy wieczorem, *c'est la même chose, le matin ou le soir*. Nietylko my cierpiemy ale i wy cierpicie, *ce n'est pas seulement nous qui souffrons, mais vous souffrez aussi*.

§ 306. 4° Conjonctions causatives, *spójniki przyczynowe*, marquant la cause ou la raison. Exemples :

Bo, bowiem, albowiem, ponieważ, gdyż, *car*. Pokutujesz bo zasłużyłeś, *tu fais pénitence, car tu l'as méritée* Drży, ponieważ zimno, *il tremble, car il fait froid*.

§ 307. 5° Conjonctions de temps, *spójniki czasowe*. Exemples:

Gdy, *quand*, *lorsque;* nim, zanim, *avant que;* skoro, *dès que;* wtedy, *alors;* jak tylko *dès que*. Nim zaczniesz pracować, pomódl się o pomoc, *avant de travailler, implore l'assistance divine*. Skoro do Paryża przyjedziesz, *dès que tu arriveras à Paris*.

Aż, póki, póty, *jusqu'à ce que*. Czekaj aż wrócę *ou* póki nie wrócę, *attends jusqu'à ce que je revienne*.

Kiedy, *lorsque;* jak, co, *que*.

§ 308. 6° Conjonctions conditionnelles, *spójniki warunkowe.* Exemples :

Jeśli, jeżeli, *si.* Dokończę jeśli dożyję, *je finirai si je vis jusque-là.*

Chyba, *à moins que;* byle, byleby, *pourvu que;* gdyby, *si.* Przyjdzie, chyba że deszcz będzie padał, *il viendra, pourvu qu'il ne pleuve pas.*

§ 309. 7° Conjonctions affirmatives, *spójniki twierdzące,* Exemples :

Że, iż, *que.* Wiem że tak jest, *je sais qu'il en est ainsi.* Jakoż nieomieszkali, *en effet, ils ne manquèrent pas.*

§ 310. 8° Conjonctions dubitatives, *spójniki wątpiące.* Ex. :

Czy, czyli, jeżeli, że, żeby, aby, *si* ou *est-ce que.* Nie wiemy czy on jest u siebie, *nous ne savons pas s'il est chez lui.* Wątpię żeby on podjął się tego, *je doute qu'il veuille l'entreprendre.*

§ 311. 9° Conjonctions optatives, *spójniki życzące*, pour exprimer un vœu, un souhait. Exemples :

Oby, aby, żeby, *puisse! plût au ciel!* Oby też raz do nas przyjechał, *puisse-t-il au moins arriver chez nous une seule fois!*

§ 312. 10° Conjonctions explicatives, *spójniki objaśniające.* Exemples :

Jakoto, *à savoir;* to jest, oto, *c'est-à-dire;* czyli, *ou.* Żeby umieć dobrze gramatykę, jakoto przypadkowanie i czasowanie, trzeba pracować nad przykładami, to jest uczyć się z uwagą, *pour bien apprendre la grammaire, à savoir les déclinaisons et les conjugaisons, il faut travailler les exemples, c'est-à-dire les suivre avec attention.*

§ 313. 11° Conjonctions interrogatives, *spójniki zapytujące.* Exemples :

A, czy, czyli, czyż, albo, alboż, *ou,* ou *est-ce que?* Czy pójdziesz do kościoła? *iras-tu à l'église?* Czy się nie będzie gniewał? *est-ce qu'il ne se fâchera pas?* Alboż nie tak dobry jak ty? *n'est-il pas aussi bon que toi?* A cóż? *hé bien?*

§ 314. 12° Conjonctions conclusives, *spójniki wnioskujące.* Exemples :

A tak, więc, a więc, *ainsi donc;* tedy, *or;* zatem, *donc;* przeto *par conséquent.* Milczysz a więc potwierdzasz, *tu te tais, donc tu avoues.* Wahasz się, zatem nie pójdziesz, *tu hésites, donc tu n'iras pas.* Otoż tedy, *or donc...*

Les exemples cités nous montrent qu'en polonais, de même que dans d'autres langues, la même conjonction peut marquer plusieurs rapports différents.

VINGTIÈME LEÇON

DWUDZIESTA LEKCYA.

Un sommeil paisible est ordinairement la récompense d'une journée bien employée, du travail d'un agriculteur, d'une conscience tranquille et aussi d'une action bienfaisante.

On pouvait trouver tout cela dans la chaumière de Bira.

Celui-ci était honnête et laborieux; sa femme, la plus excellente des mères, entretenait le ménage avec ordre et activité. Ni l'un ni l'autre ne fermaient leur chaumière aux malheureux ni aux gens qui souffraient. De son côté, le pèlerin avait fidèlement servi la patrie. Soldat, il s'était battu courageusement, mais il n'avait fait aucun tort au paysan, et n'avait pas pillé l'ennemi; aussi les maîtres et leur hôte se livrèrent au repos, qui est la récompense du juste, et ils dormirent parfaitement toute la nuit.

Sen spokojny zwykle jest nagrodą dobrze użytego dnia, pracy rolnika, spokojnego sumienia lub też czynu dobroczynnego.

W chacie Biry można było wszystko to znaleść.

On sam poczciwy i pracowity, ona najlepsza matka, gospodarstwo domowe porządnie i pilnie utrzymywała. Oboje bogobojni, niezamykali chaty przed biednym, przed cierpiącym. Pielgrzym też ze swojéj strony służył wiernie swéj ojczyznie. Będąc żołnierzem, bił się odważnie, ale nie krzywdził wieśniaka, nie rabował nieprzyjaciela, a zatem i gospodarze i gość użyli tego spoczynku, który jest nagrodą sprawiedliwego, i przez noc całą wybornie spali.

COMPARAISON.

1. Le sommeil paisible ordinairement est la récompense de bien employé jour, du travail du cultivateur, de tranquille conscience, ou aussi de l'action bienfaisante.	1. Sen spokojny zwykle jest nagrodą dobrze użytego dnia, pracy rolnika, spokojnego sumienia, lub też czynu dobroczynnego.
2. Dans la chaumière de Bira on pouvait tout cela trouver.	2. W chacie Biry można było wszystko to znaleść.
3. Lui-même honnête et laborieux, elle la meilleure mère,	3. On sam poczciwy i pracowity, ona najlepsza matka,
4. le ménage domestique avec ordre et soin entretenait.	4. gospodarstwo domowe porządnie i pilnie utrzymywała.
5. Tous les deux craignant Dieu, ne fermaient pas la chaumière devant le malheureux, devant le souffrant.	5. Oboje bogobojni, niezamykali chaty przed biednym, przed cierpiącym.
6. Le pèlerin aussi de son côté a servi fidèlement sa patrie.	6. Pielgrzym też ze swej strony, służył wiernie swej ojczyznie.
7. En étant soldat, il se battait bravement,	7. Będąc żołnierzem bił się odważnie,
8. mais ne faisait pas tort au paysan, ne pillait pas l'ennemi;	8. ale niekrzywdził wieśniaka, nierabował nieprzyjaciela;
9. par conséquent les maîtres de la maison et l'hôte jouirent de repos,	9. a zatem i gospodarze i gość użyli tego spoczynku,
10. qui est la récompense du juste,	10. który jest nagrodą sprawiedliwego,
11. et par la nuit entière parfaitement dormirent.	11. i przez noc całą wybornie spali.

CONVERSATION.

1. Qu'est-ce qui est ordinairement la récompense d'une journée bien employée?	1. Sen spokojny.
2. De quoi est-il la récompense?	2. Jest nagrodą dobrze użytego dnia, pracy rolnika, i spokojnego sumienia.
3. Et de quoi encore?	3. I dobroczynnego czynu.
4. Qu'est-ce que l'on pouvait trouver dans la chaumière de Bira?	4. Wszystko to można było znaleść.
5. Où pouvait-on trouver cela?	5. W chacie Biry.
6. Qu'est-ce qu'était Bira?	6. On sam poczciwy i pracowity.
7. Comment était sa femme?	7. Ona najlepsza matka.
8. Comment entretenait-elle le ménage?	8. Gospodarstwo domowe porządnie i pilnie utrzymywała.

9. Comment étaient-ils tous deux?	9. Oboje byli bogobojni.
10. Qu'est-ce qu'ils ne fermaient pas?	10. Niezamykali chaty.
11. Devant qui ne fermaient-ils pas leur chaumière?	11. Przed biednym i przed cierpiącym.
12. Que fit le pèlerin de son côté?	12. Pielgrzym ze swojej strony służył wiernie swojej ojczyznie.
13. Que faisait-il en servant sa patrie?	13. Bił się odważnie.
14. Quand se battait-il?	14. Będąc żołnierzem.
15. Comment se comportait-il étant soldat?	15. Niekrzywdził wieśniaka i nierabował nieprzyjaciela.
16. A quoi les maîtres et leur hôte se livrèrent-ils?	16. Do spoczynku.
17. Qui se livra au repos?	17. Gospodarz i gość.
18. Qu'est-ce que le repos?	18. Jest nagrodą sprawiedliwego.
19. Comment passèrent-ils la nuit?	19. Wybornie spali.
20. Combien de temps dormirent-ils?	20. Przez całą noc.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Sen, sommeil, songe, subst. masc. (37), génit. *snu*, dat. *snowi*.

Zwykle, d'habitude, ordinairement, adv. de conséquence.

Nagroda, récompense, subst. fémin. (71), génit. *nagrody*, dat. *nagrodzie*.

Użyty, employé, joui, participe du verbe compl. *użyć*, employer, jouir; futur *użyję*, passé *użyłem*.

Dzień, jour, subst. masc. (38) (40), génit. *dnia*.

Nieprzyjaciel, ennemi, subst. masc., se décline comme *przyjaciel*.

Sumienie, conscience, subst. neut. (76), génit. *sumienia*.

Czyn, fait, action, subst. masc. (37), génit. *czynu*.

Dobroczynny, bienfaisant, adj. (103).

Chata, chaumière, subst. fém. (5) (71), génit. *chaty*, dat. *chacie* (5).

Można było, on pouvait, impersonnel.

Wszystko, tout, adverbe.

Znaleść, trouver, verbe compl.; prés. *znajdę*, passé *znalazłem*.

Najlepszy, le meilleur, superlatif de l'adjectif *dobry* (114).

Wieśniak, paysan, habitant de la campagne, subst. masc. (39), génit. *wieśniaka*.

Gospodarstwo, ménage, subst. neut. (76), génit. *gospodarstwa*.

Domowy, de la maison, adj., formé de *dom* (37).

Porządnie, avec ordre, adv., formé de l'adj. *porządny* (103).

Pilnie, diligemment, avec soin, adverbe, formé de l'adjectif *pilny* (103).

Utrzymywać, entretenir, verbe compl. fréquent., composé de u (224) et *trzymać*, tenir; futur *utrzymam*, passé *utrzymałem*.

Żołnierz, soldat, subst. masc. (38), génit. *żołnierza*.

Zamykać, fermer, verbe continuatif; prés. *zamykam*, passé *zamykałem*.

Biedny, pauvre, adj. (103).

Cierpiący, souffrant, participe du verbe *cierpieć*, souffrir; prés. *cierpię*, passé *cierpiałem*.

Strona, côté, subst. fém. *Ze swojéj strony*, de sa part.

Wiernie, fidèlement, adverbe, formé de l'adj. *wierny*, fidèle.

Odważnie, avec courage, adv., formé de l'adjectif, *odważny*, courageux.

Sprawiedliwy, juste, adj. (90), fém. *sprawiedliwa*, neut. *sprawiedliwe*.

Noc, nuit, subst. fém. (90), génit. *nocy*.

QUESTIONS.

A quel cas est *użytego dnia?* (25) — Pourquoi *chacie* est-il au locatif? (22) — Conjuguez *utrzymywać*. — Qu'est-ce que *oboje?* — A quel cas est *chaty?* (25) Pourquoi? (35) — A quel cas est *cierpiącym?* (29) Pourquoi? (261). — *Spoczynku* est au génitif, étant régi par le verbe *użyć*. — A quel cas est *nagrodą sprawiedliwego?* (220).

PHRASÉOLOGIE.

1. Bóg mieszka w niebie (*i*) i widzi ezyny iudzkie (*a*).
2. Niech każdy człowiek ezęsto sobie powtarza że Bóg jest sprawiedliwym (*ab*) i miłosiernym (*i*), i niech korzysta z jego sprawiedliwości (*g*) wznosząe swoje modły do niego (*g*).
3. Ojciee dzieciom (*d*) swoim mówił że pielgrzym wyjąwszy z kieszeni (*g*) szkapierze (*a*) i obrazki (*a*) ma opowiadać dzieje o świętyeh, i że będzie ieh (*g*) uezył czytać i pisać.
4. Poezeiwy Bira kochał swoją żonę (*a*) i swoje dzieci (*a*) nad wszystko (*a*).
5. Pielgrzym ganił dzieci (*a*) że one

gadały w Kościele (*i*) zamiast odmawiać modlitwy do Boga (*g*).
6. Pamiętaj mój przyjacielu (*v*) że kochać bliźniego (*g*) jak siebie samego (*a*) i nie zamykać nigdy drzwi przed biednym (*i*).
7. Wojtuś dowodził swojéj najstarszéj siostrze (*d*) że Bóg jest w niebie i że on zawsze widzi nasze uczynki (*a*).
8. Kościół był otoczony mnóstwem (*i*) ludzi (*g*) którzy chwalili Boga (*a*) i prosili go pobożnie żeby nie karał ich za złe uczynki (*a*).
9. Nie narzekaj na twego (*a*) brata, daruj mu jego winę (*a*) jeżeli cię (*a*) on obraził, bo powinniśmy kochać naszego bliźniego (*a*), Bóg to nam nakazuje.
10. Grady i burze zniszczyły niwy (*a*) niedaleko Dobromila (*g*). Powódź zalała łąkę i zniszczyła siano (*a*) od dni (*g*) kilku skoszone.
11. Jutro nim jutrzenka zarumieni niebo, pójdziemy razem na mszę (*a*). Zmówiwszy pacierz, wrócimy do domu na śniadanie (*a*).

DES INTERJECTIONS.

O WYKRZYKNIKACH.

§ 315. Les interjections sont, en polonais, ou primitives et simples, ou dérivées et composées. — Les primitives sont :

A! oh! *ot!* voilà! *na!* tiens! *cyt!* veux-tu te taire! *ha!* tiens! *won!* va-t'en! *hola!* dis donc! *pst!* pas un mot! *o!* ô! *ej?* o! *fi, pfe, fe!* fi donc! *ba!* eh bien! *oh!* ah! *hej!* ohé, là-bas!

Le polonais a en outre beaucoup d'interjections imitatives :

Cap! łap! łup! cup! attrape! *hop! huk! hup! stuk! puk! trzask!* crac!

Plask! krak! szust! szast! pour marquer la rapidité d'un mouvement saccadé.

Pac! puc! pour le bruit qui se fait sur un corps pâteux.

Bac! hrym! rum! pour marquer la chute subite d'un corps.

Pif! puf! paf! pour marquer le bruit que font les armes à feu.

Ften! en jouant aux cartes; *smyk*, terme des chasseurs.

Parmi les dérivées on remarque :

Ratuj! ratujcie! au secours! *wara!* gare!

Gwałt! gwałtu! ô ciel! *baczność!* attention!

Biada! malheur! *Przebóg!* par Dieu! contraction de *przez Boga.*

Wejcie! wejże! regarde donc! *otóż!* voici!

Patrzajże! patrzajcież! voyez donc! *lelum polelum!* o! homme indolent.

Tere fere! bzdere tarara! vous plaisantez! *het het tam!* loin, bien loin!

Bodaj! à Dieu ne plaise! *ejże! hejże! otże! otóż niech!* courage!

Do djabła! au diable! *do kata!* au bourreau! *do kaduka!* au diable!

Les interjections changent suivant les sentiments et les affections.

La joie s'exprime par *a! o! hej! hejda! ha!*

On exprime la douleur par *biada!* malheur! *niestety!* hélas! *ha! w nogi!* sauve qui peut!

Pour affirmer, *jakiem żyw*, aussi vrai; *dalibóg, dalipan*, ma foi! de par Dieu. *Jak mi Bóg miły*, aussi vrai que j'aime Dieu. *Na honor, jakem Polak!* sur mon honneur de Polonais. *Jakem szlachcic*, aussi vrai que je suis gentilhomme.

L'étonnement s'exprime par : *ho, ha, ach, na Boga.*

En rencontrant quelqu'un : *Ha, masz go tedy*, le voilà enfin! *A tuś mi*, te voilà donc!

La menace s'exprime par : *ej no no, baj bardzo*, viens donc, tu vas voir.

Pour ordonner, *chodź sam, pójdź sam*, viens ici! *z drogi*, ôte-toi! *na bok*, range-toi! *cicho*, chut! *pst, sza*, silence! *ani mru mru*, pas un mot! *baczność*, attention! *dalejże*, allons donc, vite!

Les interjections n'ont aucune sorte de régime; néanmoins on les trouve quelquefois combinées avec des cas différents, surtout au vocatif.

1° Ainsi, par exemple, on met le nominatif avec *a, o, och, ot*. Ex. : *O! co za człowiek!* oh! quel homme! *Otóż ten djabeł!* voilà ce diable!

2° Avec le vocatif : *O! bracie!* oh! mon frère!

3° Avec le datif : *Biada nam!* malheur à nous!

4° Avec le génitif : *O miłosierdzie!* oh! pitié!

Bodaj est presque toujours suivi de la conjonction *by* simple ou composée. Ex.: *Bodajby się nigdy nienarodził!* oh! que n'est-il jamais né!

Cette même interjection sert à exprimer différents sentiments.

VINGT ET UNIÈME LEÇON

DWUDZIESTA PIERWSZA LEKCYA.

Le lendemain, l'aurore rougissait à peine le ciel et le pèlerin était tout au plus réveillé, qu'on entendait déjà du mouvement dans la chaumière. Ayant offert à Dieu ses hommages et ses remercîments pour l'asile qu'il avait trouvé dans cette maison, le vieillard entra dans la chambre, et trouva Bira déjà habillé, qui s'apprêtait à aller dans la prairie chercher le foin fauché depuis quelques jours. Alors le pèlerin, ayant pris Bira et Marguerite par les mains, leur déclara que s'ils voulaient le recevoir chez eux, il avait le désir de rester dans ce village. Je cherchais, ajouta-t-il, une position gaie, et je la trouve ici; de bonnes gens, et il me semble qu'on ne peut espérer en trouver de meilleurs que vous; une petite chambre chaude, et vous me la cédez : j'aurai donc ici tout ce que je désirais, si vous y voulez consentir.

Nazajutrz ledwie jutrzenka rumieniła niebo, a pielgrzym dopiéro ze snu był obudzony, kiedy już ruch jakiś w chacie słychać było. Oddawszy hold i dzięki Bogu za schronienie które w tym domu znalazł, starzec wszedł do izby i zastał Birę już ubranego, który wybierał się na łąkę po siano, od kilku dni skoszone. Wtedy pielgrzym wziąwszy Birę i Małgorzatę za ręce, oświadczył im, że jeżeli go przyjmą do siebie, to ma chęć już w téj wsi zostać. Szukałem, dołożył, wesołego położenia, to tu znajduję; ludzi dobrych, zdaje mi się że lepszych jak wy ciężko się spodziewać; izdebkę ciepłą, tę mi odstępujecie; więc wszystko czegom żądał, tu połączone mieć będę, jeżeli się na to zgodzić zechcecie.

COMPARAISON.

Construction polonaise.	*Traduction.*
1. Le lendemain, tout au plus l'aurore a rougi le ciel,	**1. Nazajutrz ledwie jutrzenka rumieniła niebo,**
2. le pèlerin à peine du sommeil était réveillé,	**2. a pielgrzym dopiero ze snu był obudzony,**

3. quand déjà le mouvement lequel dans la chaumière entendu était.	3. kiedy już ruch jakiś w chacie słychać było.
4. Ayant rendu l'hommage et les remerciments à Dieu pour l'asile, lequel dans cette maison trouva,	4. Oddawszy hołd i dzięki Bogu za schronienie, które w tym domu znalazł,
5. le vieillard entra à la chambre et trouva Bira déjà habillé,	5. starzec wszedł do izby i zastał Birę już ubranego,
6. lequel s'apprêtait sur la prairie après le foin, de quelques jours fauché.	6. który się wybierał na łąkę po siano, od kilku dni skoszone.
7. Alors le pèlerin ayant pris Bira et Marguerite aux mains,	7. Wtedy pielgrzym wziąwszy Birę i Małgorzatę za ręce,
8. déclara à eux, que si le recevront à soi, ce a désir déjà dans ce village rester.	8. oświadczył im, że jeżeli go przyjmą do siebie, to ma chęć już w téj wsi zostać.
9. Je cherchais, ajouta, gai site, cela ici je trouve;	9. Szukałem, dołożył, wesołego położenia, to tu znajduję;
10. les hommes bons semble à moi se que de meilleurs, comme vous lourdement se espérer :	10. ludzi dobrych, zdaje mi się że lepszych, jak wy, ciężko się spodziewać :
11. la petite chambre chaude, celle à moi vous cédez;	11. Izdebkę ciepłą; tę mi odstępujecie,
12. donc tout, quoi je désirais	12. więc wszystko czegom żądał,
13. ici réuni avoir j'aurai,	13. tu połączone mieć będę,
14. si se sur cela consentir vous voudriez.	14. jeżeli się na to zgodzić zechcecie.

CONVERSATION.

1. Qu'est-ce qui était rougi?	1. Niebo.
2. Quand le ciel était-il rougi?	2. Nazajutrz.
3. Qu'est-ce qui rougissait le ciel?	3. Jutrzenka.
4. Comment se trouvait le pèlerin?	4. Ze snu był obudzony.
5. Qu'est-ce que le pèlerin entendit?	5. Ruch jakiś.
6. Où entendit-il les mouvements?	6. W chacie.
7. Qui est-ce qui entrait dans la chambre?	7. Starzec.
8. Où entrait le vieillard?	8. Do izby.
9. Quand entra-t-il?	9. Oddawszy hołd i dzięki Bogu.
10. Pourquoi rendait-il hommage?	10. Za schronienie.
11. Quel asile?	11. Które w tym domu znalazł.
12. Que trouva-t-il dans la chambre?	12. Birę już ubranego.
13. A quoi Bira s'apprêtait-il?	13. Bira wybierał się po siano.
14. Où allait Bira?	14. Na łąkę.
15. Comment était le foin?	15. Było od kilku dni skoszone.

16. Que fit Bira?	16. Oświadczył że chce w téj wsi zostać.
17. Comment le pèlerin déclara-t-il qu'il voulait rester?	17. Wziąwszy Birę i Małgorzatę za ręce.
18. A quelle condition voulait-il rester?	18. Jeżeli go przyjmą do siebie.
19. Qu'ajouta-t-il?	19. Szukałem wesołego położenia i ludzi dobrych.
20. Que pensait-il de ses hôtes?	20. Że lepszych ciężko jest się spodziewać.
21. Qu'est-ce que vous me cédez?	21. Izdebkę ciepłą.
22. A quelle condition resterai-je chez vous?	22. Jeżeli się na to wszystko zgodzić zechcecie.
23. Qu'est-ce que je trouverai chez vous?	23. Wszystko czegoś mieć żądał, połączone tu mieć będę.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Zastać, trouver quelqu'un à la maison, verbe complétif; futur *zastanę*, passé *zastałem.*

Nazajutrz, le lendemain, adverbe de temps, formé de *jutro*, demain.

Ledwie, à peine, adverbe.

Jutrzenka, aurore, subst. fém., génit. *jutrzenki*, dat. *jutrzence.*

Rumienić, rougir, verbe continuatif; prés. *rumienię*, passé *rumieniłem.*

Niebo, ciel, subst. neut. (76), génit. *nieba.*

Być obudzonym, être réveillé, verbe passif de *obudzić*, réveiller; futur *obudzę*, passé *obudziłem.*

Ruch, mouvement, subst. masc.; génit. *ruchu.*

Jakiś, quelque, pronom avec l'enclitique *ś*, qui indique l'incertitude.

Słychać, entendre, verbe transit. fréquent. impers.; *słychać było*, passé impers.

Oddać, rendre, verbe complétif; futur *oddam*, passé *oddałem; oddawszy*, participe invariable.

Hołd, hommage, subst. masc., génit. *hołdu.*

Dzięka, remercîment, subst. fém., plus usité au pluriel *dzięki*, grâces.

Schronienie, gîte, abri, subst. neut., génit. *schronienia.*

Znaleść, trouver, verbe complétif; futur *znajdę*, passé *znalazłem*.

Skosić, finir de faucher, verbe complétif, formé de s (224) et *kosić*, faucher; futur *skoszę*, passé *skosiłem; skoszony*, participe passif.

Wziąść, prendre, verbe complétif; futur *wezmę*, passé *wziąłem*.

Oświadczyć, déclarer, manifester, verbe complétif; futur *oświadczę*, passé *oświadczyłem*.

Przyjąć, accueillir, recevoir, verbe complétif; futur *przyjmę*, passé *przyjąłem*.

Do siebie, chez soi.

Szukać, chercher, verbe continuatif; prés. *szukam*, passé *szukałem*.

Dołożyć, ajouter, verbe complétif, formé de DO et *łożyć*, mettre.

Położenie, site, position, subst. neut., génit. *wesołego położenia*.

Zdaje mi się, il me semble, impers. du verbe *zdawać się*, paraître.

Ciężko, lourdement, difficilement, adv.; *ciężko się spodziewać*, sous-entendu *jest*.

Znajdować, trouver, verbe continuatif; prés. *znajduję*, passé *znalazłem*.

Odstępować, céder, verbe fréquentatif; futur *odstępuję*, passé *odstępowałem*.

Czegom, quoi, pronom. La lettre finale *m* qui appartient à *żądał* indique la première personne, au lieu de *czego żądałem*.

Połączyć, réunir, joindre, verbe complétif, formé de PO et *łączyć*, joindre; futur *połączę*, passé *połączyłem*.

Zgodzić się, s'accorder, verbe complétif, formé de z et *godzić*; futur *zgodzę się*, passé *zgodziłem się*.

Zechcieć, vouloir, verbe complétif, formé de ZE et *chcieć*, vouloir; futur *zechcę*, passé *zechciałem*.

Zostać, rester, verbe continuatif; prés. *zostaję*, passé *zostałem*. Ce verbe est en même temps complétif, car le futur est *zostanę*, le part. invar. est *zostając* et *zostawszy*.

QUESTIONS.

A quel cas est *niebo?* (27) — A quel cas est *ze snu?* Pour-

quoi? (128) — A quel temps est *był obudzony?* — A quel cas est *w chacie?* (30) Pourquoi? (22) — De quelle forme est *słychać było?* — Comment forme-t-on le participe *oddawszy?* (238) — Quelle est l'exception sur *Bogu?* (42). A quel temps est *znalazł?* Conjuguez. — Comment est le futur du verbe complétif *znaleść?* (254) — A quel cas est *Birę?* (27) Pourquoi? (35) Déclinez. — A quelle personne est *wybierał się?* Formez le conditionnel (228). — A quel cas est *łąkę?* — Quel est le régime de *po?* (129) — Formez le subjonctif de *wziąść* (228). — Formez le futur de *oświadczyć* (234). — Formez le futur du verbe *przyjąć* par périphrase. — Qu'est-ce que *mam chęć?* — Quel est l'infinitif de *szukałem?* — Pourquoi *wesołego położenia* est-il au génitif?(255) — Déclinez *izdebka* (72). — Déclinez *ciepły*, génitif (255).

PHRASÉOLOGIE.

1. Dzieci bez żadnéj trwogi (*g*) chodziły drogą ubitą (*i*) niedaleko domu Biry (*g*) gdzie starzec siedząc na ławce, wybierał z torby obrazki (*a*) i kartofle.
2. Poczciwy staruszek wszedł do chałupy (*g*), i przywitawszy przędzące kobiéty (*a*), usiadł przy stole na którym (*i*) Małgorzata postawiła garnek (*a*) kaszy (*g*).
3. W tem Bira wyszedłszy ze swojéj chaty, zaprosił wszystkich na wieczerzę (*a*).
4. A zjadłszy smaczno kartofle (*a*) które matka w rynce (*i*) usmażyła, parobki, kobiéty i dzieci około północy (*g*) spać poszli.
5. Sen spokojny jest nagrodą poczciwych ludzi (*g*), bo mają czyste sumienie (*a*).
6. Obie kobiéty zaznajomiły się z pielgrzymem (*i*), a ten im darował piękne szkaplerze (*a*).
7. Biedni i cierpiący ludzie weszli do chaty (*g*) bogobojnego gospodarza (*g*).
8. Gospodarstwo Małgorzaty (*g*) było porządne.
9. Niezamykaj chaty (*g*) bo biedni chcą cię w niej (*ab*) powitać.
10. Nie krzywdź wieśniaka (*a*) bo on pracując przy roli (*l*) służy wiernie Ojczyźnie (*d*).
11. Nieprzyjaciel chciał rabować naszą Ojczyznę (*a*), ale Bóg sprawiedliwy zmiłował się nad biednemi (*i*) ludźmi.
12. Nasza Ojczyzna miała nieszczęśliwe położenie, bo nieprzyjaciel ją zewsząd otaczał.
13. Gdzież jest nagroda za dobry czyn (*a*)?
14. W Bogu (*l*) tylko jest nasza nadzieja.
15. Na ławce (*i*) spał zmordowany żołnierz, i przez całą noc (*a*) sen spokojny był jego nagrodą.

DE LA SYNTAXE.

O SKŁADNI.

§ 316. *De l'emploi du nominatif.*

1° On met les substantifs et les pronoms personnels au nominatif pour répondre à la question qui? quoi? *kto? co?* Exemple : *Kto przyszedł?* qui est venu? *Ja*, *on*, *ojciec*, moi, lui, le père.

2° Les adjectifs et les participes à la question quel? *jaki? jaka? jakie?* Ex. : *Jaki ojciec?* quel père? *Dobry*, le bon.

3° Les nombres cardinaux et les pronoms démonstratifs et relatifs à la question lequel? *który? która? które?* Ex. : *Który człowiek?* quel homme? *Pierwszy*, le premier.

4° Les pronoms possessifs et les adjectifs désignant la possession à la demande à qui? *czyj? czyja? czyje?* Ex. : *Czyj to kij?* à qui ce bâton? *Mój*, le mien, à moi. *Czyja łąka?* à qui la prairie? *Wiejska*, au village (du village).

§ 317. *De l'emploi du génitif.*

Le génitif répond à la question *kogo? czego?* en demandant l'objet sur lequel le verbe dirige son action. Ex. : *Kogo szukasz?* qui cherches-tu? *Ojca*, le père.

A la question *jakiego? jakiéj? jakiego?* en parlant de la qualité des substantifs qui sont au génitif. Ex. : *Jakiego boisz się człowieka?* quel homme crains-tu? *Złego*, le mauvais.

A la question *czyj? czyja? czyje?* de qui? en demandant quelle est la personne ou quel est l'objet à qui appartient la chose dont on parle. Ex.: *Czyja cierpliwość?* la patience de qui? *Nauczyciela*, du professeur. *Czyj dom?* de qui la maison? *Pielgrzyma*, du pèlerin.

A la question *którego? któréj? którego?* duquel. Ex. : *Książka którego brata?* de quel frère est ce livre? *Mojego*, du mien. *Suknia któréj siostry?* de quelle sœur la robe? *Małgorzaty*, de Marguerite.

Souvent on remplace le génitif du substantif par le génitif de l'adjectif formé du même substantif. Ex. : *Czyja sprawiedliwość?* de qui la justice? *Boga*, de Dieu. On dit *sprawiedliwość*

Boska ou *Boża*, la justice de Dieu; mais l'emploi de l'adjectif sert à exprimer une idée plus générale.

Après les mots collectifs ou qui expriment la mesure, le poids ou la quantité. Ex. : *Półk jazdy*, le régiment de cavalerie; *funt kawy*, une livre de café; *wiele obrazków*, beaucoup d'images.

§ 318. Après les adjectifs relatifs. Ex. : *Bliski zgonu*, près de la mort; *chciwy pieniędzy*, avide d'argent; *godzien nagrody*, digne de récompense; *pełen życia*, plein de vie; *pewien skutku*, sûr de la réussite; *potrzebujący wsparcia*, qui a besoin de secours; *wolen trosk*, exempt de soucis; *świadomy drogi*, connaissant le chemin; *syty chwały*, rassasié de gloire; *wart zapłaty*, digne de salaire; *wdzięczny za miejsce*, reconnaissant de la place; *wiadomy kary*, sûr de la punition; *przyzwyczajony do roboty*, habituel au travail.

§ 319. Après les nombres *dwóch*, *trzech*, *czterech*, et après tous les nombres cardinaux, en commençant par *pięć*, cinq. Ex. : *dwóch ludzi*, deux hommes; *dwadzieścia kobiét*, vingt femmes.

§ 320. Après tous les verbes actifs qui régissent généralement l'accusatif, on met le génitif quand il y a la négation *nie*, ou quand ces verbes dépendent d'autres verbes formés avec l'adverbe *nie*. Ex. : *Widzę miasto*, je vois la ville; *nie widzę miasta*, je ne vois pas la ville. *Czyta list*, il lit la lettre; *nie czyta listu*, il ne lit pas la lettre. *Chcę ci mówić prawdę*, je veux te dire la vérité; *nie chcę ci mówić prawdy*, je ne veux pas te dire la vérité.

§ 321. Après le verbe impersonnel *niemasz* ou *niema*, il n'y a pas; *nie było*, il n'y avait pas; *nie będzie*, il n'y aura pas. Ex. : *Jest zgoda*, il y a accord; *nie ma zgody*, il n'y a pas d'accord. *Były wojska*, il y avait des armées; *nie było wojsk*, il n'y avait pas d'armées.

§ 322. Après les verbes actifs, quand on veut exprimer que la chose a une part à l'action, ou quand on sous-entend quelqu'un des mots suivants : *wiele*, combien; *część*, une partie; *ilość*, une quantité; *tyle*, autant; *dosyć*, assez; *trochę*, un peu; *mnóstwo*, une multitude. Ex. : *Trzeba kupić chleba*, il faut acheter du pain; *daj mi wody*, donne-moi de l'eau; *urwij trochę jabłek*, cueille un peu de pommes.

§ 323. Les verbes composés des prépositions *do*, *od*, *na*, *nad*, *przy*, *u*, demandent le génitif. Ex. : *Dobierać koni*, assortir les chevaux ; *nazrywać kwiatów*, cueillir les fleurs. Mais les mêmes verbes, quand ils expriment une action plus générale, demandent l'accusatif. Ex. : *Przysłał pieniądze*, il a envoyé l'argent; *zbierał kwiaty*, il a cueilli des fleurs.

§ 324. Le génitif se met après quelques prépositions, comme nous avons vu à l'article des prépositions qui régissent le génitif.

Après les adverbes qui expriment l'abondance ou le manque, on met le génitif. Ex. : *Mniéj* moins. *Daj mi mniéj jabłek*, donne-moi moins de pommes. — *Więcéj*, plus. *Daj mi więcéj pieniędzy*, donne-moi plus d'argent. — *Dosyć*, assez. *Dosyć tego*, assez de cela. — *Nadto*, trop. *Dałeś mi nadto pieniędzy*, tu m'as donné trop d'argent. — *Nazbyt*, par trop. *Mam nazbyt smutku*, j'ai par trop de chagrin.

§ 325. Pour exprimer la qualité d'une personne ou d'une chose on met le génitif en réponse à la question *jaki? jaka? jakie?* Ex. : *Człowiek wysokiego wzrostu*, l'homme d'une haute taille; *był wesołego humoru*, il a été d'une humeur gaie.

§ 326. Après le pronom *co* ou *cóż*, quand il exprime la demande, on met l'adjectif au génitif. Ex. : *Cóż milszego nad zdrowie*, qu'est-ce qu'il y a de plus agréable que la santé.

§ 327. Quand on désigne l'auteur, on met le nom au génitif. Ex. : *Ody Lamartina*, les odes de Lamartine, pour *ody przez Lamartina pisane*, les odes écrites par de Lamartine.

§ 328. *Liste de verbes pronominaux qui se mettent avec le génitif.*

Bać się, *avoir peur.*
Chronić się, *se cacher, s'abriter.*
Chwycić się, *se saisir de, empoigner.*
Doczekać się, *attendre jusqu'à ce qu'une chose arrive.*
Domagać się, *exiger, réclamer.*
Domyślać się, *deviner.*
Dorobić się, *finir par acquérir.*
Dowiedzieć się, *s'informer.*
Dzierżeć się, *se tenir, se cramponner.*
Imać się, *se saisir.*
Jąć się, *se prendre.*
Kajać się, *se repentir.*
Lękać się, *avoir peur.*
Naprzeć się, *demander quelque chose avec importunité.*
Obawiać się, *craindre.*
Obezrzeć się, *s'empiffrer.*
Odprzysiądz się, *abjurer.*
Odrzec się, *renier.*

Obejść się, *se passer de.*
Podjąć się, *se charger de quelque chose, s'engager.*
Pozbyć się, *se débarrasser.*
Pytać się, *demander.*
Radzić się, *consulter.*
Spodziewać się, *espérer.*
Strzedz się, *se garder de quelque chose.*
Tyczyć się, *concerner.*
Tknąć się, *toucher, effleurer.*
Tykać się, *se toucher.*
Trzymać się, *se tenir.*
Uczyć się, *apprendre.*
Ustrzedz się, *se garder.*
Wstydzić się, *avoir honte.*
Wyprzeć się, *nier de savoir.*
Wystrzegać się, *se garder, se préserver de.*
Wzdrygać się, *frémir, frissonner, avoir du dégoût.*
Zaprzeć się, *renier.*
Zrzec się, *renoncer.*

§ 329. *Verbes pronominaux impersonnels qui demandent le génitif.*

Chce mi się, *j'ai envie.*
Zachce mi się, *j'aurai envie.*

Verbes actifs qui gouvernent le génitif.

Bronić, *défendre.*
Chronić, *garder, cacher.*
Chybić, *manquer.*
Dobyć, *s'emparer, extraire.*
Dochodzić, *atteindre un lieu.*
Doglądać, *surveiller, avoir l'œil sur.*
Dokazać, *parvenir à faire qq. chose.*
Dokonać, *arriver à, accomplir.*
Dopaść, *gagner, atteindre.*
Dopełnić, *accomplir.*
Dopiąć, *achever, réussir dans un but.*
Dosięgnąć, *atteindre.*
Dostać, *obtenir, se procurer.*
Dostąpić, *approcher, parvenir.*
Doświadczyć, *éprouver.*
Dotrzymać, *tenir, retenir.*
Dowodzić, *démontrer, commander.*
Doznać, *éprouver.*
Dozwolić, *accorder, permettre.*
Kosztować, *goûter.*
Łaknąć, *désirer ardemment.*
Macać, *tâter.*
Nabyć, *acquérir.*
Nadużyć, *abuser.*
Ocbraniać, *ménager, abriter, couvrir.*
Oczekiwać, *s'attendre à.*
Odbiedz, *fuir, s'éloigner.*
Odjechać, *partir, s'en aller.*
Odmówić, *refuser.*
Odstąpić, *s'éloigner, reculer, s'écarter.*
Oduczyć, *désapprendre, déshabituer.*
Odumrzeć, *laisser en mourant.*
Odwyknąć, *se désaccoutumer.*
Oszczędzać, *épargner.*
Patrzyć, *regarder.*
Pilnować, *garder, surveiller.*
Pokusić się, *tenter.*
Poniechać, *abandonner qq. chose.*
Poszukiwać, *rechercher, informer contre quelqu'un.*
Potrzebować, *avoir besoin.*
Pragnąć, *désirer, avoir soif.*
Probować, *essayer, éprouver.*
Śledzić, *épier, chercher, s'enquérir.*
Słuchać, *écouter.*
Strzedz, *garder.*
Szanować, *respecter.*
Szczędzić, *ménager, épargner.*
Szukać, *chercher.*
Tknąć, *toucher.*
Uchodzić, *passer pour.*
Uczyć, *apprendre, enseigner.*
Ujść, *fuir, s'esquiver.*
Unikać, *éviter.*
Ustąpić, *céder, abandonner.*

Używać, *user, jouir.*
Winszować, *souhaiter, exprimer des vœux.*
Wołać, *appeler.*
Wyglądać, *attendre avec impatience.*
Wymagać, *exiger.*
Wzbronić, *défendre, prohiber.*
Wzywać, *appeler, invoquer.*
Zabronić, *défendre.*
Żałować, *regretter, plaindre.*
Zaniechać, *abandonner.*
Zaniedbać, *négliger.*
Zapomnieć, *oublier.*
Zaprzeczyć, *nier.*
Zasięgać, *atteindre, se renseigner.*
Zazdrościć, *envier.*
Żądać, *désirer, convoiter.*
Żałować, *regretter, plaindre quelqu'un, avoir pitié.*
Zebrać, *ramasser, rassembler.*
Zobaczyć, *voir, apercevoir.*
Życzyć, *souhaiter.*

Verbes impersonnels qui régissent le génitif.

Braknie, *il manque.*
Przybywa, *il augmente, il arrive.*
Przyrasta, *il s'accroît, il pousse des racines.*
Potrzeba, *il faut.*
Trzeba, *il faut.*
Ubywa, *il diminue.*

§ 330. *Dostać*, obtenir, s'emploie avec l'accusatif ou avec le génitif.

§ 331. *Kupić*, acheter, *nabyć*, acquérir, s'emploient avec le génitif quand ils expriment une partie. Ex. : *Kupił sukna*, il a acheté du drap; et avec l'accusatif quand ils expriment la totalité. Ex. : *Kupił sukno*, il a acheté le drap.

VINGT-DEUXIÈME LEÇON

DWUDZIESTA DRUGA LEKCYA.

Mais comme je ne veux pas être un fainéant dans le monde et manger votre pain en vain, je vous offre d'apprendre à vos enfants tout ce que je sais, c'est-à-dire à lire et à écrire. Je ferai aussi entrer dans leurs jeunes têtes la crainte de Dieu, l'amour du prochain, l'attachement à leur état et l'horreur de la vie paresseuse. En même temps,

Ale że nie chcę być próżniakiem na świecie i wasz chléb jeść darmo, ofiaruję się wam uczyć wasze dzieci tego co sam umiem; to jest czytać i pisać. Będę przytém wbijał w ich młode głowy bojaźń Boga, miłość bliźniego, przywiązanie do ich stanu, a wstręt do leniwego życia. Przytém korzystając z tych obrazków, czasem

profitant de ces images, je leur raconterai quelquefois les faits de l'histoire de la Pologne, autant que je le pourrai faire. Par ce moyen, je vous témoignerai ma reconnaissance pour un si bon accueil. Bira et Marguerite, fort satisfaits, le permirent volontiers, et y consentirent avec joie. Tous ayant déjeuné, chacun s'en alla au travail, et le pèlerin tourna ses pas vers l'église. Il entendit la messe, fit la connaissance du curé, et retourna ensuite à la maison pour s'occuper des enfants et de son nouvel emploi.

będę im opowiadał dzieje polskie, póki siły moje wystarczą, i tym sposobem wdzięczność moję wam okażę za tak dobre przyjęcie. Bira i Małgorzata niezmiernie kontenci, na wszystko chętnie pozwolili i z radością przystali. Śniadanie wszyscy zjadłszy, każdy poszedł do roboty, a pielgrzym kroki swoje ku kościołowi obrócil, mszy wysłuchał, z proboszczem się poznał, potém do domu wrócił, dla trudnienia się dziećmi i nowym swoim obowiązkiem.

Construction polonaise.

Mais comme je ne veux pas être fainéant sur le monde et votre pain manger en vain, je m'offre à vous instruire vos enfants de cela, que soi même je sais, ce est lire et écrire. Je ferai avec cela entrer dans leurs jeunes têtes la crainte divine, l'amour du prochain, l'attachement à leur de l'état, et horreur à la paresseuse vie. Avec cela en profitant de ces images, quelquefois à eux je raconterai hauts faits de Pologne. Autant, les forces mes suffiront; et par ce moyen reconnaissance ma à vous témoignerai pour bonne réception. Bira et Marguerite extrêmement contents, sur tout volontiers permirent et avec joie consentirent. Déjeuner tous ayant mangé, chacun s'en alla au travail, et pèlerin pas ses vers de l'église tourna, messe entendit, avec curé se fit connaissance, après à la maison retourna pour de l'occupation avec les enfants et avec nouveau son devoir.

CONVERSATION.

Nous savons désormais, de manière à ne plus les oublier, la forme et la valeur des terminaisons dans les substantifs, les ad-

jectifs, les pronoms et dans la plus grande partie des verbes; nous connaissons les conjonctions, les adverbes et les prépositions à l'aide desquels il nous sera facile de nous entendre en ne parlant plus que polonais dans nos conversations.

1. Co powiedział pielgrzym wziąwszy Birę za rękę?	1. Nie chcę być próżniakiem na świecie.
2. I co jeszcze dodał?	2. I wasz chléb jeść darmo.
3. Co im ofiarował?	3. Uczyć ich dzieci czytać i pisać.
4. Jakie nauki mam im wskazać?	4. Będę wbijał przytem w ich młode głowy bojaźń Boską, miłość bliźniego.
5. I co jeszcze?	5. Przywiązanie do ich stanu i wstręt do leniwego życia.
6. Z czego pielgrzym miał korzystać do opowiadania dziejów?	6. Z obrazków.
7. Do czego miały mu służyć obrazki?	7. Do opowiadania dziejów.
8. Jakich dziejów?	8. Polskich.
9. Dla czego to im ofiaruję?	9. Tym sposobem wdzięczność moją wam okażę.
10. Za co chcę im wdzięczność okazać?	10. Za tak dobre przyjęcie.
11. Cóż na to Bira?	11. Bira był niezmiernie wdzięczny.
12. Co Bira z Małgorzatą uczynił?	12. Na wszystko chętnie pozwolili i z radością przystali.
13. Co zrobił każdy zjadłszy śniadanie?	13. Każdy poszedł do roboty.
14. Kiedy każdy poszedł?	14. Zjadłszy śniadanie.
15. A pielgrzym dokąd kroki swoje obrócił?	15. Do kościoła.
16. Co zrobił pielgrzym w kościele?	16. Mszy wysłuchał i z proboszczem się poznał.
17. A potem dokąd wrócił?	17. Do domu.
18. Dlaczego wrócił do domu?	18. Dla trudnienia się dziećmi.
19. I czém jeszcze?	19. I nowém swojem zatrudnieniem.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Próżniak, paresseux, fainéant, subst. masc. (39); génit. *próżniaka.*

Świat, monde, subst. masc.; *na świecie*, ici-bas (37).

Ofiarować się, offrir, verbe contin. transit; prés. *ofiaruję się*, passé *ofiarowałem się.*

Umieć, savoir, verbe contin.; prés. *umiem*, passé *umiałem.*

Uczyć, apprendre, enseigner, verbe contin.; prés. *uczę*, passé *uczyłem*.

Czytać, lire, verbe contin.; prés. *czytam*, passé *czytałem*.

Wbijać, enfoncer, verbe compl.; futur *wbiję*, passé *wbiłem*, formé de W (214) et *bijać*, battre souvent.

Bojaźń, peur, subst. fém. (58); génit. *bojaźni*.

Boski, de Dieu, divin, adj., formé de *Bóg*, fém. *Boska*, neut. *Boskie*.

Miłość, amour, subst. fém. (58); génit. *miłości*.

Przywiązanie, attachement, subst. neut., formé du verbe *przywiązać*, attacher, qui est composé de PRZY (224) et *wiązać*, lier; futur *przywiąże*, passé *przywiązałem*.

Stan, état, subst. masc. (37); génit. *stanu*.

Leniwy, lent, paresseux, adj. (90); fém. *leniwa*, neut. *leniwe*.

Korzystać, profiter, verbe contin.; prés. *korzystam*, passé *korzystałem*, formé de *korzyść*, profit.

Czasem, de temps à autre, adv.

Dzieje, faits historiques, subst. neut.; il ne s'emploie qu'au pluriel.

Polski, polonais, adj. (101), formé de *Polska*, Pologne.

Póki, autant que, adv.

Wystarczyć, suffire, verbe compl.; futur *wystarczę*, passé *wystarczyłem*.

Wdzięczność, reconnaissance, subst. fém. (58); génit. *wdzięczności*.

Okazać, démontrer, témoigner, verbe compl.; futur *okażę*, passé *okazałem*.

Przyjęcie, accueil, subst. neut., du verbe *przyjąć*, recevoir, formé de PRZY (224) et *jąć*.

Niezmiernie, extrêmement, adv., formé de la négative NIE et *zmierzyć*, mesurer.

Chętnie, volontiers, adverbe.

Pozwolić, permettre, verbe compl.; futur *pozwolę*, passé *pozwoliłem*.

Radość, joie, subst. fém. (58); génit. *radości*.

Przystać, consentir, verbe complét.; futur *przystanę*, passé *przystałem*.

Sniadanie, déjeuner, subst. neut. (76); génit. *śniadania*.

Wszystek, tout, adj.; fém. *wszystka*, neut. *wszystkie*.

Robota, travail, subst. fém. (71); génit. *roboty*, dat. *robocie* (5).

Obrócić, retourner, verbe compl.; futur *obrócę*, passé *obróciłem*. *Obrócić kroki*, diriger ses pas.

Msza, messe, subst. fém. (60); génit. *mszy*.

Wysłuchać, écouter jusqu'au bout, verbe compl.; futur *wysłucham*, passé *wysłuchałem*; formé de WY (224) et *słuchać*, écouter.

Poznać się, faire connaissance, verbe compl. réfléchi; futur *poznam się*, passé *poznałem się*; formé de PO (224) et *znać się*, se connaître.

Wrócić, revenir, verbe compl.; futur *wrócę*, passé *wróciłem*.

Trudnienie się, action de s'occuper, subst. neut., formé du verbe réfléchi *trudnić się*, s'occuper; prés. *trudnię się*, passé *trudniłem się*.

Obowiązek, devoir, subst. masc. (39); génit. *obowiązku*.

Nowy, neuf, adj.; fém. *nowa*, neut. *nowe*.

QUESTIONS.

A quel cas est *próżniakiem?* (29) Régi par le verbe *być*. — A quel cas est *świecie?* (30) Pourquoi? (34) — A quel cas est *dzieci?* (27) — A quel cas est *leniwego życia?* — Quel est l'impératif de *korzystać?* — A quel temps est *będę opowiadał?* — A quel cas est *kontenci?* — A quel cas est *radością?* (29) Pourquoi? (128) — A quel temps est *przystali?* Quelle est la première personne du passé singulier? A quel cas est *proboszczem?* (29).

PHRASÉOLOGIE.

1. Je chanterai dans l'église.
2. J'irai à Krakovie, et là ayant pris Bira, nous reviendrons au village vers le soir avant que le soleil se couche.
3. Marguerite raconta aux enfants les événements curieux des fastes de l'histoire polonaise.
4. La mère de Bira invita le convive chez elle; celui-ci accepta volontiers l'invitation et commença à lui chanter les hauts faits de sa patrie.
5. Comme le pèlerin n'était pas un fainéant, à peine l'aurore commençait à rougir le ciel, que s'étant réveillé, il alla à l'église pour entendre la messe.

6. Malheureux est l'homme qui n'a pas la conscience tranquille.
7. Dieu donne une récompense aux hommes honnêtes et pieux.
8. L'homme généreux ne fermera jamais sa chaumière à celui qui est pauvre et souffrant.
9. Y a-t-il longtemps que tu as été chez notre curé?
10. Va chez lui, et il te recevra très bien.
11. Vous irez ensemble à l'église rendre hommage à Dieu et le remercier du bon asile.
12. Je ne trouverai pas au monde de meilleures gens que vous, car vous êtes laborieux, pieux et honnêtes.
13. Je désire que tu ailles au cabaret qui est près de la chaumière de l'agriculteur. Là tu trouveras mon garçon fermier; salue-le, et offre-lui un bon souper.
14. Raconte à ma fille aînée les beaux faits de l'histoire de Pologne; qu'elle y apprenne à chérir ses parents, à aimer son prochain, et à avoir de l'attachement pour l'état dans lequel elle est née.

---

§ 332. DU DATIF.

Le datif répond à la question *komu?* à qui? *czemu?* à quoi? *jakiemu?* auquel? *jakiéj?* *któremu?* *któréj?* *czyjemu?* *czyiéj?* à laquelle? à quelle? Ex. : *Posłałem książkę przyjacielowi*, j'ai envoyé le livre à mon ami. — *Komu?* à qui? *przyjacielowi.*

§ 333. Le datif est régi par les adjectifs :

Dłużny, *redevable.*
Należny, *appartenant, dû.*
Obowiązany, *obligé.*
Podległy, *subordonné, soumis.*
Posłuszny, *obéissant.*
Pospolity, *ordinaire.*
Potrzebny, *nécessaire.*
Powolny, *lent.*
Przychylny, *favorable.*
Przydatny, *utile.*
Przyjazny, *amical.*
Przyrodzony, *naturel.*
Przyzwoity, *convenable.*
Rad, *content.*
Równy, *égal.*
Spólny, *commun.*
Szkodliwy, *nuisible.*
Wierny, *fidèle.*
Właściwy, *propre, convenable.*
Własny, *propre.*
Zwyczajny, *habituel.*
Życzliwy, *bien intentionné.*

Après les adjectifs suivants, on met le substantif au datif ou au génitif avec la préposition DLA.

Chętny, *ayant de la bonne volonté.*
Dogodny, *commode.*
Dostępny, *accessible.*
Miły, *aimable.*
Pomocny, *secourable.*
Pożądany, *désirable.*
Pożyteczny, *utile.*
Przeciwny, *contraire,*

Przystępny, *accessible.*
Straszny, *terrible.*
Uległy, *soumis, docile.*
Uprzejmy, *affable, poli.*
Usłużny, *serviable.*
Użyteczny, *utile.*
Wolny, *libre.*
Zdrowy, *bien portant, sain.*

§ 334. *Podobny*, ressemblant, gouverne le datif; il gouverne le génitif avec la préposition *do.* Ex. : *Podobny ojcu*, ou *podobny do ojca*, ressemblant au père.

§ 335. Les verbes composés de *do* et les suivants demandent le datif. Exemple :

Brać, *prendre à quelqu'un.*
Dać, *donner à quelqu'un.*
Dać się, *se donner à quelqu'un.*
Dogodzić, *satisfaire.*
Dogryźć, *piquer, mordre au vif.*
Dokuczyć, *importuner, tourmenter.*
Dopomodz, *aider.*
Dziwić się, *s'étonner.*
Dziwować się, *s'étonner souvent.*
Folgować, *user d'indulgence.*
Grozić, *menacer.*
Kazać, *ordonner, prêcher.*
Kłaniać się, *saluer.*
Nadskakiwać, *faire la cour, s'empresser.*
Naprzykrzać się, *ennuyer, importuner.*
Obiecać, *promettre.*
Odebrać, *reprendre, ôter.*
Odezwać się, *se faire entendre.*
Ofiarować, *offrir.*
Okazać, *démontrer, faire paraître.*
Oprzeć się, *résister.*
Panować, *dominer.*
Podchlebiać, *flatter.*
Podchmielić sobie, *être à moitié ivre.*
Poddać się, *se rendre.*
Podlegać, *céder.*
Podobać się, *plaire à quelqu'un.*
Podobać sobie, *se plaire.*
Podochocić sobie, *être un peu ivre.*
Podpadać, *succomber.*
Podpić sobie, *se griser.*
Podrzeźniać, *contrefaire quelqu'un.*
Polecić, *recommander.*
Pomodz, *aider.*
Poruczyć, *confier.*
Poświęcić, *sacrifier.*
Poświęcić się, *se sacrifier.*
Potakiwać, *approuver quelqu'un.*
Pozwolić, *permettre.*
Pożyczyć, *prêter.*
Prosić się, *implorer le pardon.*
Przeczyć, *disconvenir.*
Przeszkodzić, *empêcher.*
Przewinić, *commettre une faute.*
Przyganiać, *blâmer.*
Przyglądać się, *regarder attentivement.*
Przejrzeć się, *se regarder avec attention.*
Przekazać, *léguer.*
Przymilać się, *se rendre aimable à quelqu'un.*
Przymówić, *placer son mot.*
Przypatrzeć się, *regarder quelque chose, contempler avec attention.*
Przypisać, *attribuer.*
Przypodobać się, *se plaire.*
Przysięgać, *jurer.*
Przystać, *consentir.*
Przysłuchać się, *écouter avec attention.*
Przysłużyć się, *rendre service.*
Przywłaszczyć, *s'attribuer.*
Przyznać, *accorder.*
Przyznać się, *avouer.*
Równać się, *égaler.*
Ślubować, *jurer solennellement.*

Sprostać, *être en état de faire quelque chose.*
Sprzeciwić się, *contrarier.*
Sprzyjać, *être favorable à quelqu'un.*
Świadczyć, *témoigner.*
Szczęścić, *rendre heureux.*
Szkodzić, *faire tort.*
Towarzyszyć, *accompagner.*
Tykać, *toucher.*
Ubliżyć, *manquer.*
Uchybić, *plier devant quelqu'un.*
Udzielić, *communiquer.*
Uledz, *fléchir, céder, se soumettre.*
Ulżyć, *alléger, soulager.*
Upodobać sobie, *prendre plaisir à, se plaire dans.*
Urągać, *railler, se moquer.*
Urągać się, *se moquer de.*
Ustąpić, *se retirer, céder, faire place à quelqu'un.*
Uwłaczać, *déroger, manquer à qq.'un.*
Wydołać, *suffire.*
Wydrzeć, *arracher, ôter par force.*
Wyrównać, *égaler.*
Zabiedz, *marcher à la rencontre, couper le chemin.*
Zajrzeć, *regarder dedans.*
Zapłacić, *payer.*
Zapobiedz, *prévenir.*
Zaprzeczyć, *nier quelque chose.*
Zaradzić, *aider quelqu'un des ses conseils, subvenir.*
Zaskoczyć, *surprendre subitement, barrer le chemin à quelqu'un.*
Zaszkodzić, *porter préjudice à qq.'un.*
Zastawić się, *parer le coup, se couvrir de quelque chose.*
Zazdrościć, *envier.*
Zdołać, *pouvoir faire.*
Złorzeczyć, *maudire, médire.*
Zrównać, *égaler.*
Życzyć, *souhaiter.*

Beaucoup de verbes impersonnels régissent le datif. Exemple :

Braknie, *il manque.*
Chce się, *on désire.*
Ćmi się, *il s'obscurcit.*
Godzi się, *il est permis, convenable.*
Należy się, *il se doit.*
Niedostaje, *il manque.*
Potrzeba, trzeba, *il faut.*
Powodzi się, *il va bien, cela prospère.*
Przykrzy się, *il ennuie, cela dégoûte.*
Przystoi, *il convient.*
Śni się, *on rêve.*
Szczęści się, *cela porte bonheur.*
Trafia się, *il arrive que.*
Udaje się, *cela réussit.*
Wystarcza, *il suffit.*
Zbywa, *il manque.*
Zdaje się, *il paraît.*
Zdarza się, *il arrive que.*

§ 336. En parlant du temps, après les verbes impersonnels *było*, il était, *minęło*, il passait, *przeszło*, il s'est passé, *skończyło się*, cela est fini, les personnes ou les choses se mettent au datif. Ex. : *Skończyło mu się lat dziesięć*, il a dix ans passés.

§ 337. Souvent le temps depuis lequel une chose s'est écoulée s'exprime par le datif du pronom *ten*. Ex. : *Jest temu lat dziesięć*, il y a de cela dix ans.

Les prépositions *gwoli*, au gré de, *ku*, vers, *przeciw*, *przeciwko*, vis-à-vis, *wbrew*, *naprzeciw*, *naprzeciwko*, en face, contre, demandent toujours le datif.

L'élève, pour s'exercer, fera des devoirs en employant ces verbes et en observant leur régime.

VINGT-TROISIÈME LEÇON
DWUDZIESTA TRZECIA LEKCYA.

En se rendant à la prairie, Bira confia l'arrangement qu'il avait fait avec le pèlerin, à l'agriculteur qu'il avait rencontré devant l'église et à Grzywacz, du bout du village, avec lequel il vivait amicalement; celui-ci le raconta à Bialus. Marguerite, de son côté, le dit à la marraine, celle-ci en fit la confidence à Soldaya, Soldaya à Adalbert. En un mot, cette nouvelle se répandit dans tout le village. On en parla différemment : les uns blâmèrent, les autres louèrent; il y en eut qui furent jaloux.

En attendant, Chwalibog commença ses instructions avec les quatre enfants de Bira. La petite Catherine, la fille aînée, avait douze ans; le petit Adalbert passait dix ans, et la petite Marguerite et le petit Adam, jumeaux, avaient vécu à peine neuf printemps. Chwalibog voulant éveiller en eux l'émulation par la curiosité, leur parla des images données la veille, et leur ordonna de les lui apporter. Kassia, qui était la plus âgée, apporta la première son image, et Adalbert, Magdusia et Adamek entourèrent le pèlerin, qui commença à leur parler ainsi.

Bira idąc na łąkę, powierzył cały swój z pielgrzymem układ gospodarzowi, którego spotkał przed kościołem, i Grzywaczowi, z końca wsi, z którym żył w przyjaźni; ten to powiedział Białusowi. Małgorzata ze swojéj strony powiedziała kumie, ta się zwierzyła Soldajowéj, Soldajowa Wojciechowéj. Słowem, ta nowina gruchnęła po całéj wsi. Różnie o tém gadano; jedni ganili; drudzy chwalili; byli i tacy co zazdrościli.

Tymczasem Chwalibóg zaczął swoje nauki z dziećmi Biry, których było czworo. Kasia, najstarsza córka, miała lat dwanaście, Wojtuś dziesięć skończonych, a Magdusia i Adamek, bliźnięta, dopiero dziewięć wiosen przeżyły; Chwalibóg chcąc w nich ochotę wzbudzić ciekawością, wspominał owe obrazki w wiliją dane, i kazał je sobie podać. Kasia, że była najstarsza, najpierwéj swój obrazek podsunęła, a Wojtuś, Magdusia i Adamek pielgrzyma obstąpiły, który tak do nich mówić zaczął.

Construction polonaise.

Bira en allant sur la prairie, confia tout son avec pèlerin arrangement à l'agriculteur, lequel rencontra devant église, et à Grzywacz, de la fin du village, avec lequel vivait dans l'amitié; celui cela a dit à Bialus. Marguerite de son côté a dit à la marraine, celle-là a fait la confidence à Soldaya, Soldaya à Adalbert. En un mot, cette nouvelle se répandit sur tout village. Différemment de cela on jasa: les uns blâmèrent, les autres louèrent; étaient et tels qui envièrent.

En attendant, Chwalibog commença ses instructions avec enfants de Bira duquel était quatre. Petite Catherine, la plus âgée fille, avait des ans douze, le petit Adalbert dix de finis, et petite Marguerite et petit Adam, jumeaux, à peine neuf printemps vécurent. Chwalibog en voulant dans eux envie éveiller par la curiosité, a fait mention celles images dans la veille données, et ordonna les à soi apporter. Petite Catherine, car était la plus âgée, le plus premièrement son image glissa, et petit Adalbert, petite Marguerite et petit Adam pèlerin entourèrent, qui comme cela à eux parler commença.

CONVERSATION.

1. Kto powierzył układ z Pielgrzymem?	1. Bira.
2. Kiedy powierzył ten układ?	2. Idąc na łąkę.
3. Komu powierzył ten układ?	3. Gospodarzowi.
4. Jakiemu gospodarzowi?	4. Którego spotkał przed kościołem.
5. Komu jeszcze powierzył?	5. Grzywaczowi.
6. Dla czego mu to powierzył?	6. Bo Bira z nim żył w przyjaźni.
7. Co Małgorzata zrobiła ze swojéj strony?	7. Powiedziała to kumie.
8. A ta komu się zwierzyła?	8. Sołdajowéj.
9. Co się potém stało?	9. Ta nowina gruchnęła po całéj wsi.
10. Jak o tém gadano?	10. Różnie o tém gadano.
11. Jak to jedni przyjęli?	11. Jedni ganili.
12. A drudzy?	12. Drudzy chwalili.
13. A inni?	13. Byli tacy co zazdrościli.
14. Czego zazdrościli?	14. Układu Biry z Pielgrzymem.
15. Co tymczasem robił Chwalibóg?	15. Zaczął swoje nauki z dziećmi.
16. Ile było tych dzieci?	16. Było czworo.
17. Które dziecko było najstarsze?	17. Kasia była najstarsza córka.

18. Ile lat miała Kasia?	18. Miała lat dwanaście.
19. A Wojtuś ile miał lat?	19. Wojtuś miał dziesięć skończonych.
20. Magdusia ile lat miała?	20. Dopiero dziewięć wiosen przeżyła.
21. Dla czego były jednego wieku?	21. Były one bliźnięta.
22. Jakim sposobem Chwalibóg chciał wzbudzić ochotę?	22. Wkazał obrazki.
23. Jakie obrazki?	23. W wiliją dane.
24. Dla czego im wskazał obrazki?	24. Chcąc wzbudzić w nich ochotę.
25. Czém wzbudzić ochotę?	25. Ciekawością.
26. Co kazał Chwalibóg?	26. Kazał je sobie podać.
27. Co zrobiła Kasia?	27. Najpierwéj swój obrazek podsunęła.
28. Dla czego Kasia najpierwéj swój obrazek podsunęła?	28. Że była najstarsza.
29. A Wojtuś, Magdusia i Adamek co robiły?	29. Obstąpiły Pielgrzyma.
30. Co Pielgrzym na to?	30. Tak do nich mówić zaczął.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Powierzyć, confier, verbe complét., formé de PO (224) et *wierzyć*, croire, de *wiara*, foi; futur *powierzę*, passé *powierzyłem*.
Cały, entier, adj. masc.; fém. *cała*, neut. *całe*.
Twoj, pronom possessif (208).
Układ, arrangement, subst. masc. (37); génit. *układu*.
Spotkać, rencontrer, verbe complétif; futur *spotkam*, passé *spotkałem*.
Z końca wsi, du bout du village.
Przyjaźń, amitié, subst. fém. (58); génit. *przyjaźni*.
To, cela, adv.
Powiedzieć, dire, verbe complétif; futur *powiem*, passé *powiedziałem*.
Ze swéj strony, de son côté (voir la règle sur le pronom *swój*).
Kuma, marraine, subst. fém. (71); génit. *kumy*.
Zwierzyć się, se confier, verbe compl. réfléchi, formé de Z (224) et *wierzyć*, croire.
Zacząć, commencer, verbe compl.; futur *zacznę*, passé *zacząłem*.
Słowem, en un mot, adv.
Nowina, nouvelle, subst. fém. (71); génit. *nowiny*.

Gruchnąć, répandre, jeter, verbe compl.; futur *gruchnę*, passé *gruchnąłem*.

Po całéj wsi, par tout le village, dans tout le village.

Różnie, différemment, adv. formé de l'adjectif *różny*, différent; fém. *różna*, neut. *różne*.

Gadać, parler, verbe contin.; prés. *gadam*, passé *gadałem*.

Ganić, blâmer, verbe contin.; prés. *ganię*, passé *ganiłem*.

Chwalić, vanter, louer, verbe contin.; prés. *chwalę*, passé *chwaliłem;* formé de *chwała*, gloire.

Co, qui, pronom, au lieu de *którzy*.

Zazdrościć, envier, verbe contin.; prés. *zazdroszczę*, passé *zazdrościłem*.

Kasia, diminutif (58) de *Katarzyna*, Catherine.

Wojtuś, diminutif (39) de *Wojciech*, Adalbert.

Magdusia, diminutif (58) de *Małgorzata*, Marguerite.

Adamek, diminutif (39) de *Adam*, Adam.

Skończyć, finir, verbe compl.; futur *skończę*, passé *skończyłem;* formé de s (224) et *kończyć*, finir.

Dziewięć wiosen, exprime neuf ans. En polonais, pour exprimer l'âge, on emploie *lato*, été, pour dire année. Ex.: *Wiele ma lat?* quel âge a-t-il? Rarement on emploie *wiosna*, printemps.

Przeżyć, avoir vécu, verbe compl., de PRZE (224) *żyć*, vivre; futur *przeżyję*, passé *przeżyłem*.

Ochota, envie, volonté, subst. fém. (71); génit. *ochoty*.

Wzbudzić, éveiller, exciter, verbe compl., formé de w, z, et *budzić*, réveiller; futur *wzbudzę*, passé *wzbudziłem*.

Wspomnieć, faire mention, verbe compl.; futur *wspomnę*, passé *wspomniałem*.

Wilia, la veille, subst. fém. (58); génit. *wilii*.

Kazać, ordonner, verbe compl.; futur *każę*, passé *kazałem*.

Podać, apporter, verbe compl., formé de PO (224) et *dać*, donner; futur *podam*, passé *podałem*.

Podsunąć, avancer doucement une chose sous une autre, verbe compl., formé de POD (224) et *sunąć*, traîner; futur *podsunę*, passé *podsunąłem*.

Nich, *niéj*, *niego*, se rend en français par eux, elle, sien, sienne.

Owe, ces, pronom démonstratif de *ów*, celui; il se décline en cas et genres, comme *on*, lui. *On* peut s'employer pour *ten*, mais il exprime une chose ou une personne plus éloignée.

QUESTIONS.

A quel cas est *gospodarzowi?* (26) — A quel cas est *którego?* (27) — A quel cas est *kościołem?* (29) Régi par la préposition *przed* (261). — A quel cas est *wsi?* (25) Pourquoi? (128) — A quel cas est *przyjaźni?* (30) Pourquoi? (22) — Formez le participe passé de *powiedzieć* (238). — Qu'est-ce que *gadano?* (241) — A quel cas est *jedni, drudzy?* (24) — Qu'est-ce que *tacy?* (215) — *Z dziećmi* contraction *z dziećiami*. — A quel cas est *lat?* (27) — A quel cas est *nich?* (27) — Pourquoi *nich* au lieu de *ich?* (177).

PHRASÉOLOGIE.

1. En revenant de la prairie, le père des quatre enfants invita Grzywacz chez lui; mais comme celui-ci habitait au bout du village, il ne pouvait pas venir tout de suite.
2. Kogo spotkałeś przed Kościołem?
3. J'ai rencontré mon parrain, je lui ai confié mon arrangement avec le curé.
4. Mój przyjaciel zwierzył się Adamkowi że bardzo kocha najstarszą córkę gospodarza z końca wsi.
5. Le petit Adalbert invitera chez lui neuf jeunes filles, et après le déjeuner ils iront ensemble à la messe à Krakovie.
6. Niech Magdusia z Kasią przyjdą tu, a ja ich uczyć będę czytać i pisać, ale niech ze swojéj strony przyniosą obrazki które im pielgrzym darował.
7. Après vingt ans accomplis, le petit Adalbert servira sa patrie.
8. A że jest dobrym i dobroczynnym chłopcem, nie będzie krzywdził biednego i nie będzie rabował nieprzyjaciela.
9. La petite Madeleine excitée, par la curiosité, vola à la maison où elle rencontra son père avec le pèlerin.
10. Ciekawa nowina gruchnęła po caléj wsi; mówią że nieprzyjaciel przysłał na to by wsi nie rabować i nie krzywdzić biednych ludzi.

§ 338. *De l'emploi de l'accusatif.*

L'accusatif répond à la question *kogo?* qui? *co?* quoi? *jakiego*, *jaką*, *jakie*, *którego*, *którą*, *które*, *czyjego*, *czyję*, *czyje?* de qui? qui?

L'accusatif indique la personne vers laquelle l'action est dirigée, ou la chose qui est l'objet de l'action. Ex. : *Nauczyciel uczy ucznia*, le professeur apprend à l'élève. *Pasterz prowadzi owce*, le berger mène les brebis. *Kot łapie myszy*, le chat attrape les souris.

L'accusatif est le régime du verbe.

§ 339. On met à l'accusatif le prix des choses, à la question *ile?* combien? Ex. : *Ile cię kosztuje ta książka?* combien te coûte ce livre? *Cztéry franki*, quatre francs.

§ 340. La durée du temps, à la question *jak długo?* combien de temps? Ex. : *Bawił rok w Krakowie*, il resta un an à Cracovie. *Całą zimę podróżował*, il a voyagé tout l'hiver.

§ 341. La distance, à la question *jak daleko?* combien d'ici là? Ex. : *Wersal jest cztéry mile francuzkie od Paryża*, Versailles est à quatre lieues françaises de Paris.

§ 342. La longueur, la grandeur, l'épaisseur, la profondeur, la grosseur et la hauteur d'un objet. Ex. : *Trzy łokcie długi*, long de trois aunes. *Rzeczka dwie stopy głęboka*, la petite rivière profonde de deux pieds. Ici on sous-entend la préposition *na*, qui peut aussi se mettre : *Rzeczka na dwie stopy głęboka.*

§ 343. Tous les verbes actifs régissent l'accusatif quand l'action se rapporte à tout le régime et quand ils n'ont pas de négation. Ex. : *Kocham matkę*, j'aime la mère. *Nie kocham matki*, je n'aime pas la mère.

§ 344. Quelques verbes neutres composés avec des prépositions qui demandent l'accusatif veulent aussi l'accusatif. Ex. : *Przebiegać miasto*, parcourir la ville. *Obejść rynek*, faire le tour du marché. *Obiedz świa*, courir autour du monde. *Pprzespać noc*, dormir toute la nuit. *Zaspać sprawę*, s'endormir sur une affaire. *Przeżyć biedę*, survivre au malheur. *Przeskoczyć rów*, sauter le fossé.

§ 345. Quelques verbes impersonnels gouvernent aussi l'accusatif. Ex. : *Boli mię noga*, j'ai mal à la jambe. *Dolega go głowa*, il souffre de la tête. *Dotyka ciebie nieszczęście*, le malheur te touche. *Obchodzi to ciebie*, cela te regarde (marche autour de toi). *Swierzbi mnie ręka*, j'ai une démangeaison à la main. *Tyczy się*

ojca, cela touche le père. *Słychać jęk*, on entend un gémissement. *Widać tęczę*, on voit l'arc-en-ciel. *Znać ślad*, on reconnaît la trace.

§ 346. Les prépositions suivantes se mettent avec l'accusatif. Ex. : *Między góry poszedł*, il est allé entre les montagnes. *Na ulicy spotkał*, il a rencontré dans la rue. *Nad siłę pracuje*, il travaille au delà de ses forces. *O milę drogi*, à une lieue de chemin. *Po uszy się skąpał*, il s'est mouillé jusqu'aux oreilles. *Pod surdut podszewka*, une doublure pour la redingote. *Przez wieś szedł*, il passait par le village. *W nos go uderzył*, il l'a frappé au nez. *Z żalu umarł*, il est mort de chagrin. *Za wieś poszedł*, il s'en est allé derrière le village.

§ 347. *De l'emploi du vocatif.*

Le vocatif s'emploie pour interpeller la personne que l'on appelle ou à laquelle on adresse la parole. Ex. : *Chłopcze! słuchaj!* gamin! écoute! *O losie! jak mnie prześladujesz*, ô sort! comme tu me persécutes.

Au lieu du vocatif, on emploie le nominatif quand, en parlant à quelqu'un, on le désigne par son titre ou sa qualité; mais dans ce cas le verbe doit être placé avant. Ex.: *Pozwól pan*, ou *pozwól panie*, permettez, monsieur.

Mais, pour éviter la familiarité dans le discours avec les personnes haut placées, on met le verbe à la troisième personne du singulier. Ex. : *Pan hrabia pozwoli*, monsieur le comte permettra.

VINGT-QUATRIÈME LEÇON
DWUDZIESTA CZWARTA LEKCYA.

Mes enfants chéris, avant de vous expliquer les images et de vous apprendre à connaître vos lettres, je prends la résolution de commencer chaque jour par la prière.	Moje dzieci kochane, nim wam obrazki wytłómaczę, nim was liter poznawać nauczę, postanawiam sobie, żeby codzień od pacierza zaczynać. Pamiętajcie w całém życiu waszém,

Souvenez-vous, dans toute votre vie, qu'il faut sanctifier chaque jour par des prières et par des soupirs vers Dieu toute intention et tout travail; le remercier dans le bonheur, et lui demander son secours et sa miséricorde dans les soucis et dans la misère. Ayant ensuite demandé aux enfants s'ils savaient leurs prières, il leur ordonna de les réciter; et comme ils bredouillèrent tout haut, avec précipitation et sans attention, le *Pater*, *l'Ave Maria* et le *Credo*, il leur fit ces observations : Vous dites vos prières, c'est vrai; mais comment les dites-vous? sans attention, avec rapidité et par habitude, sans penser à ce qu'elles renferment, sans vous rappeler même que vous parlez à votre Dieu et à votre créateur. Chacun de vous, quand il fait le signe de la croix, ne se souvient jamais que c'est au nom de ce Dieu qu'il reçoit la bénédiction; il remue à peine la main, comme s'il chassait une mouche.

że każdy zamiar, każdą robotę, każdy dzień, poświęcić należy modłami i westchnieniem do Boga; w szczęściu mu dziękować, w troskach i w biedzie o pomoc i miłosierdzie go prosić. Zapytawszy potem dzieci czy umieją pacierz, kazał im go odmówić; a gdy głośno i prędko przetrzepały *Ojcze nasz*, *Zdrowaś Marya* i *Wierzę w Boga*, te uwagi im przełożył : Mówicie pacierz, to prawda; ale jak go mówicie? bez uwagi, prędko, ze zwyczaju; nie myśląc co w sobie zawiera, nawet niepamiętając że do Boga, do Stwórcy swego mówicie. Każdy z was kiedy się żegna, nie wspomni nigdy że w imię tego Boga błogosławieństwo na siebie przyjmuje; nie raz ręką ledwie kiwnie, jakby muchę oganiał.

COMPARAISON.

Mes enfants aimés, avant de à vous les images j'expliquerai, avant vous lettres connaître j'apprendrai, je prends la résolution à soi, pour que chaque

jour de la prière commencer. Souvenez dans toute vie votre que chaque intention, chaque travail, chaque jour, sanctifier il faut par les prières et par le

soupir à Dieu, dans bonheur à lui remercier, dans soucis et dans misère de secours et miséricorde le prier. Ayant demandé après enfants si ils savent prière, ordonna à eux la réciter, et quand haut et vite ils récitèrent sans faire attention, le *Père notre*, *Salut Marie* et *Je crois dans Dieu*, ces observations à eux exposa : Dites prière, cela vérité, mais comment la dites? Sans attention, vite, d'habitude, ne pensant quoi dans soi renferme, même ne rappelant que à Dieu au Créateur son parlez. Chacun de vous quand se fait signe de croix ne fait mention jamais que dans nom de ce Dieu bénédiction sur soi reçoit; ne fois avec la main tout au plus remue, comme si la mouche chassait.

CONVERSATION.

1. Jak pielgrzym mówić zaczął?	1. Moje dzieci kochane.
2. Co sobie postanowił?	2. Codzień od pacierza zacząć.
3. Nim co zrobię?	3. Nim wam obrazki wytłómaczę, nim was liter nauczę.
4. O czém pamiętajcie?	4. Poświęcić modłami i westchnieniem do Boga.
5. Co poświęcić?	5. Każdy zamiar, każdą robotę, każdy dzień.
6. Kiedy to poświęcić?	6. W całém waszém życiu.
7. O co prosić Boga?	7. O pomoc i miłosierdzie.
8. Kiedy mu dziękować?	8. W szczęściu.
9. Kiedy go prosić o pomoc?	9. W troskach i w biedzie.
10. Co kazał im odmówić?	10. Pacierz.
11. Kiedy im go kazał odmówić?	11. Zapytawszy czy umieją pacierz.
12. Kogo zapytał?	12. Dzieci.
13. Co przetrzepały dzieci?	13. Ojcze nasz, Zdrowaś Marya i Wierzę w Boga.
14. Jak one to przetrzepały?	14. Głośno i prędko.
15. Co na to zrobił pielgrzym?	15. Te uwagi im przełożył.
16. Co im powiedział?	16. Mówicie pacierz, to prawda, ale jak go mówicie?
17. Jak dzieci odmówiły pacierz?	17. Bez uwagi, prędko, ze zwyczaju.
18. O czém nie myśląc?	18. Nie myśląc o tém co w sobie zawiera.
19. O czém nie pamiętając?	19. Że do Boga, do Stwórcy swego mówią.
20. Jak się żegna, o czém sobie nie wspomni?	20. Że w imie tego Boga błogosławieństwo na siebie przyjmuje.
21. Kiedy o tém sobie nie wspomni?	21. Kiedy się żegna.
22. I jak ręką kiwnie co się zdaje?	22. Jakoby muchę oganiał.
23. Kiedy się to zdaje?	23. Nieraz jak ręką kiwnie.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Przyjmować, recevoir, verbe contin. ; prés. *przyjmuję*, passé *przyjmowałem*.

Wytłómaczyć, expliquer, verbe compl., formé de WY (224) et *tłómaczyć*, traduire; futur *wytłómaczę*, passé *wytłómaczyłem*.

Nim, avant de, adv.

Litera, lettre, subst. fém., mot étranger (71), génit. *litery*, en polonais *zgłoska*.

Mówić, parler, verbe contin.; prés. *mówię*, passé *mówiłem*.

Poznawać, connaître, verbe fréquent., formé de PO (224) et *znawać*, connaître, lequel est formé de *znać*, verbe continuatif; prés. *poznawam*, passé *poznawałem*.

Postanowić, décider, fixer, verbe compl., formé de PO et de *stanowić*; futur *postanowię*, passé *postanowiłem*.

Zawierać, contenir, verbe contin.; prés. *zawieram*, passé *zawierałem*.

Codzień, chaque jour, adv.

To prawda, c'est vrai, pris adverbialement.

Pacierz, prière du matin, subst. masc. (39); génit. *pacierza*.

Zaczynać, commencer, verbe contin.; prés. *zacznę*, passé *zacząłem*.

Pamiętać, se souvenir, verbe contin.; prés. *pamiętam*, passé *pamiętałem*, formé de *pamięć*, mémoire.

Wasz, votre, pronom possessif.

Robota, travail, subst. fém. (71); génit. *roboty*.

Poświęcić, sanctifier, consacrer, verbe compl., formé de PO (224) et *święcić*, consacrer; futur *poświęcę*, passé *poświęciłem*.

Należy, il faut, verbe impersonnel (271).

Modły, prières, subst. fém., s'emploie seulement au pluriel.

Westchnienie, soupir, subst. neut. (76); génit. *westchnienia*.

Dziękować, remercier, verbe contin.; prés. *dziękuję*, passé *dziękowałem*.

Troska, souci, peine, subst. fém. (72); génit. *troski*.

Biéda, misère, tourment, subst. fém. (71); génit. *biédy*.

Pomoc, aide, secours, subst. fém. (61); génit. *pomocy*.

Miłosierdzie, miséricorde, subst. neutre (76); génit. *miłosierdzia*.

Kazać, ordonner, verbe compl.; futur *każę*, passé *kazałem*.

Odmówić, réciter, verbe compl., formé de OD (224) et *mówić*, parler; futur *odmówię*, passé *odmówiłem*.

Przetrzepać, dire sans attention, verbe compl., formé de PRZE (224) et *trzepać*, houssiner; futur *przetrzepię*, passé *przetrzepałem*. Ce verbe ne s'emploie que dans un style familier.

Ojcze nasz, le Pater, *Zdrowaś Marya*, l'Ave Maria, *Wierzę w Boga*, le Credo.

Uwaga, attention, subst. fém. (72); génit. *uwagi*, dat. *uwadze*.

Zwyczaj, habitude, subst. masc. (38); génit. *zwyczaju*.

Żegnać się, faire le signe de la croix, verbe contin. transitif.

Wspominać, faire mention, verbe contin.; prés. *wspominam*, passé *wspominałem*.

Przełożyć, expliquer, verbe compl., formé de PRZE (224) et *łożyć*, placer; futur *przełożę*, passé *przełożyłem*.

Imię, nom, subst. neut. irrégulier; génit. *imienia*, dat. *imieniowi*, acc. *imię*, voc. *imię*, instr. *imieniem*, loc. *imieniu*; plur. *imiona*.

Błogosławieństwo, bénédiction, subst. neut., formé de *błogo*, bien heureusement, et *sławić*, louer.

Kiwnąć, brandiller, agiter, remuer, verbe compl.; futur *kiwnę*, passé *kiwnąłem*.

Mucha, mouche, subst. fém.; génit. *muchy*.

Oganiać, émoucher, chasser les mouches, verbe contin.; prés. *oganiam*, passé *oganiałem*.

Zapytać, demander, verbe compl., formé de ZA (224) et *pytać*, demander; futur *zapytam*, passé *zapytałem*.

QUESTIONS.

Pourquoi *sobie?* (263) — A quel cas est *pacierza?* (24) Pourquoi? (23) — Quel est le temps et quel est le mode de *pamiętajcie?* (235) — A quoi se rapporte *waszem?* De quel genre est-il? Déclinez *wasz*. — Formez le passé impersonnel de *poświęcić należy* (271). — Formze le conditionnel de *dziękować* (228). — Formez le participe futur de *zapytać* (241). — Formez le plus-que-parfait de *umieć* (233). — A quel cas est *uwagi?* (25) Pourquoi? (165). — *Co* est au lieu de *które w sobie zawiera*. — A quel temps et à quelle personne est *mówicie?* — A quel cas est *was?* (25) Pour-

quoi? (128)—Formez l'optatif de *wspomnieć*.—Formez l'impératif de *przyjmować* (235).—A quel cas est *muchę*? (27) Pourquoi? (35)

PHRASÉOLOGIE.

1. Le pèlerin commença ses leçons aux enfants de Bira par l'explication des images qu'il leur avait données la veille.
2. Mes enfants chéris, votre premier devoir est d'adorer Dieu, de respecter vos parents, et de servir fidèlement la patrie.
3. Je me propose de vous apprendre ce que je sais, c'est-à-dire, à lire et à écrire.
4. Non loin du village habitait l'agriculteur, qui vivait heureux avec sa femme et ses quatre enfants. Sa maison était propre, car Marguerite entretenait le ménage avec ordre et diligence.
5. Le chant de l'organiste retentissait au milieu des montagnes. Les femmes écoutaient son chant avec plaisir.
6. Le pèlerin avait toujours été pieux dans toute sa vie. Il avait servi fidèlement sa patrie.
7. L'agriculteur s'approcha de la maison de Bialus, avec lequel il vivait en amitié; là, ayant trouvé les enfants de Bira, il les prit avec lui et les conduisit chez le curé.
8. Le père et la mère, soigneux de l'éducation de leurs enfants, invitèrent Chwalibóg chez eux, et firent avec lui un arrangement pour qu'il apprît à lire et à écrire à la petite Catherine.
9. Chwalibóg en servant la patrie, était un bon soldat. Il se battait courageusement, et quoiqu'il fût blessé à la tête et deux fois traversé d'un coup de feu, cependant il était toujours bien portant et toujours gai.
10. Les devoirs envers les amis, et le soin de la maison, employaient tout le temps de Marguerite.
11. L'espoir de la vie future nous rend pieux.
12. Quand apprendras-tu à dire la prière?

§ 348. *De l'emploi de l'instrumental.*

A.) L'instrumental désigne la personne ou la chose qui est la cause, le moyen ou l'instrument d'un état ou d'une action; il répond à la question *kim?* par qui, avec qui? *Czém?* par quoi, avec quoi? *Jakim? jaką? jakiem?* par quel, quelle, avec quel? *Którym? którą? którem? Czyim? czyją? czyjém?* Exemples : *Uderzył człowieka kijem*, il a frappé l'homme avec un bâton. — *Byłeś w kościele z pielgrzymem*, tu as été à l'église avec le pèlerin. — *Jesteś jego ojcem*, tu es son père? — *Ręczę ci mojem słowem*, je te le garantis par ma parole.

§ 349. B.) L'instrumental se met souvent au lieu d'un adverbe qui désigne le lieu, le temps, ou le moyen. Exemples :

Płynąc rzeką, au lieu de *przez rzekę*, nageant par la rivière.

Iść łąką, au lieu de *przez łąkę*, marcher par la prairie.

Jechał nocą, au lieu de *w nocy*, il voyageait la nuit.

Pisał piórem, il écrivait avec une plume.

Jadł łyżką, il mangeait avec la cuiller.

Jechał powozem, il voyageait en voiture.

Ciął szablą, il blessa (trancha) d'un coup de sabre.

Nieprzyjaciel całkiem kraj zburzył, l'ennemi a ravagé entièrement le pays.

Złapał zająca żywcem, il a attrapé un lièvre vivant.

§ 350. C.) Les verbes actifs suivants gouvernent l'instrumental :

Mianować, nommer, désigner. *Mianować go wodzem*, le nommer chef.

Obrać, élire. *Obrać go senatorem*, l'élire sénateur.

Obwołać, proclamer. *Obwołać królem*, le proclamer roi.

Ogłosić, annoncer. *Ogłosić cesarzem*, l'annoncer empereur.

Okrzyknąć, désigner par acclamation. *Okrzyknąć zwycięzcą*, le nommer vainqueur.

Potwierdzić, approuver, confirmer. *Potwierdzić traktatem*, confirmer par un traité.

Uznać, reconnaître. *Uznać go przyjacielem*, le reconnaître pour ami.

Zrobić, faire. *Zrobić dłutem*, faire avec un ciseau.

Et d'autres verbes qui ont une signification analogue.

Il y a aussi quelques verbes pronominaux qui demandent l'instrumental.

§ 351. D.) Les verbes actifs *nazywać*, *nazwać*, appeler; *nudzić*, ennuyer; *obdarzyć*, combler de dons; *uraczyć*, régaler, et les mêmes verbes employés comme transitifs, demandent l'instrumental. Exemples :

Nazywał mnie przyjacielem, il m'appelait (son) ami.

Nudził go swojem opowiadaniem, il l'a ennuyé par sa narration.

Obdarzył ciebie pięknym obrazkiem, il t'a fait cadeau d'une belle image.

Uraczył go dobrém śniadaniem, il l'a régalé d'un bon déjeuner.
Nazywam się Birą, je m'appelle Bira.

§ 352. E.) Les verbes neutres qui expriment le mépris ou la direction gouvernent l'instrumental :

Brakować, choisir, trier; *brzydzić się*, avoir du dégoût; *celować*, exceller; *gardzić*, *pogardzić*, *wzgardzić*, mépriser, dédaigner; *kierować*, diriger; *opiekować się*, être tuteur de quelqu'un, protéger; *pachnąć*, sentir bon; *przechodzić*, émigrer, repasser d'un endroit à un autre; *przodkować*, primer, devancer; *rządzić*, gouverner; *słynąć*, avoir la vogue; *śmierdzieć*, puer; *szafować*, dépenser, disposer à son gré; *władać*, maîtriser, manier, dominer; *zarządzać*, régir, administrer; *zawiadywać*, avoir soin de quelque chose.

§ 353. F.) Les verbes intransitifs demandent l'instrumental ;

Bawić się, s'amuser; *czynić się*, se faire, paraître; *świadczyć się*, s'en référer, s'en remettre au témoignage d'autrui; *usprawiedliwiać się*, se justifier; *zarazić się*, gagner une maladie par contagion; *stać się*, devenir; *czuć się*, se sentir; *mienić się*, se nommer, se dire; *okazać się*, se montrer, paraître; *uczuć się*, se sentir; *urodzić się*, naître, se produire; *wydawać się*, *zdawać się*, paraître, sembler.

§ 354. G.) Enfin les adverbes suivants demandent l'instrumental :

Między, entre. *Między ludźmi*, entre les hommes.
Pomiędzy, parmi. *Pomiędzy domami*, parmi les maisons.
Nad, au-dessus. *Nad drzewem*, au-dessus de l'arbre.
Pod, au-dessous. *Pod ziemią*, sous la terre.
Przed, devant. *Przed kamieniem*, devant la pierre.
Z, avec. *Z człowiekiem*, avec l'homme.
Za, après, derrière. *Za rzeką*, de l'autre côté de la rivière.

VINGT-CINQUIÈME LEÇON

DWUDZIESTA PIĄTA LEKCYA.

Il ne faut pas parler ainsi à son créateur, ne pas adresser ainsi des prières et des demandes à celui qui est immense dans sa grandeur, qui fait tant pour nous, qui nous entoure de sa bonté.

Écoutez, mes enfants; je ne vous permettrai pas de dire sans attention cette prière, quand elle sera une fois gravée dans votre mémoire. Je veux vous l'expliquer pour vous convaincre qu'elle renferme en elle toutes les choses nécessaires pour nous.

Notre père qui es aux cieux. Dieu, dans sa grandeur illimitée permet aux hommes de l'appeler père. Il a créé le ciel, la terre, le monde entier, et néanmoins il ne dédaigne pas l'homme, et ne rejette pas une prière sincère, et il nous donne le droit de le prier pour tous, comme les enfants prient leur père. Il entend la voix du malheureux. Il écoute les prières de l'homme, quand celui-ci invoque sa providence. En un mot, il veut que tous commencent, avec une entière confiance, la prière par ces mots consolants : *Notre père qui es*

Nie tak trzeba do Stwórcy swego mówić, nie tak proźby i modły wznosić do tego który jest nieograniczonym w swéj wielkości, który tyle dla nas czyni, którego dobroć nas otacza.

Posłuchajcie, moje dzieci; ja wam pacierz ten, który kiedy raz w pamięci waszéj umieszczony jest, już potem bez uwagi mówić nie pozwolę. Ja go chcę wam wytłómaczyć, dla przekonania was, jak wszelkie dla nas potrzebne rzeczy w sobie zawiera.

Ojcze nasz któryś jest w niebiesiech. Bóg w swéj nieograniczonéj wielkości pozwala ludziom Ojcem nazywać siebie. Niebo, ziemię, świat cały stworzył, przecież nie gardzi człowiekiem, nie odrzuca proźby szczeréj i daje nam prawo o wszystko go prosić, jako dzieci ojca swego. Słucha modlitwy człowieka kiedy wzywa Opatrzności jego. Słowem, chce żeby wszyscy z prawdziwém zaufaniem pacierz od tych pocieszających zaczynali słów : *Ojcze nasz któryś jest w niebiesiech.* Pamiętajcie o tém moje dzieci, a mówiąc pacierz, ko-

aux cieux. Souvenez-vous de cela, mes enfants, et en disant cette prière, aimez Dieu comme votre père céleste.

chajcie Boga jako ojca waszego niebieskiego.

COMPARAISON.

Non comme cela il faut au créateur son parler, non comme cela demandes et prières élever à celui qui est illimité dans sa grandeur, qui tout pour nous fait, duquel bonté nous entoure. Écoutez, mes enfants, je à vous prière cette, qui quand une fois dans mémoire votre placée est, déjà après sans attention dire ne permettrai; je le veux à vous expliquer pour conviction vous comme toutes pour nous nécessaires choses dans soi renferme. *Père notre qui es dans les cieux*. Dieu dans de sa illimitée grandeur permet aux hommes père appeler soi. Ciel, terre, monde entier créa, néanmoins ne dédaigne homme, ne rejette prière sincère, il donne à nous droit de tout le prier, comme enfants père son. Écoute voix du malheureux, écoute la prière de l'homme quand il invoque providence de lui. En un mot, veut pour que tous avec véritable confiance prière des ceux consolantes commencent paroles : *Père notre qui es aux cieux*. Souvenez-vous de cela, mes enfants, et en disant prière aimez Dieu comme Père votre céleste.

CONVERSATION.

1. Jak nietrzeba mówić do swego Stwórcy?
2. Do kogo nietrzeba mówić bez uwagi?
3. Jakim jest ten najwyższy stwórca?
4. Co nas otacza?
5. Dlaczego trzeba do niego modły wznosić?
6. Czego ja wam nie pozwolę?
7. Kiedy ja wam nie pozwolę mówić pacierz bez uwagi?
8. Dlaczego chcę go wam wytłómaczyć?

1. Nietrzeba mówić ani modły wznosić bez uwagi.
2. Do swego stwórcy.
3. Jest on nieograniczony w swéj wielkości.
4. Jego dobroć.
5. Bo on dla nas tyle czyni.
6. Mówić pacierz bez uwagi.
7. Który kiedy raz w pamięci waszéj umieszczony jest.
8. Dla przekonania was.

9. O czém mam was przekonać?

10. Co to wszystko zawiera?

11. Co ja mam zrobić aby was przekonać?

12. Jak się zaczyna pacierz?

13. Co Bóg pozwala ludziom?

14. Co Bóg stworzył?

15. Kim Bóg nie gardzi?

16. Jakie prawo Bóg daje?

17. Jak go mamy prosić?

18. Czego Bóg słucha?

19. Kiedy Bóg słucha modlitwy?

20. Czego Bóg chce?

21. Aby od jakich słów poczynali pacierz?

22. O czém pamiętajcie moje dzieci?

23. Jak go macie kochać?

9. Jak wszelkie dla nas potrzebne rzeczy w sobie zawiera.

10. Pacierz.

11. Chcę pacierz wam wytłómaczyć.

12. Ojcze nasz który jest w niebiesiech.

13. Pozwala nazywać siebie Ojcem.

14. Stworzył świat cały, niebo i ziemię.

15. Człowiekiem.

16. O wszystko go prosić.

17. Jako dzieci ojca swego.

18. Słucha głosu szczęśliwego, słucha modlitwy człowieka.

19. Kiedy człowiek wzywa jego opatrzności.

20. Żeby wszyscy z prawdziwem zaufaniem pacierz mówili.

21. Od tych pocieszających słów: Ojcze nasz który jest w niebiesiech.

22. Mówiąc pacierz, kochajcie Boga.

23. Jako waszego Ojca Niebieskiego.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Stwórca, créateur, subst. masc. (56); génit. *stwórcy*.

Trzeba, il faut, verbe impers. (269).

Wznosić, élever, verbe contin., formé de wz (224) et *nosić*, porter; prés. *wznoszę*, passé *wznosiłem*.

Czynić, faire, verbe contin.; prés. *czynię*, passé *czyniłem*.

Nieograniczony, illimité, adj., formé de NIE et *ograniczony*, limité.

Wielkość, grandeur, subst. fém. (58); génit. *wielkości*.

Dobroć, bonté, subst. fém. (58); génit. *dobroci*.

Otaczać, entourer, verbe contin.; prés. *otaczam*, passé *otaczałem*.

Posłuchać, écouter un peu, verbe contin., formé de PO (224) et *słuchać*, écouter, dérive de *słuch*, ouï; prés. *posłucham*, passé *posłuchałem*.

Pamięć, mémoire, subst. fém. (58); génit. *pamięci*.

Umieszczać, placer, verbe contin.; prés. *umieszczam*, passé *umieszczałem*.

Uwaga, observation, subst. fém. (72) (9); génit. *uwagi*, dat. *uwadze*.

Przekonanie, conviction, subst. neut. du verbe *przekonać*, convaincre. *Dla przekonania*, pour convaincre.

Potrzebny, nécessaire, adj.; fém. *potrzebna*, neut. *potrzebne*.

Rzecz, chose, subst. fém. (60); génit. *rzeczy*.

Któryś, qui: c'est un pronom avec l'enclitique *ś* (294).

Niebo, ciel, a deux pluriels, *nieba*, et *niebiosa* qu'on n'emploie guère que dans le style élevé. *Niebiosa* n'a pas de singulier.

Pozwalać, permettre, verbe contin.; prés. *pozwalam*, passé *pozwalałem*.

Nazywać, nommer, verbe contin.; prés. *nazywam*, passé *nazywałem*.

Siebie, soi, pronom (263).

Ziemia, terre, subst. fém. (58); génit. *ziemi*.

Stworzyć, créer, verbe compl., formé de s (224) et *tworzyć*, créer; futur *stworzę*, passé *stworzyłem*, dérivé de *stwórca*, créateur.

Gardzić, mépriser, dédaigner, verbe contin.; prés. *gardzę*, passé *gardziłem;* il régit l'accusatif ou l'instrumental.

Odrzucać, rejeter, verbe contin., formé de OD (224) et *rzucać*, jeter; prés. *odrzucam*, passé *odrzucałem*.

Prożba, prière, subst. fém. (71); génit. *prożby*.

Szczéry, sincère, adj.; fém. *szczéra*, neut. *szczére*, formé de *szczérość*, sincérité.

Prawo, loi, droit, subst. neut. (76); génit. *prawa*.

Nieszczęśliwy, malheureux, adj.; se décline comme *szczęśliwy*.

Wzywać, appeler, invoquer, verbe contin.; prés. *wzywam*, passé *wzywałem*.

Opatrzność, providence, subst. fém. (58); génit. *opatrzności*.

Zaufanie, confiance, subst. neut. (76); génit. *zaufania*, verbe *ufać*, avoir confiance.

Pocieszający, consolant, participe (274), de *pocieszać*, consoler.

Słowo, mot, verbe, subst. neut. (76); génit. *słowa*.

Prawdziwy, véritable, adj. formé de *prawda*, vérité; fém. *prawdziwa*, neut. *prawdziwe*.

Swego, son. Le pronom possessif *swój*, *swoja*, *swoje*, s'emploie avec le sujet en s'accordant en genre et en nombre quand la chose possédée appartient au sujet et non à la personne directe-

ment. Ainsi on dit *moje*, *twoje*, *jego*, *wasze*, *nasze*, *ich konie*. Les chevaux appartiennent à la personne qui parle ou de laquelle on parle.

Les Polonais emploient le pronom *swój* pour exprimer plus généralement la possession. Ex.: *Proszę*, je prie, *prosisz*, tu pries, *prosi*, il prie, *prosiemy*, nous prions, *prosicie*, vous priez, *proszą swego stwórcy*, ils prient leur créateur.

QUESTIONS.

A quel cas est *stwórca?* (25) Pourquoi? (36) — A quel cas sont *prośby* et *modły?* (25) Pourquoi? (35). — A quel cas est *nieograniczonym?* (Voir l'analyse de la 9e leçon.) — A quel cas est *dla nas?* (25) Pourquoi? (247) — Déclinez le pronom *ja* (171). — A quel mode et à quelle personne est *posłuchajcie?* — Qu'est-ce que *umieszczony jest?* (267) — Formez le plus-que-parfait de *wytłómaczyć* (233). — Qu'est-ce que *jak?* (280) — A quoi se rapporte *potrzebne?* — Qu'est-ce que *swéj?* (208) — *Ludziom* est au datif, régi par le verbe *pozwolić*. — *Gardzić* régit l'accusatif ou l'instrumental.

PHRASÉOLOGIE.

1. Chciałbym żebyś mi wytłómaczył twój układ z twoim kumem.
2. Trzeba prosić Boga aby nam dał długie życie, i szczęście w naszem domowem gospodarstwie.
3. Adamek i Wojtuś były kochane przez swoich rodziców.
4. Pielgrzym będąc zmęczony, poszedł spać do komory, gdzie Bira przykrył łóżko świeżem prześcieradłem.
5. Nieszczęście, bieda i praca wprowadziły starca do grobu.
6. Ucz się dobrze, kochaj rodziców i szanuj starszych, to wszystko ci przyniesie szczęście na tym świecie.
7. Wyciągnij rękę z kieszeni.
8. Moje dziecię, w twojem życiu staraj się być cnotliwem jeżeli chcesz aby cię ludzie kochali.
9. Pójdź do stodoły, weź słomy i daj jeść bydłu.
10. Ojciec z żoną poszli do miasta, i tam znaleźli starca który uczył dzieci czytać i pisać.
11. Chwalibóg chociaż przyciśniony wiekiem, był równie pracowitym jak najmłodszy parobek co mieszkał w końcu wsi.
12. Obym mógł cię zrobić szczęśliwym, dałbym ci wszystko co posiadam.
13. Oznajm twemu ojcu, że nim jutrzenka zarumieni niebo, pójdę kosić siano na łące.

14. Wytłumaczyłem ci prawidła gramatyki polskiéj, powinieneś ją umieć teraz. — Jeżeli dołożysz trochę pracy, to się prędko jéj dobrze nauczysz.

15. Wojtuś pisał do ojca że pielgrzym ma wrócić prędko do domu.

16. Adamek postrzegłszy ojca wchodzącego do chaty, poszedł na jego spotkanie.

---

§ 355. *De l'emploi du locatif.*

Le locatif ne se met jamais sans une préposition; il désigne l'action qui se fait soit dans un lieu, soit dans un temps, ou qui émane soit d'une chose, soit d'une personne déterminée.

Pour désigner le lieu, il répond à la question *gdzie?* où?

§ 356. En réponse à cette question il se met avec les prépositions *w*, *przy*, *na*, *po*. Exemples : *W szkole*, dans l'école. *Przy matce*, près de la mère. *Na łące*, sur la prairie. *Po mieście*, par la ville.

§ 357. Pour désigner le temps, il répond à la question *kiedy?* quand?

En réponse à cette question il se met avec la préposition *w*. Ex. : *W tym tygodniu*, dans cette semaine. *W dniu jutrzejszym*, dans le jour du lendemain. *W zimie*, dans l'hiver.

§ 358. Exceptions à la question *kiedy?* quand?

On met les noms des jours de la semaine à l'accusatif avec la préposition *w*, dans, pendant. On met le substantif *święto* à l'accusatif quand on met à côté le nom d'un saint. Ex. : *W niedzielę*, le dimanche. *We czwartek*, le jeudi. *W święto Bożego Narodzenia*, le jour de Noël. *W dzień świętego Piotra*, le jour de Saint-Pierre.

On met aussi à l'accusatif avec la préposition *w* les expressions suivantes et autres semblables. Exemples: *W deszcz jechał*, il voyageait à la pluie. *W dzień powszedni pracował*, il travaillait un jour ouvrable. *W mróz chodził około łąki*, il marchait pendant la gelée autour de sa prairie. *W sam czas przyszedł*, il est venu à temps. *W południe wróci*, il reviendra à midi.

Les substantifs *świtanie*, l'aube, *północ*, minuit, *godzina*, l'heure, s'emploient à l'accusatif à la question *kiedy?* quand? avec la préposition *o*. Exemples : *O świtaniu*, à l'aube du jour. *O północy*, à minuit. *O godzinie*, à l'heure. *O tym czasie*, pen-

dant ce temps. *O trzy kwadranse na drugą*, à deux heures moins un quart. *O wpół do drugiéj*, à une heure et demie.

Quelques mots se mettent indistinctement à l'accusatif ou à l'instrumental avec la préposition *w*. Ex. : *Skończyłem tę gramatykę roku tysiąc ośmset pięćdziesiątego szóstego*, ou *Skończyłem tę gramatykę w roku tysiącznym ośmsetnym pięćdziesiątym szóstym*, j'ai fini cette grammaire l'an mil huit cent cinquante-six. *W dniu dwódziestym piątym lutego*, le vingt-cinq février.

VINGT-SIXIÈME LEÇON
DWUDZIESTA SZÓSTA LEKCYA.

Que ton nom soit sanctifié. Ces mots nous rappellent que, dans le monde entier, chaque homme vivant doit vénérer et louer Dieu ; que, chaque jour, tout ce qui arrive, tout ce qui nous entoure, prouve visiblement et en même temps la grandeur, la force et la bonté de Dieu ; cela prouve aussi qu'il tient dans sa main le bonheur et le malheur des hommes ; qu'il dépend de sa volonté de punir ou de récompenser. Donc chaque homme doit, par conviction, par reconnaissance, et même par crainte, vénérer, louer et honorer celui qui a pouvoir sur la vie, le sort et le salut de chacun. Dites toujours pieusement et avec admiration : *Que ton nom soit sanctifié*, c'est-à-dire que le nom de Dieu soit partout et toujours glorifié.

Święć się imie twoje. Te słowa przypominają nam że na całym świecie każdy żyjący człowiek powinien czuć i chwalić Boga, że każdy dzień, każde zdarzenie, wszystko co nas otacza, dowodzi oczywiście wielkość, moc, a razem i dobroć Boga ; dowodzi i to, że w jego ręku szczęście i nieszczęście ludzkie, że od woli jego zależy karać lub nagradzać. Zatem każdy człowiek powinien z przekonania, z wdzięczności, a nawet i bojaźni, czcić, chwalić i wielbić tego, w którego mocy jest życie, los i zbawienie każdego. Mówcie zawsze nabożnie i z uwielbieniem : *Święć się imie twoje*, to jest niech imie Boga będzie wszędzie i zawsze wielbione.

COMPARAISON.

Sanctifier se nom ton. Ces mots rappellent à nous que, sur tout (le) monde, chaque vivant homme doit vénérer et louer Dieu; que, chaque jour, chaque événement, tout qui nous entoure, prouve visiblement (la) grandeur, (la) force, et ensemble et (la) bonté de Dieu, prouve et cela, que dans sa main (le) bonheur et (le) malheur humain, que de volonté sa dépend punir ou récompenser. Donc chaque homme doit de conviction, de reconnaissance, et même de peur, vénérer, louer et honorer celui dans qui le pouvoir est la vie, le destin et le salut de chacun. Dites toujours pieusement et avec admiration : *Sanctifier se nom ton*, ce est que le nom de Dieu sera partout et toujours admiré (glorifié).

CONVERSATION.

1. Jakie są słowa pacierza?	1. Święć się Imie Twoje.
2. Co te słowa nam przypominają?	2. Że człowiek powinien czcić i chwalić Boga.
3. I czego to dowodzi?	3. Tego że każdy dzień, każde zdarzenie dowodzi wielkość, moc i dobroć Boga.
4. Co nam dowodzi dobroci Boga?	4. Wszystko co nas otacza na tym świecie.
5. Co jest w ręku Boga?	5. Szczęście i nieszczęście ludzkie.
6. Co od woli Boga zależy?	6. Karać lub nagradzać.
7. Co ma czynić człowiek za tyle dobroci Boga?	7. Czuć, chwalić i wielbić Boga.
8. Jak ma go czcić i wielbić?	8. Z przekonania, z wdzięczności, a nawet i z bojaźni.
9. Co jest w mocy Boga?	9. Jest w mocy Boga życie, los i zbawienie każdego.
10. Jak macie mówić pacierz?	10. Nabożnie i z uwielbieniem.
11. Co macie mówić z uwielbieniem?	11. Święć się Imie Twoje.
12. Co te wyrazy znaczą?	12. Że Imie Boga niech wszędzie będzie wielbione.
13. Kto ma wielbić Boga?	13. Każdy żyjący człowiek na świecie.
14. Co nam dowodzi mocy i wielkości Boga?	14. Wszystko co nas otacza.
15. Jak to nam dowodzi?	15. Oczywiście.
16. Co każdy człowiek robić powinien?	16. Każdy człowiek powinien kochać Boga.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Pamiętać, se souvenir, verbe contin.; prés. *pamiętam*, passé *pamiętałem*, formé de *pamięć*, mémoire : il est ici à l'impératif.

Jak, comme, adv. de comparaison.

Niebieski, céleste, adj. formé du subst. *Niebo*.

Swięć się, impératif du verbe *święcić się*, se sanctifier; prés. *święcę się*, passé *święciłem się*.

Przypominać, rappeler, verbe contin.; prés. *przypominam*, passé *przypominałem*.

§ 359. *Powinien*, m., *powinna*, f., *powinno*, n., adj. qui ne s'emploie qu'avec le verbe être, *być*, dans le sens du verbe français *devoir*, servant à marquer qu'on est obligé par la morale, par la bienséance, à faire quelque chose, qu'il y a une espèce de justice, de raison de nécessité qu'une chose soit. La finale du verbe, qui est la marque de la personne, se détache à tous les temps du verbe et se lie à l'adjectif. Au présent et au conditionnel, le verbe se place ensuite. Exemples :

Powinienem, je dois, au masc., *powinnam* au fém., *powinnom* au neut.; *powinieneś*, tu dois, masc., *powinnaś*, fém., *powinnoś*, neut.; *powinien*, il doit, masc., *powinna*, fém., *powinne*, neut. *Powinniśmy*, plur., nous devons, masc., *powinnišmy*, fém. et neut.; *powinniście*, vous devez, masc., *powinneście*, fém., *powinnyście*, neut.; *powinni*, ils doivent, masc., *powinny*, fém., *powinne*, neut. *Powinienem był*, je devais, j'aurais dû ; conditionnel, *powinienbym*, j'aurais dû, masc., *powinnabym*, fém., *powinnobym*, neut. *Powinien człowiek czcić Boga*, l'homme doit vénérer Dieu.

Dowodzić, prouver, verbe contin.; prés. *dowodzę*, passé *dowodziłem*.

Oczywiście, visiblement, adj., formé de *oczy*, les yeux.

Wielkość, grandeur, subst. fém.; génit. *wielkości*.

Moc, pouvoir, force, subst. fém.; génit. *mocy*.

Dobroć, bonté, subst. fém.; génit. *dobroci*.

Wola, volonté, subst. fém.; génit. *woli*.

Zależeć, dépendre, verbe contin.; prés. *zależę*, passé *zależałem*.

Karać, punir, verbe contin.; prés. *karzę*, passé *karałem*.

Nagradzać, récompenser, verbe fréq.; prés. *nagradzam*, passé *nagradzałem*.

Wdzięczność, reconnaissance, subst. fém.; génit. *wdzięczności*.

Bojaźń, peur, subst. fém.; génit. *bojaźni*.

Czcić, adorer, honorer, v. contin.; prés. *czczę*, passé *czciłem*.

Chwalić, glorifier, v. contin.; prés. *chwalę*, passé *chwaliłem*.

Los, sort, subst. masc.; génit. *losu*, dat. *losu*.

Zbawienie, salut, subst. neut., formé du verbe *zbawić*, sauver.

Nabożnie, dévotement, adv., formé de l'adj. *nabożny*, pieux.

Uwielbienie, admiration, subst. neut., dérivé du verbe fréq. *uwielbiać*, admirer, formé de u (224) et de *wielbić*, vanter, glorifier.

To jest, c'est-à-dire, adv.; littéralement : cela est.

Niech będzie, qu'il soit, impérat. du verbe *być*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Dieu, dans sa bonté infinie, permet de l'adorer et de l'honorer.
2. Les hommes sont convaincus que la grandeur et la force de Dieu sont illimitées.
3. Chaque jour démontre que Dieu est notre père, et qu'il tient dans sa main notre bonheur et notre malheur.
4. Le père qui est dans les cieux est notre père à tous. Il peut nous punir et nous récompenser. Nous devons recevoir cela avec soumission et reconnaissance.
5. L'homme bon et vertueux honore son Créateur avec confiance.
6. De la bonne ou de la mauvaise action dépend notre punition ou notre récompense.
7. Dites avec vos parents la prière commençant par ces mots : Notre père qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié.
8. Proboszcz kazał w kościele pacierz dzieciom odmówić, i zapytawszy czy go rozumieją, wytłómaczył im pierwsze wyrazy.
9. Bira z żoną i z dziećmi pacierz odmówili w kościele, a potem poszli na śniadanie do domu proboszcza.
10. Pielgrzym wzywał błogosławieństwa Boskiego dla dzieci którym miał naukę religii wykładać.
11. Kasia i Antoś wzięły pielgrzyma za ręce i prosiły go aby im pacierz wytłómaczył.
12. Z przekonania i z wdzięczności dzieci Biry mówiły modlitwę do Boga, prosząc go o danie zdrowia i szczęścia rodzicom.
13. Bóg nie odrzuca prożby szczeréj i daje nam zawsze prawo kochać i wielbić jego.
14. Jakże nam jest miło czcić Boga który pozwolił nam Ojcem siebie nazywać.

15. Pourquoi ne dis-tu pas ta prière avec attention?
16. Faites toujours la prière avec piété, car Dieu voit vos cœurs et vos actions.
17. Et si vous ne l'honorez pas, il vous punira.
18. Le père du petit Adalbert invita le pèlerin chez lui, et après avoir déjeuné, il alla avec lui à l'église.
19. Les hommes pieux se rappellent que le Dieu infini est leur père, et qu'ils doivent le prier pour leur bonheur dans ce monde.
20. Les garçons de ferme demandèrent aux femmes de prier Dieu pour eux.
21. Permets-moi de faire ma prière à Dieu, à mon Créateur. Je veux le prier pour le bonheur de mes proches.

---

§ 360. *De l'accord de l'adjectif avec le substantif.*

L'adjectif s'accorde en nombre, en genre et en cas avec son substantif exprimé ou sous-entendu. Ex. : *Dobry ojciec*, bon père. *Dobréj matki*, de la bonne mère.

§ 361. Quand, dans la phrase, il y a plusieurs substantifs du même genre avec lesquels l'adjectif doit s'accorder, celui-ci se met au pluriel et s'accorde avec eux en genre et en nombre. Ex. : *Ojciec i syn pracowici*, le père et le fils laborieux.

§ 362. Quand les substantifs sont de genre différent, l'adjectif se met au masculin. Ex. : *Ojciec i matka staranni*, le père et la mère soigneux. *Żołnierz i koń zabici*, le soldat et son cheval tués.

§ 363. Quand l'adjectif se rapporte à plusieurs substantifs qui expriment des êtres inanimés ou des bêtes, il se met au féminin. Ex. : *Koń, krowa i osioł stare*, le vieux cheval, la vieille vache et le vieux âne.

§ 364. Les mêmes règles servent pour les nombres, les pronoms et les participes. Ex. : *Pierwszy człowiek*, le premier homme. *Strapiona kobiéta*, une femme affligée.

§ 365. *De l'accord du régime avec le sujet.*

1° Le régime lié avec son sujet par le verbe *być*, être, s'accorde avec le sujet en genre, en nombre et en cas. Ex. : *Nauczyciel jest dobry*, le professeur est bon. *Uczniowie są pilni*, les élèves sont diligents. *Córki były wesołe*, les filles étaient gaies. *Dzieci są grzeczne*, les enfants sont sages.

§ 366. 2° Quand le régime joint au verbe *być*, être, désigne l'existence, on le met au nominatif. Ex. : *Jesteś dobry*, tu es bon. *On jest żołnierz*, il est soldat. *Jestem szlachcic*, je suis noble. Mais quand le verbe *zostać*, devenir, est sous-entendu, le régime se met à l'instrumental. Ex. : *Byłem żołnierzem*, j'étais soldat. *Jesteś dobrym*, tu es bon. *Jestem gospodarzem*, je suis agronome.

Comme généralement on s'écarte de la règle en employant l'instrumental, il vaut mieux se servir du nominatif.

3° Après les verbes *stać się*, compl., devenir; *zostać*, contin. devenir, demeurer; *zostawać*, fréq., devenir, le régime se met toujours à l'instrumental. Ex. : *Bóg stał się człowiekiem*, Dieu est devenu homme. *Został pielgrzymem*, il est devenu pèlerin.

Nazwać się ou *zwać się*, s'appeler, demande le régime au nominatif. Ex. : *Zowię się Bira*, je m'appelle Bira. *Nazywam się Chwalibóg*, je me nomme Chwalibog.

§ 367. 4° Après les verbes pronominaux :

Czuć się, se sentir. *Czuję się chorym*, je me sens malade.

Mienić się, se nommer. *Mienią go sprawiedliwym*, on le nomme juste.

Okazać się, paraître. *Okazał się skąpym*, il se montrait avare.

Uczuć się, se sentir. *Uczuł się mężnym*, il se sentit valeureux.

Urodzić się, naître. *Urodził się Polakiem*, il est né Polonais.

Wydawać się, *zdawać się*, paraître. *Wydaje się dobrym*, il paraît être bon.

Et les verbes :

Powrócić, revenir. *Powróciłem wesołym*, je suis revenu gai.

Umrzeć, mourir. *Umrę ubogim*, je mourrai pauvre.

Uznać, reconnaître. *Uznał go wiernym*, il l'a reconnu fidèle.

Widzieć, voir. *Widzę go bladym*, je le vois pâle.

Wyjechać, partir. *Wyjechał smutnym*, il est parti triste.

Znać, connaître. *Znałem go śmiałym*, je l'ai connu courageux.

Żyć, vivre. *Żyłem szczęśliwym*, j'ai vécu heureux.

§ 368. Quand avec ces verbes l'infinitif *być*, être, ou les participes *będąc*, en étant, *będący*, étant, sont exprimés ou sous-entendus, le régime se met à l'instrumental. Ex. : *Być*

ubogim, être pauvre. *Pojechał chorym*, il est parti malade, pour *pojechał będąc chorym*.

§ 369. 5° Quand le verbe a plusieurs sujets de différents genres, il s'accorde en genre avec le sujet le plus noble et se met au pluriel. Ex. : *Ja i ty jesteśmy pilni*, moi et toi nous sommes diligents. *My i one przyszliśmy razem*, nous et elles sommes venus ensemble.

§ 370. 6° Quand le verbe a plusieurs sujets, animés et inanimés, employés au singulier, il se met au pluriel. Ex. : *Praca i nauka zjednały mu chwałę*, le travail et l'étude lui ont obtenu la gloire. *Zachęcają go przyjaciel i nadzieja zysku*, Son ami et l'espoir du gain l'encouragent.

§ 371. 7° Quand les deux sujets sont placés avant le verbe, le verbe se met au pluriel. Ex. : *Słońce i księżyc świecą*, le soleil et la lune éclairent.

§ 372. Mais quand un sujet est placé avant, et l'autre après le verbe, le verbe se met au singulier. Ex. : *Słońce świeci i księżyc*, le soleil luit et la lune aussi.

§ 373. 8° Dans les phrases où les deux sujets se lient par la préposition *z*, on peut mettre le verbe au singulier ou au pluriel. Ex. : *Ojciec z synem żył w zgodzie*, le père vivait d'accord avec son fils. *Ojciec z synem żyli w zgodzie*, le père et le fils vivaient d'accord. *Bira żył z Małgorzatą i z dziećmi których miał czworo*, Bira vivait avec Marguerite et ses quatre enfants.

§ 374. 9° Les substantifs collectifs terminés en *stwo*, et le nombre *oboje*, deux, appartenant aux deux genres, demandent le verbe au pluriel et au masculin. Ex. : *Oboje byliśmy młodzi*, nous étions jeunes tous les deux. *Nasi kochani wujostwo*, nos chers oncles. *Oba siedli na kamieniu*, ils se sont assis tous deux sur la pierre.

§ 375. Après les autres mots collectifs, on ne fait pas accorder le verbe en nombre et en genre avec son sujet, mais on le met au singulier neutre. Ex. : *Mnóstwo ludzi wyszło*, beaucoup de monde est sorti.

§ 376. 10° Avec les nombres et les substantifs neutres, le verbe se met à la 3ᵉ personne du singulier; au temps passé on le met

au singulier neutre. Ex. : *Pięć koni biegało*, cinq chevaux couraient. *Dwoje dzieci umarło*, deux enfants sont morts.

§ 377. *De l'accord du pronom relatif* KTÓRY, KTÓRA, KTÓRE.

Le pronom relatif *który*, *która*, *które*, s'accorde en genre, en nombre et en cas avec le substantif ou pronom de la phrase précédente qu'il remplace. Ex. : *Bira żył z dziećmi których miał czworo*, Bira vivait avec ses quatre enfants. *Bira zgrabił siano które podsychało*, Bira ramassa le foin qui séchait. *Kamień mchem obrosły, na którym oba siedli*, la pierre couverte de mousse, sur laquelle tous les deux s'assirent.

§ 378. *Règle sur* CO.

Au lieu du pronom *który*, *która*, *które*, on emploie le pronom *co*, surtout quand la phrase suivante ne se rapporte pas au sujet, mais en général à la phrase précédente. Ex. : *Bira go powitał, na co pielgrzym odpowiedział*, au lieu de *na które powitanie pielgrzym odpowiedział*, Bira le salua, sur quoi le pèlerin lui répondit. *Jestem gospodarzem we wsi, co tu blisko widać*, au lieu de *którą tu blisko widać*, je suis agriculteur dans le village que l'on voit près d'ici. *Nie znalazłem tych co mi dobrze życzyli*, au lieu de *którzy mi dobrze życzyli*, je n'ai pas trouvé ceux qui me voulaient du bien.

§ 379. *Règle sur* TO.

Très souvent le pronom *to* seul ou comme enclitique s'emploie à la place du sujet singulier ou pluriel, et même quelquefois il se met près du sujet sans le verbe *być*, être. S'il est employé dans une phrase sans autre sujet, il remplace ces mots :

Ten człowiek, cet homme; *ci ludzie*, ces hommes. *Ta rzecz*, cette chose; *te rzeczy*, ces choses. *To zdarzenie*, cette circonstance; *te zdarzenia*, ces circonstances. Alors il ne s'accorde avec le sujet ni en nombre ni en genre. Ex. : *A to kto?* celui-là, qui est-il? au lieu de *a ten człowiek kto jest?* cet homme qui est-il? *A to co?* qu'est-ce que c'est? *Co to są za zdarzenia* ou *rzeczy?* quelles sont ces circonstances ou choses?

Le pronom *to* s'emploie souvent pour la conjonction *tedy*, ainsi, donc, dans les phrases où se trouvent les conjonctions

jeśli, *jeżeli*, *że*, *gdyby*. Ex. : *Że jak Chwalibóg zobaczy*, *to o wszystkiem zapomni*, au lieu de *tedy o wszystkiem zapomni*, quand Chwalibog le verra, il oubliera tout.

§ 380. *Règle sur* TO WSZYSTKO.

Pour généraliser plusieurs noms de différents genres, le pronom *to wszystko* se met au neutre. Ex. : *To wszystko okazywało być dobry*, tout cela montrait le bien-être. *Broda*, *blizny*, *kij pielgrzyma*, *to wszystko zdawało się dzieciom strasznêm i okropnêm*, la barbe, les balafres, le bâton du pèlerin, tout cela paraissait aux enfants terrible et affreux.

VINGT-SEPTIÈME LEÇON

DWUDZIESTA SIÓDMA LEKCYA.

Que votre règne arrive. Cette prière veut dire qu'après notre mort, Dieu nous reçoit dans son royaume. *Que votre volonté soit faite sur la terre comme dans le ciel.* Cela nous apprend que nous devons toujours nous conformer à la volonté de notre Dieu, ne pas murmurer dans le malheur, ne pas nous plaindre dans la misère, mais nous soumettre avec humilité aux arrêts divins, et tout supporter patiemment avec confiance, et en mettant notre espoir dans sa miséricorde.

Przyjdź królestwo Twoje. W têm się zawiera prożba ażeby Bóg po śmierci naszéj przyjął nas do Królestwa Swego. *Bądź wola Twoja jak w Niebie tak i na ziemi.* To nas uczy, że powinniśmy się zawsze stosować do woli Boga naszego, nie szemrać w nieszczęściu, nie narzekać w biédzie, ale z pokorą poddawać się wyrokom Boskim, z zaufaniem i nadzieją w miłosierdzie jego wszystko cierpliwie znosić.

COMPARAISON.

Advienne règne ton. Dans cela se contient prière que Dieu

après de la mort notre reçoive nous à royaume son.

Soit volonté ta comme dans ciel ainsi et sur terre. Cela nous apprend que devons se toujours conformer à volonté Dieu de notre, ne murmurer dans malheur, ne se plaindre dans misère, mais avec humilité soumettre soi aux arrêts divins et avec confiance et espérance dans miséricorde sa tout patiemment supporter.

CONVERSATION.

1. O co mamy prosić Boga?	1. Przyjdź królestwo Twoje.
2. Co te słowa znaczą?	2. Prośbę aby Bóg nas przyjął.
3. Dokąd przyjął?	3. Do królestwa swego.
4. Kiedy żeby nas przyjął?	4. Po śmierci naszéj.
5. O co jeszcze prosimy?	5. Bądź wola Twoja jak na niebie tak i na ziemi.
6. Co to nas uczy?	6. Że powinniśmy stosować się do woli Boga.
7. Kiedy mamy się stosować?	7. Zawsze.
8. Co nie powinniśmy robić?	8. Nie szemrać w nieszczęściu.
9. I co jeszcze?	9. I nie narzekać w biédzie.
10. Ale jak mamy być wzlędem Boga?	10. Poddawać się z pokorą wyrokom Boskim.
11. I co jeszcze?	11. Cierpliwie wszystko znosić.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Przyjść, arriver, venir, verbe compl., formé de PRZY (224) et *iść;* futur *przyjdę*, passé *przyszedłem*, impératif *przyjdź*.

Królestwo, règne, subst. neut., formé du subst. masc. *król*, roi; génit. *królestwa*.

Zawierać, comprendre, contenir, verbe contin.; prés. *zawieram*, passé *zawierałem*.

Przyjąć, recevoir, verbe complét., formé de PRZY (224) et *jąć*, prendre; futur *przyjmę*, passé *przyjąłem*, subjonct. *ażeby przyjął*.

Śmierć, mort, subst. fém.; génit. *śmierci*.

Bądź, impératif du verbe *być*.

Jak w niebie tak i na ziemi, dans le ciel comme sur la terre. On emploie *jak tak* pour exprimer une comparaison (215, 279).

Stosować się, se conformer, verbe pronom. contin., formé

du subst. *stosunek*, rapport, proportion; prés. *stosuję się*, passé *stosowałem się*.

Szemrać, murmurer, verbe contin.; prés. *szemrzę*, passé *szemrałem*. Il dérive du subst. masc. *szmer*, murmure, bruit.

Narzekać, se plaindre, verbe contin.; prés. *narzekam*, passé *narzekałem*.

Pokora, humilité, subst. fém.; génit. *pokory*, dat. *pokorze*.

Poddawać się, se soumettre, verbe contin., formé de POD (224) et du verbe réfl. fréquent. *dawać się*, se donner.

Wyrok, sentence, arrêt, subst. masc.; génit. *wyroku*.

Zaufanie, confiance, subst. neut., formé du verbe *zaufać*, avoir confiance.

Znosić, supporter, verbe contin.; prés. *znoszę*, passé *znosiłem*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Matka kazała pacierz dzieciom mówić, zaczynając od tych słów: Ojcze nasz któryś jest w niebiesiech, święć się Imię Twoje, przyjdź królestwo Twoje, bądź wola Twoja, jak w niebie tak i na ziemi.
2. Les enfants, ayant dit la prière avec piété, s'assirent près de la table sur laquelle la mère avait servi le déjeuner.
3. Zjadłszy garnek kaszy i trochę kartofli smacznych, poszły do roboty. Najstarsza zaś dziewczynka wziąwszy matkę pod rękę, poszła do kościoła, a tam znalazłszy pielgrzyma, zaprosiła go do domu swego ojca.
4. Le soldat, homme très honnête, apprenait aux enfants à être toujours vertueux, à ne pas murmurer dans le malheur et à se conformer à la volonté de leurs parents.
5. Ojciec i matka, oboje pracowici, dawali dobry przykład swoim dzieciom.
6. Dans leur ferme, il y avait un beau bétail, mais le cheval et l'âne étaient trop vieux.
7. Najmłodszy synek Biry nazywał się Antoś.
8. Je vois notre pèlerin fatigué par le voyage.
9. Wojtuś zdawał się być pilnym do pracy.
10. Le travail, la piété et les mérites du pèlerin lui ont acquis de la considération à Dobromil.
11. Bira z żoną swoją wszedł do chaty i tam wszyscy zasiedli do wieczerzy.
12. Chwalibog s'étonnait qu'autant d'enfants ne sussent pas la prière.
13. Parobki wziąwszy w swoje torby trochę kaszy poczęli grabić siano na łące, które od dni kilku było skoszone.
14. Bira resta seul dans la cabane avec le pèlerin.
15. Wojtuś tak był piękny jak Magdusia.
16. L'église était plus grande que

toutes les constructions de Dobromil.

17. Nie ma nic lepszego dla dzieci jak zdrowe powietrze.

18. Chwalibog causait avec Bira de l'agriculture, et il le convainquit que c'était la plus grande richesse du pays.

19. Bira widział oczywiście że to wszystko co go otaczało było darem opatrzności.

20. Le valet était plus fort que son frère.

21. Magdusia była najlepszą z rodziny.

22. Brat najstarszy z rodziny był podobny do swego ojca.

23. Le petit Adam, le plus jeune des frères, était le moins ardent au travail.

24. Wojtuś był prędki do gniewu.

---

§ 381. *Pronom* ON.

On s'emploie comme pronom personnel et comme pronom démonstratif.

Quand il est employé comme pronom démonstratif, il s'accorde toujours en cas avec le substantif. Ex.: *On dom*, cette maison; *onego domu*, de cette maison. Quand on l'emploie comme pronom personnel, on le met toujours au génitif, quel que soit le cas de son substantif. Ex. : *Jego dom*, sa maison; *do jego domu*, à sa maison. *Jéj suknia*, sa robe; *jéj suknią*, avec sa robe.

§ 382. *De la manière de comparer deux choses.*

Pour exprimer la comparaison de la qualité, on emploie les adverbes *tak*, *jak*, comme *niż*, *niżli*, *niżeli*, *aniżeli*, ainsi que les prépositions *od*, *nad*, *z*.

§ 383. 1° Quand les deux objets ne diffèrent pas entre eux dans leurs qualités, on emploie l'adjectif en le plaçant entre les adverbes *tak*, *jak*. Ex. : *Brat jest tak piękny jak siostra*, le frère est aussi beau que sa sœur.

Souvent on omet l'adverbe *tak*. Ex. : *Jak mrówka pracowity*, laborieux comme une fourmi. *Tak pracowity jak mrówka*, aussi laborieux que la fourmi.

On emploie aussi *równie*, également, pour *tak*. Ex. : *Równie dobry jak pracowity*, également bon et laborieux.

§ 384. 2° Quand on emploie le comparatif, il faut observer à quel objet on doit attribuer la supériorité :

§ 385. A.) Si l'on compare une chose supérieure avec une

autre inférieure, on emploie les adverbes *niż*, *niżli*, *niżeli*, *ani-żeli*. Ex. : *Droższe jest życie aniżeli majątek*, la vie est plus précieuse que la fortune.

§ 386. B.) Mais si l'on veut attribuer la supériorité à la chose qui est l'objet de la comparaison, on ajoute l'adverbe *jak* après le comparatif. Ex. : *Nie ma nic lepszego jak spokojne sumienie*, il n'y a rien de meilleur qu'une conscience tranquille.

§ 387. C.) Au lieu des adverbes *niż*, *niżli*, *niżeli*, *aniżeli*, on peut employer la préposition *od* avec le génitif, ou *nad* avec l'accusatif. Ex. : *Ja jestem młodszy od ciebie*, je suis plus jeune que toi. *Stal twardsza nad żelazo*, l'acier est plus dur que le fer.

§ 388. On emploie la préposition *nad* dans la comparaison avec un adjectif sous-entendu. Ex. : *Niemasz sędziego nad Boga*, il n'y a pas de juge au-dessus de Dieu, sous-entendu *lepszego nad Boga*.

§ 389. D.) Quand la chose comparée a plus de qualité que celle avec laquelle on la compare, on l'exprime par le superlatif avec la préposition *z*, et la chose avec laquelle on compare se met au génitif. *Miód najsłodszy z napojów*, l'hydromel est la plus douce de toutes les boissons.

§ 390. E.) Tout ce que l'on a dit au sujet des adjectifs a lieu aussi pour les adverbes. Ex. : *Ty piszesz wolniéj niż siostra*, tu écris plus lentement que ta sœur. *Mieszka wyżéj od niego*, il demeure plus haut que lui.

§ 391. Les participes des verbes actifs veulent leurs régimes aux mêmes cas et avec les mêmes prépositions que leurs verbes. Ex. : *Pisać list*, écrire la lettre. *Piszący list*, écrivant la lettre. *Błogosławić dzieciom*, bénir les enfants. *Błogosławiący dzieciom*, bénissant les enfants.

§ 392. *Des mots qui exigent la préposition* DO.

A.) Après les substantifs, quand on veut exprimer leur destination ou leurs convenances, on emploie la préposition *do*. Ex. : *Pióro do pisania*, la plume à écrire. *Dobre bóty do nogi*, de bonnes bottes pour le pied.

§ 393. B.) Après les adjectifs *podobny*, ressemblant, *sposobny*, propre à quelque chose, *skłonny*, enclin, *stosowny*, conforme, *zdatny*, capable, *zdolny*, apte, et ceux qui offrent des idées contraires ou opposées, ou qui sont la négation de celles-ci; de même après *ciężki*, lourd, *dobry*, bon, *nieskory*, lent, *ochoczy*, de bonne volonté, ardent, *ociężały*, pesant, lourd, *prędki*, vif, *zły*, méchant, on emploie la préposition *do*. Ex. : *Podobny do ojca*, ressemblant à son père. *Niesposobny do pracy*, incapable à l'ouvrage. *Ochoczy do roboty*, ardent au travail.

§ 394. C.) On l'emploie encore après les verbes, quand on veut exprimer un nombre approximatif. Ex.: *Było tu do trzydziestu ludzi*, il y avait eu près de trente hommes.

§ 395. Pour exprimer le but ou le degré vers lequel une action se dirige, ou doit être dirigée Ex. : *Wspierał go do śmierci*, il le secourut jusqu'à la mort. *Wezwał go do pomocy*, il l'a appelé à son aide.

§ 396. D.) Après les verbes qui expriment le mouvement, on emploie *do* avec le génitif de la personne, du lieu et de la chose vers lesquels le mouvement est dirigé. Ex. : *Idę do niego*, je vais chez lui.

§ 397. Le but vers lequel on se dirige ou l'on dirige quelqu'un ou quelque chose, se met à l'accusatif avec *na*. Ex. : *Idę do niego na naukę*, je vais chez lui pour étudier. *Pójdę do nich na polowonie*, j'irais chez eux à la chasse.

§ 398. *Des mots qui demandent la préposition* OD.

Od exprime l'idée opposée à *do*.

§ 399. A.) Tous les adjectifs au comparatif demandent *do* quand ils sont employés pour comparer quelque chose. Ex. : *Bielszy od śniegu*, plus blanc que la neige.

§ 400. B.) Les adjectifs suivants demandent *od* : *daleki*, loin; *inny*, autre; *inszy*, autre; *odległy*, éloigné; *odmienny*, différent; *różny*, divers; *wstrętny*, repoussant. Ex. : *Daleki od miasta*, loin de la ville.

§ 401. C.) Les verbes complétifs se forment avec *od*, quand ils expriment l'éloignement, tels que : *Odjechać*, partir ; *odcią-*

gnąć, retirer; *oddalić*, éloigner; *odeprzeć*, repousser. Ex. : *Oddalił go od niebezpieczeństwa*, il l'a éloigné du danger.

§ 402. D.) Les verbes qui expriment le détournement d'un effet ou d'une cause : *bronić*, défendre; *ochraniać*, sauvegarder; *oczyścić*, nettoyer; *różnić się*, différer; *strzedz*, garder; *usunąć*, éloigner; *uwolnić*, donner la liberté, affranchir; *zbawić*, sauver. Ex. : *Bronić od ognia*, défendre contre le feu. *Strzedz od niebezpieczeństwa*, garder du danger.

§ 403. E.) Pour désigner le lieu, le temps depuis lequel une chose est commencée, on met le génitif avec la préposition *od*. Ex. : *Od piątego roku*, dès la cinquième année. *Góry od północy*, les montagnes au nord. *Zaczynajmy od Boga*, commençons par Dieu. On dit *Zapłata od roboty*, la paye pour le travail.

§ 404. F.) Les participes passifs et les verbes neutres régissent la préposition *od* avec le génitif. Ex. : *Kochany od przyjaciół*, aimé des amis. *Umiera od żalu*, il se meurt de peine, il succombe à la peine.

§ 405. Avec quelques verbes neutres et les participes passés, on peut remplacer la préposition *od* par la préposition *z* avec le génitif, ou *przez* avec l'accusatif. On peut dire : *Umiera z żalu*, il se meurt de peine.

§ 406. G.) *Od* s'emploie quand il s'agit d'une cause indépendante du sujet. Ex. : *Zgnił od deszczu*, il est pourri par la pluie. *Drzewa uschły od słońca*, les arbres sont desséchés par le soleil.

§ 407. H.) *Od* et *z* peuvent être employés quand il s'agit d'une cause qui émane d'une personne ou d'une chose. Ex. : *Drży od deszczu*, il frissonne de pluie. *Mdleje z słabości*, il s'évanouit de faiblesse.

§ 408. La préposition *przez* remplace *od* quand on veut exprimer une chose qui sert de moyen pour obtenir ou pour réaliser. Ex. : *Wybrany od wojska* ou *wybrany przez wojsko*, élu par l'armée.

§ 409. *Od* ou *przez* s'emploient pour exprimer l'effet obtenu par le concours des personnes. Ex. : *On był zbity od* ou *przez nieprzyjacioł*, il a été battu par l'ennemi.

§ 410. *Des mots qui demandent la préposition* NA.

A.) La préposition *na* demande l'accusatif avec les verbes qui expriment le mouvement. Ex. : *Poszedł na mszę*, il est allé à la messe.

§ 411. B.) Après d'autres verbes, quand on exprime par un substantif le moyen ou l'effet d'une action. Ex. : *Położyć na bok*, mettre de côté. *Brać na kredyt*, prendre à crédit. *Zabić na śmierć*, tuer (frapper à mort).

§ 412. C.) Après quelques substantifs, adjectifs et participes, pour circonscrire la destination de la chose placée à l'accusatif. Ex. : *Łas na przysmaki*, amateur des friandises. *Skóra na bóty*, la peau pour des bottes. *Proszony na obiad*, invité à dîner.

VINGT-HUITIÈME LEÇON

DWUDZIESTA ÓSMA LEKCYA.

Donnez-nous aujourd'hui notre pain quotidien. Par ces paroles, nous prions Dieu notre père, de bénir notre travail, afin que ces plaines, ces champs couverts de blé, et cultivés par les mains des laboureurs, ne soient ni détruits ni ravagés par les grêles, les orages, les inondations et les sécheresses, pour que les espérances des cultivateurs ne soient pas perdues (déçues).

Daj nam dzisiaj chleba naszego powszedniego. Temi słowy prosimy Boga i ojca naszego, żeby błogosławił pracę naszę, żeby te niwy, te pola okryte zbożem, a wypracowane rękami rolników, żeby mówię, nie były zniszczone ani zburzone, żeby grady, burze, powodzie lub susze nie zagubiły nadziei gospodarzów.

Pardonnez-nous nos offenses, comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés. Dans ces paroles se trouvent une prière et un avertissement; car nous prions Dieu de nous pardonner

Odpuść nam nasze winy jak i my odpuszczamy naszym winowajcom. W tych słowach jest i prożba i przestroga. Prosimy Boga żeby winy nam darował, ale mu przyrzekamy, że nawza-

nos fautes, mais nous promettons aussi de pardonner nous-mêmes à notre prochain les fautes dont il a pu se rendre coupable envers nous.

Rappelez-vous ceci, mes enfants, si vous voulez que vos péchés soient exaucés devant Dieu; ne cherchez pas à vous venger; ne conservez dans votre cœur ni mauvais vouloir, ni haine, ni envie; alors chacun de vous pourra dire à Dieu avec assurance: O Dieu! pardonnez-moi, car moi aussi j'ai pardonné.

jem bliźniemu i my winy które mieć może przeciwko nam, rówwnie odpuszczamy.

Pamiętajcie o tém moje dzieci, jeżeli chcecie, żeby grzechy wasze przed Bogiem wyznane były; nie szukajcie zemsty, nie zachowujcie złéj woli w sercu, nienawiści lub zazdrości; a wtedy śmiało każdy z was zawoła: Boże! Boże! daruj, bom i ja darował.

COMPARAISON.

Donne à nous aujourd'hui du pain notre quotidien. Ces mots nous prions Dieu et père notre qu'il bénisse travail notre, que ces plaines, ces champs couverts blé et labourés mains des agriculteurs, qui, dis-je, ne soient détruits ni ravagés que grêles, orages, inondations, ou sécheresses, ne perde espérances des agriculteurs.

Pardonne-nous nos fautes comme et nous les remettons à nos offenseurs. Dans cela se trouvent et prière et avertissement. Prions Dieu que les fautes nous pardonne, mais lui promettons que mutuellement prochain et nous les fautes, que avoir peut contre nous, également remettons. Rappelez de cela mes enfants si voulez que péchés vos devant Dieu exaucés soient; ne cherchez vengeance, ne conservez mauvaise volonté dans cœur, haine ou envie; et dans cela avec courage chacun de vous implorera: Dieu! Dieu! pardonne, car et moi j'ai pardonné.

CONVERSATION.

1. O co prosimy Boga i jak go prosimy?

2. O co przez te słowa prosimy?

1. Aby dał nam dzisiaj chleba naszego.

2. Oto ażeby błogosławił pracę naszą.

3. Żeby co nie było zniszczone?	3. Te niwy, te pola okryte.
4. Czém okryte?	4. Zbożem.
5. Jakie pola?	5. Uprawione.
6. Czém wypracowane?	6. Rękami rolników.
7. O co jeszcze prosimy?	7. Oto żeby nie były zniszczone ani zburzone.
8. Co żeby nie było zburzone i zniszczone?	8. Te niwy i te pola.
9. Żeby co nie zagubiło nadziei gospodarzy?	9. Grady, burze, powodzie i susze.
10. Co żeby nie zrobiły grady, burze i powodzie?	10. Żeby nie zagubiły nadziei gospodarzy.
11. O co także prosimy Boga?	11. Oto ażeby odpuścił nam nasze winy jak i my odpuszczamy naszym winowajcom.
12. Co w tém się znajduje?	12. Prośba i przestroga.
13. O co przez to prosimy Boga?	13. Żeby nam winy darował.
14. Co mu przez to przyrzekamy?	14. To że nawzajem winy odpuszczamy.
15. Komu winy odpuszczamy?	15. Bliźniemu.
16. Co odpuszczać mamy bliźniemu?	16. Winy.
17. Jakie winy?	17. Naszych winowajców.
18. O czém pamiętajcie?	18. O tem że jeżeli chcecie żeby wasze grzechy wyznane były.
19. Przed kim wyznane?	19. Przed Bogiem.
20. Czego nie macie szukać?	20. Zemsty.
21. Czego nie zachowujecie?	21. Złéj woli.
22. Gdzie nie zachowujecie?	22. W sercu.
23. Co także nie zachowujecie w sercu?	23. Nienawiści ani zazdrości.
24. Jak wtedy każda zawoła?	24. Śmiało.
25. Do kogo zawoła?	25. Do Boga.
26. Jakiemi słowy zawoła?	26. Boże! Boże! Daruj.
27. Dla czego ma ci darować?	27. Bom i ja darował.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Daj, impérat. du verbe *dać*, donner; il régit le datif: *Dać komu*, donner à qui. *Nam*.

Chleba naszego, accusatif, notre pain.

Temi słowy, pour *temi słowami*.

L'instrumental *ami*, dans les pluriels, se contracte souvent en *i* ou *y*, et peut se terminer de deux manières :

1° En retranchant *a* quand il n'a pas devant lui plusieurs

consonnes. Ex. : *Wołami*, avec les bœufs; on peut dire: *wołmi*. *Kołami*, avec les roues, *kołmi*.

Les mots: *braćmi*, avec les frères; *księżmi*, avec les prêtres; *dziećmi*, avec les enfants; *liśćmi*, avec les feuilles; *ludźmi*, avec les gens; *końmi*, avec les chevaux; *pieniędzmi*, avec l'argent; *dłońmi*, avec les paumes des mains; *gałęźmi*, avec les branches, se mettent toujours avec cette contraction, au lieu de *braćmi*, *gałęziami*, etc., etc.

2° On le termine aussi en *y*, et en *i* devant *g* et *k*. Ex. : *Panami*, *pany*. *Uwagami*, *uwagi*, etc.

On fait cette contraction quand les mots sont joints à des adjectifs, des pronoms adjectifs ou des prépositions. Ex. : *Naszemi końmi*, avec nos chevaux. *Pomiędzy gałęźmi*, entre les branches.

Żeby nie były zniszczone, subjonctif passif. Il faut remarquer que *żeby* est séparé de son verbe par plusieurs mots.

Quand les substantifs inanimés sont de différents genres, on met le participe au neutre. Ex. : *Pola i niwy zniszczone były*, les champs et les plaines ont été détruits.

Niwa, plaine, subst. fém.; génit. *niwy*, dat. *niwie* (6).

Okryty, couvert, part. passif du verbe compl. *okryć*, couvrir, formé de o (224) et *kryć;* futur *okryję*, passé *okryłem*..

Zboże, blé, subst. neutre; génit. *zboża.*

Wypracowany, élaboré, part. passif du verbe compl. *wypracować*, élaborer, formé de wy (224) et *pracować*, travailler; futur *wypracuję*, passé *wypracowałem*.

Zniszczyć, détruire, verbe compl.; futur *zniszczę*, passé *zniszczyłem*.

Zburzone, part. passif du verbe compl. *zburzyć*, ravager, formé de z (224) et *burzyć*; futur *zniszczę*, passé *zniszczyłem*. Ce participe se rapporte au subj. *żeby nie były*.

Żeby nie zagubiły, qu'ils ne soient perdus, subj. passif.

Grad, grêle, subst. masc.; génit. *gradu*, dat. *gradzie* (5).

Burza, orage, subst. fém.; génit. *burzy*.

Powódź, inondation, subst. fém.; génit. *powodzi*.

Susza, sécheresse, subst. fém.; génit. *suszy*.

Odpuść, pardonne, impératif du verbe compl. *odpuścić*, remettre, pardonner; futur *odpuszczę*, passé *odpuściłem*. Il régit le datif: *Komu odpuścić?* à qui pardonner? *Nam*.

Wina, faute, subst. fém.; génit. *winy*.

Winowajca, coupable, fautif, celui qui commet la faute, subst. masc. Il se décline au singulier sur la forme féminine; nomin. pluriel *winowajcy*.

Znajduje się, se trouve, impers. du verbe pronominal *znajdować się*, se trouver; prés. *znajduję się*, passé *znajdowałem się*.

Przestroga, avertissement, subst. fém.; génit. *przestrogi*.

Żeby darował, qu'il aurait fait cadeau, subj. du verbe compl. *darować*, faire cadeau; futur *daruję*, passé *darowałem*.

Odpuścić, remettre, verbe compl.; futur *odpuszczę*, passé *odpuściłem*.

Przyrzekać, promettre, verbe contin.; prés. *przyrzekam*, passé *przyrzekałem*.

Nawzajem, *wzajemnie*, mutuellement, adv.

Mieć może, peut avoir. Quand on emploie l'adverbe *może* pour l'impersonnel *można*, on met le verbe à l'infinitif.

Wyznać, avouer, verbe contin.; prés. *wyznaję*, passé *wyznałem*.

Przeciwko, contre, adv. On met le régime au datif.

Równie, également, adv.

Pamiętajcie, souvenez-vous, impératif plur., verbe formé de *pamięć*, mémoire; prés. *pamiętam*, passé *pamiętałem*.

Grzech, péché, subst. masc.; génit. *grzechu*.

Żeby wyznane były, subjonctif de *wyznać*, avouer; prés. *wyznaję*, passé *wyznałem*.

Szukać, chercher, verbe; prés. *szukam*, passé *szukałem*.

Zemsta, vengeance, subst. fém.; génit. *zemsty*.

Nienawiść, haine, subst. fém.; génit. *nienawiści*.

Zazdrość, jalousie, subst. fém.; génit. *zazdrości*.

Zachować, conserver, verbe contin.; futur *zachowam*, passé *zachowałem*.

Śmiało, avec courage, adv., de l'adjectif *śmiały*.

Zawołać, appeler, verbe compl. Ici il est employé pour *implorer;* futur *zawołam*, passé *zawołałem*.

Daruj, pardonne, impératif du verbe compl. *darować*, pardonner, remettre, faire cadeau; futur *daruję*, passé *darowałem*.

Bom ja darował, au lieu de *bo ja darowałem*.

PHRASÉOLOGIE.

1. Ponieważ dziś pierwszy raz mam przyjemność widzieć twoję rodzinę razem zgromadzoną, bądź tak dobry powiedzieć mi, jaki jest stopień pokrewieństwa pomiędzy tylu osobami?
2. Avec plaisir. D'abord je commence par moi. Tu sais que je suis père de douze enfants; mais tu ignores peut-être que ma femme est mère de huit seulement, car les quatre aînés sont de ma première femme.
3. Jak to? to miałeś drugą żonę?
4. Oui, mais il n'y a aucune différence entre mes enfants; ma femme est très bonne pour tous.
5. Nietrudno mi uwierzyć temu.
6. Sais-tu l'âge que j'ai?
7. Urodziłem się za czasów Królestwa Polskiego.
8. J'ai quarante-neuf ans.
9. Czy zawsze zdrów jesteś?
10. Je me porterais mieux, si ma vie avait été plus régulière.
11. Zapytaj twego brata czy zmordowany? Chciałem mu darować pięknego konia, ale nie chciał przyjąć, mówiąc że ma jeszcze dosyć sił chodzić piechotą.
12. Je serais heureux si l'on me permettait de revoir mon pays, que je n'ai pas vu depuis vingt-cinq ans.
13. Nie tracę nadziei, jeszcze Bóg mi da uściskać moją ośmdziesięcioletnią matkę.

---

§ 413. *Des mots qui demandent la préposition* NAD.

A.) *Nad* se met avec l'accusatif après les adjectifs pour exprimer la comparaison. Ex. : *Nic nad siłę*, rien au-dessus de la force.

B.) Après les verbes qui expriment la pitié, la peine, l'étonnement ou la vengeance, on met *nad* avec l'instrumental. Exemples :

Litować się, avoir pitié. *Litować się nad biédnym*, avoir pitié d'un malheureux.

Płakać, pleurer. *Płakać nad dzieckiem*, pleurer un enfant.

Użalić się, se plaindre. *Użalić się nad przyjacielem*, plaindre un ami.

Zdumiewać się, s'étonner. *Zdumiewać się nad dobrocią Boga*, s'étonner de la bonté divine.

Zmiłować się, avoir pitié de quelqu'un. *Zmiłować się nad bliźnim*, avoir pitié du prochain.

§ 414. *Des mots qui demandent la préposition* w.

A.) *W* se met avec l'accusatif ou avec le locatif après les adjectifs. Exemples :

Bogaty, riche. *Bogaty w cnotę*, riche en vertu.
Hojny, généreux. *Hojny w dary*, généreux en dons.
Obfity, abondant. *Obfity w pieniądze*, abondant en argent.
Zamożny, opulent. *Zamożny w lasy*, riche en forêts.

B.) Avec les verbes :

Obwinąć, envelopper. *Obwinąć w płaszcz*, envelopper d'un manteau.
Ubrać, habiller. *Ubrać w mundur*, vêtir d'un uniforme.
Ustroić, parer, orner. *Ustroić w kapelusz*, orner d'un chapeau.
Oblec, entourer. *Oblec w szatę*, entourer d'un vêtement.
Zamienić, changer. *Zamienić w chleb*, changer en pain.
Obfitować, abonder. *Obfitować w pszenicę*, abonder en froment.
Obwinął go w szal turecki, il l'a enveloppé dans un châle turc.

C.) En limitant la qualité d'un adjectif à une chose, on met le substantif au locatif avec la préposition *w*. Exemple : *Skromny w mowie*, modeste dans le discours.

§ 415. *Des mots qui demandent la préposition* z.

La préposition *z* exprime l'action procédant de l'intérieur ou du milieu de quelque chose ; elle présente le sens contraire à la préposition *w*.

§ 416. Elle se met avec le génitif après les substantifs, quand ils expriment la matière dont l'objet est fait, ou quand ils représentent l'utilité ou le tort qui résulte d'une chose. Ex. : *Dom z drzewa*, la maison de bois. *Korzyść z pracy*, le profit du travail. *Ubóstwo z lenistwa*, la pauvreté de la paresse.

§ 417. Souvent, au lieu d'employer la préposition *z* avec le génitif du substantif, on se sert de l'adjectif formé du substantif. Ex. : *Dom drewniany*, la maison de bois.

§ 418. Elle se met après les adjectifs, les substantifs formés des verbes, après les verbes et les participes, quand on veut

exprimer un mouvement procédant de quelqu'un ou de quelque chose. Ex. : *Wyszedł z kościoła*, il est sorti de l'église. *Wyjął z torby*, il a retiré du sac. *Wyjąwszy z kieszeni*, ayant retiré de la poche. *Zrzucić ze stołu*, jeter de dessus la table. *Spędzić z dachu*, chasser de dessus le toit.

§ 419. Quand on parle d'une partie déterminée ou indéterminée que l'on détache d'un entier, on emploie la préposition *z*. Ex. : *Trzech z nich umarło*, il est mort trois d'entre eux. *Część z majątku*, une partie de l'avoir.

§ 420. Après le superlatif. Ex. : *Najpilniejszy z nich*, le plus studieux d'entre eux.

Avec la préposition *z* on forme les expressions suivantes : *Z pod oka patrzeć*, regarder du coin de l'œil. *Z pamięci mówić*, dire par cœur (de mémoire). *Z południa wróciłem*, je suis revenu du midi ou du sud.

Dans toutes ces expressions, il y a des verbes exprimés ou sous-entendus qui se rapportent aux règles précédentes.

VINGT-NEUVIÈME LEÇON

DWUDZIESTA DZIEWIĄTA LEKCYA.

Ne nous induisez pas en tentation. Par ces paroles, nous prions Dieu d'éloigner par sa grâce toute mauvaise habitude de nos cœurs et de nos âmes, et de nous protéger contre les vices qu'il nous serait honteux de commettre, (tels que) l'ivrognerie, la fourberie, la paresse; en un mot, que toute mauvaise action nous soit étrangère.

Délivrez-nous de tout mal. Cette dernière prière est claire par elle-même. Nous prions

Niewwódź nas na pokuszenie. Temi słowy prosimy Boga żeby oddalił łaską swoją serca i dusze nasze od wszelkich złych nałogów, żeby nas bronił od występków, żeby nam obrzydliwe się stały pijaństwo, szalbierstwo, słowem, żeby wszystko złe obcém dla nas było.

Wybaw nas od wszystkiego złego. Ta ostatnia prośba sama się tłumaczy. Prosimy Boga,

Dieu dont la souveraine puissance gouverne tout, de nous protéger par sa grâce, contre les malheurs, les pertes, les maladies, les chagrins et tous les autres accidents. Tels sont le contenu et l'explication de cette prière, que l'on doit réciter chaque jour avec attention et piété.

który wszechmocnością swoją wszystkiem włada, żeby od nieszczęść, strat, chorób, zgryzoty i innych przypadków łaską swoją nas bronił. Otóż macie treść czyli tłumaczenie tego pacierza, który trzeba żeby z uwagą i pobożnie codzień był mówiony.

COMPARAISON.

Ne conduis nous sur tentations. Ces mots prions Dieu, qui éloignât par grâce sa cœurs et âmes nos de toutes mauvaises habitudes, que nous il défendit des vices, que à nous dégoûtantes devinssent ivrognerie, fourberie, paresse; en un mot, que tout mauvais étranger pour nous fût.

Délivre nous de tout mal. Cette dernière prière seule se explique. Prions Dieu, qui par toute-puissance sa tout gouverne, que des malheurs, pertes, maladies, chagrins et autres accidents, par grâce sa nous défendit. Voilà assez résumé ou explication de cette prière, laquelle faut que avec attention et pieusement chaque jour soit dite.

CONVERSATION.

1. O co i jak Boga prosimy?	1. Niewwódź nas na pokuszenie.
2. Kogo o to prosimy?	2. Boga.
3. O co przez te słowa prosimy?	3. Oto żeby oddalił serca i dusze.
4. Czyje serca i dusze?	4. Nasze.
5. Od czego żeby oddalił nasze serca i dusze?	5. Od wszelkich złych nałogów.
6. Czém żeby to oddalił?	6. Łaską swoją.
7. O co jeszcze przez to prosimy?	7. Żeby nas bronił.
8. Od czego żeby nas bronił?	8. Od występków.
9. A przez to żeby co było nam obrzydliwe?	9. Pijaństwa, szalbierstwa i lenistwa.
10. Słowem o co jeszcze prosimy?	10. Słowem żeby złe wszystko obcém dla nas było.
11. Jaka jest ostatnia prośba?	11. Wybaw nas od wszystkiego złego.
12. Co widziemy w téj prośbie?	12. Widziemy że ona sama tłómaczy się.

13. O co przez nią prosimy?	13. Żeby nas Bóg bronił.
14. Od czego żeby nas bronił?	14. Od nieszczęść, strat, chorób, zgryzoty.
15. I od czego jeszcze?	15. I od innych przypadków.
16. Żeby czém nas bronił?	16. Łaską swoją.
17. Czém Bóg włada?	17. Wszechmocnością swoją.
18. Czém on włada swoją wszechmocnością?	18. Wszystkiem.
19. Co teraz już macie?	19. Mamy treść czyli tłómaczenie tego pacierza.
20. Co teraz trzeba robić?	20. Z uwagą i pobożnie odmówić.
21. Kiedy ten pacierz pobożnie odmówić?	21. Codzień.
22. Co odmówić?	22. Pacierz.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Wodzić, conduire, verbe contin.; prés. *wodzę*, passé *wodziłem*.

Pokusa, tentation, subst. fém.; génit. *pokusy*.

Oddalić, éloigner, verbe compl.; futur *oddalę*, passé *oddaliłem*.

Łaska, grâce, subst. fém.; génit. *łaski*.

Dusza, âme, subst. fém.; génit. *duszy*.

Nałóg, coutume, habitude, subst. masc.; génit. *nałogu*.

Występek, faute, délit, subst. masc.; génit. *występku*.

Bronić, défendre, verbe contin.; prés. *bronię*, passé *broniłem*.

Obrzydliwy, abominable, adj.

Stać się, devenir, verbe pron.; prés. *staję się*, passé *stałem się*.

Pijaństwo, ivrognerie, subst. neut.; génit. *pijaństwa*.

Szalbierstwo, friponnerie, subst. neut.; génit. *szalbierstwa*.

Lenistwo, paresse, subst. neut.; génit. *lenistwa*.

Obcy, étranger, adj.

Wybawić, délivrer, verbe compl.; futur *wybawię*, passé *wybawiłem*.

Tłumaczyć, expliquer, verbe contin.; prés. *tłumaczę*, passé *tłumaczyłem*.

Wszechmocność, toute-puissance, subst. fém., composé de WSZECH, tout, et *mocność* ou *moc*, puissance, force.

Władać, gouverner, verbe contin.; prés. *władam*, passé *władałem*.

Strata, perte, subst. fém.; génit. *straty*.
Choroba, maladie, subst. fém.; génit. *choroby*.
Zgryzota, chagrin, peine, subst. fém.; génit. *choroby*.
Przypadek, accident, subst. masc.; génit. *przypadku*.
Otóż, voilà, adverbe avec l'enclitique *ż*.
Treść, extrait, subst. fém.; génit. *treści*.
Tłumaczenie, explication, subst. neut., formé du verbe *tłumaczyć*.
Uwaga, attention, subst. fém.; génit. *uwagi*, dat. *uwadze*.
Codzień, chaque jour, adv.

PHRASÉOLOGIE.

1. Bojaźliwe dzieci widząc starca, uciekły do kąta.
2. Blizny głębokie i marszczki na czole pokazywały podeszły wiek starca.
3. Zniewolone dzieci ciekawością, obstąpiły pielgrzyma.
4. On zaś wyjąwszy z torby obrazki, przyswajał je powoli do siebie.
5. Darował paciorki najstarszéj dziewczynce.
6. Usławszy pielgrzym swoje łóżko w stodole, poszedł z Birą do wsi.
7. Ławka na któréj dzieci usiadły, była zrobiona z lipowego drzewa.
8. Najstarsza dziewczynka patrzała z ciekawością w torbie obrazki.
9. Przysuwaj się do mnie moje dziecko, i nie uważaj na blizny i marszczki.
10. Otoczmy nasze zabudowanie dobrém ogrodzeniem.
11. Gołąb' poleciał daleko od domu.
12. Chciałbym dodać nieznacznie słoniny do kartofli.
13. Pokazałbym ci dom mojego proboszcza co stoi niedaleko rzeczki.
14. Miałbym ci wiele rzeczy do opowiadania.
15. Obym mógł ciebie przyjąć w domu moim.
16. Byłbym cię obdarzył pięknym obrazkiem, ale musiałem go oddać dziewczynce.
17. Obdarzyłem moją matkę paciorkami i szkaplerzmi.
18. Przyrzuciłbym trochę kaszy do rynki, ale nie wiem czy pielgrzym przyjdzie na wieczerzę.
19. Obym nazbierał orzechów w lesie.
20. Postąp kilka kroków, a dam ci piękny obrazek.

§ 421. *De l'emploi et de la place des parties invariables du discours dans une phrase.*

Les prépositions se mettent devant les mots qu'elles régissent. Ex. : *Z naszéj i z ich pracy nie wielka korzyść*, il n'y a pas grand profit de notre travail ni du leur.

Dans les phrases composées, les prépositions se répètent rarement devant les substantifs. Ex. : *W rodzicach i krewnych cała twoja nadzieja*, tout ton espoir est dans tes parents et tes proches. Mais elles se répètent toujours devant les pronoms substantifs. Ex. : *W tobie i we mnie całą on ufność pokłada*, il met toute sa confiance en moi et en toi.

Les adverbes se mettent généralement immédiatement avant ou après les mots qu'ils qualifient, afin d'éviter l'ambiguïté dans le discours. *Poważne nawet wiersze piszą kasztelany*, les Castellans écrivent aussi des vers sérieux: l'adverbe *nawet* est trop éloigné de *kasztelany*, et la phrase devient peu claire.

Les adverbes d'une seule syllabe ne doivent jamais se mettre à la fin de la phrase.

Toutes les conjonctions peuvent commencer une phrase, excepté les conjonctions *zaś, bowiem*, donc. Il faut dire : *Powiem ci bowiem*, je te dirai donc, et non *Bowiem ci powiem.*

Les conjonctions *wprawdzie*, *tedy*, *więc*, peuvent se mettre à la première ou à la seconde place de la phrase. Ex. : *Wprawdzie powiedział mi rzecz ciekawą*, ou *Powiedział mi wprawdzie rzecz ciekawą*, il m'a dit en effet une chose curieuse.

Quand la conjonction *jak* ou *jako*, comme, est employée avec son corrélatif *tak*, aussi, pour exprimer la comparaison ou pour lier deux propositions, elle se met au commencement de la première incise. Ex. : *Jak myśl składa się z wyobrażeń*, *tak mowa z wyrazów*, comme la pensée est formée des idées, le discours est formé des mots. On peut même mettre *tak* à la première place, et *jak* à la seconde. Ex. : *Tak zrobili jak chcieli*, ou *Jak chcieli tak zrobili*, ils ont fait comme ils ont voulu. Car par cette transposition la comparaison ne perd rien de sa force.

Les conjonctions composées comme *tak iż*, *także*, *nadto*, etc., se partagent souvent entre les deux propositions. Ex. : *Ona jest tak ostróżną i przezorną*, *iż się nie da oszukać*, elle est tellement circonspecte et prévoyante, qu'elle ne se laissera pas tromper.

Quand la conjonction *tedy*, donc, exprime une conséquence ou une conclusion, elle doit se mettre à la seconde place de la phrase. Ex. : *Nie mogę*, *wybacz tedy*, je ne le peux pas, excusez-moi donc. Mais quand elle répond à la conjonction *jeżeli*, si, et

qu'elle sert à lier les deux propositions, elle doit se mettre au commencement de la seconde. Ex. : *Jeżeli się nie poprawisz, tedy cię czeka kara*, si tu ne te corriges pas, le châtiment t'attend.

L'interjection se met toujours au commencement de la phrase. Ex. : *Ach jakże długo muszę czekać*, ah! comme je dois attendre longtemps.

L'harmonie de la langue polonaise exige que l'on évite de mettre le pronom *się* ou un monosyllabe à la fin de la phrase.

§ 422. *Du nombre duel.*

Anciennement on employait le nombre duel quand on parlait de deux choses; mais cette manière de s'exprimer ne se trouve plus que dans les anciens livres et dans le dialecte des paysans de quelques provinces de la Pologne.

Tableau de la forme du duel dans les substantifs et les adjectifs.

	1re FORME.		2e FORME.	
N.	a,	*dwa króle*, deux rois,	e,	*dwie oczy*, deux yeux,
G.	u,	*dwu króli*,	u,	*dwu oczu*,
D.	oma,	*dwoma króloma*,	oma, ema, yma,	*dwoma oczyma*,
A.	a,	*dwa króle*,	e,	*dwie oczy*,
V.	a,	*dwa króle*,	e,	*dwie oczy*,
I.	oma,	*dwoma króloma*,	oma, ema, yma,	*dwoma oczyma*,
L.	u,	*dwu króli.*	u,	*dwu oczu.*

On dit encore souvent :

Ukąsiłem zęboma, j'ai mordu des dents.
Uderzył dwiema rogami, il a frappé des deux cornes.
Odwrócili się plecami, ils tournèrent le dos.
Wziął obu rękoma, il a pris des deux mains.
Słyszał swemi uszyma, il a entendu des deux oreilles.
Uciekł obiema nogami, il s'est enfui des deux jambes.

Le duel des verbes est peu en usage, sinon parmi le peuple. Le temps duel, quoique rarement employé, est toujours la 2e forme du singulier, selon le genre du pronom ou du nominatif auquel on joint les syllabes *wa*, *ta*. Ex. : *Byłyśwa*, nous avons été tous deux. *Byłyśta*, vous avez été tous deux. Les femmes

diront : *Byłaśwa*, nous avons été toutes deux. *Byłaśta*, vous avez été toutes deux, etc. *Kochaszwa*, vous aimez tous deux. *Kochaszta*, vous aimez toutes deux. *Tyśwa*, vous deux. *Wyśta*, vous deux, etc. La finale *wa* n'est qu'une abréviation du mot *dwa*, deux.

TRENTIÈME LEÇON

TRZYDZIESTA LEKCYA.

Zdrowaś Marya, jest to proźba do Matki Boskiéj żeby się za nami przyczyniła teraz i w godzinę śmierci naszéj.

Wierzę w Boga, jest to wyznanie wiary naszéj świętéj katolickiéj, w którém się znajdują wszystkie artykuły i punkta, w które wierzyć powinniśmy. Te punkta tłómaczenia nie potrzebują, są jasne i wyraźne; trzeba je zachowywać w sercu i w duszy z zaufaniem najprostszém i najszczerszém. Wiedzieć jeszcze macie że nie mnogości pacierzy Bóg żąda, ale chce żeby to, co się mówi, do niego było mówione z uwagą, z uszanowaniem i z czułą wdzięcznością.

COMPARAISON.

Salut Marie, est cela prière à Mère divine que se après nous contribua que plaide notre cause à présent et dans l'heure de mort notre.

Crois en Dieu, est cela profession de foi notre sainte catholique, dans laquelle se trouvent tous articles et points, dans lesquels croire devons. Ces points explication ne ont besoin; sont clairs et distincts; il faut les garder dans cœur et dans âme avec confiance la plus droite et la plus sincère. Savoir encore avez, que non quantité prières Dieu désire, mais veut que cela, que se dit à lui soit dit avec attention, avec respect et avec tendre reconnaissance.

CONVERSATION.

1. Co znaczy Zdrowaś Marya?	1. Jest to proźba do Matki Boskiéj.
2. O co przez nią prosimy?	2. Żeby się za nami przyczyniła.
3. Kiedy żeby się przyczyniła?	3. W godzinę śmierci naszéj.
4. Co znaczy Wierzę w Boga?	4. Jest to wyznanie wiary.

5. Jakiéj wiary?	5. Katolickiéj.
6. Co się w tém znajduje?	6. Wszystkie artykuły i punkta.
7. Jakie punkta?	7. W które wierzyć powinniśmy.
8. Czego te punkta nie potrzebują?	8. Żadnego tłómaczenia.
9. Dla czego nie potrzebują tłómaczenia?	9. Są jasne i wyraźne.
10. Gdzie je mamy zachowywać?	10. W sercu i w duszy.
11. Jak mamy zachowywać?	11. Z zaufaniem.
12. Z jakiem zaufaniem?	12. Najprostszém i najszczerszém.
13. Co macie jeszcze wiedzieć?	13. Że Bog nie żąda mnogości pacierzy.
14. Ale czego Bóg chce?	14. Żeby do niego było mówione z uwagą.
15. Co?	15. To co się mówi.
16. Jak jeszcze ma to być mówione?	16. Z uszanowaniem i z czulą wdzięcznością.
17. Co pielgrzym ułożył sobie?	17. Każdego dnia dodawać zawsze jakieś przestrogi.
18. Kiedy to miał robić?	18. Każdego dnia.
19. Oprócz czego?	19. Oprócz sylabizowania.
20. Co te przestrogi miały znaczyć?	20. Oświecać te dzieci.
21. Jakie dzieci?	21. Sobie powierzone.
22. Dla czego wziął od Kasi obrazek?	22. Żeby początek historyi polskiéj przytoczyć.
23. Co przez to chciał pielgrzym zrobić?	23. Chciał słowa mi dotrzymać.
24. Względem czego?	24. Względem tłómaczenia obrazków.
25. Kiedy wziął ten obrazek?	25. Pokazawszy jak litery mają poznawać.
26. Co jéj powiedział biorąc obrazek?	26. Powiedział jéj że na nim odmalowany jest Święty Wojciech.

ANALYSE ET GRAMMAIRE.

Zdrowaś Marya, je vous salue Marie. *Zdrowy*, bien portant, adj. L'enclitique *ś* est empruntée au verbe *jesteś*, sous-entendu pour indiquer la seconde personne à qui l'on parle; ce mot se traduit par SALUT.

Przyczynić się, contribuer, verbe compl., formé de PRZY (224) et *czynić*, agir; futur *przyczynię się*, passé *przyczyniłem się*.

Godzina, heure, subst. fém.; génit. *godziny*.

Smierć, mort, subst. fém.; génit. *śmierci*.

Wierzyć, croire, verbe contin.; prés. *wierzę*, passé *wierzyłem*.

Wyznanie, déclaration, subst. neut., formé du verbe *wyznać*, déclarer : *wyznanie wiary*, profession de foi.

Katolicki, catholique, adj., formé du subst. masc. *katolik*, catholique.

Artykuł, article, subst. masc. emprunté du latin.

Punkt, point, subst. masc.

Jasny, clair, adj.; fém. *jasna*, neut. *jasne*.

Wyraźny, distinct, adj.; fém. *wyraźna*, neut. *wyraźne*.

Zachowywać, conserver souvent, verbe fréquent., formé de ZA (224) et du verbe contin. *chować*, cacher; prés. *zachowywam*, passé *zachowywałem*.

Serce, cœur, subst. neut.; génit. *serca*.

Dusza, âme, subst. fém.; génit. *duszy*.

Szczéry, sincère, adj.; fém. *szczéra*, neut. *szczére*, dérive du subst. *szczérość*, sincérité.

Mnogość, grande quantité, multitude, subst. fém.

Sylabizowanie, action d'épeler, subst. neut., formé du verbe *sylabizować*, épeler.

Czytanie, lecture, subst. neut., formé du verbe *czytać*, lire.

Pisanie, action d'écrire, subst. neut., formé du verbe *pisać*, écrire.

Jakieś, quelque, pronom neutre avec l'enclitique *ś*, pour exprimer quelque chose d'indéterminé.

Przestroga, avertissement, subst. fém.; génit. *przestrogi*.

Oświecać, éclairer, verbe contin., formé de O (224) et du verbe *świecić*, luire, briller; prés. *oświecam*, passé *oświecałem*.

Powierzony, confié, part. passé du verbe compl. *powierzyć*, confier, formé de PO (224) et *wierzyć*, croire; futur *powierzę*, passé *powierzyłem*.

Odmalowany, peint, part. passé du verbe compl. *odmalować*, formé de OD (224) et *malować*, peindre; futur *odmaluję*, passé *odmalowałem*.

Poznawać, connaître, verbe contin., formé de PO (224) et du verbe contin. *znawać*, connaître souvent.

Wymawiać, prononcer, verbe contin., formé de WY (224) et *mawiać*, parler souvent; prés. *wymawiam*, passé *wymawiałem*.

Zdarzenie, circonstance, subst. neut.; génit. *zdarzenia*.

Początek, commencement, subst. masc.; génit. *początku*.

Przytoczyć, citer, verbe compl.; futur *przytoczę*, passé *przytoczyłem.*

Dotrzymać, tenir bien, tenir sa promesse, verbe contin., formé de DO (224) et *trzymać*, tenir; prés. *dotrzymuję*, passé *dotrzymałem.*

COMPOSITION.

1. Ojciec spotkawszy dzieci niedaleko łąki, zawołał je temi słowy :
2. Chodźcie do mnie moje najdroższe dziatki.
3. Najstarsza córeczka zbliżywszy się do ojca, wzięła go za rękę i powiedziała mu że pielgrzym im dał piękne obrazki, i że im pozwolił igrać na łące.
4. Bira zasmucony, chodził około niwy zbożem okrytéj bo grad i burza zagubiły jego nadzieje.
5. Pielgrzym to postrzegłszy, pocieszał go mówiąc : Bóg ci to dał, Bóg ci to odbiera, wszystko to jest w jego mocy i miłosierdziu.
6. Na to poczciwy Bira, pomimo straty którą poniósł, usiadł na kamieniu i z pobożnością poddał się woli swego Stwórcy mówiąc : Niech się stanie Wola Twoja.
7. Jakże jest piękny przykład Biry, który nie szemrał na wyroki Boskie, ale z westchnieniem i z pokorą chwalił i wielbił swojego Stwórcę.
8. Daruj mu jego winy które on ma przeciwko tobie. Pamiętaj mój przyjacielu że kochać bliźniego jest to największa cnota na tym świecie.
9. Szukać zemsty i nienawidzić brata, jest to dowodem złego serca.
10. Boże! pozwól mi zapomnieć winy moich bliźnich.
11. Pójdę do Kościoła i tam będę prosił Boga aby mi odpuścił moje grzechy.
12. Wojtuś był kochany od swoich sióstr.
13. Mój brat płacze nad nieszczęśliwym, bo ma dobre serce.

§ 423. *Des substantifs irréguliers.*

Il se trouve dans la langue polonaise des substantifs qui seuls, ou avec des prépositions, s'emploient dans quelques cas seulement et prennent une signification adverbiale. Quelquefois ils ne forment qu'un seul mot avec les prépositions qui les accompagnent; d'autres fois on les écrit séparément. Exemples :

Avec NA.

Na bakier, de travers. *Na domysł*, sur une conjecture. *Na doręczu*, *na podręczu*, sous la main. *Na dorywkę*, de rencontre.

Na jaw, évidemment. *Na odlew*, de revers. *Na opak*, en sens contraire. *Na scież*, *na oścież*, *na rozcież*, à deux battants. *Na oślep*, aveuglément. *Na prędce*, à la hâte. *Na przeciąż*, au courant d'air. *Na przedaj*, à la vente. *Na przekor*, en dépit de. *Na udry z kim*, lutter contre quelqu'un. *Na urwisz*, ne cherchant qu'à tromper.

Avec NA, W.

Na wspak, à l'envers, *wspak*, l'envers. *Na wznak*, *wznak*, à la renverse, sur le dos. *Na wskos*, *na ukos*, *wskos*, de biais.

Avec NA, O, PO, W, Z.

Na dal, *o podal*, *w dal*, *z dala*, *w dali*, *w dalą*, de loin.

Avec NAD, PO, POD, W, Z.

Nadwyż, *nadzwyż*, *podwyż*, *powyż*, *zwyż*, du haut. *Z ukosa*, de biais.

Avec PO.

Po ciemku, dans l'obscurité. *Po próżniéj*, en vain. *Poprzek*, *poprzecz*, *poprzeki*, de travers.

Avec PO, NA.

Pogotowiu, tout de suite; *na pogotowiu*, tout prêt, sous la main.

Avec PO, W, Z.

Pobliżu, près, *w pobliżu*, tout près; *z bliża*, *w bliżu*, prochainement, assez près.

Avec W.

Wciąż, continuellement. *W dochwytki*, à saisir. *W dopadki*, *w dorywczą*, à la hâte. *W odmianki*, de rechange. *Wskróś*, d'outre en outre. *W dorywki*, *w dorwy*, de rencontre, au hasard, à l'improviste. *W dwójnasób*, doublement. *W niwecz*, à néant. *W obec*, en face. *Wręcz*, immédiatement, sans détour.

Avec W, Z.

Wewnątrz, dedans, intérieurement; *zewnątrz*, dedans.

Avec Z.

Oburącz, *zoburącz*, à deux mains.

Avec ZA.

Za bezcen, à très bon marché. *Wet za wet*, rendre la pareille.

§ 424. Dans quelques circonstances les noms seuls ou avec une préposition sont employés adverbialement :

Całkiem, entièrement; *dorywkiem*, à la hâte; *hurtem*, en

masse; *milczkiem*, en tapinois; *nurkiem*, en plongeant; *obławem*, chasser au rabat; *obłazem*, en masse; *raptem*, à l'improviste; *ryczałtem*, en gros, en bloc; *ukradkiem*, en cachette; *słowem*, en un mot; *na storc*, *storcem*, en pointe; *po omacku*, *omackiem*, *w omackie*, à tâtons; *w lóz*, *lózem*, mener un cheval à la main; *w skok*, *skokiem*, d'un saut; *z nienacka*, *nienackiem*, à l'improviste; *z cichacza*, *cichaczem*, à la sourdine; *ranek*, *w ranku*, *rankiem*, le matin; *spół*, *współ*, *wespół*, *na współ*, de moitié, ensemble; *szczętu*, *w szcząt*, *szcząt*, *do szczętu*, *ze szczętem*, entièrement; *pospołu*, *społem*, ensemble.

§ 425. *Des substantifs irréguliers.*

Les substantifs suivants n'ont pas le nombre pluriel :

Byt, existence; *pobyt*, séjour; *śmierć*, la mort; *życie*, la vie; *odbyt*, débit; *odjazd*, *wyjazd*, départ; *przepych*, somptuosité; *sen*, sommeil; *ziele*, herbę (pl. *zioła*).

Les noms de villes, de montagnes, de rivières, de divinités, des parties du monde, des pays, des sciences, des vertus, des maladies, des blés, des minéraux, et même certains substantifs collectifs qui expriment une qualité particulière, ne s'emploient qu'au singulier, comme :

Dziatwa, les enfants; *gmin*, peuple; *stado*, haras; *szlachta*, la noblesse; *trzoda*, troupeau; *ospalstwo*, grande envie de dormir; *lenistwo*, paresse; *Warszawa*, Varsovie; *pszenica*, froment; *cierpliwość*, patience; *ślepota*, aveuglement; *tęsknota*, chagrin; *starostwo*, starostie; *księstwo*, principauté; *gospodarstwo*, un ménage; *Paryż*, Paris; *fizyka*, la physique; *srébro*, l'argent.

Les substantifs neutres, formés des verbes :

Czytanie, lecture; *pisanie*, action d'écrire; *wołanie*, action d'appeler; *kazanie*, sermon.

Les noms qui indiquent toute une espèce en générale. :

Drzewo, bois; *jazda*, cavalerie; *piechota*, infanterie; *sukno*, drap; *płótno*, toile; *wojsko*, armée; *dębina*, bois de chêne; *leszczyna*, noisetier.

Les substantifs suivants ne s'emploient qu'au pluriel, et, selon le genre, ils se terminent au génitif en *ów*, *i*, *y*, ou par la consonne découverte.

Les substantifs neutres terminés en A :

Bliźnięta, jumeaux; *drwa*, bois à brûler; *dziąsła*, gencives; *gusła*, sorcelleries; *wrota*, porte de basse-cour; *zioła*, herbages; *jelca*, manche d'un sabre; *krosna*, métiers de tisserand; *niebiosa*, les cieux; *płuca*, poumons; *usta*, lèvres; *żarna*, moulin à bras.

Les substantifs masculins en E :

Bryże, jabot de chemise; *buksztele*, une partie de charpente; *dzieje*, les faits de l'histoire; *łapcie*, chaussure d'écorce; *lejce*, les guides d'un cheval; *obceje*, haubans; *skrzypce*, violon; *turnieje*, tournois; *drabie*, râtelier; *grable*, râteau; *konopie*, chanvre; *spodnie*, pantalon; *skrzele*, branchies; *pomyje*, lavures de vaisselle; *stolce*, échasses; *kleszcze*, tenailles; *kulsze*, os de la hanche; *kurpie*, souliers d'écorce; *nosze*, civière, crochets; *widelce*, fourchettes; *wodze*, rênes; *ludzie*, hommes; *drżodże*, levain de bière; *hołoble*, brancard de voiture; *łakocie*, friandises; *sanie*, traîneau.

Les substantifs féminins en I :

Drzwi, porte; *śmiecie*, balayures; *piersi*, poitrine, sein; *rupiecie*, vieux ustensiles; *wici*, convocation à la guerre.

Les noms désignant les choses inanimées et les noms propres en Y, KI, GI, ICE, YCE, YJE, INY, YNY :

Węgry, Hongrie; *Czechy*, Bohême; *Alpy*, Alpes; *Tatry*, Karpathes; *grochowiny*, paille de pois; *obcęgi*, tenailles; *juki*, bagages; *obcążki*, petites tenailles; *gody*, banquets; *okulary*, lunettes; *łowy*, chasse à la grande bête; *szory*, harnais; *imieniny*, la fête d'une personne; *migi*, langage des yeux et des gestes; *troki*, les trousses.

Les noms de fourrures :

Lisy, fourrure de renard; *wilki*, de loup; *koty*, de chat; *gronostaje*, hermine; *niedźwiedzie*, fourrure d'ours; *sobole*, de martre zibeline; *szopy*, d'une espèce d'ours.

On peut joindre aux substantifs irréguliers les substantifs suivants :

Singulier *akt*, acte, plur. *akta*, actes; sing. *brud*, saleté, plur. *brudy*, ordures; sing. *błoto*, boue, plur. *błota*, les marais; sing. *kontrakt*, contrat, plur. *kontrakty*, assemblée pour les affaires; sing. *ciasto*, gâteau, plur. *ciasta*, les gâteaux; sing. *cukier*, sucre, plur. *cukry*, sucreries; sing. *dobro*, bien, plur. *dobra*, les biens, domaine; sing. *okop*, retranchement, plur. *okopy*, les retranchements d'une forteresse; sing. *pierś*, poitrine, plur. *piersi*, les seins; sing. *srébro*, argent, plur. *srébra*, argenterie.

§ 426. *Substantifs masculins irréguliers dans la déclinaison.*

Bóg, Dieu, dat. *Bogu*, voc. *Boże*.
Brat, frère, dat. *bratu*, voc. *bracie*.
Pan, seigneur, dat. *panu*, voc. *panie*.
Ksiądz, prêtre, dat. *księdzu*, voc. *księże*.
Chłop, paysan, dat. *chłopu*, voc. *chłopie*.
Świat, monde, dat. *światu*, voc. *świecie*.
Pies, chien, dat. *psu*, voc. *psie*.
Lew, lion, dat. *lwu*, voc. *lwie*.
Syn, fils, voc. *synu*.
Lud, peuple, voc. *ludu*.
Brat, frère, nom. plur. *bracia*.
Dom, maison, loc. *domu*.
Kościół, église, voc. et loc. *kościele*.
Kwiat, fleurs, voc. et loc. *kwiecie*.
Obiad, dîner, voc. et loc. *obiedzie*.
Sąsiad, voisin, voc. et loc. *sąsiedzie*.
Świat, monde, voc. et loc. *świecie*.
Przyjaciel, ami, génit. plur. *przyjaciół*, dat. et voc. *przyjaciołom*, loc. *przyjaciołach*.
Rok, année, nom. plur. *lata*.
Sługa, serviteur, nom. plur. *słudzy*, pour désigner les serviteurs masculins; *sługi*, pour désigner les serviteurs féminins.
Tydzień, semaine, génit. sing. *tygodnia*, nom. plur. *tygodni*.
Wół, bœuf, génit. sing. *wołu*.
Książę, prince, génit. *księcia*, dat. *księciu*, acc. *księcia*, instr. *księciem*, loc. *księciu*.
Kocieł, chaudron, génit. *kotła*.
Kwiecień, avril, génit. *kwietnia*.

§ 427. *Substantifs féminins irréguliers dans la déclinaison.*

Budowla, bâtisse, génit. plur. *budowli*.
Kuchnia, cuisine, génit. *kuchni*.
Włócznia, javelot, génit. *włóczni*.
Kłótnia, querelle, brouille, génit. *kłótni*.
Pochodnia, torche, génit. *pochodni*.
Cześć, honneur, génit. *czci*, instr. *czcią*.
Gałąź, branche, génit. *gałęzi*.

Miara, mesure, loc. *mierze.*
Wiara, foi, loc. *wierze.*
Ofiara, sacrifice, loc. *ofierze.*
Jazda, voyage à cheval, cavalerie, loc. *jeździé.*
Ręka, la main, loc. sing. *ręku*, nom. plur. *ręce*, génit. plur. *rąk.*

Les trois substantifs suivants perdent *ie*, et *e* au génit. sing. :

Wieś, village, génit. sing. *wsi.*
Krew, sang, génit. *krwi.*
Płeć, sexe, génit. *płci.*
Studnia, puits, génit. plur. *studzien.*
Niemcy, Allemagne, génit. plur. *Niemiec.*
Węgry, Hongrie, génit. plur. *Węgier*, loc. plur. *Węgrzech.*
Włochy, Italie, génit. plur. *Włoch*, loc. plur. *Włoszech.*
Prusy, Prusse, génit. plur. *Prus*, loc. plur. *Prusiech.*

§ 428. *Substantifs neutres irréguliers dans la déclinaison.*

Czoło, front, loc. sing. *czele.*
Dobro, le bien, loc. sing. *dobru.*
Drzewo, bois à brûler, nom. plur. *drwa*, génit. *drew.*
Dziecię, enfant, nom. plur. *dzieci*, génit. *dzieci.*
Gniazdo, nid, loc. sing. *gnieździe.*
Światło, lueur, loc. sing. *świetle.*
Miasto, ville, loc. sing. *mieście.*
Zwierciadło, miroir, loc. sing. *zwierciedle.*
Żelazo, fer, loc. sing. *żelezie.*
Narzędzie, outil, génit. plur. *narzędzi.*
Narzecze, dialecte, génit. plur. *narzeczy.*
Nozdrze, naseau, génit. plur. *nozdrzy.*
Pienie, chant, génit. plur. *pieni.*
Pierze, plume, duvet, génit. plur. *pierzy.*
Oko, œil, plur. *oczy*, *ócz.*
Ucho, oreille, plur. *uszy*, *uszź.*
Nasienie, grain, plur. *nasiona.*
Ziele, herbe, plur. *zioła*, *ziół.*

§ 429. *Verbes qui régissent plusieurs prépositions ou plusieurs cas.*

Bluźnić kogo, na kogo, *blasphémer.*
— przeciw komu, *insulter.*
Badać co, kogo, *s'enquérir.*
Chełpić się kim, czém, *se vanter, faire vanter.*
Chlubić się z kogo, *tirer gloire de quelqu'un.*
— z czego, *se faire gloire de quelque chose.*
— czém, *être fier de qq. chose.*
Chwytać się czego, *attraper.*
— za co, *saisir.*
Dobadać się czego, *apprendre à force de recherches.*
— o kogo, *trouver quelqu'un.*
— na kim, *tirer quelque chose de quelqu'un.*
Dobijać się czego, *vouloir obtenir par force.*
— o kogo, do czego, o co, *briguer, rechercher.*
— na kim, *vouloir obtenir sur quelqu'un.*
Dopraszać się kogo, *prier avec persévérance.*
— czego, *supplier.*
— co, *demander quelque chose.*
Dowiedzieć się czego, *s'informer.*
— co, *s'enquérir.*
Jechać do kogo, *aller à cheval* ou *en voiture chez quelqu'un.*
— w drogę, *voyager.*
Litować się kogo, nad kim, *avoir pitié de quelqu'un.*
— czego, nad czém, *avoir pitié de quelque chose.*
Łajać kogo, *gronder, réprimander.*
— co, *réprimander sur qq. chose.*
Mścić się czego, za co, *se venger.*
Panować nad kim, *dominer.*
— gdzie, *régner.*
Poddać komu, pod kogo, *soumettre à quelqu'un.*
— pod co, *fournir.*
Pokazywać kogo, *laisser voir quelqu'un.*
— siebie, *se laisser voir.*
— po sobie, *se laisser découvrir.*
Pokusić się na co, o co, *tenter.*
— czego, *essayer.*
Pomścić się czego, *venger.*
— nad kim, *se venger.*
Popisywać się czém, *faire montre.*
— z czém, *faire parade.*
Przygotować co, *apprêter, accommoder.*
— kogo, *préparer quelqu'un.*
— do czego, *préparer à quelque chose.*
Przystoi komu, *convenir à quelqu'un.*
— na kogo, *il est convenable.*
Przywykać do kogo, *s'habituer à quelqu'un.*
— do czego, *s'accoutumer à quelque chose.*
Pysznić się z czego, *se gonfler d'orgueil.*
— z czém, *être fier de qq. chose.*
Rozmyślać o czém, *réfléchir.*
— nad czém, *méditer sur quelque chose.*
Skarżyć się na kogo, *se plaindre de quelqu'un.*
— przed kim, *exprimer du mécontentement.*
Śnić się komu, *apparaître en songe.*
— co *rêver.*
— o czém, *passer par la tête.*
Spowiadać się komu, przed kim, *se confesser à quelqu'un.*
— z czego, *se confesser de quelque chose.*
Tęsknić do kogo, po kim, za kim, bez kogo, *soupirer après quelqu'un.*
Upodobać kogo, *prendre quelqu'un en affection.*

Upodobać co, *prendre goût à qq. chose.*
— w kim, *trouver quelque chose de bien dans quelqu'un.*
— w czém, *dans quelque chose.*
Urągać się z kogo, *se moquer de quelqu'un.*
— komu, *se railler de quelqu'un.*
— Użalić się kogo, nad kim, *avoir pitié de quelqu'un.*
— czego, nad czém, *compatir à quelque chose.*
Wątpić o czém, *douter.*
— na co, *tomber sur qq. chose.*
Wdrażać komu, *inculquer.*
— kogo, *habituer.*
Wdrożyć się do czego, *s'accoutumer.*
— w co, *se faire à quelque chose.*
Wpaść do czego, *tomber dans quelque chose.*
— w co, *tomber en, dans quelque chose.*
Wybrać kogo, *choisir quelqu'un.*
— na co, za co, *prendre pour quelque chose.*
Wywiadywać się o czém, *prendre des informations.*
— czego, *s'enquérir.*
Zajrzeć się komu, *porter envie, être jaloux.*
— czego, *regarder dedans.*
Zakrawać na co, *avoir l'air.*
Zapomnieć kogo, *oublier quelqu'un.*
— czego, *oublier quelque chose.*
— o kim, *oublier quelqu'un.*
— o czém, *oublier quelque chose.*
Zbywa komu, *il manque à quelqu'un.*
— na czém, *de quelque chose.*
Zdumiewać się czém, nad czém, *s'étonner.*
Zezwolić na co, *consentir.*
Zmiłować się nad kim, *avoir pitié de quelqu'un.*
Żartować z kogo, *plaisanter sur quelqu'un.*
— z czego, *plaisanter sur quelque chose.*
Żebrać co, czego, *mendier.*
— u kogo, *mendier chez q.qu'un.*

§ 430. *Verbes qui changent de signification en changeant de régime.*

Bać się kogo, *craindre, avoir peur de quelqu'un.*
— czego, *de quelque chose.*
— o kogo, *être inquiet de q.qu'un.*
— o co, *de quelque chose.*
Błogosławić komu, *glorifier q.qu'un.*
— kogo, *bénir quelqu'un.*
Brać kogo, *prendre quelqu'un.*
— co, *prendre quelque chose.*
— za kogo, *prendre une personne pour une autre.*
— za co, *saisir, prendre par.....*
Brakować co, *trier, refuser.*
— czém, *rebuter, mépriser.*
— na czém, w czém, *manquer de quelque chose.*
Bronić kogo, *défendre quelqu'un.*
Bronić czego, *défendre qq. chose.*
— od czego, *interdire qq. chose.*
— od kogo, *défendre contre quelqu'un.*
— przeciw komu, *disputer contre quelqu'un.*
— komu, *défendre à quelqu'un.*
Być za kim, *être pour quelqu'un.*
— za czém, *être pour qq. chose.*
— za mężem, *être marié.*
Celować czém, *exceller par qq. chose.*
— z czego, do czego, *viser à quelque chose.*
— do kogo, *coucher quelqu'un en joue.*
— nad kogo, *être au-dessus de quelqu'un.*

Celować nad czém, *exceller dans quelque chose.*
— w co, *viser à un but.*
— co, *agencer quelque chose.*
Chronić się kogo, *se garantir contre quelqu'un.*
— czego, *se garantir contre quelque chose.*
— przed kim, *se cacher de devant quelqu'un.*
— przed czém, *se cacher de quelqu'un ou de quelque chose.*
Chybiać kogo, *manquer quelqu'un.*
— czego, *manquer qq. chose.*
— od czego, *s'écarter.*
— komu, *manquer à q.qu'un.*
— się z czém, *s'éloigner.*
Czekać kogo, na kogo, *attendre q.q'un.*
— na co, *quelque chose.*
— czego, od kogo, *espérer de quelqu'un.*
— komu, *avoir patience.* (?)
Czeka kogo, co, *il attend quelqu'un, quelque chose.*
Czepiać się kogo, *se saisir de q.qu'un, importuner q.qu'un.*
— czego, *se saisir de qq. chose.*
— za co, *s'accrocher.*
— przy kim, *s'attacher à q.qu'un.*
Czuć kogo, *sentir quelqu'un.*
— co, *sentir quelque chose, avoir un pressentiment.*
— o czém, *réfléchir, mesurer, deviner.*
— nad sobą, *observer, veiller.*
— siebie, *se sentir.*
— się na czém (na siłach), *se sentir des forces.*
Dąć, *souffler avec quelque chose, s'enorgueillir.*
— w co, *souffler dans qq. chose.*
— co, *boursoufler.*
— się, *se bouffer, s'enorgueillir.*
Dochodzić czego, *s'approcher, faire une enquête.*
— do czego, *aboutir, arriver.*
— kogo, *égaler quelqu'un.*

Dojeżdżać czego, do czego, *s'approcher de quelque chose.*
— kogo, *rattraper quelqu'un.*
— kogo, czém, *frapper q.qu'un.*
— dopchać komu, *importuner quelqu'un.*
Donosić komu o czém, *annoncer quelque chose à quelqu'un.*
— na kogo, *dénoncer quelqu'un.*
Dopytać się na kim, *apprendre de quelqu'un à force de questionner.*
— o kogo, *trouver quelqu'un après des recherches.*
— do czego, *prendre qq. chose en cachette.*
Dowieść kogo do kogo, *conduire quelqu'un chez quelqu'un.*
— do czego, *conduire quelqu'un à quelque chose.*
— czego, *prouver qq. chose.*
— na kim, *exiger, contraindre.*
— na kogo, *reprocher, prouver qu'il a tort.*
Dowodzić kim, *conduire, commander quelqu'un.*
— czém, *commander qq. chose.*
Godzić kogo, *concilier, marchander, marchander q.qu'un.*
— kogo z kim, *réconcilier quelqu'un avec quelqu'un.*
— na kogo, *venir fondre sur q.qu'un.*
— na co, *viser à quelque chose.*
Grać co, *jouer un morceau de musique, une pièce de théâtre.*
— na czém, *jouer sur un instrument.*
— w co, *jouer au jeu.*
— kogo, *jouer au théâtre en représentant un personnage.*
Imać się kogo, *chercher à prendre quelqu'un.*
— do czego, *se saisir de qq.chose.*
— z czém, *se mêler.*
Kajać się czego, *se repentir de quelque chose.*

Kajać czém, *prendre avis sur quelque chose.*
Lękać się kogo, *avoir peur de q.qu'un.*
— czego, *avoir peur de quelque chose.*
— o kogo, *avoir peur pour quelqu'un.*
— o co, *craindre pour qq. chose.*
Modlić się do kogo, *adresser une prière à quelqu'un.*
— za kogo, *prier pour q.qu'un.*
Nalegać na kogo, *presser quelqu'un.*
— na co, *insister.*
— kogo, *forcer quelqu'un.*
Obierać kogo, *choisir quelqu'un.*
— co, *choisir quelque chose.*
— za kogo, za co, *élire, choisir pour quelqu'un.*
— z czego, *dépouiller de quelque chose.*
— owoce, *cueillir les fruits.*
Obwiniać kogo w czém, *trouver quelqu'un fautif.*
— o co, *accuser quelqu'un de quelque chose.*
Ocierać się o kogo, *se frotter contre quelqu'un, vivre avec quelqu'un.*
— o co, *se frotter contre quelque chose.*
— z kim, *se quereller, se chamailler avec quelqu'un.*
Odstąpić czego, *céder quelque chose, revendre.*
— kogo, *abandonner quelqu'un.*
— od kogo, *s'éloigner de q.qu'un.*
— od czego, *renoncer.*
Otrząsnąć się, *se secouer, résister à quelqu'un.*
— z czego, *s'affranchir.*
Pamiętać kogo, *se rappeler quelqu'un, se souvenir de quelqu'un.*
— co, *avoir mémoire de quelqu e chose.*
— komu, *se souvenir des bienfaits* ou de *l'offense de quelqu'un.*
Pamiętać na co, *ne pas oublier quelque chose.*
— o czém, *songer à quelque chose, se souvenir de quelque chose.*
Patrzyć czego, *veiller sur qq. chose.*
— kogo, na kogo, *fixer, regarder quelqu'un.*
— na co, *porter le regard sur quelque chose.*
— czego, zkąd, *attendre quelque chose, de quelque part.*
Płakać kogo, *pleurer, regretter quelqu'un.*
— czego, *regretter quelque chose.*
— po kim, *pleurer q.qu'un, pleurer après quelque chose.*
— nad kim, *pleurer sur q.qu'un.*
— na kogo, *se plaindre de quelqu'un.*
— na co, *déplorer quelque chose.*
— za kim, *pleurer l'absence de quelqu'un.*
Przebierać kogo, *faire changer d'habit à quelqu'un.*
— co, *trier quelque chose.*
— w kim, *choisir quelqu'un.*
— w czém, *choisir dans quelque chose.*
— czém, *remuer, jouer (des pieds, des doigts).*
Przebrało się czego, *il en manque, cela ne suffit pas.*
— dokąd, *pénétrer jusqu'à un endroit.*
Przechodzić co, przez co, *passer, traverser.*
— kogo, czém, w czém, *surpasser q.qu'un, quelque chose.*
Przechodzić się, *se promener.*
Przodkować komu, *aller en avant de quelqu'un, commander.*
— czém, w czém, *exceller en quelque chose.*
Przydać się komu, *être utile à q.qu'un.*
— na co, do czego, *être utile à quelque chose.*

Przydać dla kogo, *être utile à q.qu'un.*
Przysięgać komu na co, *jurer à quelqu'un.*
— przez co, *jurer par qq. chose.*
— na co, *vouer, consacrer.*
Pytać się kogo o co, *demander q.qu'un, se renseigner sur q. chose.*
Schodzić na co, *descendre sur q. chose.*
— na czém, *manquer de q. chose.*
Służyć komu, *servir à quelqu'un.*
— czém, *offrir q. chose, donner.*
służę panu, *je vous accompagnerai.*
— w czém, *servir dans q. chose.*
— za co, *servir en qualité de quelque chose.*
Smakować co, *goûter quelque chose.*
— komu, *plaire à quelqu'un.*
— sobie kogo, *avoir du goût pour quelque chose, avoir de la sympathie pour q.qu'un.*
— w kim, *avoir de l'attraction pour quelqu'un.*
— w czém, *avoir du plaisir à quelque chose.*
Śmiać się do kogo, *sourire à quelqu'un.*
— z kogo, *se moquer de q.qu'un.*
— z czego, *se moquer de q. chose.*
Strzedz się kogo, *se garder de q.qu'un.*
— czego, *se garder de q. chose.*
— od czego, *se garantir contre quelque chose.*
— kogo, *garder quelqu'un, surveiller en cachette.*
Szanować co, *respecter quelque chose.*
— kogo, *respecter q.qu'un.*
— się, *se respecter.*
Szkodzić komu, *faire tort à q.qu'un.*
Trąbić co, *sonner d'un instrument, du cor.*
— na co, *avertir de quelque chose en sonnant du cor.*
— za kim, *publier la gloire ou la réputation mauvaise de q.qu'un.*
— w co, *souffler dans qq. chose.*
Trząść kogo, *secouer ou fouiller quelqu'un.*
— kim, *ébranler quelqu'un ou quelque chose.*
Uchować gdzie, *cacher, garder en secret quelque part.*
— w czém, *cacher, garder dans quelque chose.*
— co, *cacher quelque chose.*
— kogo, od czego, *préserver quelqu'un de quelqu'un.*
— czego, *préserver qq. chose.*
Uchylić czego, *écarter un peu q. chose.*
— kogo, *éloigner q.qu'un.*
— co, *éloigner, écarter q. chose.*
Uchylić się komu, *s'incliner devant q.qu'un.*
— czemu, *céder à qq. chose.*
— od czego, *s'éloigner de quelque chose.*
— przed czém, *s'écarter devant quelque chose.*
Udawać co, *imiter qq. chose, singer, contrefaire.*
— kogo, *imiter, singer q.qu'un.*
— co, za co, *faire passer une chose pour une autre.*
Udawać się, *avoir l'air de qq. chose, réussir.*
— gdzie, *s'adresser qq. part.*
— dokąd, *se rendre qq. part.*
Udać się, *avoir un bon succès.*
— w kogo, *ressembler à q.qu'un.*
Ufać komu, *se fier à q.qu'un.*
— w kogo, *mettre sa confiance en q.qu'un.*
— w co, *se fier en qq. chose.*
— w kim, *se confier en q.qu'un ou en qq. chose.*
Ująć komu czego, *diminuer qq. chose à quelqu'un.*
— sobie kogo, *gagner la bonne grâce de q.qu'un.*
— kogo za co, *saisir q.qu'un par qq. chose.*
Ująć się kogo, *se saisir de q.qu'un.*

Ująć się, *se saisir de quelque chose.*
— za co, *prendre la défense.*
— za kogo, za kim, *prendre la défense de quelqu'un.*
Ująć co, *prendre quelque chose.*
Wiedzieć co, *savoir quelque chose.*
— o czém, *être informé de quelque chose.*
— co na kogo, *savoir une chose qui n'est pas à l'avantage de quelqu'un.*
— co od kogo, *savoir qq. chose par quelqu'un.*
Wierzyć komu, *croire quelqu'un.*
— w kogo, *avoir confiance en quelqu'un.*
— w co, *croire en quelque chose.*
Wołać kogo, *appeler quelqu'un.*
— do kogo, *appeler quelqu'un pour quelqu'un.*
— na kogo, *appeler quelqu'un.*
czego, *demander quelque chose à haute voix.*
Wstydzić się kogo, *avoir honte de quelque chose.*
— za kogo, *rougir pour q.qu'un.*
— za co, *rougir pour qq. chose.*
— przed kim, *rougir devant quelqu'un.*
Wydać kogo, *découvrir quelqu'un, dénoncer.*
Wydać kogo za kogo, *marier une fille.*
Wyprosić co na kim, *obtenir quelque chose à force de prières.*
— kogo od czego, *délivrer quelqu'un, obtenir un élargissement.*
— zkąd, *inviter à sortir.*
Wyprosić się od kogo, *obtenir par ses prières un pardon.*
— od czego, *s'excuser de ne pas faire quelque chose.*
Zarwać czego, *contracter qq. chose.*
— kogo, *duper q.qu'un, frustrer.*
Zatrącać czém, *sentir quelque chose.*
— czego, *avoir l'air de q. chose.*
Żalić się na kogo, *se plaindre de quelqu'un.*
— przed kim, *se plaindre devant quelqu'un.*
— na co, *se plaindre de q. chose.*
Żałować kogo, *regretter, plaindre quelqu'un.*
— czego, *regretter qq. chose.*
— za grzechy, *se repentir de ses péchés.*
Zejść się gdzie, *se réunir dans quelque endroit.*
— na co, *se réunir pour qq.chose.*
— do czego, *se réunir à quelque chose, tomber d'accord sur quelque chose.*

TRENTE ET UNIÈME LEÇON

TRZYDZIESTA PIERWSZA LEKCYA.

Pielgrzym ułożył już był sobie każdego dnia, oprócz sylabizowania, potem czynienia i pisania, dodawać jakieś przestrogi, czyli oświecać te dzieci sobie powierzone; a chcąc przytem słowa im dotrzymać względem słowa tłómaczenia obrazków, pokazawszy im litery mają poznawać i wymawiać, wziął od Kasi obrazek, powiedział jéj, że na nim odmalowany Święty Wojciech, i zręcznie uchwycił to zdarzenie żeby początek historyi polskiéj przytoczyć, i tak zaczął : « Święty Wojciech którego tu wizerunek widzicie, jest jeden z patronów polskich. Żył on dawno, bardzo dawno, bo już więcéj jak dziewięćset lat temu. Na ówczas panem polskiéj ziemi był Mieczyslaw pierwszy. W tych dawnych wiekach Polacy nie znali prawdziwego Boga i nie chrzcili się. Cały naród i rządzcy, którzy nad nim panowali, fałszywe bogi mieli, które sobie z kamienia lub z drzewa ciosali. Święty Wojciech pierwszy oświecił Polaków, nawrócił Mieczysława, który z całym narodem przyjął wiarę świętą katolicką, a zatem zniszczył bałwochwalstwo. Pomogła do tego i Dąbrówka, księżniczka czeska, żona Mieczysława, która będąc sama wybudowana w wierze katolickiéj, namówiła męża żeby ją także przyjął i prawdziwego Boga uznał. Pamiętajcie dzieci moje że Święty Wojciech najpierwszy oświecił Polaków, że ich wyprowadził z błędów i z ciemnego zaślepienia. Był to człowiek świętobliwy, poświęcony całkiem swemu przeznaczeniu, dlatego nawróciwszy Polaków, poszedł do Prus opowiadać tęż samą wiarę i nawracać Prusaków; ale ci zaślepieni jeszcze, nietylko wiary nie przyjęli, ale Świętego Wojciecha nielitościwie zabili. Wkrótce potem uznany za świętego i za męczennika, przez Polaków obrany za patrona, do tego czasu jest pod tym tytułem wielbiony w Polsce.

Mieczysław dość długo panował, kościołów mnóstwo powystawiał, bogato je opatrzył. Umarł 992 roku po narodzeniu Chrystusa Pana. Pochowany w Poznaniu z żoną swoją Dąbrówką.

W starych książkach to pi-

szą, że daleko dawniéj niż kiedy Mieczysław panował, było trzech braci. Pierwszy się zwał Lech, drugi Czech, a trzeci Rus. Ci trzéj bracia podbili wielkie kraje i podzielili się między sobą. Lech wziął Polskę, tak nazwaną dlatego, że u nas gór mało, a wszędzie rozległe pola, owóż od pól Polską ten kraj mianowano. W dawnych księgach, w starych pismach, Polaków zowią Lechami, a to od Lecha którego rozumieją być najpierwszym fundatorem narodu polskiego. Czech, drugi brat, poszedł dalej i osiadł w téj części Niemiec którą zowią Czechami. Język czeski bardzo podobny do polskiego. Czechy z Polakami bardzo się dobrze rozumieją. Rus, trzeci brat, jak powiadają, opanował kraje na północy, co teraz zowią Moskwą czyli Rossyą. Te dawne dzieje są tak od nas dalekie, że wolno w nie niewierzyć. Od Mieczysława dopiero hystorya nasza jest jaśniéj opisaną i prawdziwą.

DE LA VERSIFICATION POLONAISE.

§ 431. La construction et la beauté de la versification polonaise dépendent de la quantité de syllabes longues ou brèves, de la cadence et de la nature des vers.

On observe dans les vers polonais quatre éléments principaux :

1° Le nombre des syllabes;
2° La césure (średniówka);
3° La rime ou cadence;
4° La nature du vers.

Les vers polonais peuvent avoir depuis quatre jusqu'à treize syllabes; les vers plus longs sont très rares. Le poëte Mickiewicz a introduit dans *Konrad Walenrod* l'hexamètre latin. Ex. :

Zkąd Litwini wracali? z nocnéj wracali wycieczki,
Wieźli łupy bogate w zamkach i cerkwiach zdobyte,
Tłumy brańców niemieckich z powiązanemi rękami,
Ze stryczkami na szyjach biegą przy koniach zwycięzców,
Poglądają ku Prusom i zalewają się łzami,
Poglądają na Kowno i polecają się Bogu.

Les vers courts s'emploient pour des sujets gais ou des chansonnettes.

Les vers longs, pour des sujets graves.

Quatre syllabes.

Panie Janie
W każdym stanie
Zyskać można
Myśl ostrożna,
I zyskuje. (J. Krasicki.)

Cinq syllabes.

Słońce zapadło,
Niebo pobladło,
Suną się marszcząc
Chmury nad chmury;
I po jeziorze,
W ciemnym wieczorze. (K. SIENKIEWICZ.)

Six syllabes.

Skowronku już wiosna
Wróciła radosna,
Ty krążysz w około
I nucisz wesoło. (K. BRODZIŃSKI.)

Sept syllabes.

Héj! Żywo! Ponczu, wina!
Niech się radość poczyna!
Przysięgam na mą duszę,
Upić się dziś muszę! (KNIAŹNIN.)

Huit syllabes.

Ty mi dałeś serce twoje,
Abyś moje wziął w zamianę;
Teraz chcesz je mieć oddane;
Otóż daję ci oboje,
Bo już nie wiem które moje. (K. BRODZIŃSKI.)

Neuf syllabes.

Swą szkodą żeglarz gdy się smuci,
Przysięga zdradzon raz w dozorze,
Że już do morza nie powróci;
W pogodzie wraca się na morze,
I bitwy zrzeka się wśród ciszy.
Bohater w domu swym spokojny,
Choć trąby niechże zkąd zasłyszy,
Wnet ciągnie w pole chciwy wojny. (J. KRASICKI.)

Dix syllabes.

Rozwito żagle, i sternik czeka.
Zdjęto kotwicę — czas do płynienia;
Nie jedna we łzach tonie powieka,
I słychać tęskne głosy z daleka :
Do zobaczenia! — Do zobaczenia! (K. Gaszyński.)

Onze syllabes.

O! doświadczenie, ty jesteś pancerzem
Dla piersi w któréj serce nie uderza;
Jesteś latarnią nad morskiem wybrzerzem,
Do któréj człowiek w dzień pochmurny zmierza;
O! doświadczenie — jesteś ciepłém pierzém
Dla samolubów, tyś gwiazdą rycerza,
Bawełną w uszach od ludzkiego jęku; —
Dla mnie, śród ciemnéj nocy, świecą w ręku.
(J. Słowacki.)

Douze syllabes.

Lecisz miły ptaszku przez olszowe gaje,
Zaśpiewaj mi przecie gdzie mój Jaś zostaje?
Weź te fiołeczki odemnie zerwane,
Moje ich szukały oczy zapłakane;
Przenieś mu je w dziobku kędykolwiek będzie;
Powiedz mu że o nim tylko dumam wszędzie!
Ale ptaszek leci po świerkowym lesie,
Do swego gniazdeczka zdziebła w dziobku niesie.
Ty lecisz ptaszyno do kochanki twojéj,
Nie dziwisz się płaczom i tęsknocie mojéj! (K. Brodziński.)

Treize syllabes.

Słodki śnie! ty którego balsamiczne tchnienie,
Nową mocą zemdlone, krzepi przyrodzenie!
Ale próżno go wzywa stęskniona powieka!
Tak on, jak świat zepsuty, od nędzy ucieka!
Na suchém siada oku, szczęściu towarzyszy,
A unika mięszkania zkąd jęki usłyszy. (Fr. Dmóchowski.)

§ 432. *De la césure ou du milieu du vers.*

Dans la *césure* d'un vers il faut observer :

1° Que le repos ait lieu sur la dernière syllabe d'un mot.

2° Que ce repos soit marqué au milieu du vers, si celui-ci a un nombre pair de syllabes.

3° Dans les vers qui sont de treize syllabes, le repos ou la césure doit se trouver après les sept premières.

4° Dans les vers de onze syllabes, le repos ou la césure est après les cinq premières syllabes.

5° Dans les vers qui ont moins de dix syllabes, les poëtes observent rarement la césure.

§ 433. *De la rime ou cadence.*

La *rime* lie ensemble deux ou plusieurs vers.

La rime polonaise est de deux genres : *masculine* et *féminine*.

1° On appelle *rime masculine* celle qui est formée par des mots d'une syllabe. Exemple :

Héj daléj w pląs,
Pokręcaj wąs,
Choć biéda płacz,
Jeżeliś gracz. (A. Mickiewicz.)

2° La *rime féminine*, généralement employée, a lieu quand les mots qui riment ensemble ont deux ou plusieurs syllabes.

3° La rime est dite *serrée* lorsque les mots qui terminent les vers ont le même nombre de syllabes. Exemple :

Czas odbiega
I ostrzega
Że gdy sprzyja
Prędko mija. (K. Brodziński.)

4° La rime est *libre* quand les mots ne sont pas de la même longueur et diffèrent un peu dans la prononciation. Exemple :

Głowę podniósł zuchwałą nad wały ogniste,
Na których leży jego ciało rozłożyste;
A ogromna postawa, członkami strsznymi,
Tyle miejsca zajmuje, jak owi olbrzymi.
(Fr. Dmóchowski.)

5° La rime serrée exige que les deux mots formant la rime aient la dernière lettre de la pénultième et toutes les lettres de la dernière syllabe exactement les mêmes. Exemple :

Przez całe życie chodziłem,
Całe życie jadłem, piłem;
Dość trudów, już się nie ruszę,
Bo sobie odpocząć muszę. (Al. Żółkowski.)

Il faut éviter :

1° Que le mot de deux syllabes qui termine un vers n'ait dans l'autre vers pour correspondant un mot d'une seule syllabe. Exemple :

Tu spoczniemy,
Strona w stepach! czy nie ta?
W oczy wskaże nam kometa! (J. B. Zaleski.)

2° Que la rime ne soit pas trop ordinaire.

3° Que les rimes ne se succèdent pas avec les mêmes finales.

La rime d'un vers se rapporte au vers suivant, ou bien elle se rapporte au troisième ou au quatrième vers. La même construction se rencontre dans la poésie française. Dans la versification polonaise, le plus ordinairement le premier vers rime avec le troisième, et le deuxième vers rime avec le quatrième.

Quant aux couplets polonais, ils suivent les règles des couplets français et des autres langues.

POEZYA POLSKA.

ZIEMIANIN

PIEŚŃ DRUGA.

Szczęśliwy kto na łonie domowéj ustroni,
Przed krajowych się niezgód nawałnością chroni,
A lubéj zażywając w ukryciu swobody,
Kocha cnotę, nauki, pola i ogrody!
Tak niegdyś, kiedy ostrzem bratobójczéj stali,
Trzéj mężowie o drżący Rzym się dobijali,
Wirgili, obcy wojnie, w czarującym rymie
Uczył echa powtarzać Amarylli imię;
Któżby zmiękczony głosu tak miłego wdziękiem,
Śmiał był jego spokojność mieszać broni szczękiem.
A gdy szaleństwy tylą ziemia zmordowana
Odetchnęła pod rządem łaskawego Pana;
Jeśli go błagać przyszedł o zagony swoje,
Własność naddziadów, którą wydarły mu boje,
Wkrótce blasku i rzymskiéj unikając wrzawy,
Ten przyjaciel zacisza, cierniów i murawy,
Wrócił gdzie śnieżny łabędź igra pod wód łonie,
Deptać wówczas tak piękne swéj Mantuy błonie.
Tam w gajach odzyskanych wyrokiem Augusta
Po swoich fletach wodził harmonijne usta.
A odżywiając miłość wieśniaczych słodyczy,
Dumnym Rzymianom śpiewał miły kunszt rolniczy.
Jam nie wziął, jak Wirgili, po naddziadach roli,
A co mam, i to bogów zostawuję woli;
Lecz jak on w pośród krwawych w ojczyznie zaporów,
Z miast burzliwych ucickam do milczących lasów
A wywodząc na prostym flecie wiejskie tony,
Kunst Ziemianom szczęśliwym śpiewam ulubiony.
Tak szczęśliwy pod moich dzikich skał zasłoną,
Gdy niezgoda wstrzęsała ziemię przelęknioną,

POÉSIE FRANÇAISE.

L'HOMME DES CHAMPS.

CHANT SECOND.

Heureux qui, dans le sein de ses dieux domestiques,
Se dérobe au fracas des tempêtes publiques,
Et, dans un doux abri, trompant tous les regards,
Cultive ses jardins, les vertus et les arts!
Tel, quand les triumvirs, la main ensanglantée,
Disputaient les lambeaux de Rome épouvantée,
Virgile, des partis laissant rouler les flots,
Du nom d'Amaryllis enchantait les échos.
Nul mortel n'eût osé, troublant de si doux charmes,
Entourer son réduit du tumulte des armes;
Et lorsque Rome, enfin lasse de tant d'horreurs,
Sous un règne plus doux oubliait ces fureurs,
S'il vint redemander au maître de la terre
Le champ de ses aïeux que lui ravit la guerre,
Bientôt on le revit, loin du bruit des palais,
Favori du dieu Pan, courtisan de Palès,
Fouler, près du beau lac où le cygne se joue,
Les prés alors si beaux de sa chère Mantoue.
Là, tranquille au milieu des vergers, des troupeaux,
Sa bouche harmonieuse errait sur ses pipeaux,
Et ramenant le goût des richesses rustiques,
Chantait aux fiers Romains ses douces géorgiques.
Comme lui, je n'eus point un champ de mes aïeux,
Et le peu que j'avais, je l'abandonne aux dieux;
Mais comme lui, fuyant les discordes civiles,
J'échappe dans les bois au tumulte des villes,
Et content de former quelques rustiques sons,
A nos cultivateurs je dicte des leçons.
Ainsi seul, à l'abri de mes rochers déserts,
Tandis que la discorde ébranlait l'univers,

Ja składam hołd w czystém i swobodném pieniu,
Ludzkości, pięknym sztukom, wsiom i przyrodzeniu.
Raczcie moim się pracom uśmiechnąć niebianie,
A ja sam, obym jeszcze mógł w nagrodę za nie
Żyć kilka wiosen w polach lubych sercu mému
Przyjaciołom, naukom i sobie samému.

(*Traduction de* A. Feliński.)

AMFITRIO.

AKT PIERWSZY. — SCENA DRUGA.

MERKURY I SOZIA.

SOZIA.

Ten jegomość nie lubi widzę wirtuoza.

MERKURY.

Już więcéj od tygodnia wychodzę na czaty
Żebym komu kark skręcił, pogruchotał gnaty,
Nikogo nie znajduję. Właśnie moje ramie
Tym się krzepi, gdy komu ręce, nogi, łamie.

SOZIA, *na ustroniu.*

Czy mi to kaduk nadał z takiemi narowy?
A toćto zbójca leśny, czy złodziej brukowy!
Strach mię... O niema czego. Pójdźmy! męztwa raczéj.
Nie grzeczną ten ma stypę, kto z strachem umiera,
Na dwoje babka wróży; może ten brewera
Żeby zręczniéj strach pokryć, przeto się junaczy.
Jać jestem tchórz, to prawda, lecz nieprawda, żeby
Człek sobie czasem serca nie poddał z potrzeby.
Ja jeden, i on nie dwóch, on zdrów, ja nie chory,
Dom tuż... na swojem śmieciu biją czasem wiory.

MERKURY.

Któż tam jest?

Heureux, je célébrais, d'une voix libre et pure,
L'humanité, les champs, les arts et la nature.
Veuillent les dieux sourire à mes champêtres sons!
Et moi, puissé-je encor, pour prix de mes leçons,
Compter quelques printemps, et dans les champs que j'aime
Vivre pour mes amis, mes livres et moi-même.

(J. Delille.)

AMPHITRYON.

ACTE PREMIER. — SCÈNE DEUXIÈME.

MERCURE ET SOSIE.

SOSIE.

Cet homme assurément n'aime pas la musique.

MERCURE.

Depuis plus d'une semaine
Je n'ai trouvé personne à qui rompre les os :
La vigueur de mon bras se perd dans le repos;
Et je cherche quelque dos
Pour me remettre en haleine.

SOSIE, à part.

Quel diable d'homme est-ce ci?
De mortelles frayeurs je sens mon âme atteinte.
Mais pourquoi trembler tant aussi?
Peut-être a-t-il dans l'âme autant que moi de crainte,
Et que le drôle parle ainsi
Pour me cacher sa peur sous une audace feinte.
Oui, oui, ne souffrons point qu'on nous croie un oison;
Si je ne suis hardi, tâchons de le paraître;
Faisons-nous du cœur par raison :
Il est seul comme moi; je suis fort, j'ai bon maître,
Et voilà notre maison.

MERCURE.

Qui va là?

SOZIO.

Ja.

MERKURY.

Co za ja?

SOZIO.

Ja, Sozyo!

MERKURY.

Ale ten ja za jaką przychodzi tu sprawą?
Człek? czy bydle?

SOZIO.

Toć widzisz, żem o ludzkiéj twarzy.

MERKURY.

Pan? czy sługa?

SOZIO.

Jak czasem, jak mu się nadarzy.

MERKURY.

Dokądże?

SOZIO.

Gdzie mu trzeba.

MERKURY.

Nie w tę widzę grają.

SOZIO, śmielszy i kontent.

Cieszę się — przed zającem żaby uciekają.

MERKURY, przystąpiwszy do niego.

Trutniu! pytam się grzecznie, nim użyję mocy,
Ktoś? zkąd? czyj? dokąd idziesz? co robisz? czem w nocy?

SOZIO.

Robię i źle i dobrze, w dzień, w nocy, czy z rana;
Zkąd przychodzę, tu idę, należę do pana.

MERKURY.

Coś zakrawa na mędrka, mówi pod figurą.
Waść widzę chcesz drzeć koty? górą nasi, górą.
Skoro tak, więc najłatwiéj znajomość zabiorę,
Kiedy zacznę od tego, że ci pyski spiorę.

SOSIE.

Moi.

MERCURE.

Qui, moi?

SOSIE.

Moi... (A part.) Courage, Sosie!

MERCURE.

Quel est ton sort, dis-moi?

SOSIE.

D'être homme et de parler.

MERCURE.

Es-tu maître ou valet?

SOSIE.

Comme il me prend envie.

MERCURE.

Où s'adressent tes pas?

SOSIE.

Où j'ai dessein d'aller.

MERCURE.

Ah! ceci me déplaît.

SOSIE.

J'en ai l'âme ravie.

MERCURE.

Résolûment, par force ou par amour,
Je veux savoir de toi, traître,
Ce que tu fais, d'où tu viens avant jour,
Où tu vas, à qui tu peux être?

SOSIE.

Je fais le bien et le mal tour à tour.
Je viens de là, vais là; j'appartiens à mon maître.

MERCURE.

Tu montres de l'esprit, et je te vois en train
De trancher avec moi de l'homme d'importance.
Il me prend un désir, pour faire connaissance,
De te donner un soufflet de ma main.

SOZIO.

Mnie?

MERKURY.

Tobie — a na dowód żem człowiek otwarty.
(Daje mu policzek.)

SOZIO.

Doprawdy bijesz?

MERKURY.

Jak chcesz. Chcesz? prawda. Chcesz? żarty.
Odpowiadam na twoje ciemne komplementa.

SOZIO.

Mój bracie, niech ci tego Pan Bóg nie pamięta;
Ale bijesz z przyciskiem.

MERKURY.

To jeszcze pierniczek,
Miód, cukier w miarę tego co się zowie policzek.

SOZIO.

Gdybym ja był tak prędki, jak jest z waści osa,
Byłby ktoś bez rąk, bez nóg, bez brody, bez nosa.

MERKURY.

Może to wszystko znaleść się w potrzebie.
Tymczasem.., o cóż ja to pytam się ciebie?

SOZIO, chce wnijść do domu.

Nie mam czasu.

MERKURY.

Dokądże?

SOZIO.

Ciekawe pytanie!
I co komu do tego?

MERKURY.

Chcę wiedzieć gałganie
Dokąd idziesz?

SOZIO.

Za cóż mnie waszmość tak szamota,
To nasz dom, i dziedziniec, a to do nich wrota.

SOSIE.

A moi-même?

MERCURE.

A toi-même, et t'en voilà certain.

(Mercure donne un soufflet à Sosie.)

SOSIE.

Ah! ah! c'est tout de bon.

MERCURE.

Non, ce n'est que pour rire
Et répondre à tes quolibets.

SOSIE.

Tudieu! l'ami, sans vous rien dire,
Comme vous baillez des soufflets!

MERCURE.

Ce sont là de mes moindres coups,
De petits soufflets ordinaires.

SOSIE.

Si j'étais aussi prompt que vous,
Nous ferions de belles affaires.

MERCURE.

Tout cela n'est encor rien,
Nous verrons bien autre chose.
Pour y faire quelque pause,
Poursuivons notre entretien.

SOSIE.

Je quitte la partie.

MERCURE.

Où vas-tu?

SOSIE.

Que t'importe?

MERCURE.

Je veux savoir où tu vas.

SOSIE.

Me faire ouvrir cette porte.
Pourquoi retiens-tu mes pas?

MERKURY.

Jak mi będziesz pleść takie koszałki opałki,
Jak nie wyznasz po jakiéj przychodzisz tu sprawie,
Widzisz kij? Na łbie ci go zgruchoczę w kawałki;
Znaku, żeś był człowiekiem, łotrze, nie zostanie,
Żebyś mi krokiem jednym nie ruszył się... wara!

(Zabłocki.)

PIERWIOSNEK.

Z niebieskich najrańszą piosnek
Ledwie zadzwonił skowronek,
Najrańszy kwiatek pierwiosnek,
Błysnął ze złotych obsłonek.

JA.

Zawcześnie kwiatku, zawcześnie,
Jeszcze północ mrozem dmucha,
Z gór białe niezeszły pleśnie,
Dąbrowa jeszcze niesucha.
Przymruż złociste światełka,
Ukryj się pod matki rąbek,
Nim cię zgubi szronu ząbek,
Lub chłodnéj rosy perełka.

KWIATEK.

Dni nasze jak dni motylka,
Życiem wschód, śmiercią południe;
Lepsza w kwietniu jedna chwilka,
Niż w jesieni całe grudnie.
Czy dla bogów szukasz datku,
Czy dla drucha lub kochanki,
Upleć wianek z mego kwiatku.
Wianek to będzie nad wianki.

JA.

W podłéj trawce, w dzikim lasku
Urosłeś o kwiatku luby!
Mało wzrostu, mało blasku,
Cóż ci daje tyle chluby?

MERCURE.

Si jusqu'à l'approcher tu pousses ton audace.
Je fais sur toi pleuvoir un orage de coups.

(MOLIÈRE.)

LA PRIMEVÈRE.

A peine l'alouette eut-elle fait sonner la plus matinale des plaintes aériennes, que la primevère hâtive brillait à travers ses voiles d'or.

MOI.

C'est trop tôt, fleur jolie! Le nord nous souffle encore des frimas, les montagnes n'ont pas encore secoué leur blanche écume, les bocages sont pleins d'eau.

Ferme tes petits yeux d'or, et cache-toi dans le sein de ta mère; crains la perle glacée du matin, ou la dent du givre meurtrier.

ELLE.

Nos jours, comme les jours du papillon, naissent à l'aurore, expirent à midi : je préfère un instant dans le mois des fleurs à des mois entiers en automne.

Soit que tu cherches une offrande pour les dieux, ou quelque don pour tes amis, pour ta maîtresse, prends-moi pour faire ta couronne : ce sera la couronne sans pareille.

MOI.

Née sous l'herbe vile, dans le bosquet sauvage, sans tournure, sans éclat, qu'est-ce qui te rend si fière, ô chère petite fleur?

Ni to kolory jutrzenki,
Ni zawoje tulipana,
Ni lilijowe sukienki,
Ni róży pierś malowaną.

Uplatam ciebie do wianka;
Lecz zkądże ufności tyle!
Przyjaciele i kochanka
Czy cię powitają mile?

KWIATEK.

Powitają przyjaciele
Mnie wiosny młodéj aniołka;
Przyjaźń ma blasku nie wiele
I cień lubi jak me ziółka.

Czym kochanki godzien rączek,
Powiedz niebieska Marylko!
Za pierwszy młodości pączek,
Zyskam pierwszą... ach! łzę tylko.

(A. Mickiewicz.)

PIEŚŃ WAJDELOTY.

O wieści gminna! ty arko przymierza
Między dawnemi i młodszemi laty:
W tobie lud składa broń swego rycerza,
Swych myśli przędzę, i swych uczuć kwiaty.

Arko! tyś żadnym niezłamana ciosem,
Póki cię własny twój lud nieznieważy;
O pieśni gminna, ty stoisz na straży
Narodowego pamiątek kościoła,
Z archanielskiemi skrzydłami i glosem,
Ty czasem dzierżysz i miecz archanioła.

(A. Mickiewicz.)

Tu n'as ni les joues de l'aurore, ni le turban de la tulipe, ni la candeur du lis, ni le sein coloré de la rose; pourtant je t'enlace à ma couronne. Mais dois-je me fier à toi? mes amis et mon amante te verront-ils avec faveur?

ELLE.

Jeune ange du printemps, tes amis me salueront avec joie: l'amitié n'aime pas le grand jour; ainsi que mes fleurs, elle se plaît à l'ombre.

Si j'étais digne de tes mains, ô céleste Marie! si, pour le premier bouquet du printemps, j'obtenais seulement... la première larme!

(*Traduction de* Christien Ostrowski.)

CHANT DU VAYDELOTE.

Chant populaire, arche d'alliance entre les temps anciens et nouveaux! c'est en vous que le peuple dépose les armes de son héros, la trame de ses pensées, et la fleur de ses sentiments.

Arche sainte, inviolable à jamais, si ton peuple ne te profane eu lui! Chant du peuple! gardien du sanctuaire national des souvenirs! si ta voix et tes ailes sont angéliques, tu tiens aussi parfois le glaive de l'archange.

(*Traduction de* Christien Ostrowski.)

WILIJA.

Wilija naszych strumieni rodzica,
Dno ma złociste i niebieskie lica;
Piękna Litwinka co jéj czerpa wody,
Czystsze ma serce, śliczniejsze jagody.
Wilija w miłéj kowieńskiéj dolinie,
Śród tulipanów i narcysów płynie;
U nóg Litwinki kwiat naszych młodzianów
Od róż kraśniejszy i od tulipanów.
Wilija gardzi doliny kwiatami,
Bo szuka Niemna swego oblubieńca;
Litwince nudno między Litwinami,
Bo ukochała cudzego młodzieńca.
Niemen w gwałtowne pochwyciła ramiona,
Niesie na skały i dzikie przestworza,
Tuli kochankę do zimnego łona,
I giną razem w głębokościach morza;
I ciebie równie przechodzień oddali
Z ojczystych dolin, o Litwinko biedna!
I ty utoniesz w zapomnienia fali,
Ale smutniejsza, ale sama jedna.
Serce i potok ostrzegać daremnie,
Dziewica kocha, i Wilija bieży;
Wilija znikła w ukochanym Niemnie,
Dziewica płacze w pustelniczéj wieży.

(A. Mickiewicz.)

BALLADA.

ALPUHARA.

Już w gruzach leżą Maurów posady,
Narod ich dźwiga żelaza.
Bronią się jeszcze twierdze Grenady,
Ale w Grenadzie zaraza.

CHANT DE WILIA.

Wilia, le trésor de nos plaines fécondes,
Roule un sable d'or fin sous des vagues d'azur.
Lithuane jolie, éprise de ses ondes,
A le sein calme, et le front aussi pur.

Wilia, sous les fleurs de mousse et de rose,
Traverse de Kowno le pays enchanté.
Plus brillants mille fois que les fleurs qu'elle arrose,
Sont nos jeunes guerriers aux pieds de la beauté.

Wilia, languissant dans son cours éphémère,
Ne cherche à l'horizon que Niémen, son vainqueur.
Lithuane jolie abandonne sa mère,
Car un jeune étranger est le roi de son cœur.

Wilia pour jamais déserte ses rivages;
Niémen va la saisir dans ses bras de géant,
La porte au fond des bois et des steppes sauvages,
Et tous deux vont se perdre au sein de l'Océan.

Wilia meurt captive, et ton cœur solitaire
Loin des champs paternels succombe enseveli;
Et toi, tu périras, mais seule sur la terre,
Et tu seras jetée au gouffre de l'oubli.

Wilia fuit toujours, et la vierge aime encore.
En vain l'on avertit le cœur et le torrent;
Wilia s'est donnée au fleuve qu'elle adore,
Et la jeune recluse aime encore en mourant.

(*Traduction de* Christien Ostrowski.)

BALLADE.

ALPUJARA.

Brisés par les revers d'une longue campagne,
Découragés, perdus, les Sarrasins d'Espagne,
Sous le fer castillan pliaient de toutes parts...
Grenade seule, au cœur d'imprenables murailles,
Résistait; mais la peste, au fond de ses entrailles,
Brûlait déjà la ville et minait ses remparts.

Broni się jeszcze z wież Alpuhary
Almanzor z garstką rycerzy,
Hiszpan pod miastem zatknął sztandary,
Jutro do szturmu uderzy.

O wschodzie słońca ryknęły spiże,
Rwą się okopy, mur wali,
Już z minaretów błysnęły krzyże,
Hiszpanie zamku dostali.

Jeden Almanzor widząc swe roty
Zbite w upornéj obronie,
Przerznął się między szable i groty;
Uciekł i zmylił poganie.

Hiszpan na świeżéj zamku ruinie,
Pomiędzy gruzy i trupy,
Zastawia ucztę, kąpie się w winie,
Rozdziela brańce i łupy.

W tém straż oddźwierna wodzowi donosi,
Że rycerz z obcéj krainy
O posłuchanie co rychléj prosi,
Ważne przynosząc nowiny.

Byłto Almanzor, król Muzułmanów,
Rzucił bezpieczne ukrycie,
Sam się oddaje w ręce Hiszpanów,
I tylko błaga o życie.

« Hiszpanie! woła, na waszym progu,
Przychodzę czołem uderzyć,
Przychodzę służyć waszemu Bogu,
Waszym prorokom uwierzyć.

Durant ces jours affreux de crise et d'agonie,
Des guerriers musulmans, l'élite réunie
Garde, sous l'Almanzor, le fort d'Alpujara;
Le camp des Espagnols fume au pied de la ville;
Demain, sitôt que l'aube aura blanchi Séville,
Les feux commenceront, et l'assaut s'ouvrira.

L'aube a lui! l'aube a lui!... soudain le canon gronde,
Et de son cou brûlant jaillissent à la ronde
Mille éclairs, dont la foudre erre de rang en rang...
Sous les boulets chrétiens bientôt le fort chancelle,
Bientôt sur ses vieux murs, où la croix étincelle,
L'Évangile vainqueur détrône le Coran.

Seul, après avoir vu succomber tous ses braves,
Pour échapper lui-même à d'indignes entraves,
Almanzor a fini par s'ouvrir un chemin;
En vain les plus ardents volent à sa poursuite,
Il déguise si bien les traces de la fuite,
Que pas un d'eux sur lui n'a pu mettre la main.

Cependant, au milieu des ruines sanglantes,
Parmi les tas de morts et de cendres brûlantes,
La victoire a dressé tout l'apprêt d'un festin...
Alors commencent là d'imprudentes orgies;
Alors, de vin, de sang, les mains toutes rougies,
Chacun, au choix du sort, prend sa part de butin.

Mais voilà qu'au moment où fougueuse, irritable,
L'ivresse s'emportait, criait à chaque table,
La sentinelle accourt, annonce un étranger...
Il est là, demandant audience à la porte,
Et l'intérêt, dit-on, des secrets qu'il apporte
Doit faire à l'instant même entrer le messager...

Eh quoi! c'est Almanzor! c'est l'ami du Prophète!
Oui, lui-même, qui vient, après une défaite,
Aux mains des Espagnols livrer sa liberté;
Il croit à leur honneur, se fie à leur clémence.
Pour prix de sa capture et d'un service immense,
Il ne veut que la vie et l'hospitalité.

« En voyant, leur dit-il, sous ces remparts en cendre,
Dans l'abîme, avec moi, le califat descendre,

Niechaj rozgłosi sława przed światem
Że Arab, że król zwalczony
Swoich zwycięzców chce zostać bratem,
Wassalem obcéj korony. »

Hiszpanie męztwo cenić umieją.
Gdy Almanzora poznali;
Wódz go uścisnął, inni koleją
Jak towarzysza witali.

Almanzor wszystkich wzajemnie witał,
Wodza najczulej uścisnął,
Objął za szyję, za ręce chwytał,
Na ustach jego zawisnął.

A w tém osłabnął, padł na kolana;
Ale rękami drżącemi
Wiążąc swój zawój do nóg Hiszpana,
Ciągnął się za nim po ziemi.

Spojrzał dokoła, wszystkich zadziwił,
Zbladłe, zsiniałe miał lice,
Smiechem okropnym usta wykrzywił,
Krwią mu nabiegły zrenice.

« Patrzcie o gianry! jam siny, blady,
Zgadnijcie, czyim ja posłem?
Jam was oszukał, wracam z Grenady;
Ja wam zarazę przyniosłem.

Pocałowaniem wszczepiłem w dusze
Jad, co was będzie pożerać,
Pójdźcie i patrzcie na me katusze,
Wy tak musicie umierać. »

J'ai dit à Mohammed un éternel adieu;
Déserteur du Coran, c'est à votre Évangile
Que je viens demander un culte moins fragile,
L'appui d'une autre foi, la foi d'un autre Dieu.

Pour donner plus d'éclat à cette apostasie,
Vous pouvez, en Espagne, en Afrique, en Asie,
Publier qu'Almanzor, un prince, un musulman,
Embrasse ses vainqueurs, les bénit, leur pardonne,
A la merci du Christ sans crainte s'abandonne,
Et qu'au pied de la croix il tombe en ce moment. »

Témoins depuis longtemps de sa valeur brillante,
Les Espagnols, émus à sa voix suppliante,
L'accueillent en délire. Aussitôt sur son cœur
Le prince castillan le serre avec ivresse;
Pour le voir, lui parler, on l'entoure, on se presse :
Ce n'est plus un vaincu, c'est l'ami du vainqueur.

Lui, leur prenant les mains à tous, les remercie,
Pleure d'émotion, s'incline, balbutie...
Puis, soudain, secouant tout cet humble embarras,
Au général chrétien, qu'étonnent ses caresses,
Il s'enlace, il se pend, l'étouffe de tendresses,
Le baise sur la lèvre, et l'étreint dans ses bras...

Tout à coup, laissant là ces fureurs expansives,
Le Sarrasin pâlit; des douleurs convulsives
Le tordent... Almanzor tombe... mais en tombant,
Comme pour mieux encor s'enchaîner à sa proie,
Aux pieds de l'Espagnol, en guise de courroie,
Il attache un des bouts de son riche turban.

Autour du malheureux qui suffoque et palpite,
D'instinct et de pitié, chacun se précipite...
Lui les repousse au loin de ses affreux regards;
Un rire de démon tord sa bouche écumante,
La sueur perce à flots sa tunique fumante
Et des larmes de sang gonflent ses yeux hagards.

« Voyez, comme je souffre, et comme je suis blême!
Regardez, leur dit-il, c'est pour vous un problème,
N'est-ce pas? Devinez ce qui me tue ici,
Giaours! J'ai trompé vos regards à la porte...

Rzuca się, krzyczy, ściąga ramiona,
Chciałby uściśnieniem wiecznêm
Wszystkich Hiszpanów przykuć do łona;
Śmieje się — śmiechem serdecznym.

Śmiał się — już skonał — jeszcze powieki,
Jeszcze się usta nie zwarły,
I śmiech piekielny został na wieki
Do zimnych liców przymarły.

Hiszpanie trwożni z miasta uciekli,
Dżuma za nimi w ślad biegła;
Z gór Alpuhary nim się wywlekli,
Reszta ich wojska poległa.

« Tak to przed laty mścili się Maurowie. »

(A. Mickiewicz.)

HORACYUSZE.

AKT III. — SCENA VI.

STARY HORACYUSZ.

Nie wszyscy warci téj żałości,
Dwaj w wiecznéj żyją chwale, ojciec im zazdrości.
Groby ich najpiękniejsze niech ozdobią kwiaty,
Chwała tak pięknéj śmierci, nagrodą ich straty.
Niezłamanego męztwa tę zapłatę mieli:
Że póki żyli, póty Rzym wolny widzieli.
Własnego mieli króla, nie znali poddaństwa.
Nie doczekali jarzma sąsiedzkiego państwa...

La peste est à Grenade! Eh bien! je vous l'apporte;
Car j'en viens, et je meurs... mais vous mourrez aussi!

Là, quand je vous brûlais sous ces baisers acides,
Vous ne sentiez donc pas mes lèvres homicides
Suer l'affreux poison qui va vous dévorer?
Ah! pour moi, maintenant, ma souffrance est finie;
Mais la vôtre commence, et de mon agonie
Apprenez quels tourments vous allez endurer! »

A ces mots, sous l'effort d'une dernière crise,
Une invisible main le torture et le brise;
Il s'agite, il se traîne : il voudrait, en mourant,
Serrer tous les vaincus d'une étreinte éternelle,
Et les narguant encor de sa noire prunelle,
Leur jette pour adieux un râle déchirant...

Les chrétiens, interdits, cherchèrent dans la fuite
Un remède au fléau... mais, courant à leur suite,
Le perfide baiser bientôt les dévora;
Ils y périrent tous... sans même que l'armée,
Par le mal africain nuit et jour décimée,
Pût traîner ses débris hors de l'Alpujara.

Voilà donc quel retour, quel infernal présent
Léguait à ses vainqueurs un Maure agonisant.

(*Traduction de* A. R. Loison.)
très-mal faite

HORACE.

ACTE III. — SCÈNE VI.

LE VIEIL HORACE.

Tout beau, ne les pleurez pas tous;
Deux jouissent d'un sort dont leur père est jaloux.
Que des plus nobles fleurs leur tombe soit couverte;
La gloire de leur mort m'a payé de leur perte.
Ce bonheur a suivi leur courage invaincu,
Qu'ils ont vu Rome libre autant qu'ils ont vécu,
Et ne l'auront point vue obéir qu'à son prince,
Ni d'un État voisin devenir la province.

P aczcie nad trzecim, płaczcie niezatartéj plamy,
Którą po zdradzie jego, wszyscy nosić mamy.
Płaczcie całego rodu mego pohańbienia...
Płaczcie wiecznéj sromoty Horacych imienia.

JULIA.

Cóż miał przeciw trzem zrobić?

STARY HORACYUSZ.

Umrzeć... lub w rozpaczy
Dać poznać przeciwnikom co rzymska broń znaczy:
Choćby był jedną chwilą utarczkę przedłużył,
Przynajmniéjby Rzym trochę późniéj Albie służył;
Niechajby był zostawił przy czci mój wiek stary,
Niechby umarł! wszak ojciec godzien téj ofiary.
Obywatel ojczyznie krwią powinność płaci:
Ile jéj kto oszczędza, tyle sławy traci.
Każda chwila, od czasu sromotnego czynu,
Głębiéj piętnuje hańbę na ojcu i synu.
Razem ze krwią zbrodniarza wieczny wstyd zagładzę,
Wszakże nad niecnym synem mam ojcowską władzę,
Wykonam na nim zemstę sprawiedliwą, krwawą;
Pozna świat jak się brzydzę tak niegodną sprawą.

AKT IV. — SCENA V.

HORACYUSZ.

O Nieba! jaka wściekłość! któż ją widział z ludzi?
Czyż ta zniewaga zemsty we mnie nie obudzi?
Czy ścierpię tę sromotę, która ród mój plami?
Ciesz się raczéj z téj śmierci razem z Rzymianami;
Przenieś kraj cały nad śmierć jednego człowieka.
Tego po tobie ojciec i brat i Rzym czeka.

KAMILLA.

Rzym... dziś największa serca mojego odrazo!
Dla któregoś w kochanku mym skrwawił żelazo:
Rzym, który ty tak kochasz, a ja nienawidzę,
Którym, że ciebie wielbi, tém więcéj się brzydzę...

Pleurez l'autre, pleurez l'irréparable affront
Que sa fuite honteuse imprime à notre front!
Pleurez le déshonneur de toute notre race,
Et l'opprobre éternel qu'il laisse au nom d'Horace!

JULIE.

Que vouliez-vous qu'il fît contre trois?

LE VIEIL HORACE.

Qu'il mourût,
Ou qu'un beau désespoir alors le secourût.
N'eût-il que d'un moment reculé sa défaite,
Rome eût été du moins un peu plus tard sujette;
Il eût avec honneur laissé mes cheveux gris,
Et c'était de sa vie un assez digne prix.
Il est de tout son sang comptable à sa patrie;
Chaque goutte épargnée a sa gloire flétrie;
Chaque instant de sa vie, après ce lâche tour,
Met d'autant plus ma honte avec la sienne au jour.
J'en romprai bien le cours, et ma juste colère
Contre un indigne fils, usant des droits d'un père,
Saura bien faire voir dans sa punition
L'éclatant désaveu d'une telle action.

ACTE IV. — SCÈNE V.

HORACE.

O ciel! qui vit jamais une pareille rage!
Crois-tu donc que je sois insensible à l'outrage,
Que je souffre en mon sang ce mortel déshonneur?
Aime, aime cette mort qui fait notre bonheur,
Et préfère du moins au souvenir d'un homme
Ce que doit ta naissance aux intérêts de Rome.

CAMILLE.

Rome, l'unique objet de mon ressentiment!
Rome, à qui vient ton bras d'immoler mon amant!
Rome, qui t'a vu naître et que ton cœur adore!
Rome, enfin, que je hais, parce qu'elle t'honore!

Niech się na niego wszystkie sprzysięgną sąsiady,
Niechaj słabego państwa podkopią zasady,
A jeśli małe siły włoskiego narodu,
Niech powstaną mieszkańcy zachodu i wschodu :
Niech na nas wzruszą ludy z obu końców ziemi,
Niech przejdą góry, morza, siłami wszystkiemi!
Niech się sam ród bezbożny uzbroi na siebie,
Szarpie wnętrzności, w własnych gruzach się zagrzebie!
Niech bogowie, skargami memi zapaleni,
Spuszczą nań grad piorunów i potok płomieni!
Obym sama widziała spadające gromy!
Twoje laury w popiele, w gruzach jego domy!
By śmierć do ostatniego ród Rzymianów starła;
Jam to sprawiła... sama z radości umarła!

HORACYUSZ dobywa miecza, Kamilla ucieka.

To nadto! dokąd zemsta porywa mię wściekła?
Giń! i Kuryacego idź płakać do piekła.

KAMILLA, raniona.

Ach zbrodniarzu!

HORACYUSZ, wracając.

Niech taką odbiera zapłatę
Kto nieprzyjacioł Rzymu opłakuje stratę.

(*Tłumaczenie* Ludwika Osińskiego.)

PROŹBA PRYAMA DO ACHILLESA

O WYDANIE CIAŁA HEKTORA.

(Z Księgi XXIV Iliady.)

Pomnij na ojca twego, boski Achillesie,
W równym on ze mną wieku, w ostatnich lat kresie :
Może niesprawiedliwi cisną go sąsiedzi,
Niema, ktoby złe odparł, pod którém się biedzi.
Jednak słysząc że żyjesz, wolny od rozpaczy,
Krzepi się tą nadzieją, że ciebie zobaczy,

Puissent tous ses voisins, ensemble conjurés,
Saper ses fondements encor mal assurés!
Et, si ce n'est assez de toute l'Italie,
Que l'Orient contre elle a l'Occident s'allie!
Que cent peuples, unis des bouts de l'univers,
Passent, pour la détruire, et les monts et les mers!
Qu'elle-même sur soi renverse ses murailles,
Et de ses propres mains déchire ses entrailles!
Que le courroux du ciel, allumé par mes vœux,
Fasse pleuvoir sur elle un déluge de feux!
Puissé-je de mes yeux y voir tomber ce foudre,
Voir ses maisons en cendre et tes lauriers en poudre!
Voir le dernier Romain à son dernier soupir,
Moi seule en être cause, et mourir de plaisir!

HORACE met l'épée à la main, Camille s'enfuit.

C'est trop, ma patience à la raison fait place,
Va dedans les enfers plaindre ton Curiace.

CAMILLE, blessée.

Ah! traître!

HORACE, revenant.

Ainsi reçoive un châtiment soudain
Quiconque ose pleurer un ennemi romain.

(P. Corneille.)

PRIAM PRIE ACHILLE

DE LUI RENDRE LE CORPS D'HECTOR.

(*Iliade*, chant XXIV, traduction par A. Bignan.)

Souviens-toi de ton père, Achille, égal aux dieux.
Ton père est de mon âge, hélas! et sa faiblesse
Se traîne vers le seuil de la triste vieillesse.
Peut-être ses voisins, conjurés contre lui,
De périls et de mort l'entourent aujourd'hui.
Et nul bras protecteur ne défend son empire;
Seul, mais instruit du moins qu'Achille encor respire,
Il jouit dans son cœur, espérant chaque jour
D'un enfant bien-aimé le glorieux retour,

Gdy z Troi do ojczystéj powrócisz krainy.
Lecz ja najnieszczęśliwszy, miałem dzielne syny,
Z których podobno żaden żywy nie zostaje;
Pięćdziesiąt ich liczyłem, nim przyszły Danaje,
Większą liczbę Mars krwawy w polu poobalał,
Ostatni co ich bronił, i miasto ocalał,
Hektor, zginął od ciebie, walcząc za ojczyznę;
Po niego tu przychodzę, uczcij mą siwiznę.
Masz okup wielkiéj ceny, masz drogie ofiary;
Szanuj Bogi Achillu, nie gardź memi dary.
Przypomnij ojca, obu nas ciężar lat gniecie.
Możeż być kto odemnie nędzniejszy na świecie.
Jam usta..., tegom wreszcie nieszczęśliwy dożył,
Na ręce synów moich zabójcy położył.

Rzekł; na wspomnienie ojca rycerz czule wzdycha,
Więc zwolna rękę starca od siebie odpycha;
Ten Hektora wspomniawszy, w nim państwa nadzieje,
Leżąc u nóg Achilla, rzęsiste łzy leje.
Tamten na dwie osoby swą czułość rozdziela;
Już płacze ojca, znowu płacze przyjaciela,
Społem ich narzekania i płacz pomięszany,
Smutnem echem namiotu powtarzały ściany,
Pofolgowawszy sercu łzami obfitemi,
Wstał, i podając rękę, podniósł starca z ziemi;
Wzruszyła go poważna głowa, bardzo siwa,
Nakoniec się do niego w tych słowach odzywa :

O nieszczęśliwy starcze! coś ty nędzy zażył!
Jakżeś się sam przez obóz grecki przejść odważył?
Ażebyś przed obliczem rycerza się stawił,
Który cię tylu synów walecznych pozbawił?
Gdyś to zrobił, z żelaza kute serce w tobie.
Lecz siądź, uspokójmy się obadwa w żałobie.
Na co się mamy dręczyć? próżne nasze smutki,
Żadne z nich dobre dla nas nie wynikną skutki.
Smutek dostali ludzie od bogów podziałem,
Oni się tylko cieszą szczęściem doskonałem.

Pour moi, que de chagrins le sort cruel m'envoie!
Lorsque vinrent les Grecs dans notre immense Troie,
J'avais cinquante fils. O père malheureux!
Je crois avoir perdu tous ces fils généreux.
Dix-neuf au même sein puisèrent la naissance;
Les femmes qu'à mon lit soumettait ma puissance
Enfantèrent le reste, et Mars, dans son courroux,
Déjà du plus grand nombre a brisé les genoux.
Le seul qui me restait, vengeur de sa patrie,
Vient pour nous de mourir, vaincu par ta furie,
Hector!.... mais un espoir me conduit sur ces bords;
Prêt à le racheter, j'apporte des trésors.
Ah! respecte les dieux; plains surtout ma misère.
Achille! en me voyant, souviens-toi de ton père;
Plus digne de pitié, je fais ce qu'avant moi
Jamais aucun mortel n'eût tenté sans effroi:
Du meurtrier d'un fils que ma douleur implore,
Mes lèvres ont pressé la main sanglante encore.

Achille, au souvenir de son père chéri,
Repousse faiblement le vieillard attendri;
Tous les deux ont frémi d'un trouble involontaire,
Et tandis que Priam, prosterné jusqu'à terre,
Pleure le brave Hector, Achille, désolé,
Pleure Pélée absent et Patrocle immolé.
De leurs gémissements le cours n'a pas de trêve,
La tente en est remplie. — Achille enfin se lève,
Lorsqu'il a de son sein rassasié de pleurs
Étouffé les regrets et chassé les douleurs;
Pour lui tendre la main, vers Priam il se penche,
Puis, sur ses blancs cheveux et sur sa barbe blanche,
Jette un regard plaintif, et ce langage ailé
Des lèvres du héros soudain s'est envolé:

Infortuné, quels maux tu souffris dans ton âme!
Comment, jusqu'en ces lieux, des remparts de Pergame,
Viens-tu, seul, implorer le mortel dont le bras
Te ravit tant de fils fameux dans les combats.
Ton cœur est donc de fer! Place-toi sur ce siége;
Comprimons le chagrin dont le poids nous assiége.

Dwoiste pod Jowisza tronem jest naczynie,
Z jednego złe, z drugiego dobre dla nas płynie.
Czyje losy z obudwu naczyń Jowisz miesza,
Tego naprzemian smuci, naprzemian pociesza.
Komu ze złego czerpa, ten skazan na nędzę,
W ohydzie, wzgardzie, smutną ciągnie życia przędzę;
Błąka się, pod ciężarem zgryzoty się trudzi,
Równie znienawidzony od bogów i ludzi.
Dla Peleja bogowie szczodrzy od początku,
Zdziwiał wszystkich skarbami, wielkością majątku,
I przemożnem się berłem nad Ftyoty chlubił;
Choć śmiertelny, boginię za żonę poślubił.
Ale mu niebo w innym uskąpiło względzie,
Tronu jego potomstwo po nim nie osiędzie.
Jednego spłodził syna, i ten prędko zginie.
Oto pędzę dni smutne w dalekiéj krainie,
Żadném nie będąc wsparciem dla starego ojca;
Tu siedzę, twój niszczyciel, twych synów zabójca.
I na ciebie bogowie wylali swe dary,
Co tylko dzierży Lesbos, gdzie rządzi Makary,
Frygia i Helespont, toś wszystko posiadał,
Nadto mężne i liczne potomstwo Bóg nadał.
Lecz twoje szczęście w jednéj nie trzyma się mierze,
Wre bój przy murach miasta, giną wam rycerze;
Znoś więc, żaden od nędzy nie wyjęty człowiek,
Przytłum w sercu boleści i otrzyj łzę z powiek;
Bo nie odzyskasz syna, który już w Erebie,
Nie cofniesz go, a płaczem gubisz jeszcze siebie.

(*Tłumaczenie* Fraciszka Dmochowskiego.)

Pourquoi toujours gémir? Tel est l'arrêt des dieux :
La souffrance pour nous, et le bonheur pour eux.
Sur le seuil du palais où Jupiter demeure,
Reposent deux tonneaux qui, remplis d'heure en heure,
Prodiguent aux humains ou le bien ou le mal;
Quand de ces deux tributs le partage est égal,
Notre sort tour à tour est propice et funeste;
Le malheureux, déchu de la bonté céleste,
Sur la terre féconde à la faim condamné,
Dans l'opprobre et l'exil languit abandonné,
Et promenant partout son errante misère,
Des hommes et des dieux éprouve la colère.
Ainsi dès le berceau, comblé de tous les dons,
Mon père commandait aux nombreux Myrmidons,
Florissait en grandeur, en pouvoir, en richesse,
Et mortel, pour épouse obtint une déesse.
Mais Jupiter permit qu'il connût le revers;
Il gémit sans enfants dans ses foyers déserts;
Moi, son seul fils, hélas! loin du natal rivage,
Je périrai bientôt à la fleur de mon âge;
Et je ne puis encore, au déclin de ses jours,
De mes soins consolants lui vouer le secours.
Je reste sur ces bords, armé de mon audace,
Pour forger ton malheur et celui de ta race.
Nous savons de quel sort tu jouis autrefois,
Vieillard! On te voyait réunir sous tes lois
Lesbos que de Macar le sceptre avait régie,
Et l'immense Hellespont, et la riche Phrygie;
Roi d'États opulents, père d'enfants nombreux,
Parmi tous les mortels on te nommait heureux,
Et les dieux ennemis, autour de tes murailles,
Ont traîné les combats, les deuils, les funérailles.
Pourtant ne garde plus d'éternelles douleurs;
Sois patient : que sert de répandre des pleurs?
Tu ne peux de ton fils ranimer l'existence;
Pour de nouveaux malheurs réserve ta constance.

PROZA POLSKA.

Lettre de Jean Sobieski écrite à sa femme le lendemain de la victoire sous les murs de Vienne, 1683.

Dzięki niech będą Bogu Zastępów, iż udzielił narodowi naszemu zwycięztwo i chwałę jakiéj mało jest w dawniejszych wiekach przykładów. Zwyciężony, pierzchający w nieładzie nieprzyjaciel, opuścił pole bitwy i szańce pod miastem okryte trupami. Cała artylerya i łupy niezmierne dostały się w ręce nasze. Sam proch milion wartości przechodzi. Mnóstwo wielbłądów, wołów, baranów, stało się zdobyczą męstwa żołnierzy naszych. Liczba jeńców i zbiegów, którzy z bogatym rynsztunkiem sami się do nas udają, tak jest wielka, że na ich widok przerażeni mieszkańcy Wiednia zlękli się powrotu nieprzyjaciela. Powiększyło tę bojaźń wysadzenie na powietrze znacznéj części prochów przez nierostropność naszych.

Kara-Mustafa umknąwszy z jednym tylko koniem, i z tém co miał na sobie, zostawił mnie panem niezmiernych bogactw; co tak się stało : Kiedym ścigał nieprzyjaciela aż do jego obozu, pragnąc znaleść samego Wielkiego Wezyra, który jednak nie sądził za rzecz przyzwoitą czekać na moje przybycie, jeden z jego sług przybiegł prosto do mnie i przewodniczył mi aż do jego własnych namiotów, których obwód równał się obszerności miast naszych Lwowa lub Warszawy. Buńczuki, znamiona powagi, chorągiew Mahometa, którą przy rozpoczęciu kampanii z rąk samego sułtana odebrał, są zdobyczami naszemi. Posyłam dziś tę chorągiew do Rzymu przez sekretarza Talenti. Znaleziono w namiocie Wezyra znaczną ilość drogich kamieni, których wartość daleko jest większa niż owych które mi przynosiło zwycięztwo Chocimskie. Kilka puharów i kubków wysadzanych szmaragdami, tysiącami dukatów szacowane być mogą. Nie powiesz więc do mnie, jak zwykły mówić żony Tatarów, gdy widzą powracających swych mężów z próżnemi rękami : « Nie jesteście mężczyzni, bo powracacie bez zdobyczy. » W saméj

PROSE.

LETTRE DE JEAN SOBIESKI.

Dans les tentes du vizir, le lundi 13 septembre 1683, la nuit.

Seule joie de mon âme, charmante et bien-aimée MARIETTE!

Dieu soit béni à jamais! Il a donné la victoire à notre nation; il lui a donné un triomphe tel que les siècles passés n'en virent jamais de semblable. Toute l'artillerie, tout le camp des musulmans, des richesses infinies, nous sont tombés dans les mains. Les approches de la ville, les champs d'aleutour, sont couverts des morts de l'armée infidèle, et le reste fuit dans la consternation. Nos gens nous amènent à tout moment des chameaux, des mulets, des bœufs, des brebis, que l'ennemi avait avec lui, et, en outre, une multitude innombrable de prisonniers. De plus, il nous arrive un grand nombre de transfuges, la plupart renégats, bien habillés et bien montés. La victoire a été si subite et si extraordinaire, que dans la ville comme dans notre camp, on était toujours en alarme : on croyait voir l'ennemi revenir à tout moment. Il a laissé en poudre et en munitions pour la valeur d'un million de florins.

J'ai été témoin, cette nuit, d'un spectacle que j'avais désiré voir depuis longtemps. Nos gens du train ont mis le feu aux poudres en plusieurs endroits; l'explosion a été comme celle du jugement dernier, cependant sans blesser personne. J'ai pu voir en cette occasion de quelle manière les nuages se forment dans l'atmosphère; mais c'est une mésaventure; il y a là certainement pour plus d'un demi-million de perte.

Le vizir Cara-Mustapha a tout abandonné dans sa fuite; il n'a gardé que son habit et son cheval. C'est moi qui me suis établi son héritier; car la plus grande partie de ses richesses me sont tombées dans les mains.

Avançant avec la première ligne, et poussant le vizir devant moi, j'ai rencontré un de ses domestiques qui m'a conduit dans les tentes de sa cour privée : ses tentes occupent à elles seules un espace grand comme la ville de Varsovie ou de Léopold. Je me suis emparé de toutes les décorations et drapeaux que l'on

rzeczy, kto chce opatrzyć się w łupy, powinien iść pierwszy do attaku. Żołnierze moi mają teraz w złoto oprawne damasceńskie szable i pełno rzeczy kosztownych. Koń paradny W. Wezyra, bogato jak na turnieje przybrany, stał się moją własnością. Przeszły pan jego nie miał czasu użyć go do ucieczki, chociaż mu był pod ręką. Kijaja, czyli pierwszy wódz po Wezyrze, nie był tak szczęśliwy, poległ na placu bitwy z wielą baszów. Noc nie pozwoliła nam dalej ścigać Muzułmanów. Należy im jednak oddać sprawiedliwość, iż się bronili dobrze, nadewszystko Janczarowie w szańcach ucierpieli najwięcej. Kiedy jedna ich część odpierała z zaciętością nacierających, druga szturmowała do miasta z największym zapałem.

Liczba oblegających wynosiła do 300,000; samych namiotów 100,000 rachować można. Każdy z naszych wojowników opatruje się w łup do upodobania, mieszkańcy nawet miasta idą wraz za zwycięzkim żołnierzem po zdobycz; mniemam, że to jeszcze do ośmiu dni potrwa.

Barbarzyńcy w ucieczce zamordowali wielu mieszkańców pojmanych w Austryi, i wiele nawet własnych żon z sobą przyprowadzonych. Wczora widziałem dziecię cztery lata mające, któremu aż do ust głowę przecięto. Znaleziono nawet strusia najpiękniejszego, którego Wezyr zabić kazał, aby się nam nie dostał, taka była wściekłość zwyciężonych.

Trudno jest wystawić obraz przepychu i zbytku w obozie Kara-Mustafy. Obszerny obwód jego namiotów nakształt małego miasta, zamykał w sobie łaźnie, fontany, kanały, ogród i zbiór rozmaitych zwierząt i ptastwa. Nie można było schwytać papugi nadzwyczajnéj wielkości, która wolno latała.

Byłem dziś w mieście i widziałem że nad pięć dni oblężenia wytrzymać nie mogło. Przygotowania do szturmu zdawały się przechodzić siłę ludzkę. Zburzenie zrządzone minami, kupy gruzów, sztuki oderwanych murów, wystawiają przerażający widok: wszystko oznacza najsmutniejszy stan obleżonych.

W czasie bitwy wczorajszéj, W. Wezyr zgromadził największą siłę przeciw prawemu skrzydłu, będącemu pod moją kommendą; musiałem długo z nim walczyć, nim lewe skrzydło i

a coutume de porter devant le vizir. Quant au grand étendard de Mahomet, que son souverain lui a confié pour cette guerre, je l'ai envoyé au saint-père par Talenti. De plus, nous avons de riches tentes, de superbes équipages et mille autres hochets fort beaux et fort riches. Je n'ai pas encore tout vu; mais il n'y a pas de comparaison avec ce que nous avons vu à Chocim. Rien que quatre ou cinq carquois montés de rubis et de saphirs équivalent seuls à quelques milliers de ducats. Vous ne me direz donc pas, mon cœur, comme les femmes tartares à leurs maris, lorsqu'ils reviennent sans butin : « Tu n'es pas un guerrier, puisque tu ne m'as rien rapporté. » Car il n'y a que l'homme qui se met en avant qui peut attraper quelque chose.

J'ai aussi un cheval du vizir avec tous les harnais. Lui-même a été poursuivi de fort près, mais il a échappé. Son Kiyaia, ou premier lieutenant, a été tué, ainsi que nombre d'autres des principaux officiers. Nos soldats se sont emparés de beaucoup de sabres montés en or. La nuit a mis fin à la poursuite; d'ailleurs, tout en fuyant, les Turcs se défendent avec acharnement. A cet égard, *ils ont fait la plus belle retirade du monde*. Cependant les janissaires ont été oubliés dans les tranchées, et la nuit on les a tous taillés en pièces. Tels étaient l'orgueil et la présomption des Turcs, que, tandis qu'une partie de l'armée nous présentait la bataille, une autre donnait l'assaut à la ville. Aussi avaient-ils de quoi fournir à tout cela. Je les estime à 300,000 combattants. Je compte à peu près 100,000 tentes. Depuis deux nuits et un jour, s'en empare qui veut; ceux même de la ville sont venus prendre part au butin : je suis sûr qu'ils en auront pour huit jours.

Les Turcs ont laissé en fuyant beaucoup de captifs du pays, surtout des femmes, mais après en avoir massacré tout ce qu'ils ont pu. J'ai rencontré hier un enfant de quatre ans, à qui un de ces lâches a hideusement fendu la tête jusqu'à la bouche. On a trouvé une belle autruche; mais le vizir lui a aussi fait couper la tête, pour qu'elle ne tombât point au pouvoir des chrétiens.

Il est impossible de détailler tout le raffinement de luxe que le vizir réunissait dans ses tentes. Il y avait là des bains, des petits jardins avec des jets d'eau, des garennes à lapins, enfin jusqu'à un perroquet, auquel nos soldats ont fait la chasse, mais qu'ils n'ont pu saisir.

środek armii mogły uskutecznić potrzebne obroty dla dania mi pomocy. Wczasie najzacięteszego boju, złączył się ze mną Elektor bawarski, Xiąże Waldek i wielu innych Xiążąt niemieckich. Odebrałem od wszystkich miłe dowody przychylności; oficerowie i żołnierze wołali bezprzestannie : *Oto nasz król!* Elektor saski i Xiąże lotaryński odwiedzili mnie tego poranku; niemogłem wczoraj mówić z nimi, gdyż byli na końcu lewego skrzydła, gdzie wysłałem kilka kompanij naszych huzarów pod dowództwem Marszałka nadwornego Lubomirskiego. Późniéj przybył do mnie Gubernator Wiednia, Hrabia Staremberg, na czele wszystkich klas ludu. Trudno jest wyrazić czułość Wiedeńczyków; wszyscy cisnęli się do mnie pośród okrzyków : *Niech żyje nasz zbawca!* Byłem we dwóch kościołach; wszędzie znalazłem niezmierny tłum ludu i też same odgłosy : « Pozwól, wołano, ucałować tę rękę zwycięzką ! » Starano się przynajmniéj dotknąć szaty mojéj. Napróżno wzywałem oficerów niemieckich ażeby ustać mogły okrzyki. Gdy po obiedzie u Gubernatora udałem się do obozu, lud wyszedł za mną z murów miasta z temiż samemi znakami radości i uszanowaniem.

Cesarz mi donosi, że o kilka tylko mil oddalony jest odemnie; lecz niemam nadziei widzieć się z nim tą razą, gdyż nie tracąc czasu, zamyślam udać się za nieprzyjacielem.

Strata z naszéj strony nie jest wielka : ale niestety! w liczbie poległych znajdują się : nasz Podskarbi nadworny Modrzewski, i syn Kasztelana Krakowskiego, młody Starosta Potocki, o którym bez wylania łez wspomnieć nie mogę. Cesarscy opłakują śmierć Xięcia de Croy, którego brat raniony, i stratę wielu innych.

Znany kapucyn Marek Aviano, który nie przestaje całować mnie i do serca przyciskać; mówi iż w czasie bitwy widział białego gołębia, krążącego nad wojskiem chrześciańskiém. Xiądz ten wyjechał teraz do Węgier, ścigając niewiernych. Gdy W. Wezyr poznał iż już nie mógł się utrzymać na polu bitwy, przywołał dwóch synów swoich, i uściskawszy ich, ze łzami rzekł do Hana tatarskiego : « Ocalaj rzeczy jak możesz; oddaję to twojéj roztropności i zręczności. » — « Znamy dobrze króla, odpowiedział Han tatarski; — niemasz nic do czynienia prze-

Aujourd'hui je suis allé voir la ville; elle n'aurait pu tenir au delà de cinq jours. Tout est criblé de boulets; ces immenses bastions crevassés et à moitié écroulés ont un aspect épouvantable: on dirait de grands quartiers de rocs.

Toutes les troupes ont bien fait leur devoir; elles attribuent à Dieu et à nous la victoire. Au moment où l'ennemi a commencé de plier, le plus grand danger a eu lieu là où je me trouvais vis-à-vis du vizir; toute la cavalerie du reste de l'armée s'est portée vers moi à l'aile droite, le centre et l'aile gauche ayant déjà fort peu à faire. J'ai vu alors accourir Monsieur de Bavière, le prince de Waldeck et autres; ils m'embrassaient, ils me baisaient le visage; les soldats, les officiers à pied et à cheval s'écriaient : *Ah! unser braver König!* (Ah! notre vaillant roi!)

Ce n'est que ce matin que j'ai vu le prince de Lorraine et Monsieur de Saxe; nous n'avons pas pu nous rencontrer hier, parce qu'ils étaient à l'extrême gauche; je leur avais donné quelques escadrons de nos hussards, commandés par le maréchal de la cour Jérôme Lubomirski. Le commandant de la ville Stahremberg est aussi venu me voir aujourd'hui. Tout cela m'a embrassé en me donnant le nom de sauveur. J'ai été dans deux églises, où le peuple m'a baisé les mains, les pieds, les habits; d'autres, qui ne pouvaient me toucher que de loin, s'écriaient : « Ah! donnez-nous à baiser vos mains victorieuses. » Ils avaient l'air de vouloir crier : *Vivat!* mais ils étaient retenus par la crainte des officiers et autres supérieurs. Cependant un gros du peuple fit entendre une espèce de *vivat*. Je remarquai que les supérieurs le voyaient de mauvais œil; aussi, après avoir dîné chez le commandant, me hâtai-je de quitter la ville et de revenir au camp. La foule m'a reconduit jusqu'aux portes.

L'empereur m'a fait savoir qu'il était à quelques milles d'ici... Je n'ai pas l'espoir de le rencontrer.

Nous n'avons pas perdu beaucoup des nôtres dans la bataille; nous regrettons surtout deux personnes, Modrzewski et le jeune Potocki. Parmi les étrangers, le prince de Croy a été tué; son frère est blessé, et ils ont perdu encore quelques autres personnes de marque.

Il padre d'Aviano m'a embrassé un million de fois dans l'effusion de sa joie; il prétend avoir vu pendant la bataille une colombe blanche planer sur nos armées. Il s'est mis en marche

ciw niemu; myślmy raczéj o sobie samych, i wszyscy razem w ucieczce ocalenie znaleźli. »

Przyprowadzają w tym momencie wielką liczbę wozów tureckich, ładowanych prochem, ołowiem; zdaje się, że im teraz zupełnie zbywa amunicyi; nie wiem jak do nas strzelać będą. Donoszą mi także o zabraniu dwudziestu dział, które Turcy zostawili w drodze.

Wkrótce wychodzimy do Węgier; spodziewam się doścignąć nieprzyjaciela blisko Strygonii, jeżeli Bóg dozwoli. Elektorowie saski i bawarski przyrzekli mi, iż wszędzie pójdą za mną. Z przyczyny wielkich upałów, musiemy o dwie mile przynajmniéj oddalić się od pobojowiska aby uniknąć zarazy.

Piszę do króla francuzkiego, jako Monarchy Chrześciańskiego, donosząc mu o zwycięztwie ocalającém Chrześciaństwo. Syn nasz okazał odwagę do zadziwienia. Nieodstąpił mnie na chwilę, i mimo nadzwyczajne trudy, jest zdrów i pełen ochoty. Landgraf heski złączył się z nami; połączone teraz wojska nasze równają się liczbie owych, które Gotfrid de Bouillon prowadził kiedyś do Azyi na odzyskanie Ziemi Świętéj. Zwyciężony nieprzyjaciel nic więcéj nie ocalił prócz życia, zostawiając na polu bitwy wszystkie chorągwie i niezliczone bagaże. Niech się cieszy Chrześciaństwo i dzięki niech składa Najwyższemu, że niedozwolił niewiernym, aby się z nas naigrawali, pytając, « gdzie jest wasz Bóg? »

---

dès aujourd'hui pour poursuivre l'ennemi en Hongrie. Dès que le vizir se fut aperçu qu'il ne pouvait plus tenir, il fit appeler ses fils auprès de lui et se mit à pleurer comme un enfant. Il dit ensuite au khan des Tartares : « Sauve-moi, si tu peux. » — Le khan lui répondit : « Nous connaissons bien le roi de Pologne, il est impossible de résister ; songeons plutôt à nous tirer de là. »

On vient de découvrir encore une grande quantité de munitions de guerre. Je ne sais vraiment pas ce qui leur sera resté, et avec quoi ils feront la campagne. Je reçois dans ce moment le rapport que l'ennemi a abandonné un vingtaine de canons dans sa fuite.

Je suis au moment de monter à cheval pour marcher en Hongrie, et j'espère, comme je vous l'ai dit en vous quittant, vous revoir à Stryj.

Les princes de Bavière et de Saxe sont décidés à me suivre jusqu'au bout du monde. Il nous faudra doubler le pas pendant les deux premiers milles, à cause de l'insupportable infection des cadavres, tant d'hommes que de chevaux et de chameaux.

J'ai écrit au roi de France ; je lui ai dit que c'était à lui particulièrement, comme au roi très-chrétien, qu'il me convenait de faire mon rapport de la bataille gagnée et du salut de la chrétienté. — Notre fanfan est brave au dernier point, etc., etc.

LETTRE DE JOSEPH SZYMANOWSKI.

24 *Października* 1792.

Kochany przyjacielu!

Miłoż mi jest widzieć Kościuszkę, z którym od młodości związała mnie czuła przyjaźń. Usługi jego, oddane ze sławą krajowi, do dawnego uczucia przydały jeszcze winne do obywatela obowiązki. — Szczęśliwy, że takie pełnił usługi; — szczęśliwy, że z wysłużoną już sławą łączyć umie tak naturalną skromność, która do poszanowania winnego przydawać każe tkliwą przyjaźń. Zawstydzić nawet potrafił fortunę, wracając się chętnie do szczupłéj bardzo mierności, niechcąc w niczém urazić delikatnego sposobu myślenia. Pierwsze jego momenta widzenia się z Księciem Czartoryskim rozrzewniły mnie prawdziwie; zdawało mi się, żem widział syna, który z wdzięcznością odnosi ojcu sławę, za jego dla siebie starania. Obadwa się aż do łez uściskali, każdy go potem sobie wydzierał.

LETTRE DE KRASICKI, ARCHEVÊQUE DE GNIEZNO.

Wyjeżdżasz Pan do cudzych krajów, i mojéj rady w téj mierze zasięgasz, a wyrażasz w liście swoim iż wyjeżdżasz, żądasz więc nie rady, ale aprobacyi swojego kroku. Powstawałem ja niekiedy przeciwko nierozmyślnym za granicę pielgrzymowaniom; ale gdym powstawał przeciw nierozmyślnym, bacznych nie ganiłem. Znam sposób myślenia W. M. Pana, i dobrze tuszę o jego podróży. Co więc wyrażę, nie do siebie przyjmiesz, ale do zbyt zagęszczonych naszych pielgrzymów, którzy na to się pokazują, żeby zostali pośmiewiskiem. Tym wszystkim trzeba powiedzieć, nim się na swoją płochą a kosztowną podróż wybiorą:

A naprzód, gdy masz szaleć, trzeba o tém wiedzieć,
Lepiéj być głupim w domu i tam cicho siedzieć;
Niżli śmiesząc sąsiadów, bogacąc filutów,
Osiąść w głupich szpitalu, lub w turmie bankrutów.

LETTRE DE FR. KARPIŃSKI A FR. DMÓCHOWSKI.

Wielmożny Mości Dobrodzieju!

W Litwie, gdzie mieszkam, jest prawo, zowiące się ziemiańskie, podlug którego, kto przez dziesięć lat niezaprzeczoną trzymał dzierżawę, potem już mu nikt takiego dziedzictwa odbierać nie może. Idąc za tém prawem, upominam się serca W. M. Pana Dobrodzieja, które, jak mam honor posiadać, więcéj pewnie już dziesięć lat temu będzie. — Po ostatniem widzeniu się naszém, w zlo odmian się narabiło? Ale nie jątrzmy ran naszych przypomnieniem, raczéj szukajmy ulgi w przyjaźni, która nas oddawna związała; a świeżo mocniéj jeszcze ściśnione te węzły koleżeństwem naszém w Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Posylam W. M. Panu Dobrodziejowi dwa exemplarze *Platona* mego, w Grodnie drukowanego, z których jeden dla niego, a drugi J. W. Prezydentowi naszemu Albertrandemu (jeżeli tego dzieła mego nie miał) oddać raczysz. Żądam wzajemności, ażebyś także jakie dzielo swoje przez teraźniejszą pewną okazyą przesłać mi zechciał. Będziemy sobie trzymać te przyjacielskie pamiątki na dowód że się kochamy. Polecając się chlubnéj dla mnie przyjaźni Jego, zostaję z winnym uszanowaniem.

Wielmożnego Mości Pana
Dobrodzieja
Najniższym Sługą,
Franciszek KARPIŃSKI.

Extrait d'une lettre descriptive de WYSZKOWSKI, 1803.

Podróż z Bydgoszczy do Gdańska była dla nas nieznośną. Trudno sobie wystawić kraj smutniejszy; porównany z Kujawami, zdawal się pustynią. Kto tych okolic świadom, niech powie, czy mój opis będzie przesadzony :

Trakt ciasny i pokrzywiony,
Puste przy drodze zagony,

Nędzne wioski i kościoły,
Tu góry, tu znowu doły :
Za brzydkim lasem las drugi,
Trzęsące mostki przez strugi.
W miałkim piasku powóz tonie,
Że go ledwie ciągną konie,
Lud niewdzięczny i łakomy,
Po kątach gościnne domy,
A w nich najmniejszéj wygody,
Ani chleba, ani wody.

Taki był uprzykrzony przeciąg mil dwunastu. Za Stargardem dopiero małem, ale nowo zbudowaném miasteczkiem, zmieniła się trochę nieprzyjemna postać. Obaczyliśmy przecie urodzajne niwy i weselsze okolice; mało jednak na nie daliśmy uwagi, wyglądając z utęsknieniem celu podróży naszéj. Ciekawość podwoiła niecierpliwe chęci i wygładziła na moment z pamięci niesmaki podróży i trudy jakicheśmy niedawno doznali :

Nadzieja jechała z nami
Krzepiąc zemdlone umysły;
W tém nagle między górami
Wieże nam Gdańska zabłysły.

Co za pożądany widok! Skryły się one i znowu pokazały, aż nareszcie zbliżyliśmy się do pierwszych okopów miasta. Dwa długie przedmieścia ciągną się z tego przyjazdu. Składa je wielka i piękna ulica. Z jednéj strony płynie z gór wydobyta rzeka Radaun, któréj brzeg wałem sypany i ciernistem drzewem jest obsadzony; z drugiéj stoją ozdobne domy z ogrodami. Przejechaliśmy potem zwodzone mosty i sklepienie bramy. Gdańsk wyniosłym wałem, murami i fosą opasany, jest twierdzą warowną. Nie wchodzę w stan jego obrony, bo nie jestem wojskowości znawcą. Przykłady i ostatnie na początku zeszłego wieku oblężenie, pokazały, że może być wzięty : ale zastanawia uwagę, że kiedyś to jedyne i w skarby obfite miasto, sypało tak ogromne koszta, aby się od napaści zasłonić.

Gdańsk zasługuje na dokładny opis. Nie tykając dawniejszych czasów i czynów, ja prosto opiszę co było warte widzenia, nawet porządkiem jakiśmy sobie w zwiedzeniu tych ciekawości przepisali. Trzeba wyznać że pierwszy rzut oka zrobił nam najpo-

chlebniejsze o pięknosci miasta wyobrażenie. Brama wysoka (i tak też nazwana) starożytną rzeźbą ozdobna, prowadzi na ulicę długą, najcelniejszą w Gdańsku. Domy téj ulicy jedne dawną gotycką sztuką, drugie najnowszym gustem stawiane; wszystkie mają z ciosowego kamienia przysionki i przezroczyste w oknach kryształy. Na długim rynku stoi giełda kupiecka. Gmach wspaniały, zewnątrz w posągi rzymskie ubrany, a w środku, do publicznego przechodu otwartym, widać kolosalne wyobrażenie Augusta IIgo, piękne rzeźby i małowidła. Naprzeciw giełdy statua bronzowa Neptuna, a pod nią płynące fontanny :

Tak dla mieszkańców wygody,
Ów trójzęby bożek wody,
Przed którym morze truchleje,
Dobroczynny żywioł leje;
A na dowód swéj opieki,
Posłuszne zgromadził rzeki,
Z których przemysł dla żeglugi,
Ważne porobił usługi.

Jakoż za ulicą długą, Motława oblewa wkoło kupieckie śpichrze, te to nieoszacowane skarbnice, te składy płodów naszéj ziemi, owoc pracy rolnika i źródło bogactw Gdańska, zkąd się rozchodzą na wszystkie strony :

Po drogi skarb tego płonu
Płyną przez morskie bałwany :
Dumny wyspiarz Albionu,
I niestały lud Sekwany.

Zboże nasze żywi tych, którzy nam za zbytkowe towary wydzierają ostatek pieniędzy. Ale ta smutna uwaga skutkiem jest tylko zastanowienia; nie mogła zapewne przyjść nam wtedy, gdy oczy nasze, omamione nowém widowiskiem, nasycić się nie mogły. Liczne okręty, statki i galary, okryły naówczas Motławę. Chcieliśmy je zaraz oglądać, ale nielitościwy mrok przerwał nam tę roskosz. Ledwie więc użyliśmy trochę spoczynku po drodze, gdy ciekawość sprowadziła nas nad kanały o świcie. Ludność handlowego miasta wtedy się najlepiéj wydaje. Co za osobliwszy obraz zamieszania :

Pełno krzyku, pełno wrzawy;
Każdy swéj pilnuje sprawy;
Tu drążnik ciężarem zgięty
Dźwiga zboże na okręty;
Tam znoszą z wody towary,
Ten patrzy wagi, ów miary;
Tu kłócąc się sypią łaszty,
Tam majtek naprawia maszty:
Tu z ciężkim wozem furmany
Roztrącają lud zebrany.
Różne głosy, różne twarze,
Różnych narodów żeglarze;
A każdy podług zwyczaju,
Gwarzy mową swego kraju.
Otoczeni flisów zgrają,
Rybaki wrzawy dodają,
Tak, że w tym zgiełku, w tym tłumie,
Człowiek się pojąć nie umie.

Przecisnąwszy się przez ciżbę idących w prawą i w lewą, najpierwéj odwiedziliśmy okręt blisko brzegu stojący. Kapitan przyjął nas grzecznie. Trzeba się dziwić nad jego wygodném mieszkaniem, nad mocną i zręczną budową okrętu, nad rozliczném przeplataniem lin masztowych, i tysiącem potrzeb do żeglugi; ale te drobne szczegóły choć oko bawią, czytających by znudziły. My jak najprędzéj chcąc brzegi morza oglądać, szliśmy za przewodnikiem koło warsztatu okrętów, gdzie czynny rzemieślnik buduje te pływające domy; a ztamtąd płynąc przy odgłosie muzyki przez Wisłę i rznięte od niéj ku morzu kanały, wysiedliśmy w Mindy, fortecy portowéj. Z wyniosłéj wieży téj fortecy, pierwszy raz obaczyliśmy morze; pyszny ten widok był dopełnieniem wszystkich chęci naszych. Co za cuda przyrodzenia! nie wiedzieć co było pierwéj oglądać! Nieprzejrzana przestrzeń wody, kołysanie wiatrami, zdała nam się opasana lasem. Ciemna powierzchnia w oddaleniu może w ten błąd oko wprowadzić; lecz w momencie zniknęło omamienie gdyśmy postrzegli zbliżające się ztamtąd okręty:

Jednych z rozpiętym żaglem szereg długi
Dążył szczęśliwie do końca żeglugi,

Drugie na morskie nieważając fale,
Z portu ładowne płynęły wspaniale.

Tedy gmachy wodne zajmują kanały portowe, powiewając każdy banderą swojego narodu. Rybackie statki, chciwe połowu, krążą ustawnie nad brzegiem w około portu. Tysiąc małych ich żaglów bielą się wśród mgły morskiéj :

Tu Wisła żyżne okrążywszy kraje,
Morzu hołd winny oddaje;
Jéj słodkiéj wody powierzchnia siwa,
Choć się w bałwanach morskich ukrywa,
Jeszcze zdziwione oko u brzega
Oddzielny w głębi nurt jéj spostrzega;
Właśnie jak gdyby dumne morza wały
Bratać się z rzeką niechciały.

Des titres employés dans les lettres.

WM.—Abréviation de *Waszmość*, à son inférieur.

W. Mci D.—Abréviation de *Wielmożny Mości Dobrodzieju*, à son supérieur.

W M. P.—Abréviation de *Waszmość Pan*, à son égal.

M. X.—Abréviation de *Mości Xiąze*, ou J. O. M. X., *Jaśnie Oświecony Mości Xiąże*, à un prince.

W. O. X.—Abréviation de *Wielebny Ojciec Xiądz*, à un prêtre.

DES TITRES ET DES ADRESSES.

WIELMOŻNEMU JMC PANU

DOMARADZKIEMU

W. M. Panu i Dobrodziejowi

W KOŃCU.

A un comte.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU JMC PANU

Hrabiemu POTOCKIEMU

JWM Panu i Dobrodziejowi

W PODHORCACH.

A un prince.

JAŚNIE OŚWIECONEMU XIĘCIU

RADZIWIŁŁOWI

JOX Panu i Dobrodziejowi

W NIEŚWIEŻU.

A un prêtre.

PRZEWIELEBNEMU XIĘDZU

KAJSIEWICZOWI

W.O Xiędzu i Dobrodziejowi

W WILNIE.

A un chanoine.

WIELMOŻNEMU XIĘDZU KANONIKOWI

BERTRANDOWI

W. O. Proboszczowi

W HERBLE.

POLONISMES ET PROVERBES.

Śmierć i żona od Boga przeznaczona.	Le mariage et la mort sont écrits dans le ciel.
Kiedy wleziesz między wrony, wtedy krakaj jak i ony.	Il faut savoir hurler avec les loups.
I wilk syty i koza cała.	Il faut ménager la chèvre et le chou.
Obiecywać złote góry.	Promettre monts et merveilles.
Kto nie postępuje ten się cofa.	Qui n'avance pas recule.
Kto milczy to się zgadza.	Qui ne dit mot consent.
Ręka rękę myje.	Une main lave l'autre.
Nogi za pas i daléj.	Prends tes jambes à ton cou.
Wrze jak w garnku.	Cela fait trop de bruit.
Beczy jak koza pod nożem.	Il crie comme un écorché.
Na dwoje babka wróży.	C'est une chose à deux fins, *ou* incertaine.
Zakrawa na mędrka.	Il se dit savant.
Drzeć koty.	Être à couteaux tirés.
Pleść koszałki, opałki.	Dire des billevesées.
On jest z zajęczém sercem.	Il est poltron.
Stoi mi kością w gardle.	Il m'est comme la paille dans l'œil.
Słowo wiatr.	La parole est comme le vent qui passe.
Drżą mu łytki.	Il tremble de tous ses membres.
Na czyim wózku jedziesz temu piosnki śpiewaj.	Chantez la chanson de celui qui vous mène, c'est-à-dire, de qui vous dépendez.
Szuka guza.	Qui cherche le danger y périra.
Służba wolność traci.	Quand on sert, on est esclave.
Służba nie drużba.	L'esclavage n'est pas un plaisir.
Myśleć o niebieskich migdałach.	Bayer aux corneilles.
Stawiać zamki na lodzie.	Faire des châteaux en Espagne.
Obejść się z kim po tatarsku.	Agir avec quelqu'un en barbare.
Obejdzie się cygańskie wesele bez marcypanów.	Il ne faut pas de dessert à la noce d'un bohémien.
Trzymać wilka za uszy.	Tenir le loup par la queue.
Rozpuścił się jak dziadowski bicz.	Jeter son bonnet par-dessus les moulins.
Herod baba.	Une femme qui porte les culottes.
Przepadł Kozak z dudami.	Il est perdu sans ressource.
Sobotnim sztychem na niedzielny targ.	Faire quelque chose sans soin.
Strzedz jak źrzenicy w oku.	Garder comme la prunelle de ses yeux.
Jak dudy nadmiesz tak grają.	L'orgue joue comme on le souffle.
Jak kamień w wodę wrzucił.	Perdre quelque chose, *ou* perdre la trace.

Im kto wyżéj siedzi tem bardziéj się wspina.	Qui est assis sur le sommet désire être encore plus haut.
Kaptur nie czyni mnichem, ani suknia llchem.— Nie każdy pan co w blawatach.	L'habit ne fait pas le moine.
Doktor Jugo, kogo leczy to niedługo.	Se dit d'un mauvais médecin.
Kto się śmieje w sobotę zapłacze w niedzielę.	Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.
Kto z kotła głowę wynosi to go strychulcem w łeb.	Se dit de quelqu'un qui a trop d'orgueil.
Żyć jak Łazarz.	Vivre comme un malheureux.
Łazi jak ćma po nocy.	Se dit de quelqu'un qui flâne sans but.
Bąki strzela.	Il baguenaude.
Bruki zbija.	Il bat le pavé.
Ludzi jak nabito.—Ćmaludzi, ou mnóstwo ludzi.	Une foule de monde.
Łże jak opętany.	Il ment comme un arracheur de dents.
Prawić koncepta jak z kalendarza.	Faire des almanachs.
Ruszył koncep tem jak martwe ciele ogonem.	Se dit de quelqu'un qui a la prétention de dire un bon mot.
Milczy jak zaklęty.	Il est muet comme une carpe.
Stoi jak wryty.	Il est tout interdit.
Myśli o wieży babilońskiéj.	Il pense à la tour de Babel.
Był w Rzymie, a papieża nie widział.	Se dit de quelqu'un qui a voyagé et qui n'a rien vu.
Mądrość przychodzi z laty.—Acz nie każdy mądry kto brodaty.	L'esprit n'est pas seulement le don de l'âge.
Mina hajdamaka.	Avaleur de charrettes ferrées.
Miłość bez zazdrości jak Polak bez wąsa.	L'amour sans jalousie est comme un Polonais sans moustaches.
Mieć więcéj zatrudnienia jak piece na Wielkanoc.	Avoir de l'occupation par-dessus la tête.
Nie mów hop aż przeskoczysz przez płot.	Ne pas chanter victoire avant d'avoir réussi.
Nabożny jak koń Śgo Jerzego.	Se dit des hommes qui veulent passer pour pieux.
Napędzić mu Piotra.	Faire peur à quelqu'un.
Nauczę tańcować.—Ja cię nauczę jak pluć w onuczę.	Je te ferai marcher.
Nogi drze a bóty na kiju nosi.	Se dit pour exprimer l'avarice de quelqu'un.
Na każdem weselu swat, na każdéj stypie dziad.	Se dit d'un homme qui vient sans être invité, pique-assiette.
Nieśpiewaj Alleluja aż po wielkim piątku.	Il ne faut pas encore chanter victoire.
Rośnie jak na drożdżach.	Il pousse comme un champignon.

Strach ma wielkie oczy.	On fait toujours le loup plus gros qu'il n'est.
Kocioł garnkowi przygania a oba smolą.	La pelle se moque du fourgon.
Zmienił stryjek na sieklerkę kijek.	Il a changé son cheval borgne contre un aveugle.
Z piasku bicza nie ukręcisz.	Qui choisit prend le pire.
Cierpliwość i mury przebija.	Patience passe science.
Trzeba z nim zjeść beczkę soli aby go poznać.	Pour le connaître, il faut manger avec lui un boisseau de sel.
Za jednego bitego dwóch dają niebitych.	Pour un perdu, deux retrouvés.
Modli się pod figurą a djabła ma za skórą.	Près de l'église et loin de Dieu.
Na pochyłe drzewo kozy skaczą.	Quand l'arbre est tombé, tout le monde court aux branches.—Qui se fait brebis, le loup le mange.
Chudéj farze sam pleban dzwoni.	Pauvre paroisse, c'est le curé qui sonne la messe.
Wiedzą sąsiedzi jak kto śledzi.	Les voisins savent tout.
Szczęście za nim w trop chodzi.	Qui chapon mange, chapon lui vient.
Dziurawy worek.	C'est un panier percé.
Kto śpi ten nie grzeszy.	Qui dort ne commet pas de péchés.
Mądréj głowie dość na słowie.	Le sage entend à demi mot.
Cudzemi rękami dobrze żar grzebać.	Si vous voulez que votre affaire soit faite, allez-y; sinon, envoyez-y.
Gdzie wiele mamek tam dziecko bez nosa.	Souvent trop de zèle gâte tout.
Niedaleko pada jabłko jabłoni.	Telle mère, telle fille.
Każdy dudek ma swój czubek.	Chacun a sa dose d'esprit.
Co dzbanek to panek. — Co głowa to rozum.	Autant de têtes, autant d'opinions.
Niewart i szczypty tabaki.	Il ne vaut pas un liard.
Cygan cyganem się świadczy. — Masz cyganie świadki?—Mam żonę i dziatki.	Un vaurien prend à témoin son semblable.
Czerwony jak upiór.	Il est rouge écarlate.
Czatuje jak djabeł na dobrą duszę.	Il guette comme le diable guette une bonne âme.
Chować co od wielkiego dzwona ou święta.	Garder quelque chose précieusement.
Co Włoch wymyśli, to Francuz zrobi, Niemiec sprzeda, Polak kupi, a Tatar wydrze.	L'Italien l'invente, le Français le fait, l'Allemand le vend, le Polonais l'achète, et le Tartare le pille.
Chytry jak Judasz.	Faux comme un jeton.
Czerwony jak toruńska cegła.	Rouge jusqu'au blanc des yeux.
Dano mu wieniec grochowy. — Została na koszu.	La demande en mariage lui a été refusée.

Dal się Cygan dla kompanij powiesić.	Se sacrifier pour quelqu'un.
Godzić na ostrze.	Combattre à outrance.
Goły jak święty turecki.	Pauvre comme Job.
Umrzeć w wianku.	Mourir vierge.
A to mi Włoch! — A to mi marcypanek z marymontskiéj mąki.	Voilà un beau Coco!
Włóczy się jak Cygan na jarmarku.	Il mène une vie de bohème.
Za króla Sasa, jedz, pij, popuszczaj pasa; a za króla Sobka nie było w polu snopka.	Du temps du roi Saxon, il y avait de tout en abondance; et du temps du roi Sobieski, il n'y avait pas de gerbes dans les champs.
Gdy konia kują, żaba nogę podnosi.	Quand on ferre un cheval, la grenouille présente sa patte.
Gada ni w pięć ni w dziewięć.	Tu me dis des choses qui n'ont pas le sens commun.
Prawisz co ci ślina do gęby przyniesie.	Parler à tort et à travers.
Stroić koperczaki.	Faire la cour à quelqu'un.
Palić cholewki.	Faire le galant.
Tonący brzytwy się chwyta.	Qui se noie s'accroche à un brin de paille.
Wyjdzie to jak oliwa na wierzch.	Cela deviendra clair.
Kontent jak nagi w pokrzywie.	Content comme sur des épines.
Nie trzeba wścibiać nosa.	Il ne faut pas se mêler des choses qui ne vous regardent pas.
Puścić płazem.	Passez outre, ou allez.
Mów krótko a węzłowato.	Parlez peu et bien.
Przytrę ci rogów.	Je te mâterai.
W łeb postrzelony.	Il est toqué.
Mały deszcz z wielkiéj chmury.	Beaucoup de bruit pour rien.
Pozwól kurze grzędy, a ona chce wszędy.	Laissez à la poule une planche, elle voudra aller partout.
Kto ma wisieć nie utonie.	Pendu ne se noie pas.
Tylko co z igły zdjęty.	Tout battant neuf.
Zys, łys, kuternoga, jak się uda, to łaska Boga.	Un louche, un chauve, et un pied bot, ne sont bons que par la grâce de Dieu.
Zdrów jak ryba.	Frais comme un poisson.
Albo pij albo się bij.	Bois ou bats-toi.
Albo kapucyn albo starosta.	Pile ou face.
Ciemny jak tabaka w rogu.	Sot comme un pot.
Głupi jak stołowe nogi.	Bête comme une cruche.
Tańczy jak mu zagrają.	Le moine répond comme l'abbé chante.
Ostatkiem gonić.	Être aux abois.
Od przybytku głowa nie boli.	Abondance de biens ne nuit pas.
Szukać jutra.	Chercher une aiguille dans une botte de foin.
Nie trzeba sądzić z pozoru.	Il ne faut jamais juger une affaire sur l'étiquette du sac.

Podciąć skrzydła.	Rogner les ailes à quelqu'un.
Kto dobrze kocha ten tęgo bije.	Qui aime bien châtie bien.
Bądź co bądź.	Alors comme alors.
Co się stalo nie odstanie. — To moje licho. — A niech go nieznam.	Il est mon âme damnée.
Zna się jak świnia na pieprzu.	Un âne n'entend rien en musique.
Na koniu jedzie i konia szuka.	Il cherche son âne, et il est dessus.
Wziąść co za dobrą monetę.	Prendre une chose pour de l'argent comptant.
Jest to cnota nad cnotami trzymać język za zębami.	Assez sait qui sait vivre et se taire.
Niemożna dwóm panom służyć.	On ne saurait servir deux maîtres.
Jaki pan taki kram.	Tel auteur, telle œuvre.
Czyń sam co możesz, bo cudzemi rękami dobrze żar grzebać.	N'attends d'autrui de ce que tu pourras faire.
Kto nie ryzykuje ten nie zyskuje.	Qui ne s'aventure n'a ni cheval ni mule.
Krzyczy jak opętany.	Il crie comme un aveugle qui a perdu son bâton.
Ślepy chromego prowadzi.	Un aveugle mène l'autre dans la fosse.
Choć w łeb obuchem.	Bachelier en bûche.
Goli bez mydła.	Il lui fait la barbe sans rasoir.
Ten do Sasa ów do lasa.	L'un va à droite, l'autre à gauche.
To tyle warto co bić się za Wiedeń.	Cela vaut autant que d'assiéger Vienne.
U niego w głowie jak w trybunale.	Il a la berlue.
Prawo jak pajęczyna, mucha ugnie a bąk się przebije.	Les lois sont comme la toile d'une araignée, la mouche y reste, et le bourdon la brise.
Nie w ciemię bity.	Il n'est pas bête.
Wleść jak Pilat w Credo.	Se mêler de ce qui ne regarde pas.
Wyrwać się jak Filip z konopi.	Avancer quelque chose hors de propos.
Potrzebny jak piąte koło u wozu.	Il est comme une cinquième roue à un carrosse.
Potrzebny jak dziura w moście.	On le porte sur les épaules.
W starym piecu djabeł pali.	Se dit d'une vieille femme amoureuse.
Zęby na kogo ostrzyć.	Menacer quelqu'un.
Zgadnij Jezu kto cię bije.	Devine si tu peux.
Znają go jak lichego szeląga.	Connu comme Barrabas dans la Passion.
Złoto przydać do złota.	Porter de l'eau à la rivière.
Ródź baba dziecko, a babie sto lat.	Il ne chaut quel âge a la bête, pourvu qu'elle se porte bien.
Żyj Ojczyznie, przyjaciołom, oddadzą cześć twym popiołom.	Vivez pour la patrie et pour les amis, on rendra honneur à vos cendres.
Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje.	Assez vieille qui fait bien.
Nie ukryjesz szydła w worku.	On ne cache pas les aiguilles au sac.

Po nici do kłębka.	De fil en aiguille.
Oto banialuki. — Co za dziwolągi.	Contes de la mère l'Oie.
Złe położenie człowieka psuje.	L'occasion fait le larron.
Kto się buduje ten się rujnuje.	Qui fait noces et maisons, met le sien à l'abandon.
Kto mocniejszy ten lepszy.	La raison du plus fort est toujours la meilleure.
Starszy Pan Bóg niż Pan Rymsza.	Mieux vaut par raison que par force.
Lepiéj rozumem niż tłumem.	Plus fait douceur que violence.
Ma się jak groch przy drodze.	Il est volé par tout le monde.
Suchy marzec, ciepły kwiecień, mokry maj, będzie żyto jako gaj.	Mars poudreux, avril pluvieux; mai joli, gai et venteux, présage un an planturenx.
Po Świętym Mateuszu każdy kiep w kapeluszu.	Après la Saint-Malthieu il faut se vêtir chaudement.
Nikt wczesnego zaslania i młodego ożenienia nie żałował.	Personne n'a regretté d'être marié jeune ni de semer de bonne heure.
Łaska pańska na pstrym koniu jeździ.	Promesse de grand seigneur n'est pas héritage.
Robi jak za pańszczyznę.	Il travaille comme pour l'amour de Dieu.
Siedzieć jak na niemieckiem kazaniu.	Écouter sans rien comprendre.
Skrzypi by ruska kolasa.	Il écorche les oreilles.
Sowa na dachu kwili.—Umrzeć komuś po chwili.	Le hibou sur le toit annonce la mort de quelqu'un.
Kot się myje, ktoś będzie. — Sroka przyleciała, będą goście.	Voilà une pie, nous aurons une visite.
Wrona kracze, będzie deszcz.	Les cris d'une corneille annoncent la pluie.
Stare ustawy, świeże potrawy są najlepsze.	Les vieilles lois et les mets frais sont les meilleurs.
Nauczę cię jak gwizdać po kościele.	Je t'apprendrai à être sage.
Pij piwo któregoś sam nawarzył.	Le vin est tiré, il faut le boire.
Jak sobie posłałeś, tak się wyśpisz.	Comme on fait son lit, on se couche.
Nie dam sobie brząkać po nosie.	Je ne me laisserai pas jeter de la poudre aux yeux.
Gracko się zwinął.	Il s'est bien tiré d'affaire.
Polegaj na mnie jak na Zawiszy.	Fie-toi à moi.
Pragnie jak kania dżdżu.	Il désire cela ardemment.
Ani z roli, ani z soli, ale z tego co mnie boli (dicton de Jean Sobieski).	On n'a rien sans peine.
Osiąść na koszu.	Coiffer sainte Catherine.
Osiąść na lodzie.	Manquer un mariage.
Poznać Pana po cholewach.	On connaît l'oiseau au plumage.
Pleść jak na mękach.	Passer du coq à l'âne.
Pleść koszałki opałki.	Dire des billevesées.
Pamiętać ruski miesiąc.	Se souvenir de loin.

Polski most, niemiecki post, włoskie nabożeństwo, wszystko to błazeństwo.	Pont polonais, jeûne allemand et piété italienne, tout cela n'est que frime.
Starszy pan Kozłowski jak pan Baranowski.	Mieux vaut lui qu'un autre.
Zaczął złotem, skończył błotem.	Jeter l'argent par les fenêtres.
Słuchajże błaźnie, sprawię ci łaźnię!	Je te ferai rendre gorge.
Slósarz zawinił, a kowala powiesili.	Le serrurier est coupable, et l'on a pendu le forgeron.
Wygląda jak zdjęty z krzyża.	Il a la mine d'un déterré.
Wstąpił do piekła, po drodze mu było.	C'est faire trop de détours.
Nie kijem, to pałką.	D'une manière ou d'une autre.
Co się przewlecze to nie uciecze.	Tout vient à temps à qui peut attendre.
Cierpliwość wszystko przezwycięży.	La patience vient à bout de tout.
Wszystko jak z płatka idzie komu szczęście sprzyja.	Tout réussit à qui la fortune sourit.
Do czasu dzban wodę nosi. — Długo wilk nosił, ponieśli i wilka.	Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin elle se brise.
Człowiek strzela, a Pan Bóg kule nosi.	L'homme propose, et Dieu dispose.
Lepsza sława jak złoto.	Bonne renommée vaut mieux que ceinture dorée.
Kto długi płaci, ten się bogaci.	Qui paie ses dettes, s'enrichit.
Gdzie moc panuje, rozum folguje.	Où force domine, raison n'a point lieu.
Kto się na gorącém sparzy, to i na zimne dmucha.	Chat échaudé craint l'eau froide.
O wilku mowa, a wilk tu.	Quand on parle du loup, on en voit la queue.
Ziarko do ziarka a będzie miarka.	Les petits ruisseaux font les grandes rivières.
Zły język jest gorszy od ognia.	Coup de langue est pire que coup de lance.
Z wiekiem i rozum przychodzi.	Avec l'âge on devient sage.
Nie razem Kraków zbudowany.	Paris n'a pas été fait en un jour.
Wedle stawu grobla.	Selon le vent la voile.
Kto późno chodzi ten sobie szkodzi.	Qui va à la chasse, perd sa place.
Niema już rady.	Il faut en passer par là.
Kto na dwóch stołkach siada, na ziemię spada.	Qui court deux lièvres n'en prend point.
Pańskie oko konia tuczy.	L'œil du maître engraisse le cheval.
Na pochyłe drzewo i kozy skaczą.	Faites-vous brebis, le loup vous mangera.
Na głupie pytania niema odpowiedzi.	A sotte demande point de réponse.
Suknia nie zdobi człowieka.	L'habit ne fait pas le moine.
Pyszni się, a chudo w kieszeni. — Na szyi cztéry chustki, a w kieszeni same pustki.	Robe de velours et ventre de son.

Krowa co wiele ryczy mało mléka daje.	Qui parle beaucoup, dit peu.
Brzuch głodny niema litości.	Ventre affamé n'a pas d'oreilles.
Co się łatwo zyszcze, łatwo się traci.	Ce qui vient par la flûte, s'en va par le tambour.
Nie przebieraj Panno abyś nie przebrała, abyś za kanarka wróbla nie dostała.	Qui choisit prend pire.
Wytargował stryjek za siekierkę kijek.	Troquer son cheval borgne pour un aveugle.
Lepszy rydz jak nic.	Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras.
I ściany mają uszy.	Les murailles ont des oreilles.
Kto spi ten nic grzeszy.	Dort tranquille qui n'a que perdre.
Kamień na miejscu mchem obrasta.	Pierre qui roule n'amasse pas mousse.
Mądréj głowie dość na słowie.	A bon entendeur peu de paroles.
Poznajemy przyjaciela w potrzebie.	Au besoin on connait l'ami.
Kogo się kocha tego się bije.	Qui aime bien châtie bien.
Ze wszystkiego się wykręci.	Chaque trou trouve sa cheville.
Na cztéry nogi kuty.—Nie od jednego psa szczwany.	Ferré des quatre pieds.
Cierpliwy wszystkiego się doczeka.	Tout vient à temps à qui peut attendre.
Prawda na dnie kieliszka.	La vérité est au fond du verre.
Wesół, szczęśliwy jakby go na sto koni wsadził.	Il est aux anges.
Rozpływa się z radości.	Il se pâme de joie.
Nic nieodda za bezcen.	Il ne donne pas ses coquilles.
Pije jak smok. — Leje jak w beczkę.	Il boit comme une éponge.
Idzie jak po maśle.	Cela coule de sonrce.
Trzeba go zwabić.	Il faut lui dorer la pilule.
Swiszczą po kościele.	Quand le chat n'y est pas, les souris dansent.
Łytki u niego jak piszczele.	Il a des jambes de fuseau.
Giętki jak trzcina.	Il est souple comme un gant.
Jak wiun się wykręca.	Il glisse comme une anguille.
Na dwóch stołkach siedzi.	Il se met sur deux branches.
Kto ma wisieć nie utonie.	Le gibet ne perd pas ses droits.
Każdy ma swoje ale.	Il n'y a personne sans reproche.
Chciałby jeszcze za młodzika uchodzić.	Il fait encore le jeune homme.
Kocioł garkowi przygania a oba smolą.	Qui se ressemble s'assemble.
Żona jego rej wodzi.	Sa femme porte les culottes.
Siedzi pod spodnicą.	Il est dominé par le jupon.
Dobrze go po śmierć posłać.	Il est bon à aller quérir la mort.
Resztkami goni, w piętkę goni.	Il jouit de son reste.
Zapędzę go w kozi róg.	Il me paiera cela.

Jest w sztosie żartów, *ou* Rozigral się	Il est en train de plaisanter, *ou* Il est gai comme un pinson.
Ma język dobrze wyprawny.	Elle a la langue bien pendue.
Język jéj lata jak na kołowrótku.	C'est un moulin à paroles.
Ma gębę wyparzoną.	Elle a la langue bien affilée.
Gładkie słowa nic nie kosztują.	Beau parler n'écorche la langue.
Kto rad daje nie pyta czy chcesz.	La bonne mère ne dit pas : Veux-tu?
Mała kuchnia rozprzestrzenia gmachy.	L'économie agrandit la maison.
Z oczu to jego wyczytałem.	J'ai lu dans sa pensée.
Tak idąc niedaleko zajdzie.	S'il continue, il n'ira pas loin.
Znają go jak zły szeląg.	Il est connu comme le loup blanc.
Nieszczęście bramą wjeżdża.	Le mal vient à cheval, et s'en retourne à pied.
Był i na wozie i pod wozem. — Dało mu się we znaki.	Il a mangé de la vache enragée.
Trafił mu w sedno.	Il lui a mis le doigt dans l'œil.
Przystroiła się jak wiatrak w płócienną łachmanę.	Barlolée comme la chandelle des Rois, *ou* Elle est mal triflée.
Łże i piecze jak na mękach.	Il ment comme un arracheur de dents.
Niedba na ludzkie obmowy.	Il se moque du qu'en-dira-t-on?
Wiem to z ust niezawodnych.	Je le sais de bonne source.
Czyni to dla zabicia czasu.	C'est pour tuer le temps.
Wiatry na tandetę wykłada.	C'est un vendeur de fumée.
Gdyby nie ale, byłoby wszystko wcale.	Si ce n'était le si et le mais, nous serions tous riches à jamais. — Avec des si on mettrait Paris dans une bouteille.
Jaki Pan taki kram.	Tel maître, tel valet.
Nie zgadnie Pan Niewiecki, co robi Pan Niebieski.	Personne ne peut prévoir ce que Dieu destine.
Nie pij na żywego Niedźwiedzia skórę. — Jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nie.—Niedźwiedź w lesie, a ty skórę jego przedajesz. —Ptaki w lesie, a ty już rożenki strużesz.	Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant de l'avoir mis par terre.
Od Anasza do Kaifasza.	Renvoyer de Caïphe à Pilate.
Ot! od siedmiu boleści.	Oh! quelle pitié!
Patrzyć jak żółw na swoje jajka.	Regarder quelqu'un de tous ses yeux.
Policzemy jak pobijemy.	Nous ferons notre compte après.
Plecie jak o żelaznym wilku.	Parler d'une chose inouïe.
Przybyło dnia na kurzą stopę.	A l'an neuf, les jours croissent du pas d'un bœuf.
Pomieszał groch z kapustą.	Il a tout embrouillé.
Jakby go ćwiekiem przybił.	Il reste comme s'il était cloué.
Stoi jak malowany.	Il ne bouge pas plus qu'un terme.
Dam sobie rękę uciąć.	J'en mettrais la main au feu.

Koszula bliższa ciała.	La chemise me touche de plus près que mon habit.
Niema róży bez cierni.	Nul plaisir sans peine.
Darowanemu koniowi w zęby nie patrz.	A un cheval donné on ne regarde pas à la bouche.
Czekaj mnie na rozstajnéj drodze.	Attendez-moi sous l'orme.
Nowe sitko na kołeczku.	Au nouveau tout est beau.
Kropla wody spadając, i kamień dziurawi.	Au premier coup ne chet pas l'arbre.
Ile głów tyle zdań.	Autant de têtes autant d'avis.
Kto późno chodzi ten sam sobie szkodzi.	Aux absents les os.
Niema tego złego coby na dobre nie wyszło.	A force de mal aller, tout ira bien. — A quelque chose malheur est bon.
Kto z Bogiem, Bóg z nim.	Aide-toi, le ciel t'aidera.
Dobrze z bitwy choć z nosem.	A la guerre comme à la guerre.
Nie wierz gębie, połóż na zębie.	L'appétit vient en mangeant.
Jak umarłemu kadzidło.	Comme un cautère sur une jambe de bois.
Po deszczu pogoda.	Après la pluie le beau temps.
Pieczone gołąbki nie przyjdą do gębki.	A renard endormi rien ne tombe dans la gueule.
Cierpliwość i mury przebija.	Avec la patience on vient à bout de tout.
Silna wola wszystko przełamie.	Avec de la volonté on vient à bout de tout.
Co się przewlecze to nie uciecze.	Ce qui est différé n'est pas perdu.
Co jednemu szkodzi, to drugiego chłodzi.	Ce qui nuit à l'un duit à l'autre.
Czém się skorupka za młodu napije, tém i na starość trąci.	Ce qu'on apprend au berceau dure jusqu'au tombeau.
Łyżka po objedzie.	C'est de la moutarde après dîner.
Jest to człowiek bez czci i bez wiary.	C'est un homme qui n'a ni foi ni loi.
Trzech przeliczyć nie może.	C'est un homme qui ne sait ni A ni B.
Nieukręci ani bicza z piasku.	Il ne faut pas s'embarquer sur des coquilles de noix.
Prochu nie wynajdzie.	Cet homme n'a pas inventé la poudre.
Gada jak z książki. Czyta jak z Ewangelii.	Cet homme parle comme un livre.
Każdy ma swego mola co go gryzie.	Chacun a sa marotte.
Łaska pańska na pstrym koniu jeździ.	Changeant comme la lune.
Zmienny jak kurek na kościele.	Changeant comme une girouette.
Na wszystko jest czas.	Chaque chose a son temps.
Odwiedzić flaszkę.	Rendre hommage à sa gourde.
Szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie.	Charbonnier est maître chez soi.
Jutra szuka.	Chercher midi à quatorze heures.

Złotemi kulami i twierdzę można dobyć	Clef d'or ouvre toutes les portes.
Szewc zawsze bez butów.	Les cordonniers sont les plus mal chaussés.
Kość rzucona.	Le dé en est jeté.
Ostróżność matką bezpieczeństwa.	Défiance est mère de sûreté.
Źle grosz nabyty niedługo się trzyma.	D'injuste gain juste dain.
I w Paryżu z owsa nie zrobią ryżu.	D'une buse on ne saurait faire un épervier.
Na bitym gościńcu trawa nie rośnie.	En chemin battu il ne croît point d'herbe.
Patrz zawsze końca, oglądaj się na koniec.	En tout il faut considérer la fin.
Szczęśliwy jak polny konik.	Comme l'oiseau sur la branche.
Robić sobie złote góry.	Faire des châteaux en Espagne.
Cudzem dobrem szafuje.	Généreux du bien d'autrui.
Zakrawa na mędrka.	Il a de l'esprit comme un diable.
Drzeć łyka dopóki się drzeć dają.	Il faut battre le fer pendant qu'il est chaud.
Nie wścibiaj nosa we drzwi.	Il faut se garder de mettre le doigt entre l'arbre et l'écorce.
Między wrony, krakaj jak i ony.	Il faut savoir hurler avec les loups.
Rób tak aby i wilk był syt i koza cała.	Il faut savoir ménager la chèvre et le chou.
Nie sądź nikogo z pozoru. — Słuchaj uchem a nie brzuchem.	Il ne faut condamner personne sans l'entendre.
Nie pluj w wodę bo się jéj napijesz.	Il ne faut jamais dire : Fontaine, je ne boirai pas de ton eau.
Nie wie sam co ma począć.	Il ne sait plus à quel saint se vouer.
Zgłodniałemu dobry i kęs chleba.	Il n'est sauce que d'appétit.
Swój swojego poznał i na piwo zazwał.	Il n'est si vilain pot qui ne trouve son couvercle.
Na tym biednym świecie dziwnie się piecie.	Il n'y a qu'heur et malheur dans ce monde.
Prawda kole w oko.	Il n'y a que la vérité qui offense.
Utopiliby go i w łyżce wody.	Il se noierait dans un verre d'eau.
Pijanemu Pan Bóg nogi stáwia.	Il y a un dieu pour les ivrognes.
To niewarto i żydowskiéj świeczki.	Le jeu n'en vaut pas la chandelle.
Co z oka to i z myśli.	Loin des yeux, loin du cœur.
Kłamie jak na torturach.	Il ment comme un arracheur de dents.
Na swojém śmieciu i wióry biją.	Un coq est bien fort sur son fumier.
Kruk krukowi oka nie wykole.	Les loups ne se mangent pas entre eux.
Złe ziarno i na dłoni wschodzi.	Mauvaise herbe prospère toujours.
Tanie mięso psy jedzą.	Rien n'est plus cher que le bon marché.
Każda rzecz ma swoją złą stronę.	Toute médaille a son revers.
Uderz w stół a nożyce się odezwą.	Qui se sent morveux se mouche.

Być między młotem a kowadłem.	Être placé entre l'enclume et le marteau.
Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje.	Qui se réveille de bonne heure, Dieu le protége.
Jest to cnota nad cnotami trzymać język za zębami.	Savoir se taire.
Nie dla ciebie grzanka się piecze.	Ce n'est pas pour ton nez. — Ce n'est pas pour toi que le four chauffe.
Przy cudzym ogniu grzankę upiec.	Tirer les marrons du feu avec la patte du chat.
Dobra żona perła droga, dana od samego Boga.	Qui a trouvé une bonne femme a trouvé un grand bien.
Kto szuka guza, guza dostanie.	Qui cherche le danger y périra.
Choć do rany przyłożyć.	Il est bon comme du pain.
Pij też — wypij szklankę.	Buvez un coup.
Zarobić sobie na życie.	Gagner sa vie.
Jak powiedział tak uczynił.	Aussitôt dit, aussitôt fait.
Każe się odmalować w całéj postaci.	Il se fera peindre en grand.
Przepisać na czysto.	Mettre au net.
Ten zapach bije w nos.	Cette odeur prend au nez.
Daj mi drobne pieniądze za tę sztukę złota.	Donnez-moi la monnaie de cette pièce d'or.
Żyje o żebranym chlebie.	Il est réduit à la mendicité.
Bierze mię oskoma.	L'eau m'en vient à la bouche.
Ujdzie jeszcze.	Passe encore.
Stać.	Être debout *ou* se tenir debout.
Bijąc w bębny i z rozwiniętemi chorągwiami.	Tambour battant et enseignes déployées.
Uwierzy kto zechce.	Croira qui voudra.
Zatopić.	Couler à fond.
Uprzednio.	Au préalable.
Ani słowa nie bąknął.	Il resta interdit.
Uzbrojony od stóp do głowy.	Armé de toutes pièces.
Natychmiast powrócę.	Je suis à vous à l'instant.
Nie ruszy się z miejsca.	Il ne bouge de sa place.
Był ze mną w porozumieniu.	Il a agi de concert avec moi.
Nosić po kim żałobę.	Porter le deuil de quelqu'un.
Mieczem wyciąć do nogi.	Passer au fil de l'épée.
Ta ściana się pęka.	Ce mur travaille.
To przechodzi moje pojęcie.	Cela passe ma portée.
Nie dobrze mi.	Je sens du malaise.
Żyje wygodnie.	Il vit à son aise.
Dogadza sobie.	Il se met à son aise.
On ma niemały udział w téj sprawie.	Il n'est pas pour peu dans cette affaire.
Nic ci do tego.	Cela ne te regarde pas.
On ma w tém wielki udział.	Il y est pour beaucoup.
On mnie nie obchodzi.	Il ne m'est de rien.

Niech będzie co chce.	Vaille que vaille.
Bądź co bądź.	Coûte que coûte.
Mam krótką pamięć.	J'ai la mémoire ingrate.
Ten człowiek wyższy od pana o całą głowę.	Cet homme vous passe de toute la tête.
Być w wielkim strachu.	Être dans les transes.
Ja temu nie poradzę.	Je n'en puis plus.
Przejadły się mu roskosze.	Il est blasé sur les plaisirs.
Sprzykrzyły się mu uciechy.	Il est dégoûté des jouissances.
To nadwerężyło jego zdrowie.	Cela fit tort à sa santé.
Te owoce trwają długo.	Ces fruits sont de garde.
Zostawić najlepsze na ostatek.	Garder une chose pour la bonne bouche.
Przepraszam tysiąc razy.	Mille pardons.
Przykąsiła sobie język.	Elle s'est mordu la langue.
Poznałem zdaleka czém to pachnie.	Je l'ai senti venir de loin.
Głupieję na to.	Je suis fou.
On wie tę tajemnicę.	Il est dans le secret.
Zwierzył mu się.	Il lui fit des confidences.
Nie posiada się z radości.	Il ne se sent pas de joie.
Mieli w czubku.	Ils étaient entre deux vins.
Miarka już pełna.	La mesure est comble.
Nie można za nie ręczyć.	On ne peut jurer de rien.
Niemoże się z panem równać.	Il n'est pas à votre niveau.
Po zapalczywéj sprzeczce, uściskali się jak gdyby nic między niemi nie było.	Après une vive querelle, ils se sont embrassés comme si de rien n'était.
Ten okręt unoszą fale.	Ce bateau va au gré des vagues.
Za pozwoleniem pańskiem, *ou* Uczciwszy uszy pańskie.	Sauf le respect que je vous dois.
Dał mi to w targu.	Il m'a donné cela par-dessus le marché.
Nogami tratować.	Fouler aux pieds.
Możeszli o tém wątpić?	Pourrais-tu le révoquer en doute?
Ubiegać się za czém.	Faire diligence.
Tęgi mróz. — Tęgo marznie.	Il gèle à pierre fendre.
Kręci mi się na języku.	Je l'ai sur le bout de la langue ou sur le bord des lèvres.
Koń uniesie, *ou* Koń poniósł.	Le cheval a pris le mors aux dents.
Nie umie swoich obrazów w świetle właściwém postawić.	Il ne sait pas placer ses tableaux à leur jour.
Włóczył się za szkołą.	Il a fait l'école buissonnière.
Zasadzkę zrobić.	Dresser des embûches.
Czyhać, dybać z tyłu na kogo.	Être aux aguets.
Ma zawrót głowy.	Il a des vertiges.
Odlewać formę z gipsu.	Tirer un plâtre ou mouler.
Tém bardziej, *ou* istotnie.	A plus forte raison.
Szeroko się nad czém rozwodzić.	Raconter au long.
Z czasem. — Po długim czasie.	A la longue.

Niebo się zachmurza. — Niebo się zasępia.	Le ciel se convre, le temps se brouille.
Niebo się wypogadza.	Le temps se remet au beau.
Na pół drogi.	A moitié chemin.
Przystaję na to.—I owszem.—Zgadzam się.	Je ne demande pas mieux.
Paść na wznak.	Tomber à la renverse.
Paść jak długi.	Tomber tout de son long.
Mieć chorobę Ś. Walentego.	Tomber du haut mal.
Nie trzeba tak ściśle brać rzeczy.	Il n'y faut pas regarder de si près.
Jestem pewien że tak jest.	Je suis sûr de mon fait.
Widują się tylko ukradkiem.	Ils ne se voient qu'à la dérobée.
On toż samo uczyni.—Odda wet za wet.	Il en fera autant.
Wejść do raju.	Entrer en paradis.
Uprzedzić.	Prendre les devants.
Być tkniętym do żywego.	Être piqué au vif.
On z każdym zuchwało się obchodzi.	Il traite tout le monde de haut en bas.
W jakim stopniu, jak jesteś spokrewniony?	A quel degré, de quel côté êtes-vous parents?
Ma znakomitych krewnych.	Il est bien apparenté.
Był paraliżem ruszony.	Il a eu une attaque d'apoplexie.
Biją się.	Ils sont aux prises.
Z rąk wypuścić.	Lâcher prise.
To nic nie szkodzi.	Il n'y a pas de mal.
Przyjechać dyliżansem.	Arriver par la diligence.
Twój fortepian nienastrojony.	Votre piano n'est pas d'accord.
Koń upadł pod nim.	Le cheval s'abattit sous lui.
Jechać dobrze, szybko.	Aller bon train.
Wywichnąłem sobie nogę.	Je me suis fait une entorse au pied.
On się tem nie skwituje.	Il n'en sera pas quitte comme cela.
Od dawnego czasu.	De longue main.
Konie czy ostro podkute?	Les chevaux sont-ils ferrés à glace?
Zerwałem się ze snu.	Je me suis éveillé en sursaut.
Czoło stawić.	Tenir tête.
Zarzuciłem mu fałsz ou kłamstwo.	Je lui ai donné un démenti.
Usiadł.	Il se mit sur son séant.
Posłano w ślad.— W pogoń za nim.	On a mis des gens à ses trousses.
Uczyć się czytać.	Apprendre à lire.
Zapalić ogień.	Faire du feu.
Słuchać mszy.	Entendre la messe.
Słyszę, słucham.	J'entends, j'écoute.
Mieć wzrok krótki.	Avoir la vue basse.
Grać na fortepianie.	Joner du piano.
Zdybałem, spotkałem go na ulicy.	Je l'ai rencontré dans la rue.
Był na koncercie.	Il a été au concert.
Jechać na koniu.	Monter à cheval.
Zna się na koniach.	Il se connait en chevaux.

Krzyczéć na wszystkich.	Crier contre tout le monde.
Mieszkać na drugiém piętrze.	Loger au second étage.
Głowa mnie boli.	J'ai mal à la tête.
Jechać do Warszawy.	Partir pour Varsovie.
Dostać kataru.	Gagner un rhume.
Poznać po głosie.	Reconnaître à la voix.
Schodzić po schodach.	Descendre l'escalier.
Jestem w myśli robienia.	J'ai l'intention.
Mieć mszę.	Dire la messe.
Wziąść kapelusz na głowę.	Mettre son chapeau.
Życzyć sobie.	Désirer.
Stasować karty.	Faire les cartes.
Uczyć się na pamięć.	Apprendre par cœur.
Wziąść pod rękę, *ou* Podać komu rękę.	Donner le bras.
Pisać pod datą.	Écrire en date.
Pić herbatę.	Prendre du thé.
Jestem w domu *ou* u siebie.	Je suis à la maison *ou* chez moi.
Mieszkać w domu.	Rester à la maison.
Oddychać ciężko.	Respirer péniblement.
Nie piszesz już tak pięknie jak przedtém.	Vous n'écrivez pas aussi bien qu'autrefois.
Jest zupełnie innym jak był.	Il est tout autre qu'il n'était.
To o co cię proszę.	Ce dont je te prie.
Jakiego nieprzyjaciela zabiłeś?	Quel ennemi a été tué par toi?
Niemam tyle książek jak mniemasz.	Je n'ai pas autant de livres que tu supposes.
Podnieś oczy ku niebu.	Lève les yeux au ciel.
Tobie to mówię.	C'est à toi que je parle.
Żyje jak wielki człowiek.	Il vit en grand homme.
Mało mnie to obchodzi *ou* nie dbam o to.	Peu m'importe.
Słysząc go tak mówiącego, powiedzianoby że rozumny człowiek.	A entendre parler de la sorte, on dirait que c'est un homme d'esprit.
Wielki ołtarz.	Maître autel.
Wystaw sobie.	Imaginez-vous.
Powiedz mi też.	Dites-moi un peu.
Przyjdę natychmiast.	Je vais venir *ou* j'y vais.
Jak się pan miewa?	Comment vous portez-vous?
Zdrów jest.	Je me porte bien.
Tak jest.	Oui.
Już dawno skończył.	Il y a longtemps qu'il a fini.
Pani była łaskawa napisać do mnie.	Madame m'a fait la grâce de m'écrire.
Oto cudzoziemiec z dobrego domu, z dobréj rodziny.	Voilà un étranger qui a de la naissance, qui est d'une bonne maison.
Czy pan jeszcze chory?	Êtes-vous toujours malade? *ou* Êtes-vous encore malade?
Powiem ci naprzód.	Je te dirai d'avance.

Lepiéj mi jest.	Je commence à me trouver mieux.
Nasz chory ma się lepiéj, zaczyna przychodzić do zdrowia.	Notre malade va mieux, il commence à se rétablir.
Prosiłem go o małą przysługę.	Je lui ai demandé un petit service.
Proszę o nożyczki.	Je vous prie de me prêter vos ciseaux.
To mój przyjaciel.	C'est un de mes amis, ou il est de mes amis.
Znam pańskiego przyjaciela z widzenia, ze sławy.	Je connais votre ami de vue, de réputation.
To wpada w oczy. — To bije w oczy.	Cela saute aux yeux.
Ten kawałek jest nazbyt wielki dla mnie, to jest za dużo dla mnie.	Ce morceau est trop gros, j'en ai trop.
Ile lat ma pański brat?	Quel âge a votre frère?
Sześć lat starszy odemnie.	Il est de six ans plus âgé que moi.
Starszy, młodszy odemnie.	Il est mon aîné, mon cadet.
Zaczyna się starzeć, *ou* starzeje.	Il commence à se faire vieux.
Zaczynam czterdziesty dziewiąty rok.	J'entre dans ma quarante-neuvième année.
Nasz syn ma dopiero dwanaście lat, *ou* ma trzynasty rok.	Notre fils n'a que douze ans.
Wygląda na lat czternaście.	On lui en donnerait quatorze.
Powróci za dwa tygodnie.	Il reviendra d'aujourd'hui en quinze jours.
Przystał do żołnierzy, zaciągnął się do wojska.	Il s'est fait soldat; il a pris le parti des armes; il s'est enrôlé, engagé.
To dziecko dostaje pierwszych zębów.	Cet enfant fait ses premières dents.
On ma wpływ wielki, *ou* wiele może.	Il peut beaucoup, il a grand pouvoir.
Cóż ci to, kochany przyjacielu?	Qu'avez-vous, mon cher?
Nagle zachorował, zasłabł.	Il est tombé malade subitement.
Od kogo to słyszałeś?	De qui tenez-vous cette nouvelle?
Byłem na ulicy gdy mówiono o tém.	J'étais dans la rue lorsque je l'ai ouï raconter.
Czy było wiele na koncercie?	Y a-t-il eu beaucoup de monde au concert?
Było ich więcéj na kazaniu.	Il y en a eu davantage au sermon.
Kto odprawiał mszę?	Qui a dit la messe?
Odmówmy różaniec.	Disons le chapelet.
Msza się skończyła.	L'office est fini.
Zabiorę pana jutro.	J'irai vous prendre demain.
Odwiedzę pana jutro.	J'irai vous voir demain matin.
Kiedy mnie pan odwiedzisz?	Quand viendrez-vous me voir?
Poszedł do sędziego.	Il alla trouver le juge.
Jesteś pan bardzo niegrzeczny.	Vous êtes peu complaisant.
Mam honor żegnać pana.	J'ai l'honneur de vous saluer.
Żegnam pana, do zobaczenia.	Au plaisir de vous voir (à revoir).
Mam list do pana, muszę go panu do własnych rąk oddać, oto masz pan.	J'ai une lettre pour vous, je dois la remettre en main propre, la voici.

On Francuz rodem.	Il est Français de nation; il est né Français.
Na próżno krzyczał, niezważano na to.	Il eut beau crier, on n'y fit pas attention.
Rozkaż pan tylko — każ, a będzie.	Vous n'avez qu'à dire.
Barometr spada.	Le baromètre descend *ou* baisse.
Słońce świeci na ulicy.	Le soleil donne sur *ou* dans la rue.
Mój pokój wychodzi na ulicę.	Ma chambre donne sur la rue.
Mięszka od przodu na drugiém piętrze.	Il loge sur le devant, au second (étage).
Leje jak z konwi.	Il pleut à verse.
Piorun uderzył w stodołę.	La foudre est tombée sur la grange.
Zajęło się, *ou* Ogień się zajął u pana N.	Le feu a pris chez monsieur N.
Pocę się niezmiernie.	Je suis tout en nage.
Przemokłem do koszuli *ou* do nitki.	Je suis percé, mouillé jusqu'aux os.
Tylko co porobiła sprawunki.	Elle vient de faire des emplettes.
Proponował grę w faoty.	Il proposa le jeu au gage touché.
Czy umie ona wróżyć?	Sait-elle dire la bonne aventure?
Co pan mówisz? Jak? Co pani rozkażesz? *ou* Co pan powiedziałeś?	Plaît-il?
Niech się pan nie trudzi, proszę bardzo.	Ne vous dérangez pas, je vous prie.
Ma się rozumieć.	Cela va sans dire.
To być może.	Cela se peut bien.
Przejdźmy się około miasta, po ogrodzie.	Faisons le tour de la ville, un tour de jardin.
Zaczął się śmiać.	Il se mit à rire.
Parsknął od śmiechu.	Il éclata de rire.
Rozśmiał się w głos.	Il rit à gorge déployée.
Mówić przez nos.	Parler du nez.
Śpiewa od razu z nót.	Elle chante à livre ouvert.
Śpiewa tylko po włosku.	Elle ne chante que sur des paroles italiennes.
Nie mógł się wstrzymać od śmiechu.	Il ne peut s'empêcher de rire.
To dziecię ma tyle pieniędzy na zabawki.	Cet enfant a tout pour ses menus plaisirs.
Czy dałeś mu na piwo?	Lui avez-vous donné pour boire?
Czy dałeś jéj na szpilki.	Lui avez-vous donné pour les épingles?
Ma odmrożone pięty.	Il a des engelures aux talons.
Nie daj pan nic do poznania.	Ne faites semblant de rien.
Przepędzili noc pod gołém niebem.	Ils ont passé la nuit à la belle étoile.
Mój ojciec zasyła panu przezemnie swoje ukłony.	Mon père m'a chargé de vous faire ses compliments.
Zdejm kapelusz i ukłoń się.	Otez votre chapeau et faites une révérence.
Pokłoń, *ou* kłaniaj się mu odemnie.	Saluez-le de ma part.
Piorą u nas.	On fait la lessive chez nous.
Ciągnijmy po słomce.	Tirons à la courte paille.
Nakryj do stołu, zbierz ze stołu.	Mettez le couvert, ôtez le couvert.

On siedzi zawsze na pierwszém miejscu. — Na doie ou na szarym końcu.	Il prend toujours le haut bout. le bas bout.
Człowiek umie dać sobie radę od niepogody.	L'homme sait se mettre à l'abri des injures de l'air.
Odpłynęli.	Ils ont mis à la voile.
Spiął konia oblema ostrogami.	Il pique des deux.
Rachując jedno w drugie.	L'un portant l'autre.
Spadł ze schodów na głowę.	Il tomba du haut de l'escalier la tête la première.
Zastrzelił się.	Il se brûla la cervelle.
Czy uczysz się pan fechtować?	Apprenez-vous à faire des armes?
Nieprzyjaciel wszystko w pień wyciął i spalił.	L'ennemi a mis tout à feu et à sang.
To weszło w przysłowie.	Cela a passé en proverbe.
Zamilczmy o tém.	Passons cela sous silence.
Obżarł się, najadł się po uszy ou po same gardło.	Il a mangé tout son soûl.
Szukać wiatra w polu.	Il cherche la pierre philosophale.
Wracajmy tą samą drogą.	Retournons sur nos pas.
On znowu nagle powrócił.	Il rebroussa chemin.
Zaraz pojdę, odejdę.	Je m'en vais de ce pas.
Poznaję pana.	Je vous remets.
Jeżeli tylko o to chodzi.	S'il ne tient qu'à cela.
Klucz jest w zamku — we drzwiach.	La clef est à la serrure, sur la porte.
Miéj się na ostróżności.	Tenez-vous sur vos gardes.
Drzemie sobie po południu.	Il fait sa méridienne.
Nieprawdaż?	N'est-ce pas?
On jest doktorem medycyny.	Il est docteur en médecine.
Każą mu pić mleko.	On le mettra au lait.
Nie można się go więcéj dowołać.	Il n'est plus à la portée de la voix.
Zapłacisz mi gotowemi pieniędzmi.	Tu me paieras argent comptant.
Dowcipkuje, ou pokazuje dowcip.	Il fait de l'esprit.
Oni chcą utworzyć towarzystwo na wzór paryzkiego.	Ils vont établir une société à l'instar de celle qu'ils ont vue à Paris.
Na zdrowie! Sto lat zdrowia!	A vos souhaits!
Otóż idzie. — Nadchodzi.	Ah! le voilà qui vient.
Im prędzéj tém lepiéj.	Le plutôt sera le mieux.
W najgorszym przypadku.	Au pis aller.
Idź pan naprzód.	Passez, monsieur.
Wróćmy do kompanii.	Rejoignons la compagnie.
Kiedyż przystąpią do głosowania?	Quand ira-t-on aux voix?
Ten człowiek obraca wszystko w śmiech.	Cet homme tourne tout en ridicule.
Bardzo poważam tego człowieka.	Je fais grand cas de cet homme.
Dzieło tylko co się skończyło.	L'ouvrage est à peine fini.
Wychędóż trochę suknię.	Donnez un coup de brosse à cet habit.
Uspokój się pan.	Rassurez-vous.
On tego dokaże.	Il en viendra à bout.

On składa mu swoje uszanowanie.	Il lui rend hommage.
Fala go poniosła.	Il est à la merci des flots.
Daj słowo, przyrzecz.	Touchez la main.
Uczynił to bez mojéj wiedzy.	Il l'a fait à mon insu.
Zlicytowano go.	On l'a mis à l'enchère.
Wzruszył ramionami.	Il a haussé les épaules.
Ci ludzie są z sobą w zmowie.	Ces gens-là sont d'intelligence.
Nie sądzę aby było dobrze to uczynić.	Je ne juge pas à propos de faire cela.
Udamy się na przeznaczone miejsce.	Nous nous transporterons sur les lieux.
Mówił ze mną po francuzku.	Il m'a parlé français.
Będę panu towarzyszył.	Je vous tiendrai compagnie.
Do tegom się nie mieszał.	Je n'y suis pour rien.
Fajerwerki puszczać.	Tirer un feu d'artifice.
Nauczyłem się po polsku.	J'ai appris le polonais.
Wyjdźmy na świeże powietrze.	Allons prendre l'air, *ou* allons au grand air.
Wpuścić powietrza do pokoju, *ou* Wywietrzyć pokój.	Donner de l'air à la chambre.
Będzie siedział w głębi, w tyle powozu.	Il se placera dans le fond du carrosse.
On czyni wszelkie zabiegi aby na nowo pozyskał łaskę księcia.	Il fait tous ses efforts pour rentrer dans les bonnes grâces du prince.
Uczynił jak mógł najlepiéj.	Il a fait de son mieux.
Ani z miłości, ani za pieniądze.	Ni pour amour, ni pour argent.
Zmarszczył czoło. — Nasępił brwi.	Il a froncé les sourcils.
Zadziera nos do góry.	Il tient sa morgue.
Pili za zdrowie pana N.	On a porté la santé de M. N.
Dajcie mi na to odpowiedź. — Wytłómaczcie się.	Faites-m'en raison.
Ta metoda jest w używaniu.	Cette méthode est en vogue.
Gra rolę wielkiego pana.	Il tranche du grand seigneur.
Przeskoczyli *ou* Przesadzili przez rów.	Ils ont franchi le fossé.
Przejdźmy w bród przez ten strumień.	Passons ce ruisseau à pied.
Ten kolor wpada w zielony.	Cette couleur tire sur le vert.
Poszedł swoją drogą, *ou* Poszedł z Panem Bogiem.	Il passe son chemin.
Życie darować na wojnie.	Faire quartier.
To jest za grubo.	Cela passe les bornes.
Ten atrament jest za blady.	Cette encre est trop blanche.
Poczekaj też troszeczkę.	Attendez tant soit peu.
Wytrzeszczy oczy.	Il ouvrira de grands yeux.
Niemogę go cierpieć.	Je l'ai pris en aversion.
Zostawić pole odłogiem.	Laisser une terre en friche, en jachère.
Zarzucić kotwicę.	Mouiller l'ancre.
Pogodzili się *ou* Porozumieli się w tym względzie.	Ils sont tombés d'accord.
Rozpędzać nudy.	Charmer ses ennuis.

Wyznał swą zbrodnię.	Il a avoué son crime.
Ten pies umie sztuki.	Ce chien sait faire le beau.
Kto pierwszy ten lepszy.	Le premier venu.
Musiał szkodę wynagrodzić.—Skazany na sztrof.	On l'a mis à l'amende.
Biegnie co tylko może.	Il court à toutes jambes.
Dietę zachować.	Vivre de régime.
Jużem się namyślił.	Mon parti est pris.
Dać dziecko na mamki.	Mettre un enfant en nourrice.
Strzeże się, *ou* Jest w obawie.	Il est sur le qui-vive.
Zawsze się kłócą, *ou* Zawsze z sobą bij zabij.	Ils sont toujours en querelle.
Jeszcze nie mogę zrozumieć czemu to uczynił.	Je suis encore à chercher les raisons pour lesquelles il a fait cela.
Ten przymus będzie mu przykry.	Cette contrainte lui pèsera.
Pójdźmy tam jeżeli ci po duszy.	Nous irons là, si le cœur vous en dit.
Zaledwie przypominam sobie.	C'est à peine si je m'en souviens.
Takem się zmęczył że ani weź daléj.	Je n'en peux plus de lassitude.
Ta rzecz ma się tak jak wszystkie inne rzeczy na świecie.	Il en est de cette affaire comme de la plupart des choses du monde.
Gdzieśmy przestali czytać?	Où en sommes-nous restés de la lecture?
Źle sobie z nami postąpił, *ou* Źle się z nami obszedł.	Il en a mal usé avec nous.
Skłamał *ou* Zełgał.	Il en a menti.
Nie przestał na tém, *ou* Nie dość mu na tém.	Il ne s'en tint pas là, *ou* Il n'en demeura pas là.
Wzięli się za łby, *ou* Poszli w tuzy.	Ils en sont venus aux mains *ou* à des voies de fait.
Odwołuję się do twego sumienia, serca.	J'en appelle à ton cœur.
Ty mnie za to odpowiesz.	Je m'en prendrai à vous.
Ja się będę upominał u ciebie.	
On obrażony na nas, *ou* Gniewa się na nas.	Il nous en veut.
Mogęż moim oczom wierzyć.	En croirai-je mes yeux?
Dwiestu ludzi przypłaciło życiem.	Il en avait coûté la vie à deux cents.
Odwoływać się, *ou* Zsyłać się na kogo.	S'en rapporter à quelqu'un.
Czarował swych słuchaczów.	Il enchantait ses auditeurs.
To zależy od tego.	Il y va de quelque chose.
Rozważ iż tu idzie o twój majątek.	Songez qu'il y va de votre fortune.
Idzie tu o twoje zdrowie abyś opuścił to mieszkanie.	Il y va de ta santé de quitter cette habitation.
Tu chodzi o cześć naszą aby nie zamilczeć téj sprawy.	Il y allait de notre réputation de publier cette affaire.
Bronił się do ostatniego *ou* do upadłego.	Il s'est défendu à outrance.
Szło o jego koronę, o jego sławę, o jego życie.	Il y allait de sa couronne, de sa gloire, de son existence.

Trafileś.	Vous y êtes.
Trafiłeś jak kulą w płot.	Vous n'y êtes pas.
Czy jeszcze widzisz cokolwiek?	Y voyez-vous encore?
Kto kogo przepije.	C'est à qui boira davantage.
Ten młodzieniec jest tak miły że każdy chce go mieć u siebie.	Ce jeune homme est si aimable. que c'est à qui l'aura.
Ona jest taka głupia i taka łatwowierna, że pierwszemu wierzy.	Elle est si bête et si crédule, que c'est à qui lui contera le plus de folies.
Każdy chciał krzyczeć jak najgłośniéj. — Kto kogo przekrzyczy.	C'était à qui crierait le plus fort.
To jest hołysz, niema z czego żyć, *ou* niema ani szeląga.	C'est un pauvre diable, il n'a pas un sou.
Dano nam pieniądze na książki.	On nous a donné de quoi acheter des livres.
Sądzi że ma na co skarżyć się.	Elle croit avoir de quoi se plaindre.
Pan lubisz owoce, a tu ich do syta.	Vous aimez le fruit, en voici, vous êtes à même.
Zaprowadziłem go do biblioteki niech się naczyta.	Je l'ai mené à la bibliothèque, je l'ai mis à même.
Na wyścigi.	A qui mieux mieux.
Ta kobieta rozumie wiele o swojéj piękności; zwyczajem kobiet.	Cette femme est vaine de sa beauté, de même que beaucoup d'autres.
Młodość jest jak młoda roślina.	Il en est de la jeunesse de même que d'une jeune plante.
Ty mnie masz za dudka bracie, baj to komu innemu pod nos nie mnie.	Tu me prends pour un sot, mon ami; à d'autres.
Ja nie stokfisz, nie okpisz.	Moi pas bête.
To jest gorsza, *ou* To nie do uwierzenia, *ou* To nie sposób. — Tegoż tylko niestawało.	En voici bien d'autres.
Niezwykł inaczéj robić.	Il n'en fait point d'une autre.
Dość na tém.	Assez là-dessus.
Trzeba mu rogów przytrzeć.	Il lui faut rabattre les cornes.
Zapłacić na świętego nigdy.	Payer la semaine des trois jeudis.
Przezorny człowiek nic na próżno nie czyni.	L'homme sage n'agit pas en vain.
Pies dobry na wiatr nie szczeka.	Jamais bon chien n'aboie en vain.
Głodnemu chléb spleśniały stanie za specyały.	A bon appétit il ne faut pas de sauce.
Smakują głodnemu plewy bez podiewy, *ou* Kto się wypości ten zje i kości.	Il n'y a point de meilleure sauce que l'appétit.
Stoi mu solą w oku, *ou* Kością w gardle.	C'est sa bête noire.
Widocznie przymuszasz się do śmiechu.	On voit que vous ne riez que du bout des lèvres.
Każdy błazen swoim strojem.	A chaque fou sa marotte.
Obiecywać złote góry.	Promettre monts et merveilles.
On jest za wymyślny.	Il fait la petite bouche.

Oddano mu wet za wet.	On lui a donné chou pour chou.
Wycierasz kąty po kawiarniach.	Vous êtes un pilier d'estaminet.
Bez czci bez wiary.	Il n'a ni foi ni loi.
Zrobiono mu oskominę.	On l'a tenu le bec dans l'eau.
Co głowa to rozum.	Autant de têtes, autant d'avis.
Z latami rozum przychodzi.	Avec le temps on devient sage.
Lepiéj być samemu jak w złem towarzystwie.	Il vaut mieux aller seul qu'être mal accompagné.
Mówisz niewyraźnie jakbyś miał klaki w gębie. — Język ci chodzi jak w pantoflach.	Vous mangez vos mots.
Z wielkiéj chmury mały deszcz. — Krowa co wiele ryczy mało mleka daje.	Beaucoup de caquet, peu d'effet.
Kto między dwoma stołkami siada, na ziemię pada.	Entre deux selles, le cul à terre.
To jest woda na jego młyn.	C'est du beurre dans les épinards.
To stosuje się jak pięść do nosa.	Cela rime comme hallebarde et miséricorde.
Ni w pięć ni w dziewięć.	Il n'y a pas de bon sens à cela.
Cedzić słówka przez zęby.	Traîner ses mots.
Powoli prędzéj staniesz.	Qui va doucement va sainement.
Jakie pytanie taka odpowiedź. — Jakie pomagaj Bóg, takie bodaj zdrów.	Telle demande, telle réponse.
Gdzie nic niema tam i król nic nie weźmie.	Où il n'y a rien, le roi perd son droit.
Coś do mnie ciepisz.	Vous m'avez pris en grippe.
Ma złość ku mnie.	Il a une dent contre moi.
Niezbywa mu na drwinkach. — Ma zawsze koncept w kieszeni.	Il a toujours le mot pour rire.
Nie wszystko złoto co się świeci.	Tout ce qui reluit n'est pas or.
Odszedł z ogromnym nosem.	Il a un pied de nez.
Ten człowiek niedaleko widzi.	Il ne voit pas plus loin que le bout de son nez.
Za com kupił za to przedaję.	Je vous le donne pour le prix qu'il me coûte.
Wolę zazdrość niż litość.	Mieux vaut faire envie que pitié.
Wszystko co nadto jest szkodliwe.	Tout excès est un vice.
Kto z kim przestaje takim się staje.	Qui s'assemblent se ressemblent,' *ou* Dis-moi qui tu hantes, je te dirai qui tu es.
Znają się jak łyse konie.	S'entendre comme larrons en foire.
Klin klinem wybija.	Un clou chasse l'autre.
Jak cię widzą tak cię piszą.	Belle plume fait bel oiseau.
Na wszystko przystaje.	Il est d'accord.
Pójdzie z torbą.	Il sera réduit au bâton blanc.
Zamknąć wilka w owczarni.	Il a enfermé le loup dans la bergerie.

On ma sumienie jak rękaw u mnicha.	Il a la conscience large.
Być na wózle l pod wozem.	Il faut du haut et du bas dans la vie.
Tonący brzytwy się chwyta.	Il faut faire de nécessité vertu.
Z panami rzadko, z kpami nigdy. — Z każdym grzecznie. — Z każdym ostróżnie. — Rzadko z kim poufaie.	Soyez familier à peu, et ami à tous.
Osadziieś mnie na koszu.	Vous m'avez planté là.
Wypróżnić do dna kieiiszek.	Faire rubis sur l'ongle.
Pieczone gołąbki nie iecą do gąbki.	Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties.
Harda dusza ubogiemu nieprzystoi ciału.	L'orgueil et la pauvreté font mauvais ménage ensemble.
Puszczaj to czego utrzymać nie możesz.	Ce qu'on ne peut retenir, il le faut laisser courir.
Najiepiéj czuje ten kogo dolega.	Chacun sent où le soulier le blesse.
Co raz to już nie zawsze.	Une fois n'est pas coutume.
Zachować na dobry kąsek. — Dobry kąsek na ostatek.	Garder quelque chose pour la bonne bouche.
Furman robi na wozy i na powrozy.	Journée gagnée, journée mangée.
Głową muru nie przebijesz.	Il y a force majeure.
Sam zjada a nikomu nie da.	Manger son avoine dans son sac.
Swym łokciem drugich mierzy. — Kto jada flaki sądzi że każdy taki.	Il mesure les autres à son aune.
Cudzy ogień nie grzeje.	Bien mal acquis ne profite pas.
Nie czyń żle, a mówić żle o tobie nie będą.	Il n'y a rien au marché que ce que l'on y met.
Za ukłon chleba nie kupisz. — Pokłonami szuby nie podszyjesz.	Un grand merci ne remplit pas la bouche.
Bieda za biedą się wiecze.	Un mal attire l'autre.
Jedna bieda czteku niedokuczy.	Un malheur ne vient jamais seul.
Nie rad ze swego szczęścia.	Il se plaint que la mariée est trop belle.
Kto chce psa uderzyć łatwo kij znajdzie.	Qui veut noyer son chien dit qu'il est enragé.
Niema róży bez kolców. — Bez pracy nie jeść kołaczy.	Nulle rose sans épines.
Odchodzę od siebie słysząc to. — Jak zimną wodą mnie oblał.	Je tombe de mon haut en entendant cela.
Ręka rękę myje ou Wet za wet, darmo nic.	Qui plaisir fait, plaisir attend.
Koncept niby dorywczy, a pierwéj z namysłem skiejony.	Un impromptu fait à loisir.
Sam Salomon tego nie pojmie. — Nie wiesz z jakiéj beczki zacząć.	On ne sait comment le prendre.
Sprzeciwiać się przeznaczeniu.	Manquer à sa destinée.
Zanosi się na burzę.	Il va y avoir du train.
Wstrzemięźliwość najiepszy lekarz.	Sobriété fait santé.

Serce mi się kraje.	Le cœur me saigne.
Unikać podejrzenia.	Sauver les apparences.
Dało mu się we znaki.	Il sait combien en vaut l'aune.
Wie on gdzie sęk siedzi.	Il sait le nœud de cette affaire.
I strzyże i goli.	Souffler le froid et le chaud.
Wystroiła się jak na bal.	Elle est tirée à quatre épingles.
Ni śmierdzi ni pachnie. — Ani do tańca ani do różańca. — Do niczego niezdatny.	Il n'est bon ni à rôtir ni à bouillir. — Il n'est propre à rien.
On jest ni ryba ni mięso. — On jest ni to ni owo.	Ce n'est ni chair ni poisson.
Chuda fara, sam ksiądz pleban dzwoni.	Il est l'hôte et l'hôtellerie.
To niewarto i szabasówki.	Le jeu n'en vaut pas la chandelle.
Każdy panem w swoim domu. — Każdy na swoim śmiecisku jest śmiały.	Charbonnier est maître chez lui.
I najlepszego konia trzymaj zawsze na wodzy.	Il est toujours bon de tenir son cheval par la bride.
Same płatki, z niéj intratki.	Je suis court de finance.
Przyjdzie koza do woza. — Przyjdzie kryska na Matyska.	Il viendra encore cuire à mon four.
Przesiadł się z konia na osła.	D'évêque il est devenu meunier.
Nie wie co począć. — Zgadnij Jezu kto cię bije.	Il ne sait où donner de la tête.
Cicha woda brzegi rwie.	Il n'est pire eau que celle qui dort.
Wysokie progi na nasze nogi.	Après lui il faut tirer l'échelle.
Kaleczy polszczyznę.	Il écorche le polonais.
Czas stracony, nigdy nienagrodzony.	Le temps perdu ne se recouvre jamais.
Wolniéj idziesz, daléj staniesz. — Im powolniéj tém pewniéj.	Tout doucement on va loin.
Kto pod kim dołki kopie sam w nie wpada.	Qui veut tromper est souvent trompé.
Kuj żelazo dopóki gorące. — Nie zasypiaj gruszek w popiele. — Drzyj łyka dopóki się drą.	Pendant que la corde est au puits, il faut tirer l'eau.

VOCABULAIRE

DES SUBSTANTIFS, DES ADJECTIFS ET DES VERBES EMPLOYÉS DANS LES EXERCICES.

Substantifs.

Bira, *Bira.*
Bóg, *Dieu.*
Brzeg, *bord.*
Broda, *barbe.*
Blizna, *cicatrice.*
Byt, *existence.*
Bydło, *bétail.*
Buk, *hêtre.*
Bojaźń, *peur.*
Bliźni, *prochain.*
Bliźnię, *jumeau.*
Bieda, *misère.*
Błogosławieństwo, *bénédiction.*
Burza, *orage.*
Bałwochwalstwo, *idolâtrie.*
Błąd, *faute.*
Brat, *frère.*

Człowiek, *homme.*
Chleb, *pain.*
Cień, *ombre.*
Chwila, *moment.*
Chwalibóg, *Chwalibóg.*
Czapka, *bonnet.*
Czoło, *front.*
Czyn, *action.*
Chata, *chaumière.*
Chęć, *volonté.*
Córka, *fille.*
Chałupa, *chaumière.*
Ciekawość, *curiosité.*
Choroba, *maladie.*
Czas, *temps.*
Część, *partie.*

Czech, *Bohême.*
Czechy, *la Bohême.*

Dobromil, *Dobromil.*
Dom, *maison.*
Droga, *route.*
Dróżka, *petit chemin.*
Drzewo, *arbre.*
Dziecko, *enfant.*
Dziewczę, *fillette.*
Dziewczynka, *petite fillette.*
Dzień, *jour.*
Dzięk, *remerciment.*
Dzieje, *les faits de l'histoire.*
Dobroć, *bonté.*
Dusza, *âme.*

Fujarka, *flûte, chalumeau.*
Fundator, *fondateur.*

Gospodarz, *maître de la maison, agronome.*
Grunt, *le sol.*
Góra, *montagne.*
Gałęź, *branche.*
Głos, *voix.*
Głowa, *tête.*
Grób, *tombeau.*
Gęś, *oie.*
Gołąb', *pigeon.*
Gość, *hôte.*
Gospodyni, *ménagère.*
Garnek, *pot de terre.*
Garść, *poignée.*

Garstka, *petite poignée.*
Gatunek, *espèce.*
Gospodarstwo, *ménage.*
Głoska, *lettre.*
Grad, *grêle.*
Grzech, *péché.*
Godzina, *heure.*

Hołd, *respect.*
Historya, *histoire.*

Izba, *chambre.*
Izdebka, *petite chambre.*
Imie, *nom.*
Jutro, *demain.*
Jutrzenka, *aurore.*
Język, *langue.*

Krok, *le pas.*
Kobiałka, *panier.*
Kraków, *Cracovie.*
Kamień, *pierre.*
Kąt, *coin.*
Kij, *bâton.*
Kobieta, *femme.*
Kościół, *église.*
Karczma, *cabaret.*
Kura, *poule.*
Kasza, *gruau.*
Kieszeń, *poche.*
Kartofel, *pomme de terre.*
Koniec, *fin.*
Krzak, *buisson.*
Kum, *parrain.*
Królestwo, *royaume.*
Książka, *livre.*
Kraj, *pays.*
Księga, *grand livre.*
Kuma, *marraine.*

Lekcya, *leçon.*
Łąka, *prairie.*
Lata, *âge.*
Lipa, *tilleul.*
Litera, *lettre de l'alphabet.*
Los, *sort.*
Lenistwo, *paresse.*

Litość, *pitié.*
Ławka, *banc.*
Łóżko, *lit.*
Łaska, *grâce.*

Małgorzata, *Marguerite.*
Mech, *mousse.*
Miesiąc, *le mois.*
Miejsce, *place.*
Matka, *mère.*
Msza, *messe.*
Modły, *prières à Dieu.*
Miłosierdzie, *charité.*
Mucha, *mouche.*
Moc, *force, pouvoir.*
Mnogość, *quantité.*
Męczennik, *martyr.*

Nos, *nez.*
Noga, *pied.*
Nadzieja, *espoir.*
Nagroda, *récompense.*
Niebo, *ciel.*
Nowina, *nouvelle.*
Noc, *nuit.*
Nocleg, *couchée, gîte.*
Nauka, *étude, leçon.*
Nieszczęście, *malheur.*
Niwa, *plaine.*
Nienawiść, *haine.*
Nałóg, *habitude.*
Naród, *peuple.*
Narodzenie, *naissance.*
Niemiec, *Allemand.*

Organista, *organiste.*
Oddalenie, *éloignement.*
Ojczyzna, *patrie.*
Odpoczynek, *repos.*
Odzienie, *habillement, vêtement.*
Obrazek, *image.*
Ojciec, *père.*
Oko, *œil.*
Ogrodzenie, *enclos.*
Okrasa, *assaisonnement.*
Orzech, *noisette.*
Orzeszek, *petite noisette.*

Obowiązek, *devoir.*
Ochota, *envie, volonté.*
Opatrzność, *providence.*

Poiak, *Polonais.*
Pielgrzym, *pèlerin.*
Północ, *minuit, nord.*
Praca, *travail.*
Położenie, *position.*
Południe, *midi, sud.*
Pół, *moitié.*
Przyczyna, *cause.*
Przyjaciel, *ami.*
Przytulek, *asile.*
Panna, *demoiselle.*
Przystęp, *accès.*
Prawo, *droit.*
Paciorka, *grain de chapelet.*
Proboszcz, *curé.*
Poie, *champ.*
Parobek, *valet de ferme.*
Prześcieradło, *drap de lit.*
Przywiązanie, *attachement.*
Przyjęcie, *accueil.*
Pacierz, *prière à Dieu.*
Próżniak, *paresseux, fainéant.*
Przyjaźń, *amitié.*
Pomoc, *aide.*
Prośba, *prière.*
Pamięć, *mémoire.*
Przekonanie, *conviction.*
Pokora, *soumission.*
Przestroga, *avertissement.*
Pokusa, *tentation.*
Pijaństwo, *ivrognerie.*
Przypadek, *accident.*
Punkt, *point.*
Początek, *commencement.*
Patron, *patron.*
Przeznaczenie, *destinée.*
Pieśń, *chant.*

Roinik, *cultivateur.*
Roia, *champ à cultiver.*
Rzeczka, *petite rivière.*
Raz, *une fois.*
Rodzic, *parent.*
Ręka, *main.*
Ruszenie, *mouvement.*
Rynka, *poêle.*
Ruch, *mouvement.*
Radość, *contentement, plaisir.*
Robota, *travail.*
Rzecz, *chose.*
Rządzca, *gouverneur.*
Rossya, *Russie.*

Śmierć, *mort.*
Ser, *fromage.*
Śpiewak, *chanteur.*
Sad, *jardin.*
Ścieszka, *sentier.*
Strona, *côté.*
Siano, *foin.*
Śpiewanie, *chant.*
Słowo, *mot, verbe.*
Strofa, *couplet.*
Szlachcic, *noble.*
Szkoła, *école.*
Siła, *force.*
Świat, *monde.*
Spoczynek, *repos.*
Suknia, *habillement, robe.*
Szkaplerz, *scapulaire.*
Staruszek, *petit vieillard.*
Śmiech, *rire.*
Strach, *peur.*
Staranie, *soin.*
Stodoła, *grange.*
Słoma, *paille.*
Sumienie, *conscience.*
Sen, *songe, sommeil.*
Schronienie, *asile.*
Stan, *état.*
Sposób, *moyen.*
Śniadanie, *déjeuner.*
Słońce, *soleil.*
Stół, *table.*
Święty, *saint.*
Szczęście, *bonheur.*
Stwórca, *Créateur.*
Susza, *sécheresse.*
Szalbierstwo, *friponnerie.*
Strata, *perte.*

Syllabizowanie, *l'action d'épeler.*

Torba, *sac.*
Trwoga, *effroi.*
Trudnienie, *occupation.*
Troska, *chagrin.*
Treść, *extrait.*
Tłumaczenie, *explication.*
Tytuł, *titre.*

Uszanowanie, *respect.*
Ulica, *rue.*
Układ, *arrangement.*
Uwaga, *observation.*
Uwielbienie, *admiration.*

Wieczór, *soir.*
Wiek, *âge.*
Wojsko, *armée.*
Wałek, *rouleau.*
Wieśniak, *campagnard, paysan.*
Wypadek, *accident.*
Wstręt, *répugnance.*
Wdzięczność, *reconnaissance.*
Wiosna, *printemps.*

Willa, *veille.*
Wieczerza, *souper.*
Westchnienie, *soupir.*
Wielkość, *grandeur.*
Wola, *volonté.*
Wyrok, *sentence.*
Wina, *faute.*
Winowajca, *coupable.*
Występek, *contravention, faute.*
Wszechmocność, *toute-puissance.*
Wyznanie, *aveu.*
Wiara, *foi.*
Wizerunek, *image.*

Żona, *épouse.*
Zamiar, *dessein, projet.*
Zaufanie, *confiance.*
Zdarzenie, *événement.*
Zbawienie, *salut.*
Zboże, *le blé.*
Zemsta, *vengeance.*
Zazdrość, *jalousie.*
Zło, *mal.*
Zgryzota, *chagrin, peine.*

Adjectifs.

Bliski, a, e, *proche, près.*
Bogobojny, a, e, *pieux, craignant Dieu.*
Biedny, a, e, *misérable.*
Boski, a, e, *divin.*
Bojaźliwy, a, e, *peureux.*
Bogaty, a, e, *riche.*

Czynny, a, e, *actif.*
Cięty, *blessé.*
Cały, *tout.*
Cierpiący, *souffrant.*
Ciekawy, *curieux.*
Ciepły, *chaud.*
Całodzienny, *de tout le jour.*
Czuły, *sensible.*

Czeski, *bohémien.*
Ciemny, *sombre.*
Chciwy, *avide.*
Chętny, (2) (3) *volontiers.*

Dobry, *bon.*
Duży, *grand, haut.*
Dawny, *ancien.*
Drobny, *menu.*
Długi, *long.*
Dobroczynny, *bienfaisant.*
Dogodny, (2) (3), *commode.*
Dostępny, (2) (3) *accessible.*

Fałszywy, *faux.*

Głośny, *haut.*
Głęboki, *profond.*
Godzien, (2) *digne.*

Inny, *autre.*
Jasny, *clair.*

Każdy, *chacun.*
Kochany, *aimé.*
Katolicki, *catholique.*

Łatwy, *facile.*
Leniwy, *paresseux.*
Litościwy, *charitable.*

Młody, *jeune.*
Miły, (2) (3) *aimable.*

Nieograniczony, *illimité.*

Oba, *tous deux.*
Ogromny, *démesuré.*
Okropny, *terrible.*
Obrzydliwy, *abominable.*
Obowiązany, (3) *obligé.*

Przystępny, (2) (3) *accessible.*
Przeciwny (2) (3) *contraire.*
Pożyteczny, (2) (3) *utile.*
Pożądany, (2) (3) *désiré.*
Pomocny, (2) (3) *secourable.*
Przyzwoity, (3) *convenable.*
Przywiązany, (3) *amical.*
Przydatny, (3) *utile.*
Piękny, *beau.*
Pracowity, *laborieux.*
Przyjemny, *agréable.*
Pewny, (2) *sûr.*
Poczciwy, *honnête.*
Pochwalony, *loué.*
Porządny, *bien arrangé, propre.*
Polski, *polonais.*
Pobożny, *pieux.*
Prosty, *droit.*
Prawdziwy, *véritable.*
Podobny, *ressemblant.*
Pełen, (2) *plein.*

Potrzebny, (2) *nécessaire.*
Próżny, (2) *exempt.*
Podległy, (3) *subordonné.*
Posłuszny, (3) *obéissant.*
Pospolity, (3) *ordinaire.*
Potrzebny, (3) *nécessaire.*
Powolny, (3) *lent.*
Przychylny, (3) *favorable.*

Radosny, *gai.*
Rozmaity, *différent.*
Różny, *différent.*
Rad, (3) *content.*
Równy, (3) *égal.*

Syty, (2) *rassasié.*
Świadomy, (2) *connaissant.*
Stary, *vieux.*
Szczęśliwy, *heureux.*
Spokojny, *tranquille.*
Święty, *saint.*
Siwy, *gris.*
Straszny, (3)(3) *terrible.*
Skory, *vif.*
Sprawiedliwy, *juste.*
Starszy, *plus âgé.*
Szczery, *sincère.*
Świątobliwy, *pieux.*
Światły, *éclairé.*
Spólny, (3) *commun.*
Szkodliwy, (3) *nuisible, dommageable.*

Ubrany, *vêtu, habillé.*
Usłużny, (3) *serviable.*
Uległy, (3) *soumis.*
Uprzejmy, (3) *affable.*
Użyteczny, (3) *utile.*

Wesoły, *gai.*
Wszystki, *tout.*
Wiejski, *campagnard.*
Wszelki, *tout.*
Wdzięczny, (3) *reconnaissant.*
Wielbiony, *loué.*
Wyraźny, *clair.*
Wart, (2) *digne.*
Wiadomy, (2) *sûr.*

Wierny, *fidèle.*
Właściwy, (3) *propre, convenable.*
Własny, (3) *propre.*
Wolny, (3) *libre.*

Zdrowy, (3) *bien portant.*
Zwany, *nommé.*

Zwykły, *ordinaire.*
Zaszły, *intervenant.*
Zły, *mauvais.*
Zajęty, *occupé.*
Zwyczajny, (2)(3) *habituel.*
Żaden, *aucun.*
Życzliwy, (3) *dévoué.*

Verbes.

Bełkotać, *balbutier.*
Bronić, *défendre.*
Błogosławić, *bénir.*
Bić, *battre.*
Bać się, (2) *avoir peur.*
Badać się, (2) *s'enquérir.*
Brać, (3) (4) *prendre.*
Brakować, (6) *trier.*
Brzydzić się, (6) *avoir du dégoût.*

Chcieć, *vouloir.*
Czytać, *lire.*
Chwalić, *louer, vanter.*
Cisnąć, *serrer.*
Ciągnąć, *tirer.*
Ciąć, *couper.*
Chodzić, *marcher.*
Czuć, *sentir.*
Czynić, *faire, agir.*
Czuć, *sentir.*
Chrzcić, *baptiser.*
Ciosać, *tailler, dégauchir.*
Chronić się, (2) *se cacher.*
Chwycić się, (2) *se saisir.*
Chronić (2) *garder.*
Chybić, (2) *manquer.*
Celować, (6) *exceller.*

Dawać, (3)(4) *donner.*
Dziękować, *remercier.*
Darować, *faire cadeau, pardonner.*
Dodawać, *ajouter.*
Dotrzymać, (2) *tenir, retenir.*
Dołożyć, *mettre encore.*
Dobyć, *retirer.*
Dziwić się, (2) *s'étonner.*

Dokonywać, *accomplir.*
Dobierać, (2) *assortir.*
Domagać się, (2) *exiger.*
Doczekać się, (2) *attendre jusqu'à l'arrivée.*
Domyślać się, (2) *deviner.*
Dorobić się, (2) *acquérir.*
Dowiedzieć się, *s'informer.*
Dzierżeć się, (2) *se tenir.*
Dobyć, (2) *s'emparer.*
Dochodzić, (2) *atteindre un lieu.*
Doglądać, (2) *surveiller.*
Dokazać, (2) *parvenir à faire quelque chose.*
Dokonać, (2) *achever.*
Doścignąć, (2) *atteindre.*
Dostać, (2) *obtenir.*
Dostąpić, (2) *approcher.*
Doświadczyć, (2) *éprouver.*
Doznać, (2) *éprouver.*
Dozwolić, (2) *accorder, permettre.*
Dogodzić, (3) *satisfaire.*
Dogryść, (3) *piquer au vif.*
Dojąć, (3) *picoter, piquer au vif.*
Dokuczyć, (3) *importuner, tourmenter.*
Dopomódz, (3) *aider.*

Gruchnąć, *répandre.*
Gadać, *parler.*
Ganić, *blâmer.*
Grabić, *ratisser.*
Gardzić, (6) *mépriser.*
Grozić, (3) *menacer.*

Igrać, *jouer, badiner.*

Iść, *marcher*, *aller*.
Imać się, (2) *se tenir*.
Jąć się, *se tenir*.
Jeść, *manger*.

Kochać, *aimer*.
Kąpać, *baigner*.
Kąsać, *mordre*.
Korzystać, *profiter*.
Kazać, (3) *ordonner*.
Kiwnąć, kiwać, *remuer*.
Kierować, *diriger*.
Krzywdzić, *faire tort à quelqu'un*.
Kosić, *faucher*.
Karać, *punir*.
Kwitnąć, *épanouir*, *fleurir*.
Kajać się, (2) *se repentir*.
Kosztować, (2) *goûter*.
Kłaniać się, (2) *saluer*.
Kierować, (6) *diriger*.

Leżeć, *être couché*.
Lękać się, (2) *avoir peur*.
Litować, (2) *plaindre quelqu'un*.
Liznąć, (2) *lécher*.
Łaknąć, (2) *désirer ardemment*.

Mieszkać, *habiter*.
Mówić, *parler*.
Myśleć, *penser*.
Mieć, *avoir*.
Mianować, *nommer*.
Macać, (2) *tâter*.

Nauczyć, (2) *apprendre*.
Nabrać, *prendre beaucoup*.
Nazbierać, *ramasser*.
Nazywać, (6) *appeler*.
Nosić, *porter*.
Nagrodzić, *récompenser*.
Nagradzać, *récompenser souvent*.
Narzekać, *se plaindre*.
Nagotować, *cuire*, *préparer*.
Nieuważać, *ne pas faire attention*.
Nawrócić, *convertir*.
Namówić, *engager quelqu'un à faire*.
Namawiać, *engager souvent*.
Nazrywać, (2) *cueillir*.
Naprzeć się, (2) *demander importunément*.
Nabyć, (2) *acquérir*.
Nadskakiwać, (3) *faire la cour*.
Naprzykrzać się, (3) *importuner*.
Nudzić, (6) *ennuyer*.

Odebrać, (3) *reprendre*.
Okazać, (3) *démontrer*.
Odezwać się, (3) *se faire entendre*.
Oprzeć się, (3) *résister*.
Obiecać, (3) *promettre*.
Oszczędzać, (2) *épargner*.
Odwyknąć, (2) *se désaccoutumer*.
Oduczyć, (2) *désapprendre*.
Odstąpić, (2) *s'éloigner*.
Odjechać, (2) *porter*.
Odbiedz, (2) *fuir*.
Oczekiwać, (2) *attendre*.
Ochraniać, (2) *ménager*.
Obejść się, (2) *s'en passer*.
Odrzeć się, (2) *se dépouiller*.
Odprzysiądz się, (2) *abjurer*.
Obezrzeć się, (2) *s'empiffrer*.
Obawiać się, (2) *craindre*.
Obwołać, (6) *proclamer*.
Ogłosić, (6) *annoncer*.
Okrzyknąć, (6) *annoncer par des cris*.
Osłaniać, *couvrir*, *ombrager*.
Odzywać się, *se faire entendre*.
Ofiarować, (3) *offrir*.
Opowiadać, *raconter*.
Obrócić, *défendre*.
Odstępować, *se retirer*, *s'éloigner souvent*.
Obstąpić, *entourer*.
Odmówić, (2) *refuser*.
Odchylić, (3) (4) *écarter*.
Oganiać, *émoucher*, *épousseter*.
Otaczać, *entourer souvent*.
Otoczyć, *entourer*.
Obrosnąć, *couvrir en croissant*.
Obrać, *choisir*, *élire*.
Obejść, *marcher autour de quelque chose*.
Obaczyć, *voir*.

Odłożyć, (3) (4) *remettre.*
Oznajmić, *annoncer.*
Obudzić, *réveiller.*
Oświadczyć, *temoigner.*
Okryć, *couvrir.*
Odpuszczać, (3) *remettre souvent les fautes à quelqu'un.*
Odpuścić, *remettre les fautes.*
Oddalić, *éloigner.*
Oświecać, *éclairer souvent.*
Oświecić, *éclairer.*
Odmalować, *dépeindre.*
Okazać, *montrer, démontrer.*
Okazywać, *témoigner.*
Odpowiedzieć, (3) *répondre.*
Oprzeć, *appuyer.*
Opierać, *appuyer souvent.*
Odważyć się, *avoir le courage.*
Otworzyć, *ouvrir.*
Obdarzać, (6) *combler.*
Oddać, (3) (4) *rendre.*
Odrzucać, (3) (4) *refuser, rejeter.*
Opatrzyć, *regarder, munir.*
Osiąść, *s'établir.*
Opanować, *s'emparer.*
Opisać, *décrire.*
Opiekować się, (6) *être tuteur, protéger.*

Podsychać, *sécher un peu.*
Postrzegać, *apercevoir.*
Powtarzać, *répéter*
Przekonać, *convaincre.*
Pozwolić, *permettre.*
Przystać, *consentir.*
Pójść, *s'en aller.*
Poznać, *connaitre, faire connaissance.*
Poznawać, *connaître souvent, reconnaître.*
Pisać, *écrire.*
Pozwolić, (3) (4) *permettre.*
Przeżyć, *survivre.*
Podać, *apporter.*
Podsunąć, *pousser quelque chose dessous.*
Postanawiać, *arrêter, régler.*

Pamiętać, *se rappeler.*
Powierzyć, *confier.*
Powiedzieć, (3) (1) *dire.*
Powiadać, *dire souvent.*
Poświęcić, *eacrifier.*
Przetrzepać, *réciter sans attention.*
Przełożyć, *changer la position, proposer.*
Przyjąć, *recevoir, accepter.*
Przyjmować, *recevoir eouvent.*
Posłuchać, *écouter.*
Przycisnąć, *serrer.*
Prząść, *filer.*
Porozchodzić się, *se dieperser.*
Potrzebować, *avoir besoin.*
Podziękować, *remercier.*
Przenocować, *paeser la nuit.*
Puścić się, *se mettre en route.*
Postępować, *marcher souvent en avant.*
Postąpić, *marcher en avant.*
Postawić, *mettre sur quelque choee.*
Przykryć, *couvrir.*
Położyć, *placer.*
Przyswoić, *s'approprier.*
Przestrzelić, *travereer d'une balle.*
Przenosić, *traneporter.*
Przystawić, *mettre quelque chose contre.*
Podlegać, (3) *céder.*
Podobać się, *plaire à quelqu'un.*
Pomódz, (3) *aider.*
Podochocić, (3) *être gris, se grieer.*
Podpadać, (3) *succomber.*
Potakiwać, (3) *approuver quelqu'un.*
Pożyczyć, (3) (4) *prêter.*
Prosić się, *implorer le pardon.*
Przeczyć, (3) *disconvenir, nier.*
Przyganiać, (3) *blâmer.*
Przyglądać się, (3) *regarder attentivement.*
Przymilić się, (3) *se faire aimable.*
Przypisać, (3) *attribuer.*
Przysięgać, (3) *jurer à quelqu'un.*
Przystać, (3) *consentir à quelque chose.*
Przysłużyć się, (3) *rendre service à quelqu'un.*

Przywlaszczyć, (3) (4) *s'attribuer.*
Prosić, *prier.*
Patrzyć, (2) *regarder.*
Pomarszczyć, *rider.*
Połączyć, *joindre.*
Przypominać, *rappeler.*
Poddawać, (3) *se rendre.*
Poddawać się, *se rendre souvent.*
Przyczynić się, *contribuer.*
Pokazać, *montrer.*
Przytoczyć, *alléguer, citer.*
Powitać, *saluer.*
Pokazywać, *démontrer.*
Przywitać, *saluer.*
Pochwalić, *louer.*
Porwać, *arracher.*
Przysuwać się, *s'approcher.*
Polecić, *recommander.*
Przyrzucić, *ajouter.*
Przyrzekać, *promettre.*
Panować, (3) *régner.*
Pomagać, *aider souvent.*
Pomódz, *aider.*
Powystawiać, *construire.*
Pochować, *enterrer, cacher.*
Podbić, *subjuguer.*
Podzielić, *partager.*
Poświęcić, *sacrifier, sanctifier.*
Poświęcić się, *se sacrifier.*
Pilnować, (2) *garder, surveiller.*
Pokusić, (2) *tenter.*
Poniechać, (2) *abandonner.*
Poszukiwać, (2) *informer contre quelqu'un.*
Potrzebować, (2) *avoir besoin.*
Pragnąć, (2) *désirer.*
Probować, (2) *essayer, éprouver.*
Podjąć się, (2) *se charger de quelque chose.*
Podpić sobie, (2) *se griser.*
Podrzeźniać, (3) *contrefaire quelqu'un.*
Polecić, (3) *recommander à quelqu'un.*
Poruczyć, (3) *confier à quelqu'un.*
Poświęcić, (3) (4) *sacrifier à quelqu'un.*
Poświęcić się, (3) *se sacrifier.*
Przeszkodzić, (3) (4) *empêcher.*
Przewinić, *commettre une faute.*
Przejrzeć się, (3) *se regarder attentivement.*
Przekazać, (3) *léguer.*
Przymówić, (3) *placer son mot.*
Prypatrzyć się, (3) *contempler.*
Przypodobać się, (3) *plaire.*
Przysłuchać się, (3) *écouter avec attention.*
Przyznać, (3) *accorder.*
Pochlebiać, (3) *flatter.*
Pytać się, (2) *demander.*
Przeć się, (2) *se presser.*
Pozbyć się (2) *se débarrasser de quelqu'un.*
Postanowić, (6) *instituer.*
Potwierdzić, (6) *approuver.*
Pogardzić, (6) *mépriser.*
Pachnąć, (6) *sentir bon.*
Przechodzić, (6) *repasser.*
Przodkować, (6) *primer.*

Rąbać, *couper, hacher.*
Rabować, *piller.*
*Rosnąć, *croître.*
Robić, *faire.*
Rumienić, *rougir.*
Rozlegać się, *s'étendre.*
Rozumieć, *comprendre.*
Radzić się, (2) *conseiller.*
Równać się, (3) *s'égaler à quelqu'un.*
Rządzić, (6) *gouverner.*

Słuchać, (2) *écouter.*
Śpiewać, *chanter.*
Szeptać, *chuchoter.*
Spać, *dormir.*
Skończyć, *finir.*
Spotkać, *rencontrer.*
Siedzieć, *être assis.*
Siąść, *s'asseoir.*
Słyszeć, *entendre.*
Słychać, *on entend, on dit.*
Służyć, *servir.*
Smażyć, *frire.*
Szemrać, *murmurer.*
Szukać, (2) *chercher.*

Stać, *rester debout.*
Stać się, *devenir.*
Spocząć, *se reposer.*
Schodzić, *descendre.*
Spędzić, *chasser, passer sa vie.*
Spruchnieć, *pourrir.*
Skosić, *finir de faucher.*
Spodziewać się, (2) *espérer.*
Stworzyć, *créer.*
Stosować, *conformer.*
Stosować się, *se conformer.*
Sylabizować, *épeler.*
Śledzić, (2) *épier.*
Strzedz, (2) *garder.*
Szanować, (2) *respecter.*
Szczędzić, (2) *ménager.*
Ślubować, (3) *jurer solennellement.*
Sprostać, (3) *être en état de faire quelque chose.*
Sprzeciwić się, (3) *contrarier.*
Sprzyjać, (3) *être favorable.*
Świadczyć, (3) *témoigner.*
Szczęścić, (3) *rendre heureux.*
Szkodzić, (3) *faire tort.*
Słynąć, (6) *avoir la vogue.*
Śmierdzić, (6) *puer.*
Szafować, (6) *disposer à son gré.*

Trudnić, *occuper.*
Trudnić się, *s'occuper.*
Tłumaczyć się, *s'expliquer.*
Tknąć się, (2) *se toucher.*
Trzymać się, (2) *se tenir.*
Towarzyszyć, (3) *accompagner.*

Ustąpić, (2) *abandonner.*
Ustrzedz, *se garder.*
Uchodzić, *passer pour.*
Uważać, *faire attention.*
Uciekać, *fuir souvent.*
Uciec, *fuir.*
Uczyć, (2) *apprendre.*
Umieć, *savoir.*
Umieścić, *placer.*
Usiąść, *s'asseoir.*
Ujrzeć, *apercevoir.*
Usłyszeć, *entendre.*

Uchwycić, *saisir.*
Urodzić, *faire naître.*
Urodzić się, *naître.*
Ustawać, *s'arrêter.*
Utrzymywać, *entretenir.*
Ułożyć, *arranger.*
Umyślec, *s'imaginer.*
Użyć, (2) *user, jouir.*
Ubić, *tuer.*
Uchylić, *écarter.*
Usłać, *couvrir.*
Uścielać, *couvrir.*
Uprać, *blanchir, laver.*
Upierać, *blanchir, laver souvent.*
Uznać, (6) *reconnaître.*
Ujść, (2) *fuir.*
Unikać, (2) *éviter.*
Ubliżyć, (3) *manquer.*
Uchybić, (3) *manquer.*
Udzielić, *communiquer.*
Uledz, (3) *se soumettre.*
Ulżyć, (3) *alléger, soulager.*
Upodobać sobie, (3) *prendre plaisir.*
Urągać się, (3) *se moquer.*
Ustąpić, (3) *céder, se retirer.*
Uwłaczać, (3) *manquer à quelqu'un.*
Uczynić, (6) *faire.*
Uraczyć, (6) *régaler.*

Wyrównać, (3) *égaler.*
Wydrzeć, (3) *arracher.*
Wydołać, (3) *suffire.*
Wzbronić się, (2) *se défendre.*
Wzdrygać się, (2) *frémir, frissonner.*
Wystrzegać się, (2) *se garder.*
Wyprzec się, (2) *nier, désavouer.*
Wstydzić się, (2) *avoir honte.*
Wymagać, (2) *exiger.*
Wyglądać, (2) *attendre l'arrivée.*
Wyprowadzić, *reconduire.*
Wychować, *élever.*
Wierzyć, *croire.*
Wyznać, *avouer.*
Wziąść, *prendre.*
Wejść, *entrer.*
Wracać, *revenir.*
Wymierać, *mourir.*

Wybierać, *choisir.*
Wybierać się, *se proposer de partir.*
Wbijać, *enclouer, enfoncer.*
Wystarczyć, *suffire.*
Wysłuchać, *écouter jusqu'au bout.*
Wzbudzić, *éveiller.*
Wytłumaczyć, *expliquer.*
Wrócić, *revenir.*
Wspomnieć, *rappeler.*
Wspominać, *rappeler souvent.*
Wznosić, *élever.*
Wyciągnąć, *retirer.*
Wybrać, *choisir.*
Wzywać, (2) *appeler, implorer.*
Wskazać, *montrer.*
Wskazywać, *démontrer.*
Wychodować, *élever.*
Wychodować się, *s'élever.*
Wędrować, *voyager, errer.*
Wątpić, *douter.*
Wyświęcić, *sacrifier.*
Wielbić, *honorer.*
Wypracować, *travailler, finir.*
Winszować, (2) *souhaiter.*
Wołać, (2) *appeler.*
Wyznać, *avouer.*
Władać, (6) *gouverner.*
Widzieć, *voir.*
Wracać, *revenir.*
Wstrzymać, *retenir.*
Wymrzeć, *mourir, disparaître.*
Wołać, *appeler.*
Wbić, *enfoncer, enclouer.*
Wbić się, *s'enfoncer.*
Wyjąć, *retirer.*
Wyjmować, *retirer souvent.*
Wiedzieć, *savoir.*

Zebrać, (2) *ramasser.*
Żałować, (2) *plaindre, avoir pitié.*
Zobaczyć, (2) *voir.*
Zrzec się, (2) *renoncer.*
Zaprzeć się, (2) *renier.*
Znaleść, *trouver.*
Zanieść, *apporter.*
Zacząć, *commencer.*
Zaczynać, *recommencer.*
Zbliżyć, *approcher.*
Zbliżyć się, *s'approcher.*
Zabawić, *amuser.*
Zabawić się, *s'amuser.*
Zawierać, *renfermer.*
Znajdować, *trouver.*
Znajdować się, *se trouver.*
Zdawać się, *paraître*
Zmiłować się, *avoir pitié.*
Zagruntować, *chercher le fond.*
Zachodzić, *venir au-devant.*
Zmordować, *fatiguer.*
Zapomnieć, (2) *oublier.*
Zaprosić, *inviter.*
Zgodzić, *raccommoder, engager.*
Zgodzić się, *consentir.*
Zasięgać, (2) *atteindre.*
Zabiedz, (3) *courir à la rencontre.*
Zapobiedz, (3) *prévenir.*
Zajrzeć, (3) *regarder en face.*
Zapłacić, (3) *payer.*
Złorzeczyć, (3) *maudire quelqu'un.*
Zrównać, (3) *égaler.*
Zamianować, (6) *nommer.*
Zrobić, (6) *faire.*
Zakończyć, *finir.*
Zwierzyć się, *se confier.*
Zazdrościć, *envier.*
Zajadać, *manger.*
Zamyślać, *se proposer.*
Zapytać, *demander.*
Zapytywać, *demander souvent.*
Zwać się, *se nommer.*
Zamykać, *renfermer.*
Zostać, *rester.*
Zacząć, *commencer.*
Zaczynać, *commencer souvent.*
Zależeć, *dépendre.*
Znosić, *supporter.*
Zniszczyć, *détruire.*
Zagubić, *perdre.*
Zachować, *conserver.*
Zawołać, *appeler.*
Zachowywać, *garder.*
Zmordować, *fatiguer.*
Zaznajomić się, *faire connaissance.*
Zwalić, *détruire, renverser.*

Zapłakać, *pleurer.*
Zobaczyć, *voir, apercevoir.*
Zwinąć, *rouler, plier.*
Zająć, *s'emparer, prendre.*
Zniewolić, *forcer.*
Znać, *connaître.*
Zjeść, *finir de manger.*
Zazdrościć, (2) (3) *envier.*
Zaślepić, *aveugler.*
Zabić, *tuer.*
Znosić, *supporter.*
Znosić się, *se communiquer.*
Zabronić, (2) *défendre.*
Zaniedbać, (2) *abandonner.*
Zaprzeczyć, (2) (3) *nier.*
Zaradzić, (3) *aider quelqu'un par des conseils.*
Zaskoczyć, (3) *barrer le chemin.*
Zaszkodzić, (5) *porter préjudice.*
Zastawić się, (3) *se couvrir de quelque chose.*
Zdołać, (3) (4) *pouvoir.*
Zarządzać, (6) *régler.*
Zatrącać, (6) *avoir l'air de quelque chose.*
Zawiadywać, (6) *avoir soin de quelque chose.*
Żądać, (2(*désirer, vouloir.*
Żyć, *vivre.*
Życzyć, (3) *souhaiter à quelqu'un.*

FIN.

TABLE DES MATIÈRES.

PREMIÈRE LEÇON. . . . . Page 9

ALPHABET POLONAIS.

Des voyelles, 1. (*) — Des consonnes, 2. — Des voyelles doubles ou diphthongues et de leur prononciation, 3. — Table des syllabes avec l'indication des exceptions, 4. — Des consonnes variables *d*, *ł*, *r*, *t*, *ch*, 5. — Des consonnes invariables *b*, *m*, *n*, *p*, *w*, qui s'adoucissent par la voyelle *i*, 6. — Des consonnes *ć*, *l*, *ń*, *ś*, *ź*, 7. — De la nature des consonnes *c*, *g*, *k*, *s*, *z*, 8. — De la nature des consonnes *g*, *k*, 9. — Syllabaire des consonnes composées, 10. — Des syllabes non admises dans la langue polonaise, 11. — Des voyelles accentuées, 12. — Des voyelles *a*, *ą*, *ę*, *o*, *ó*, 13. — Du changement des voyelles *a*, *o*, *ó* en *ć*, 14. — Du changement de la voyelle *e* et *é*, 15. — Du changement de la voyelle *o* en *ó*, 16. — Du changement de la voyelle *ą* en *ę*, 17. — Du changement de la voyelle *ę* en *ą*, 18. — Du changement des voyelles *e*, *o*, *ó* en *a*, 19. — De la lettre *e*, 20. — De la prosodie. 21.

DEUXIÈME LEÇON. 17

Traduction alternative. — Prononciation approximative. — Traduction comparée. — Conversation. — Analyse et Grammaire.

Prépositions *w*, *we*. 22. — Prépositions *od*, *ode*. Parties du discours, 23. Nominatif. 24. — Génitif, 25. — Datif, 26. — Accusatif, 27. — Vocatif, 28. — Ablatif 29. — Locatif, 30. — Phraséologie.

TROISIÈME LEÇON 23

Prépositions, *koło*, *około*, 31.

(*) Ce chiffre et les suivants indiquent les paragraphes.

QUATRIÈME LEÇON 26

Tableau de la déclinaison des substantifs, 32. — Prépositions *nad*, *nade*, 33. — Préposition *na*, 34. — Régime des verbes actifs, 35. — Préposition *do*, 36. — Première forme de la déclinaison des substantifs masculins, 37. — Seconde forme, 38. — Troisième forme, 39. — Règles sur les substantifs masculins qui ont le génitif en *a*, 40; — sur les subst. masc. qui ont le génitif en *u*, 41; — Règle sur la contraction du datif singulier *owi* en *u*, 42; — sur l'acc sing. qui est comme le nominatif, 43; — sur le voc. sing. terminé en *e*, 44; — sur le voc. sing. terminé en *u*, 45; — sur le nominatif plur. terminé en *owie*, 46; — sur les subst. masc. qui ont le 1er, le 4e, le 5e cas du plur. en *i*, 47; — sur les subst. masc. terminés en *r*, qui ont le 1er, le 4e, le 5e cas du plur. en *y*, 48; — sur les subst. masc. terminés en *r*, qui ont le 1er, le 4e, le 5e cas du plur. en *e*, 49, — sur les subst. masc. qui ont le 1er, le 4e, le 5e cas du plur. en *y*, 50; — sur les subst. masc. terminés en *k*, *g*, qui ont le 1er, le 4e, le 5e cas du plur. en *i*. 51; — Des substantifs en *anin*, qui ont le génitif plur. en *ów*, 52; — Des subst. qui ont la triple terminaison du génitif en *ów*, *i*, *y*, 53; — Des subst. masc. qui ont l'acc. plur. comme le nominatif, 54; — Des subst. masc. inanimés qui ont le génitif sing. en *a*, 55; — Des subst. masc. terminés en *i*, *a*, *y*, ou qui expriment des dignités, 56; — Règles sur la déclinaison des subst. féminins, 57; — sur la déclinaison des subst. fém. qui prennent *i* au 2e, 3e et 5e cas du sing., 58; — sur la déclinaison des subst. fém. terminés en *ni*, 59; — sur les subst. fém. qui prennent *y* au 2e, 3e, 5e et 6e cas du sing., 60. — Des subst. terminés en *el*, *ść*, *eć*, *esz*, *es*, *ew'*, 61. — Des subst. fém. terminés en *ć*, 62. — Règle sur la deuxième forme des subst. fém., 63. — Tableau des subst. fém. terminés en *ia*, 64. — Tableau des subst. fém. qui ont une consonne molle devant la finale *a*, 65. — Tableau des subst. fém. qui ont le 2e, le 3e et le 7e cas en *y*, 66. — Des subst. polonisés, 67. — Des subst. fém. terminés en *la*, *nia*, 68. — De la déclinaison des subst. diminutifs, 69. — De la déclinaison des subst. fém. terminés en *la*, *nia* et des subst. fém. en *nia*, précédés de *l*, *r*, 70. — Règle sur la troisième forme des subst. fém., 71. — De la déclinaison des subst. fém. qui ont *g*, *k* devant la finale, 72. — Des subst. fém. qui prennent *e* au génitif plur. devant la finale, 73. — Des subst. fém. qui ont *t*, *k* devant la finale, et de leur génitif en *e*, 74. — Règles sur les subst. neutres, 75. — Tableau de la déclinaison des subst. neutres en *o*, *e*, 76. — Tableau des subst. neutres en *ę*, 77. — Tableau des subst. neutres ina-

nimés en *ę*, 78. — Locatif des subst. neutres terminés en *o*, *e*, précédés d'une consonne dure, 79. — Locatif des subst. neutres en *o*, *e*, précédés d'une consonne douce ou des lettres *k* et *ch*, 80. — Genitif pluriel des subst. neutres qui ont *k*, *sk*, *t*, *r* devant la lettre finale, 81. — Les jours de la semaine. — Les mois de l'année.

CINQUIÈME LEÇON. 42

Conversation sur les leçons précédentes. — Questions auxquelles répondent les cas des adjectifs, 82. — Tableau de la déclinaison des adjectifs, 83. — Terminaison des adjectifs, 84. — Formation des adjectifs, 85. — Adjectifs terminés en *lny*, 86 ; — en *awy*, 87 ; — en *aki*, *y*, 88 ; — en *owy*, 89 ; — en *liwy*, *iwy*, *ywy*, 90 ; — en *owny*, *elny*, 91 ; — en *czy*, 92 ; — en *i*, *y*, qui sont formés des pronoms, des noms de nombres, des verbes et des adj. composés, 93. — Adjectifs terminés en *owity*, 94 ; — en *aty*, *owaty*, *isty*, *ysty*, 95 ; — en *alny*, 96, — en *iczny*, *yczny*, 97 ; — en *in*, *yn*, *ów*, 98 ; — en *cy*, 99 ; — en *czy*, 100 ; — en *cki*, *dzki*, *ski*, *zki*, 101. — Formation des noms propres de famille, 102 ; — Formation des adjectifs en *ny*, 103. — Adjectifs qui ont la même terminaison que les participes, 104. — Terminaison des adjectifs au pluriel et du changement des syllabes, 105.

De la graduation des adjectifs. — Adjectifs qui ne peuvent pas se graduer, 106. — Adj. qui expriment des défauts, 107 ; — la destination d'une chose, 108 ; — la matière dont une chose est faite, 109. — Adjectifs modifiant la signification des mots dont ils dérivent, 110.

Des degrés. — Du comparatif en *szy*, *ejszy*, 111. — Adjectifs qui ne sont que de deux syllabes, et qui transforment *ą*, en *ę*, 112. — Du comparatif en *ejszy*, 113. — Comparatif des adjectifs terminés en *i*, *y*, 114. — Du superlatif, en préposant devant *naj*, 115. — De la graduation par la terminaison *utki*, *usieński*, 116. — De la graduation par quelques mots ajoutés, 117. — Des mots qui se mettent avec le comparatif, 118. — Des mots *co*, *jak*, *prze*, ajoutés aux adjectifs, 119. — Des mots ajoutés qui diminuent la qualité de l'adj., 120. — Adjectifs qui n'ont pas de degrés de comparaison et de la manière d'augmenter lenr valeur, 121. — Adjectifs terminés en *i*, et qui sont précédés des lettres *g*, *k*, 122. — Adjectifs en *y*, précédés de *g*, *k*, *r*, 122. — Déclinaison des mots féminins en *owa*, *na*, 123. — Déclinaison des noms propres étrangers en *e*, de ceux terminés en *a*, *o*, *es*, *us*, 124 ; — Noms propres féminins étrangers, pour les femmes mariées, en *owa*, 125 ; — pour les demoiselles, en *owna* et *tanka*, 126.

SIXIÈME LEÇON 55

Sur la préposition *pod*, 127; — la préposition *z*, 128; — la préposition *po*, 129; — la préposition *pomiędzy*, 130. — Des nombres, 131. — Nombres cardinaux, 132. — Nombres cardinaux depuis dix jusqu'à cinquante, 133. — Nombres cardinaux de cinquante à cent, 134. — Nombres cardinaux pour exprimer depuis vingt et un jusqu'à cent, 135. — Nombres depuis cent jusqu'à mille, 136. — Des multiples depuis mille, 137. — Déclinaison des nombres cardinaux, 138. — Déclinaison de *dwa*, 139; — de *trzy*, 140; — de *cztery*, 141; — de *pięć*, 142; — de *dwoje*, *troje*, etc., 143. — Des nombres depuis *jedenaście* jusqu'à *czterdzieście*, 144; — depuis *pięćdziesiąt* jusqu'à *dziewięćdziesiąt*, 145. — Nombre *sto*, 146. — Des nombres depuis *dwieście* jusqu'à *dziewięćset*, 147. — Du nombre *tysiąc*, 148. — Nombres ordinaux, 149. — Déclinaison des nombres ordinaux, 150. — Nombres collectifs, 151; — relatifs, 152; — fréquentatifs, 153; — partitifs, 154; — des nombres qui expriment la moitié, 155. — Adverbes composés des nombres, 156. — Des nombres considérés comme substantifs neutres, 157. — Terminaison des nombres depuis cinq jusqu'à quatre cent, ainsi que des nombres collectifs *wiele*, etc., placés devant des subst. masculins, 158. — Des nombres quand ils sont placés devant les subst. collectifs, 159. — Du nombre collectif *wiele*, 160. — Des nombres adjectifs, 161. — Des nombres adverbes, 162. — Terminaison du datif des nombres définis et indéfinis. 163 — De la double terminaison de l'ablatif en *oma*, *ą*, 164.

SEPTIÈME LEÇON 70

Préposition *bez*, 165. — Verbes impersonnels demandant le génitif, 166. — Préposition *oprócz*, 167; — *ku*, 168; — *przez*, 169. — Pronoms substantifs définis, 170. — Pronoms personnels de la 1re et de la 2e personne, 171. — Tableau du pronom personnel de la 3e personne, 172. — Pronoms *mnie*, *ciebie*, *tobie*, *jego*, *jemu*, 173. — Pronoms *mię*, *cię*, *mi*, *ci*, *go*, *mu*, 174; — ils peuvent se mettre avant le verbe quand le mot le précède, 175. — Ils ne peuvent se mettre avec la négation, 176. — De la lettre *n* ajoutée au pronom *jego*, *jemu*, 177. — Contraction du pronom *ci*, 178. — L'ablatif emploie toujours le pronom *nim*, *nią*, 179. — Contraction du pronom *niego*, 180. — De la voyelle *e* ajoutée aux prépositions qui précèdent les pronoms *mnie*, *mną*, 181. — Du pronom *siebie*, *się*, 182. — sa déclinaison, 183; —

son emploi, 184. — Pronoms indéfinis interrogatifs, 185; — affirmatifs; 186; — affirmatifs avec incertitude, 187; — négatifs, 188. — Déclinaison du pronom *kto? co?* 189. — Le pronom indéfini interrogatif *kto?* devient pronom relatif, 190. — Pronoms adjectifs définis, 191. — Pronoms relatifs, 192; — possessifs, 193; — possessifs interrogatifs, 194.— Pronoms démonstratifs, 195.— Du pronom *ów, owa, owo,* 196. — Déclinaison du pronom *ten, ta, to,* 197. — Du pronom *tamten, tamta, tamto,* 198. — Différence entre les pronoms *ten, ów, tamten,* 199. — Pronoms relatifs, 200. — Déclinaison du pronom *który, która, które,* 201. — Pronom relatif *co,* 202; — sa déclinaison, 203. — Règle sur le pronom *co,* quand il se rapporte au verbe qui régit une préposition, 204. — Pronoms possessifs, 205. — Pronoms possessifs de la 1re, 2e et 3e personne, 206. — Le pronom possessif de la 3e personne exprimé par le gen. du pronom *on,* 207. — Le pronom possessif *swój* ressemble dans son emploi au pronom réfléchi *sobie, się,* 208. — Déclinaison du pronom *mój,* 209; — du pronom *nasz,* 210. — De l'emploi des pronoms possessifs, 211. — Déclinaison du pronom possessif *czyj, czyja, czyje,* 212. — Pronoms indéfinis et pronoms interrogatifs, 213. — Déclinaison du pronom *jaki, jaka, jakie,* 214. — Le pronom *jaki* devient pronom relatif quand il se rapporte au pronom affirmatif *taki, takia, takie,* 215. — Pronoms affirmatifs, 216. — composés, 217. — Pronoms interrogatifs avec l'enclitique *ż,* 218.

HUITIÈME LEÇON 88

Sur l'adverbe *jak,* 219.— Sur le verbe *być,* 220. — Préposition *u,* 221. — Préposition *niech,* 222. — Des Verbes. Verbes polonais : actifs, passifs, neutres, transitifs, pronominaux, complétifs, continuatifs, intensitifs, fréquentatifs, primitifs, dérivatifs et impersonnels, 223. — Prépositions qui entrent dans la formation des verbes. Exemples des verbes composés avec les prépositions. Terminaison de l'infinitif, 224. — De la formation des verbes dérivés de subst., 225; — des verbes complétifs et continuatifs, 226; — des verbes fréquentatifs, 227.

Conjugaison des verbes. — Des modes, 228. — Emploi des modes subjonctif, conditionnel et optatif, 229. — Emploi du passé, 230.— Formation des temps et des participes, 231; — du présent, 232; — du passé, 233; — du futur, 234; — de l'impératif, 235; — du participe invariable en *ąc,* 236; — du participe présent, 237; — des participes des verbes complétifs, 238;— des participes passifs et neutres, 239.—

Participes des verbes réfléchis, 240. — Dérivés du participe en *ni*, 241. — Conjugaison des verbes auxiliaires *byé*, être, et *mieé*, avoir, 242.

NEUVIÈME LEÇON 110

Sur l'adverbe *bardzo*, i t. d., 243. — Première conjugaison, 244. — De la formation du présent, 245. — Modèle de la 1re conjugaison continuative et complétive, 246.

DIXIÈME LEÇON 125

Exception aur *Bóg*; — sur la préposition *dla*, 247; — *za*, 248. — Deuxième conjugaison continuative et complétive, 249. — Modèle de la 2e conjugaison, 249 *bis*.

ONZIÈME LEÇON. 137

Sur les subst. diminutifs, 250. — De la négation *nie*, 251. — Troisième conjugaison en *ąć*, *nąć*, *ć*, *dz*, *ść*, *żć*, *rzeć*, 252. — Formation des verbes continuatifs de la 3e conjugaison, 253. — Modèle de la 3e conjugaison, 254.

DOUZIÈME LEÇON 153

Comparaison. — Conversation. — Emploi du génitif pour exprimer une action indéterminée, 255. — Quatrième conjugaison eu *eć*, *ać*, *uć*, *ić*, *yć*, *ować*, 256. — Formation des verbes continuatifs, 257. — Modèle de la 4e conjugaison, 258.

TREIZIÈME LEÇON. 169

Cinquième conjugaison. — Formation des verbes continuatifs et fréquentatifs. — Modèle de la 5e conjugaison, 259.

QUATORZIÈME LEÇON 185

Préposition *przy*, 260; — préposition *przed*, 261. — Sixième conjugaison *eć*, *yć* — Modèle de la 6e conjugaison, 262. — Terminaison des deux premières personnes pouvant se réunir aux autres mots du discours, 263. — Des conjonctions *by*, *aby*, *gdyby*, liées au verbe, 264. — De la forme passive, 265. — Voix passive, 266.

QUINZIEME LEÇON 203

Verbes impersonnels, 267. — De l'impersonnel avec le verbe *byé*. Des mots *možna*, *trzeba*, employés impersonnellement, 268. — Emploi de *aby*, *žeby*, 269. — Emploi du verbe *byé* impersonnellement, 270. — Conjugaisondes verbes employés impersonnellement.

SEIZIÈME LEÇON. 210

Emploi des verbes dans les périphrases, 272. — Conjugaison des verbes transitifs ou réfléchis, 273. — Des participes, 274. — Des nuances du verbe, 275.

DIX-SEPTIÈME LEÇON 225

Des ADVERBES. — Adverbes affirmatifs, 276; — négatifs, 277; — interrogatifs, 278; — de doute, 279; — de comparaison, 280; — de temps, 281; — de lieu, 282; — d'ordre et de conséquence, 283; — de quantité, 284; — de moyen, 285; — substantifs, 286; — adjectifs, 287; — Degrés des adverbes, comparatifs, 288; — superlatifs, 289; — diminutifs, 290. — Adverbes de nombres, 291; — de prépositions, 291, — Formation des adverbes avec la préposition *po*, 292; — avec la préposition *z*, 293. — Des enclitiques *ć*, *to*, *čto*, *cito*, etc., 294.

DIX-HUITIÈME LEÇON. 242

Des prépositions. — Prépositions qui régissent le génitif, 295; — le datif 296; — le génitif et le datif, 297; — le génitif et l'accusatif, 298; — le génitif et l'ablatif, 299; — l'accusatif et l'ablatif, 300; — l'accusatif et le locatif, 301; — le génitif, l'accus., l'ablatif, 302; — le locatif, 303.

DIX-NEUVIÈME LEÇON. 252

Des conjonctions copulatives, 304 : — adversatives, 304; — disjonctives, 305; — causatives, 306; — de temps, 307; — conditionnelles, 308; — affirmatives, 309; — dubitatives, 310; — optatives, 311; — explicatives, 312; interrogatives, 313; — conclusives, 314.

VINGTIÈME LEÇON 259

Des interjections : primitives, imitatives, affirmatives, admiratives, en rencontrant, pour menacer, pour ordonner, 315.

VINGT ET UNIÈME LEÇON. 265

Syntaxe. — Emploi du nominatif, 316; — du génitif; — du génitif après les mots collectifs exprimant la mesure, le poids ou la qualité, 317; — après les adjectifs relatifs qui n'expriment pas une idée complète, 318; — après les nombres *dwóch*, *trzech*, etc. 319; — après les verbes actifs avec la négation *nie*, 320; — après les verbes impersonnels *niema*, etc. 321; — après les verbes actifs pour exprimer que la chose a eu une part de l'action, ou quand il y a certains mots sous-entendus, 322; — après les verbes composés de *do*, *od*, *nad*, *na*, *przy*, *u*, 323; — après les adverbes qui expriment l'abandon ou le manque, 324; — pour exprimer la qualité d'une personne, etc., 325; — après le pronom *co*, 326; — pour désigner l'auteur, 327; — avec les verbes pronominaux, 328; — avec le verbe impersonnel *chce mi się*, 329; — le verbe *dostać* et certains verbes actifs s'emploie avec le génitif ou l'accusatif, 330; — avec les verbes *kupić*, *nabyć*, 331.

VINGT-DEUXIÈME LEÇON. 274

Emploi du datif, 332, — Des adjectifs qui régissent le datif, 333; — *Podobny do* s'emploie avec le génitif ou le datif, 334. — Les verbes composés de *do* et d'autres, demandent le datif, 335. — Du datif avec les verbes impersonnels *było*, *minęło*, *przeszło*, *skończyło się*, 336. — Du datif avec *to* et avec quelques prépositions, 337.

VINGT-TROISIÈME LEÇON. 282

Emploi de l'accusatif, 338. — Pour exprimer le prix des choses, 339; — la durée du temps, 340; — la distance, 341; — en faisant la description d'une chose, 342; — avec les verbes actifs, 343; — avec quelques verbes neutres, 344; — avec quelques verbes impersonnels, 345; — avec quelques prépositions, 346; — de l'emploi du vocatif, 347.

VINGT-QUATRIÈME LEÇON. 288

Emploi de l'ablatif, 348. — Il se met à la place d'un adverbe, 349; — avec quelques verbes actifs, 350; — avec d'autres verbes actifs et transitifs, 351; — avec les verbes neutres qui expriment le mépris ou la direction, 352; — avec les verbes intransitifs, 353; — avec quelques adverbes, 354.

VINGT-CINQUIÈME LEÇON 296

Emploi de locatif, 355; — pour désigner le lieu, 356; — pour désigner le temps, 357. — Exceptions, 358.

VINGT-SIXIÈME LEÇON. 302

— Règle sur *powinien*, 359. — Accord de l'adjectif avec le substantif, 360; — quand il y a plusieurs substantifs, 361; — quand il y a des substantifs de différents genres, 362; — avec les substantifs désignant des objets inanimés ou des bêtes, 363; — avec les nombres, les pronoms et les participes, 364. — Accord du régime avec le sujet, lié par le verbe *być*, 365; — le verbe *być* demande son régime au nominatif ou à l'ablatif, 366; — les verbes pronominaux avec l'ablatif, 367. — Ablatif avec le verbe *być*, *będąc*, *będący*, 368. — Quand les verbes ont plusieurs sujets, le régime s'accorde avec le plus noble, 369. — Quand le verbe a plusieurs sujets animés ou inanimés, 370; — quand les deux sujets sont placés avant le verbe, 371; — quand un sujet se met avant, et l'autre après le verbe, 372; — quand les deux sujets sont liés par le préposition *z*, 373; — le verbe avec les substantifs terminés en *stwo* et avec le nombre *oboje*, 374; — avec les mots collectifs. 375. — Comment le verbe se met avec les substantifs neutres et les nombres, 376. — Accord des pronoms *który*, *która*, *które*, 377. — Règle sur *co*, 378. — Règle sur *to*; 379. — Règle sur le pronom *to wszystko*, 380.

VINGT-SEPTIÈME LEÇON 310

Pronom *on*, 381. — Manière de comparer deux choses, 382; — quand deux objets ne diffèrent pas de qualité, 383; — emploi comparatif, 384. — Pour comparer une chose supérieure avec une inférieure, 385. — Manière de donner de la supériorité à la chose que l'on compare, 386. — Comparatif en employant *od*, *nad*, *niż*, *niźli*, *niżeli*, *aniżeli*, 387. — Emploi de *nad* dans la comparaison, 388. — De la comparaison au moyen d'un superlatif en employant la préposition *z*, 389. — De la compsraison au moyen d'un adverbe, 390. — Du régime des participes, 391. Des mots qui exigent la préposition *do*, 392. — Emploi de la préposition *do* après les adjectifs, 393; — après les verbes pour exprimer un nombre approximatif, 394; — pour exprimer le but ou le degré vers lequel une action est dirigée, 395; — pour exprimer le mouvement vers quelque chose, 396. — Emploi de *na* pour exprimer la cause du mouvement, 397. — Emploi de la préposition *od*, 398;

— pour exprimer le comparatif, 399. — De quelques adjectifs qui demandent *od*, 400. — Verbes complétifs formés avec *od* pour exprimer l'éloignement, 401. — Verbes qui expriment le détournement d'un effet ou d'une cause, 402. — Emploi de *od* avec le génitif pour désigner le temps, l'endroit où l'action commence, 403. — Emploi de la préposition *od* et du génitif avec les verbes neutres et les participes passifs 404. — Des prépositions *z* et *przez* avec le génitif et l'accusatif au lieu de *od*, 405. — De la préposition *od* pour exprimer la cause indépendante de la personne, 406. — On peut employer *od* ou *z* pour exprimer une cause qui procède d'une personne ou d'une chose, 407. — Emploi de la préposition *przez* pour exprimer le moyen d'obtenir ou de réaliser quelque chose, 408. — Emploi de *od* ou *przez* pour exprimer l'effet obtenu par le concours de quelqu'un, 409. — Emploi de la préposition *na*. — Pour exprimer le mouvement on emploie *na* et l'accusatif avec le verbe qui marque le mouvement, 410. — *Na* s'emploie après les verbes qui expriment le moyen ou l'effet d'une action 411. — *Na* exige le substantif à l'accusatif après quelques substantifs, adjectifs et participes, 412.

VINGT-HUITIÈME LEÇON 317

Règle sur la contraction de l'ablatif. — Préposition *nad;* elle s'emploie avec l'accusatif après l'adjectif pour exprimer la conjugaison, 413. — *Nad* après les verbes qui expriment la pitié, la peine, l'étonnement ou la vengeance, 413. — Préposition *w;* elle s'emploie avec l'accusatif ou le locatif, après l'adjectif, 414; — pour limiter la qualité d'un adjectif à une chose, on met le substantif au locatif avec *w*, 414. — Prépositon *z;* elle représente l'action partant de l'intérieur ou du milieu de quelque chose, 415; — *z;* pour présenter la matière de laquelle l'objet est fait, 416.—On met l'adjectif formé du subst. pour remplacer *z*, 417. — Emploi de *z* pour exprimer un mouvement procédant de quelqu'un ou de quelque chose, 418. — Emploi de *z* pour exprimer une partie déterminée ou indéterminée que l'on détache d'un entier, 419. — Emploi de *z* après le superlatif, 420.

VINGT-NEUVIÈME LEÇON 324

De l'emploi et de la place des parties invariables du discours, 421. — Du nombre duel, 422.

TRENTIÈME LEÇON 330

Substantifs qui prennent une signification adverbiale, 423. — Substan-

tifs employés adverbialement sans préposition, 424. — Substantifs irréguliers, 425. — Substantifs masculins irréguliers dans leurs déclinaisons, 426. — Substantifs féminins irréguliers dans leurs déclinaisons, 427. — Substantifs neutres irréguliers dans leurs déclinaisons, 428. — Verbes qui régissent plusieurs prépositions et plusieurs cas, 429. — Verbes qui changent leurs significations en changeant de régime, 430.

TRENTE ET UNIÈME LEÇON 345

De la versification, 431. — De la césure, 432. — De la rime ou cadence, 433. — Poésie polonaise, 434. — Prose polonaise et lettres, 435. — Polonismes et proverbes, 436.

FIN DE LA TABLE DES MATIÈRES.

